ඛුද්දකනිකායෙ

ජාතක-අට්ඨකථා

(තතියො භාගො)

ධම්මවිචය

පටුන

“ධම්මා සුතා ධාතා වචසා පරිචිතා මනසානුපෙක්ඛිතා දිට්ඨියා සුප්පටිවිද්ධා.”

(මහා සුඤ්ඤත සුත්තං; මජ්ඣිම නිකායො, උපරිපණ්ණාසකො, සුඤ්ඤත වග්ගො.)

පටුන සංස්කරණය - භික්ඛු ධම්මවිහාරි

(ඡට්ඨ සංගායනා ත්‍රිපිටක වැඩසටහනින් උපුටා සකසන ලදී)

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

ඛුද්දකනිකායෙ

ජාතක-අට්ඨකථා

(තතියො භාගො)

4. චතුක්කනිපාතො

1. කාලිඞ්ගවග්ගො

[301] 1. චූළකාලිඞ්ගජාතකවණ්ණනා

විවරථිමාසං ද්වාරන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො චතුන්නං පරිබ්බාජිකානං පබ්බජ්ජං ආරබ්භ කථෙසි. වෙසාලියං කිර ලිච්ඡවිරාජූනං සත්ත සහස්සානි සත්ත සතානි සත්ත ච ලිච්ඡවී වසිංසු. තෙ සබ්බෙපි පුච්ඡාපටිපුච්ඡාචිත්තකා අහෙසුං. අථෙකො පඤ්චසු වාදසතෙසු ඛ්‍යාත්තො නිගණ්ඨො වෙසාලියං සම්පාපුණි, තෙ තස්ස සඞ්ගහං අකංසු. අපරාපි එවරූපා නිගණ්ඨී සම්පාපුණි. රාජානො ද්වෙපි ජනෙ වාදං කාරෙසුං, උභොපි සදිසාව අහෙසුං. තතො ලිච්ඡවීනං එතදහොසි ''ඉමෙ ද්වෙපි පටිච්ච උප්පන්නො පුත්තො ඛ්‍යාත්තො භවිස්සතී''ති. තෙසං විවාහං කාරෙත්වා ද්වෙපි එකතො වාසෙසුං. අථ නෙසං සංවාසමන්වාය පටිපාටියා චතස්සො දාරිකායො එකො ච දාරකො ජායි. දාරිකානං ''සච්චා, ලොලා, අවධාරිකා, පටිච්ඡාදා''ති නාමං අකංසු, දාරකස්ස ''සච්චකො''ති. තෙ පඤ්චපි ජනා විඤ්ඤුතං පත්තා මාතිතො පඤ්ච වාදසතානි, පිතිතො පඤ්ච වාදසතානීති වාදසහස්සං උග්ගණ්හිංසු. මාතාපිතරො දාරිකානං එවං ඔවදිංසු ''සචෙ කොචි ගිහී තුම්හාකං වාදං භින්දිස්සති, තස්ස පාදපරිචාරිකා භවෙය්‍යාථ. සචෙ පබ්බජිතො භින්දිස්සති, තස්ස සන්තිකෙ පබ්බජෙය්‍යාථා''ති.

අපරභාගෙ මාතාපිතරො කාලමකංසු. තෙසු කාලකතෙසු සච්චකනිගණ්ඨො තත්ථෙව වෙසාලියං ලිච්ඡවීනං සිප්පං සික්ඛාපෙන්තො වසි. භගිනියො ජම්බුසාඛං ගහෙත්වා වාදත්ථාය නගරා නගරං චරමානා සාවත්ථිං පත්වා නගරද්වාරෙ සාඛං නිඛණිත්වා ''යො අම්හාකං වාදං ආරොපෙතුං සක්කොති ගිහී වා පබ්බජිතො වා, සො එතං පංසුපුඤ්ජං පාදෙහි විකිරිත්වා පාදෙහෙව සාඛං මද්දතූ''ති දාරකානං වත්වා භික්ඛාය නගරං පවිසිංසු. අථායස්මා සාරිපුත්තො අසම්මට්ඨට්ඨානං සම්මජ්ජිත්වා රිත්තඝටෙසු පානීයං උපට්ඨපෙත්වා ගිලානෙ ච පටිජග්ගිත්වා දිවාතරං සාවත්ථිං පිණ්ඩාය පවිසන්තො තං සාඛං දිස්වා දාරකෙ පුච්ඡි, දාරකා තං පවත්තිං ආචික්ඛිංසු. ථෙරො දාරකෙහෙව පාතාපෙත්වා මද්දාපෙත්වා ''යෙහි අයං සාඛා ඨපිතා, තෙ කතභත්තකිච්චාව ආගන්ත්වා ජෙතවනද්වාරකොට්ඨකෙ මං පස්සන්තූ''ති දාරකානං වත්වා නගරං පවිසිත්වා කතභත්තකිච්චො විහාරද්වාරකොට්ඨකෙ අට්ඨාසි. තාපි

පරිබ්බාජිකා භික්ඛාය චරිත්වා ආගතා සාඛං මද්දිතං දිස්වා ‘‘කෙනායං මද්දිතා’’ති වත්වා ‘‘සාරිපුත්තත්ථෙරෙන, සචෙ තුම්හෙ වාදත්ථිකා, ජෙතවනද්වාරකොට්ඨකං ගච්ඡථා’’ති දාරකෙහි වුත්තා පුන නගරං පවිසිත්වා මහාජනං සන්නිපාතෙත්වා විහාරද්වාරකොට්ඨකං ගන්ත්වා ථෙරං වාදසහස්සං පුච්ඡිංසු. ථෙරො තං විස්සජ්ජෙත්වා ‘‘අඤ්ඤං කිඤ්චි ජානාථා’’ති පුච්ඡි. ‘‘න ජානාම, සාමී’’ති. ‘‘අහං පන වො කිඤ්චි පුච්ඡාමී’’ති. ‘‘පුච්ඡ, සාමි, ජානන්තියො කථෙස්සාමා’’ති.

ථෙරො ‘‘එකං නාම කි’’න්ති පුච්ඡි. තා න ජානිංසු. ථෙරො විස්සජ්ජෙසි. තා ‘‘අම්හාකං, සාමි, පරාජයො, තුම්හාකං ජයො’’ති ආහංසු. ‘‘ඉදානි කිං කරිස්සථා’’ති? ‘‘අම්හාකං මාතාපිතූහි අයං ඔවාදො දින්නො ‘සචෙ වො ගිහී වාදං භින්දිස්සති, තස්ස පජාපතියො භවෙය්‍යාථ. සචෙ පබ්බජිතො, තස්ස සන්තිකෙ පබ්බජෙය්‍යාථා’ති, පබ්බජ්ජං නො දෙථා’’ති. ථෙරො ‘‘සාධූ’’ති වත්වා තා උප්පලවණ්ණාය ථෙරියා සන්තිකෙ පබ්බාජෙසි. තා සබ්බාපි න චිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණිංසු. අථෙකදිවසං භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘ආවුසො, සාරිපුත්තත්ථෙරො චතුන්නං පරිබ්බාජිකානං අවස්සයො හුත්වා සබ්බා අරහත්තං පාපෙසී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස එතාසං අවස්සයො අහොසි, ඉදානි පන පබ්බජ්ජාභිසෙකං දාපෙසි, පුබ්බෙ රාජමහෙසිට්ඨානෙ ඨපෙසී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ කාලිඞ්ගරට්ඨෙ දන්තපුරනගරෙ කාලිඞ්ගරාජෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ අස්සකරට්ඨෙ පාටලිනගරෙ අස්සකො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. කාලිඞ්ගො සම්පන්නබලවාහනො සයම්පි නාගබලො පටියොධං න පස්සති. සො යුජ්ඣිතුකාමො හුත්වා අමච්චානං ආරොචෙසි ‘‘අහං යුද්ධත්ථිකො, පටියොධං පන න පස්සාමි, කිං කරොමා’’ති. අමච්චා ‘‘අත්ථෙකො, මහාරාජ, උපායො, ධීතරො තෙ චතස්සො උත්තමරූපධරා, තා පසාධෙත්වා පටිච්ඡන්නයානෙ නිසීදාපෙත්වා බලපරිවුතා ගාමනිගමරාජධානියො චරාපෙථ. යො රාජා තා අත්තනො ගෙහෙ කාතුකාමො භවිස්සති, තෙන සද්ධිං යුද්ධං කරිස්සාමා’’ති වදිංසු. රාජා තථා කාරෙසි. තාහි ගතගතට්ඨානෙ රාජානො භයෙන තාසං නගරං පවිසිතුං න දෙන්ති, පණ්ණාකාරං පෙසෙත්වා බහිනගරෙයෙව වසාපෙන්ති. එවං සකලජම්බුදීපං විචරිත්වා අස්සකරට්ඨෙ පාටලිනගරං පාපුණිංසු. අස්සකොපි නගරද්වාරානි පිදහාපෙත්වා පණ්ණාකාරං පෙසෙසි. තස්ස නන්දිසෙනො නාම අමච්චො පණ්ඩිතො බ්‍යත්තො උපායකුසලො. සො චින්තෙසි ‘‘ඉමා කිර රාජධීතරො සකලජම්බුදීපං විචරිත්වා පටියොධං න ලභිංසු, එවං සන්තෙ ජම්බුදීපො තුච්ඡො නාම අහොසි, අහං කාලිඞ්ගෙන සද්ධිං යුජ්ඣිස්සාමී’’ති. සො නගරද්වාරං ගන්ත්වා දොවාරිකෙ ආමන්තෙත්වා තාසං ද්වාරං විවරාපෙතුං පඨමං ගාථමාහ –

1.

‘‘විවරථිමාසං ද්වාරං, නගරං පවිසන්තු අරුණරාජස්ස;
සීහෙන සුසිට්ඨෙන, සුරක්ඛිතං නන්දිසෙනෙනා’’ති.

තත්ථ **අරුණරාජස්සාති** සො හි රජ්ජෙ පතිට්ඨිතකාලෙ රට්ඨනාමවසෙන අස්සකො නාම ජාතො, කුලදත්තියං පනස්ස නාමං අරුණොති. තෙනාහ ‘‘අරුණරාජස්සා’’ති. **සීහෙනාති** පුරිසසීහෙන. **සුසිට්ඨෙනාති** ආචරියෙහි සුට්ඨු අනුසාසිතෙන. **නන්දිසෙනෙනාති** මයා නන්දිසෙනෙන නාම.

සො එවං වත්වා ද්වාරං විවරාපෙත්වා තා ගහෙත්වා අස්සකරඤ්ඤො දත්වා ‘‘තුම්හෙ මා භායිත්ථ, යුද්ධෙ සති අහං ජිනිස්සාමි, ඉමා උත්තමරූපධරා රාජධීතරො මහෙසියො කරොථා’’ති තාසං අභිසෙකං දාපෙත්වා තාහි සද්ධිං ආගතෙ පුරිසෙ ‘‘ගච්ඡථ, තුම්හෙ රාජධීතූනං අස්සකරාජෙන මහෙසිට්ඨානෙ ඨපිතභාවං තුම්හාකං රඤ්ඤො ආචික්ඛථා’’ති උය්යොජෙසි. තෙ ගන්ත්වා ආරොචෙසුං. කාලිඞ්ගො ‘‘න හි නූන සො මය්හං බලං ජානාතී’’ති වත්වා තාවදෙව මහතියා සෙනාය නික්ඛමි. නන්දිසෙනො තස්ස ආගමනං ඤත්වා ‘‘අත්තනො කිර රජ්ජසීමායමෙව හොතු, මා අම්හාකං රඤ්ඤො රජ්ජසීමං ඔක්කමතු, උභින්නං රජ්ජානං අන්තරෙ යුද්ධං භවිස්සතී’’ති සාසනං පෙසෙසි. සො සාසනං සුත්වා අත්තනො රජ්ජපරියන්තෙයෙව අට්ඨාසි. අස්සකොපි අත්තනො රජ්ජපරියන්තෙ අට්ඨාසි. තදා බොධිසත්තො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා තෙසං ද්වින්නං රජ්ජානං අන්තරෙ පණ්ණසාලායං වසති. කාලිඞ්ගො චින්තෙසි ‘‘සමණා නාම කිඤ්චි ජානිස්සන්ති, කො ජානාති, කිං භවිස්සති, කස්ස ජයො වා පරාජයො වා භවිස්සති, තාපසං පුච්ඡිස්සාමී’’ති අඤ්ඤාතකවෙසෙන බොධිසත්තං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා ‘‘භන්තෙ, කාලිඞ්ගො ච අස්සකො ච යුජ්ඣිතුකාමා අත්තනො අත්තනො රජ්ජසීමායමෙව ඨිතා, එතෙසු කස්ස ජයො භවිස්සති, කස්ස පරාජයො’’ති පුච්ඡි. මහාපුඤ්ඤ, අහං ‘‘අසුකස්ස ජයො, අසුකස්ස පරාජයො’’ති න ජානාමි, සක්කො පන දෙවරාජා ඉධාගච්ඡති, තමහං පුච්ඡිත්වා කථෙස්සාමි, ස්වෙ ආගච්ඡෙය්‍යාසීති. සක්කො බොධිසත්තස්ස උපට්ඨානං ආගන්ත්වා නිසීදි, අථ නං බොධිසත්තො තමත්ථං පුච්ඡි. භන්තෙ, කාලිඞ්ගො ජිනිස්සති, අස්සකො පරාජිස්සති, ඉදඤ්චිදඤ්ච පුබ්බනිමිත්තං පඤ්ඤායිස්සතීති.

කාලිඞ්ගො පුනදිවසෙ ආගන්ත්වා පුච්ඡි, බොධිසත්තොපිස්ස ආචික්ඛි. සො ‘‘කිං නාම පුබ්බනිමිත්තං භවිස්සතී’’ති අපුච්ඡිත්වාව ‘‘අහං කිර ජිනිස්සාමී’’ති උට්ඨාය තුට්ඨියා පක්කාමි. සා කථා විත්ථාරිකා අහොසි. තං සුත්වා අස්සකො නන්දිසෙනං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘කාලිඞ්ගො කිර ජිනිස්සති, මයං පරාජිස්සාම, කිං නු බො කාතබ්බ’’න්ති ආහ. සො ‘‘කො එතං ජානාති මහාරාජ, කස්ස ජයො වා පරාජයො වා, තුම්හෙ මා

චින්තයිත්ථා''ති රාජානං අස්සාසෙත්වා බොධිසත්තං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො ''භන්තෙ, කො ජිනිස්සති, කො පරාජිස්සතී''ති පුච්ඡි. ''කාලිඞ්ගො ජිනිස්සති, අස්සකො පරාජිස්සතී''ති? ''භන්තෙ, ජිනන්තස්ස පුබ්බනිමිත්තං කිං භවිස්සති, කිං පරාජිනන්තස්සා''ති? ''මහාපුඤ්ඤ, ජිනන්තස්ස ආරක්ඛදෙවතා සබ්බසෙතො උසභො භවිස්සති, ඉතරස්ස සබ්බකාළකො, උභින්නම්පි ආරක්ඛදෙවතා යුජ්ඣිත්වා ජයපරාජයං කරිස්සන්තී''ති. නන්දිසෙනො තං සුත්වා උට්ඨාය ගන්ත්වා රඤ්ඤො සහායෙ සහස්සමත්තෙ මහායොධෙ ගහෙත්වා අවිදූරෙ පබ්බතං අභිරුය්හ ''අම්භො, අම්හාකං රඤ්ඤො ජීවිතං දාතුං සක්ඛිස්සථා''ති පුච්ඡි. ''ආම, සක්ඛිස්සාමා''ති. ''තෙන හි ඉමස්මිං පපාතෙ පතථා''ති. තෙ පතිතුං ආරභිංසු. අථ නෙ වාරෙත්වා ''අලං එත්ථ පතනෙන, අම්හාකං රඤ්ඤො ජීවිතං දාතුං සුහදයා අනිවත්තිනො හුත්වා යුජ්ඣථා''ති ආහ. තෙ සම්පටිච්ඡිංසු.

අථ සඞ්ගාමෙ උපට්ඨිතෙ කාලිඞ්ගො ''අහං කිර ජිනිස්සාමී''ති වොසානං ආපජ්ජි, බලකායාපිස්ස ''අම්හාකං කිර ජයො''ති වොසානං ආපජ්ජිත්වා සන්නාහං අකත්වා වග්ගවග්ගා හුත්වා යථාරුචි පක්කමිංසු, වීරියකරණකාලෙ වීරියං න කරිංසු. උභොපි රාජානො අස්සං අභිරුහිත්වා ''යුජ්ඣිස්සාමා''ති අඤ්ඤමඤ්ඤං උපසඞ්කමන්ති. උභින්නං ආරක්ඛදෙවතා පුරතො ගන්ත්වා කාලිඞ්ගරඤ්ඤො ආරක්ඛදෙවතා සබ්බසෙතො උසභො අහොසි, ඉතරස්ස සබ්බකාළකො. තා දෙවතාපි අඤ්ඤමඤ්ඤං යුජ්ඣනාකාරං දස්සෙන්තා උපසඞ්කමිංසු. තෙ පන උසභා උභින්නං රාජූනංයෙව පඤ්ඤායන්ති, න අඤ්ඤෙසං. නන්දිසෙනො අස්සකං පුච්ඡි ''පඤ්ඤායන්ති තෙ, මහාරාජ, ආරක්ඛදෙවතා''ති. ''ආම, පඤ්ඤායන්තී''ති. ''කෙනාකාරෙනා''ති. ''කාලිඞ්ගරඤ්ඤො ආරක්ඛදෙවතා සබ්බසෙතො උසභො හුත්වා පඤ්ඤායති, අම්හාකං ආරක්ඛදෙවතා සබ්බකාළකො කිලමන්තො හුත්වා තිට්ඨතී''ති. ''මහාරාජ, තුම්හෙ මා භායථ, මයං ජිනිස්සාම, කාලිඞ්ගො පරාජිස්සති, තුම්හෙ අස්සපිට්ඨිතො ඔතරිත්වා ඉමං සත්තිං ගහෙත්වා සුසික්ඛිතසින්ධවං උදරපස්සෙ වාමහත්ථෙන උප්පීළෙත්වා ඉමිනා පුරිසසහස්සෙන සද්ධිං වෙගෙන ගන්ත්වා කාලිඞ්ගරඤ්ඤො ආරක්ඛදෙවතං සත්තිප්පහාරෙන පාතෙථ, තතො මයං සහස්සමත්තා සත්තිසහස්සෙන පහරිස්සාම, එවං කාලිඞ්ගස්ස ආරක්ඛදෙවතා නස්සිස්සති, තතො කාලිඞ්ගො පරාජිස්සති, මයං ජිනිස්සාමා''ති. රාජා ''සාධූ''ති නන්දිසෙනෙන දින්නසඤ්ඤාය ගන්ත්වා සත්තියා පහරි, සූරයොධසහස්සාපි අමච්චා සත්තිසහස්සෙන පහරිංසු. ආරක්ඛදෙවතා තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පාපුණි, තාවදෙව කාලිඞ්ගො පරාජිත්වා පලායි. තං පලායමානං දිස්වා සහස්සමත්තා අමච්චා ''කාලිඞ්ගො පලායතී''ති උන්නදිංසු. කාලිඞ්ගො මරණභයභීතො පලායමානො තං තාපසං අක්කොසන්තො දුතියං ගාථමාහ –

2.

‘‘ජයො කලිඞ්ගානමසය්හසාහිනං, පරාජයො අනයො අස්සකානං;
ඉච්චෙව තෙ භාසිතං බ්‍රහ්මචාරි, න උජ්ජුභූතා විතථං භණන්තී’’ති.

තත්ථ **අසය්හසාහිනන්ති** අසය්හං දුස්සහං සහිතුං සමත්ථානං. **ඉච්චෙව තෙ භාසිතන්ති** එවං තයා කූටතාපස ලඤ්ජං ගහෙත්වා පරාජිනකරාජානං ජිනිස්සති, ජිනනරාජානඤ්ච පරාජිස්සතීති භාසිතං. **න උජ්ජුභූතාති** යෙ කායෙන වාචාය මනසා ච උජුභූතා, න තෙ මුසා භණන්තීති.

එවං සො තාපසං අක්කොසන්තො පලායන්තො අත්තනො නගරමෙව ගතො, නිවත්තිත්වා ඔලොකෙතුම්පි නාසක්ඛි. තතො කතිපාහච්චයෙන සක්කො තාපසස්ස උපට්ඨානං අගමාසි. තාපසො තෙන සද්ධිං කථෙන්තො තතියං ගාථමාහ –

3.

‘‘දෙවා මුසාවාදමුපාතිවත්තා, සච්චං ධනං පරමං තෙසු සක්ක;
තං තෙ මුසා භාසිතං දෙවරාජ, කිං වා පටිච්ච මඝවා මහින්දා’’ති.

තත්ථ **තං තෙ මුසා භාසිතන්ති** යං තයා මය්හං භාසිතං, තං අත්ථභඤ්ජනකමුසාවාදං කථෙන්තෙන තයා මුසා භාසිතං, තයා කිං කාරණං පටිච්ච එවං භාසිතන්ති?

තං සුත්වා සක්කො චතුත්ථං ගාථමාහ –

4.

‘‘නනු තෙ සුතං බ්‍රාහ්මණ භඤ්ඤමානෙ, දෙවා න ඉස්සන්ති පුරිසපරක්කමස්ස;
දමො සමාධි මනසො අභෙජ්ජො, අබ්‍යග්ගතා නික්කමනඤ්ච කාලෙ;
දළ්හඤ්ච විරියං පුරිසපරක්කමො ච, තෙනෙව ආසි විජයො අස්සකාන’’න්ති.

තස්සත්ථො – කිං තයා, බ්‍රාහ්මණ, තත්ථ තත්ථ වචනෙ භඤ්ඤමානෙ ඉදං න සුතපුබ්බං, යං දෙවා පුරිසපරක්කමස්ස න ඉස්සන්ති න උසූයන්ති, අස්සකරඤ්ඤො විරියකරණවසෙන අත්තදමනසඞ්ඛාතො **දමො,** සමග්ගභාවෙන **මනසො අභෙජ්ජො,** අභෙජ්ජසමාධි, අස්සකරඤ්ඤො සහායානං විරියකරණකාලෙ **අබ්‍යග්ගතා** යථා කාලිඞ්ගස්ස මනුස්සා වග්ගවග්ගා හුත්වා ඔසක්කිංසු, එවං අනොසක්කනං සමග්ගභාවෙන අභෙජ්ජචිත්තානං **විරියඤ්ච පුරිසපරක්කමො** ච ථිරො අහොසි, තෙනෙව කාරණෙන අස්සකානං ජයො අහොසීති.

පලාතෙ ච පන කාලිඞ්ගෙ අස්සකරාජා විලොපං ගාහාපෙත්වා අත්තනො නගරං ගතො. නන්දිසෙනො කාලිඞ්ගස්ස සාසනං පෙසෙසි ''ඉමාසං චතුන්නං රාජකඤ්ඤානං දායජ්ජකොට්ඨාසං පෙසෙතු, සචෙ න පෙසෙති, කාතබ්බමෙත්ථ ජානිස්සාමී''ති. සො තං සාසනං සුත්වා භීතතසිතො තාහි ලද්ධබ්බදායජ්ජං පෙසෙසි, තතො පට්ඨාය සමග්ගවාසං වසිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි ''තදා කාලිඞ්ගරඤ්ඤො ධීතරො ඉමා දහරභික්ඛුනියො අහෙසුං, නන්දිසෙනො සාරිපුත්තො, තාපසො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

චූළකාලිඞ්ගජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[302] 2. මහාඅස්සාරොහජාතකවණ්ණනා

අදෙය්‍යෙසු දදං **දානන්ති** ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ආනන්දත්ථෙරං ආරබ්භ කථෙසි. පච්චුප්පන්නවත්ථු හෙට්ඨා කථිතමෙව. සත්ථා ''පොරාණකපණ්ඩිතාපි අත්තනො උපකාරවසෙනෙව කරිංසූ''ති වත්වා ඉධාපි අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බොධිසත්තො බාරාණසිරාජා හුත්වා ධම්මෙන සමෙන රජ්ජං කාරෙති, දානං දෙති, සීලං රක්ඛති. සො ''පච්චන්තං කුපිතං වූපසමෙස්සාමී''ති බලවාහනපරිවුතො ගන්ත්වා පරාජිතො අස්සං අභිරුහිත්වා පලායමානො එකං පච්චන්තගාමං පාපුණි. තත්ථ තිංස ජනා රාජසෙවකා වසන්ති. තෙ පාතොව ගාමමජ්ඣෙ සන්නිපතිත්වා ගාමකිච්චං කරොන්ති. තස්මිං ඛණෙ රාජා වම්මිතං අස්සං අභිරුහිත්වා අලඞ්කතපටියත්තො ගාමද්වාරෙන අන්තොගාමං පාවිසි. තෙ ''කිං නු ඛො ඉද''න්ති භීතා පලායිත්වා සකසකගෙහානි පවිසිංසු. එකො පනෙත්ථ අත්තනො ගෙහං අගන්ත්වා රඤ්ඤො පච්චුග්ගමනං කත්වා ''රාජා කිර පච්චන්තං ගතො''ති සුය්‍යති, කොසි ත්වං රාජපුරිසො චොරපුරිසොති? ''රාජපුරිසො, සම්මා''ති. ''තෙන හි එථා''ති රාජානං ගෙහං නෙත්වා අත්තනො පීඨකෙ නිසීදාපෙත්වා ''එහි, භද්දෙ, සහායකස්ස පාදෙ ධොවා''ති භරියං තස්ස පාදෙ ධොවාපෙත්වා අත්තනො බලානුරූපෙන ආහාරං දත්වා ''මුහුත්තං විස්සමථා''ති සයනං පඤ්ඤාපෙසි, රාජා නිපජ්ජි. ඉතරො අස්සස්ස සන්නාහං මොචෙත්වා චඞ්කමාපෙත්වා උදකං පායෙත්වා පිට්ඨිං තෙලෙන මක්ඛෙත්වා තිණං අදාසි. එවං තයො චත්තාරො දිවසෙ රාජානං පටිජග්ගිත්වා ''ගච්ඡාමහං, සම්මා''ති වුත්තෙ පුන රඤ්ඤො ච අස්සස්ස ච කත්තබ්බයුත්තකං සබ්බමකාසි. රාජා තුස්සිත්වා ගච්ඡන්තො ''අහං, සම්ම, මහාඅස්සාරොහො නාම, නගරමජ්ඣෙ අම්හාකං ගෙහං, සචෙ කෙනචි කිච්චෙන නගරං ආගච්ඡසි, දක්ඛිණද්වාරෙ ඨත්වා දොවාරිකං 'මහාඅස්සාරොහො කතරගෙහෙ වසතී'ති පුච්ඡිත්වා දොවාරිකං ගහෙත්වා අම්හාකං ගෙහං ආගච්ඡෙය්‍යාසී''ති වත්වා පක්කාමි.

බලකායොපි රාජානං අදිස්වා බහිනගරෙ ඛන්ධාවාරං බන්ධිත්වා ඨිතො රාජානං දිස්වා පච්චුග්ගන්ත්වා පරිවාරෙසි. රාජා නගරං පවිසන්තො ද්වාරන්තරෙ ඨත්වා දොවාරිකං පක්කොසාපෙත්වා මහාජනං පටික්කමාපෙත්වා ‘‘තාත, එකො පච්චන්තගාමවාසී මං දට්ඨුකාමො ආගන්ත්වා ‘මහාඅස්සාරොහස්ස ගෙහං කහ’න්ති තං පුච්ඡිස්සති, තං ත්වං හත්ථෙ ගහෙත්වා ආනෙත්වා මං දස්සෙය්‍යාසි, තදා ත්වං සහස්සං ලභිස්සසී’’ති ආහ. සො නාගච්ඡති, තස්මිං අනාගච්ඡන්තෙ රාජා තස්ස වසනගාමෙ බලිං වඩ්ඪාපෙසි, බලිම්හි වඩ්ඪිතෙ නාගච්ඡති. එවං දුතියම්පි තතියම්පි බලිං වඩ්ඪාපෙසි, නෙව ආගච්ඡති. අථ නං ගාමවාසිනො සන්නිපතිත්වා ආහංසු ‘‘අය්‍ය, තව සහායස්ස මහාඅස්සාරොහස්ස ආගතකාලතො පට්ඨාය මයං බලිනා පීළියමානා සීසං උක්ඛිපිතුං න සක්කොම, ගච්ඡ තව සහායස්ස මහාඅස්සාරොහස්ස වත්වා අම්හාකං බලිං විස්සජ්ජාපෙහී’’ති. සාධු ගච්ඡිස්සාමි, න පන සක්කා තුච්ඡහත්ථෙන ගන්තුං, මය්හං සහායස්ස ද්වෙ දාරකා අත්ථි, තෙසඤ්ච භරියාය චස්ස සහායකස්ස ච මෙ නිවාසනපාරුපනපිළන්ධනාදීනි සජ්ජෙථාති. ‘‘සාධු සජ්ජිස්සාමා’’ති තෙ සබ්බං පණ්ණාකාරං සජ්ජයිංසු.

සො තඤ්ච අත්තනො ඝරෙ පක්කපූවඤ්ච ආදාය ගන්ත්වා දක්ඛිණද්වාරං පත්වා දොවාරිකං පුච්ඡි ‘‘කහං, සම්ම, මහාඅස්සාරොහස්ස ගෙහ’’න්ති. සො ‘‘එහි දස්සෙමි තෙ’’ති තං හත්ථෙ ගහෙත්වා රාජද්වාරං ගන්ත්වා ‘‘දොවාරිකො එකං පච්චන්තගාමවාසිං ගහෙත්වා ආගතො’’ති පටිවෙදෙසි. රාජා තං සුත්වා ආසනා උට්ඨාය ‘‘මය්හං සහායො ච තෙන සද්ධිං ආගතා ච පවිසන්තූ’’ති පච්චුග්ගමනං කත්වා දිස්වාව නං පරිස්සජිත්වා ‘‘මය්හං සහායිකා ච දාරකා ච අරොගා’’ති පුච්ඡිත්වා හත්ථෙ ගහෙත්වා මහාතලං අභිරුහිත්වා සෙතච්ඡත්තස්ස හෙට්ඨා රාජාසනෙ නිසීදාපෙත්වා අග්ගමහෙසිං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘භද්දෙ, සහායස්ස මෙ පාදෙ ධොවා’’ති ආහ. සා තස්සස පාදෙ ධොවි, රාජා සුවණ්ණභිඞ්කාරෙන උදකං ආසිඤ්චි. දෙවීපි පාදෙ ධොවිත්වා ගන්ධතෙලෙන මක්ඛෙසි. රාජා ‘‘කිං, සම්ම, අත්ථි, කිඤ්චි අම්හාකං ඛාදනීය’’න්ති පුච්ඡි. සො ‘‘අත්ථී’’ති පසිබ්බකතො පූවෙ නීහරාපෙසි. රාජා සුවණ්ණතට්ටකෙන ගහෙත්වා තස්ස සඞ්ගහං කරොන්තො ‘‘මම සහායෙන ආනීතං ඛාදථා’’ති දෙවියා ච අමච්චානඤ්ච ඛාදාපෙත්වා සයම්පි ඛාදි. ඉතරො ඉතරම්පි පණ්ණාකාරං දස්සෙසි. රාජා තස්ස සඞ්ගහත්ථං කාසිකවත්ථානි අපනෙත්වා තෙන ආභතවත්ථයුගං නිවාසෙසිං. දෙවීපි කාසිකවත්ථඤ්චෙව ආභරණානි ච අපනෙත්වා තෙන ආභතවත්ථං නිවාසෙත්වා ආභරණානි පිළන්ධි.

අථ නං රාජා රාජාරහං භොජනං භොජාපෙත්වා එකං අමච්චං ආණාපෙසි ‘‘ගච්ඡ ඉමස්ස මම කරණනියාමෙනෙව මස්සුකම්මං කාරෙත්වා ගන්ධොදකෙන න්හාපෙත්වා සතසහස්සග්ඝනිකං කාසිකවත්ථං නිවාසාපෙත්වා රාජාලඞ්කාරෙන අලඞ්කාරාපෙත්වා ආනෙහී’’ති. සො තථා

අකාසි. රාජා නගරෙ භෙරිං චරාපෙත්වා අමච්චෙ සන්නිපාතාපෙත්වා සෙතච්ඡත්තස්ස මජ්ඣෙ ජාතිහිඞ්ගුලකසුත්තං පාතෙත්වා උපඩ්ඪරජ්ජං අදාසි. තෙ තතො පට්ඨාය එකතො භුඤ්ජන්ති පිවන්ති සයන්ති, විස්සාසො ථිරො අහොසි කෙනචි අභෙජ්ජො. අථස්ස රාජා පුත්තදාරෙපි පක්කොසාපෙත්වා අන්තොනගරෙ නිවෙසනං මාපෙත්වා අදාසි. තෙ සමග්ගා සම්මොදමානා රජ්ජං කාරෙන්ති.

අථ අමච්චා කුජ්ඣිත්වා රාජපුත්තං ආහංසු ''කුමාර, රාජා එකස්ස ගහපතිකස්ස උපඩ්ඪරජ්ජං දත්වා තෙන සද්ධිං එකතො භුඤ්ජති පිවති සයති, දාරකෙ ච වන්දාපෙති, ඉමිනා රඤ්ඤා කතකම්මං න ජානාම, කිං කරොති රාජා, මයං ලජ්ජාම, ත්වං රඤ්ඤො කථෙහී''ති. සො ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා සබ්බං තං කථං රඤ්ඤො ආරොචෙත්වා ''මා එවං කරොහි, මහාරාජා''ති ආහ. ''තාත, අහං යුද්ධපරාජිතො කහං වසිං, අපි නු ජානාථා''ති. ''න ජානාම, දෙවා''ති. ''අහං එතස්ස ඝරෙ වසන්තො අරොගො හුත්වා ආගන්ත්වා රජ්ජං කාරෙසිං, එවං මම උපකාරිනො කස්මා සම්පත්තිං න දස්සාමී''ති එවං වත්වා ච පන බොධිසත්තො ''තාත, යො හි අදාතබ්බයුත්තකස්ස දෙති, දාතබ්බයුත්තකස්ස න දෙති, සො ආපදං පත්වා කිඤ්චි උපකාරං න ලභතී''ති දස්සෙන්තො ඉමා ගාථා ආහ –

5.

''අදෙය්‍යෙසු දදං දානං, දෙය්‍යෙසු නප්පවෙච්ඡති;
ආපාසු බ්‍යසනං පත්තො, සහායං නාධිගච්ඡති.

6.

''නාදෙය්‍යෙසු දදං දානං, දෙය්‍යෙසු යො පවෙච්ඡති;
ආපාසු බ්‍යසනං පත්තො, සහායමධිගච්ඡති.

7.

''සඤ්ඤොගසම්භොගවිසෙසදස්සනං, අනරියධම්මෙසු සඨෙසු නස්සති;
කතඤ්ච අරියෙසු ච අජ්ජවෙසු, මහප්ඵලං හොති අණුම්පි තාදිසු.

8.

''යො පුබ්බෙ කතකල්‍යාණො, අකා ලොකෙ සුදුක්කරං;
පච්ඡා කයිරා න වා කයිරා, අච්චන්තං පූජනාරහො''ති.

තත්ථ **අදෙය්‍යෙසූති** පුබ්බෙ අකතූපකාරෙසු. **දෙය්‍යෙසූති** පුබ්බෙ කතූපකාරෙසු. **නප්පවෙච්ඡතීති** න පවෙසෙති න දෙති. **ආපාසූති** ආපදාසු. **බ්‍යසනන්ති** දුක්ඛං. **සඤ්ඤොගසම්භොගවිසෙසදස්සනන්ති** යො මිත්තෙන කතො සඤ්ඤොගො චෙව සම්භොගො ච, තස්ස විසෙසදස්සනං ගුණදස්සනං සුකතං මය්හං ඉමිනාති එතං සබ්බං අසුද්ධධම්මත්තා

අනරියධම්මෙසු කෙරාටිකත්තා සඨෙසු නස්සති. **අරියෙසූති** අත්තනො කතගුණජානනෙන අරියෙසු පරිසුද්ධෙසු. **අජ්ජවෙසූති** තෙනෙව කාරණෙන උජුකෙසු අකුටිලෙසු. **අණුම්පීති** අප්පමත්තකම්පි. **තාදිසූති** යෙ තාදිසා පුග්ගලා හොන්ති අරියා උජුභූතා, තෙසු අප්පම්පි කතං මහප්ඵලං හොති මහාජුතිකං මහාවිප්ඵාරං, සුඛෙත්තෙ වුත්තබීජමිව න නස්සති, ඉතරස්මිං පන පාපෙ බහුම්පි කතං අග්ගිම්හි ඛිත්තබීජමිව නස්සතීති අත්ථො. වුත්තම්පි චෙතං –

> ‘‘යථාපි බීජමග්ගිම්හි, ඩය්හති න විරූහති;
> එවං කතං අසප්පුරිසෙ, නස්සති න විරූහති.
>
> ‘‘කතඤ්ඤුම්හි ච පොසම්හි, සීලවන්තෙ අරියවුත්තිනෙ;
> සුඛෙත්තෙ විය බීජානි, කතං තම්හි න නස්සතී’’ති. (ජා. 1.10.77-78);

පුබ්බෙ කතකල්‍යාණොති පඨමතරං උපකාරං කත්වා ඨිතො. **අකාති** අකරි, අයං ලොකෙ සුදුක්කරං නාම අකාසීති අත්ථො. **පච්ඡා කයිරාති** සො පච්ඡා අඤ්ඤං කිඤ්චි ගුණං කරොතු වා මා වා, තෙනෙව පඨමකතෙන ගුණෙන **අච්චන්තං පූජනාරහො** හොති, සබ්බං සක්කාරසම්මානං අරහතීති.

ඉදං පන සුත්වා නෙව අමච්චා, න රාජපුත්තො පුන කිඤ්චි කථෙසීති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා පච්චන්තගාමවාසී ආනන්දො අහොසි, බාරාණසිරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

මහාඅස්සාරොහජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[303] 3. එකරාජජාතකවණ්ණනා

අනුත්තරෙ කාමගුණෙ සමිද්ධෙති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං කොසලරාජසෙවකං ආරබ්භ කථෙසි. පච්චුප්පන්නවත්ථු හෙට්ඨා **සෙය්‍යජාතකෙ** (ජා. 1.3.94 ආදයො) කථිතමෙව. ඉධ පන සත්ථා ‘‘න ත්වඤ්ඤෙව අනත්ථෙන අත්ථං ආහරි, පොරාණකපණ්ඩිතාපි අත්තනො අනත්ථෙන අත්ථං ආහරිංසූ’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසිරඤ්ඤො උපට්ඨාකො අමච්චො රාජන්තෙපුරෙ දුබ්භි. රාජා පච්චක්ඛතොව තස්ස දොසං දිස්වා තං රට්ඨා පබ්බාජෙසි. සො දුබ්භිසෙනං නාම කොසලරාජානං උපට්ඨහන්තොති සබ්බං **මහාසීලවජාතකෙ** (ජා. 1.1.51) කථිතමෙව. ඉධ පන දුබ්භිසෙනො මහාතලෙ අමච්චමජ්ඣෙ නිසින්නං බාරාණසිරාජානං ගණ්හාපෙත්වා සික්කාය පක්ඛිපාපෙත්වා උත්තරුම්මාරෙ හෙට්ඨාසීසකං ඔලම්බාපෙසි. රාජා

චොරරාජානං ආරබ්භ මෙත්තං භාවෙත්වා කසිණපරිකම්මං කත්වා ඣානං නිබ්බත්තෙසි, බන්ධනං ඡිජ්ජි, තතො රාජා ආකාසෙ පල්ලඞ්කෙන නිසීදි. චොරරාජස්ස සරීරෙ දාහො උප්පජ්ජි, ''ඩය්හාමි ඩය්හාමී''ති භූමියං අපරාපරං පරිවත්තති. ''කිමෙත''න්ති වුත්තෙ ''මහාරාජ, තුම්හෙ එවරූපං ධම්මිකරාජානං නිරපරාධං ද්වාරස්ස උත්තරුම්මාරෙ හෙට්ඨාසීසකං ඔලම්බාපෙථා''ති වදිංසු. තෙන හි වෙගෙන ගන්ත්වා මොචෙථ නන්ති. පුරිසා ගන්ත්වා රාජානං ආකාසෙ පල්ලඞ්කෙන නිසින්නං දිස්වා ආගන්ත්වා දුබ්භිසෙනස්ස ආරොචෙසුං. සො වෙගෙන ගන්ත්වා තං වන්දිත්වා ඛමාපෙතුං පඨමං ගාථමාහ –

9.

''අනුත්තරෙ කාමගුණෙ සමිද්ධෙ, භුත්වාන පුබ්බෙ වසී එකරාජ;
සොදානි දුග්ගෙ නරකම්හි ඛිත්තො, නප්පජ්ජහෙ වණ්ණබලං පුරාණ''න්ති.

තත්ථ **වසීති** වුත්ථො. **එකරාජාති** බොධිසත්තං නාමෙනාලපති. **සොදානීති** සො ත්වං ඉදානි. **දුග්ගෙති** විසමෙ. **නරකම්හීති** ආවාටෙ. ඔලම්බිතට්ඨානං සන්ධායෙතං වුත්තං. **නප්පජ්ජහෙ වණ්ණබලං පුරාණන්ති** එවරූපෙ විසමට්ඨානෙ ඛිත්තොපි පොරාණකවණ්ණඤ්ච බලඤ්ච නප්පජහසීති පුච්ඡති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො සෙසගාථා අවොච –

10.

''පුබ්බෙව ඛන්තී ච තපො ච මය්හං, සම්පත්ථිතා දුබ්භිසෙන අහොසි;
තංදානි ලද්ධාන කථං නු රාජ, ජහෙ අහං වණ්ණබලං පුරාණං.

11.

''සබ්බා කිරෙවං පරිනිට්ඨිතානි, යසස්සිනං පඤ්ඤවන්තං විසය්හ;
යසො ච ලද්ධා පුරිමං උළාරං, නප්පජ්ජහෙ වණ්ණබලං පුරාණං.

12.

''පනුජ්ජ දුක්ඛෙන සුඛං ජනින්ද, සුඛෙන වා දුක්ඛමසය්හසාහි;
උභයත්ථ සන්තො අභිනිබ්බුතත්තා, සුඛෙ ච දුක්ඛෙ ච භවන්ති තුල්‍යා''ති.

තත්ථ **ඛන්තීති** අධිවාසනඛන්ති. **තපොති** තපචරණං. **සම්පත්ථිතාති** ඉච්ඡිතා අභිකඞ්ඛිතා. **දුබ්භිසෙනාති** තං නාමෙනාලපති. **තංදානි ලද්ධානාති** තං පත්ථනං ඉදානාහං ලභිත්වා. **ජහෙති** කෙන කාරණෙන අහං ජහෙය්‍යං. යස්ස හි දුක්ඛං වා දොමනස්සං වා හොති, සො තං ජහෙය්‍යාති දීපෙති.

‘‘සබ්බා කිරෙවං පරිනිට්ඨිතානී’’ති අනුස්සවවසෙන අත්තනො සම්පත්තිං දස්සෙන්තො ආහ. ඉදං වුත්තං හොති – සබ්බානෙව මම කත්තබ්බකිච්චානි දානසීලභාවනාඋපොසථකම්මානි පුබ්බෙව නිට්ඨිතානීති. **යසස්සිනං පඤ්ඤවන්තං විසය්හාති** පරිවාරසම්පත්තියා යසස්සි, පඤ්ඤාසම්පදාය පඤ්ඤවන්ත, අසය්හසාහිතාය විසය්හ. එවං තීණිපෙතානි ආලපනානෙව. **නන්ති** පනෙත්ථ නිපාතො. බ්‍යඤ්ජනසිලිට්ඨතාවසෙනන්තකාරස්ස සානුනාසිකතා කතාති පච්චෙතබ්බා. **යසො චාති** යසඤ්ච, අයමෙව වා පාඨො. **ලද්ධා පුරිමන්ති** ලභිත්වා පුරිමං පුබ්බෙ අලද්ධපුබ්බං. **උළාරන්ති** මහන්තං. කිලෙසවික්ඛම්භනමෙත්තාභාවනාඣානුප්පත්තියො සන්ධායෙවමාහ. **නප්පජ්ජහෙති** එවරූපං යසං ලද්ධා කිංකාරණා පුරාණවණ්ණබලං ජහිස්සාමීති අත්ථො.

දුක්ඛෙනාති තයා උප්පාදිතෙන නරකම්හි ඛිපනදුක්ඛෙන මම රජ්ජසුඛං පනුදිත්වා. **සුඛෙන වා දුක්ඛන්ති** ඣානසුඛෙන වා තං දුක්ඛං පනුදිත්වා. **උභයත්ථ සන්තොති** යෙ සන්තො හොන්ති මාදිසා, තෙ ද්වීසුපි එතෙසු කොට්ඨාසෙසු අභිනිබ්බුතසභාවා මජ්ඣත්තා **සුඛෙ ච දුක්ඛෙ ච භවන්ති තුල්‍යා,** එකසදිසා නිබ්බිකාරාව හොන්තීති.

ඉදං සුත්වා දුබ්භිසෙනො බොධිසත්තං ඛමාපෙත්වා ‘‘තුම්හාකං රජ්ජං තුම්හෙව කාරෙථ, අහං වො චොරෙ පටිබාහිස්සාමී’’ති වත්වා තස්ස දුට්ඨාමච්චස්ස රාජාණං කාරෙත්වා පක්කාමි. බොධිසත්තොපි රජ්ජං අමච්චානං නියාාදෙත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා දුබ්භිසෙනො ආනන්දො අහොසි, බාරාණසිරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

එකරාජජාතකවණ්ණනා තතියා.

[304] 4. දද්දරජාතකවණ්ණනා

ඉමානි මන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං කොධනං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා කථිතමෙව. තදා හි ධම්මසභායං තස්ස කොධනභාවකථාය සමුට්ඨිතාය සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ තං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු කොධනොසී’’ති වත්වා ‘‘ආම, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස කොධනොයෙව, කොධනභාවෙනෙවස්ස පොරාණකපණ්ඩිතා පරිසුද්ධා නාගරාජභාවෙ ඨිතාපි තීණි වස්සානි ගූථපූරිතාය උක්කාරභූමියං වසිංසූ’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො හිමවන්තපදෙසෙ දද්දරපබ්බතපාදෙ දද්දරනාගභවනං නාම අත්ථි, තත්ථ රජ්ජං කාරෙන්තස්ස දද්දරරඤ්ඤො පුත්තො මහාදද්දරො නාම අහොසි, කනිට්ඨභාතා පනස්ස චූළදද්දරො නාම. සො කොධනො ඵරුසො නාගමාණවකෙ අක්කොසන්තො පරිභාසන්තො පහරන්තො විචරති. නාගරාජා තස්ස ඵරුසභාවං ඤත්වා නාගභවනතො තං නීහරාපෙතුං ආණාපෙසි. මහාදද්දරො පන පිතරං ඛමාපෙත්වා නිවාරෙසි. දුතියම්පි රාජා තස්ස කුජ්ඣි, දුතියම්පි ඛමාපෙසි. තතියවාරෙ පන ''ත්වං මං ඉමං අනාචාරං නීහරාපෙන්තං නිවාරෙසි, ගච්ඡථ ද්වෙපි ජනා ඉමම්හා නාගභවනා නික්ඛමිත්වා බාරාණසියං උක්කාරභූමියං තීණි වස්සානි වසථා''ති නාගභවනා නික්කඩ්ඪාපෙසි. තෙ තත්ථ ගන්ත්වා වසිංසු. අථ නෙ උක්කාරභූමියං උදකපරියන්තෙ ගොචරං පරියෙසමානෙ ගාමදාරකා දිස්වා පහරන්තා ලෙඩ්ඩුදණ්ඩාදයො ඛිපන්තා ''කෙ ඉමෙ පුථුලසීසා සූචිනඞ්ගුට්ඨා උදකදෙඩ්ඩුභා මණ්ඩූකභක්ඛා''තිආදීනි වත්වා අක්කොසන්ති පරිභාසන්ති.

චූළදද්දරො චණ්ඩඵරුසතාය තෙසං තං අවමානං අසහන්තො ''භාතික, ඉමෙ දාරකා අම්හෙ පරිභවන්ති, ආසීවිසභාවං නො න ජානන්ති, අහං තෙසං අවමානං සහිතුං න සක්කොමි, නාසාවාතෙන තෙ නාසෙස්සාමී''ති භාතරා සද්ධිං සල්ලපන්තො පඨමං ගාථමාහ –

13.

''ඉමානි මං දද්දර තාපයන්ති, වාචාදුරුත්තානි මනුස්සලොකෙ;
මණ්ඩූකභක්ඛා උදකන්තසෙවී, ආසීවිසං මං අවිසා සපන්තී''ති.

තත්ථ **තාපයන්තීති** දුක්ඛාපෙන්ති. **මණ්ඩූකභක්ඛා උදකන්තසෙවීති** ''මණ්ඩූකභක්ඛා''ති ච ''උදකන්තසෙවී''ති ච වදන්තා එතෙ අවිසා ගාමදාරකා මං ආසීවිසං සමානං සපන්ති අක්කොසන්තීති.

තස්ස වචනං සුත්වා මහාදද්දරො සෙසගාථා අභාසි –

14.

''සකා රට්ඨා පබ්බාජිතො, අඤ්ඤං ජනපදං ගතො;
මහන්තං කොට්ඨං කයිරාථ, දුරුත්තානං නිධෙතවෙ.

15.

''යත්ථ පොසං න ජානන්ති, ජාතියා විනයෙන වා;
න තත්ථ මානං කයිරාථ, වසමඤ්ඤාතකෙ ජනෙ.

16.

''විදෙසවාසං වසතො, ජාතවෙදසමෙනපි;
ඛමිතබ්බං සපඤ්ඤෙන, අපි දාසස්ස තජ්ජිත''න්ති.

තත්ථ **දුරුත්තානං නිධෙතවෙ**ති යථා ධඤ්ඤනිධානත්ථාය මහන්තං කොට්ඨං කත්වා පූරෙත්වා කිච්චෙ උප්පන්නෙ ධඤ්ඤං වළඤ්ජෙන්ති, එවමෙවං විදෙසං ගතො අන්තොහදයෙ පණ්ඩිතො පොසො දුරුත්තානං නිධානත්ථාය මහන්තං කොට්ඨං කයිරාථ. තත්ථ තානි දුරුත්තානි නිදහිත්වා පුන අත්තනො පහොනකකාලෙ කාතබ්බං කරිස්සති. **ජාතියා විනයෙන වා**ති ''අයං ඛත්තියො බ්‍රාහ්මණො''ති වා ''සීලවා බහුස්සුතො ගුණසම්පන්නො''ති වා එවං යත්ථ ජාතියා විනයෙන වා න ජානන්තීති අත්ථො. **මානන්ති** එවරූපං මං ලාමකවොහාරෙන වොහරන්ති, න සක්කරොන්ති න ගරුං කරොන්තීති මානං න කරෙය්‍ය. **වසමඤ්ඤාතකෙ ජනෙ**ති අත්තනො ජාතිගොත්තාදීනි අජානන්තස්ස ජනස්ස සන්තිකෙ වසන්තො. **වසතො**ති වසතා, අයමෙව වා පාඨො.

එවං තෙ තත්ථ තීණි වස්සානි වසිංසු. අථ නෙ පිතා පක්කොසාපෙසි. තෙ තතො පට්ඨාය නිහතමානා ජාතා.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ කොධනො භික්ඛු අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨහි. ''තදා චූළදද්දරො කොධනො භික්ඛු අහොසි, මහාදද්දරො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

දද්දරජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[305] 5. සීලවීමංසනජාතකවණ්ණනා

නත්ථි ලොකෙ රහො නාමාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කිලෙසනිග්ගහං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු එකාදසකනිපාතෙ **පානීයජාතකෙ** (ජා. 1.11.59 ආදයො) ආවි භවිස්සති. අයං පනෙත්ථ සඞ්ඛෙපො – පඤ්චසතා භික්ඛූ අන්තොජෙතවනෙ වසන්තා මජ්ඣිමයාමසමනන්තරෙ කාමවිතක්කං විතක්කයිංසු. සත්ථා ඡසුපි රත්තිදිවාකොට්ඨාසෙසු යථා එකචක්ඛුකො චක්ඛුං, එකපුත්තො පුත්තං, චාමරී වාලං අප්පමාදෙන රක්ඛති, එවං නිච්චකාලං භික්ඛූ ඔලොකෙති. සො රත්තිභාගෙ දිබ්බචක්ඛුනා ජෙතවනං ඔලොකෙන්තො චක්කවත්තිරඤ්ඤො අත්තනො නිවෙසනෙ උප්පන්නචොරෙ විය තෙ භික්ඛූ දිස්වා ගන්ධකුටිං විවරිත්වා ආනන්දත්ථෙරං ආමන්තෙත්වා ''ආනන්ද, අන්තොජෙතවනෙ කොටිසන්ථාරෙ වසනකභික්ඛූ සන්නිපාතාපෙත්වා ගන්ධකුටිද්වාරෙ ආසනං පඤ්ඤාපෙහී''ති ආහ. සො තථා කත්වා සත්ථු පටිවෙදෙසි. සත්ථා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදිත්වා සබ්බසඞ්ගාහිකවසෙන ආමන්තෙත්වා ''භික්ඛවෙ, පොරාණකපණ්ඩිතා 'පාපකරණෙ රහො නාම නත්ථී'ති පාපං න කරිංසූ''ති වත්වා තෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තත්ථෙව බාරාණසියං

දිසාපාමොක්ඛස්ස ආචරියස්ස සන්තිකෙ පඤ්චන්නං මාණවකසතානං ජෙට්ඨකො හුත්වා සිප්පං උග්ගණ්හාති. ආචරියස්ස පන වයප්පත්තා ධීතා අත්ථි. සො චින්තෙසි ''ඉමෙසං මාණවකානං සීලං වීමංසිත්වා සීලසම්පන්නස්සෙව ධීතරං දස්සාමී''ති. සො එකදිවසං මාණවකෙ ආමන්තෙත්වා ''තාතා, මය්හං ධීතා වයප්පත්තා, විවාහමස්සා කාරෙස්සාමි, වත්ථාලඞ්කාරං ලද්ධුං වට්ටති, ගච්ඡථ තුම්හෙ අත්තනො අත්තනො ඤාතකානං අපස්සන්තානඤ්ඤෙව ථෙනෙත්වා වත්ථාලඞ්කාරෙ ආහරථ, කෙනචි අදිට්ඨමෙව ගණ්හාමි, දස්සෙත්වා ආහතං න ගණ්හාමී''ති ආහ. තෙ ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා තතො පට්ඨාය ඤාතකානං අපස්සන්තානං ථෙනෙත්වා වත්ථපිළන්ධනාදීනි ආහරන්ති. ආචරියො ආහතාහතං විසුං විසුං ඨපෙසි. බොධිසත්තො පන න කිඤ්චි ආහරි. අථ නං ආචරියො ආහ ''ත්වං පන, තාත, න කිඤ්චි ආහරසී''ති. ''ආම, ආචරියා''ති. ''කස්මා, තාතා''ති. ''තුම්හෙ න කස්සචි පස්සන්තස්ස ආහතං ගණ්හථ, අහං පන පාපකරණෙ රහො නාම න පස්සාමී''ති දීපෙන්තො ඉමා ද්වෙ ගාථා ආහ –

17.

''නත්ථි ලොකෙ රහො නාම, පාපකම්මං පකුබ්බතො;
පස්සන්ති වනභූතානි, තං බාලො මඤ්ඤතී රහො.

18.

''අහං රහො න පස්සාමි, සුඤ්ඤං වාපි න විජ්ජති;
යත්ථ අඤ්ඤං න පස්සාමි, අසුඤ්ඤං හොති තං මයා''ති.

තත්ථ **රහොති** පටිච්ඡන්නට්ඨානං. **වනභූතානීති** වනෙ නිබ්බත්තභූතානි. **තං බාලොති** තං පාපකම්මං රහො මයා කතන්ති බාලො මඤ්ඤති. **සුඤ්ඤං වාපීති** යං වා ඨානං සත්තෙහි සුඤ්ඤං තුච්ඡං භවෙය්‍ය, තම්පි නත්ථීති ආහ.

ආචරියො තස්ස පසීදිත්වා ''තාත, න මය්හං ගෙහෙ ධනං නත්ථි, අහං පන සීලසම්පන්නස්ස ධීතරං දාතුකාමො ඉමෙ මාණවකෙ වීමංසන්තො එවමකාසිං, මම ධීතා තුය්හමෙව අනුච්ඡවිකා''ති ධීතරං අලඞ්කරිත්වා බොධිසත්තස්ස අදාසි. සෙසමාණවකෙ ''තුම්හෙහි ආහතාහතං තුම්හාකං ගෙහමෙව නෙථා''ති ආහ.

සත්ථා ''ඉති ඛො, භික්ඛවෙ, තෙ දුස්සීලමාණවකා අත්තනො දුස්සීලතාය තං ඉත්ථිං න ලභිංසු, ඉතරො පණ්ඩිතමාණවො සීලසම්පන්නතාය ලභී''ති වත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉතරා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

19.

''දුජ්ජච්චො ච සුජච්චො ච, නන්දො ච සුඛවඩ්ඪිතො;
වජ්ජො ච අද්ධුවසීලො ච, තෙ ධම්මං ජහුමත්ථිකා.

20.

‘‘බ්‍රාහ්මණො ච කථං ජහෙ, සබ්බධම්මාන පාරගූ;
යො ධම්මමනුපාලෙති, ධිතිමා සච්චනික්කමො’’ති.

තත්ථ **දුජ්ජච්චොති**ආදයො ඡ ජෙට්ඨකමාණවා, තෙසං නාමං ගණ්හි, අවසෙසානං නාමං අග්ගහෙත්වා සබ්බසඞ්ගාහිකවසෙනෙව **‘‘තෙ ධම්මං ජහුමත්ථිකා’’**ති ආහ. තත්ථ **තෙති** සබ්බෙපි තෙ මාණවා. **ධම්මන්ති** ඉත්ථිපටිලාභසභාවං. **ජහුමත්ථිකාති** ජහුං අත්ථිකා, අයමෙව වා පාඨො. මකාරො පදබ්‍යඤ්ජනසන්ධිවසෙන වුත්තො. ඉදං වුත්තං හොති – සබ්බෙපි තෙ මාණවා තාය ඉත්ථියා අත්ථිකාව හුත්වා අත්තනො දුස්සීලතාය තං ඉත්ථිපටිලාභසභාවං ජහිංසු.

බ්‍රාහ්මණො චාති ඉතරො පන සීලසම්පන්නො බ්‍රාහ්මණො. **කථං ජහෙති** කෙන කාරණෙන තං ඉත්ථිපටිලාභසභාවං ජහිස්සති. **සබ්බධම්මානන්ති** ඉමස්මිං ඨානෙ ලොකියානි පඤ්ච සීලානි, දස සීලානි, තීණි සුචරිතානි ච, සබ්බධම්මා නාම, තෙසං සො පාරං ගතොති **පාරගූ. ධම්මන්ති** වුත්තප්පකාරමෙව ධම්මං **යො අනුපාලෙති** රක්ඛති. **ධිතිමාති** සීලරක්ඛනධිතියා සමන්නාගතො. **සච්චනික්කමොති** සච්චෙ සභාවභූතෙ යථාවුත්තෙ සීලධම්මෙ නික්කමෙන සමන්නාගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ තානි පඤ්ච භික්ඛුසතානි අරහත්තෙ පතිට්ඨහිංසු.

තදා ආචරියො සාරිපුත්තො අහොසි, පණ්ඩිතමාණවො පන අහමෙව අහොසින්ති.

සීලවීමංසනජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[306] 6. සුජාතාජාතකවණ්ණනා

කිමණ්ඩකාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො මල්ලිකං දෙවිං ආරබ්භ කථෙසි. එකදිවසං කිර රඤ්ඤො තාය සද්ධිං සිරිවිවාදො අහොසි, ‘‘සයනකලහො’’තිපි වදන්තියෙව. රාජා කුජ්ඣිත්වා තස්සා අත්ථිභාවම්පි න ජානාති. මල්ලිකා දෙවීපි ‘‘සත්ථා රඤ්ඤො මයි කුද්ධභාවං න ජානාති මඤ්ඤෙ’’ති චින්තෙසි. සත්ථාපි ඤත්වා ‘‘ඉමෙසං සමග්ගභාවං කරිස්සාමී’’ති පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය පඤ්චභික්ඛුසතපරිවාරො සාවත්ථිං පවිසිත්වා රාජද්වාරං අගමාසි. රාජා තථාගතස්ස පත්තං ගහෙත්වා නිවෙසනං පවෙසෙත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදාපෙත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස දක්ඛිණොදකං දත්වා යාගුඛජ්ජකං ආහරි. සත්ථා පත්තං හත්ථෙන පිදහිත්වා ‘‘මහාරාජ, කහං දෙවී’’ති ආහ. ‘‘කිං, භන්තෙ, තාය අත්තනො යසෙන මත්තාය’’ති?

''මහාරාජ, සයමෙව යසං දත්වා මාතුගාමං උක්ඛිපිත්වා තාය කතස්ස අපරාධස්ස අසහනං නාම න යුත්ත''න්ති. රාජා සත්ථු වචනං සුත්වා තං පක්කොසාපෙසි, සා සත්ථාරං පරිවිසි. සත්ථා ''අඤ්ඤමඤ්ඤං සමග්ගෙහි භවිතුං වට්ටතී''ති සාමග්ගිරසවණ්ණං කථෙත්වා පක්කාමි. තතො පට්ඨාය උභො සමග්ගවාසං වසිංසු. භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ''ආවුසො, සත්ථා එකවචනෙනෙව උභො සමග්ගෙ අකාසී''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපාහං එතෙ එකවාදෙනෙව සමග්ගෙ අකාසි''න්ති වත්වා තෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අත්ථධම්මානුසාසකො අමච්චො අහොසි. අථෙකදිවසං රාජා වාතපානං විවරිත්වා රාජඞ්ගණං ඔලොකයමානො අට්ඨාසි. තස්මිං ඛණෙ එකා පණ්ණිකධීතා අභිරූපා පඨමවයෙ ඨිතා සුජාතා නාම බදරපච්ඡිං සීසෙ කත්වා ''බදරානි ගණ්හථ, බදරානි ගණ්හථා''ති වදමානා රාජඞ්ගණෙන ගච්ඡති. රාජා තස්සා සද්දං සුත්වා තාය පටිබද්ධචිත්තො හුත්වා අසාමිකභාවං ඤත්වා තං පක්කොසාපෙත්වා අග්ගමහෙසිට්ඨානෙ ඨපෙත්වා මහන්තං යසං අදාසි. සා රඤ්ඤො පියා අහොසි මනාපා. අථෙකදිවසං රාජා සුවණ්ණතට්ටකෙ බදරානි ඛාදන්තො නිසීදි. තදා සුජාතා දෙවී රාජානං බදරානි ඛාදන්තං දිස්වා ''මහාරාජ, කිං නාම තුම්හෙ ඛාදථා''ති පුච්ඡන්තී පඨමං ගාථමාහ –

21.

''කිමණ්ඩකා ඉමෙ දෙව, නික්ඛිත්තා කංසමල්ලකෙ;
උපලොහිතකා වග්ගූ, තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතො''ති.

තත්ථ **කිමණ්ඩකාති** කිංඵලානි නාමෙතානි, පරිමණ්ඩලවසෙන පන අණ්ඩකාති ආහ. **කංසමල්ලකෙති** සුවණ්ණතට්ටකෙ. **උපලොහිතකාති** රත්තවණ්ණා. **වග්ගූති** චොක්ඛා නිම්මලා.

රාජා කුජ්ඣිත්වා ''බදරවාණිජකෙ පණ්ණිකගහපතිකස්ස ධීතෙ අත්තනො කුලසන්තකානි බදරානිපි න ජානාසී''ති වත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

22.

''යානි පුරෙ තුවං දෙවි, භණ්ඩු නන්තකවාසිනී;
උච්ඡඞ්ගහත්ථා පචිනාසි, තස්සා තෙ කොලියං ඵලං.

23.

''උඩ්ඩය්හතෙ න රමති, භොගා විප්පජහන්ති තං;

තත්ථෙවිමං පටිනෙථ, යත්ථ කොලං පවිස්සතී''ති.

තත්ථ **හණ්ඩූති** මුණ්ඩසීසා හුත්වා. **නන්තකවාසිනීති** ජිණ්ණපිලොතිකනිවත්ථා. **උච්ඡඞ්ගහත්ථා පචිනාසීති** අටවිං පවිසිත්වා අඞ්කුසකෙන සාඛං ඔනාමෙත්වා ඔචිතොචිතං හත්ථෙන ගහෙත්වා උච්ඡඞ්ගෙ පක්ඛිපනවසෙන උච්ඡඞ්ගහත්ථා හුත්වා පචිනාසි ඔචිනාසි. **තස්සා තෙ කොලියං ඵලන්ති** තස්සා තව එවං පචිනන්තියා ඔචිනන්තියා යමහං ඉදානි ඛාදාමි, ඉදං කොලියං කුලදත්තියං ඵලන්ති අත්ථො.

උඩ්ඩය්හතෙ න රමතීති අයං ජම්මී ඉමස්මිං රාජකුලෙ වසමානා ලොහකුම්භියං පක්ඛිත්තා විය ඩය්හති නාභිරමති. **භොගාති** රාජභොගා ඉමං අලක්ඛිකං විප්පජහන්ති. **යත්ථ කොලං පවිස්සතීති** යත්ථ ගන්ත්වා පුන බදරමෙව පචිනිත්වා වික්කිණන්තී ජීවිකං කප්පෙස්සති, තත්ථෙව නං නෙථාති වදති.

බොධිසත්තො ''ඨපෙත්වා මං අඤ්ඤො ඉමෙ සමග්ගෙ කාතුං න සක්ඛිස්සතී''ති රාජානං සඤ්ඤාපෙත්වා ''ඉමිස්සා අනික්කඩ්ඪනං කරිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා චතුත්ථං ගාථමාහ –

24.

''හොන්ති හෙතෙ මහාරාජ, ඉද්ධිප්පත්තාය නාරියා;
ඛම දෙව සුජාතාය, මාස්සා කුජ්ඣ රථෙසභා''ති.

තස්සත්ථො – මහාරාජ, එතෙ එවරූපා පමාදදොසා යසං පත්තාය නාරියා හොන්තියෙව, එතං එවරූපෙ උච්චෙ ඨානෙ ඨපෙත්වා ඉදානි ''එත්තකස්ස අපරාධස්ස අසහනං නාම න යුත්තං තුම්හාකං, තස්මා ඛම, දෙව, සුජාතාය, එතිස්සා මා කුජ්ඣ **රථෙසභ** රථජෙට්ඨකාති.

රාජා තස්ස වචනෙන දෙවියා තං අපරාධං සහිත්වා යථාඨානෙයෙව නං ඨපෙසි. තතො පට්ඨාය උභො සමග්ගවාසං වසිංසූති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා බාරාණසිරාජා කොසලරාජා අහොසි, සුජාතා මල්ලිකා, අමච්චො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

සුජාතාජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[307] 7. පලාසජාතකවණ්ණනා

අචෙතනං බ්‍රාහ්මණ අස්සුණන්තන්ති ඉදං සත්ථා පරිනිබ්බානමඤ්චෙ නිපන්නො ආනන්දත්ථෙරං ආරබ්භ කථෙසි. සොහායස්මා ''අජ්ජ රත්තියා පච්චූසසමයෙ සත්ථා පරිනිබ්බායිස්සතී''ති ඤත්වා ''අහඤ්චම්හි සෙක්ඛො සකරණීයො, සත්ථු ච මෙ පරිනිබ්බානං භවිස්සති, පඤ්චවීසති වස්සානි

සත්ථු කතං උපට්ඨානං නිප්ඵලං භවිස්සතී''ති සොකාභිභූතො උය්‍යානඔවරකෙ කපිසීසං ආලම්බිත්වා පරොදි. සත්ථා තං අපස්සන්තො ''කහං, භික්ඛවෙ, ආනන්දො''ති පුච්ඡිත්වා තමත්ථං සුත්වා තං පක්කොසාපෙත්වා ''කතපුඤ්ඤොසි ත්වං, ආනන්ද, පධානමනුයුඤ්ජ, ඛිප්පං හොහිසි අනාසවො, මා චින්තයි, ඉදානි තයා මම කතං උපට්ඨානං කිංකාරණා නිප්ඵලං භවිස්සති, යස්ස තෙ පුබ්බෙ සරාගාදිකාලෙපි මම කතං උපට්ඨානං නිප්ඵලං නාහොසී''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො බාරාණසිතො අවිදූරෙ පලාසරුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති. තදා බාරාණසිවාසිනො මනුස්සා දෙවතාමඞ්ගලිකා අහෙසුං නිච්චං බලිකරණාදීසු පයුත්තා. අථෙකො දුග්ගතබ්‍රාහ්මණො ''අහම්පි එකං දෙවතං පටිජග්გිස්සාමී''ති එකස්මිං උන්නතප්පදෙසෙ ඨිතස්ස මහතො පලාසරුක්ඛස්ස මූලං සමං නිත්තිණං කත්වා පරික්ඛිපිත්වා වාලුකං ඔකිරිත්වාව සම්මජ්ජිත්වා රුක්ඛෙ ගන්ධපඤ්චඞ්ගුලිකානි දත්වා මාලාගන්ධධූමෙහි පූජෙත්වා දීපං ජාලෙත්වා ''සුඛං සයා''ති වත්වා රුක්ඛං පදක්ඛිණං කත්වා පක්කමති. දුතියදිවසෙ පාතොව ගන්ත්වා සුඛසෙය්‍යං පුච්ඡති. අථෙකදිවසං රුක්ඛදෙවතා චින්තෙසි ''අයං බ්‍රාහ්මණො අතිවිය මං පටිජග්ගති, ඉමං බ්‍රාහ්මණං වීමංසිත්වා යෙන කාරණෙන මං පටිජග්ගති, තං දස්සාමී''ති. සා තස්මිං ඛණෙ බ්‍රාහ්මණෙ ආගන්ත්වා රුක්ඛමූලෙ සම්මජ්ජන්තෙ මහල්ලකබ්‍රාහ්මණවෙසෙන සමීපෙ ඨත්වා පඨමං ගාථමාහ –

25.

> ''අචෙතනං බ්‍රාහ්මණ අස්සුණන්තං, ජානො අජානන්තමිමං පලාසං;
> ආරද්ධවිරියො ධුවං අප්පමත්තො, සුඛසෙය්‍යං පුච්ඡසි කිස්ස හෙතූ''ති.

තත්ථ **අස්සුණන්තන්ති** අචෙතනත්තාව අසුණන්තං. **ජානොති** තුවං ජානමානො හුත්වා **ධුවං අප්පමත්තොති** නිච්චං අප්පමත්තො.

තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණො දුතියං ගාථමාහ –

26.

> ''දූරෙ සුතො චෙව බ්‍රහා ච රුක්ඛො, දෙසෙ ඨිතො භූතනිවාසරූපො;
> තස්මා නමස්සාමි ඉමං පලාසං, යෙ චෙත්ථ භූතා තෙ ධනස්ස හෙතූ''ති.

තත්ථ **දූරෙ සුතොති** බ්‍රාහ්මණ අයං රුක්ඛො දූරෙ සුතො විස්සුතො, න ආසන්නට්ඨානෙයෙව පාකටො. **බ්‍රහා චාති** මහන්තො ච. **දෙසෙ ඨිතොති** උන්නතෙ සමෙ භූමිප්පදෙසෙ ඨිතො. **භූතනිවාසරූපොති** දෙවතානිවාසසභාවො, අද්ධා එත්ථ මහෙසක්ඛා දෙවතා නිවුත්ථා භවිස්සති.

තෙ ධනස්ස හෙතූති ඉමඤ්ච රුක්ඛං යෙ චෙත්ථ නිවුත්ථා භූතා, තෙ ධනස්ස හෙතු නමස්සාමි, න නික්කාරණාති.

තං සුත්වා රුක්ඛදෙවතා බ්‍රාහ්මණස්ස පසන්නා ‘‘අහං, බ්‍රාහ්මණ, ඉමස්මිං රුක්ඛෙ නිබ්බත්තදෙවතා, මා භායි, ධනං තෙ දස්සාමී’’ති තං අස්සාසෙත්වා අත්තනො විමානද්වාරෙ මහන්තෙන දෙවතානුභාවෙන ආකාසෙ ඨත්වා ඉතරා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

27.

‘‘සො තෙ කරිස්සාමි යථානුභාවං, කතඤ්ඤුතං බ්‍රාහ්මණ පෙක්ඛමානො;
කථඤ්හි ආගම්ම සතං සකාසෙ, මොඝානි තෙ අස්සු පරිඵන්දිතානි.

28.

‘‘යො තින්දුකරුක්ඛස්ස පරො පිලක්ඛො, පරිවාරිතො පුබ්බයඤ්ඤො උළාරො;
තස්සෙස මූලස්මිං නිධි නිඛාතො, අදායාදො ගච්ඡ තං උද්ධරාහී’’ති.

තත්ථ **යථානුභාවන්ති** යථාසත්ති යථාබලං. **කතඤ්ඤුතන්ති** තයා මය්හං කතගුණං ජානන්තො තං අත්තනි විජ්ජමානං කතඤ්ඤුතං පෙක්ඛමානො. **ආගම්මාති** ආගන්ත්වා. **සතං සකාසෙති** සප්පුරිසානං සන්තිකෙ. **මොඝානි තෙ අස්සු පරිඵන්දිතානීති** සුඛසෙය්‍යාපුච්ඡනවසෙන වාචාඵන්දිතානි සම්මජ්ජනාදිකරණෙන කායඵන්දිතානි ච තව කථං අඵලානි භවිස්සන්ති.

යො තින්දුකරුක්ඛස්ස පරො පිලක්ඛොති යො එස තින්දුකරුක්ඛස්ස පරතො පිලක්ඛරුක්ඛො ඨිතොති විමානද්වාරෙ ඨිතාව හත්ථං පසාරෙත්වා දස්සෙති. **පරිවාරිතොතිආදීසු** තස්ස පිලක්ඛරුක්ඛස්ස මූලෙ එස තං රුක්ඛමූලං පරික්ඛිපිත්වා නිහිතතාය පරිවාරිතො, පුබ්බෙ යිට්ඨයඤ්ඤවසෙන පුරිමසාමිකානං උප්පන්නතාය **පුබ්බයඤ්ඤො,** අනෙකනිධිකුම්භි භාවෙන මහන්තත්තා **උළාරො,** භූමිං ඛණිත්වා ඨපිතත්තා **නිඛාතො,** ඉදානි දායාදානං අභාවතො **අදායාදො.** ඉදං වුත්තං හොති – එස තං රුක්ඛමූලං පරික්ඛිපිත්වා ගීවාය ගීවං පහරන්තීනං නිධිකුම්භීනං වසෙන මහානිධි නිඛාතො අසාමිකො, ගච්ඡ තං උද්ධරිත්වා ගණ්හාති.

එවඤ්ච පන වත්වා සා දෙවතා ‘‘බ්‍රාහ්මණ, ත්වං එතං උද්ධරිත්වා ගණ්හන්තො කිලමිස්සසි, ගච්ඡ ත්වං, අහමෙව තං තව ඝරං නෙත්වා අසුකස්මිං අසුකස්මිඤ්ච ඨානෙ නිදහිස්සාමි, ත්වං එතං ධනං යාවජීවං පරිභුඤ්ජන්තො දානං දෙහි, සීලං රක්ඛාහී’’ති බ්‍රාහ්මණස්ස ඔවාදං දත්වා තං ධනං අත්තනො ආනුභාවෙන තස්ස ඝරෙ පතිට්ඨාපෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා බ්‍රාහ්මණො ආනන්දො අහොසි, රුක්ඛදෙවතා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

පලාසජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[308] 8. සකුණජාතකවණ්ණනා

අකරම්හස තෙ කිච්චන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස අකතඤ්ඤුතං ආරබ්භ කථෙසි. ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි දෙවදත්තො අකතඤ්ඤූයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො හිමවන්තපදෙසෙ රුක්ඛකොට්ටකසකුණො හුත්වා නිබ්බත්ති. අථෙකස්ස සීහස්ස මංසං ඛාදන්තස්ස අට්ඨි ගලෙ ලග්ගි, ගලො උද්ධුමායි, ගොචරං ගණ්හිතුං න සක්කොති, ඛරා වෙදනා පවත්තති. අථ නං සො සකුණො ගොචරප්පසුතො දිස්වා සාඛාය නිලීනො ‘‘කිං තෙ, සම්ම, දුක්ඛ’’න්ති පුච්ඡි. සො තමත්ථං ආචික්ඛි. ‘‘අහං තෙ, සම්ම, එතං අට්ඨිං අපනෙය්‍යං, භයෙන පන තෙ මුඛං පවිසිතුං න විසහාමි, ඛාදෙය්‍යාසිපි ම’’න්ති. ‘‘මා භායි, සම්ම, නාහං තං ඛාදාමි, ජීවිතං මෙ දෙහී’’ති. සො ‘‘සාධූ’’ති තං වාමපස්සෙන නිපජ්ජාපෙත්වා ‘‘කො ජානාති, කිම්පෙස කරිස්සතී’’ති චින්තෙත්වා යථා මුඛං පිදහිතුං න සක්කොති, තථා තස්ස අධරොට්ඨෙ ච උත්තරොට්ඨෙ ච දණ්ඩකං ඨපෙත්වා මුඛං පවිසිත්වා අට්ඨිකොටිං තුණ්ඩෙන පහරි, අට්ඨි පතිත්වා ගතං. සො අට්ඨිං පාතෙත්වා සීහස්ස මුඛතො නික්ඛමන්තො දණ්ඩකං තුණ්ඩෙන පහරිත්වා පාතෙන්තොව නික්ඛමිත්වා සාඛග්ගෙ නිලීයි. සීහො නිරොගො හුත්වා එකදිවසං එකං වනමහිංසං වධිත්වා ඛාදති. සකුණො ‘‘වීමංසිස්සාමි න’’න්ති තස්ස උපරිභාගෙ සාඛාය නිලීයිත්වා තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො පඨමං ගාථමාහ –

29.

‘‘අකරම්හස තෙ කිච්චං, යං බලං අහුවම්හසෙ;
මිගරාජ නමො ත්‍යත්ථු, අපි කිඤ්චි ලභාමසෙ’’ති.

තත්ථ **අකරම්හස තෙ කිච්චන්ති** භො, සීහ, මයම්පි තව එකං කිච්චං අකරිම්හ. **යං බලං අහුවම්හසෙති** යං අම්හාකං බලං අහොසි, තෙන බලෙන තතො කිඤ්චි අහාපෙත්වා අකරිම්හයෙව.

තං සුත්වා සීහො දුතියං ගාථමාහ –

30.

‘‘මම ලොහිතභක්ඛස්ස, නිච්චං ලුද්දානි කුබ්බතො;
දන්තන්තරගතො සන්තො, තං බහුං යම්පි ජීවසී’’ති.

තං සුත්වා සකුණො ඉතරා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

31.

‘‘අකතඤ්ඤුමකත්තාරං, කතස්ස අප්පටිකාරකං;
යස්මිං කතඤ්ඤුතා නත්ථි, නිරත්ථා තස්ස සෙවනා.

32.

‘‘යස්ස සම්මුඛචිණ්ණෙන, මිත්තධම්මො න ලබ්භති;
අනුසූයමනක්කොසං, සණිකං තම්හා අපක්කමෙ’’ත්ති.

තත්ථ **අකතඤ්ඤු**න්ති කතගුණං අජානන්තං. **අකත්තාර**න්ති යංකිඤ්චි අකරොන්තං. **සම්මුඛචිණ්ණෙනාති** සම්මුඛෙ කතෙන ගුණෙන. **අනුසූයමනක්කොස**න්ති තං පුග්ගලං න උසූයන්තො න අක්කොසන්තො සණිකං තම්හා පාපපුග්ගලා අපගච්ඡෙය්‍යාති. එවං වත්වා සො සකුණො පක්කාමි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා සීහො දෙවදත්තො අහොසි, සකුණො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සකුණජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[309] 9. ඡවජාතකවණ්ණනා

සබ්බමිදං චරිමං කතන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ඡබ්බග්ගියෙ භික්ඛූ ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු **විනයෙ** (පාචි. 646) විත්ථාරතො ආගතමෙව. අයං පනෙත්ථ සඞ්ඛෙපො – සත්ථා ඡබ්බග්ගියෙ පක්කොසාපෙත්වා ‘‘සච්චං කිර තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, නීචෙ ආසනෙ නිසීදිත්වා උච්චෙ ආසනෙ නිසින්නස්ස ධම්මං දෙසෙථා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ තෙ භික්ඛූ ගරහිත්වා ‘‘අයුත්තං, භික්ඛවෙ, තුම්හාකං මම ධම්මෙ අගාරවකරණං, පොරාණකපණ්ඩිතා හි නීචෙ ආසනෙ නිසීදිත්වා බාහිරකමන්තෙපි වාචෙන්තෙ ගරහිංසූ’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො චණ්ඩාලකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො කුටුම්බං සණ්ඨපෙසි. තස්ස භරියා අම්බදොහළිනී හුත්වා තං ආහ ‘‘සාමි, ඉච්ඡාමහං අම්බං ඛාදිතු’’න්ති. ‘‘භද්දෙ, ඉමස්මිං කාලෙ අම්බං නත්ථි, අඤ්ඤං කිඤ්චි අම්බිලඵලං ආහරිස්සාමී’’ති. ‘‘සාමි, අම්බඵලං ලභමානාව ජීවිස්සාමි, අලභමානාය මෙ ජීවිතං නත්ථී’’ති. සො තස්සා පටිබද්ධචිත්තො ‘‘කහං නු ඛො අම්බඵලං ලභිස්සාමී’’ති චින්තෙසි. තෙන ඛො පන සමයෙන බාරාණසිරඤ්ඤො උය්‍යානෙ අම්බො ධුවඵලො හොති. සො ‘‘තතො අම්බපක්කං ආහරිත්වා ඉමිස්සා දොහළං පටිප්පස්සම්භෙස්සාමී’’ති රත්තිභාගෙ උය්‍යානං ගන්ත්වා අම්බං අභිරුහිත්වා නිලීනො සාඛාය සාඛං අම්බං ඔලොකෙන්තො විචරි.

තස්ස තථා කරොන්තස්සෙව රත්ති විභායි. සො චින්තෙසි ''සචෙ ඉදානි ඔතරිත්වා ගමිස්සාමි, දිස්වා මං 'චොරො'ති ගණ්හිස්සන්ති, රත්තිභාගෙ ගමිස්සාමී''ති. අථෙකං විටපං අභිරුහිත්වා නිලීනො අච්ඡි.

තදා බාරාණසිරාජා ''පුරොහිතස්ස සන්තිකෙ මන්තෙ උග්ගණ්හිස්සාමී''ති උය්‍යානං පවිසිත්වා අම්බරුක්ඛමූලෙ උච්චෙ ආසනෙ නිසීදිත්වා ආචරියං නීචෙ ආසනෙ නිසීදාපෙත්වා මන්තෙ උග්ගණ්හි. බොධිසත්තො උපරි නිලීනො චින්තෙසි – ''යාව අධම්මිකො අයං රාජා, යො උච්චාසනෙ නිසීදිත්වා මන්තෙ උග්ගණ්හාති. අයං බ්‍රාහ්මණොපි අධම්මිකො, යො නීචාසනෙ නිසීදිත්වා මන්තෙ වාචෙති. අහම්පි අධම්මිකො, යො මාතුගාමස්ස වසං ගන්ත්වා මම ජීවිතං අගණෙත්වා අම්බං ආහරාමී''ති. සො රුක්ඛතො ඔතරන්තො එකං ඔලම්බනසාඛං ගහෙත්වා තෙසං උභින්නම්පි අන්තරෙ පතිට්ඨාය ''මහාරාජ, අහං නට්ඨො, ත්වං මූළ්හො, පුරොහිතො මතො''ති ආහ. සො රඤ්ඤා ''කිංකාරණා''ති පුට්ඨො පඨමං ගාථමාහ –

33.

''සබ්බමිදං චරිමං කතං, උභො ධම්මං න පස්සරෙ;
උභො පකතියා චුතා, යො චායං මන්තෙජ්ඣාපෙති;
යො ච මන්තං අධීයතී''ති.

තත්ථ **සබ්බමිදං චරිමං කතන්ති** යං අම්හෙහි තීහි ජනෙහි කතං, සබ්බං ඉදං කිච්චං ලාමකං නිම්මරියාදං අධම්මිකං. එවං අත්තනො චොරභාවං තෙසඤ්ච මන්තෙසු අගාරවං ගරහිත්වා පුන ඉතරෙ ද්වෙයෙව ගරහන්තො **''උභො ධම්මං න පස්සරෙ''**තිආදිමාහ. තත්ථ **උභොති** ඉමෙ ද්වෙපි ජනා ගරුකාරාරහං පොරාණකධම්මං න පස්සන්ති, තතො ධම්මපකතිතො චුතා. ධම්මො හි පඨමුප්පත්තිවසෙන පකති නාම. වුත්තම්පි චෙතං –

''ධම්මො හවෙ පාතුරහොසි පුබ්බෙ;
පච්ඡා අධම්මො උදපාදි ලොකෙ''ති. (ජා. 1.11.28);

යො චායන්ති යො ච අයං නීචාසනෙ නිසීදිත්වා මන්තෙ අජ්ඣාපෙති, යො ච උච්චෙ ආසනෙ නිසීදිත්වා අධීයතීති.

තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණො දුතියං ගාථමාහ –

34.

''සාලීනං ඔදනං භුඤ්ජෙ, සුචිං මංසූපසෙචනං;
තස්මා එතං න සෙවාමි, ධම්මං ඉසීහි සෙවිත''න්ති.

තස්සත්ථො – අහඤ්හි භො ඉමස්ස රඤ්ඤො සන්තකං සාලීනං ඔදනං **සුචිං** පණ්ඩරං නානප්පකාරාය මංසවිකතියා සිත්තං **මංසූපසෙචනං** භුඤ්ජාමි,

තස්මා උදරෙ බද්ධො හුත්වා එතං එසිතගුණෙහි ඉසීහි සෙවිතං ධම්මං න සෙවාමීති.

තං සුත්වා ඉතරො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

35.

‘‘පරිබ්බජ මහා ලොකො, පචන්තඤ්ඤෙපි පාණිනො;
මා තං අධම්මො ආචරිතො, අස්මා කුම්භමිවාභිදා.

36.

‘‘ධිරත්ථු තං යසලාභං, ධනලාභඤ්ච බ්‍රාහ්මණ;
යා වුත්ති විනිපාතෙන, අධම්මචරණෙන වා’’ති.

තත්ථ **පරිබ්බජාති** ඉතො අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡ. **මහාති** අයං ලොකො නාම මහා. **පචන්තඤ්ඤෙපි පාණිනොති** ඉමස්මිං ජම්බුදීපෙ අඤ්ඤෙපි පාණිනො පචන්ති, නායමෙවෙකො රාජා. **අස්මා කුම්භමිවාභිදාති** පාසාණො ඝටං විය. ඉදං වුත්තං හොති – යං ත්වං අඤ්ඤත්ථ අගන්ත්වා ඉධ වසන්තො අධම්මං ආචරසි, සො අධම්මො එවං ආචරිතො පාසාණො ඝටං විය මා තං භින්දි.

‘‘ධිරත්ථූ’’ති ගාථාය අයං සඞ්ඛෙපත්ථො – බ්‍රාහ්මණ යො එස එවං තව යසලාභො ච ධනලාභො ච ධිරත්ථු, තං ගරහාම මයං. කස්මා? යස්මා අයං තයා ලද්ධලාභො ආයතිං අපායෙසු විනිපාතනහෙතුනා සම්පති ච අධම්මචරණෙන ජීවිතවුත්ති නාම හොති, යා වෙසා වුත්ති ඉමිනා ආයතිං විනිපාතෙන ඉධ අධම්මචරණෙන වා නිප්පජ්ජති, කිං තාය, තෙන තං එවං වදාමීති.

අථස්ස ධම්මකථාය රාජා පසීදිත්වා ‘‘භො, පුරිස, කිංජාතිකොසී’’ති පුච්ඡි. ‘‘චණ්ඩාලො අහං, දෙවා’’ති. භො ‘‘සචෙ ත්වං ජාතිසම්පන්නො අභවිස්ස, රජ්ජං තෙ අහං අදස්සං, ඉතො පට්ඨාය පන අහං දිවා රාජා භවිස්සාමි, ත්වං රත්තිං රාජා හොහී’’ති අත්තනො කණ්ඨෙ පිළන්ධනං පුප්ඵදාමං තස්ස ගීවායං පිළන්ධාපෙත්වා තං නගරගුත්තිකං අකාසි. අයං නගරගුත්තිකානං කණ්ඨෙ රත්තපුප්ඵදාමපිළන්ධනවංසො. තතො පට්ඨාය පන රාජා තස්සොවාදෙ ඨත්වා ආචරියෙ ගාරවං කරිත්වා නීචෙ ආසනෙ නිසින්නො මන්තෙ උග්ගණ්හීති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි ‘‘තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, චණ්ඩාලපුත්තො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

ඡවජාතකවණ්ණනා නවමා.

[310] 10. සෙය්‍යජාතකවණ්ණනා

සසමුද්දපරියායන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. සො හි සාවත්ථියං පිණ්ඩාය චරන්තො එකං අභිරූපං අලඞ්කතපටියත්තං ඉත්ථිං දිස්වා උක්කණ්ඨිතො සාසනෙ නාභිරමි. අථ භික්ඛූ භගවතො ආරොචෙසුං. සො භගවතා ''සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු උක්කණ්ඨිතොසී''ති පුට්ඨො ''සච්චං, භන්තෙ''ති වත්වා ''කො තං උක්කණ්ඨාපෙසී''ති වුත්තෙ තමත්ථං ආරොචෙසි. සත්ථා ''කස්මා ත්වං එවරූපෙ නිය්‍යානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා උක්කණ්ඨිතොසි, පුබ්බෙ පණ්ඩිතා පුරොහිතට්ඨානං ලභන්තාපි තං පටික්ඛිපිත්වා පබ්බජිංසූ''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො පුරොහිතස්ස බ්‍රාහ්මණියා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං ගණ්හිත්වා රඤ්ඤො පුත්තෙන සද්ධිං එකදිවසෙ විජායි. රාජා ''අත්ථි නු ඛො කොචි මෙ පුත්තෙන සද්ධිං එකදිවසෙ ජාතො''ති අමච්චෙ පුච්ඡි. ''අත්ථි, මහාරාජ, පුරොහිතස්ස පුත්තො''ති. රාජා තං ආහරාපෙත්වා ධාතීනං දත්වා පුත්තෙන සද්ධිං එකතොව පටිජග්ගාපෙසි. උභින්නං ආභරණානි චෙව පානභොජනාදීනි ච එකසදිසානෙව අහෙසුං. තෙ වයප්පත්තා එකතොව තක්කසිලං ගන්ත්වා සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා ආගමංසු. රාජා පුත්තස්ස ඔපරජ්ජං අදාසි, මහායසො අහොසි. තතො පට්ඨාය බොධිසත්තො රාජපුත්තෙන සද්ධිං එකතොව ඛාදති පිවති සයති, අඤ්ඤමඤ්ඤං විස්සාසො ථිරො අහොසි.

අපරභාගෙ රාජපුත්තො පිතු අච්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨාය මහාසම්පත්තිං අනුභවි. බොධිසත්තො චින්තෙසි ''මය්හං සහායො රජ්ජමනුසාසති, සල්ලක්ඛිතක්ඛණෙයෙව ඛො පන මය්හං පුරොහිතට්ඨානං දස්සති, කිං මෙ ඝරාවාසෙන, පබ්බජිත්වා විවෙකමනුබ්‍රූහෙස්සාමී''ති? සො මාතාපිතරො වන්දිත්වා පබ්බජ්ජං අනුජානාපෙත්වා මහාසම්පත්තිං ඡඩ්ඩෙත්වා එකකොව නික්ඛමිත්වා හිමවන්තං පවිසිත්වා මනොරමෙ භූමිභාගෙ පණ්ණසාලං මාපෙත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා ඣානකීළං කීළන්තො විහාසි. තදා රාජා තං අනුස්සරිත්වා ''මය්හං සහායො න පඤ්ඤායති, කහං සො''ති පුච්ඡි. අමච්චා තස්ස පබ්බජිතභාවං ආරොචෙත්වා ''රමණීයෙ කිර වනසණ්ඩෙ වසතී''ති ආහංසු. රාජා තස්ස වසනොකාසං පුච්ඡිත්වා සෙය්‍යං නාම අමච්චං ''ගච්ඡ සහායං මෙ ගහෙත්වා එහි, පුරොහිතට්ඨානමස්ස දස්සාමී''ති ආහ. සො ''සාධූ''ති පටිස්සුණිත්වා බාරාණසිතො නික්ඛමිත්වා අනුපුබ්බෙන පච්චන්තගාමං පත්වා තත්ථ ඛන්ධාවාරං ඨපෙත්වා වනචරකෙහි සද්ධිං බොධිසත්තස්ස වසනොකාසං ගන්ත්වා බොධිසත්තං පණ්ණසාලද්වාරෙ සුවණ්ණපටිමං විය නිසින්නං දිස්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිත්වා කතපටිසන්ථාරො

‘‘භන්තෙ, රාජා තුය්හං පුරොහිතට්ඨානං දාතුකාමො, ආගමනං තෙ ඉච්ඡතී’’ති ආහ.

බොධිසත්තො ‘‘තිට්ඨතු පුරොහිතට්ඨානං, අහං සකලං කාසිකොසලජම්බුදීපරජ්ජං චක්කවත්තිසිරිමෙව වා ලභන්තොපි න ගච්ඡිස්සාමි, න හි පණ්ඩිතා සකිං ජහිතකිලෙසෙ පුන ගණ්හන්ති, සකිං ජහිතඤ්හි නිට්ඨුභඛෙළසදිසං හොතී’’ති වත්වා ඉමා ගාථා අභාසි –

37.

‘‘සසමුද්දපරියායං, මහිං සාගරකුණ්ඩලං;
න ඉච්ඡෙ සහ නින්දාය, එවං සෙය්‍ය විජානහි.

38.

‘‘ධිරත්ථු තං යසලාභං, ධනලාභඤ්ච බ්‍රාහ්මණ;
යා වුත්ති විනිපාතෙන, අධම්මචරණෙන වා.

39.

‘‘අපි චෙ පත්තමාදාය, අනගාරො පරිබ්බජෙ;
සායෙව ජීවිකා සෙය්‍යො, යා වාධම්මෙන එසනා.

40.

‘‘අපි චෙ පත්තමාදාය, අනගාරො පරිබ්බජෙ;
අඤ්ඤං අහිංසයං ලොකෙ, අපි රජ්ජෙන තං වර’’න්ති.

තත්ථ **සසමුද්දපරියායන්**ති පරියායො වුච්චති පරිවාරො, සමුද්දං පරිවාරෙත්වා ඨිතෙන චක්කවාළපබ්බතෙන සද්ධිං, සමුද්දසඞ්ඛාතෙන වා පරිවාරෙන සද්ධින්ති අත්ථො. **සාගරකුණ්ඩලන්**ති සාගරමජ්ඣෙ දීපවසෙන ඨිතත්තා තස්ස කුණ්ඩලභූතන්ති අත්ථො. **නින්දායාති** ඣානසුඛසම්පන්නං පබ්බජ්ජං ඡඩ්ඩෙත්වා ඉස්සරියං ගණ්හීති ඉමාය නින්දාය. **සෙය්‍යාති** තං නාමෙනාලපති. **විජානහීති** ධම්මං විජානාහි. **යා වුත්ති විනිපාතෙනාති** යා පුරොහිතට්ඨානවසෙන ලද්ධා යසලාභධනලාභවුත්ති ඣානසුඛතො අත්තවිනිපාතනසඞ්ඛාතෙන විනිපාතෙන ඉතො ගන්ත්වා ඉස්සරියමදමත්තස්ස අධම්මචරණෙන වා හොති, තං වුත්තිං ධිරත්ථු.

පත්තමාදායාති භික්ඛාභාජනං ගහෙත්වා. **අනගාරොති** අපි අහං අගාරවිරහිතො පරකුලෙසු චරෙය්‍යං. **සායෙව ජීවිකාති** සා එව මෙ ජීවිකා සෙය්‍යො වරතරා. **යා වාධම්මෙන එසනාති** යා ච අධම්මෙන එසනා. ඉදං වුත්තං හොති – යා අධම්මෙන එසනා, තතො එසාව ජීවිකා සුන්දරතරාති. **අහිංසයන්**ති අවිහෙඨෙන්තො. **අපි රජ්ජෙනාති** එවං පරං අවිහෙඨෙන්තො කපාලහත්ථස්ස මම ජීවිකකප්පනං රජ්ජෙනාපි වරං උත්තමන්ති.

ඉති සො පුනප්පුනං යාවන්තම්පි තං පටික්ඛිපි. සෙය්‍යොපි තස්ස මනං අලභිත්වා තං වන්දිත්වා ගන්ත්වා තස්ස අනාගමනභාවං රඤ්ඤො ආරොචෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි, අපරෙපි බහූ සොතාපත්තිඵලාදීනි සච්ඡිකරිංසු.

තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, සෙය්‍යො සාරිපුත්තො, පුරොහිතපුත්තො පන අහමෙව අහොසින්ති.

සෙය්‍යජාතකවණ්ණනා දසමා.

කාලිඞ්ගවග්ගො පඨමො.

2. පුචිමන්දවග්ගො

[311] 1. පුචිමන්දජාතකවණ්ණනා

උට්ඨෙහි චොරාති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො ආයස්මන්තං මහාමොග්ගල්ලානං ආරබ්භ කථෙසි. ථෙරෙ කිර රාජගහං උපනිස්සාය අරඤ්ඤකුටිකාය විහරන්තෙ එකො චොරො නගරද්වාරගාමෙ එකස්මිං ගෙහෙ සන්ධිං ඡින්දිත්වා හත්ථසාරං ආදාය පලායිත්වා ථෙරස්ස කුටිපරිවෙණං පවිසිත්වා ''ඉධ මය්හං ආරක්ඛො භවිස්සතී''ති ථෙරස්ස පණ්ණසාලාය පමුඛෙ නිපජ්ජි. ථෙරො තස්ස පමුඛෙ සයිතභාවං ඤත්වා තස්මිං ආසඞ්කං කත්වා ''චොරසංසග්ගො නාම න වට්ටතී''ති නික්ඛමිත්වා ''මා ඉධ සයී''ති නීහරි. සො චොරො තතො නික්ඛමිත්වා පදං මොහෙත්වා පලායි. මනුස්සා උක්කං ආදාය චොරස්ස පදානුසාරෙන තත්ථ ආගන්ත්වා තස්ස ආගතට්ඨානඨිතට්ඨානනිසින්නට්ඨානසයිතට්ඨානාදීනි දිස්වා ''චොරො ඉතො ආගතො, ඉධ ඨිතො, ඉධ නිසින්නො, ඉමිනා ඨානෙන අපගතො, න දිට්ඨො නො''ති ඉතො චිතො ච පක්ඛන්දිත්වා අදිස්වාව පටිගතා. පුනදිවසෙ ථෙරො පුබ්බණ්හසමයං රාජගහෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො වෙළුවනං ගන්ත්වා තං පවත්තිං සත්ථු ආරොචෙසි. සත්ථා ''න ඛො, මොග්ගල්ලාන, ත්වඤ්ඤෙව ආසඞ්කිතබ්බයුත්තකං ආසඞ්කි, පොරාණකපණ්ඩිතාපි ආසඞ්කිංසූ''ති වත්වා ථෙරෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො නගරස්ස සුසානවනෙ නිම්බරුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති. අථෙකදිවසං නගරද්වාරගාමෙ කතකම්මචොරො තං සුසානවනං පාවිසි. තදා ච පන තත්ථ නිම්බො ච අස්සත්ථො චාති ද්වෙ ජෙට්ඨකරුක්ඛා. චොරො නිම්බරුක්ඛමූලෙ භණ්ඩිකං ඨපෙත්වා නිපජ්ජි. තස්මිං පන කාලෙ චොරෙ ගහෙත්වා නිම්බසූලෙ උත්තාසෙන්ති. අථ සා දෙවතා චින්තෙසි ''සචෙ

මනුස්සා ආගන්ත්වා ඉමං චොරං ගණ්හිස්සන්ති, ඉමස්සෙව නිම්බරුක්ඛස්ස සාඛං ඡින්දිත්වා සූලං කත්වා එතං උත්තාසෙස්සන්ති, එවං සන්තෙ රුක්ඛො නස්සිස්සති, හන්ද නං ඉතො නීහරිස්සාමී''ති. සා තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තී පඨමං ගාථමාහ –

41.

''උට්ඨෙහි චොර කිං සෙසි, කො අත්ථො සුපනෙන තෙ;
මා තං ගහෙසුං රාජානො, ගාමෙ කිබ්බිසකාරක''න්ති.

තත්ථ **රාජානොති** රාජපුරිසෙ සන්ධාය වුත්තං. **කිබ්බිසකාරක**න්ති දාරුණසාහසිකචොරකම්මකාරකං.

ඉති නං වත්වා ''යාව තං රාජපුරිසා න ගණ්හන්ති, තාව අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡා''ති භායාපෙත්වා පලාපෙසි. තස්මිං පලාතෙ අස්සත්ථදෙවතා දුතියං ගාථමාහ –

42.

''යං නු චොරං ගහෙස්සන්ති, ගාමෙ කිබ්බිසකාරකං;
කිං තත්ථ පුචිමන්දස්ස, වනෙ ජාතස්ස තිට්ඨතො''ති.

තත්ථ **වනෙ ජාතස්ස තිට්ඨතොති** නිම්බො වනෙ ජාතො චෙව ඨිතො ච. දෙවතා පන තත්ථ නිබ්බත්තත්තා රුක්ඛසමුදාචාරෙනෙව සමුදාචරි.

තං සුත්වා නිම්බදෙවතා තතියං ගාථමාහ –

43.

''න ත්වං අස්සත්ථ ජානාසි, මම චොරස්ස චන්තරං;
චොරං ගහෙත්වා රාජානො, ගාමෙ කිබ්බිසකාරකං;
අප්පෙන්ති නිම්බසූලස්මිං, තස්මිං මෙ සඞ්කතෙ මනො''ති.

තත්ථ **අස්සත්ථාති** පුරිමනයෙනෙව තස්මිං නිබ්බත්තදෙවතං සමුදාචරති. **මම චොරස්ස චන්තරන්ති** මම ච චොරස්ස ච එකතො අවසනකාරණං. **අප්පෙන්ති නිම්බසූලස්මින්ති** ඉමස්මිං කාලෙ රාජානො චොරං නිම්බසූලෙ ආවුණන්ති. **තස්මිං මෙ සඞ්කතෙ මනොති** තස්මිං කාරණෙ මම චිත්තං සඞ්කති. සචෙ හි ඉමං සූලෙ ආවුණිස්සන්ති, විමානං මෙ නස්සිස්සති, අථ සාඛාය ඔලම්බෙස්සන්ති, විමානෙ මෙ කුණපගන්ධො භවිස්සති, තෙනාහං එතං පලාපෙසින්ති අත්ථො.

එවං තාසං දෙවතානං අඤ්ඤමඤ්ඤං සල්ලපන්තානඤ්ඤෙව භණ්ඩසාමිකා උක්කාහත්ථා පදානුසාරෙන ආගන්ත්වා චොරස්ස සයිතට්ඨානං දිස්වා ''අම්භො ඉදානෙව චොරො උට්ඨාය පලාතො, න ලද්ධො නො චොරො, සචෙ ලභිස්සාම, ඉමස්සෙව නං නිම්බස්ස සූලෙ වා

ආවුණිත්වා සාඛාය වා ඔලම්බෙත්වා ගමිස්සාමා''ති වත්වා ඉතො චිතො ච පක්ඛන්දිත්වා චොරං අදිස්වාව ගතා.

තෙසං වචනං සුත්වා අස්සත්ථදෙවතා චතුත්ථං ගාථමාහ –

44.

''සඞ්කෙය්‍ය සඞ්කිතබ්බානි, රක්ඛෙය්‍යානාගතං භයං;
අනාගතභයා ධීරො, උභො ලොකෙ අවෙක්ඛතී''ති.

තත්ථ **රක්ඛෙය්‍යානාගතං භයන්ති** ද්වෙ අනාගතභයානි දිට්ඨධම්මිකඤ්චෙව සම්පරායිකඤ්චාති. තෙසු පාපමිත්තෙ පරිවජ්ජෙන්තො දිට්ඨධම්මිකං රක්ඛති, තීණි දුච්චරිතානි පරිවජ්ජෙන්තො සම්පරායිකං රක්ඛති. **අනාගතභයාති** අනාගතභයහෙතුතං භයං භායමානො **ධීරො** පණ්ඩිතො පුරිසො පාපමිත්තසංසග්ගං න කරොති, තීහිපි ද්වාරෙහි දුච්චරිතං න චරති. **උභො ලොකෙති** එවං භායන්තො හෙස ඉධලොකපරලොකසඞ්ඛාතෙ උභො ලොකෙ අවෙක්ඛති ඔලොකෙති, ඔලොකයමානො ඉධලොකභයෙන පාපමිත්තෙ විවජ්ජෙති, පරලොකභයෙන පාපං න කරොතීති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා අස්සත්ථදෙවතා ආනන්දො අහොසි, නිම්බදෙවතා පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

පුචිමන්දජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[312] 2. කස්සපමන්දියජාතකවණ්ණනා

අපි කස්සප මන්දියාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං මහල්ලකභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියං කිරෙකො කුලපුත්තො කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානෙ අනුයුත්තො න චිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තස්ස අපරභාගෙ මාතා කාලමකාසි. සො මාතු අච්චයෙන පිතරඤ්ච කනිට්ඨභාතරඤ්ච පබ්බාජෙත්වා ජෙතවනෙ වසිත්වා වස්සූපනායිකසමයෙ චීවරපච්චයස්ස සුලභතං සුත්වා එකං ගාමකාවාසං ගන්ත්වා තයොපි තත්ථෙව වස්සං උපගන්ත්වා වුත්ථවස්සා ජෙතවනමෙව ආගමංසු. දහරභික්ඛු ජෙතවනස්ස ආසන්නට්ඨානෙ ''සාමණෙර ත්වං ථෙරං විස්සාමෙත්වා ආනෙය්‍යාසි, අහං පුරෙතරං ගන්ත්වා පරිවෙණං පටිජග්ගිස්සාමී''ති ජෙතවනං පාවිසි. මහල්ලකත්ථෙරො සණිකං ආගච්ඡති. සාමණෙරො පුනප්පුනං සීසෙන උප්පීළෙන්තො විය ''ගච්ඡ, භන්තෙ, ගච්ඡ, භන්තෙ''ති තං බලක්කාරෙන නෙති. ථෙරො ''ත්වං මං අත්තනො වසං ආනෙසී''ති පුන නිවත්තිත්වා කොටිතො පට්ඨාය ආගච්ඡති. තෙසං එවං අඤ්ඤමඤ්ඤං කලහං කරොන්තානඤ්ඤෙව සූරියො අත්ථඞ්ගතො, අන්ධකාරො ජාතො.

ඉතරොපි පරිවෙණං සම්මජ්ජිත්වා උදකං උපට්ඨපෙත්වා තෙසං ආගමනං අපස්සන්තො උක්කං ගහෙත්වා පච්චුග්ගමනං කත්වා තෙ ආගච්ඡන්තෙ දිස්වා ‘‘කිං චිරායිත්ථා’’ති පුච්ඡි. මහල්ලකො තං කාරණං කථෙසි. සො තෙ ද්වෙපි විස්සාමෙත්වා සණිකං ආනෙසි. තං දිවසං බුද්ධුපට්ඨානස්ස ඔකාසං න ලභි. අථ නං දුතියදිවසෙ බුද්ධුපට්ඨානං ආගන්ත්වා වන්දිත්වා නිසින්නං සත්ථා ‘‘කදා ආගතොසී’’ති පුච්ඡි. ‘‘හියො, භන්තෙ’’ති. ‘‘හියො ආගන්ත්වා අජ්ජ බුද්ධුපට්ඨානං කරොසී’’ති? සො ‘‘ආම, භන්තෙ’’ති වත්වා තං කාරණං ආචික්ඛි. සත්ථා මහල්ලකං ගරහිත්වා ‘‘න එස ඉදානෙව එවරූපං කම්මං කරොති, පුබ්බෙපි අකාසි. ඉදානි පන තෙන ත්වං කිලමිතො, පුබ්බෙපි පණ්ඩිතෙ කිලමෙසී’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කාසිනිගමෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති. තස්ස වයප්පත්තකාලෙ මාතා කාලමකාසි. සො මාතු සරීරකිච්චං කත්වා මාසද්ධමාසච්චයෙන ඝරෙ විජ්ජමානං ධනං දානං දත්වා පිතරඤ්ච කනිට්ඨභාතරඤ්ච ගහෙත්වා හිමවන්තපදෙසෙ දෙවදත්තියං වක්කලං ගහෙත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා උඤ්ඡාචරියාය වනමූලඵලාඵලෙහි යාපෙන්තො රමණීයෙ වනසණ්ඩෙ වසි. හිමවන්තෙ පන වස්සකාලෙ අච්ඡින්නධාරෙ දෙවෙ වස්සන්තෙ න සක්කා හොති කන්දමූලං ඛණිතුං, ඵලානි ච පණ්ණානි ච පතන්ති. තාපසා යෙභුය්‍යෙන හිමවන්තතො නික්ඛමිත්වා මනුස්සපථෙ වසන්ති. තදා බොධිසත්තො පිතරඤ්ච කනිට්ඨභාතරඤ්ච ගහෙත්වා මනුස්සපථෙ වසිත්වා පුන හිමවන්තෙ පුප්ඵිතඵලිතෙ තෙ උභොපි ගහෙත්වා හිමවන්තෙ අත්තනො අස්සමපදං ආගච්ඡන්තො අස්සමස්සාවිදූරෙ සූරියෙ අත්ථඞ්ගතෙ ‘‘තුම්හෙ සණිකං ආගච්ඡෙය්‍යාථ, අහං පුරතො ගන්ත්වා අස්සමං පටිජග්ගිස්සාමී’’ති වත්වා තෙ ඔහාය ගතො. ඛුද්දකතාපසො පිතරා සද්ධිං සණිකං ගච්ඡන්තො තං කටිප්පදෙසෙ සීසෙන උප්පීළෙන්තො විය ගච්ඡ ගච්ඡාති තං බලක්කාරෙන නෙති. මහල්ලකො ‘‘ත්වං මං අත්තනො රුචියා ආනෙසී’’ති පටිනිවත්තිත්වා කොටිතො පට්ඨාය ආගච්ඡති. එවං තෙසං කලහං කරොන්තානඤ්ඤෙව අන්ධකාරො අහොසි.

බොධිසත්තොපි පණ්ණසාලං සම්මජ්ජිත්වා උදකං උපට්ඨපෙත්වා උක්කමාදාය පටිපථං ආගච්ඡන්තො තෙ දිස්වා ‘‘එත්තකං කාලං කිං කරිත්ථා’’ති ආහ. ඛුද්දකතාපසො පිතරා කතකාරණං කථෙසි. බොධිසත්තො උභොපි තෙ සණිකං නෙත්වා පරික්ඛාරං පටිසාමෙත්වා පිතරං න්හාපෙත්වා පාදධොවනපිට්ඨිසම්බාහනාදීනි කත්වා අඞ්ගාරකපල්ලං උපට්ඨපෙත්වා පටිප්පස්සද්ධකිලමථං පිතරං උපනිසීදිත්වා ‘‘තාත, තරුණදාරකා නාම මත්තිකාභාජනසදිසා මුහුත්තනෙව භිජ්ජන්ති, සකිං භින්නකාලතො පට්ඨාය පුන න සක්කා හොන්ති ඝටෙතුං, තෙ

අක්කොසන්තාපි පරිභාසන්තාපි මහල්ලකෙහි අධිවාසෙතබ්බා''ති වත්වා පිතරං ඔවදන්තො ඉමා ගාථා අභාසි –

45.

''අපි කස්සප මන්දියා, යුවා සපති හන්ති වා;
සබ්බං තං ඛමතෙ ධීරො, පණ්ඩිතො තං තිතික්ඛති.

46.

''සචෙපි සන්තො විවදන්ති, ඛිප්පං සන්ධීයරෙ පුන;
බාලා පත්තාව භිජ්ජන්ති, න තෙ සමථමජ්ඣගූ.

47.

''එතෙ භිය්‍යො සමායන්ති, සන්ධි තෙසං න ජීරති;
යො චාධිපන්නං ජානාති, යො ච ජානාති දෙසනං.

48.

''එසො හි උත්තරිතරො, භාරවහො ධුරද්ධරො;
යො පරෙසාධිපන්නානං, සයං සන්ධාතුමරහතී''ති.

තත්ථ **කස්සපාති** පිතරං නාමෙනාලපති. **මන්දියාති** මන්දීභාවෙන තරුණතාය. **යුවා සපති හන්ති වාති** තරුණදාරකො අක්කොසතිපි පහරතිපි. **ධීරොති** ධික්කතපාපො, ධී වා වුච්චති පඤ්ඤා, තාය සමන්නාගතොතිපි අත්ථො. ඉතරං පන ඉමස්සෙව වෙවචනං. උභයෙනාපි සබ්බං තං බාලදාරකෙහි කතං අපරාධං මහල්ලකො ධීරො පණ්ඩිතො සහති තිතික්ඛතීති දස්සෙති.

සන්ධීයරෙති පුන මිත්තභාවෙන සන්ධීයන්ති ඝටීයන්ති. **බාලා පත්තාවාති** බාලකා පන මත්තිකාපත්තාව භිජ්ජන්ති. **න තෙ සමථමජ්ඣගූති** තෙ බාලකා අප්පමත්තකම්පි විවාදං කත්වා වෙරූපසමනං න වින්දන්ති නාධිගච්ඡන්ති. **එතෙ භිය්‍යොති** එතෙ ද්වෙ ජනා භින්නාපි පුන සමාගච්ඡන්ති. **සන්ධීති** මිත්තසන්ධි. **තෙසන්ති** තෙසඤ්ඤෙව ද්වින්නං සන්ධි න ජීරති. **යො චාධිපන්නන්ති** යො ච අත්තනා අධිපන්නං අතික්කන්තං අඤ්ඤස්මිං කතදොසං ජානාති. **දෙසනන්ති** යො ච තෙන අත්තනො දොසං ජානන්තෙන දෙසිතං අච්චයදෙසනං පටිග්ගණ්හිතුං ජානාති.

යො පරෙසාධිපන්නානන්ති යො පරෙසං අධිපන්නානං දොසෙන අභිභූතානං අපරාධකාරකානං. **සයං සන්ධාතුමරහතීති** තෙසු අඛමාපෙන්තෙසුපි ''එහි, භද්දමුඛ, උද්දෙසං ගණ්හ, අට්ඨකථං සුණ, භාවනමනුයුඤ්ජ, කස්මා පරිබාහිරො හොසී''ති එවං සයං සන්ධාතුං අරහති මිත්තභාවං ඝටෙති, එසො එවරූපො මෙත්තාවිහාරී උත්තරිතරො

මිත්තභාරස්ස මිත්තධුරස්ස ච වහනතො **‘‘භාරවහො’’**ති **‘‘ධුරද්ධරො’’**ති ච සඞ්ඛං ගච්ඡතීති.

එවං බොධිසත්තො පිතු ඔවාදං අදාසි, සොපි තතො පභුති දන්තො අහොසි සුදන්තො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා පිතා තාපසො මහල්ලකො අහොසි, ඛුද්දකතාපසො සාමණෙරො, පිතු ඔවාදදායකො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කස්සපමන්දියජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[313] 3. ඛන්තිවාදීජාතකවණ්ණනා

යො තෙ හත්ථෙ ච පාදෙ චාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං කොධනභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා කථිතමෙව. සත්ථා පන තං භික්ඛුං ‘‘කස්මා, ත්වං භික්ඛු, අක්කොධනස්ස බුද්ධස්ස සාසනෙ පබ්බජිත්වා කොධං කරොසි, පොරාණකපණ්ඩිතා සරීරෙ පහාරසහස්සෙ පතන්තෙ හත්ථපාදකණ්ණනාසාසු ඡිජ්ජමානාසු පරස්ස කොධං න කරිංසූ’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං කලාබු නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. තදා බොධිසත්තො අසීතිකොටිවිභවෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා කුණ්ඩලකුමාරො නාම මාණවො හුත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලං ගන්ත්වා සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා කුටුම්බං සණ්ඨපෙත්වා මාතාපිතූනං අච්චයෙන ධනරාසිං ඔලොකෙත්වා ‘‘ඉමං ධනං උප්පාදෙත්වා මම ඤාතකා අග්ගහෙත්වාව ගතා, මයා පනෙතං ගහෙත්වා ගන්තුං වට්ටතී’’ති සබ්බං ධනං විචෙය්‍යදානවසෙන යො යං ආහරති, තස්ස තං දත්වා හිමවන්තං පවිසිත්වා පබ්බජිත්වා ඵලාඵලෙන යාපෙන්තො චිරං වසිත්වා ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය මනුස්සපථං ආගන්ත්වා අනුපුබ්බෙන බාරාණසිං පත්වා රාජුය්‍යානෙ වසිත්වා පුනදිවසෙ නගරෙ භික්ඛාය චරන්තො සෙනාපතිස්ස නිවාසනද්වාරං සම්පාපුණි. සෙනාපති තස්ස ඉරියාපථෙසු පසීදිත්වා ඝරං පවෙසෙත්වා අත්තනො පටියාදිතභොජනං භොජෙත්වා පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා තත්ථෙව රාජුය්‍යානෙ වසාපෙසි.

අථෙකදිවසං කලාබුරාජා සුරාමදමත්තො ඡෙකනාටකපරිවුතො මහන්තෙන යසෙන උය්‍යානං ගන්ත්වා මඞ්ගලසිලාපට්ටෙ සයනං අත්ථරාපෙත්වා එකිස්සා පියමනාපාය ඉත්ථියා අඞ්කෙ සයි. ගීතවාදිතනච්චෙසු ඡෙකා නාටකිත්ථියො ගීතාදීනි පයොජෙසුං, සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො විය මහාසම්පත්ති අහොසි, රාජා නිද්දං ඔක්කමි. අථ තා ඉත්ථියො ‘‘යස්සත්ථාය මයං ගීතාදීනි පයොජයාම, සො නිද්දං උපගතො, කිං නො ගීතාදීහී’’ති වීණාදීනි තූරියානි තත්ථ තත්ථෙව ඡඩ්ඩෙත්වා

උය්‍යානං පක්කන්තා පුප්ඵඵලපල්ලවාදීහි පලොභියමානා උය්‍යානෙ අභිරමිංසු. තදා බොධිසත්තො තස්මිං උය්‍යානෙ සුපුප්ඵිතසාලමූලෙ පබ්බජ්ජාසුඛෙන වීතිනාමෙන්තො මත්තවරවාරණො විය නිසින්නො හොති. අථ තා ඉත්ථියො උය්‍යානෙ චරමානා තං දිස්වා ''එථ, අය්‍යායො, එතස්මිං රුක්ඛමූලෙ පබ්බජිතො නිසින්නො, යාව රාජා න පබුජ්ඣති, තාවස්ස සන්තිකෙ කිඤ්චි සුණමානා නිසීදිස්සාමා''ති ගන්ත්වා වන්දිත්වා පරිවාරෙත්වා නිසින්නා ''අම්හාකං කථෙතබ්බයුත්තකං කිඤ්චි කථෙථා''ති වදිංසු. බොධිසත්තො තාසං ධම්මං කථෙසි. අථ සා ඉත්ථී අඞ්කං චාලෙත්වා රාජානං පබොධෙසි. රාජා පබුද්ධො තා අපස්සන්තො ''කහං ගතා වසලියො''ති ආහ. එතා, මහාරාජ, ගන්ත්වා එකං තාපසං පරිවාරෙත්වා නිසීදිංසූති. රාජා කුපිතො ඛග්ගං ගහෙත්වා ''සික්ඛාපෙස්සාමි නං කූටජටිල''න්ති වෙගෙන අගමාසි.

අථ තා ඉත්ථියො රාජානං කුද්ධං ආගච්ඡන්තං දිස්වා තාසු වල්ලභතරා ගන්ත්වා රඤ්ඤො හත්ථා අසිං ගහෙත්වා රාජානං වූපසමෙසුං. සො ආගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස සන්තිකෙ ඨත්වා ''කිංවාදී ත්වං, සමණා''ති පුච්ඡි. ''ඛන්තිවාදී, මහාරාජා''ති. ''කා එසා ඛන්ති නාමා''ති? ''අක්කොසන්තෙසු පරිභාසන්තෙසු පහරන්තෙසු අකුජ්ඣනභාවො''ති. රාජා ''පස්සිස්සාමි දානි තෙ ඛන්තියා අත්ථිභාව''න්ති චොරඝාතකං පක්කොසාපෙසි. සො අත්තනො චාරිත්තෙන ඵරසුඤ්ච කණ්ටකකසඤ්ච ආදාය කාසායනිවසනො රත්තමාලාධරො ආගන්ත්වා රාජානං වන්දිත්වා ''කිං කරොමි, දෙවා''ති ආහ. ඉමං චොරං දුට්ඨතාපසං ගහෙත්වා ආකඩ්ඪිත්වා භූමියං පාතෙත්වා කණ්ටකකසං ගහෙත්වා පුරතො ච පච්ඡතො ච උභොසු පස්සෙසු චාති චතූසුපි පස්සෙසු ද්වෙපහාරසහස්සමස්ස දෙහීති. සො තථා අකාසි. බොධිසත්තස්ස ඡවි භිජ්ජි. චම්මං භිජ්ජි, මංසං ඡිජ්ජි, ලොහිතං පග්ඝරති.

පුන රාජා ''කිංවාදී ත්වං භික්ඛූ''ති ආහ. ''ඛන්තිවාදී, මහාරාජ''. ''ත්වං පන මය්හං චම්මන්තරෙ ඛන්තී''ති මඤ්ඤසි, නත්ථි මය්හං චම්මන්තරෙ ඛන්ති, තයා පන දට්ඨුං අසක්කුණෙය්‍යො හදයබ්භන්තරෙ මම ඛන්ති පතිට්ඨිතා. ''මහාරාජා''ති. පුන චොරඝාතකො ''කිං කරොමී''ති පුච්ඡි. ''ඉමස්ස කූටජටිලස්ස උභො හත්ථෙ ඡින්දා''ති. සො ඵරසුං ගහෙත්වා ගණ්ඩියං ඨපෙත්වා හත්ථෙ ඡින්දි. අථ නං ''පාදෙ ඡින්දා''ති ආහ, පාදෙපි ඡින්දි. හත්ථපාදකොටීහි සටඡිද්දෙහි ලාඛාරසො විය ලොහිතං පග්ඝරති. පුන රාජා ''කිංවාදීසී''ති පුච්ඡි. ''ඛන්තිවාදී, මහාරාජ''. ''ත්වං පන මය්හං හත්ථපාදකොටීසු 'ඛන්ති අත්ථී'ති මඤ්ඤසි, නත්ථෙසා එත්ථ, මය්හං ඛන්ති ගම්භීරට්ඨානෙ පතිට්ඨිතා''ති. සො ''කණ්ණනාසමස්ස ඡින්දා''ති ආහ. ඉතරො කණ්ණනාසං ඡින්දි, සකලසරීරෙ ලොහිතං අහොසි. පුන නං ''කිංවාදී නාම ත්ව''න්ති පුච්ඡි. ''මහාරාජ, ඛන්තිවාදී නාම''. ''මා ඛො පන ත්වං 'කණ්ණනාසිකකොටීසු පතිට්ඨිතා ඛන්තී'ති මඤ්ඤසි, මම ඛන්ති

ගම්භීරෙ හදයබ්භන්තරෙ පතිට්ඨිතා''ති. රාජා ''කූටජටිල තව ඛන්තිං ත්වමෙව උක්ඛිපිත්වා නිසීදා''ති බොධිසත්තස්ස හදයං පාදෙන පහරිත්වා පක්කාමි.

තස්මිං ගතෙ සෙනාපති බොධිසත්තස්ස සරීරතො ලොහිතං පුඤ්ඡිත්වා හත්ථපාදකණ්ණනාසකොටියො සාටකකණ්ණෙ කත්වා බොධිසත්තං සණිකං නිසීදාපෙත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිත්වා ''සචෙ, භන්තෙ, තුම්හෙ කුජ්ඣිතුකාමා, තුම්හෙසු කතාපරාධස්ස රඤ්ඤොව කුජ්ඣෙය්‍යාථ, මා අඤ්ඤෙස''න්ති යාචන්තො පඨමං ගාථමාහ –

49.

''යො තෙ හත්ථෙ ච පාදෙ ච, කණ්ණනාසඤ්ච ඡෙදයි;
තස්ස කුජ්ඣ මහාවීර, මා රට්ඨං විනසා ඉද''න්ති.

තත්ථ **මහාවීරාති** මහාවීරිය. **මා රට්ඨං විනසා ඉදන්ති** ඉදං නිරපරාධං කාසිරට්ඨං මා විනාසෙහි.

තං සුත්වා බොධිසත්තො දුතියං ගාථමාහ –

50.

''යො මෙ හත්ථෙ ච පාදෙ ච, කණ්ණනාසඤ්ච ඡෙදයි;
චිරං ජීවතු සො රාජා, න හි කුජ්ඣන්ති මාදිසා''ති.

තත්ථ **මාදිසාති** මම සදිසා ඛන්තිබලෙන සමන්නාගතා පණ්ඩිතා ''අයං මං අක්කොසි පරිභාසි පහරි, ඡින්දි භින්දී''ති තං න කුජ්ඣන්ති.

රඤ්ඤො උය්‍යානා නික්ඛමන්තස්ස බොධිසත්තස්ස චක්ඛුපථං විජහනකාලෙයෙව අයං චතුනහුතාධිකා ද්වියොජනසතසහස්සබහලා මහාපථවී බලිබද්ධසාටකො විය ඵලිතා, අවීචිතො ජාලා නික්ඛමිත්වා රාජානං කුලදත්තියෙන රත්තකම්බලෙන පාරුපන්තී විය ගණ්හි. සො උය්‍යානද්වාරෙයෙව පථවිං පවිසිත්වා අවීචිමහානිරයෙ පතිට්ඨහි. බොධිසත්තොපි තං දිවසමෙව කාලමකාසි. රාජපරිසා ච නාගරා ච ගන්ධමාලාධූමහත්ථා ආගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස සරීරකිච්චං අකංසු. කෙචි පනාහු ''බොධිසත්තො පුන හිමවන්තමෙව ගතො''ති, තං අභූතං.

51.

''අහූ අතීතමද්ධානං, සමණො ඛන්තිදීපනො;
තං ඛන්තියායෙව ඨිතං, කාසිරාජා අඡෙදයි.

52.

''තස්ස කම්මඵරුසස්ස, විපාකො කටුකො අහු;
යං කාසිරාජා වෙදෙසි, නිරයම්හි සමප්පිතො''ති. –

ඉමා ද්වෙ අභිසම්බුද්ධගාථා.

තත්ථ **අතීතමද්ධානන්ති** අතීතෙ අද්ධානෙ. **ඛන්තිදීපනොති** අධිවාසනඛන්තිසංවණ්ණනො. **අඡෙදයීති** මාරාපෙසි. එකච්චෙ පන ''බොධිසත්තස්ස පුන හත්ථපාදකණ්ණනාසා ඝටිතා''ති වදන්ති, තම්පි අභූතමෙව. **සමප්පිතොති** පතිට්ඨිතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ කොධනො භික්ඛු අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨහි, අඤ්ඤෙ බහූ සොතාපත්තිඵලාදීනි පාපුණිංසු.

තදා කලාබුරාජා දෙවදත්තො අහොසි, සෙනාපති සාරිපුත්තො, ඛන්තිවාදී තාපසො පන අහමෙව අහොසින්ති.

ඛන්තිවාදීජාතකවණ්ණනා තතියා.

[314] 4. ලොහකුම්භිජාතකවණ්ණනා

දුජ්ජීවිතමජීවිම්හාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කොසලරාජානං ආරබ්භ කථෙසි. තදා කිර කොසලරාජා රත්තිභාගෙ චතුන්නං නෙරයිකසත්තානං සද්දං සුණි. එකො **දු**-කාරමෙව භණි, එකො **ස**-කාරං, එකො **න**-කාරං, එකො **සො**-කාරමෙවාති. තෙ කිර අතීතභවෙ සාවත්ථියංයෙව පාරදාරිකා රාජපුත්තා අහෙසුං. තෙ පරෙසං රක්ඛිතගොපිතමාතුගාමෙසු අපරජ්ඣිත්වා චිත්තකෙළිං කීළන්තා බහුං පාපකම්මං කත්වා මරණචක්කෙන ඡින්නා සාවත්ථිසාමන්තෙ චතූසු ලොහකුම්භීසු නිබ්බත්තා සට්ඨි වස්සසහස්සානි තත්ථ පච්චිත්වා උග්ගතා ලොහකුම්භිමුඛවට්ටිං දිස්වා ''කදා නු ඛො ඉමම්හා දුක්ඛා මුච්චිස්සාමා''ති චත්තාරොපි මහන්තෙන සද්දෙන අනුපටිපාටියා විරවිංසු. රාජා තෙසං සද්දං සුත්වා මරණභයතජ්ජිතො නිසින්නකොව අරුණං උට්ඨාපෙසි.

අරුණුග්ගමනවෙලාය බ්‍රාහ්මණා ආගන්ත්වා රාජානං සුඛසයිතං පුච්ඡිංසු. රාජා ''කුතො මෙ ආචරියා සුඛසයිතං, අජ්ජාහං එවරූපෙ චත්තාරො භිංසනකසද්දෙ සුණි''න්ති. බ්‍රාහ්මණා හත්ථෙ විධුනිංසු. ''කිං ආචරියා''ති? ''සාහසිකසද්දා, මහාරාජා''ති. ''සපටිකම්මා අප්පටිකම්මා''ති? ''කාමං අප්පටිකම්මා, මයං පන සුසික්ඛිතා, මහාරාජා''ති. ''කිං කත්වා පටිබාහිස්සථා''ති? ''මහාරාජ, පටිකම්මං මහන්තං න සක්කා කාතුං, මයං පන සබ්බචතුක්කං යඤ්ඤං යජිත්වා හාරෙස්සාමා''ති. ''තෙන හි ඛිප්පං චත්තාරො හත්ථී චත්තාරො අස්සෙ චත්තාරො උසභෙ චත්තාරො මනුස්සෙති ලටුකිකසකුණිකා ආදිං කත්වා චත්තාරො චත්තාරො පාණෙ ගහෙත්වා සබ්බචතුක්කයඤ්ඤං යජිත්වා මම සොත්ථිභාවං කරොථා''ති. ''සාධු, මහාරාජා''ති සම්පටිච්ඡිත්වා යෙනත්ථො, තං ගහෙත්වා යඤ්ඤාවාටං පච්චුපට්ඨපෙසුං, බහුපාණෙ ථූණූපනීතෙ කත්වා ඨපෙසුං.

‘‘බහුං මච්ඡමංසං ඛාදිස්සාම, බහුං ධනං ලභිස්සාමා’’ති උස්සාහප්පත්තා හුත්වා ‘‘ඉදං ලද්ධුං වට්ටති, ඉදං ලද්ධුං වට්ටති, දෙවා’’ති අපරාපරං චරන්ති.

මල්ලිකා දෙවී රාජානං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘කිං නු ඛො, මහාරාජ, බ්‍රාහ්මණා අතිවිය උස්සාහයන්තා විචරන්තී’’ති පුච්ඡි. ‘‘දෙවි කිං තුය්හිමිනා, ත්වං අත්තනො යසෙනෙව මත්තා පමත්තා, දුක්ඛං පන අම්හාකමෙව න ජානාසී’’ති? ‘‘කිං, මහාරාජා’’ති. ‘‘දෙවි, අහං එවරූපං නාම අසොතබ්බං සුණිං, තතො ඉමෙසං සද්දානං සුතත්තා ‘‘කිං භවිස්සතී’’ති බ්‍රාහ්මණෙ පුච්ඡිං, බ්‍රාහ්මණා ‘‘තුම්හාකං මහාරාජ රජ්ජස්ස වා භොගානං වා ජීවිතස්ස වා අන්තරායො පඤ්ඤායති, සබ්බචතුක්කෙන යඤ්ඤං යජිත්වා සොත්ථිභාවං කරිස්සාමා’’ති වදිංසු, තෙ මය්හං වචනං ගහෙත්වා යඤ්ඤාවාටං කත්වා යෙන යෙනත්ථො, තස්ස තස්ස කාරණා ආගච්ඡන්තී’’ති. ‘‘කිං පන දෙව, ඉමෙසං සද්දානං නිප්ඵත්තිං සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගබ්‍රාහ්මණං පුච්ඡිත්ථා’’ති? ‘‘කො එස දෙවි, සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගබ්‍රාහ්මණො නාමා’’ති? ‘‘මහාගොතමො සම්මාසම්බුද්ධො’’ති. ‘‘දෙවි, සම්මාසම්බුද්ධො මෙ න පුච්ඡිතො’’ති? ‘‘තෙන හි ගන්ත්වා පුච්ඡථා’’ති.

රාජා තස්සා වචනං ගහෙත්වා භුත්තපාතරාසො රථවරමාරුය්හ ජෙතවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා පුච්ඡි ‘‘අහං, භන්තෙ, රත්තිභාගෙ චත්තාරො සද්දෙ සුත්වා බ්‍රාහ්මණෙ පුච්ඡිං, තෙ ‘සබ්බචතුක්කයඤ්ඤං යජිත්වා සොත්ථිං කරිස්සාමා’ති වත්වා යඤ්ඤාවාටෙ කම්මං කරොන්ති, තෙසං සද්දානං සුතත්තා මය්හං කිං භවිස්සතී’’ති. ‘‘න කිඤ්චි, මහාරාජ, නෙරයිකසත්තා දුක්ඛමනුභවන්තා එවං විරවිංසු, න ඉමෙ සද්දා ඉදානි තයා එව සුතා, පොරාණකරාජූහිපි සුතායෙව, තෙපි බ්‍රාහ්මණෙ පුච්ඡිත්වා පසුඝාතයඤ්ඤං කත්තුකාමා හුත්වා පණ්ඩිතානං කථං සුත්වා න කරිංසු, පණ්ඩිතා තෙසං සද්දානං අන්තරං කථෙත්වා මහාජනං විස්සජ්ජාපෙත්වා සොත්ථිමකංසූ’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අඤ්ඤතරස්මිං කාසිගාමෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා කාමෙ පහාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච උප්පාදෙත්වා ඣානකීළං කීළන්තො හිමවන්තෙ රමණීයෙ වනසණ්ඩෙ වසති. තදා බාරාණසිරාජා චතුන්නං නෙරයිකානං ඉමෙව චත්තාරො සද්දෙ සුත්වා භීතතසිතො ඉමිනාව නියාමෙන බ්‍රාහ්මණෙහි ‘‘තිණ්ණං අන්තරායානං අඤ්ඤතරො භවිස්සති, සබ්බචතුක්කයඤ්ඤෙන තං වූපසමෙස්සාමා’’ති වුත්තෙ සම්පටිච්ඡි. පුරොහිතො බ්‍රාහ්මණෙහි සද්ධිං යඤ්ඤාවාටං පච්චුපට්ඨාපෙසි, මහාජනො ථූණූපනීතො අහොසි. තදා බොධිසත්තො මෙත්තාභාවනං පුරෙචාරිකං කත්වා දිබ්බචක්ඛුනා ලොකං ඔලොකෙන්තො ඉමං කාරණං දිස්වා ‘‘අජ්ජ, මයා ගන්තුං වට්ටති, මහාජනස්ස සොත්ථි භවිස්සතී’’ති ඉද්ධිබලෙන වෙහාසං උප්පතිත්වා

බාරාණසිරඤ්ඤො උය්‍යානෙ ඔතරිත්වා මඞ්ගලසිලාපට්ටෙ කඤ්චනරූපකං විය නිසීදි. තදා පුරොහිතස්ස ජෙට්ඨන්තෙවාසිකො ආචරියං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘නනු, ආචරිය, අම්හාකං වෙදෙසු පරං මාරෙත්වා සොත්ථිකරණං නාම නත්ථී’’ති ආහ. පුරොහිතො ‘‘ත්වං රාජධනං රක්ඛසි, බහුං මච්ඡමංසං ඛාදිස්සාම, ධනං ලභිස්සාම, තුණ්හී හොහී’’ති තං පටිබාහි.

සො ‘‘නාහං එත්ථ සහායො භවිස්සාමී’’ති නික්ඛමිත්වා රාජුය්‍යානං ගන්ත්වා බොධිසත්තං දිස්වා වන්දිත්වා කතපටිසන්ථාරො එකමන්තං නිසීදි. බොධිසත්තො ‘‘කිං, මාණව, රාජා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙතී’’ති පුච්ඡි. ‘‘භන්තෙ, රාජා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙති, රත්තිභාගෙ පන චත්තාරො සද්දෙ සුත්වා බ්‍රාහ්මණෙ පුච්ඡි. බ්‍රාහ්මණා ‘සබ්බචතුක්කයඤ්ඤං යජිත්වා සොත්ථිං කරිස්සාමා’’’ති වදිංසු. රාජා පසුඝාතකම්මං කත්වා අත්තනො සොත්ථිං කාතුකාමො මහාජනො ථූණූපනීතො, ‘‘කිං නු ඛො, භන්තෙ, තුම්හාදිසානං සීලවන්තානං තෙසං සද්දානං නිප්ඵත්තිං වත්වා මහාජනං මරණමුඛා මොචෙතුං වට්ටතී’’ති. ‘‘මාණව, රාජා අම්හෙ න ජානාති, මයම්පි තං න ජානාම, ඉමෙසං පන සද්දානං නිප්ඵත්තිං ජානාම, සචෙ රාජා අම්හෙ උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡෙය්‍ය, රාජානං නික්කඞ්ඛං කත්වා කථෙස්සාමා’’ති. ‘‘තෙන හි, භන්තෙ, මුහුත්තං ඉධෙව හොථ, අහං රාජානං ආනෙස්සාමී’’ති. ‘‘සාධු, මාණවා’’ති. සො ගන්ත්වා රඤ්ඤො තමත්ථං ආරොචෙත්වා රාජානං ආනෙසි.

අථ රාජා බොධිසත්තං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො පුච්ඡි ‘‘සච්චං කිර තුම්හෙ මය්‍හං සුතසද්දානං නිප්ඵත්තිං ජානාථා’’ති? ‘‘ආම, මහාරාජා’’ති. ‘‘කථෙථ, භන්තෙ’’ති. ‘‘මහාරාජ, එතෙ පුරිමභවෙ පරෙසං රක්ඛිතගොපිතෙසු දාරෙසු චාරිත්තං ආපජ්ජිත්වා බාරාණසිසාමන්තෙ චතූසු ලොහකුම්භීසු නිබ්බත්තා පක්කුථිතෙ ඛාරලොහොදකෙ ඵෙණුද්දෙහකං පච්චමානා තිංස වස්සසහස්සානි අධො ගන්ත්වා කුම්භිතලං ආහච්ච උද්ධං ආරොහන්තා තිංසවස්සසහස්සෙනෙව කාලෙන කුම්භිමුඛං දිස්වා බහි ඔලොකෙත්වා චත්තාරො ජනා චතස්සො ගාථා පරිපුණ්ණං කත්වා වත්තුකාමාපි තථා කාතුං අසක්කොන්තා එකෙකමෙව අක්ඛරං වත්වා පුන ලොහකුම්භීසුයෙව නිමුග්ගා. තෙසු දු-කාරං වත්වා නිමුග්ගසත්තො එවං වත්තුකාමො අහොසි –

53.

‘දුජ්ජීවිතමජීවිම්හ, යෙ සන්තෙ න දදම්හසෙ;
විජ්ජමානෙසු භොගෙසු, දීපං නාකම්හ අත්තනො’ති. –

තං ගාථං පරිපුණ්ණං කාතුං නාසක්ඛී’’ති වත්වා බොධිසත්තො අත්තනො ඤාණෙන තං ගාථං පරිපුණ්ණං කත්වා කථෙසි. සෙසාසුපි එසෙව නයො.

තෙසු ස-කාරං වත්වා වත්තුකාමස්ස අයං ගාථා –

54.

‘‘සට්ඨි වස්සසහස්සානි, පරිපුණ්ණානි සබ්බසො;
නිරයෙ පච්චමානානං, කදා අන්තො භවිස්සතී’’ති.

න-කාරං වත්වා වත්තුකාමස්ස අයං ගාථා –

55.

‘‘නත්ථි අන්තො කුතො අන්තො, න අන්තො පටිදිස්සති;
තදා හි පකතං පාපං, මම තුය්හඤ්ච මාරිසා’’ති.

සො-කාරං වත්වා වත්තුකාමස්ස අයං ගාථා –

56.

‘‘සොහං නූන ඉතො ගන්ත්වා, යොනිං ලද්ධාන මානුසිං;
වදඤ්ඤූ සීලසම්පන්නො, කාහාමි කුසලං බහු’’න්ති.

තත්ථ **දුජ්ජීවිතන්ති** තීණි දුච්චරිතානි චරන්තො දුජ්ජීවිතං ලාමකජීවිතං ජීවති නාම, සොපි තදෙව සන්ධායාහ ‘‘දුජ්ජීවිතමජීවිම්හා’’ති. **යෙ සන්තෙ න දදම්හසෙති** යෙ මයං දෙය්‍යධම්මෙ ච පටිග්ගාහකෙ ච සංවිජ්ජමානෙයෙව න දානං දදිම්හ. **දීපං නාකම්හ අත්තනොති** අත්තනො පතිට්ඨං න කරිම්හ. **පරිපුණ්ණානීති** අනූනානි අනධිකානි. **සබ්බසොති** සබ්බාකාරෙන. **පච්චමානානන්ති** අම්හාකං ඉමස්මිං නිරයෙ පච්චමානානං.

නත්ථි අන්තොති ‘‘අම්හාකං අසුකකාලෙ නාම මොක්ඛො භවිස්සතී’’ති එවං කාලපරිච්ඡෙදො නත්ථි. **කුතො අන්තොති** කෙන කාරණෙන අන්තො පඤ්ඤායිස්සති. **න අන්තොති** අන්තං දට්ඨුකාමානම්පි නො දුක්ඛස්ස අන්තො න පටිදිස්සති. **තදා හි පකතන්ති** තස්මිං කාලෙ මාරිසා මම ච තුය්හඤ්ච පකතං පාපං පකට්ඨං කතං අතිබහුමෙව කතං. ‘‘තථා හි පකත’’න්තිපි පාඨො, තෙන කාරණෙන කතං, යෙනස්ස අන්තො දට්ඨුං න සක්කාති අත්ථො. **මාරිසාති** මයා සදිසා, පියාලපනමෙතං එතෙසං. **නූනාති** එකංසත්ථෙ නිපාතො, සො අහං ඉතො ගන්ත්වා යොනිං මානුසිං ලද්ධාන වදඤ්ඤූ සීලසම්පන්නො හුත්වා එකංසෙනෙව බහුං කුසලං කරිස්සාමීති අයමෙත්ථ අත්ථො.

ඉති බොධිසත්තො එකමෙකං ගාථං වත්වා ‘‘මහාරාජ, සො නෙරයිකසත්තො ඉමං ගාථං පරිපුණ්ණං කත්වා වත්තුකාමො අත්තනො පාපස්ස මහන්තතාය තථා කථෙතුං නාසක්ඛි, ඉති සො අත්තනො කම්මවිපාකං අනුභවන්තො විරවි. තුම්හාකං එතස්ස සද්දස්ස සවනපච්චයා අන්තරායො නාම නත්ථි, තුම්හෙ මා භායිත්ථා’’ති රාජානං සඤ්ඤාපෙසි. රාජා මහාජනං විස්සජ්ජාපෙත්වා සුවණ්ණභෙරිං චරාපෙත්වා යඤ්ඤාවාටං

විද්ධංසාපෙසි. බොධිසත්තො මහාජනස්ස සොත්ථිං කත්වා කතිපාහං වසිත්වා තත්ථෙව ගන්ත්වා අපරිහීනජ්ඣානො බ්‍රහ්මලොකෙ උප්පජ්ජි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා පුරොහිතස්ස ජෙට්ඨන්තෙවාසිකමාණවො සාරිපුත්තො අහොසි, තාපසො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

ලොහකුම්භිජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[315] 5. සබ්බමංසලාභජාතකවණ්ණනා

ඵරුසා වත තෙ වාචාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො සාරිපුත්තත්ථෙරෙන පීතවිරෙචනානං දින්නරසපිණ්ඩපාතං ආරබ්භ කථෙසි. තදා කිර ජෙතවනෙ එකච්චෙ භික්ඛූ ස්නෙහවිරෙචනං පිවිංසු. තෙසං රසපිණ්ඩපාතෙන අත්ථො හොති, ගිලානුපට්ඨාකා ‘‘රසභත්තං ආහරිස්සාමා’’ති සාවත්ථිං පවිසිත්වා ඔදනිකඝරවීථියං පිණ්ඩාය චරිත්වාපි රසභත්තං අලභිත්වා නිවත්තිංසු. ථෙරො දිවාතරං පිණ්ඩාය පවිසමානො තෙ භික්ඛූ දිස්වා ‘‘කිං, ආවුසො, අතිපගෙව නිවත්තථා’’ති පුච්ඡි. තෙ තමත්ථං ආරොචෙසුං. ථෙරො ‘‘තෙන හි එථා’’ති තෙ ගහෙත්වා තමෙව වීථිං අගමාසි, මනුස්සා පූරෙත්වා රසභත්තං අදංසු. ගිලානුපට්ඨාකා රසභත්තං ආහරිත්වා ගිලානානං අදංසු, තෙ පරිභුඤ්ජිංසු. අථෙකදිවසං ධම්මසභායං භික්ඛූ කථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘ආවුසො, ථෙරො කිර පීතවිරෙචනානං උපට්ඨාකෙ රසභත්තං අලභිත්වා නික්ඛමන්තෙ ගහෙත්වා ඔදනිකඝරවීථියං චරිත්වා බහුං රසපිණ්ඩපාතං පෙසෙසී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානි සාරිපුත්තොව මංසං ලභි, පුබ්බෙපි මුදුවාචා පියවචනා වත්තුං ඡෙකා පණ්ඩිතා ලභිංසූ’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සෙට්ඨිපුත්තො අහොසි. අථෙකදිවසං එකො මිගලුද්දකො බහුං මංසං ලභිත්වා යානකං පූරෙත්වා ‘‘වික්කිණිස්සාමී’’ති නගරං ආගච්ඡති. තදා බාරාණසිවාසිකා චත්තාරො සෙට්ඨිපුත්තා නගරා නික්ඛමිත්වා එකස්මිං මග්ගසභාගට්ඨානෙ කිඤ්චි දිට්ඨං සුතං සල්ලපන්තා නිසීදිංසු. එතෙසු එකො සෙට්ඨිපුත්තො තං මංසයානකං දිස්වා ‘‘එතං ලුද්දකං මංසඛණ්ඩං ආහරාපෙමී’’ති ආහ. ‘‘ගච්ඡ ආහරාපෙහී’’ති. සො තං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘අරෙ, ලුද්දක, දෙහි මෙ මංසඛණ්ඩ’’න්ති ආහ. ලුද්දකො ‘‘මාරිස, පරං කිඤ්චි යාචන්තෙන නාම පියවචනෙන භවිතබ්බං, තයා කථිතවාචාය අනුච්ඡවිකං මංසඛණ්ඩං ලභිස්සසී’’ති වත්වා පඨමං ගාථමාහ –

57.

‘‘ඵරුසා වත තෙ වාචා, මංසං යාචනකො අසි;

කිලොමසදිසී වාචා, කිලොමං සම්ම දම්මි තෙ’’ති.

තත්ථ **කිලොමසදිසීති** ඵරුසතාය කිලොමසදිසී. **කිලොමං සම්ම දම්මි තෙති** හන්ද ගණ්හ, ඉදං තෙ වාචාය සදිසං කිලොමං දම්මීති නිරසං නිමංසලොහිතං කිලොමකඛණ්ඩං උක්ඛිපිත්වා අදාසි.

අථ නං අපරො සෙට්ඨිපුත්තො ‘‘කින්ති වත්වා යාචසී’’ති පුච්ඡි. ‘‘අරෙ’’ති වත්වාති. සො ‘‘අහම්පි නං යාචිස්සාමී’’ති වත්වා ගන්ත්වා ‘‘ජෙට්ඨභාතික, මංසඛණ්ඩං මෙ දෙහී’’ති ආහ. ඉතරො ‘‘තව වචනස්ස අනුච්ඡවිකං මංසඛණ්ඩං ලභිස්සසී’’ති වත්වා දුතියං ගාථමාහ –

58.

‘‘අඞ්ගමෙතං මනුස්සානං, භාතා ලොකෙ පවුච්චති;
අඞ්ගස්ස සදිසී වාචා, අඞ්ගං සම්ම දදාමි තෙ’’ති.

තස්සත්ථො – ඉමස්මිං ලොකෙ මනුස්සානං අඞ්ගසදිසත්තා අඞ්ගමෙතං යදිදං භාතා භගිනීති, තස්මා තවෙසා අඞ්ගසදිසී වාචාති එතිස්සා අනුච්ඡවිකං අඞ්ගමෙව දදාමි තෙති. එවඤ්ච පන වත්වා අඞ්ගමංසං උක්ඛිපිත්වා අදාසි.

තම්පි අපරො සෙට්ඨිපුත්තො ‘‘කින්ති වත්වා යාචසී’’ති පුච්ඡි. ‘‘භාතිකා’’ති වත්වාති. සො ‘‘අහම්පි නං යාචිස්සාමී’’ති වත්වා ගන්ත්වා ‘‘තාත, මංසඛණ්ඩං මෙ දෙහී’’ති ආහ. ලුද්දකො තව වචනානුරූපං ලච්ඡසී’’ති වත්වා තතියං ගාථමාහ –

59.

‘‘තාතාති පුත්තො වදමානො, කම්පෙති හදයං පිතු;
හදයස්ස සදිසී වාචා, හදයං සම්ම දම්මි තෙ’’ති.

එවඤ්ච පන වත්වා හදයමංසෙන සද්ධිං මධුරමංසං උක්ඛිපිත්වා අදාසි.

තං චතුත්ථො සෙට්ඨිපුත්තො ‘‘කින්ති වත්වා යාචසී’’ති පුච්ඡි. සො ‘‘තාතා’’ති වත්වාති. සො ‘‘අහම්පි යාචිස්සාමී’’ති වත්වා ගන්ත්වා ‘‘සහාය මංසඛණ්ඩං මෙ දෙහී’’ති ආහ. ලුද්දකො ‘‘තව වචනානුරූපං ලච්ඡසී’’ති වත්වා චතුත්ථං ගාථමාහ –

60.

‘‘යස්ස ගාමෙ සඛා නත්ථි, යථාරඤ්ඤං තථෙව තං;
සබ්බස්ස සදිසී වාචා, සබ්බං සම්ම දදාමි තෙ’’ති.

තස්සත්ථො – යස්ස පුරිසස්ස ගාමෙ සුඛදුක්ඛෙසු සහ අයනතො සහායසඞ්ඛාතො **සඛා** නත්ථි, තස්ස තං ඨානං යථා අමනුස්සං **අරඤ්ඤං** තථෙව හොති, ඉති අයං තව වාචා **සබ්බස්ස සදිසී,** සබ්බෙන අත්තනො සන්තකෙන විභවෙන සදිසී, තස්මා සබ්බමෙව ඉමං මම සන්තකං මංසයානකං දදාමි තෙති.

එවඤ්ච පන වත්වා ‘‘එහි, සම්ම, සබ්බමෙව ඉදං මංසයානකං තව ගෙහං ආහරිස්සාමී’’ති ආහ. සෙට්ඨිපුත්තො තෙන යානකං පාජාපෙන්තො අත්තනො ඝරං ගන්ත්වා මංසං ඔතාරාපෙත්වා ලුද්දකස්ස සක්කාරසම්මානං කත්වා පුත්තදාරම්පිස්ස පක්කොසාපෙත්වා ලුද්දකම්මතො අපනෙත්වා අත්තනො කුටුම්බමජ්ඣෙ වසාපෙන්තො තෙන සද්ධිං අභෙජ්ජසහායො හුත්වා යාවජීවං සමග්ගවාසං වසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා ලුද්දකො සාරිපුත්තො අහොසි, සබ්බමංසලාභී සෙට්ඨිපුත්තො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සබ්බමංසලාභජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[316] 6. සසපණ්ඩිතජාතකවණ්ණනා

සත්ත මෙ රොහිතා මච්ඡාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො සබ්බපරික්ඛාරදානං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියං කිර එකො කුටුම්බිකො බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස සබ්බපරික්ඛාරදානං සජ්ජෙත්වා ඝරද්වාරෙ මණ්ඩපං කාරෙත්වා බුද්ධප්පමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං නිමන්තෙත්වා සුසජ්ජිතමණ්ඩපෙ පඤ්ඤත්තවරාසනෙ නිසීදාපෙත්වා නානග්ගරසං පණීතදානං දත්වා පුන ස්වාතනායාති සත්තාහං නිමන්තෙත්වා සත්තමෙ දිවසෙ බුද්ධප්පමුඛානං පඤ්චන්නං භික්ඛුසතානං සබ්බපරික්ඛාරෙ අදාසි. සත්ථා භත්තකිච්චාවසානෙ අනුමොදනං කරොන්තො ‘‘උපාසක, තයා පීතිසොමනස්සං කාතුං වට්ටති, ඉදඤ්හි දානං නාම පොරාණකපණ්ඩිතානං වංසො, පොරාණකපණ්ඩිතා හි සම්පත්තයාචකානං ජීවිතං පරිච්චජිත්වා අත්තනො මංසම්පි අදංසූ’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සසයොනියං නිබ්බත්තිත්වා අරඤ්ඤෙ වසි. තස්ස පන අරඤ්ඤස්ස එකතො පබ්බතපාදො එකතො නදී එකතො පච්චන්තගාමකො අහොසි. අපරෙපිස්ස තයො සහායා අහෙසුං මක්කටො ච සිඞ්ගාලො ච උද්දො චාති. තෙ චත්තාරොපි පණ්ඩිතා එකතොව වසන්තා අත්තනො අත්තනො ගොචරට්ඨානෙ ගොචරං ගහෙත්වා සායන්හසමයෙ එකතො සන්නිපතන්ති. සසපණ්ඩිතො ‘‘දානං දාතබ්බං, සීලං රක්ඛිතබ්බං, උපොසථකම්මං කාතබ්බ’’න්ති තිණ්ණං ජනානං ඔවාදවසෙන ධම්මං දෙසෙති. තෙ තස්ස ඔවාදං සම්පටිච්ඡිත්වා අත්තනො අත්තනො නිවාසගුම්බං පවිසිත්වා වසන්ති. එවං කාලෙ ගච්ඡන්තෙ එකදිවසං බොධිසත්තො ආකාසං ඔලොකෙත්වා චන්දං දිස්වා ‘‘ස්වෙ උපොසථදිවසො’’ති ඤත්වා ඉතරෙ තයො ආහ ‘‘ස්වෙ උපොසථො, තුම්හෙපි තයො ජනා සීලං සමාදියිත්වා උපොසථිකා හොථ, සීලෙ පතිට්ඨාය දින්නදානං මහප්ඵලං හොති, තස්මා යාචකෙ සම්පත්තෙ තුම්හෙහි ඛාදිතබ්බාහාරතො දානං දත්වා ඛාදෙය්‍යාථා’’ති. තෙ ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා අත්තනො අත්තනො වසනට්ඨානෙසු වසිංසු.

පුනදිවසෙ තෙසු උද්දො පාතොව ‘‘ගොචරං පරියෙසිස්සාමී’’ති නික්ඛමිත්වා ගඞ්ගාතීරං ගතො. අඤ්ඤතරො බාලිසිකො සත්ත රොහිතමච්ඡෙ උද්ධරිත්වා වල්ලියා ආවුණිත්වා නෙත්වා ගඞ්ගාතීරෙ වාලුකං වියූහිත්වා වාලිකාය පටිච්ඡාදෙත්වා පුන මච්ඡෙ ගණ්හන්තො අධොගඞ්ගං ගච්ඡි. උද්දො මච්ඡගන්ධං ඝායිත්වා වාලුකං වියූහිත්වා මච්ඡෙ දිස්වා නීහරිත්වා ‘‘අත්ථි නු ඛො එතෙසං සාමිකො’’ති තික්ඛත්තුං ඝොසෙත්වා සාමිකං අපස්සන්තො වල්ලිකොටිං ඩංසිත්වා නෙත්වා අත්තනො වසනගුම්බෙ ඨපෙත්වා ‘‘වෙලායමෙව ඛාදිස්සාමී’’ති අත්තනො සීලං ආවජ්ජෙන්තො නිපජ්ජි. සිඞ්ගාලොපි වසනට්ඨානතො නික්ඛමිත්වා ගොචරං පරියෙසන්තො එකස්ස ඛෙත්තගොපකස්ස කුටියං ද්වෙ මංසසූලානි එකං ගොධං එකඤ්ච දධිවාරකං දිස්වා ‘‘අත්ථි නු ඛො එතෙසං සාමිකො’’ති තික්ඛත්තුං ඝොසෙත්වා සාමිකං අදිස්වා දධිවාරකස්ස උග්ගහණරජ්ජුකං ගීවාය පවෙසෙත්වා ද්වෙ මංසසූලෙ ච ගොධඤ්ච මුඛෙන ඩංසිත්වා නෙත්වා අත්තනො වසනගුම්බෙ ඨපෙත්වා ‘‘වෙලායමෙව ඛාදිස්සාමී’’ති අත්තනො සීලං ආවජ්ජෙන්තො නිපජ්ජි. මක්කටොපි වසනට්ඨානතො නික්ඛමිත්වා වනසණ්ඩං පවිසිත්වා අම්බපිණ්ඩං ආහරිත්වා අත්තනො වසනගුම්බෙ ඨපෙත්වා ‘‘වෙලායමෙව ඛාදිස්සාමී’’ති අත්තනො සීලං ආවජ්ජෙන්තො නිපජ්ජි.

බොධිසත්තො පන ‘‘වෙලායමෙව වසනට්ඨානතො නික්ඛමිත්වා දබ්බතිණානි ඛාදිස්සාමී’’ති අත්තනො වසනගුම්බෙයෙව නිපන්නො චින්තෙසි ‘‘මම සන්තිකං ආගතානං යාචකානං තිණානි දාතුං න සක්කා, තිලතණ්ඩුලාදයොපි මය්හං නත්ථි, සචෙ මෙ සන්තිකං යාචකො ආගච්ඡිස්සති, අත්තනො සරීරමංසං දස්සාමී’’ති. තස්ස සීලතෙජෙන සක්කස්ස පණ්ඩුකම්බලසිලාසනං උණ්හාකාරං දස්සෙසි. සො ආවජ්ජමානො ඉදං කාරණං දිස්වා ‘‘සසරාජානං වීමංසිස්සාමී’’ති පඨමං උද්දස්ස වසනට්ඨානං ගන්ත්වා බ්‍රාහ්මණවෙසෙන අට්ඨාසි. ‘‘බ්‍රාහ්මණ, කිමත්ථං ඨිතොසී’’ති වුත්තෙ පණ්ඩිත සචෙ කිඤ්චි ආහාරං ලභෙය්‍යං, උපොසථිකො හුත්වා වසෙය්‍යන්ති. සො ‘‘සාධු දස්සාමි තෙ ආහාර’’න්ති තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො පඨමං ගාථමාහ –

61.

‘‘සත්ත මෙ රොහිතා මච්ඡා, උදකා ථලමුබ්භතා;
ඉදං බ්‍රාහ්මණ මෙ අත්ථි, එතං භුත්වා වනෙ වසා’’ති.

තත්ථ **ථලමුබ්භතාති** උදකතො ථලෙ ඨපිතා, කෙවට්ටෙන වා උද්ධටා. **එතං භුත්වාති** එතං මම සන්තකං මච්ඡාහාරං පචිත්වා භුඤ්ජිත්වා සමණධම්මං කරොන්තො රමණීයෙ රුක්ඛමූලෙ නිසින්නො ඉමස්මිං වනෙ වසාති.

බ්‍රාහ්මණො ‘‘පගෙව තාව හොතු, පච්ඡා ජානිස්සාමී’’ති සිඞ්ගාලස්ස සන්තිකං ගතො. තෙනාපි ‘‘කිමත්ථං ඨිතොසී’’ති වුත්තො තථෙවාහ. සිඞ්ගාලො ‘‘සාධු දස්සාමී’’ති තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො දුතියං ගාථමාහ –

62.

‘‘දුස්ස මෙ ඛෙත්තපාලස්ස, රත්තිභත්තං අපාභතං;
මංසසූලා ච ද්වෙ ගොධා, එකඤ්ච දධිවාරකං;
ඉදං බ්‍රාහ්මණ මෙ අත්ථි, එතං භුත්වා වනෙ වසා’’ති.

තත්ථ **දුස්ස මෙති** යො එස මම අවිදූරෙ ඛෙත්තපාලො වසති, දුස්ස අමුස්සාති අත්ථො. **අපාභතන්ති** ආභතං ආනීතං. **මංසසූලා ච ද්වෙ ගොධාති** අඞ්ගාරපක්කානි ද්වෙ මංසසූලානි ච එකා ච ගොධා. **දධිවාරකන්ති** දධිවාරකො. **ඉදන්ති** ඉදං එත්තකං මම අත්ථි, එතං සබ්බම්පි යථාභිරුචිතෙන පාකෙන පචිත්වා පරිභුඤ්ජිත්වා උපොසථිකො හුත්වා රමණීයෙ රුක්ඛමූලෙ නිසීදිත්වා සමණධම්මං කරොන්තො ඉමස්මිං වනසණ්ඩෙ වසාති අත්ථො.

බ්‍රාහ්මණො ‘‘පගෙව තාව හොතු, පච්ඡා ජානිස්සාමී’’ති මක්කටස්ස සන්තිකං ගතො. තෙනාපි ‘‘කිමත්ථං ඨිතොසී’’ති වුත්තො තථෙවාහ. මක්කටො ‘‘සාධු දස්සාමී’’ති තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො තතියං ගාථමාහ –

63.

‘‘අම්බපක්කං දකං සීතං, සීතච්ඡායා මනොරමා;
ඉදං බ්‍රාහ්මණ මෙ අත්ථි, එතං භුත්වා වනෙ වසා’’ති.

තත්ථ **අම්බපක්කන්ති** මධුරඅම්බඵලං. **දකං සීතන්ති** ගඞ්ගාය උදකං සීතලං. **එතං භුත්වා වනෙ වසාති** බ්‍රාහ්මණ එතං අම්බපක්කං පරිභුඤ්ජිත්වා සීතලං උදකං පිවිත්වා යථාභිරුචිතෙ රමණීයෙ රුක්ඛමූලෙ නිසින්නො සමණධම්මං කරොන්තො ඉමස්මිං වනසණ්ඩෙ වසාති.

බ්‍රාහ්මණො ‘‘පගෙව තාව හොතු, පච්ඡා ජානිස්සාමී’’ති සසපණ්ඩිතස්ස සන්තිකං ගතො. තෙනාපි ‘‘කිමත්ථං ඨිතොසී’’ති වුත්තො තථෙවාහ. තං සුත්වා බොධිසත්තො සොමනස්සප්පත්තො ‘‘බ්‍රාහ්මණ, සුට්ඨු තෙ කතං ආහාරත්ථාය මම සන්තිකං ආගච්ඡන්තෙන, අජ්ජාහං අදින්නපුබ්බං දානං දස්සාමි. ත්වං පන සීලවා පාණාතිපාතං න කරිස්සසි, ගච්ඡ, බ්‍රාහ්මණ, නානාදාරූනි සඞ්කඩ්ඪිත්වා අඞ්ගාරෙ කත්වා මය්හං ආරොචෙහි, අහං අත්තානං පරිච්චජිත්වා අඞ්ගාරමජ්ඣෙ පතිස්සාමි. මම සරීරෙ පක්කෙ ත්වං මංසං ඛාදිත්වා සමණධම්මං කරෙය්‍යාසී’’ති තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො චතුත්ථං ගාථමාහ –

64.

‘‘න සසස්ස තිලා අත්ථි, න මුග්ගා නපි තණ්ඩුලා;

ඉමිනා අග්ගිනා පක්කං, මමං භුත්වා වනෙ වසා''ති.

තත්ථ **මමං භුත්වාති** යං තං අහං අග්ගිං කරොහීති වදාමි, ඉමිනා අග්ගිනා පක්කං මං භුඤ්ජිත්වා ඉමස්මිං වනෙ වස, එකස්ස සසස්ස සරීරං නාම එකස්ස පුරිසස්ස යාපනමත්තං හොතීති.

සක්කො තස්ස වචනං සුත්වා අත්තනො ආනුභාවෙන එකං අඞ්ගාරරාසිං මාපෙත්වා බොධිසත්තස්ස ආරොචෙසි. සො දබ්බතිණසයනතො උට්ඨාය තත්ථ ගන්ත්වා ''සචෙ මෙ ලොමන්තරෙසු පාණකා අත්ථි, තෙ මා මරිංසූ''ති තික්ඛත්තුං සරීරං විධුනිත්වා සකලසරීරං දානමුඛෙ ඨපෙත්වා ලඞ්ඝිත්වා පදුමසරෙ රාජහංසො විය පමුදිතචිත්තො අඞ්ගාරරාසිම්හි පති. සො පන අග්ගි බොධිසත්තස්ස සරීරෙ ලොමකූපමත්තම්පි උණ්හං කාතුං නාසක්ඛි, හිමගබ්භං පවිට්ඨො විය අහොසි. අථ සක්කං ආමන්තෙත්වා ''බ්‍රාහ්මණ, තයා කතො අග්ගි අතිසීතලො, මම සරීරෙ ලොමකූපමත්තම්පි උණ්හං කාතුං න සක්කොති, කිං නාමෙත''න්ති ආහ. ''සසපණ්ඩිත, නාහං බ්‍රාහ්මණො, සක්කොහමස්මි, තව වීමංසනත්ථාය ආගතොම්හී''ති. ''සක්ක, ත්වං තාව තිට්ඨ, සකලොපි චෙ ලොකසන්නිවාසො මං දානෙන වීමංසෙය්‍ය, නෙව මෙ අදාතුකාමතං පස්සෙය්‍යා''ති බොධිසත්තො සීහනාදං නදි. අථ නං සක්කො ''සසපණ්ඩිත, තව ගුණො සකලකප්පං පාකටො හොතූ''ති පබ්බතං පීළෙත්වා පබ්බතරසං ආදාය චන්දමණ්ඩලෙ සසලක්ඛණං ලිඛිත්වා බොධිසත්තං ආනෙත්වා තස්මිං වනසණ්ඩෙ තස්මිංයෙව වනගුම්බෙ තරුණදබ්බතිණපිට්ඨෙ නිපජ්ජාපෙත්වා අත්තනො වසනට්ඨානමෙව ගතො. තෙපි චත්තාරො පණ්ඩිතා සමග්ගා සම්මොදමානා සීලං පූරෙත්වා දානං දත්වා උපොසථකම්මං කත්වා යථාකම්මං ගතා.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ සබ්බපරික්ඛාරදානදායකො ගහපති සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි.

තදා උද්දො ආනන්දො අහොසි, සිඞ්ගාලො මොග්ගල්ලානො, මක්කටො සාරිපුත්තො, සක්කො අනුරුද්ධො, සසපණ්ඩිතො පන අහමෙව අහොසින්ති.

සසපණ්ඩිතජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[317] 7. මතරොදනජාතකවණ්ණනා

මතං මතං එව රොදථාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං සාවත්ථිවාසිං කුටුම්බිකං ආරබ්භ කථෙසි. තස්ස කිර භාතා කාලමකාසි. සො තස්ස කාලකිරියාය සොකාභිභූතො න න්හායති න භුඤ්ජති න විලිම්පති, පාතොව සුසානං ගන්ත්වා සොකසමප්පිතො රොදති. සත්ථා පච්චූසසමයෙ ලොකං ඔලොකෙන්තො තස්ස සොතාපත්තිඵලූපනිස්සයං දිස්වා ''ඉමස්ස

අතීතකාරණං ආහරිත්වා සොකං වූපසමෙත්වා සොතාපත්තිඵලං දාතුං ඨපෙත්වා මං අඤ්ඤො කොචි සමත්ථො නත්ථි, ඉමස්ස මයා අවස්සයෙන භවිතුං වට්ටතී''ති පුනදිවසෙ පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො පච්ඡාසමණං ආදාය තස්ස ඝරද්වාරං ගන්ත්වා ''සත්ථා ආගතො''ති සුත්වා ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා ''පවෙසෙථා''ති කුටුම්බිකෙන වුත්තො පවිසිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. කුටුම්බිකොපි ආගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. අථ නං සත්ථා ''කිං කුටුම්බික චින්තෙසී''ති ආහ. ''ආම, භන්තෙ, මම භාතු මතකාලතො පට්ඨාය චින්තෙමී''ති. ''ආවුසො, සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා, භිජ්ජිතබ්බයුත්තකං භිජ්ජති, න තත්ථ චින්තෙතබ්බං, පොරාණකපණ්ඩිතාපි භාතරි මතෙපි 'භිජ්ජිතබ්බයුත්තකං භිජ්ජතී'ති න චින්තයිංසූ''ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අසීතිකොටිවිභවෙ සෙට්ඨිකුලෙ නිබ්බත්ති, තස්ස වයප්පත්තස්ස මාතාපිතරො කාලමකංසු. තෙසු කාලකතෙසු බොධිසත්තස්ස භාතා කුටුම්බං විචාරෙති, බොධිසත්තො තං නිස්සාය ජීවති. සො අපරභාගෙ තථාරූපෙන බ්‍යාධිනා කාලමකාසි. ඤාතිමිත්තා සුහජ්ජා සන්නිපතිත්වා බාහා පග්ගය්හ කන්දන්ති රොදන්ති, එකොපි සකභාවෙන සණ්ඨාතුං නාසක්ඛි, බොධිසත්තො පන නෙව කන්දති න රොදති. මනුස්සා ''පස්සථ භො, ඉමස්ස භාතරි මතෙ මුඛසඞ්කොචනමත්තම්පි නත්ථි, අතිවිය ථද්ධහදයො, 'ද්වෙපි කොට්ඨාසෙ අහමෙව පරිභුඤ්ජිස්සාමී'ති භාතු මරණං ඉච්ඡති මඤ්ඤෙ''ති බොධිසත්තං ගරහිංසු. ඤාතකාපි නං ''ත්වං භාතරි මතෙ න රොදසී''ති ගරහිංසුයෙව. සො තෙසං කථං සුත්වා ''තුම්හෙ අත්තනො අන්ධබාලභාවෙන අට්ඨ ලොකධම්මෙ අජානන්තා 'මම භාතා මතො'ති රොදථ, අහම්පි මරිස්සාමි, තුම්හෙපි මරිස්සථ, අත්තානම්පි 'මයම්පි මරිස්සාමා'ති කස්මා න රොදථ. සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා හුත්වා නිරුජ්ඣන්ති, තෙනෙව සභාවෙන සණ්ඨාතුං සමත්ථො එකසඞ්ඛාරොපි නත්ථි. තුම්හෙ අන්ධබාලා අඤ්ඤාණතාය අට්ඨ ලොකධම්මෙ අජානිත්වා රොදථ, අහං කිමත්ථං රොදිස්සාමී''ති වත්වා ඉමා ගාථා අභාසි –

65.

''මතං මතං එව රොදථ, න හි තං රොදථ යො මරිස්සති;
සබ්බෙපි සරීරධාරිනො, අනුපුබ්බෙන ජහන්ති ජීවිතං.

66.

''දෙවමනුස්සා චතුප්පදා, පක්ඛිගණා උරගා ච භොගිනො;
සම්හි සරීරෙ අනිස්සරා, රමමානාව ජහන්ති ජීවිතං.

67.

''එවං චලිතං අසණ්ඨිතං, සුඛදුක්ඛං මනුජෙස්වපෙක්ඛිය;

කන්දිතරුදිතං නිරත්ථකං, කිං වො සොකගණාභිකීරරෙ.

68.

‘‘ධුත්තා ච සොණ්ඩා අකතා, බාලා සූරා අයොගිනො;
ධීරං මඤ්ඤන්ති බාලොති, යෙ ධම්මස්ස අකොවිදා’’ති.

තත්ථ **මතං මතං එවාති** මතං මතංයෙව. **අනුපුබ්බෙනාති** අත්තනො අත්තනො මරණවාරෙ සම්පත්තෙ පටිපාටියා ජහන්ති ජීවිතං, න එකතොව සබ්බෙ මරන්ති, යදි එවං මරෙය්‍යුං, ලොකප්පවත්ති උච්ඡිජ්ජෙය්‍ය. **භොගිනොති** මහන්තෙන සරීරභොගෙන සමන්නාගතා. **රමමානාවාති** තත්ථ තත්ථ නිබ්බත්තා සබ්බෙපි එතෙ දෙවාදයො සත්තා අත්තනො අත්තනො නිබ්බත්තට්ඨානෙ අභිරමමානාව අනුක්කණ්ඨිතාව ජීවිතං ජහන්ති. **එවං චලිතන්ති** එවං තීසු භවෙසු නිච්චලභාවස්ස ච සණ්ඨිතභාවස්ස ච අභාවා චලිතං අසණ්ඨිතං. **කිං වො සොකගණාභිකීරරෙති** කිංකාරණා තුම්හෙ සොකරාසී අභිකිරන්ති අජ්ඣොත්ථරන්ති.

ධුත්තා ච සොණ්ඩා අකතාති ඉත්ථිධුත්තා සුරාධුත්තා අක්ඛධුත්තා ච සුරාසොණ්ඩාදයො සොණ්ඩා ච අකතබුද්ධිනො අසික්ඛිතකා ච. **බාලාති** බාල්‍යෙන සමන්නාගතා අවිද්දසුනො. **සූරා අයොගිනොති** අයොනිසොමනසිකාරෙන සූරා, යොගෙසු අයුත්තතාය අයොගිනො. ‘‘අයොධිනො’’තිපි පාඨො, කිලෙසමාරෙන සද්ධිං යුජ්ඣිතුං අසමත්ථාති අත්ථො. **ධීරං මඤ්ඤන්ති බාලොති, යෙ ධම්මස්ස අකොවිදාති** යෙ එවරූපා ධුත්තාදයො අට්ඨවිධස්ස ලොකධම්මස්ස අකොවිදා, තෙ අප්පමත්තකෙපි දුක්ඛධම්මෙ උප්පන්නෙ අත්තනා කන්දමානා රොදමානා අට්ඨ ලොකධම්මෙ කථෙතො ජානිත්වා ඤාතිමරණාදීසු අකන්දන්තං අරොදන්තං මාදිසං ධීරං පණ්ඩිතං ‘‘බාලො අයං න රොදතී’’ති මඤ්ඤන්තීති.

එවං බොධිසත්තො තෙසං ධම්මං දෙසෙත්වා සබ්බෙපි තෙ නිස්සොකෙ අකාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ කුටුම්බිකො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තදා මහාජනස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා නිස්සොකභාවකරපණ්ඩිතො පන අහමෙව අහොසින්ති.

මතරොදනජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[318] 8. කණවෙරජාතකවණ්ණනා

යං තං වසන්ත සමයෙති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො පුරාණදුතියිකාපලොභනං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු **ඉන්ද්‍රියජාතකෙ** (ජා. 1.8.60 ආදයො) ආවි භවිස්සති. සත්ථා පන තං භික්ඛුං ‘‘පුබ්බෙ ත්වං භික්ඛු

එතං නිස්සාය අසිනා සීසච්ඡෙදං පටිලභී''ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කාසිගාමකෙ එකස්ස ගහපතිකස්ස ඝරෙ චොරනක්ඛත්තෙන ජාතො වයප්පත්තො චොරකම්මං කත්වා ජීවිකං කප්පෙන්තො ලොකෙ පාකටො අහොසි සූරො නාගබලො, කොචි නං ගණ්හිතුං නාසක්ඛි. සො එකදිවසං එකස්මිං සෙට්ඨිඝරෙ සන්ධිං ඡින්දිත්වා බහුං ධනං අවහරි. නාගරා රාජානං උපසඞ්කමිත්වා ''දෙව, එකො මහාචොරො නගරං විලුම්පති, තං ගණ්හාපෙථා''ති වදිංසු. රාජා තස්ස ගහණත්ථාය නගරගුත්තිකං ආණාපෙසි. සො රත්තිභාගෙ තත්ථ තත්ථ වග්ගබන්ධනෙන මනුස්සෙ ඨපෙත්වා තං සහොඩ්ඪං ගාහාපෙත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා ''සීසමස්ස ඡින්දා''ති නගරගුත්තිකඤ්ඤෙව ආණාපෙසි. නගරගුත්තිකො තං පච්ඡාබාහං ගාළ්හබන්ධනං බන්ධාපෙත්වා ගීවායස්ස රත්තකණවීරමාලං ලග්ගෙත්වා සීසෙ ඉට්ඨකචුණ්ණං ඔකිරිත්වා චතුක්කෙ චතුක්කෙ කසාහි තාළාපෙන්තො ඛරස්සරෙන පණවෙන ආඝාතනං නෙති. ''ඉමස්මිං කිර නගරෙ විලොපකාරකො චොරො ගහිතො''ති සකලනගරං සඞ්ඛුභි.

තදා ච බාරාණසියං සහස්සං ගණ්හන්තී සාමා නාම ගණිකා හොති රාජවල්ලභා පඤ්චසතවණ්ණදාසීපරිවාරා. සා පාසාදතලෙ වාතපානං විවරිත්වා ඨිතා තං නීයමානං පස්සි. සො පන අභිරූපො පාසාදිකො අතිවිය සොභග්ගප්පත්තො දෙවවණ්ණො සබ්බෙසං මත්ථකමත්ථකෙන පඤ්ඤායති. සාමා තං දිස්වා පටිබද්ධචිත්තා හුත්වා ''කෙන නු ඛො උපායෙනාහං ඉමං පුරිසං අත්තනො සාමිකං කරෙය්‍ය''න්ති චින්තයන්තී ''අත්ථෙකො උපායො''ති අත්තනො අත්ථචරිකාය එකිස්සා හත්ථෙ නගරගුත්තිකස්ස සහස්සං පෙසෙසි ''අයං චොරො සාමාය භාතා, අඤ්ඤත්‍ර සාමාය අඤ්ඤො එතස්ස අවස්සයො නත්ථි, තුම්හෙ කිර ඉදං සහස්සං ගහෙත්වා එතං විස්සජ්ජෙථා''ති. සා ගන්ත්වා තථා අකාසි. නගරගුත්තිකො ''අයං චොරො පාකටො, න සක්කා එතං විස්සජ්ජෙතුං, අඤ්ඤං පන මනුස්සං ලභිත්වා ඉමං පටිච්ඡන්නයානකෙ නිසීදාපෙත්වා පෙසෙතුං සක්කා''ති ආහ. සා ගන්ත්වා තස්සා ආරොචෙසි.

තදා පනෙකො සෙට්ඨිපුත්තො සාමාය පටිබද්ධචිත්තො දෙවසිකං සහස්සං දෙති. සො තං දිවසම්පි සූරියත්ථඞ්ගමනවෙලාය සහස්සං ගණ්හිත්වා තං ඝරං අගමාසි. සාමාපි සහස්සභණ්ඩිකං ගහෙත්වා ඌරූසු ඨපෙත්වා පරොදන්තී නිසින්නා හොති. ''කිං එත''න්ති ච වුත්තා ''සාමි, අයං චොරො මම භාතා, 'අහං නීචකම්මං කරොමී'ති මය්හං සන්තිකං න එති, නගරගුත්තිකස්ස පහිතං 'සහස්සං ලභමානො විස්සජ්ජෙස්සාමි න'න්ති සාසනං පෙසෙසි. ඉදානි ඉමං සහස්සං ආදාය නගරගුත්තිකස්ස සන්තිකං ගච්ඡන්තං න ලභාමී''ති ආහ. සො තස්සා පටිබද්ධචිත්තතාය ''අහං ගමිස්සාමී''ති ආහ. ''තෙන හි තයා ආභතමෙව ගහෙත්වා ගච්ඡාහී''ති. සො

තං ගහෙත්වා නගරගුත්තිකස්ස ගෙහං ගඤ්ඡි. සො තං සෙට්ඨිපුත්තං පටිච්ඡන්නට්ඨානෙ ඨපෙත්වා චොරං පටිච්ඡන්නයානකෙ නිසීදාපෙත්වා සාමාය පහිණිත්වා ''අයං චොරො රට්ඨෙ පාකටො, තමන්ධකාරං තාව හොතු, අථ නං මනුස්සානං පටිසල්ලීනවෙලාය ඝාතාපෙස්සාමී''ති අපදෙසං කත්වා මුහුත්තං වීතිනාමෙත්වා මනුස්සෙසු පටිසල්ලීනෙසු සෙට්ඨිපුත්තං මහන්තෙනාරක්ඛෙන ආඝාතනං නෙත්වා අසිනා සීසං ඡින්දිත්වා සරීරං සූලෙ ආරොපෙත්වා නගරං පාවිසි.

තතො පට්ඨාය සාමා අඤ්ඤෙසං හත්ථතො කිඤ්චි න ගණ්හාති, තෙනෙව සද්ධිං අභිරමමානා විචරති. සො චින්තෙසි ''සචෙ අයං අඤ්ඤස්මිං පටිබද්ධචිත්තා භවිස්සති, මම්පි මාරාපෙත්වා තෙන සද්ධිං අභිරමිස්සති, අච්චන්තං මිත්තදුබ්භිනී එසා, මයා ඉධ අවසිත්වා ඛිප්පං පලායිතුං වට්ටති, ගච්ඡන්තො ච පන තුච්ඡහත්ථො අගන්ත්වා එතිස්සා ආභරණභණ්ඩං ගහෙත්වා ගච්ඡිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා එකස්මිං දිවසෙ තං ආහ – ''භද්දෙ, මයං පඤ්ජරෙ පක්ඛිත්තකුක්කුටා විය නිච්චං ඝරෙයෙව හොම, එකදිවසං උය්‍යානකීළං කරිස්සාමා''ති. සා ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා ඛාදනීයභොජනීයාදිං සබ්බං පටියාදෙත්වා සබ්බාභරණපටිමණ්ඩිතා තෙන සද්ධිං පටිච්ඡන්නයානෙ නිසීදිත්වා උය්‍යානං අගමාසි. සො තත්ථ තාය සද්ධිං කීළන්තො ''ඉදානි මය්හං පලායිතුං වට්ටතී''ති තාය සද්ධිං කිලෙසරතියා රමිතුකාමො විය එකං කණවීරගච්ඡන්තරං පවිසිත්වා තං ආලිඞ්ගන්තො විය නිප්පීළෙත්වා විසඤ්ඤං කත්වා පාතෙත්වා සබ්බාභරණානි ඔමුඤ්චිත්වා තස්සායෙව උත්තරාසඞ්ගෙන බන්ධිත්වා භණ්ඩිකං ඛන්ධෙ ඨපෙත්වා උය්‍යානවතිං ලඞ්ඝිත්වා පක්කාමි.

සාපි පටිලද්ධසඤ්ඤා උට්ඨාය පරිචාරිකානං සන්තිකං ආගන්ත්වා ''අය්‍යපුත්තො කහ''න්ති පුච්ඡි. ''න ජානාම, අය්‍යෙ''ති. ''මං මතාති සඤ්ඤාය භායිත්වා පලාතො භවිස්සතී''ති අනත්තමනා හුත්වා තතොයෙව ගෙහං ගන්ත්වා ''මම පියසාමිකස්ස අදිට්ඨකාලතො පට්ඨායෙව අලඞ්කතසයනෙ න සයිස්සාමී''ති භූමියං නිපජ්ජි. තතො පට්ඨාය මනාපං සාටකං න නිවාසෙති, ද්වෙ භත්තානි න භුඤ්ජති, ගන්ධමාලාදීනි න පටිසෙවති, ''යෙන කෙනචි උපායෙන අය්‍යපුත්තං පරියෙසිත්වා පක්කොසාපෙස්සාමී''ති නටෙ පක්කොසාපෙත්වා සහස්සං අදාසි. ''කිං කරොම, අය්‍යෙ''ති වුත්තෙ ''තුම්හාකං අගමනට්ඨානං නාම නත්ථි, තුම්හෙ ගාමනිගමරාජධානියො චරන්තා සමජ්ජං කත්වා සමජ්ජමණ්ඩලෙ පඨමමෙව ඉමං ගීතං ගායෙය්‍යාථා''ති නටෙ සික්ඛාපෙන්තී පඨමං ගාථං වත්වා ''තුම්හෙහි ඉමස්මිං ගීතකෙ ගීතෙ සචෙ අය්‍යපුත්තො තස්මිං පරිසන්තරෙ භවිස්සති, තුම්හෙහි සද්ධිං කථෙස්සති, අථස්ස මම අරොගභාවං කථෙත්වා තං ආදාය ආගච්ඡෙය්‍යාථ, නො චෙ ආගච්ඡති, සාසනං පෙසෙය්‍යාථා''ති පරිබ්බයං දත්වා නටෙ උය්‍යොජෙසි. තෙ බාරාණසිතො නික්ඛමිත්වා තත්ථ තත්ථ සමජ්ජං කරොන්තා එකං පච්චන්තගාමකං අගමිංසු. සොපි චොරො

පලායිත්වා තත්ථ වසති. තෙ තත්ථ සමජ්ජං කරොන්තා පඨමමෙව ඉමං ගීතකං ගායිංසු –

69.

‘‘යං තං වසන්තසමයෙ, කණවෙරෙසු භාණුසු;
සාමං බාහාය පීළෙසි, සා තං ආරොග්‍යමබ්‍රවී’’ති.

තත්ථ **කණවෙරෙසූති** කරවීරෙසු. **භාණුසූති** රත්තවණ්ණානං පුප්ඵානං පභාය සම්පන්නෙසු. **සාමන්ති** එවංනාමිකං. **පීළෙසීති** කිලෙසරතියා රමිතුකාමො විය ආලිඞ්ගන්තො පීළෙසි. **සා තන්ති** සා සාමා අරොගා, ත්වං පන ‘‘සා මතා’’ති සඤ්ඤාය භීතො පලායසි, සා අත්තනො ආරොග්‍යං **අබ්‍රවි** කථෙසි, ආරොචෙසීති අත්ථො.

චොරො තං සුත්වා නටං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘ත්වං ‘සාමා ජීවතී’ති වදසි, අහං පන න සද්දහාමී’’ති තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො දුතියං ගාථමාහ –

70.

‘‘අම්භො න කිර සද්ධෙය්‍යං, යං වාතො පබ්බතං වහෙ;
පබ්බතඤ්චෙ වහෙ වාතො, සබ්බම්පි පථවිං වහෙ;
යත්ථ සාමා කාලකතා, සා මං ආරොග්‍යමබ්‍රවී’’ති.

තස්සත්ථො – අම්භො නට, ඉදං කිර න සද්දහෙය්‍යං න සද්දහිතබ්බං. යං වාතො තිණපණ්ණානි විය පබ්බතං වහෙය්‍ය, සචෙපි සො පබ්බතං වහෙය්‍ය, සබ්බම්පි පථවිං වහෙය්‍ය, යථා චෙතං අසද්දහෙය්‍යං, තථා ඉදන්ති. **යත්ථ සාමා කාලකතාති** යා නාම සාමා කාලකතා, **සා මං ආරොග්‍යං අබ්‍රවීති** කිංකාරණා සද්දහෙය්‍යං. මතා නාම න කස්සචි සාසනං පෙසෙන්තීති.

තස්ස වචනං සුත්වා නටො තතියං ගාථමාහ –

71.

‘‘න චෙව සා කාලකතා, න ච සා අඤ්ඤමිච්ඡති;
එකභත්තිකිනී සාමා, තමෙව අභිකඞ්ඛතී’’ති.

තත්ථ **තමෙව අභිකඞ්ඛතීති** අඤ්ඤං පුරිසං න ඉච්ඡති, තඤ්ඤෙව කඞ්ඛති ඉච්ඡති පත්ථෙතීති.

තං සුත්වා චොරො ‘‘සා ජීවතු වා මා වා, න තාය මය්හං අත්ථො’’ති වත්වා චතුත්ථං ගාථමාහ –

72.

‘‘අසන්ථුතං මං චිරසන්ථුතෙන, නිමීනි සාමා අධුවං ධුවෙන;
මයාපි සාමා නිමිනෙය්‍ය අඤ්ඤං, ඉතො අහං දූරතරං ගමිස්ස’’න්ති.

තත්ථ **අසන්ථුතන්ති** අකතසංසග්ගං. **චිරසන්ථුතෙනාති** චිරකතසංසග්ගෙන. **නිමීනීති** පරිවත්තෙසි. **අධුවං ධුවෙනාති** මං අධුවං තෙන ධුවසාමිකෙන පරිවත්තෙතුං නගරගුත්තිකස්ස සහස්සං දත්වා මං ගණ්හීති අත්ථො. **මයාපි සාමා නිමිනෙය්‍ය අඤ්ඤන්ති** සාමා මයාපි අඤ්ඤං සාමිකං පරිවත්තෙත්වා ගණ්හෙය්‍ය. **ඉතො අහං දූරතරං ගමිස්සන්ති** යත්ථ න සක්කා තස්සා සාසනං වා පවත්තිං වා සොතුං, තාදිසං දූරතරං ඨානං ගමිස්සං, තස්මා මම ඉතො අඤ්ඤත්ථ ගතභාවං තස්සා ආරොචෙථාති වත්වා තෙසං පස්සන්තානඤ්ඤෙව ගාළ්හතරං නිවාසෙත්වා වෙගෙන පලායි.

නටා ගන්ත්වා තෙන කතකිරියං තස්සා කථයිංසු. සා විප්පටිසාරිනී හුත්වා අත්තනො පකතියා එව වීතිනාමෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි.

තදා සෙට්ඨිපුත්තො අයං භික්ඛු අහොසි, සාමා පුරාණදුතියිකා, චොරො පන අහමෙව අහොසින්ති.

කණවෙරජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[319] 9. තිත්තිරජාතකවණ්ණනා

සුසුඛං වත ජීවාමීති ඉදං සත්ථා කොසම්බියං නිස්සාය බදරිකාරාමෙ විහරන්තො රාහුලත්ථෙරං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා **තිපල්ලත්ථජාතකෙ** (ජා. 1.1.16) විත්ථාරිතමෙව. භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ''ආවුසො, රාහුලො සික්ඛාකාමො කුක්කුච්චකො ඔවාදක්ඛමො''ති. තස්සායස්මතො ගුණකථාය සමුට්ඨාපිතාය සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි රාහුලො සික්ඛාකාමො කුක්කුච්චකො ඔවාදක්ඛමොයෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලං ගන්ත්වා සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා නික්ඛම්ම හිමවන්තපදෙසෙ ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා ඣානකීළං කීළන්තො රමණීයෙ වනසණ්ඩෙ වසිත්වා ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය අඤ්ඤතරං පච්චන්තගාමකං අගමාසි. තත්ථ නං මනුස්සා දිස්වා පසන්නචිත්තා අඤ්ඤතරස්මිං අරඤ්ඤෙ පණ්ණසාලං කාරෙත්වා පච්චයෙහි උපට්ඨහන්තා වාසාපෙසුං. තදා තස්මිං ගාමකෙ එකො සාකුණිකො එකං දීපකතිත්තිරං ගහෙත්වා සුට්ඨු සික්ඛාපෙත්වා පඤ්ජරෙ පක්ඛිපිත්වා

පටිජග්ගති. සො තං අරඤ්ඤං නෙත්වා තස්ස සද්දෙන ආගතාගතෙ තිත්තිරෙ ගහෙත්වා වික්කිණිත්වා ජීවිකං කප්පෙසි. තිත්තිරො ''මං එකං නිස්සාය බහූ මම ඤාතකා නස්සන්ති, මය්හමෙතං පාප''න්ති නිස්සද්දො අහොසි. සො තස්ස නිස්සද්දභාවං ඤත්වා වෙළුපෙසිකාය නං සීසෙ පහරති. තිත්තිරො දුක්ඛාතුරතාය සද්දං කරොති. එවං සො සාකුණිකො තං නිස්සාය තිත්තිරෙ ගහෙත්වා ජීවිකං කප්පෙසි.

අථ සො තිත්තිරො චින්තෙසි ''ඉමෙ මරන්තූති මය්හං චෙතනා නත්ථි, පටිච්චකම්මං පන මං ඵුසති, මයි සද්දං අකරොන්තෙ එතෙ නාගච්ඡන්ති, කරොන්තෙයෙව ආගච්ඡන්ති, ආගතාගතෙ අයං ගහෙත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙති, අත්ථි නු ඛො එත්ථ මය්හං පාපං, නත්ථී''ති. සො තතො පට්ඨාය ''කො නු ඛො මෙ ඉමං කඞ්ඛං ඡින්දෙය්‍යා''ති තථාරූපං පණ්ඩිතං උපධාරෙන්තො චරති. අථෙකදිවසං සො සාකුණිකො බහූ තිත්තිරෙ ගහෙත්වා පච්ඡිං පූරෙත්වා ''පානීයං පිවිස්සාමී''ති බොධිසත්තස්ස අස්සමං ගන්ත්වා තං පඤ්ජරං බොධිසත්තස්ස සන්තිකෙ ඨපෙත්වා පානීයං පිවිත්වා වාලුකාතලෙ නිපන්නො නිද්දං ඔක්කමි. තිත්තිරො තස්ස නිද්දොක්කන්තභාවං ඤත්වා ''මම කඞ්ඛං ඉමං තාපසං පුච්ඡිස්සාමි, ජානන්තො මෙ කථෙස්සතී''ති පඤ්ජරෙ නිසින්නොයෙව තං පුච්ඡන්තො පඨමං ගාථමාහ –

73.

''සුසුඛං වත ජීවාමි, ලභාමි චෙව භුඤ්ජිතුං;
පරිපන්ථෙ ච තිට්ඨාමි, කා නු භන්තෙ ගතී මමා''ති.

තත්ථ **සුසුඛං වත ජීවාමී**ති අහං, භන්තෙ, ඉමං සාකුණිකං නිස්සාය සුට්ඨු සුඛං ජීවාමි. **ලභාමී**ති යථාරුචිතං ඛාදනීයං භොජනීයං භුඤ්ජිතුම්පි ලභාමි. **පරිපන්ථෙ ච තිට්ඨාමී**ති අපිච ඛො යත්ථ මම ඤාතකා මම සද්දෙන ආගතාගතා විනස්සන්ති, තස්මිං පරිපන්ථෙ තිට්ඨාමි. **කා නු, භන්තෙ, ගතී මමා**ති කා නු ඛො, භන්තෙ, මම ගති, කා නිප්ඵත්ති භවිස්සතීති පුච්ඡි.

තස්ස පඤ්හං විස්සජ්ජෙන්තො බොධිසත්තො දුතියං ගාථමාහ –

74.

''මනො චෙ තෙ නප්පණමති, පක්ඛි පාපස්ස කම්මුනො;
අබ්‍යාවටස්ස භද්‍රස්ස, න පාපමුපලිම්පතී''ති.

තත්ථ **පාපස්ස කම්මුනොති** යදි තව මනො පාපකම්මස්සත්ථාය න පණමති, පාපකරණෙ තන්නින්නො තප්පොණො තප්පබ්භාරො න හොති. **අබ්‍යාවටස්සාති** එවං සන්තෙ පාපකම්මකරණත්ථාය අබ්‍යාවටස්ස උස්සුක්කං අනාපන්නස්ස තව භද්‍රස්ස සුද්ධස්සෙව සතො පාපං න උපලිම්පති න අල්ලීයතීති.

තං සුත්වා තිත්තිරො තතියං ගාථමාහ –

75.

‘‘ඤාතකො නො නිසින්නොති, බහු ආගච්ඡතෙ ජනො;
පටිච්චකම්මං ඵුසති, තස්මිං මෙ සඞ්කතෙ මනො’’ති.

තස්සත්ථො – භන්තෙ, සචාහං සද්දං න කරෙය්‍යං, අයං තිත්තිරජනො න ආගච්ඡෙය්‍ය, මයි පන සද්දං කරොන්තෙ ‘‘ඤාතකො නො නිසින්නො’’ති අයං බහු ජනො ආගච්ඡති, තං ආගතාගතං ලුද්දො ගහෙත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙන්තො මං පටිච්ච නිස්සාය එතං පාණාතිපාතකම්මං ඵුසති පටිලභති වින්දති, තස්මිං මං පටිච්ච කතෙ පාපෙ මම නු ඛො එතං පාපන්ති එවං මෙ මනො සඞ්කතෙ පරිසඞ්කති කුක්කුච්චං ආපජ්ජතීති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො චතුත්ථං ගාථමාහ –

76.

‘‘න පටිච්චකම්මං ඵුසති, මනො චෙ නප්පදුස්සති;
අප්පොස්සුක්කස්ස භද්‍රස්ස, න පාපමුපලිම්පතී’’ති.

තස්සත්ථො – යදි තව පාපකිරියාය මනො න පදුස්සති, තන්නින්නො තප්පොනො තප්පබ්භාරො න හොති, එවං සන්තෙ ලුද්දෙන ආයස්මන්තං පටිච්ච කතම්පි පාපකම්මං තං න ඵුසති න අල්ලීයති, පාපකිරියාය හි අප්පොස්සුක්කස්ස නිරාලයස්ස භද්‍රස්ස පරිසුද්ධස්සෙව සතො තව පාණාතිපාතචෙතනාය අභාවා තං පාපං න උපලිම්පති, තව චිත්තං න අල්ලීයතීති.

එවං මහාසත්තො තිත්තිරං සඤ්ඤාපෙසි, සොපි තං නිස්සාය නික්කුක්කුච්චො අහොසි. ලුද්දො පබුද්ධො බොධිසත්තං වන්දිත්වා පඤ්ජරං ආදාය පක්කාමි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා තිත්තිරො රාහුලො අහොසි, තාපසො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

තිත්තිරජාතකවණ්ණනා නවමා.

[320] 10. සුච්චජජාතකවණ්ණනා

සුච්චජං වත නච්චජීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං කුටුම්බිකං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර ‘‘ගාමකෙ උද්ධාරං සාධෙස්සාමී’’ති භරියාය සද්ධිං තත්ථ ගන්ත්වා සාධෙත්වා ධනං ආහරිත්වා ‘‘පච්ඡා නෙස්සාමී’’ති එකස්මිං කුලෙ ඨපෙත්වා පුන සාවත්ථිං ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ එකං පබ්බතං අද්දස. අථ නං භරියා ආහ ‘‘සචෙ, සාමි, අයං පබ්බතො සුවණ්ණමයො භවෙය්‍ය, දදෙය්‍යාසි පන මෙ කිඤ්චී’’ති. ‘‘කාසි

ත්වං, න කිඤ්චි දස්සාමී’’ති. සා ‘‘යාව ථද්ධහදයො වතායං, පබ්බතෙ සුවණ්ණමයෙ ජාතෙපි මය්හං කිඤ්චි න දස්සතී’’ති අනත්තමනා අහොසි. තෙ ජෙතවනසමීපං ආගන්ත්වා ‘‘පානීයං පිවිස්සාමා’’ති විහාරං පවිසිත්වා පානීයං පිවිංසු. සත්ථාපි පච්චූසකාලෙයෙව තෙසං සොතාපත්තිඵලස්ස උපනිස්සයං දිස්වා ආගමනං ඔලොකයමානො ගන්ධකුටිපරිවෙණෙ නිසීදි ඡබ්බණ්ණරස්මියො විස්සජ්ජෙන්තො. තෙපි පානීයං පිවිත්වා ආගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා නිසීදිංසු. සත්ථා තෙහි සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා ‘‘කහං ගතාත්ථා’’ති පුච්ඡි. ‘‘අම්හාකං ගාමකෙ උද්ධාරං සාධනත්ථාය, භන්තෙ’’ති. ‘‘කිං, උපාසිකෙ තව සාමිකො තුය්හං හිතං පටිකඞ්ඛති, උපකාරං තෙ කරොතී’’ති. භන්තෙ, අහං ඉමස්මිං සසිනෙහා, අයං පන මයි නිස්සිනෙහො, අජ්ජ මයා පබ්බතං දිස්වා ‘‘සචායං පබ්බතො සුවණ්ණමයො අස්ස, කිඤ්චි මෙ දදෙය්‍යාසී’’ති වුත්තො ‘‘කාසි ත්වං, න කිඤ්චි දස්සාමී’’ති ආහ, එවං ථද්ධහදයො අයන්ති. ‘‘උපාසිකෙ, එවං නාමෙස වදති, යදා පන තව ගුණං සරති, තදා සබ්බිස්සරියං තෙ දෙතී’’ති වත්වා ‘‘කථෙථ, භන්තෙ’’ති තෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස සබ්බකිච්චකාරකො අමච්චො අහොසි. අථෙකදිවසං රාජා පුත්තං උපරාජානං උපට්ඨානං ආගච්ඡන්තං දිස්වා ‘‘අයං මම අන්තෙපුරෙ දුබ්භෙය්‍යා’’ති තං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘තාත, යාවාහං ජීවාමි, තාව නගරෙ වසිතුං න ලච්ඡසි, අඤ්ඤත්ථ වසිත්වා මමච්චයෙන රජ්ජං කාරෙහී’’ති ආහ. සො ‘‘සාධූ’’ති පිතරං වන්දිත්වා ජෙට්ඨභරියාය සද්ධිං නගරා නික්ඛමිත්වා පච්චන්තං ගන්ත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා පණ්ණසාලං මාපෙත්වා වනමූලඵලාඵලෙහි යාපෙන්තො වසි. අපරභාගෙ රාජා කාලමකාසි. උපරාජා නක්ඛත්තං ඔලොකෙන්තො තස්ස කාලකතභාවං ඤත්වා බාරාණසිං ආගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ එකං පබ්බතං අද්දස. අථ නං භරියා ආහ ‘‘සචෙ, දෙව, අයං පබ්බතො සුවණ්ණමයො අස්ස, දදෙය්‍යාසි මෙ කිඤ්චී’’ති. ‘‘කාසි ත්වං, න කිඤ්චි දස්සාමී’’ති. සා ‘‘අහං ඉමස්මිං සිනෙහං ඡින්දිතුං අසක්කොන්තී අරඤ්ඤං පාවිසිං, අයඤ්ච එවං වදති, අතිවිය ථද්ධහදයො, රාජා හුත්වාපි එස මය්හං කිං කල්‍යාණං කරිස්සතී’’ති අනත්තමනා අහොසි. සො ආගන්ත්වා රජ්ජෙ පතිට්ඨිතො තං අග්ගමහෙසිට්ඨානෙ ඨපෙසි, ඉදං යසමත්තකමෙව අදාසි. උත්තරි පන සක්කාරසම්මානො නත්ථි, තස්සා අත්ථිභාවම්පි න ජානාති.

බොධිසත්තො ‘‘අයං දෙවී ඉමස්ස රඤ්ඤො උපකාරිකා දුක්ඛං අගණෙත්වා අරඤ්ඤවාසං වසි. අයං පනෙතං අගණෙත්වා අඤ්ඤාහි සද්ධිං අභිරමන්තො විචරති, යථා එසා සබ්බිස්සරියං ලභති, තථා කරිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා එකදිවසං තං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘මහාදෙවි මයං තුම්හාකං සන්තිකා පිණ්ඩපාතමත්තම්පි න ලභාම, කස්මා අම්හෙසු පමජ්ජිත්ථ, අතිවිය ථද්ධහදයා අත්ථා’’ති ආහ. ‘‘තාත, සචාහං අත්තනා ලභෙය්‍යං, තුය්හම්පි

දදෙය්‍යාං, අලභමානා පන කිං දස්සාමි, රාජාපි මය්හං ඉදානි කිං නාම දස්සති, සො අන්තරාමග්ගෙ 'ඉමස්මිං පබ්බතෙ සුවණ්ණමයෙ ජාතෙ මය්හං කිඤ්චි දස්සසී'ති වුත්තො 'කාසි ත්වං, න කිඤ්චි දස්සාමී'ති ආහ, සුපරිච්චජම්පි න පරිච්චජී''ති. ''කිං පන රඤ්ඤො සන්තිකෙ ඉමං කථං කථෙතුං සක්ඛිස්සථා''ති? ''සක්ඛිස්සාමි, තාතා''ති. ''තෙන හි අහං රඤ්ඤො සන්තිකෙ ඨිතො පුච්ඡිස්සාමි, තුම්හෙ කථෙය්‍යාථා''ති. ''සාධු, තාතා''ති. බොධිසත්තො දෙවියා රඤ්ඤො උපට්ඨානං ආගන්ත්වා ඨිතකාලෙ ආහ ''නනු, අය්‍යෙ, මයං තුම්හාකං සන්තිකා කිඤ්චි න ලභාමා''ති? ''තාත, අහං ලභමානා තුය්හං දදෙය්‍යාං, අහමෙව කිඤ්චි න ලභාමි, අලභමානා තුය්හං කිං දස්සාමි, රාජාපි ඉදානි මය්හං කිං නාම දස්සති, සො අරඤ්ඤතො ආගමනකාලෙ එකං පබ්බතං දිස්වා 'සචායං පබ්බතො සුවණ්ණමයො අස්ස, කිඤ්චි මෙ දදෙය්‍යාසී'ති වුත්තො 'කාසි ත්වං, න කිඤ්චි දස්සාමී'ති වදති, සුපරිච්චජම්පි න පරිච්චජී''ති එතමත්ථං දීපෙන්තී පඨමං ගාථමාහ –

77.

''සුච්චජං වත නච්චජි, වාචාය අදදං ගිරිං;
කිඤ්හි තස්සචජන්තස්ස, වාචාය අදද පබ්බත''න්ති.

තත්ථ **සුච්චජං වතා**ති සුඛෙන චජිතුං සක්කුණෙය්‍යම්පි න චජි. අදදන්ති වචනමත්තෙනාපි පබ්බතං අදදමානො. **කිඤ්හි තස්සචජන්තස්සා**ති තස්ස නාමෙතස්ස මයා යාචිතස්ස න චජන්තස්ස කිඤ්හි චජෙය්‍ය. **වාචාය අදද පබ්බත**න්ති සචායං මයා යාචිතො මම වචනෙන සුවණ්ණමයම්පි හොන්තං තං පබ්බතං වාචාය අදද, වචනමත්තෙන අදස්සාති අත්ථො.

තං සුත්වා රාජා දුතියං ගාථමාහ –

78.

''යඤ්හි කයිරා තඤ්හි වදෙ, යං න කයිරා න තං වදෙ;
අකරොන්තං භාසමානං, පරිජානන්ති පණ්ඩිතා''ති.

තස්සත්ථො – යදෙව හි පණ්ඩිතො පුරිසො කායෙන කරෙය්‍ය, තං වාචාය වදෙය්‍ය. යං න කයිරා, න තං වදෙය්‍ය, දාතුකාමොව දම්මීති වදෙය්‍ය, න අදාතුකාමොති අධිප්පායො. කිංකාරණා? යො හි ''දස්සාමී''ති වත්වාපි පච්ඡා න දදාති, තං අකරොන්තං කෙවලං මුසා භාසමානං පරිජානන්ති පණ්ඩිතා. අයං ''දස්සාමී''ති වචනමත්තමෙව භාසති, න පන දෙති, යඤ්හි ඛො පන අදින්නම්පි වචනමත්තෙනෙව දින්නං හොති, තං පුරෙතරමෙව ලද්ධං නාම භවිස්සතීති එවං තස්ස මුසාවාදිභාවං පරිජානන්ති පණ්ඩිතා, බාලා පන වචනමත්තෙනෙව තුස්සන්තීති.

තං සුත්වා දෙවී රඤ්ඤො අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා තතියං ගාථමාහ –

79.

‘‘රාජපුත්ත නමො ත්‍යත්‍ථු, සච්චෙ ධම්මෙ ඨිතො වසි;
යස්ස තෙ බ්‍යසනං පත්තො, සච්චස්මිං රමතෙ මනො’’ති.

තත්ථ **සච්චෙ ධම්මෙති** වචීසච්චෙ ච සභාවධම්මෙ ච. **බ්‍යසනං පත්තොති** යස්ස තව රට්ඨා පබ්බාජනීයසඞ්ඛාතං බ්‍යසනං පත්තොපි මනො සච්චස්මිංයෙව රමති.

එවං රඤ්ඤො ගුණකථං කථයමානාය දෙවියා තං සුත්වා බොධිසත්තො තස්සා ගුණකථං කථෙන්තො චතුත්ථං ගාථමාහ –

80.

‘‘යා දලිද්දී දලිද්දස්ස, අඩ්ඪා අඩ්ඪස්ස කිත්තිම;
සා හිස්ස පරමා භරියා, සහිරඤ්ඤස්ස ඉත්ථියො’’ති.

තත්ථ **කිත්තිමාති** කිත්තිසම්පන්නාති අත්ථො. **සා හිස්ස පරමාති** යා දලිද්දස්ස සාමිකස්ස දලිද්දකාලෙ සයම්පි දලිද්දී හුත්වා තං න පරිච්චජති. **අඩ්ඪස්සාති** අඩ්ඪකාලෙ අඩ්ඪා හුත්වා සාමිකමෙව අනුවත්තති, සමානසුඛදුක්ඛාව හොති, සා හි තස්ස පරමා උත්තමා භරියා නාම. **සහිරඤ්ඤස්ස** පන ඉස්සරියෙ ඨිතස්ස ඉත්ථියො නාම හොන්තියෙව, අනච්ඡරියමෙව එතන්ති.

එවඤ්ච පන වත්වා බොධිසත්තො ‘‘අයං, මහාරාජ, තුම්හාකං දුක්ඛිතකාලෙ අරඤ්ඤෙ සමානදුක්ඛා හුත්වා වසි, ඉමිස්සා සම්මානං කාතුං වට්ටතී’’ති දෙවියා ගුණං කථෙසි. රාජා තස්ස වචනෙන දෙවියා ගුණං සරිත්වා ‘‘පණ්ඩිත, තව කථායාහං දෙවියා ගුණං අනුස්සරි’’න්ති වත්වා තස්සා සබ්බිස්සරියමදාසි. ‘‘තයාහං දෙවියා ගුණං සරාපිතො’’ති බොධිසත්තස්සපි මහන්තං සක්කාරං අකාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උභො ජයම්පතිකා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිංසු.

තදා බාරාණසිරාජා අයං කුටුම්බිකො අහොසි, දෙවී අයං උපාසිකා, පණ්ඩිතාමච්චො පන අහමෙව අහොසින්ති.

සුච්චජජාතකවණ්ණනා දසමා.

පුචිමන්දවග්ගො දුතියො.

3. කුටිදූසකවග්ගො

[321] 1. කුටිදූසකජාතකවණ්ණනා

මනුස්සස්සෙව තෙ සීසන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො මහාකස්සපත්ථෙරස්ස පණ්ණසාලඣාපකං දහරභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු පන රාජගහෙ සමුට්ඨිතං. තදා කිර ථෙරො රාජගහං නිස්සාය අරඤ්ඤකුටියං විහරති, තස්ස ද්වෙ දහරා උපට්ඨානං කරොන්ති. තෙසු එකො ථෙරස්ස උපකාරකො, එකො දුබ්බචො ඉතරෙන කතං අත්තනා කතසදිසං කරොති. තෙන මුඛොදකාදීසු උපට්ඨාපිතෙසු ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා ''භන්තෙ, උදකං ඨපිතං, මුඛං ධොවථා''තිආදීනි වදති. තෙන කාලස්සෙව වුට්ඨාය ථෙරස්ස පරිවෙණෙ සම්මට්ඨෙ ථෙරස්ස නික්ඛමනවෙලාය ඉතො චිතො ච පහරන්තො සකලපරිවෙණං අත්තනා සම්මට්ඨං විය කරොති. වත්තසම්පන්නො චින්තෙසි ''අයං දුබ්බචො මයා කතං අත්තනා කතසදිසං කරොති, එතස්ස සඨකම්මං පාකටං කරිස්සාමී''ති.

තස්මිං අන්තොගාමෙ භුත්වා ආගන්ත්වා නිද්දායන්තෙව න්හානොදකං තාපෙත්වා පිට්ඨිකොට්ඨකෙ ඨපෙත්වා අඤ්ඤං අඩ්ඪනාළිමත්තං උදකං උද්ධනෙ ඨපෙසි. ඉතරො පබුජ්ඣිත්වාව ගන්ත්වා උසුමං උට්ඨහන්තං දිස්වා ''උදකං තාපෙත්වා කොට්ඨකෙ ඨපිතං භවිස්සතී''ති ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ''භන්තෙ, න්හානකොට්ඨකෙ උදකං ඨපිතං, න්හායථා''ති ආහ. ථෙරො 'න්හායිස්සාමී''ති තෙන සද්ධිංයෙව ආගන්ත්වා කොට්ඨකෙ උදකං අදිස්වා ''කහං උදක''න්ති පුච්ඡි. සො වෙගෙන අග්ගිසාලං ගන්ත්වා තුච්ඡභාජනෙ උළුඞ්කං ඔතාරෙසි, උළුඞ්කො තුච්ඡභාජනස්ස තලෙ පටිහතො ''තතා''ති සද්දමකාසි. තතො පට්ඨාය තස්ස ''උළුඞ්කසද්දකො''ත්වෙව නාමං ජාතං.

තස්මිං ඛණෙ ඉතරො පිට්ඨිකොට්ඨකතො උදකං ආහරිත්වා ''න්හායථ, භන්තෙ''ති ආහ. ථෙරො න්හත්වා ආවජ්ජෙන්තො උළුඞ්කසද්දකස්ස දුබ්බචභාවං ඤත්වා තං සායං ථෙරුපට්ඨානං ආගතං ඔවදි ''ආවුසො, සමණෙන නාම අත්තනා කතමෙව 'කතං මෙ'ති වත්තුං වට්ටති, අඤ්ඤථා සම්පජානමුසාවාදො හොති, ඉතො පට්ඨාය එවරූපං මා අකාසී''ති. සො ථෙරස්ස කුජ්ඣිත්වා පුනදිවසෙ ථෙරෙන සද්ධිං පිණ්ඩාය ගාමං න පාවිසි. ථෙරො ඉතරෙනෙව සද්ධිං පාවිසි. උළුඞ්කසද්දකොපි ථෙරස්ස උපට්ඨාකකුලං ගන්ත්වා ''භන්තෙ, ථෙරො කහ''න්ති වුත්තෙ ''අඵාසුකෙන විහාරෙයෙව නිසින්නො''ති වත්වා ''කිං, භන්තෙ, ලද්ධුං වට්ටතී''ති වුත්තෙ ''ඉදඤ්චිදඤ්ච දෙථා''ති ගහෙත්වා අත්තනො රුචිතට්ඨානං ගන්ත්වා භුඤ්ජිත්වා විහාරං අගමාසි.

පුනදිවසෙ ථෙරො තං කුලං ගන්ත්වා නිසීදි. මනුස්සෙහි ''කිං, භන්තෙ, අය්‍යස්ස අඵාසුකං, හියො කිරත්ථ විහාරෙයෙව නිසින්නා, අසුකදහරස්ස හත්ථෙ ආහාරං පෙසයිම්හ, පරිභුත්තො අය්‍යෙනා''ති වුත්තෙ ථෙරො

තුණ්හීභූතොව හත්තකිච්චං කත්වා විහාරං ගන්ත්වා සායං ථෙරුපට්ඨානකාලෙ ආගතං ආමන්තෙත්වා ''ආවුසො, අසුකගාමෙ නාම අසුකකුලෙ 'ථෙරස්ස ඉදඤ්චිදඤ්ච ලද්ධුං වට්ටතී'ති විඤ්ඤාපෙත්වා කිර තෙ භුත්ත''න්ති වත්වා ''විඤ්ඤත්ති නාම න වට්ටති, මා පුන එවරූපං අනාචාරං චරා''ති ආහ. සො එත්තකෙන ථෙරෙ ආඝාතං බන්ධිත්වා ''අයං හියොපි උදකමත්තං නිස්සාය මයා සද්ධිං කලහං කරි, ඉදානි පනස්ස උපට්ඨාකානං ගෙහෙ මයා හත්තමුට්ඨිං භුත්තාති අසහන්තො පුන කලහං කරොති, ජානිස්සාමිස්ස කත්තබ්බයුත්තක''න්ති පුනදිවසෙ ථෙරෙ පිණ්ඩාය පවිට්ඨෙ මුග්ගරං ගහෙත්වා පරිභොගභාජනානි භින්දිත්වා පණ්ණසාලං ඣාපෙත්වා පලායි. සො ජීවමානොව මනුස්සපෙතො හුත්වා සුස්සිත්වා කාලං කත්වා අවීචිමහානිරයෙ නිබ්බත්ති. සො තෙන කතො අනාචාරො මහාජනස්ස මජ්ඣෙ පාකටො ජාතො.

අථෙකච්චෙ භික්ඛූ රාජගහා සාවත්ථිං ගන්ත්වා සභාගට්ඨානෙ පත්තචීවරං පටිසාමෙත්වා සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා නිසීදිංසු. සත්ථා තෙහි සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා ''කුතො ආගතත්ථා''ති පුච්ඡි. ''රාජගහා, භන්තෙ''ති. ''කො තත්ථ ඔවාදදායකො ආචරියො''ති. ''මහාකස්සපත්ථෙරො, භන්තෙ''ති. ''සුඛං, භික්ඛවෙ, කස්සපස්සා''ති. ''ආම, භන්තෙ, ථෙරස්ස සුඛං, සද්ධිවිහාරිකො පනස්ස ඔවාදෙ දින්නෙ කුජ්ඣිත්වා ථෙරස්ස පණ්ණසාලං ඣාපෙත්වා පලායී''ති. තං සුත්වා සත්ථා ''භික්ඛවෙ, කස්සපස්ස එවරූපෙන බාලෙන සද්ධිං චරණතො එකචරියාව සෙය්‍යො''ති වත්වා ඉමං ධම්මපදෙ ගාථමාහ –

> ''චරඤ්චෙ නාධිගච්ඡෙය්‍ය, සෙය්‍යං සදිසමත්තනො;
> එකචරියං දළ්හං කයිරා, නත්ථි බාලෙ සහායතා''ති. (ධ. ප. 61);

ඉදඤ්ච පන වත්වා පුන තෙ භික්ඛූ ආමන්තෙත්වා ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව සො කුටිදූසකො, පුබ්බෙපි කුටිදූසකොයෙව, න ච ඉදානෙව ඔවාදදායකස්ස කුජ්ඣති, පුබ්බෙපි කුජ්ඣියෙවා''ති වත්වා තෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සිඞ්ගිලසකුණයොනියං නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො අත්තනො මනාපං අනොවස්සකං කුලාවකං කත්වා හිමවන්තපදෙසෙ වසති. අථෙකො මක්කටො වස්සකාලෙ අච්ඡින්නධාරෙ දෙවෙ වස්සන්තෙ සීතපීළිතො දන්තෙ ඛාදන්තො බොධිසත්තස්ස අවිදූරෙ නිසීදි. බොධිසත්තො තං තථා කිලමන්තං දිස්වා තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො පඨමං ගාථමාහ –

81.

> ''මනුස්සස්සෙව තෙ සීසං, හත්ථපාදා ච වානර;
> අථ කෙන නු වණ්ණෙන, අගාරං තෙ න විජ්ජතී''ති.

තත්ථ **වණ්ණෙනාති** කාරණෙන. **අගාරන්ති** තව නිවාසගෙහං කෙන කාරණෙන නත්ථීති පුච්ඡි.

තං සුත්වා වානරො දුතියං ගාථමාහ –

82.

‘‘මනුස්සස්සෙව මෙ සීසං, හත්ථපාදා ච සිඞ්ගිල;
යාහු සෙට්ඨා මනුස්සෙසු, සා මෙ පඤ්ඤා න විජ්ජතී’’ති.

තත්ථ **සිඞ්ගිලාති** තං සකුණං නාමෙනාලපති. **යාහු සෙට්ඨා මනුස්සෙසූති** යා මනුස්සෙසු සෙට්ඨාති කථෙන්ති, සා මම විචාරණපඤ්ඤා නත්ථි. සීසහත්ථපාදකායබලානි හි ලොකෙ අප්පමාණං, විචාරණපඤ්ඤාව සෙට්ඨා, සා මම නත්ථි, තස්මා මෙ අගාරං න විජ්ජතීති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො ඉතරං ගාථාද්වයමාහ –

83.

‘‘අනවට්ඨිතචිත්තස්ස, ලහුචිත්තස්ස දුබ්භිනො;
නිච්චං අද්ධුවසීලස්ස, සුඛභාවො න විජ්ජති.

84.

‘‘සො කරස්සු ආනුභාවං, වීතිවත්තස්සු සීලියං;
සීතවාතපරිත්තාණං, කරස්සු කුටවං කපී’’ති.

තත්ථ **අනවට්ඨිතචිත්තස්සාති** අප්පතිට්ඨිතචිත්තස්ස. **දුබ්භිනොති** මිත්තදුබ්භිස්ස. **අද්ධුවසීලස්සාති** න සබ්බකාලං සීලරක්ඛකස්ස. **සො කරස්සු ආනුභාවන්ති** සො ත්වං සම්ම මක්කට පඤ්ඤාය උප්පාදනත්ථං ආනුභාවං බලං උපායං කරොහි. **වීතිවත්තස්සු සීලියන්ති** අත්තනො දුස්සීලභාවසඞ්ඛාතං සීලියං අතික්කමිත්වා සීලවා හොහි. **කුටවං කපීති** සීතවාතස්ස පරිත්තාණසමත්ථං අත්තනො කුටවං කුලාවකං එකං වසනාගාරකං කරොහීති.

මක්කටො චින්තෙසි ‘‘අයං තාව අත්තනො අනොවස්සකට්ඨානෙ නිසින්නභාවෙන මං පරිභාසති, න නිසීදාපෙස්සාමි නං ඉමස්මිං කුලාවකෙ’’ති. තතො බොධිසත්තං ගණ්හිතුකාමො පක්ඛන්දි, බොධිසත්තො උප්පතිත්වා අඤ්ඤත්ථ ගතො. මක්කටො කුලාවකං විද්ධංසෙත්වා චුණ්ණවිචුණ්ණං කත්වා පක්කාමි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා මක්කටො කුටිදූසකො අහොසි, සිඞ්ගිලසකුණො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කුටිදූසකජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[322] 2. දුද්දුභජාතකවණ්ණනා

දුද්දුභායති භද්දන්තෙති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතිත්ථියෙ ආරබ්භ කථෙසි. තිත්ථියා කිර ජෙතවනස්ස සමීපෙ තස්මිං තස්මිං ඨානෙ කණ්ටකාපස්සයෙ සෙය්‍යං කප්පෙන්ති, පඤ්චාතපං තපෙන්ති, නානප්පකාරං මිච්ඡාතපං චරන්ති. අථ සම්බහුලා භික්ඛූ සාවත්ථියං පිණ්ඩාය චරිත්වා ජෙතවනං ආගච්ඡන්තා අන්තරාමග්ගෙ තෙ දිස්වා ගන්ත්වා සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘අත්ථි නු ඛො, භන්තෙ, අඤ්ඤතිත්ථියානං වතසමාදානෙ සාරො’’ති පුච්ඡිංසු. සත්ථා ‘‘න, භික්ඛවෙ, තෙසං වතසමාදානෙ සාරො වා විසෙසො වා අත්ථි, තඤ්හි නිසංසියමානං උපපරික්ඛියමානං උක්කාරභූමිමග්ගසදිසං සසකස්ස දුද්දුභසදිසං හොතී’’ති වත්වා ‘‘දුද්දුභසදිසභාවමස්ස මයං න ජානාම, කථෙථ නො, භන්තෙ’’ති තෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සීහයොනියං නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො අරඤ්ඤෙ පටිවසති. තදා පන පච්ඡිමසමුද්දසමීපෙ බෙලුවමිස්සකතාලවනං හොති. තත්‍රෙකො සසකො බෙලුවරුක්ඛමූලෙ එකස්ස තාලගච්ඡස්ස හෙට්ඨා වසති. සො එකදිවසං ගොචරං ආදාය ආගන්ත්වා තාලපණ්ණස්ස හෙට්ඨා නිපන්නො චින්තෙසි ‘‘සචෙ අයං පථවී සංවට්ටෙය්‍ය, කහං නු ඛො ගමිස්සාමී’’ති. තස්මිං ඛණෙ එකං බෙලුවපක්කං තාලපණ්ණස්ස උපරි පති. සො තස්ස සද්දෙන ‘‘අද්ධා පථවී සංවට්ටතී’’ති උප්පතිත්වා පච්ඡතො අනොලොකෙන්තොව පලායි. තං මරණභයභීතං වෙගෙන පලායන්තං අඤ්ඤො සසකො දිස්වා පුච්ඡි ‘‘කිං භො, අතිවිය භීතො පලායසී’’ති. ‘‘මා පුච්ඡි, භො’’ති. සො ‘‘කිං භො, කිං භො’’ති පච්ඡතො ධාවතෙව. ඉතරො නිවත්තිත්වා අනොලොකෙන්තොව ‘‘එත්ථ පථවී සංවට්ටතී’’ති ආහ. සොපි තස්ස පච්ඡතො පලායි. එවං තමඤ්ඤො අද්දස, තමඤ්ඤොති එවං සසකසහස්සං එකතො හුත්වා පලායි. තෙ එකොපි මිගො දිස්වා එකතො හුත්වා පලායි. එකො සූකරො, එකො ගොකණ්ණො, එකො මහිංසො, එකො ගවයො, එකො ඛග්ගො, එකො බ්‍යග්ඝො, එකො සීහො, එකො හත්ථී දිස්වා ‘‘කිමෙත’’න්ති පුච්ඡිත්වා ‘‘එත්ථ පථවී සංවට්ටතී’’ති වුත්තෙ පලායි. එවං අනුක්කමෙන යොජනමත්තං තිරච්ඡානබලං අහොසි.

තදා බොධිසත්තො තං බලං පලායන්තං දිස්වා ‘‘කිමෙත’’න්ති පුච්ඡිත්වා ‘‘එත්ථ පථවී සංවට්ටතී’’ති සුත්වා චින්තෙසි ‘‘පථවීසංවට්ටනං නාම න කදාචි අත්ථි, අද්ධා එතෙසං කිඤ්චි දුස්සුතං භවිස්සති, මයි ඛො පන උස්සුක්කං අනාපජ්ජන්තෙ සබ්බෙ නස්සිස්සන්ති, ජීවිතං නෙසං දස්සාමී’’ති සීහවෙගෙන පුරතො පබ්බතපාදං ගන්ත්වා තික්ඛත්තුං සීහනාදං නදි. තෙ සීහභයතජ්ජිතා නිවත්තිත්වා පිණ්ඩිතා අට්ඨංසු. සීහො තෙසං අන්තරං

පවිසිත්වා ‘‘කිමත්ථං පලායථා’’ති පුච්ඡි. ‘‘පථවී සංවට්ටතී’’ති. ‘‘කෙන සංවට්ටමානා දිට්ඨා’’ති? ‘‘හත්ථී ජානන්තී’’ති. හත්ථී පුච්ඡි. තෙ ‘‘මයං න ජානාම, සීහා ජානන්තී’’ති වදිංසු, සීහාපි ‘‘මයං න ජානාම, බ්‍යග්ඝා ජානන්තී’’ති, බ්‍යග්ඝාපි ‘‘මයං න ජානාම, ඛග්ගා ජානන්තී’’ති, ඛග්ගාපි ‘‘ගවයා ජානන්තී’’ති, ගවයාපි ‘‘මහිංසා ජානන්තී’’ති, මහිංසාපි ‘‘ගොකණ්ණා ජානන්තී’’ති, ගොකණ්ණාපි ‘‘සූකරා ජානන්තී’’ති, සූකරාපි ‘‘මිගා ජානන්තී’’ති, මිගාපි ‘‘මයං න ජානාම, සසකා ජානන්තී’’ති, සසකෙසු පුච්ඡියමානෙසු ‘‘අයං කථෙතී’’ති තං සසකං දස්සෙසුං. අථ නං ‘‘එවං කිර, සම්ම, පස්සසි පථවී සංවට්ටතී’’ති පුච්ඡි. ‘‘ආම, සාමි මයා දිට්ඨා’’ති. ‘‘කත්ථ වසන්තො පස්සසී’’ති? ‘‘පච්ඡිමසමුද්දසමීපෙ බෙලුවමිස්සකතාලවනෙ වසාමි. අහඤ්හි තත්ථ බෙලුවරුක්ඛමූලෙ තාලගච්ඡෙ තාලපණ්ණස්ස හෙට්ඨා නිපන්නො චින්තෙසිං ‘‘සචෙ පථවී සංවට්ටති, කහං ගමිස්සාමී’’ති, අථ තඞ්ඛණඤ්ඤෙව පථවියා සංවට්ටනසද්දං සුත්වා පලාතොම්හී’’ති.

සීහො චින්තෙසි ‘‘අද්ධා තස්ස තාලපණ්ණස්ස උපරි බෙලුවපක්කං පතිත්වා දුද්දුභායනසද්දමකාසි, ස්වායං තං සද්දං සුත්වා ‘පථවී සංවට්ටතී’ති සඤ්ඤං උප්පාදෙත්වා පලායි, තථතො ජානිස්සාමී’’ති. සො තං සසකං ගහෙත්වා මහාජනං අස්සාසෙත්වා ‘‘අහං ඉමිනා දිට්ඨට්ඨානෙ පථවියා සංවට්ටනභාවං වා අසංවට්ටනභාවං වා තථතො ජානිත්වා ආගමිස්සාමි, යාව මමාගමනා තුම්හෙ එත්ථෙව හොථා’’ති සසකං පිට්ඨියං ආරොපෙත්වා සීහවෙගෙන පක්ඛන්දිත්වා තාලවනෙ සසකං ඔතාරෙත්වා ‘‘එහි තයා දිට්ඨට්ඨානං දස්සෙහී’’ති ආහ. ‘‘න විසහාමි සාමී’’ති. ‘‘එහි මා භායී’’ති. සො බෙලුවරුක්ඛං උපසඞ්කමිතුං අසක්කොන්තො අවිදූරෙ ඨත්වා ‘‘ඉදං සාමි දුද්දුභායනට්ඨාන’’න්ති වත්වා පඨමං ගාථමාහ –

85.

‘‘දුද්දුභායති භද්දන්තෙ, යස්මිං දෙසෙ වසාමහං;
අහම්පෙතං න ජානාමි, කිමෙතං දුද්දුභායතී’’ති.

තත්ථ **දුද්දුභායතීති** දුද්දුභසද්දං කරොති. **භද්දන්තෙති** භද්දං තව අත්ථු. **කිමෙතන්ති** යස්මිං පදෙසෙ අහං වසාමි, තත්ථ දුද්දුභායති, අහම්පි න ජානාමි ‘‘කිං වා එතං දුද්දුභායති, කෙන වා කාරණෙන දුද්දුභායති, කෙවලං දුද්දුභායනසද්දං අස්සොසි’’න්ති.

එවං වුත්තෙ සීහො බෙලුවරුක්ඛමූලං ගන්ත්වා තාලපණ්ණස්ස හෙට්ඨා සසකෙන නිපන්නට්ඨානඤ්චෙව තාලපණ්ණමත්ථකෙ පතිතං බෙලුවපක්කඤ්ච දිස්වා පථවියා අසංවට්ටනභාවං තථතො ජානිත්වා සසකං පිට්ඨියං ආරොපෙත්වා සීහවෙගෙන ඛිප්පං මිගසඞ්ඝානං සන්තිකං ගන්ත්වා සබ්බං පවත්තිං ආරොචෙත්වා ‘‘තුම්හෙ මා භායථා’’ති මිගගණං අස්සාසෙත්වා විස්සජ්ජෙසි. සචෙ හි තදා බොධිසත්තො න භවෙය්‍ය, සබ්බෙ

සමුද්දං පවිසිත්වා නස්සෙය්‍යුං. බොධිසත්තං පන නිස්සාය සබ්බෙ ජීවිතං ලභිංසූති.

86.

‘‘බෙලුවං පතිතං සුත්වා, දුද්දුභන්ති සසො ජවි;
සසස්ස වචනං සුත්වා, සන්තත්තා මිගවාහිනී.

87.

‘‘අප්පත්වා පදවිඤ්ඤාණං, පරඝොසානුසාරිනො;
පනාදපරමා බාලා, තෙ හොන්ති පරපත්තියා.

88.

‘‘යෙ ච සීලෙන සම්පන්නා, පඤ්ඤායූපසමෙ රතා;
ආරකා විරතා ධීරා, න හොන්ති පරපත්තියා’’ති. –

ඉමා තිස්සො අභිසම්බුද්ධගාථා.

තත්ථ **බෙලුවන්ති** බෙලුවපක්කං. **දුද්දුභන්තීති** එවං සද්දං කුරුමානං. **සන්තත්තාති** උත්‍රස්තා. **මිගවාහිනීති** අනෙකසහස්සසඞ්ඛා මිගසෙනා. **පදවිඤ්ඤාණන්ති** විඤ්ඤාණපදං, සොතවිඤ්ඤාණකොට්ඨාසං අපාපුණිත්වාති අත්ථො. **තෙ හොන්ති පරපත්තියාති** තෙ පරඝොසානුසාරිනො තමෙව පරඝොසසඞ්ඛාතං පනාදං ‘‘පරම’’න්ති මඤ්ඤමානා බාලා අන්ධපුථුජ්ජනා විඤ්ඤාණපදස්ස අප්පත්තතාය පරපත්තියාව හොන්ති, පරෙසං වචනං සද්දහිත්වා යං වා තං වා කරොන්ති.

සීලෙනාති අරියමග්ගෙන ආගතසීලෙන සමන්නාගතා. **පඤ්ඤායූපසමෙ රතාති** මග්ගෙනෙව ආගතපඤ්ඤාය කිලෙසූපසමෙ රතා, යථා වා සීලෙන, එවං පඤ්ඤායපි සම්පන්නා, කිලෙසූපසමෙ රතාතිපි අත්ථො. **ආරකා විරතා ධීරාති** පාපකිරියතො ආරකා විරතා පණ්ඩිතා. න හොන්තීති තෙ එවරූපා සොතාපන්නා පාපතො ඔරතභාවෙන කිලෙසූපසමෙ අභිරතභාවෙන ච එකවාරං මග්ගඤාණෙන පටිවිද්ධධම්මා අඤ්ඤෙසං කථෙන්තානම්පි න සද්දහන්ති න ගණ්හන්ති. කස්මා? අත්තනො පච්චක්ඛත්තාති. තෙන වුත්තං –

‘‘අස්සද්ධො අකතඤ්ඤූ ච, සන්ධිච්ඡෙදො ච යො නරො;
හතාවකාසො වන්තාසො, ස වෙ උත්තමපොරිසො’’ති. (ධ. ප. 97);

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා සීහො අහමෙව අහොසි’’න්ති.

දුද්දුභජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[323] 3. බ්‍රහ්මදත්තජාතකවණ්ණනා

ද්වයං යාචනකොති ඉදං සත්ථා ආළවිං නිස්සාය අග්ගාළවෙ චෙතියෙ විහරන්තො කුටිකාරසික්ඛාපදං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු පන හෙට්ඨා **මණිකණ්ඨජාතකෙ** (ජා. 1.3.7 ආදයො) ආගතමෙව. ඉධ පන සත්ථා ''සච්චං කිර තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, යාචනබහුලා විඤ්ඤත්තිබහුලා විහරථා''ති වත්වා ''ආම, භන්තෙ''ති වුත්තෙ තෙ භික්ඛූ ගරහිත්වා ''භික්ඛවෙ, පොරාණකපණ්ඩිතා පථවිස්සරෙන රඤ්ඤා පවාරිතාපි පණ්ණච්ඡත්තකඤ්ච එකපටලිකං උපාහනයුගඤ්ච යාචිතුකාමා හිරොත්තප්පභෙදනභයෙන මහාජනමජ්ඣෙ අකථෙත්වා රහො කථයිංසූ''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ කපිලරට්ඨෙ උත්තරපඤ්චාලනගරෙ උත්තරපඤ්චාලරාජෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො එකස්මිං නිගමගාමෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා අපරභාගෙ තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තෙ උඤ්ඡාචරියාය වනමූලඵලාඵලෙන යාපෙන්තො චිරං වසිත්වා ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය මනුස්සපථං විචරන්තො උත්තරපඤ්චාලනගරං පත්වා රාජුය්‍යානෙ වසිත්වා පුනදිවසෙ භික්ඛං පරියෙසමානො නගරං පවිසිත්වා රාජද්වාරං සම්පාපුණි. රාජා තස්සාචාරෙ ච විහාරෙ ච පසීදිත්වා මහාතලෙ නිසීදාපෙත්වා රාජාරහං පණීතභොජනං භොජෙත්වා පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා උය්‍යානෙයෙව වසාපෙසි. සො නිබද්ධං රාජඝරෙයෙව භුඤ්ජන්තො වස්සානස්ස අච්චයෙන හිමවන්තමෙව ගන්තුකාමො හුත්වා චින්තෙසි ''මය්හං මග්ගං ගච්ඡන්තස්ස එකපටලිකා උපාහනා චෙව පණ්ණච්ඡත්තකඤ්ච ලද්ධුං වට්ටති, රාජානං යාචිස්සාමී''ති. සො එකදිවසං රාජානං උය්‍යානං ආගන්ත්වා වන්දිත්වා නිසින්නං දිස්වා ''උපාහනඤ්ච ඡත්තකඤ්ච යාචිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා පුන චින්තෙසි ''පරං 'ඉමං නාම දෙහී'ති යාචන්තො රොදති නාම, පරොපි 'නත්ථී'ති වදන්තො පටිරොදති නාම, 'මා ඛො පන මං රොදන්තං මහාජනො අද්දස, මා රාජාන''න්ති රහො පටිච්ඡන්නට්ඨානෙ උභොපි රොදිත්වා තුණ්හී භවිස්සාමා''ති. අථ නං ''මහාරාජ, රහො පච්චාසීසාමී''ති ආහ. රාජා තං සුත්වා රාජපුරිසෙ අපසක්කි. බොධිසත්තො ''සචෙ මයි යාචන්තෙ රාජා න දස්සති, මෙත්ති නො භිජ්ජිස්සති, තස්මා න යාචිස්සාමී''ති තං දිවසං නාමං ගහෙතුං අසක්කොන්තො ''ගච්ඡ, තාව, මහාරාජ, පුනෙකදිවසං ජානිස්සාමී''ති ආහ.

පුනෙකදිවසං රඤ්ඤො උය්‍යානං ආගතකාලෙ තථෙව පුන තථෙවාති එවං යාචිතුං අසක්කොන්තස්සෙව ද්වාදස සංවච්ඡරානි අතික්කන්තානි. තතො රාජා චින්තෙසි ''මය්හං අය්‍යො 'මහාරාජ, රහො පච්චාසීසාමී'ති වත්වා පරිසාය අපගතාය කිඤ්චි වත්තුං න විසහති, වත්තුකාමස්සෙවස්ස ද්වාදස වස්සානි අතික්කන්තානි, චිරං ඛො පනස්ස බ්‍රහ්මචරියං චරන්තස්ස උක්කණ්ඨිත්වා භොගෙ භුඤ්ජිතුකාමො රජ්ජං පච්චාසීසති මඤ්ඤෙ, රජ්ජස්ස පන නාමං ගහෙතුං අසක්කොන්තො තුණ්හී හොති, අජ්ජ

දානිස්සාහං රජ්ජං ආදිං කත්වා යං ඉච්ඡති, තං දස්සාමී''ති. සො උය්‍යානං ගන්ත්වා වන්දිත්වා නිසින්නො බොධිසත්තෙන ''රහො පච්චාසීසාමී''ති වුත්තෙ පරිසාය අපගතාය තං කිඤ්චි වත්තුං අසක්කොන්තං ආහ ''තුම්හෙ ද්වාදස වස්සානි 'රහො පච්චාසීසාමී'ති වත්වා රහො ලද්ධාපි කිඤ්චි වත්තුං න සක්කොථ, අහං වො රජ්ජං ආදිං කත්වා සබ්බං පවාරෙමි, නිබ්භයා හුත්වා යං වො රුච්චති, තං යාචථා''ති. ''මහාරාජ, යමහං යාචාමි, තං දස්සසී''ති? ''දස්සාමි, භන්තෙ''ති. ''මහාරාජ, මය්හං මග්ගං ගච්ඡන්තස්ස එකපටලිකා උපාහනා ච පණ්ණච්ඡත්තඤ්ච ලද්ධුං වට්ටතී''ති. ''එත්තකං, භන්තෙ, තුම්හෙ ද්වාදස සංවච්ඡරානි යාචිතුං න සක්කොථා''ති. ''ආම, මහාරාජා''ති. ''කිංකාරණා, භන්තෙ, එවමකත්ථා''ති. ''මහාරාජ, 'ඉමං නාම මෙ දෙහී'ති යාචන්තො රොදති නාම, 'නත්ථී'ති වදන්තො පටිරොදති නාම. 'සචෙ ත්වං මයා යාචිතො න දදෙය්‍යාසි, තං නො රොදිතපටිරොදිතං නාම මහාජනො මා පස්සතූ'ති එතදත්ථං රහො පච්චාසීසාමී''ති වත්වා ආදිතො තිස්සො ගාථා අභාසි –

89.

''ද්වයං යාචනකො රාජ, බ්‍රහ්මදත්ත නිගච්ඡති;
අලාභං ධනලාභං වා, එවංධම්මා හි යාචනා.

90.

''යාචනං රොදනං ආහු, පඤ්චාලානං රථෙසභ;
යො යාචනං පච්චක්ඛාති, තමාහු පටිරොදනං.

91.

''මා මද්දසංසු රොදන්තං, පඤ්චාලා සුසමාගතා;
තුවං වා පටිරොදන්තං, තස්මා ඉච්ඡාමහං රහො''ති.

තත්ථ **රාජ බ්‍රහ්මදත්තාති** ද්වීහිපි රාජානං ආලපති. **නිගච්ඡතීති** ලභති වින්දති. **එවංධම්මාති** එවංසභාවා. **ආහූති** පණ්ඩිතා කථෙන්ති. **පඤ්චාලානං රථෙසභාති** පඤ්චාලරට්ඨස්ස ඉස්සර රථපවර. **යො යාචනං පච්චක්ඛාතීති** යො පන යං යාචනකං ''නත්ථී''ති පටික්ඛිපති. **තමාහූති** තං පටික්ඛිපනං ''පටිරොදන''න්ති වදන්ති. **මා මද්දසංසූති** තව රට්ඨවාසිනො පඤ්චාලා සුසමාගතා මං රොදන්තං මා අද්දසංසූති.

රාජා බොධිසත්තස්ස ගාරවලක්ඛණෙ පසීදිත්වා වරං දදමානො චතුත්ථං ගාථමාහ –

92.

''දදාමි තෙ බ්‍රාහ්මණ රොහිණීනං, ගවං සහස්සං සහ පුඞ්ගවෙන;
අරියො හි අරියස්ස කථං න දජ්ජා, සුත්වාන ගාථා තව ධම්මයුත්තා''ති.

තත්ථ **රොහිණීනන්ති** රත්තවණ්ණානං. **අරියොති** ආචාරසම්පන්නො. **අරියස්සාති** ආචාරසම්පන්නස්ස. **කථං න දජ්ජාති** කෙන කාරණෙන න දදෙය්‍යාං. **ධම්මයුත්තාති** කාරණයුත්තා.

බොධිසත්තො පන ‘‘නාහං, මහාරාජ, වත්ථුකාමෙහි අත්ථිකො, යං අහං යාචාමි, තදෙව මෙ දෙහී’’ති එකපටලිකා උපාහනා ච පණ්ණච්ඡත්තකඤ්ච ගහෙත්වා ‘‘මහාරාජ, අප්පමත්තො හොහි, දානං දෙහි, සීලං රක්ඛාහි, උපොසථකම්මං කරොහී’’ති රාජානං ඔවදිත්වා තස්ස යාචන්තස්සෙව හිමවන්තමෙව ගතො. තත්ථ අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, තාපසො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

බ්‍රහ්මදත්තජාතකවණ්ණනා තතියා.

[324] 4. චම්මසාටකජාතකවණ්ණනා

කල්‍යාණරූපො වතයන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො චම්මසාටකං නාම පරිබ්බාජකං ආරබ්භ කථෙසි. තස්ස කිර චම්මමෙව නිවාසනඤ්ච පාරුපනඤ්ච හොති. සො එකදිවසං පරිබ්බාජකාරාමා නික්ඛමිත්වා සාවත්ථියං භික්ඛාය චරන්තො එළකානං යුජ්ඣනට්ඨානං සම්පාපුණි. එළකො තං දිස්වා පහරිතුකාමො ඔසක්කි. පරිබ්බාජකො ‘‘එස මය්හං අපචිතිං දස්සෙතී’’ති න පටික්කමි. එළකො වෙගෙනාගන්ත්වා තං ඌරුම්හි පහරිත්වා පාතෙසි. තස්ස තං අසන්තපග්ගහණකාරණං භික්ඛුසඞ්ඝෙ පාකටං අහොසි. භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘ආවුසො, චම්මසාටකපරිබ්බාජකො අසන්තපග්ගහං කත්වා විනාසං පත්තො’’ති සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස අසන්තපග්ගහං කත්වා විනාසං පත්තොයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො එකස්මිං වාණිජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො වණිජ්ජං කරොති. තදා එකො චම්මසාටකපරිබ්බාජකො බාරාණසියං භික්ඛාය චරන්තො එළකානං යුජ්ඣනට්ඨානං පත්වා එළකං ඔසක්කන්තං දිස්වා ‘‘අපචිතිං මෙ කරොතී’’ති සඤ්ඤාය අපටික්කමිත්වා ‘‘ඉමෙසං එත්තකානං මනුස්සානං අන්තරෙ අයං එකො එළකො අම්හාකං ගුණං ජානාතී’’ති තස්ස අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා ඨිතොව පඨමං ගාථමාහ –

93.

‘‘කල්‍යාණරූපො වතයං චතුප්පදො, සුභද්දකො චෙව සුපෙසලො ච;

යො බ්‍රාහ්මණං ජාතිමන්තූපපන්නං, අපචායති මෙණ්ඩවරො යසස්සී''ති.

තත්ථ **කල්‍යාණරූපොති** කල්‍යාණජාතිකො. **සුපෙසලොති** සුට්ඨු පියසීලො. **ජාතිමන්තූපපන්නන්ති** ජාතියා ච මන්තෙහි ච සම්පන්නං. **යසස්සීති** වණ්ණභණනමෙතං.

තස්මිං ඛණෙ ආපණෙ නිසින්නො පණ්ඩිතවාණිජො තං පරිබ්බාජකං නිසෙධෙන්තො දුතියං ගාථමාහ –

94.

''මා බ්‍රාහ්මණ ඉත්තරදස්සනෙන, විස්සාසමාපජ්ජි චතුප්පදස්ස;

දළ්හප්පහාරං අභිකඞ්ඛමානො, අවසක්කතී දස්සති සුප්පහාර''න්ති.

තත්ථ **ඉත්තරදස්සනෙනාති** ඛණිකදස්සනෙන.

තස්ස පණ්ඩිතවාණිජස්ස කථෙන්තස්සෙව සො මෙණ්ඩකො වෙගෙනාගන්ත්වා ඌරුම්හි පහරිත්වා තං තත්ථෙව වෙදනාප්පත්තං කත්වා පාතෙසි. සො පරිදෙවමානො නිපජ්ජි. සත්ථා තං කාරණං පකාසෙන්තො තතියං ගාථමාහ –

95.

''ඌරුට්ඨි භග්ගං වට්ටිතො ඛාරිභාරො, සබ්බඤ්ච භණ්ඩං බ්‍රාහ්මණස්ස භින්නං;

උභොපි බාහා පග්ගය්හ කන්දති, අභිධාවථ හඤ්ඤතෙ බ්‍රහ්මචාරී''ති.

තස්සත්ථො – භික්ඛවෙ, තස්ස පරිබ්බාජකස්ස ඌරුට්ඨිකං භග්ගං, ඛාරිභාරො වට්ටිතො පවට්ටිතො, තස්මිං පවට්ටමානෙ යං තත්ථ තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස උපකරණභණ්ඩං, තම්පි සබ්බං භින්නං, සොපි උභො බාහා උක්ඛිපිත්වා පරිවාරෙත්වා ඨිතපරිසං සන්ධාය ''අභිධාවථ, හඤ්ඤතෙ බ්‍රහ්මචාරී''ති වදන්තො කන්දති රොදති පරිදෙවතීති.

පරිබ්බාජකො චතුත්ථං ගාථං ආහ –

96.

''එවං සො නිහතො සෙති, යො අපූජං පසංසති;

යථාහමජ්ජ පහතො, හතො මෙණ්ඩෙන දුම්මතී''ති.

තත්ථ **අපූජන්ති** අපූජනීයං. **යථාහමජ්ජාති** යථා අහං අජ්ජ අසන්තපග්ගහං කත්වා ඨිතො මෙණ්ඩෙන දළ්හප්පහාරෙන පහතො එත්ථෙව මාරිතො. **දුම්මතීති** දුප්පඤ්ඤො. එවං යො අඤ්ඤොපි

අසන්තපග්ගහං කරිස්සති, සොපි අහං විය දුක්ඛං අනුභවිස්සතීති සො පරිදෙවන්තො තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පත්තොති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා චම්මසාටකො එතරහි චම්මසාටකො අහොසි, පණ්ඩිතවාණිජො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

චම්මසාටකජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[325] 5. ගොධරාජජාතකවණ්ණනා

සමණං තං මඤ්ඤමානොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං කුහකං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා විත්ථාරිතමෙව. ඉධාපි භික්ඛූ තං භික්ඛුං ආනෙත්වා ‘‘අයං, භන්තෙ, භික්ඛු කුහකො’’ති සත්ථු දස්සෙසුං. සත්ථා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස කුහකොයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො ගොධයොනියං නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො කායබලෙන සම්පන්නො අරඤ්ඤෙ වසති. එකො දුසීලතාපසොපි තස්ස අවිදූරෙ පණ්ණසාලං මාපෙත්වා වාසං කප්පෙසි. බොධිසත්තො ගොචරාය චරන්තො තං දිස්වා ‘‘සීලවන්තතාපසස්ස පණ්ණසාලා භවිස්සතී’’ති තත්ථ ගන්ත්වා තං වන්දිත්වා අත්තනො වසනට්ඨානමෙව ගච්ඡති. අථෙකදිවසං සො කූටතාපසො උපට්ඨාකකුලෙ සම්පාදිතං මධුරමංසං ලභිත්වා ‘‘කිං මංසං නාමෙත’’න්ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ගොධමංස’’න්ති සුත්වා රසතණ්හාය අභිභූතො ‘‘මය්හං අස්සමපදං නිබද්ධං ආගච්ඡමානං ගොධං මාරෙත්වා යථාරුචි පචිත්වා ඛාදිස්සාමී’’ති සප්පිදධිකටුකභණ්ඩාදීනි ගහෙත්වා තත්ථ ගන්ත්වා මුග්ගරං ගහෙත්වා කාසාවෙන පටිච්ඡාදෙත්වා බොධිසත්තස්ස ආගමනං ඔලොකෙන්තො පණ්ණසාලද්වාරෙ උපසන්තූපසන්තො විය නිසීදි.

සො ආගන්ත්වා තං පදුට්ඨින්ද්‍රියං දිස්වා ‘‘ඉමිනා අම්හාකං සජාතිකමංසං ඛාදිතං භවිස්සති, පරිග්ගණ්හිස්සාමි න’’න්ති අධොවාතෙ ඨත්වා සරීරගන්ධං ඝායිත්වා සජාතිමංසස්ස ඛාදිතභාවං ඤත්වා තාපසං අනුපගම්ම පටික්කමිත්වා චරි. තාපසොපි තස්ස අනාගමනභාවං ඤත්වා මුග්ගරං ඛිපි, මුග්ගරො සරීරෙ අපතිත්වා නඞ්ගුට්ඨකොටිං පාපුණි. තාපසො ‘‘ගච්ඡ විරද්ධොස්මී’’ති ආහ. බොධිසත්තො ‘‘මං තාව විරද්ධොසි, චත්තාරො පන අපායෙ න විරද්ධොසී’’ති වත්වා පලායිත්වා චඞ්කමනකොටියං ඨිතං වම්මිකං පවිසිත්වා අඤ්ඤෙන ඡිද්දෙන සීසං නීහරිත්වා තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

97.

‘‘සමණං තං මඤ්ඤමානො, උපගච්ඡිමසඤ්ඤතං;

සො මං දණ්ඩෙන පාහාසි, යථා අස්සමණො තථා.

98.

‘‘කිං තෙ ජටාහි දුම්මෙධ, කිං තෙ අජිනසාටියා;
අබ්භන්තරං තෙ ගහනං, බාහිරං පරිමජ්ජසී’’ති.

තත්ථ **අසඤ්ඤතන්ති** අහං කායාදීහි අසඤ්ඤතං අස්සමණමෙව සමානං තං ‘‘සමණො එසො’’ති සමිතපාපතාය සමණං මඤ්ඤමානො උපගච්ඡිං. **පාහාසීති** පහරි. **අජිනසාටියාති** එකංසං කත්වා පාරුතෙන අජිනචම්මෙන තුය්හං කො අත්ථො. **අබ්භන්තරං තෙ ගහනන්ති** තව සරීරබ්භන්තරං විසපූරා විය අලාබු, ගූථපූරො විය ආවාටො, ආසීවිසපූරො විය වම්මිකො කිලෙසගහනං. **බාහිරන්ති** කෙවලං බහිසරීරං **පරිමජ්ජසි,** තං අන්තොඑරුසතාය බහිමට්ඨතාය හත්ථිලණ්ඩං විය අස්සලණ්ඩං විය ච හොතීති.

තං සුත්වා තාපසො තතියං ගාථමාහ –

99.

‘‘එහි ගොධ නිවත්තස්සු, භුඤ්ජ සාලීනමොදනං;
තෙලං ලොණඤ්ච මෙ අත්ථි, පහූතං මය්හ පිප්ඵලී’’ති.

තත්ථ **පහූතං මය්හ පිප්ඵලීති** න කෙවලං සාලීනමොදනං තෙලලොණමෙව, හිඞ්ගුජීරකසිඞ්ගිවෙරලසුණමරිචපිප්ඵලිප්පභෙදං කටුකභණ්ඩම්පි මය්හං බහු අත්ථි, තෙනාභිසඞ්ඛතං සාලීනමොදනං භුඤ්ජාහීති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො චතුත්ථං ගාථමාහ –

100.

‘‘එස භිය්‍යො පවෙක්ඛාමි, වම්මිකං සතපොරිසං;
තෙලං ලොණඤ්ච කිත්තෙසි, අහිතං මය්හ පිප්ඵලී’’ති.

තත්ථ **පවෙක්ඛාමීති** පවිසිස්සාමි. **අහිතන්ති** යං එතං තව කටුකභණ්ඩසඞ්ඛාතං පිප්ඵලි, එතං මය්හං අහිතං අසප්පායන්ති.

එවඤ්ච පන වත්වා ‘‘අරෙ, කූටජටිල, සචෙ ඉධ වසිස්සසි, ගොචරගාමෙ මනුස්සෙහෙව තං ‘අයං චොරො’ති ගාහාපෙත්වා විප්පකාරං පාපෙස්සාමි, සීඝං පලායස්සූ’’ති සන්තජ්ජෙසි. කූටජටිලො තතො පලායි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා කූටජටිලො අයං කුහකභික්ඛු අහොසි, ගොධරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

ගොධරාජජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[326] 6. කක්කාරුජාතකවණ්ණනා

කායෙන යො නාවහරෙති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ කථෙසි. තස්ස හි සඞ්ඝං භින්දිත්වා ගතස්ස අග්ගසාවකෙහි සද්ධිං පරිසාය පක්කන්තාය උණ්හං ලොහිතං මුඛතො උග්ගඤ්ඡි. අථ භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ''ආවුසො, දෙවදත්තො මුසාවාදං කත්වා සඞ්ඝං භින්දිත්වා ඉදානි ගිලානො හුත්වා මහාදුක්ඛං අනුභොතී''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස මුසාවාදීයෙව, න චෙස ඉදානෙව මුසාවාදං කත්වා මහාදුක්ඛං අනුභොති, පුබ්බෙපි අනුභොසියෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තාවතිංසභවනෙ අඤ්ඤතරො දෙවපුත්තො අහොසි. තෙන ඛො පන සමයෙන බාරාණසියං මහාඋස්සවො අහොසි. බහූ නාගා ච සුපණ්ණා ච භූමට්ඨකා ච දෙවා ආගන්ත්වා උස්සවං ඔලොකයිංසු. තාවතිංසභවනතොපි චත්තාරො දෙවපුත්තා කක්කාරුනි නාම දිබ්බපුප්ඵානි තෙහි කතචුම්බටකං පිළන්ධිත්වා උස්සවදස්සනං ආගමිංසු. ද්වාදසයොජනිකං බාරාණසිනගරං තෙසං පුප්ඵානං ගන්ධෙන එකගන්ධං අහොසි. මනුස්සා ''ඉමානි පුප්ඵානි කෙන පිළන්ධිතානී''ති උපධාරෙන්තා විචරන්ති. තෙ දෙවපුත්තා ''අම්හෙ එතෙ උපධාරෙන්තී''ති ඤත්වා රාජඞ්ගණෙ උප්පතිත්වා මහන්තෙන දෙවානුභාවෙන ආකාසෙ අට්ඨංසු. මහාජනො සන්නිපති, රාජාපි සද්ධිං උපරාජාදීහි අගමාසි. අථ නෙ ''කතරදෙවලොකතො, සාමි, ආගච්ඡථා''ති පුච්ඡිංසු. ''තාවතිංසදෙවලොකතො ආගච්ඡාමා''ති. ''කෙන කම්මෙන ආගතත්ථා''ති. ''උස්සවදස්සනත්ථායා''ති. ''කිංපුප්ඵානි නාමෙතානී''ති? ''දිබ්බකක්කාරුපුප්ඵානි නාමා''ති. ''සාමි, තුම්හෙ දෙවලොකෙ අඤ්ඤානි පිළන්ධෙය්‍යාථ, ඉමානි අම්හාකං දෙථා''ති. දෙවපුත්තා ''දිබ්බකක්කාරුපුප්ඵානි මහානුභාවානි දෙවානඤ්ඤෙව අනුච්ඡවිකානි, මනුස්සලොකෙ ලාමකානං දුප්පඤ්ඤානං හීනාධිමුත්තිකානං දුස්සීලානං නානුච්ඡවිකානි. යෙ පන මනුස්සා ඉමෙහි ච ඉමෙහි ච ගුණෙහි සමන්නාගතා, තෙසං එතානි අනුච්ඡවිකානී''ති ආහංසු.

එවඤ්ච පන වත්වා තෙසු ජෙට්ඨකදෙවපුත්තො පඨමං ගාථමාහ –

101.

''කායෙන යො නාවහරෙ, වාචාය න මුසා භණෙ;
යසො ලද්ධා න මජ්ජෙය්‍ය, ස වෙ කක්කාරුමරහතී''ති.

තස්සත්ථො – යො කායෙන පරස්ස සන්තකං තිණසලාකම්පි නාවහරති, වාචාය ජීවිතං පරිච්චජමානොපි මුසාවාදං න භණති. දෙසනාසීසමෙවෙතං,

කායද්වාරවචීද්වාරමනොද්වාරෙහි පන යො දසපි අකුසලකම්මපථෙ න කරොතීති අයමෙත්ථ අධිප්පායො. **යසො ලද්ධාති** ඉස්සරියඤ්ච ලභිත්වා යො ඉස්සරියමදමත්තො සතිං විස්සජ්ජෙත්වා පාපකම්මං න කරොති, ස වෙ එවරූපො ඉමෙහි ගුණෙහි යුත්තො පුග්ගලො ඉමං දිබ්බපුප්ඵං අරහති. තස්මා යො ඉමෙහි ගුණෙහි සමන්නාගතො, සො ඉමානි පුප්ඵානි යාචිතුං අරහති, තස්ස දස්සාමීති.

තං සුත්වා පුරොහිතො චින්තෙසි ''මය්හං ඉමෙසු ගුණෙසු එකොපි නත්ථි, මුසාවාදං පන වත්වා එතානි පුප්ඵානි ගහෙත්වා පිළන්ධිස්සාමි, එවං මං මහාජනො 'ගුණසම්පන්නො අය'න්ති ජානිස්සතී''ති. සො ''අහං එතෙහි ගුණෙහි සමන්නාගතො''ති වත්වා තානි පුප්ඵානි ආහරාපෙත්වා පිළන්ධිත්වා දුතියං දෙවපුත්තං යාචි. සො දුතියං ගාථමාහ –

102.

''ධම්මෙන වින්තමෙසෙය්‍ය, න නිකත්‍යා ධනං හරෙ;
භොගෙ ලද්ධා න මජ්ජෙය්‍ය, ස වෙ කක්කාරුමරහතී''ති.

තස්සත්ථො – ධම්මෙන පරිසුද්ධාජීවෙන සුවණ්ණරජතාදිවිත්තං පරියෙසෙය්‍ය. **න නිකත්‍යාති** න වඤ්චනාය ධනං හරෙය්‍ය, වත්ථාභරණාදිකෙ භොගෙ ලභිත්වා පමාදං නාපජ්ජෙය්‍ය, එවරූපො ඉමානි පුප්ඵානි අරහතීති.

පුරොහිතො ''අහං එතෙහි ගුණෙහි සමන්නාගතො''ති වත්වා තානි ආහරාපෙත්වා පිළන්ධිත්වා තතියං දෙවපුත්තං යාචි. සො තතියං ගාථමාහ –

103.

''යස්ස චිත්තං අහාලිද්දං, සද්ධා ච අවිරාගිනී;
එකො සාදුං න භුඤ්ජෙය්‍ය, ස වෙ කක්කාරුමරහතී''ති.

තස්සත්ථො – යස්ස පුග්ගලස්ස චිත්තං අහාලිද්දං හලිද්දිරාගො විය ඛිප්පං න විරජ්ජති, ථිරමෙව හොති. **සද්ධා ච අවිරාගිනීති** කම්මං වා විපාකං වා ඔකප්පනීයස්ස වා පුග්ගලස්ස වචනං සද්දහිත්වා අප්පමත්තකෙනෙව න විරජ්ජති න භිජ්ජති. යො යාචකෙ වා අඤ්ඤෙ වා සංවිභාගාරහෙ පුග්ගලෙ බහි කත්වා එකකොව සාදුරසභොජනං න භුඤ්ජති, නෙසං සංවිභජිත්වා භුඤ්ජති, සො ඉමානි පුප්ඵානි අරහතීති.

පුරොහිතො ''අහං එතෙහි ගුණෙහි සමන්නාගතො''ති වත්වා තානි පුප්ඵානි ආහරාපෙත්වා පිළන්ධිත්වා චතුත්ථං දෙවපුත්තං යාචි. සො චතුත්ථං ගාථමාහ –

104.

''සම්මුඛා වා තිරොක්ඛා වා, යො සන්තෙ න පරිභාසති;

යථාවාදී තථාකාරී, ස වෙ කක්කාරුමරහතී''ති.

තස්සත්ථො – යො පුග්ගලො සම්මුඛා වා පරම්මුඛා වා සීලාදිගුණයුත්තෙ සන්තෙ උත්තමපණ්ඩිතපුරිසෙ න අක්කොසති න පරිභාසති, යං වාචාය වදති, තදෙව කායෙන කරොති, සො ඉමානි පුප්ඵානි අරහතීති.

පුරොහිතො ''අහං එතෙහි ගුණෙහි සමන්නාගතො''ති වත්වා තානිපි ආහරාපෙත්වා පිළන්ධි. චත්තාරො දෙවපුත්තා චත්තාරි පුප්ඵචුම්බටකානි පුරොහිතස්ස දත්වා දෙවලොකමෙව ගතා. තෙසං ගතකාලෙ පුරොහිතස්ස සීසෙ මහතී වෙදනා උප්පජ්ජි, තිඛිණසිඛරෙන නිම්මථිතං විය ච අයපට්ටෙන පීළිතං විය ච සීසං අහොසි. සො වෙදනාප්පත්තො අපරාපරං පරිවත්තමානො මහාසද්දෙන විරවි, ''කිමෙත''න්ති ච වුත්තෙ ''අහං මමබ්භන්තරෙ අවිජ්ජමානෙයෙව ගුණෙ 'අත්ථී'ති මුසාවාදං කත්වා තෙ දෙවපුත්තෙ ඉමානි පුප්ඵානි යාචිං, හරථෙතානි මම සීසතො''ති ආහ. තානි හරන්තාපි හරිතුං නාසක්ඛිංසු, අයපට්ටෙන බද්ධානි විය අහෙසුං. අථ නං උක්ඛිපිත්වා ගෙහං නයිංසු. තත්ථ තස්ස විරවන්තස්ස සත්ත දිවසා වීතිවත්තා.

රාජා අමච්චෙ ආමන්තෙත්වා ''දුස්සීලබ්‍රාහ්මණො මරිස්සති, කිං කරොමා''ති ආහ. ''දෙව, පුන උස්සවං කාරෙම, දෙවපුත්තා පුන ආගච්ඡිස්සන්තී''ති. රාජා පුන උස්සවං කාරෙසි. දෙවපුත්තා පුන ආගන්ත්වා සකලනගරං පුප්ඵගන්ධෙන එකගන්ධං කත්වා තථෙව රාජඞ්ගණෙ අට්ඨංසු, මහාජනො සන්නිපතිත්වා දුස්සීලබ්‍රාහ්මණං ආනෙත්වා තෙසං පුරතො උත්තානං නිපජ්ජාපෙසි. සො ''ජීවිතං මෙ දෙථ, සාමී''ති දෙවපුත්තෙ යාචි. දෙවපුත්තා ''තුය්හං දුස්සීලස්ස පාපධම්මස්ස අනනුච්ඡවිකානෙවෙතානි පුප්ඵානි, ත්වං පන 'අම්හෙ වඤ්චෙස්සාමී'ති සඤ්ඤී අහොසි, අත්තනො මුසාවාදඵලං ලද්ධ''න්ති මහාජනමජ්ඣෙ දුස්සීලබ්‍රාහ්මණං ගරහිත්වා සීසතො පුප්ඵචුම්බටකං අපනෙත්වා මහාජනස්ස ඔවාදං දත්වා සකට්ඨානමෙව අගමංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා බ්‍රාහ්මණො දෙවදත්තො අහොසි, තෙසු දෙවපුත්තෙසු එකො කස්සපො, එකො මොග්ගල්ලානො, එකො සාරිපුත්තො, ජෙට්ඨකදෙවපුත්තො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

කක්කාරුජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[327] 7. කාකවතීජාතකවණ්ණනා

වාති වායං තතො ගන්ධොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. තදා හි සත්ථා තං භික්ඛුං ''සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු උක්කණ්ඨිතොසී''ති පුච්ඡි. ''සච්චං, භන්තෙ''ති. ''කස්මා

උක්කණ්ඨිතොසී''ති? ''කිලෙසවසෙන, භන්තෙ''ති. ''භික්ඛු මාතුගාමො නාම අරක්ඛියො, න සක්කා රක්ඛිතුං, පොරාණකපණ්ඩිතා පන මාතුගාමං මහාසමුද්දමජ්ඣෙ සිම්බලිරුක්ඛවිමානෙ වසාපෙන්තාපි රක්ඛිතුං නාසක්ඛිංසූ''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිස්මිං නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො පිතු අච්චයෙන රජ්ජං කාරෙසි. කාකවතී නාමස්ස අග්ගමහෙසී අහොසි අභිරූපා දෙවච්ඡරා විය. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො, විත්ථාරතො පන අතීතවත්ථු **කුණාලජාතකෙ** (ජා. 2.21.කුණාලජාතක) ආවි භවිස්සති. තදා පනෙකො සුපණ්ණරාජා මනුස්සවෙසෙන ආගන්ත්වා රඤ්ඤා සහ ජූතං කීළන්තො කාකවතියා අග්ගමහෙසියා පටිබද්ධචිත්තො තං ආදාය සුපණ්ණභවනං නෙත්වා තාය සද්ධිං අභිරමි. රාජා දෙවිං අපස්සන්තො නටකුවෙරං නාම ගන්ධබ්බං ''ත්වං විචිනාහි න''න්ති ආහ. සො තං සුපණ්ණරාජානං පරිග්ගහෙත්වා එකස්මිං සරෙ එරකවනෙ නිපජ්ජිත්වා තතො සුපණ්ණස්ස ගමනකාලෙ පත්තන්තරෙ නිසීදිත්වා සුපණ්ණභවනං පත්වා පත්තන්තරතො නික්ඛමිත්වා තාය සද්ධිං කිලෙසසංසග්ගං කත්වා පුන තස්සෙව පත්තන්තරෙ නිසින්නො ආගන්ත්වා සුපණ්ණස්ස රඤ්ඤා සද්ධිං ජූතකීළනකාලෙ අත්තනො වීණං ගහෙත්වා ජූතමණ්ඩලං ගන්ත්වා රඤ්ඤො සන්තිකෙ ඨිතො ගීතවසෙන පඨමං ගාථමාහ –

105.

''වාති වායං තතො ගන්ධො, යත්ථ මෙ වසතී පියා;
දූරෙ ඉතො හි කාකවතී, යත්ථ මෙ නිරතො මනො''ති.

තත්ථ **ගන්ධොති** තස්සා දිබ්බගන්ධවිලිත්තාය සරීරගන්ධො. **යත්ථ මෙති** යත්ථ සුපණ්ණභවනෙ මම පියා වසති, තතො ඉමිනා සද්ධිං කතකායසංසග්ගාය තස්සා ඉමස්ස කායෙන සද්ධිං ආගතො ගන්ධො වායතීති අධිප්පායො. **දූරෙ ඉතොති** ඉමම්හා ඨානා දූරෙ. **හි**-කාරො නිපාතමත්තො. **කාකවතීති** කාකවතී දෙවී. **යත්ථ මෙති** යස්සා උපරි මම මනො නිරතො.

තං සුත්වා සුපණ්ණො දුතියං ගාථමාහ –

106.

''කථං සමුද්දමතරී, කථං අතරි කෙපුකං;
කථං සත්ත සමුද්දානි, කථං සිම්බලිමාරුහී''ති.

තස්සත්ථො – ත්වං ඉමං ජම්බුදීපසමුද්දං තස්ස පරතො කෙපුකං නාම නදිං පබ්බතන්තරෙසු ඨිතානි සත්ත සමුද්දානි ච කථං අතරි, කෙනුපායෙන

තිණ්ණො සත්ත සමුද්දානි අතික්කමිත්වා ඨිතං අම්හාකං භවනං සිම්බලිරුක්ඛඤ්ච කථං ආරුහීති.

තං සුත්වා නටකුවෙරො තතියං ගාථමාහ –

107.

‘‘තයා සමුද්දමතරිං, තයා අතරි කෙපුකං;
තයා සත්ත සමුද්දානි, තයා සිම්බලිමාරුහි’’න්ති.

තත්ථ **තයාති** තයා කරණභූතෙන තව පත්තන්තරෙ නිසින්නො අහං සබ්බමෙතං අකාසින්ති අත්ථො.

තතො සුපණ්ණරාජා චතුත්ථං ගාථමාහ –

108.

‘‘ධිරත්థු මං මහාකායං, ධිරත්ථු මං අචෙතනං;
යත්ථ ජායායහං ජාරං, ආවහාමි වහාමි චා’’ති.

තත්ථ **ධිරත්ථු මන්ති** අත්තානං ගරහන්තො ආහ. **අචෙතනන්ති** මහාසරීරතාය ලහුභාවගරුභාවස්ස අජානනතාය අචෙතනං. **යත්ථාති** යස්මා. ඉදං වුත්තං හොති – යස්මා අහං අත්තනො ජායාය ජාරං ඉමං ගන්ධබ්බං පත්තන්තරෙ නිසින්නං ආනෙන්තො ආවහාමි නෙන්තො ච වහාමි, තස්මා ධිරත්ථු මන්ති. සො තං ආනෙත්වා බාරාණසිරඤ්ඤො දත්වා පුන නගරං නාගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තදා නටකුවෙරො උක්කණ්ඨිතභික්ඛු අහොසි, රාජා පන අහමෙව අහොසින්ති.

කාකවතීජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[328] 8. අනනුසොචියජාතකවණ්ණනා

බහූනං විජ්ජතී හොතීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං මතභරියං කුටුම්බිකං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර භරියාය මතාය න න්හායි න පිවි න ලිම්පි න භුඤ්ජි, න කම්මන්තෙ පයොජෙසි, අඤ්ඤදත්ථු සොකාභිභූතො ආළාහනං ගන්ත්වා පරිදෙවමානො විචරි. අබ්භන්තරෙ පනස්ස කුටෙ පදීපො විය සොතාපත්තිමග්ගස්ස උපනිස්සයො ජලති. සත්ථා පච්චූසසමයෙ ලොකං ඔලොකෙන්තො තං දිස්වා ‘‘ඉමස්ස මං ඨපෙත්වා අඤ්ඤො කොචි සොකං නීහරිත්වා සොතාපත්තිමග්ගස්ස දායකො නත්ථි, භවිස්සාමිස්ස අවස්සයො’’ති පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො පච්ඡාසමණං ආදාය තස්ස ගෙහද්වාරං ගන්ත්වා කුටුම්බිකෙන සුතාගමනො

කතපච්චුග්ගමනාදිසක්කාරො පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසින්නො කුටුම්බිකං ආගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නං ‘‘කිං, උපාසක, චින්තෙසී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ආම, භන්තෙ, භරියා මෙ කාලකතා, තමහං අනුසොචන්තො චින්තෙමී’’ති වුත්තෙ ‘‘උපාසක, භිජ්ජනධම්මං නාම භිජ්ජති, තස්මිං භින්නෙ න යුත්තං චින්තෙතුං, පොරාණකපණ්ඩිතාපි භරියාය මතාය ‘භිජ්ජනධම්මං භිජ්ජතී’ති න චින්තයිංසූ’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි. අතීතවත්ථු දසකනිපාතෙ **චූළබොධිජාතකෙ** (ජා. 1.10.49 ආදයො) ආවි භවිස්සති, අයං පනෙත්ථ සඞ්ඛෙපො.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා මාතාපිතූනං සන්තිකං අගමාසි. ඉමස්මිං ජාතකෙ බොධිසත්තො කොමාරබ්‍රහ්මචාරී අහොසි. අථස්ස මාතාපිතරො ‘‘තව දාරිකපරියෙසනං කරොමා’’ති ආරොචයිංසු. බොධිසත්තො ‘‘න මය්හං ඝරාවාසෙනත්ථො, අහං තුම්හාකං අච්චයෙන පබ්බජිස්සාමී’’ති වත්වා තෙහි පුනප්පුනං යාචිතො එකං කඤ්චනරූපකං කාරෙත්වා ‘‘එවරූපං කුමාරිකං ලභමානො ගණ්හිස්සාමී’’ති ආහ. තස්ස මාතාපිතරො තං කඤ්චනරූපකං පටිච්ඡන්නයානෙ ආරොපෙත්වා ‘‘ගච්ඡථ ජම්බුදීපතලං විචරන්තා යත්ථ එවරූපං බ්‍රාහ්මණකුමාරිකං පස්සථ, තත්ථ ඉමං කඤ්චනරූපකං දත්වා තං ආනෙථා’’ති මහන්තෙන පරිවාරෙන මනුස්සෙ පෙසෙසුං.

තස්මිං පන කාලෙ එකො පුඤ්ඤවා සත්තො බ්‍රහ්මලොකතො චවිත්වා කාසිරට්ඨෙයෙව නිගමගාමෙ අසීතිකොටිවිභවස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ගෙහෙ කුමාරිකා හුත්වා නිබ්බත්ති, ‘‘සම්මිල්ලභාසිනී’’තිස්සා නාමං අකංසු. සා සොළසවස්සකාලෙ අභිරූපා අහොසි පාසාදිකා දෙවච්ඡරප්පටිභාගා සබ්බඞ්ගසම්පන්නා. තස්සාපි කිලෙසවසෙන චිත්තං නාම න උප්පන්නපුබ්බං, අච්චන්තබ්‍රහ්මචාරිනී අහොසි. කඤ්චනරූපකං ආදාය විචරන්තා මනුස්සා තං ගාමං පාපුණිංසු. තත්ථ මනුස්සා තං දිස්වා ‘‘අසුකබ්‍රාහ්මණස්ස ධීතා සම්මිල්ලභාසිනී කිංකාරණා ඉධ ඨිතා’’ති ආහංසු. මනුස්සා තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණකුලං ගන්ත්වා සම්මිල්ලභාසිනිං වාරෙසුං. සා ‘‘අහං තුම්හාකං අච්චයෙන පබ්බජිස්සාමි, න මෙ ඝරාවාසෙනත්ථො’’ති මාතාපිතූනං සාසනං පෙසෙසි. තෙ ‘‘කිං කරොසි කුමාරිකෙ’’ති වත්වා කඤ්චනරූපකං ගහෙත්වා තං මහන්තෙන පරිවාරෙන පෙසයිංසු. බොධිසත්තස්ස ච සම්මිල්ලභාසිනියා ච උභින්නම්පි අනිච්ඡන්තානඤ්ඤෙව මඞ්ගලං කරිංසු. තෙ එකගබ්භෙ වසමානා එකස්මිං සයනෙ සයන්තාපි න අඤ්ඤමඤ්ඤං කිලෙසවසෙන ඔලොකයිංසු, ද්වෙ භික්ඛූ ද්වෙ බ්‍රාහ්මානො විය ච එකස්මිං ඨානෙ වසිංසු.

අපරභාගෙ බොධිසත්තස්ස මාතාපිතරො කාලමකංසු. සො තෙසං සරීරකිච්චං කත්වා සම්මිල්ලභාසිනිං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘භද්දෙ, මම කුලසන්තකා අසීතිකොටියො, තව කුලසන්තකා අසීතිකොටියොති ඉමං

එත්තකං ධනං ගහෙත්වා ඉමං කුටුම්බං පටිපජ්ජාහි, අහං පබ්බජිස්සාමී''ති ආහ. ''අය්‍යපුත්ත, තයි පබ්බජන්තෙ අහම්පි පබ්බජිස්සාමි, න සක්කොමි තං ජහිතු''න්ති. ''තෙන හි එහී''ති සබ්බං ධනං දානමුඛෙ විස්සජ්ජෙත්වා ඛෙළපිණ්ඩං විය සම්පත්තිං පහාය හිමවන්තං පවිසිත්වා උභොපි තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා වනමූලඵලාහාරා තත්ථ චිරං වසිත්වා ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය හිමවන්තා ඔතරිත්වා අනුපුබ්බෙන බාරාණසිං පත්වා රාජුය්‍යානෙ වසිංසු.

තෙසං තත්ථ වසන්තානං සුඛුමාලාය පරිබ්බාජිකාය නිරොජං මිස්සකභත්තං පරිභුඤ්ජන්තියා ලොහිතපක්ඛන්දිකාබාධො උප්පජ්ජි. සා සප්පායභෙසජ්ජං අලභමානා දුබ්බලා අහොසි. බොධිසත්තො භික්ඛාචාරවෙලාය තං පරිග්ගහෙත්වා නගරද්වාරං නෙත්වා එකිස්සා සාලාය ඵලකෙ නිපජ්ජාපෙත්වා සයං භික්ඛාය පාවිසි. සා තස්මිං අනික්ඛන්තෙයෙව කාලමකාසි. මහාජනො පරිබ්බාජිකාය රූපසම්පත්තිං දිස්වා පරිවාරෙත්වා රොදති පරිදෙවති. බොධිසත්තො භික්ඛං චරිත්වා ආගතො තස්සා මතභාවං ඤත්වා ''භිජ්ජනධම්මං භිජ්ජති, සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා එවංගතිකායෙවා''ති වත්වා තාය නිපන්නඵලකෙයෙව නිසීදිත්වා මිස්සකභොජනං භුඤ්ජිත්වා මුඛං වික්ඛාලෙසි. පරිවාරෙත්වා ඨිතමහාජනො ''අයං තෙ, භන්තෙ, පරිබ්බාජිකා කිං හොතී''ති පුච්ඡි. ''ගිහිකාලෙ මෙ පාදපරිචාරිකා අහොසී''ති. ''භන්තෙ, මයං තාව න සණ්ඨාම රොදාම පරිදෙවාම, තුම්හෙ කස්මා න රොදථා''ති? බොධිසත්තො ''ජීවමානා තාව එසා මම කිඤ්චි හොති, ඉදානි පරලොකසමඞ්ගිතාය න කිඤ්චි හොති, මරණවසං ගතා, අහං කිස්ස රොදාමී''ති මහාජනස්ස ධම්මං දෙසෙන්තො ඉමා ගාථා අභාසි –

109.

''බහූනං විජ්ජතී හොතී, තෙහි මෙ කිං භවිස්සති;
තස්මා එතං න සොචාමි, පියං සම්මිල්ලභාසිනිං.

110.

''තං තං චෙ අනුසොචෙය්‍ය, යං යං තස්ස න විජ්ජති;
අත්තානමනුසොචෙය්‍ය, සදා මච්චුවසං පතං.

111.

''න හෙව ඨිතං නාසීනං, න සයානං න පද්ධගුං;
යාව බ්‍යාති නිමිසති, තත්‍රාපි රසතී වයො.

112.

''තත්ථත්තනි වතප්පද්ධෙ, විනාභාවෙ අසංසයෙ;
භූතං සෙසං දයිතබ්බං, වීතං අනනුසොචිය''න්ති.

තත්ථ **බහූනං විජ්ජතී භොතීති** අයං භොතී අම්හෙ ඡඩ්ඩෙත්වා ඉදානි අඤ්ඤෙසං බහූනං මතකසත්තානං අන්තරෙ විජ්ජති අත්ථි උපලබ්භති. **තෙහි මෙ කිං භවිස්සතීති** තෙහි මතකසත්තෙහි සද්ධිං වත්තමානා ඉදානෙවෙසා මය්හං කිං භවිස්සති, තෙහි වා මතකසත්තෙහි අතිරෙකසම්බන්ධවසෙනෙසා මය්හං කිං භවිස්සති, කා නාම භවිස්සති, කිං භරියා, උදාහු භගිනීති? ''තෙහි මෙක''න්තිපි පාඨො, තෙහි මතකෙහි සද්ධිං ඉදම්පි මෙ කළෙවරං එකං භවිස්සතීති අත්ථො. **තස්මාති** යස්මා එසා මතකෙසු සඞ්ඛං ගතා, මය්හං සා න කිඤ්චි හොති, තස්මා එතං න සොචාමි.

යං යං තස්සාති යං යං තස්ස අනුසොචනකස්ස සත්තස්ස න විජ්ජති නත්ථි, මතං නිරුද්ධං, තං තං සචෙ අනුසොචෙය්‍යාති අත්ථො. ''යස්සා''තිපි පාඨො, යං යං යස්ස න විජ්ජති, තං තං සො අනුසොචෙය්‍යාති අත්ථො. **මච්චුවසං පතන්ති** එවං සන්තෙ නිච්චං මච්චුවසං පතන්තං ගච්ඡන්තං අත්තානමෙව අනුසොචෙය්‍ය, තෙනස්ස අසොචනකාලොයෙව න භවෙය්‍යාති අත්ථො.

තතියගාථාය **න හෙව ඨිතං නාසීනං, න සයානං න පද්ධගුන්ති** කඤ්චි සත්තං ආයුසඞ්ඛාරො අනුගච්ඡතීති පාඨසෙසො. තත්ථ **පද්ධගුන්ති** පරිවත්තෙත්වා චරමානං. ඉදං වුත්තං හොති – ඉමෙ සත්තා චතූසුපි ඉරියාපථෙසු පමත්තා විහරන්ති, ආයුසඞ්ඛාරා පන රත්තිඤ්ච දිවා ච සබ්බිරියාපථෙසු අප්පමත්තා අත්තනො ඛයගමනකම්මමෙව කරොන්තීති. **යාව බ්‍යාතීති** යාව උම්මිසති. අයඤ්හි තස්මිං කාලෙ වොහාරො. ඉදං වුත්තං හොති – යාව උම්මිසති ච නිමිසති ච, තත්‍රාපි එවං අප්පමත්තකෙ කාලෙ ඉමෙසං සත්තානං **රසතී වයො,** තීසු වයෙසු සො සො වයො හායතෙව න වඩ්ඪතීති.

තත්ථත්තනි වතප්පද්ධෙති තත්ථ වත අත්තනි පද්ධෙ. ඉදං වුත්තං හොති තස්මිං වත එවං රසමානෙ වයෙ අයං ''අත්තා''ති සඞ්ඛ්‍යං ගතො අත්තභාවො පද්ධො හොති, වයෙන අඩ්ඪො උපඩ්ඪො අපරිපුණ්ණොව හොති. එවං තත්ථ ඉමස්මිං අත්තනි පද්ධෙ යො චෙස තත්ථ තත්ථ නිබ්බත්තානං සත්තානං විනාභාවො අසංසයො, තස්මිං **විනාභාවෙපි අසංසයෙ** නිස්සංසයෙ යං **භූතං සෙසං** අමතං ජීවමානං, තං ජීවමානමෙව **දයිතබ්බං** පියායිතබ්බං මෙත්තායිතබ්බං, ''අයං සත්තො අරොගො හොතු අබ්‍යාපජ්ජො''ති එවං තස්මිං මෙත්තාභාවනා කාතබ්බා. යං පනෙතං **වීතං** විගතං මතං, තං **අනනුසොචියං** න අනුසොචිතබ්බන්ති.

එවං මහාසත්තො චතූහි ගාථාහි අනිච්චාකාරං දීපෙන්තො ධම්මං දෙසෙසි. මහාජනො පරිබ්බාජිකාය සරීරකිච්චං අකාසි. බොධිසත්තො හිමවන්තමෙව පවිසිත්වා ඣානාභිඤ්ඤාසමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ කුටුම්බිකො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තදා සම්මිල්ලභාසිනී රාහුලමාතා අහොසි, තාපසො පන අහමෙව අහොසින්ති.

අනනුසොචියජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[329] 9. කාළබාහුජාතකවණ්ණනා

යං අන්නපානස්සාති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො හතලාභසක්කාරං දෙවදත්තං ආරබ්භ කථෙසි. දෙවදත්තෙන හි තථාගතෙ අට්ඨානකොපං බන්ධිත්වා ධනුග්ගහෙසු පයොජිතෙසු නාළාගිරිවිස්සජ්ජනෙන තස්ස දොසො පාකටො ජාතො. අථස්ස පට්ඨපිතානි ධුවභත්තාදීනි මනුස්සා න කරිංසු, රාජාපි නං න ඔලොකෙසි. සො හතලාභසක්කාරො කුලෙසු විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජන්තො විචරි. භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘ආවුසො, දෙවදත්තො ‘ලාභසක්කාරං උප්පාදෙස්සාමී’ති උප්පන්නම්පි චිරං කාතුං නාසක්ඛී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස හතලාභසක්කාරො අහොසී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං ධනඤ්ජයෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො රාධො නාම සුකො අහොසි මහාසරීරො පරිපුණ්ණගත්තො, කනිට්ඨො පනස්ස පොට්ඨපාදො නාම. එකො ලුද්දකො තෙ ද්වෙපි ජනෙ බන්ධිත්වා නෙත්වා බාරාණසිරඤ්ඤො අදාසි. රාජා උභොපි තෙ සුවණ්ණපඤ්ජරෙ පක්ඛිපිත්වා සුවණ්ණතට්ටකෙන මධුලාජෙ ඛාදාපෙන්තො සක්ඛරොදකං පායෙන්තො පටිජග්ගි. සක්කාරො ච මහා අහොසි, ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තා අහෙසුං. අථෙකො වනචරකො කාළබාහුං නාමෙකං මහාකාළමක්කටං ආනෙත්වා බාරාණසිරඤ්ඤො අදාසි. තස්ස පච්ඡා ආගතත්තා මහන්තතරො ලාභසක්කාරො අහොසි, සුකානං පරිහායි. බොධිසත්තො තාදිලක්ඛණයොගතො න කිඤ්චි ආහ, කනිට්ඨො පනස්ස තාදිලක්ඛණාභාවා තං මක්කටස්ස සක්කාරං අසහන්තො ‘‘භාතික, පුබ්බෙ ඉමස්මිං රාජකුලෙ සාධුරසඛාදනීයාදීනි අම්හාකමෙව දෙන්ති, ඉදානි පන මයං න ලභාම, කාළබාහුමක්කටස්සෙව දෙන්ති. මයං ධනඤ්ජයරඤ්ඤො සන්තිකා ලාභසක්කාරං අලභන්තා ඉමස්මිං ඨානෙ කිං කරිස්සාම, එහි අරඤ්ඤමෙව ගන්ත්වා වසිස්සාමා’’ති තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො පඨමං ගාථමාහ –

113.

‘‘යං අන්නපානස්ස පුරෙ ලභාම, තං දානි සාඛමිගමෙව ගච්ඡති;
ගච්ඡාම දානි වනමෙව රාධ, අසක්කතා චස්ම ධනඤ්ජයායා’’ති.

තත්ථ **යං අන්නපානස්සාති** යං අන්නපානං අස්ස රඤ්ඤො සන්තිකා. උපයොගත්ථෙ වා සාමිවචනං. **ධනඤ්ජයායාති** කරණත්ථෙ සම්පදානවචනං, ධනඤ්ජයෙන. **අසක්කතා චස්මාති** අන්නපානං න ලභාම, ඉමිනා ච න සක්කතම්හාති අත්ථො.

තං සුත්වා රාධො දුතියං ගාථමාහ –

114.

‘‘ලාභො අලාභො යසො අයසො ච, නින්දා පසංසා ච සුඛඤ්ච දුක්ඛං;

එතෙ අනිච්චා මනුජෙසු ධම්මා, මා සොචි කිං සොචසි පොට්ඨපාදා’’ති.

තත්ථ **යසොති** ඉස්සරියපරිවාරො. **අයසොති** තස්සාභාවො. **එතෙති** එතෙ අට්ඨ ලොකධම්මා මනුජෙසු අනිච්චා, ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තා හුත්වාපි අපරෙන සමයෙන අප්පලාභා අප්පසක්කාරා හොන්ති, නිච්චලාභිනො නාම න හොන්ති. යසාදීසුපි එසෙව නයො.

තං සුත්වා පොට්ඨපාදො මක්කටෙ උසූයං අපනෙතුං අසක්කොන්තො තතියං ගාථමාහ –

115.

‘‘අද්ධා තුවං පණ්ඩිතකොසි රාධ, ජානාසි අත්ථානි අනාගතානි;

කථං නු සාඛාමිගං දක්ඛිසාම, නිද්ධාවිතං රාජකුලතොව ජම්ම’’න්ති.

තත්ථ **කථං නූති** කෙන නු ඛො උපායෙන. **දක්ඛිසාමාති** දක්ඛිස්සාම. **නිද්ධාවිතන්ති** නිවුට්ඨාපිතං නික්කඩ්ඪාපිතං. **ජම්මන්ති** ලාමකං.

තං සුත්වා රාධො චතුත්ථං ගාථමාහ –

116.

‘‘චාලෙති කණ්ණං භකුටිං කරොති, මුහුං මුහුං භායයතෙ කුමාරෙ;

සයමෙව තං කාහති කාළබාහු, යෙනාරකා ඨස්සති අන්නපානා’’ති.

තත්ථ **භායයතෙ කුමාරෙති** රාජකුමාරෙ උත්‍රාසෙති. **යෙනාරකා ඨස්සති අන්නපානාති** යෙන කාරණෙන ඉමම්හා අන්නපානා දූරෙ ඨස්සති, සයමෙව තං කාරණං කරිස්සති, මා ත්වං එතස්ස චින්තයීති අත්ථො.

කාළබාහුපි කතිපාහෙනෙව රාජකුමාරානං පුරතො ඨත්වා කණ්ණචලනාදීනි කරොන්තො කුමාරෙ භායාපෙසි. තෙ භීතතසිතා විස්සරමකංසු. රාජා ‘‘කිං එත’’න්ති පුච්ඡිත්වා තමත්ථං සුත්වා ‘‘නික්කඩ්ඪථ

න''න්ති මක්කටං නික්කඩ්ඪාපෙසි. සූකානං ලාභසක්කාරො පුන පාකතිකො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා කාළබාහු දෙවදත්තො අහොසි, පොට්ඨපාදො ආනන්දො, රාධො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

කාළබාහුජාතකවණ්ණනා නවමා.

[330] 10. සීලවීමංසජාතකවණ්ණනා

සීලං කිරෙව කල්‍යාණන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො සීලවීමංසකබ්‍රාහ්මණං ආරබ්භ කථෙසි. ද්වෙපි වත්ථූනි හෙට්ඨා කථිතානෙව. ඉධ පන බොධිසත්තො බාරාණසිරඤ්ඤො පුරොහිතො අහොසි. සො අත්තනො සීලං වීමංසන්තො තීණි දිවසානි හෙරඤ්ඤිකඵලකතො කහාපණං ගණ්හි. තං ''චොරො''ති ගහෙත්වා රඤ්ඤො දස්සෙසුං. සො රඤ්ඤො සන්තිකෙ ඨිතො –

117.

''සීලං කිරෙව කල්‍යාණං, සීලං ලොකෙ අනුත්තරං;
පස්ස ඝොරවිසො නාගො, සීලවාති න හඤ්ඤතී''ති. –

ඉමාය පඨමගාථාය සීලං වණ්ණෙත්වා රාජානං පබ්බජ්ජං අනුජානාපෙත්වා පබ්බජිතුං ගච්ඡති.

අථෙකස්මිං දිවසෙ සූනාපණතො සෙනො මංසපෙසිං ගහෙත්වා ආකාසං පක්ඛන්දි. තමඤ්ඤෙ සකුණා පරිවාරෙත්වා පාදනඛතුණ්ඩකාදීහි පහරන්ති. සො තං දුක්ඛං සහිතුං අසක්කොන්තො මංසපෙසිං ඡඩ්ඩෙසි, අපරො ගණ්හි. සොපි තථෙව විහෙඨියමානො ඡඩ්ඩෙසි, අථඤ්ඤො ගණ්හි. එවං යො යො ගණ්හි, තං තං සකුණා අනුබන්ධිංසු. යො යො ඡඩ්ඩෙසි, සො සො සුඛිතො අහොසි. බොධිසත්තො තං දිස්වා ''ඉමෙ කාමා නාම මංසපෙසූපමා, එතෙ ගණ්හන්තානංයෙව දුක්ඛං, විස්සජ්ජෙන්තානං සුඛ''න්ති චින්තෙත්වා දුතියං ගාථමාහ –

118.

''යාවදෙවස්සහූ කිඤ්චි, තාවදෙව අඛාදිසුං;
සඞ්ගම්ම කුලලා ලොකෙ, න හිංසන්ති අකිඤ්චන''න්ති.

තස්සත්ථො – යාවදෙව අස්ස සෙනස්ස අහු කිඤ්චි මුඛෙන ගහිතං මංසඛණ්ඩං, තාවදෙව නං ඉමස්මිං ලොකෙ කුලලා සමාගන්ත්වා අඛාදිංසු. තස්මිං පන විස්සට්ඨෙ තමෙනං අකිඤ්චනං නිප්පලිබොධං පක්ඛිං සෙසපක්ඛිනො න හිංසන්තීති.

සො නගරා නික්ඛමිත්වා අන්තරාමග්ගෙ එකස්මිං ගාමෙ සායං එකස්ස ගෙහෙ නිපජ්ජි. තත්ථ පන පිඞ්ගලා නාම දාසී ‘‘අසුකවෙලාය ආගච්ඡෙය්‍යාසී’’ති එකෙන පුරිසෙන සද්ධිං සඞ්කෙතමකාසි. සා සාමිකානං පාදෙ ධොවිත්වා තෙසු නිපන්නෙසු තස්සාගමනං ඔලොකෙන්තී උම්මාරෙ නිසීදිත්වා ‘‘ඉදානි ආගමිස්සති, ඉදානි ආගමිස්සතී’’ති පඨමයාමම්පි මජ්ඣිමයාමම්පි වීතිනාමෙසි. පච්චූසසමයෙ පන ‘‘න සො ඉදානි ආගමිස්සතී’’ති ඡින්නාසා හුත්වා නිපජ්ජිත්වා නිද්දං ඔක්කමි. බොධිසත්තො ඉදං කාරණං දිස්වා ‘‘අයං දාසී ‘සො පුරිසො ආගමිස්සතී’ති ආසාය එත්තකං කාලං නිසින්නා, ඉදානිස්ස අනාගමනභාවං ඤත්වා ඡින්නාසා හුත්වා සුඛං සුපති. කිලෙසෙසු හි ආසා නාම දුක්ඛං, නිරාසභාවොව සුඛ’’න්ති චින්තෙත්වා තතියං ගාථමාහ –

119.

‘‘සුඛං නිරාසා සුපති, ආසා ඵලවතී සුඛා;
ආසං නිරාසං කත්වාන, සුඛං සුපති පිඞ්ගලා’’ති.

තත්ථ **ඵලවතීති** යස්සා ආසාය ඵලං ලද්ධං හොති, සා තස්ස ඵලස්ස සුඛතාය සුඛා නාම. **නිරාසං කත්වානාති** අනාසං කත්වා ඡින්දිත්වා පජහිත්වාති අත්ථො. **පිඞ්ගලාති** එසා පිඞ්ගලදාසී ඉදානි සුඛං සුපතීති.

සො පුනදිවසෙ තතො ගාමා අරඤ්ඤං පවිසන්තො අරඤ්ඤෙ එකං තාපසං ඣානං අප්පෙත්වා නිසින්නං දිස්වා ‘‘ඉධලොකෙ ච පරලොකෙ ච ඣානසුඛතො උත්තරිතරං සුඛං නාම නත්ථී’’ති චින්තෙත්වා චතුත්ථං ගාථමාහ –

120.

‘‘න සමාධිපරො අත්ථි, අස්මිං ලොකෙ පරම්හි ච;
න පරං නාපි අත්තානං, විහිංසති සමාහිතො’’ති.

තත්ථ **න සමාධිපරොති** සමාධිතො පරො අඤ්ඤො සුඛධම්මො නාම නත්ථීති.

සො අරඤ්ඤං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ඣානාභිඤ්ඤා උප්පාදෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා පුරොහිතො අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සීලවීමංසජාතකවණ්ණනා දසමා.

කුටිදූසකවග්ගො තතියො.

4. කොකිලවග්ගො

[331] 1. කොකිලජාතකවණ්ණනා

යො වෙ කාලෙ අසම්පත්තෙති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කොකාලිකං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු තක්කාරියජාතකෙ විත්ථාරිතමෙව.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අමච්චො ඔවාදකො අහොසි, රාජා බහුභාණී අහොසි. බොධිසත්තො ‘‘තස්ස බහුභාණිතං නිසෙධෙස්සාමී’’ති එකං උපමං උපධාරෙන්තො විචරති. අථෙකදිවසං රාජා උය්‍යානං ගතො මඞ්ගලසිලාපට්ටෙ නිසීදි, තස්සුපරි අම්බරුක්ඛො අත්ථි. තත්‍රෙකස්මිං කාකකුලාවකෙ කාළකොකිලා අත්තනො අණ්ඩකං නික්ඛිපිත්වා අගමාසි. කාකී තං කොකිලඅණ්ඩකං පටිජග්ගි, අපරභාගෙ තතො කොකිලපොතකො නික්ඛමි. කාකී ‘‘පුත්තො මෙ’’ති සඤ්ඤාය මුඛතුණ්ඩකෙන ගොචරං ආහරිත්වා තං පටිජග්ගි. සො අවිරූළ්හපක්ඛො අකාලෙයෙව කොකිලරවං රවි. කාකී ‘‘අයං ඉදානෙව තාව අඤ්ඤං රවං රවති, වඩ්ඪන්තො කිං කරිස්සතී’’ති තුණ්ඩකෙන කොට්ටෙත්වා මාරෙත්වා කුලාවකා පාතෙසි. සො රඤ්ඤො පාදමූලෙ පති.

රාජා බොධිසත්තං පුච්ඡි ‘‘කිමෙතං සහායා’’ති? බොධිසත්තො ‘‘අහං රාජානං නිවාරෙතුං එකං උපමං පරියෙසාමි, ලද්ධා දානි මෙ සා’’ති චින්තෙත්වා ‘‘මහාරාජ, අතිමුඛරා අකාලෙ බහුභාණිනො එවරූපං ලභන්ති. අයං මහාරාජ, කොකිලපොතකො කාකියා පුට්ඨො අවිරූළ්හපක්ඛො අකාලෙයෙව කොකිලරවං රවි. අථ නං කාකී ‘නායං මම පුත්තකො’ති ඤත්වා මුඛතුණ්ඩකෙන කොට්ටෙත්වා මාරෙත්වා කුලාවකා පාතෙසි. මනුස්සා වා හොන්තු තිරච්ඡානා වා, අකාලෙ බහුභාණිනො එවරූපං දුක්ඛං ලභන්තී’’ති වත්වා ඉමා ගාථා අභාසි –

121.

‘‘යො වෙ කාලෙ අසම්පත්තෙ, අතිවෙලං පභාසති;
එවං සො නිහතො සෙති, කොකිලායිව අත්‍රජො.

122.

‘‘න හි සත්ථං සුනිසිතං, විසං හලාහලාමිව;
එවං නිකට්ඨෙ පාතෙති, වාචා දුබ්භාසිතා යථා.

123.

‘‘තස්මා කාලෙ අකාලෙ වා, වාචං රක්ඛෙය්‍ය පණ්ඩිතො;
නාතිවෙලං පභාසෙය්‍ය, අපි අත්තසමම්හි වා.

124.

‘‘යො ච කාලෙ මිතං භාසෙ, මතිපුබ්බො විචක්ඛණො;
සබ්බෙ අමිත්තෙ ආදෙති, සුපණ්ණො උරගාමිවා’’ති.

තත්ථ **කාලෙ අසම්පත්තෙති** අත්තනො වචනකාලෙ අසම්පත්තෙ. **අතිවෙලන්ති** වෙලාතික්කන්තං කත්වා අතිරෙකප්පමාණං භාසති. **හලාහලාමිවාති** හලාහලං ඉව. **නිකට්ඨෙති** තස්මිංයෙව ඛණෙ අප්පමත්තකෙ කාලෙ. **තස්මාති** යස්මා සුනිසිතසත්ථහලාහලවිසතොපි ඛිප්පතරං දුබ්භාසිතවචනමෙව පාතෙසි, තස්මා. **කාලෙ අකාලෙ වාති** වත්තුං යුත්තකාලෙ ච අකාලෙ ච **වාචං රක්ඛෙය්‍ය,** අතිවෙලං න භාසෙය්‍ය අපි අත්තනා සමෙ නින්නානාකරණෙපි පුග්ගලෙති අත්ථො.

මතිපුබ්බොති මතිං පුරෙචාරිකං කත්වා කථනෙන මතිපුබ්බො. **විචක්ඛණොති** ඤාණෙන විචාරෙත්වා අත්ථවින්දනපුග්ගලො විචක්ඛණො නාම. **උරගාමිවාති** උරගං ඉව. ඉදං වුත්තං හොති – යථා සුපණ්ණො සමුද්දං ඛොභෙත්වා මහාභොගං උරගං **ආදෙති** ගණ්හාති, ආදියිත්වා ච තඞ්ඛණඤ්ඤෙව නං සිම්බලිං ආරොපෙත්වා මංසං ඛාදති, එවමෙව යො මතිපුබ්බඞ්ගමො විචක්ඛණො වත්තුං යුත්තකාලෙ මිතං භාසති, සො සබ්බෙ අමිත්තෙ ආදෙති ගණ්හාති, අත්තනො වසෙ වත්තෙතීති.

රාජා බොධිසත්තස්ස ධම්මදෙසනං සුත්වා තතො පට්ඨාය මිතභාණී අහොසි, යසඤ්චස්ස වඩ්ඪෙත්වා මහන්තතරං අදාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා කොකිලපොතකො කොකාලිකො අහොසි, පණ්ඩිතාමච්චො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කොකිලජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[332] 2. රථලට්ඨිජාතකවණ්ණනා

අපි හන්ත්වා හතො බ්‍රූතීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කොසලරඤ්ඤො පුරොහිතං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර රථෙන අත්තනො භොගගාමං ගච්ඡන්තො සම්බාධෙ මග්ගෙ රථං පාජෙන්තො එකං සකටසත්ථං දිස්වා ‘‘තුම්හාකං සකටං අපනෙථා’’ති ගච්ඡන්තො සකටෙ අනපනීයමානෙ කුජ්ඣිත්වා පතොදලට්ඨියා පුරිමසකටෙ සාකටිකස්ස රථධුරෙ පහරි. සා රථධුරෙ පටිහතා නිවත්තිත්වා තස්සෙව නලාටං පහරි. තාවදෙවස්ස නලාටෙ ගණ්ඩො උට්ඨහි. සො නිවත්තිත්වා ‘‘සාකටිකෙහි පහටොම්හී’’ති රඤ්ඤො ආරොචෙසි. සාකටිකෙ පක්කොසාපෙත්වා විනිච්ඡිනන්තා තස්සෙව දොසං අද්දසංසු. අථෙකදිවසං භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘ආවුසො, රඤ්ඤො කිර පුරොහිතො ‘සාකටිකෙහි පහටොම්හී’ති අඩ්ඩං කරොන්තො සයමෙව පරජ්ජී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස එවරූපං අකාසියෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්සෙව විනිච්ඡයාමච්චො අහොසි. අථ රඤ්ඤො පුරොහිතො රථෙන අත්තනො භොගගාමං ගච්ඡන්තොති සබ්බං පුරිමසදිසමෙව. ඉධ පන තෙන රඤ්ඤො ආරොචිතෙ රාජා සයං විනිච්ඡයෙ නිසීදිත්වා සාකටිකෙ පක්කොසාපෙත්වා කම්මං අසොධෙත්වාව ''තුම්හෙහි මම පුරොහිතං කොට්ටෙත්වා නලාටෙ ගණ්ඩො උට්ඨාපිතො''ති වත්වා ''සබ්බස්සහරණං තෙසං කරොථා''ති ආහ. අථ නං බොධිසත්තො ''තුම්හෙ, මහාරාජ, කම්මං අසොධෙත්වාව එතෙසං සබ්බස්සං හරාපෙථ, එකච්චෙ පන අත්තනාව අත්තානං පහරිත්වාපි 'පරෙන පහටම්හා'ති වදන්ති, තස්මා අවිචිනිත්වා කාතුං න යුත්තං, රජ්ජං කාරෙන්තෙන නාම නිසාමෙත්වා කම්මං කාතුං වට්ටතී''ති වත්වා ඉමා ගාථා අභාසි.

125.

''අපි හන්ත්වා හතො බ්‍රූති, ජෙත්වා ජිතොති භාසති;
පුබ්බමක්ඛායිනො රාජ, අඤ්ඤදත්ථු න සද්දහෙ.

126.

''තස්මා පණ්ඩිතජාතියො, සුණෙය්‍ය ඉතරස්සපි;
උභින්නං වචනං සුත්වා, යථා ධම්මො තථා කරෙ.

127.

''අලසො ගිහී කාමභොගී න සාධු, අසඤ්ඤතො පබ්බජිතො න සාධු;
රාජා න සාධු අනිසම්මකාරී, යො පණ්ඩිතො කොධනො තං න සාධු.

128.

''නිසම්ම ඛත්තියො කයිරා, නානිසම්ම දිසම්පති;
නිසම්මකාරිනො රාජ, යසො කිත්ති ච වඩ්ඪතී''ති.

තත්ථ **අපි හන්ත්වා**ති අපි එකො අත්තනාව අත්තානං හන්ත්වා ''පරෙන පහටොම්හී''ති **බ්‍රූති** කථෙති. **ජෙත්වා ජිතොති** සයං වා පන පරං ජිත්වා ''අහං ජිතොම්හී''ති භාසති. **අඤ්ඤදත්ථූ**ති මහාරාජ, පුබ්බමෙව රාජකුලං ගන්ත්වා අක්ඛායන්තස්ස **පුබ්බමක්ඛායිනො** අඤ්ඤදත්ථු **න සද්දහෙ,** එකංසෙන වචනං න සද්දහෙය්‍ය. **තස්මාති** යස්මා පඨමතරං ආගන්ත්වා කථෙන්තස්ස එකංසෙන වචනං න සද්දහාතබ්බං, තස්මා. **යථා ධම්මොති** යථා විනිච්ඡයසභාවො ඨිතො, තථා කරෙය්‍ය.

අසඤ්ඤතොති කායාදීහි අසඤ්ඤතො දුස්සීලො. **තං න සාධූති** යං තස්ස පණ්ඩිතස්ස ඤාණවතො පුග්ගලස්ස ආධානග්ගාහිවසෙන දළ්හකොපසඞ්ඛාතං කොධනං, තං න සාධු. **නානිසම්මාති** න අනිසාමෙත්වා. **දිසම්පතීති** දිසානං පති, මහාරාජ. **යසො කිත්ති චාති** ඉස්සරියපරිවාරො චෙව කිත්තිසද්දො ච වඩ්ඪතීති.

රාජා බොධිසත්තස්ස වචනං සුත්වා ධම්මෙන විනිච්ඡිනි, ධම්මෙන විනිච්ඡියමානෙ බ්‍රාහ්මණස්සෙව දොසො ජාතොති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා බ්‍රාහ්මණො එතරහි බ්‍රාහ්මණොව අහොසි, පණ්ඩිතාමච්චො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

රථලට්ඨිජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[333] 3. පක්කගොධජාතකවණ්ණනා

තදෙව මෙ ත්වන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං කුටුම්බිකං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා විත්ථාරිතමෙව. ඉධ පන තෙසං උද්ධාරං සාධෙත්වා ආගච්ඡන්තානං අන්තරාමග්ගෙ ලුද්දකො ‘‘උභොපි ඛාදථා’’ති එකං පක්කගොධං අදාසි. සො පුරිසො භරියං පානීයත්ථාය පෙසෙත්වා සබ්බං ගොධං ඛාදිත්වා තස්සා ආගතකාලෙ ‘‘භද්දෙ, ගොධා පලාතා’’ති ආහ. ‘‘සාධු, සාමි, පක්කගොධාය පලායන්තියා කිං සක්කා කාතු’’න්ති? සා ජෙතවනෙ පානීයං පිවිත්වා සත්ථු සන්තිකෙ නිසින්නා සත්ථාරා ‘‘කිං උපාසිකෙ, අයං තෙ හිතකාමො සසිනෙහො උපකාරකො’’ති පුච්ඡිතා ‘‘භන්තෙ, අහං එතස්ස හිතකාමා සසිනෙහා, අයං පන මයි නිස්සිනෙහො’’ති ආහ. සත්ථා ‘‘හොතු මා චින්තයි, එවං නාමෙස කරොති. යදා පන තෙ ගුණං සරති, තදා තුය්හමෙව සබ්බිස්සරියං දෙතී’’ති වත්වා තෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතම්පි හෙට්ඨා වුත්තසදිසමෙව. ඉධ පන තෙසං නිවත්තන්තානං අන්තරාමග්ගෙ ලුද්දකො කිලන්තභාවං දිස්වා ‘‘ද්වෙපි ජනා ඛාදථා’’ති එකං පක්කගොධං අදාසි. රාජධීතා තං වල්ලියා බන්ධිත්වා ආදාය මග්ගං පටිපජ්ජි. තෙ එකං සරං දිස්වා මග්ගා ඔක්කම්ම අස්සත්ථමූලෙ නිසීදිංසු. රාජපුත්තො ‘‘ගච්ඡ භද්දෙ, සරතො පදුමිනිපත්තෙන උදකං ආහර, මංසං ඛාදිස්සාමා’’ති ආහ. සා ගොධං සාඛාය ලග්ගෙත්වා පානීයත්ථාය ගතා. ඉතරො සබ්බං ගොධං ඛාදිත්වා අග්ගනඞ්ගුට්ඨං ගහෙත්වා පරම්මුඛො නිසීදි. සො තාය පානීයං ගහෙත්වා ආගතාය ‘‘භද්දෙ, ගොධා සාඛාය ඔතරිත්වා වම්මිකං පාවිසි, අහං ධාවිත්වා අග්ගනඞ්ගුට්ඨං අග්ගහෙසිං, ගහිතට්ඨානං හත්ථෙයෙව කත්වා ඡිජ්ජිත්වා බිලං පවිට්ඨා’’ති ආහ. ‘‘හොතු, දෙව, පක්කගොධාය පලායන්තියා කිං කරිස්සාම, එහි ගච්ඡාමා’’ති. තෙ පානීයං පිවිත්වා බාරාණසිං අගමංසු.

රාජපුත්තො රජ්ජං පත්වා තං අග්ගමහෙසිට්ඨානමත්තෙ ඨපෙසි, සක්කාරසම්මානො පනස්සා නත්ථි. බොධිසත්තො තස්සා සක්කාරං කාරෙතුකාමො රඤ්ඤො සන්තිකෙ ඨත්වා ‘‘නනු මයං අය්‍යෙ තුම්හාකං සන්තිකා කිඤ්චි න ලභාම, කිං නො න ඔලොකෙථා’’ති ආහ. ‘‘තාත, අහමෙව රඤ්ඤො සන්තිකා කිඤ්චි න ලභාමි, තුය්හං කිං දස්සාමි, රාජාපි

මය්හං ඉදානි කිං දස්සති, සො අරඤ්ඤතො ආගමනකාලෙ පක්කගොධං එකකොව ඛාදී''ති. ''අය්‍යො, න දෙවො එවරූපං කරිස්සති, මා එවං අවචුත්ථා''ති. අථ නං දෙවී ''තුය්හං තං, තාත, න පාකටං, රඤ්ඤොයෙව මය්හඤ්ච පාකට''න්ති වත්වා පඨමං ගාථමාහ –

129.

''තදෙව මෙ ත්වං විදිතො, වනමජ්ඣෙ රථෙසභ;
යස්ස තෙ ඛග්ගබද්ධස්ස, සන්නද්ධස්ස තිරීටිනො;
අස්සත්ථදුමසාඛාය, පක්කගොධා පලායථා''ති.

තත්ථ **තදෙවාති** තස්මිංයෙව කාලෙ ''අයං මය්හං අදායකො''ති එවං ත්වං විදිතො. අඤ්ඤෙ පන තව සභාවං න ජානන්තීති අත්ථො. **ඛග්ගබද්ධස්සාති** බද්ධඛග්ගස්ස. **තිරීටිනොති** තිරීටවත්ථනිවත්ථස්ස මග්ගාගමනකාලෙ. **පක්කගොධාති** අඞ්ගාරපක්කා ගොධා පලායථාති.

එවං රඤ්ඤා කතදොසං පරිසමජ්ඣෙ පාකටං කත්වා කථෙසි. තං සුත්වා බොධිසත්තො ''අය්‍යො, දෙවස්ස අප්පියකාලතො පභුති උභින්නම්පි අඵාසුකං කත්වා කස්මා ඉධ වසථා''ති වත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

130.

''නමෙ නමන්තස්ස භජෙ භජන්තං, කිච්චානුකුබ්බස්ස කරෙය්‍ය කිච්චං;
නානත්ථකාමස්ස කරෙය්‍ය අත්ථං, අසම්භජන්තම්පි න සම්භජෙය්‍ය.

131.

''චජෙ චජන්තං වනථං න කයිරා, අපෙතචිත්තෙන න සම්භජෙය්‍ය;
දිජො දුමං ඛීණඵලන්ති ඤත්වා, අඤ්ඤං සමෙක්ඛෙය්‍ය මහා හි ලොකො''ති.

තත්ථ **නමෙ නමන්තස්සාති** යො අත්තනි මුදුචිත්තෙන නමති, තස්සෙව පටිනමෙය්‍ය. **කිච්චානුකුබ්බස්සාති** අත්තනො උප්පන්නං කිච්චං අනුකුබ්බන්තස්සෙව. **අනත්ථකාමස්සාති** අවඩ්ඪිකාමස්ස. **වනථං න කයිරාති** තස්මිං චජන්තෙ තණ්හාස්නෙහං න කරෙය්‍ය. **අපෙතචිත්තෙනාති** අපගතචිත්තෙන විරත්තචිත්තෙන. **න සම්භජෙය්‍යාති** න සමාගච්ඡෙය්‍ය. **අඤ්ඤං සමෙක්ඛෙය්‍යාති** අඤ්ඤං ඔලොකෙය්‍ය, **යථා දිජො ඛීණඵලං දුමං** රුක්ඛං ඤත්වා අඤ්ඤං ඵලභරිතං රුක්ඛං ගච්ඡති, තථා ඛීණරාගං පුරිසං ඤත්වා අඤ්ඤං සසිනෙහං උපගච්ඡෙය්‍යාති අධිප්පායො.

රාජා බොධිසත්තෙ කථෙන්තෙ එව තස්සා ගුණං සරිත්වා ''භද්දෙ, එත්තකං කාලං තව ගුණං න සල්ලක්ඛෙසිං, පණ්ඩිතස්සයෙව කථාය

සල්ලක්ඛෙසිං, මම අපරාධං සහන්තියා ඉදං සකලරජ්ජං තුය්හමෙව දම්මී''ති වත්වා චතුත්ථං ගාථමාහ –

132.

''සො තෙ කරිස්සාමි යථානුභාවං, කතඤ්ඤුතං ඛත්තියෙ පෙක්ඛමානො;
සබ්බඤ්ච තෙ ඉස්සරියං දදාමි, යස්සිච්ඡසී තස්ස තුවං දදාමී''ති.

තත්ථ **සොති** සො අහං. **යථානුභාවන්ති** යථාසත්ති යථාබලං. **යස්සිච්ඡසීති** යස්ස ඉච්ඡසි, තස්ස ඉදං රජ්ජං ආදිං කත්වා යං ත්වං ඉච්ඡසි, තං දදාමීති.

එවඤ්ච පන වත්වා රාජා දෙවියා සබ්බිස්සරියං අදාසි, ''ඉමිනාහං එතිස්සා ගුණං සරාපිතො''ති පණ්ඩිතස්සපි මහන්තං ඉස්සරියං අදාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උභො ජයම්පතිකා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිංසු.

තදා ජයම්පතිකා එතරහි ජයම්පතිකාව අහෙසුං, පණ්ඩිතාමච්චො පන අහමෙව අහොසින්ති.

පක්කගොධජාතකවණ්ණනා තතියා.

[334] 4. රාජොවාදජාතකවණ්ණනා

ගවං චෙ තරමානානන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො රාජොවාදං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු **තෙසකුණජාතකෙ** (ජා. 2.17.1 ආදයො) ආවි භවිස්සති. ඉධ පන සත්ථා ''මහාරාජ, පොරාණකරාජානොපි පණ්ඩිතානං කථං සුත්වා ධම්මෙන සමෙන රජ්ජං කාරෙන්තා සග්ගපුරං පූරයමානා ගමිංසූ''ති වත්වා රඤ්ඤා යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො සික්ඛිතසබ්බසිප්පො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා රමණීයෙ හිමවන්තපදෙසෙ වනමූලඵලාහාරො විහාසි. අථ රාජා අගුණපරියෙසකො හුත්වා ''අත්ථි නු ඛො මෙ කොචි අගුණං කථෙන්තො''ති පරියෙසන්තො අන්තොජනෙ ච බහිජනෙ ච අන්තොනගරෙ ච බහිනගරෙ ච කඤ්චි අත්තනො අවණ්ණවාදිං අදිස්වා ''ජනපදෙ නු ඛො කථ''න්ති අඤ්ඤාතකවෙසෙන ජනපදං චරි. තත්‍රාපි අවණ්ණවාදිං අපස්සන්තො අත්තනො ගුණකථමෙව සුත්වා ''හිමවන්තපදෙසෙ නු ඛො කථ''න්ති අරඤ්ඤං පවිසිත්වා විචරන්තො

බොධිසත්තස්ස අස්සමං පත්වා තං අභිවාදෙත්වා කතපටිසන්ථාරො එකමන්තං නිසීදි.

තදා බොධිසත්තො අරඤ්ඤතො පරිපක්කානි නිග්‍රොධඵලානි ආහරිත්වා පරිභුඤ්ජි, තානි හොන්ති මධුරානි ඔජවන්තානි සක්ඛරචුණ්ණසමරසානි. සො රාජානම්පි ආමන්තෙත්වා ''ඉමං මහාපුඤ්ඤ, නිග්‍රොධපක්කඵලං ඛාදිත්වා පානීයං පිවා''ති ආහ. රාජා තථා කත්වා බොධිසත්තං පුච්ඡි ''කිං නු බො, භන්තෙ, ඉමං නිග්‍රොධපක්කං අති විය මධුර''න්ති? ''මහාපුඤ්ඤ, නූන රාජා ධම්මෙන සමෙන රජ්ජං කාරෙති, තෙනෙතං මධුරන්ති. රඤ්ඤො අධම්මිකකාලෙ අමධුරං නු බො, භන්තෙ, හොතී''ති. ''ආම, මහාපුඤ්ඤ, රාජූසු අධම්මිකෙසු තෙලමධුඵාණිතාදීනිපි වනමූලඵලානිපි අමධුරානි හොන්ති නිරොජානි, න කෙවලං එතානි, සකලම්පි රට්ඨං නිරොජං කසටං හොති. තෙසු පන ධම්මිකෙසු සබ්බානි තානි මධුරානි හොන්ති ඔජවන්තානි, සකලම්පි රට්ඨං ඔජවන්තමෙව හොතී''ති. රාජා ''එවං භවිස්සති, භන්තෙ''ති අත්තනො රාජභාවං අජානාපෙත්වාව බොධිසත්තං වන්දිත්වා බාරාණසිං ගන්ත්වා ''තාපසස්ස වචනං වීමංසිස්සාමී''ති අධම්මෙන රජ්ජං කාරෙත්වා ''ඉදානි ජානිස්සාමී''ති කිඤ්චි කාලං වීතිනාමෙත්වා පුන තත්ථ ගන්ත්වා තං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි.

බොධිසත්තොපිස්ස තථෙව වත්වා නිග්‍රොධපක්කං අදාසි, තං තස්ස තිත්තකරසං අහොසි. රාජා ''අමධුරං නිරස''න්ති සහ ඛෙළෙන ඡඩ්ඩෙත්වා ''තිත්තකං, භන්තෙ''ති ආහ. බොධිසත්තො ''මහාපුඤ්ඤ, නූන රාජා අධම්මිකො භවිස්සති. රාජූනඤ්හි අධම්මිකකාලෙ අරඤ්ඤෙ ඵලාඵලං ආදිං කත්වා සබ්බං අමධුරං නිරොජං ජාත''න්ති වත්වා ඉමා ගාථා අභාසි –

133.

''ගවෙ චෙ තරමානානං, ජිම්හං ගච්ඡති පුඞ්ගවො;
සබ්බා තා ජිම්හං ගච්ඡන්ති, නෙත්තෙ ජිම්හං ගතෙ සති.

134.

''එවමෙව මනුස්සෙසු, යො හොති සෙට්ඨසම්මතො;
සො චෙ අධම්මං චරති, පගෙව ඉතරා පජා;
සබ්බං රට්ඨං දුඛං සෙති, රාජා චෙ හොති අධම්මිකො.

135.

''ගවං චෙ තරමානානං, උජුං ගච්ඡති පුඞ්ගවො;
සබ්බා ගාවී උජුං යන්ති, නෙත්තෙ උජුං ගතෙ සති.

136.

''එවමෙව මනුස්සෙසු, යො හොති සෙට්ඨසම්මතො;
සො සචෙ ධම්මං චරති, පගෙව ඉතරා පජා;

සබ්බං රට්ඨං සුඛං සෙති, රාජා චෙ හොති ධම්මිකො''ති.

තත්ථ **ගවන්ති** ගුන්නං. **තරමානානන්ති** නදිං ඔතරන්තානං. **ජිම්හන්ති** කුටිලං වඞ්කං. **නෙත්තෙති** නායකෙ ගහෙත්වා ගච්ඡන්තෙ ගවජෙට්ඨකෙ උසභෙ පුඞ්ගවෙ. **පගෙව ඉතරා පජාති** ඉතරෙ සත්තා පුරෙතරමෙව අධම්මං චරන්තීති අත්ථො. **දුඛං සෙතීති** න කෙවලං සෙති, චතූසුපි ඉරියාපථෙසු දුක්ඛමෙව වින්දති. **අධම්මිකොති** යදි රාජා ඡන්දාදිඅගතිගමනවසෙන අධම්මිකො හොති. **සුඛං සෙතීති** සචෙ රාජා අගතිගමනං පහාය ධම්මිකො හොති, සබ්බං රට්ඨං චතූසු ඉරියාපථෙසු සුඛප්පත්තමෙව හොතීති.

රාජා බොධිසත්තස්ස ධම්මං සුත්වා අත්තනො රාජභාවං ජානාපෙත්වා ''භන්තෙ, පුබ්බෙ නිග්‍රොධපක්කං අහමෙව මධුරං කත්වා තිත්තකං අකාසිං, ඉදානි පුන මධුරං කරිස්සාමී''ති බොධිසත්තං වන්දිත්වා නගරං ගන්ත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙන්තො සබ්බං පටිපාකතිකං අකාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, තාපසො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

රාජොවාදජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[335] 5. ජම්බුකජාතකවණ්ණනා

බ්‍රහා පවඩ්ඪකායොති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස සුගතාලයකරණං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා විත්ථාරිතමෙව, අයං පනෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. සත්ථාරා ''සාරිපුත්ත, දෙවදත්තො තුම්හෙ දිස්වා කිං අකාසී''ති වුත්තො ථෙරො ආහ ''භන්තෙ, සො තුම්හාකං අනුකරොන්තො මම හත්ථෙ බීජනිං දත්වා නිපජ්ජි. අථ නං කොකාලිකො උරෙ ජණ්ණුනා පහරි, ඉති සො තුම්හාකං අනුකරොන්තො දුක්ඛං අනුභවී''ති. තං සුත්වා සත්ථා ''න ඛො, සාරිපුත්ත, දෙවදත්තො ඉදානෙව මම අනුකරොන්තො දුක්ඛං අනුභොති, පුබ්බෙපෙස අනුභොසියෙවා''ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සීහයොනියං නිබ්බත්තිත්වා හිමවන්තෙ ගුහායං වසන්තො එකදිවසං මහිංසං වධිත්වා මංසං ඛාදිත්වා පානීයං පිවිත්වා ගුහං ආගච්ඡති. එකො සිඞ්ගාලො තං දිස්වා පලායිතුං අසක්කොන්තො උරෙන නිපජ්ජි, ''කිං ජම්බුකා''ති ච වුත්තෙ ''උපට්ඨහිස්සාමි තං, භද්දන්තෙ''ති ආහ. සීහො ''තෙන හි එහී''ති තං අත්තනො වසනට්ඨානං නෙත්වා දිවසෙ දිවසෙ මංසං ආහරිත්වා පොසෙසි. තස්ස සීහවිඝාසෙන ථූලසරීරතං පත්තස්ස එකදිවසං මානො උප්පජ්ජි. සො සීහං උපසඞ්කමිත්වා ආහ ''අහං, සාමි, නිච්චකාලං තුම්හාකං පලිබොධො, තුම්හෙ නිච්චං මංසං ආහරිත්වා මං පොසෙථ, අජ්ජ තුම්හෙ ඉධෙව හොථ, අහං එකං වාරණං වධිත්වා මංසං ඛාදිත්වා තුම්හාකම්පි

ආහරිස්සාමී''ති. සීහො ''මා තෙ, ජම්බුක, එතං රුච්චි, න ත්වං වාරණං වධිත්වා මංසඛාදකයොනියං නිබ්බත්තො, අහං තෙ වාරණං වධිත්වා දස්සාමි, වාරණො නාම මහාකායො පවඩ්ඪකායො, මා වාරණං ගණ්හි, මම වචනං කරොහී''ති වත්වා පඨමං ගාථමාහ.

137.

''බ්‍රහා පවඩ්ඪකායො සො, දීඝදාඨො ච ජම්බුක;
න ත්වං තත්ථ කුලෙ ජාතො, යත්ථ ගණ්හන්ති කුඤ්ජර''න්ති.

තත්ථ **බ්‍රහාති** මහන්තො. **පවඩ්ඪකායොති** උද්ධං උග්ගතකායො. **දීඝදාඨොති** දීඝදන්තො තෙහි දන්තෙහි තුම්භාදිසෙ පහරිත්වා ජීවිතක්ඛයෙ පාපෙති. **යත්ථාති** යස්මිං සීහකුලෙ ජාතා මත්තවාරණං ගණ්හන්ති, ත්වං න තත්ථ ජාතො, සිඞ්ගාලකුලෙ පන ජාතොසීති අත්ථො.

සිඞ්ගාලො සීහෙන වාරිතොයෙව ගුහා නික්ඛමිත්වා තික්ඛත්තුං ''ඛුක්ක ඛුක්කා''ති සිඞ්ගාලිකං නදං නදිත්වා පබ්බතකූටෙ ඨිතො පබ්බතපාදං ඔලොකෙන්තො එකං කාළවාරණං පබ්බතපාදෙන ආගච්ඡන්තං දිස්වා උල්ලඞ්ඝිත්වා ''තස්ස කුම්භෙ පතිස්සාමී''ති පරිවත්තිත්වා පාදමූලෙ පති. වාරණො පුරිමපාදං උක්ඛිපිත්වා තස්ස මත්ථකෙ පතිට්ඨාපෙසි, සීසං භිජ්ජිත්වා චුණ්ණවිචුණ්ණං ජාතං. සො තත්ථෙව අනුත්ථුනන්තො සයි, වාරණො කොඤ්චනාදං කරොන්තො පක්කාමි. බොධිසත්තො ගන්ත්වා පබ්බතමත්ථකෙ ඨිතො තං විනාසප්පත්තං දිස්වා ''අත්තනො මානං නිස්සාය නට්ඨො සිඞ්ගාලො''ති තිස්සො ගාථා අභාසි –

138.

''අසීහො සීහමානෙන, යො අත්තානං විකුබ්බති;
කොත්ථූව ගජමාසජ්ජ, සෙති භූම්‍යා අනුත්ථුනං.

139.

''යසස්සිනො උත්තමපුග්ගලස්ස, සඤ්ජාතඛන්ධස්ස මහබ්බලස්ස;
අසමෙක්ඛිය ථාමබලූපපත්තිං, ස සෙති නාගෙන හතොයං ජම්බුකො.

140.

''යො චීධ කම්මං කුරුතෙ පමාය, ථාමබ්බලං අත්තනි සංවිදිත්වා;
ජප්පෙන මන්තෙන සුභාසිතෙන, පරික්ඛවා සො විපුලං ජිනාතී''ති.

තත්ථ **විකුබ්බතීති** පරිවත්තෙති. **කොත්ථූවාති** සිඞ්ගාලො විය. **අනුත්ථුනන්ති** අනුත්ථුනන්තො. ඉදං වුත්තං හොති – යථා අයං කොත්ථු මහන්තං ගජං පත්වා අනුත්ථුනන්තො භූමියං සෙති, එවං යො අඤ්ඤොපි දුබ්බලො බලවතා විග්ගහං කරොති, සොපි එවරූපොව හොතීති.

යසස්සිනොති ඉස්සරියවතො. **උත්තමපුග්ගලස්සාති** කායබලෙන ච ඤාණබලෙන ච උත්තමපුග්ගලස්ස. **සඤ්ජාතඛන්ධස්සාති** සුසණ්ඨිතමහාඛන්ධස්ස. **මහබ්බලස්සාති**ථ මහාථාමස්ස. **ථාමබලූපපත්තින්ති** එවරූපස්ස සීහස්ස ථාමසඞ්ඛාතං බලඤ්චෙව සීහජාතිසඞ්ඛාතං උපපත්තිඤ්ච අජානිත්වා, කායථාමඤ්ච ඤාණබලඤ්ච සීහඋපපත්තිඤ්ච අජානිත්වාති අත්ථො. **ස සෙතීති** අත්තානම්පි සීහෙන සදිසං මඤ්ඤමානො, සො අයං ජම්බුකො නාගෙන හතො මතසයනං සෙති.

පමායාති පමිනිත්වා උපපරික්ඛිත්වා. ‘‘පමාණා’’තිපි පාඨො, අත්තනො පමාණං ගහෙත්වා යො අත්තනො පමාණෙන කම්මං කුරුතෙති අත්ථො. **ථාමබ්බලන්ති** ථාමසඞ්ඛාතං බලං, කායථාමඤ්ච ඤාණබලඤ්චාතිපි අත්ථො. **ජප්පෙනාති** ජපෙන, අජ්ඣෙනෙනාති අත්ථො. **මන්තෙනාති** අඤ්ඤෙහි පණ්ඩිතෙහි සද්ධිං මන්තෙත්වා කරණෙන. **සුභාසිතෙනාති** සච්චාදිගුණයුත්තෙන අනවජ්ජවචනෙන. **පරික්ඛවාති** පරික්ඛාසම්පන්නො. **සො විපුලං ජිනාතීති** යො එවරූපො හොති, යං කිඤ්චි කම්මං කුරුමානො අත්තනො ථාමඤ්ච බලඤ්ච ඤත්වා ජප්පමන්තවසෙන පරිච්ඡින්දිත්වා සුභාසිතං භාසන්තො කරොති, සො විපුලං මහන්තං අත්ථං ජිනාති න පරිහායතීති.

එවං බොධිසත්තො ඉමාහි තීහි ගාථාහි ඉමස්මිං ලොකෙ කත්තබ්බයුත්තකං කම්මං කථෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා සිඞ්ගාලො දෙවදත්තො අහොසි, සීහො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

ජම්බුකජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[336] 6. බ්‍රහාඡත්තජාතකවණ්ණනා

තිණං තිණන්ති ලපසීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කුහකභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. පච්චුප්පන්නවත්ථු කථිතමෙව.

අතීතෙ පන බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අත්ථධම්මානුසාසකො අමච්චො අහොසි. බාරාණසිරාජා මහතියා සෙනාය කොසලරාජානං අබ්භුග්ගන්ත්වා සාවත්ථිං පත්වා යුද්ධෙන නගරං පවිසිත්වා රාජානං ගණ්හි. කොසලරඤ්ඤො පන පුත්තො ඡත්තො නාම කුමාරො අත්ථි. සො අඤ්ඤාතකවෙසෙන නික්ඛමිත්වා තක්කසිලං ගන්ත්වා තයො වෙදෙ ච අට්ඨාරස සිප්පානි ච උග්ගණ්හිත්වා තක්කසිලතො නික්ඛම්ම සබ්බසමයසිප්පානි සික්ඛන්තො එකං පච්චන්තගාමං පාපුණි. තං නිස්සාය පඤ්චසතතාපසා අරඤ්ඤෙ පණ්ණසාලාසු වසන්ති. කුමාරො තෙ උපසඞ්කමිත්වා ‘‘ඉමෙසම්පි සන්තිකෙ කිඤ්චි සික්ඛිස්සාමී’’ති පබ්බජිත්වා යං තෙ ජානන්ති, තං සබ්බං උග්ගණ්හි. සො අපරභාගෙ ගණසත්ථා ජාතො.

අථෙකදිවසං ඉසිගණං ආමන්තෙත්වා ‘‘මාරිසා, කස්මා මජ්ඣිමදෙසං න ගච්ඡථා’’ති පුච්ඡි. ‘‘මාරිස, මජ්ඣිමදෙසෙ මනුස්සා නාම පණ්ඩිතා, තෙ පඤ්හං පුච්ඡන්ති, අනුමොදනං කාරාපෙන්ති, මඞ්ගලං භණාපෙන්ති, අසක්කොන්තෙ ගරහන්ති, මයං තෙන භයෙන න ගච්ඡාමා’’ති. ‘‘මා තුම්හෙ භායථ, අහමෙතං සබ්බං කරිස්සාමී’’ති. ‘‘තෙන හි ගච්ඡාමා’’ති සබ්බෙ අත්තනො අත්තනො ඛාරිවිවිධමාදාය අනුපුබ්බෙන බාරාණසිං පත්තා. බාරාණසිරාජාපි කොසලරජ්ජං අත්තනො හත්ථගතං කත්වා තත්ථ රාජයුත්තෙ ඨපෙත්වා සයං තත්ථ විජ්ජමානං ධනං ගහෙත්වා බාරාණසිං ගන්ත්වා උය්‍යානෙ ලොහචාටියො පූරාපෙත්වා නිදහිත්වා තස්මිං සමයෙ බාරාණසියමෙව වසති. අථ තෙ ඉසයො රාජුය්‍යානෙ රත්තිං වසිත්වා පුනදිවසෙ නගරං භික්ඛාය පවිසිත්වා රාජද්වාරං අගමංසු. රාජා තෙසං ඉරියාපථෙස්සු පසීදිත්වා පක්කොසාපෙත්වා මහාතලෙ නිසීදාපෙත්වා යාගුඛජ්ජකං දත්වා යාව භත්තකාලා තං තං පඤ්හං පුච්ඡි. ඡත්තො රඤ්ඤො චිත්තං ආරාධෙන්තො සබ්බපඤ්හෙ විස්සජ්ජෙත්වා භත්තකිච්චාවසානෙ විචිත්‍රං අනුමොදනං අකාසි. රාජා සුට්ඨුතරං පසන්නො පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා සබ්බෙපි තෙ උය්‍යානෙ වාසාපෙසි.

ඡත්තො නිධිඋද්ධරණමන්තං ජානාති. සො තත්ථ වසන්තො ‘‘කහං නු ඛො ඉමිනා මම පිතු සන්තකං ධනං නිදහිත’’න්ති මන්තං පරිවත්තෙත්වා ඔලොකෙන්තො උය්‍යානෙ නිදහිතභාවං ඤත්වා ‘‘ඉදං ධනං ගහෙත්වා මම රජ්ජං ගණ්හිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා තාපසෙ ආමන්තෙත්වා ‘‘මාරිසා, අහං කොසලරඤ්ඤො පුත්තො, බාරාණසිරඤ්ඤා අම්හාකං රජ්ජෙ ගහිතෙ අඤ්ඤාතකවෙසෙන නික්ඛමිත්වා එත්තකං කාලං අත්තනො ජීවිතං අනුරක්ඛිං, ඉදානි කුලසන්තකං ධනං ලද්ධං, අහං එතං ආදාය ගන්ත්වා අත්තනො රජ්ජං ගණ්හිස්සාමි, තුම්හෙ කිං කරිස්සථා’’ති ආහ. ‘‘මයම්පි තයාව සද්ධිං ගමිස්සාමා’’ති. සො ‘‘සාධූ’’ති මහන්තෙ මහන්තෙ චම්මපසිබ්බකෙ කාරෙත්වා රත්තිභාගෙ භූමිං ඛණිත්වා ධනචාටියො උද්ධරිත්වා පසිබ්බකෙසු ධනං පක්ඛිපිත්වා චාටියො තිණස්ස පූරාපෙත්වා පඤ්ච ච ඉසිසතානි අඤ්ඤෙ ච මනුස්සෙ ධනං ගාහාපෙත්වා පලායිත්වා සාවත්ථිං ගන්ත්වා සබ්බෙ රාජයුත්තෙ ගාහාපෙත්වා රජ්ජං ගහෙත්වා පාකාරඅට්ටාලකාදිපටිසඞ්ඛරණං කාරාපෙත්වා පුන සපත්තරඤ්ඤා යුද්ධෙන අග්ගහෙතබ්බං කත්වා නගරං අජ්ඣාවසති. බාරාණසිරඤ්ඤොපි ‘‘තාපසා උය්‍යානතො ධනං ගහෙත්වා පලාතා’’ති ආරොචයිංසු. සො උය්‍යානං ගන්ත්වා චාටියො විවරාපෙත්වා තිණමෙව පස්සි, තස්ස ධනං නිස්සාය මහන්තො සොකො උප්පජ්ජි. සො නගරං ගන්ත්වා ‘‘තිණං තිණ’’න්ති විප්පලපන්තො චරති, නාස්ස කොචි සොකං නිබ්බාපෙතුං සක්කොති.

බොධිසත්තො චින්තෙසි ‘‘රඤ්ඤො මහන්තො සොකො, විප්පලපන්තො චරති, ඨපෙත්වා ඛො පන මං නාස්ස අඤ්ඤො කොචි සොකං විනොදෙතුං සමත්ථො, නිස්සොකං නං කරිස්සාමී’’ති. සො

එකදිවසං තෙන සද්ධිං සුඛනිසින්නො තස්ස විප්පලපනකාලෙ පඨමං ගාථමාහ –

141.

‘‘තිණං තිණන්ති ලපසි, කො නු තෙ තිණමාහරි;
කිං නු තෙ තිණකිච්චත්ථි, තිණමෙව පභාසසී’’ති.

තත්ථ **කිං නු තෙ තිණකිච්චත්ථීති** කිං නු තව තිණෙන කිච්චං කාතබ්බං අත්ථි. **තිණමෙව පභාසසීති** ත්වඤ්හි කෙවලං ‘‘තිණං තිණ’’න්ති තිණමෙව පභාසසි, ‘‘අසුකතිණං නාමා’’ති න කථෙසි, තිණනාමං තාවස්ස කථෙහි ‘‘අසුකතිණං නාමා’’ති, මයං තෙ ආහරිස්සාම, අථ පන තෙ තිණෙනත්ථො නත්ථි, නික්කාරණා මා විප්පලපීති.

තං සුත්වා රාජා දුතියං ගාථමාහ –

142.

‘‘ඉධාගමා බ්‍රහ්මචාරී, බ්‍රහා ඡත්තො බහුස්සුතො;
සො මෙ සබ්බං සමාදාය, තිණං නික්ඛිප්ප ගච්ඡතී’’ති.

තත්ථ **බ්‍රහාති** දීඝො. **ඡත්තොති** තස්ස නාමං. **සබ්බං සමාදායාති** සබ්බං ධනං ගහෙත්වා. **තිණං නික්ඛිප්ප ගච්ඡතීති** චාටීසු තිණං නික්ඛිපිත්වා ගතොති දස්සෙන්තො එවමාහ.

තං සුත්වා බොධිසත්තො තතියං ගාථමාහ –

143.

‘‘එවෙතං හොති කත්තබ්බං, අප්පෙන බහුමිච්ඡතා;
සබ්බං සකස්ස ආදානං, අනාදානං තිණස්ස වා’’ති.

තස්සත්ථො – අප්පෙන තිණෙන බහුධනං ඉච්ඡතා එවං එතං කත්තබ්බං හොති, යදිදං පිතු සන්තකත්තා සකස්ස ධනස්ස සබ්බං ආදානං අගය්හූපගස්ස තිණස්ස ච අනාදානං. ඉති, මහාරාජ, සො බ්‍රහා ඡත්තො ගහෙතබ්බයුත්තකං අත්තනො පිතු සන්තකං ධනං ගහෙත්වා අග්ගහෙතබ්බයුත්තකං තිණං චාටීසු පක්ඛිපිත්වා ගතො, තත්ථ කා පරිදෙවනාති.

තං සුත්වා රාජා චතුත්ථං ගාථමාහ –

144.

‘‘සීලවන්තො න කුබ්බන්ති, බාලො සීලානි කුබ්බති;
අනිච්චසීලං දුස්සීල්‍යං, කිං පණ්ඩිච්චං කරිස්සතී’’ති.

තත්ථ **සීලවන්තොති** යෙ සීලසම්පන්නා බ්‍රහ්මචාරයො, තෙ එවරූපං න කුබ්බන්ති. **බාලො සීලානි කුබ්බතීති** බාලො පන දුරාචාරො එවරූපානි අත්තනො අනාචාරසඞ්ඛාතානි සීලානි කරොති. **අනිච්චසීලන්ති** අද්ධුවෙන දීඝරත්තං අප්පවත්තෙන සීලෙන සමන්නාගතං. **දුස්සීල්‍යන්ති** දුස්සීලං. **කිං පණ්ඩිච්චං කරිස්සතීති** එවරූපං පුග්ගලං බාහුසච්චපරිභාවිතං පණ්ඩිච්චං කිං කරිස්සති කිං සම්පාදෙස්සති, විපත්තිමෙවස්ස කරිස්සතීති. තං ගරහන්තො වත්වා සො තාය බොධිසත්තස්ස කථාය නිස්සොකො හුත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා බ්‍රහාඡත්තො කුහකභික්ඛු අහොසි, පණ්ඩිතාමච්චො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

බ්‍රහාඡත්තජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[337] 7. පීඨජාතකවණ්ණනා

න තෙ පීඨමදායිම්හාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර ජනපදතො ජෙතවනං ගන්ත්වා පත්තචීවරං පටිසාමෙත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා සාමණෙරදහරෙ පුච්ඡි ‘‘ආවුසො, සාවත්ථියං ආගන්තුකභික්ඛූනං කෙ උපකාරකා’’ති. ‘‘ආවුසො, අනාථපිණ්ඩිකො නාම මහාසෙට්ඨී, විසාඛා නාම මහාඋපාසිකා එතෙ භික්ඛුසඞ්ඝස්ස උපකාරකා මාතාපිතුට්ඨානියා’’ති. සො ‘‘සාධූ’’ති පුනදිවසෙ පාතොව එකභික්ඛුස්සපි අපවිට්ඨකාලෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ඝරද්වාරං අගමාසි. තං අවෙලාය ගතත්තා කොචි න ඔලොකෙසි. සො තතො කිඤ්චි අලභිත්වා විසාඛාය ඝරද්වාරං ගතො. තත්‍රාපි අතිපාතොව ගතත්තා කිඤ්චි න ලභි. සො තත්ථ තත්ථ විචරිත්වා පුනාගච්ඡන්තො යාගුයා නිට්ඨිතාය ගතො, පුනපි තත්ථ තත්ථ විචරිත්වා භත්තෙ නිට්ඨිතෙ ගතො. සො විහාරං ගන්ත්වා ‘‘ද්වෙපි කුලානි අස්සද්ධානි අප්පසන්නානි එව, ඉමෙ භික්ඛූ පන ‘සද්ධානි පසන්නානී’ති කථෙන්තී’’ති තානි කුලානි පරිභවන්තො චරති.

අථෙකදිවසං ධම්මසභායං භික්ඛූ කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ‘‘ආවුසො, අසුකො කිර ජානපදො භික්ඛු අතිකාලස්සෙව කුලද්වාරං ගතො භික්ඛං අලභිත්වා කුලානි පරිභවන්තො චරතී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ තං භික්ඛුං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘සච්චං කිර භික්ඛූ’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සච්චං, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘කස්මා ත්වං භික්ඛු කුජ්ඣසි, පුබ්බෙ අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ තාපසාපි තාව කුලද්වාරං ගන්ත්වා භික්ඛං අලභිත්වා න කුජ්ඣිංසූ’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි

උග්ගණ්හිත්වා අපරභාගෙ තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තෙ චිරං වසිත්වා ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය බාරාණසිං පත්වා උය්‍යානෙ වසිත්වා පුනදිවසෙ නගරං භික්ඛාය පාවිසි. තදා බාරාණසිසෙට්ඨී සද්ධො හොති පසන්නො. බොධිසත්තො ''කතරං කුලසරං සද්ධ''න්ති පුච්ඡිත්වා ''සෙට්ඨිඝර''න්ති සුත්වා සෙට්ඨිනො ඝරද්වාරං අගමාසි. තස්මිං ඛණෙ සෙට්ඨී රාජුපට්ඨානං ගතො, මනුස්සාපි නං න පස්සිංසු, සො නිවත්තිත්වා ගච්ඡති. අථ නං සෙට්ඨී රාජකුලතො නිවත්තන්තො දිස්වා වන්දිත්වා භික්ඛාභාජනං ගහෙත්වා ඝරං නෙත්වා නිසීදාපෙත්වා පාදධොවනතෙලමක්ඛනයාගුඛජ්ජකාදීහි සන්තප්පෙත්වා අන්තරාභත්තෙ කිඤ්චි කාරණං අපුච්ඡිත්වා කතභත්තකිච්චං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො ''භන්තෙ, අම්හාකං ඝරද්වාරං ආගතා නාම යාචකා වා ධම්මිකසමණබ්‍රාහ්මණා වා සක්කාරසම්මානං අලභිත්වා ගතපුබ්බා නාම නත්ථි, තුම්හෙ පන අජ්ජ අම්හාකං දාරකෙහි අදිට්ඨත්තා ආසනං වා පානීයං වා පාදධොවනං වා යාගුභත්තං වා අලභිත්වාව ගතා, අයං අම්හාකං දොසො, තං නො ඛමිතුං වට්ටතී''ති වත්වා පඨමං ගාථමාහ –

145.

''න තෙ පීඨමදායිම්හා, න පානං නපි භොජනං;
බ්‍රහ්මචාරි ඛමස්සු මෙ, එතං පස්සාමි අච්චය''න්ති.

තත්ථ **න තෙ පීඨමදායිම්හාති** පීඨම්පි තෙ න දාපයිම්හ.

තං සුත්වා බොධිසත්තො දුතියං ගාථමාහ –

146.

''නෙවාභිසජ්ජාමි න චාපි කුප්පෙ, න චාපි මෙ අප්පියමාසි කිඤ්චි;
අථොපි මෙ ආසි මනොවිතක්කො, එතාදිසො නූන කුලස්ස ධම්මො''ති.

තත්ථ **නෙවාභිසජ්ජාමීති** නෙව ලග්ගාමි. **එතාදිසොති** ''ඉමස්ස කුලස්ස එතාදිසො නූන සභාවො, අදායකවංසො එස භවිස්සතී''ති එවං මෙ මනොවිතක්කො උප්පන්නො.

තං සුත්වා සෙට්ඨී ඉතරා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

147.

''එසස්මාකං කුලෙ ධම්මො, පිතුපිතාමහො සදා;
ආසනං උදකං පජ්ජං, සබ්බෙතං නිපදාමසෙ.

148.

''එසස්මාකං කුලෙ ධම්මො, පිතුපිතාමහො සදා;
සක්කච්චං උපතිට්ඨාම, උත්තමං විය ඤාතක''න්ති.

තත්ථ **ධම්මොති** සභාවො. **පිතුපිතාමහොති** පිතූනඤ්ච පිතාමහානඤ්ච සන්තකො. **උදකන්ති** පාදධොවනඋදකං. **පජ්ජන්ති** පාදමක්ඛනතෙලං. සබ්බෙතන්ති සබ්බං එතං. **නිපදාමසෙති** නිකාරපකාරා උපසග්ගා, දාමසෙති අත්ථො, දදාමාති වුත්තං හොති. ඉමිනා යාව සත්තමා කුලපරිවට්ටා දායකවංසො අම්හාකං වංසොති දස්සෙති. **උත්තමං විය ඤාතකන්ති** මාතරං විය පිතරං විය ච මයං ධම්මිකං සමණං වා බ්‍රාහ්මණං වා දිස්වා සක්කච්චං සහත්ථෙන උපට්ඨහාමාති අත්ථො.

බොධිසත්තො පන කතිපාහං බාරාණසිසෙට්ඨිනො ධම්මං දෙසෙන්තො තත්ථ වසිත්වා පුන හිමවන්තමෙව ගන්ත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො භික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තදා බාරාණසිසෙට්ඨි ආනන්දො අහොසි, තාපසො පන අහමෙව අහොසින්ති.

පීඨජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[338] 8. ථුසජාතකවණ්ණනා

විදිතං ථුසන්ති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො අජාතසත්තුං ආරබ්භ කථෙසි. තස්මිං කිර මාතුකුච්ඡිගතෙ තස්ස මාතු කොසලරාජධීතාය බිම්බිසාරරඤ්ඤො දක්ඛිණජාණුලොහිතපිවනදොහළො උප්පජ්ජිත්වා පණ්ඩු අහොසි. සා පරිචාරිකාහි පුච්ඡිතා තාසං තමත්ථං ආරොචෙසි. රාජාපි සුත්වා නෙමිත්තකෙ පක්කොසාපෙත්වා ‘‘දෙවියා කිර එවරූපො දොහළො උප්පන්නො, තස්ස කා නිප්ඵත්තී’’ති පුච්ඡි. නෙමිත්තකා ‘‘දෙවියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්තකසත්තො තුම්හෙ මාරෙත්වා රජ්ජං ගණ්හිස්සතී’’ති ආහංසු. රාජා ‘‘සචෙ මම පුත්තො මං මාරෙත්වා රජ්ජං ගණ්හිස්සති, කො එත්ථ දොසො’’ති දක්ඛිණජාණුං සත්ථෙන ඵාලාපෙත්වා ලොහිතං සුවණ්ණතට්ටකෙන ගාහාපෙත්වා දෙවියා පායෙසි. සා චින්තෙසි ‘‘සචෙ මම කුච්ඡියං නිබ්බත්තො පුත්තො පිතරං මාරෙස්සති, කිං මෙ තෙනා’’ති. සා ගබ්භපාතනත්ථං කුච්ඡිං මද්දාපෙසි.

රාජා ඤත්වා තං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘භද්දෙ මය්හං කිර පුත්තො මං මාරෙත්වා රජ්ජං ගණ්හිස්සති, න ඛො පනාහං අජරො අමරො, පුත්තමුඛං පස්සිතුං මෙ දෙහි, මා ඉතො පභුති එවරූපං කම්මං අකාසී’’ති ආහ. සා තතො පට්ඨාය උය්‍යානං ගන්ත්වා කුච්ඡිං මද්දාපෙසි. රාජා ඤත්වා තතො පට්ඨාය උය්‍යානගමනං නිවාරෙසි. සා පරිපුණ්ණගබ්භා පුත්තං විජායි. නාමග්ගහණදිවසෙ චස්ස අජාතස්සෙව පිතු සත්තුභාවතො ‘‘අජාතසත්තු’’ත්වෙව නාමමකංසු. තස්මිං කුමාරපරිහාරෙන වඩ්ඪන්තෙ සත්ථා එකදිවසං පඤ්චසතභික්ඛුපරිවුතො රඤ්ඤො නිවෙසනං ගන්ත්වා

නිසීදි. රාජා බුද්ධප්පමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං පණීතෙන ඛාදනීයභොජනීයෙන පරිවිසිත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා ධම්මං සුණන්තො නිසීදි. තස්මිං ඛණෙ කුමාරං මණ්ඩෙත්වා රඤ්ඤො අදංසු. රාජා බලවසිනෙහෙන පුත්තං ගහෙත්වා ඌරුම්හි නිසීදාපෙත්වා පුත්තගතෙන පෙමෙන පුත්තමෙව මමායන්තො න ධම්මං සුණාති. සත්ථා තස්ස පමාදභාවං ඤත්වා ''මහාරාජ, පුබ්බෙ රාජානො පුත්තෙ ආසඞ්කමානා පටිච්ඡන්නෙ කාරෙත්වා 'අම්හාකං අච්චයෙන නීහරිත්වා රජ්ජෙ පතිට්ඨාපෙය්‍යාථා'ති ආණාපෙසු''න්ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තක්කසිලායං දිසාපාමොක්ඛආචරියො හුත්වා බහූ රාජකුමාරෙ ච බ්‍රාහ්මණකුමාරෙ ච සිප්පං වාචෙසි. බාරාණසිරඤ්ඤොපි පුත්තො සොළසවස්සකාලෙ තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා තයො වෙදෙ ච සබ්බසිප්පානි ච උග්ගණ්හිත්වා පරිපුණ්ණසිප්පො ආචරියං ආපුච්ඡි. ආචරියො අඞ්ගවිජ්ජාවසෙන තං ඔලොකෙන්තො ''ඉමස්ස පුත්තං නිස්සාය අන්තරායො පඤ්ඤායති, තමහං අත්තනො ආනුභාවෙන හරිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා චතස්සො ගාථා බන්ධිත්වා රාජකුමාරස්ස අදාසි, එවඤ්ච පන තං වදෙසි ''තාත, පඨමං ගාථං රජ්ජෙ පතිට්ඨාය තව පුත්තස්ස සොළසවස්සකාලෙ භත්තං භුඤ්ජන්තො වදෙය්‍යාසි, දුතියං මහාඋපට්ඨානකාලෙ, තතියං පාසාදං අභිරුහමානො සොපානසීසෙ ඨත්වා, චතුත්ථං සයනසිරිගබ්භං පවිසන්තො උම්මාරෙ ඨත්වා''ති. සො ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා ආචරියං වන්දිත්වා ගතො ඔපරජ්ජෙ පතිට්ඨාය පිතු අච්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨාසි. තස්ස පුත්තො සොළසවස්සකාලෙ රඤ්ඤො උය්‍යානකීළාදීනං අත්ථාය නික්ඛමන්තස්ස සිරිවිභවං දිස්වා පිතරං මාරෙත්වා රජ්ජං ගහෙතුකාමො හුත්වා අත්තනො උපට්ඨාකානං කථෙසි. තෙ ''සාධු දෙව, මහල්ලකකාලෙ ලද්ධෙන ඉස්සරියෙන කො අත්ථො, යෙන කෙනචි උපායෙන රාජානං මාරෙත්වා රජ්ජං ගණ්හිතුං වට්ටතී''ති වදිංසු. කුමාරො ''විසං ඛාදාපෙත්වා මාරෙස්සාමී''ති පිතරා සද්ධිං සායමාසං භුඤ්ජන්තො විසං ගහෙත්වා නිසීදි. රාජා භත්තපාතියං භත්තෙ අච්ඡුපන්තෙයෙව පඨමං ගාථමාහ –

149.

''විදිතං ථුසං උන්දූරානං, විදිතං පන තණ්ඩුලං;
ථුසං ථුසං විවජ්ජෙත්වා, තණ්ඩුලං පන ඛාදරෙ''ති.

තත්ථ **විදිතන්ති** කාළවද්දලෙපි අන්ධකාරෙ උන්දූරානං ථුසො ථුසභාවෙන තණ්ඩුලො ච තණ්ඩුලභාවෙන විදිතො පාකටොයෙව. ඉධ පන ලිඞ්ගවිපල්ලාසවසෙන ''ථුසං තණ්ඩුල''න්ති වුත්තං. **ඛාදරෙති** ථුසං ථුසං වජ්ජෙත්වා තණ්ඩුලමෙව ඛාදන්ති. ඉදං වුත්තං හොති – තාත කුමාර, යථා උන්දූරානං අන්ධකාරෙපි ථුසො ථුසභාවෙන තණ්ඩුලො ච තණ්ඩුලභාවෙන

පාකටො, තෙ ථුසං වජ්ජෙත්වා තණ්ඩුලමෙව ඛාදන්ති, එවමෙව මමපි තව විසං ගහෙත්වා නිසින්නභාවො පාකටොති.

කුමාරො ‘‘ඤාතොම්හී’’ති භීතො භත්තපාතියං විසං පාතෙතුං අවිසහිත්වා උට්ඨාය රාජානං වන්දිත්වා ගතො. සො තමත්ථං අත්තනො උපට්ඨාකානං ආරොචෙත්වා ‘‘අජ්ජ තාවම්හි ඤාතො, ඉදානි කථං මාරෙස්සාමී’’ති පුච්ඡි. තෙ තතො පට්ඨාය උය්‍යානෙ පටිච්ඡන්නා හුත්වා නිකණ්ණිකවසෙන මන්තයමානා ‘‘අත්ථෙකො උපායො, ඛග්ගං සන්නය්හිත්වා මහාඋපට්ඨානං ගතකාලෙ අමච්චානං අන්තරෙ ඨත්වා රඤ්ඤො පමත්තභාවං ඤත්වා ඛග්ගෙන පහරිත්වා මාරෙතුං වට්ටතී’’ති වවත්ථපෙසුං. කුමාරො ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා මහාඋපට්ඨානකාලෙ සන්නද්ධඛග්ගො හුත්වා ගන්ත්වා ඉතො චිතො ච රඤ්ඤො පහරණොකාසං උපධාරෙති. තස්මිං ඛණෙ රාජා දුතියං ගාථමාහ –

150.

‘‘යා මන්තනා අරඤ්ඤස්මිං, යා ච ගාමෙ නිකණ්ණිකා;
යඤ්චෙතං ඉති චීති ච, එතම්පි විදිතං මයා’’ති.

තත්ථ **අරඤ්ඤස්මින්ති** උය්‍යානෙ. **නිකණ්ණිකාති** කණ්ණමූලෙ මන්තනා. **යඤ්චෙතං ඉති චීති** චාති යඤ්ච එතං ඉදානි මම පහරණොකාසපරියෙසනං. ඉදං වුත්තං හොති – තාත කුමාර, යා එසා තව අත්තනො උපට්ඨාකෙහි සද්ධිං උය්‍යානෙ ච ගාමෙ ච නිකණ්ණිකා මන්තනා, යඤ්චෙතං ඉදානි මම මාරණත්ථාය ඉති චීති ච කරණං, එතම්පි සබ්බං මයා ඤාතන්ති.

කුමාරො ‘‘ජානාති මෙ වෙරිභාවං පිතා’’ති තතො පලායිත්වා උපට්ඨාකානං ආරොචෙසි. තෙ සත්තට්ඨ දිවසෙ අතික්කමිත්වා ‘‘කුමාර, න තෙ පිතා, වෙරිභාවං ජානාති, තක්කමත්තෙන ත්වං එවංසඤ්ඤී අහොසි, මාරෙහි න’’න්ති වදිංසු. සො එකදිවසං ඛග්ගං ගහෙත්වා සොපානමත්ථකෙ ගබ්භද්වාරෙ අට්ඨාසි. රාජා සොපානමත්ථකෙ ඨිතො තතියං ගාථමාහ –

151.

‘‘ධම්මෙන කිර ජාතස්ස, පිතා පුත්තස්ස මක්කටො;
දහරස්සෙව සන්තස්ස, දන්තෙහි ඵලමච්ඡිදා’’ති.

තත්ථ **ධම්මෙනාති** සභාවෙන. **පිතා පුත්තස්ස මක්කටොති** පිතා මක්කටො පුත්තස්ස මක්කටපොතකස්ස. ඉදං වුත්තං හොති – යථා අරඤ්ඤෙ ජාතො මක්කටො අත්තනො යූථපරිහරණං ආසඞ්කන්තො තරුණස්ස මක්කටපොතකස්ස දන්තෙහි ඵලං ඡින්දිත්වා පුරිසභාවං නාසෙති, තථා තව අතිරජ්ජකාමස්ස ඵලානි උප්පාටාපෙත්වා පුරිසභාවං නාසෙස්සාමීති.

කුමාරො ‘‘ගණ්හාපෙතුකාමො මං පිතා’’ති භීතො පලායිත්වා ‘‘පිතරාම්හි සන්තජ්ජිතො’’ති උපට්ඨාකානං ආරොචෙසි. තෙ අඩ්ඪමාසමත්තෙ වීතිවත්තෙ ‘‘කුමාර, සචෙ රාජා ජානෙය්‍ය, එත්තකං කාලං නාධිවාසෙය්‍ය, තක්කමත්තෙන තයා කථිතං, මාරෙහි න’’න්ති වදිංසු. සො එකදිවසං ඛග්ගං ගහෙත්වා උපරිපාසාදෙ සිරිසයනං පවිසිත්වා ‘‘ආගච්ඡන්තමෙව නං මාරෙස්සාමී’’ති හෙට්ඨාපල්ලඞ්කෙ නිසීදි. රාජා භුත්තසායමාසො පරිජනං උය්‍යොජෙත්වා ‘‘නිපජ්ජිස්සාමී’’ති සිරිගබ්භං පවිසන්තො උම්මාරෙ ඨත්වා චතුත්ථං ගාථමාහ –

152.

‘‘යමෙතං පරිසප්පසි, අජකාණොව සාසපෙ;
යොපායං හෙට්ඨතො සෙති, එතම්පි විදිතං මයා’’ති.

තත්ථ **පරිසප්පසී**ති භයෙන ඉතො චිතො ච සප්පසි. **සාසපෙ**ති සාසපඛෙත්තෙ. **යොපාය**න්ති යොපි අයං. ඉදං වුත්තං හොති – යම්පි එතං ත්වං සාසපවනං පවිට්ඨකාණඑළකො විය භයෙන ඉතො චිතො ච සංසප්පසි, පඨමං විසං ගහෙත්වා ආගතොසි, දුතියං ඛග්ගෙන පහරිතුකාමො හුත්වා ආගතොසි, තතියං ඛග්ගං ආදාය සොපානමත්ථකෙ අට්ඨාසි, ඉදානි මං ‘‘මාරෙස්සාමී’’ති හෙට්ඨාසයනෙ නිපන්නොසි, සබ්බමෙතං ජානාමි, න තං ඉදානි විස්සජ්ජෙමි, ගහෙත්වා රාජාණං කාරාපෙස්සාමීති. එවං තස්ස අජානන්තස්සෙව සා සා ගාථා තං තං අත්ථං දීපෙති.

කුමාරො ‘‘ඤාතොම්හි පිතරා, ඉදානි මං නාසෙස්සතී’’ති භයප්පත්තො හෙට්ඨාසයනා නික්ඛමිත්වා ඛග්ගං රඤ්ඤො පාදමූලෙ ඡඩ්ඩෙත්වා ‘‘ඛමාහි මෙ, දෙවා’’ති පාදමූලෙ උරෙන නිපජ්ජි. රාජා ‘‘න මය්හං කොචි කම්මං ජානාතීති ත්වං චින්තෙසී’’ති තං තජ්ජෙත්වා සඞ්ඛලිකබන්ධනෙන බන්ධාපෙත්වා බන්ධනාගාරං පවෙසාපෙත්වා ආරක්ඛං ඨපෙසි. තදා රාජා බොධිසත්තස්ස ගුණං සල්ලක්ඛෙසි. සො අපරභාගෙ කාලමකාසි, තස්ස සරීරකිච්චං කත්වා කුමාරං බන්ධනාගාරා නීහරිත්වා රජ්ජෙ පතිට්ඨාපෙසුං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා තක්කසිලායං දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො අහමෙව අහොසි’’න්ති.

ථුසජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[339] 9. බාවෙරුජාතකවණ්ණනා

අදස්සනෙන මොරස්සාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො හතලාභසක්කාරෙ තිත්ථියෙ ආරබ්භ කථෙසි. තිත්ථියා හි අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ ලාභිනො අහෙසුං, උප්පන්නෙ පන බුද්ධෙ හතලාභසක්කාරා සූරියුග්ගමනෙ ඛජ්ජොපනකා විය ජාතා. තෙසං තං පවත්තිං ආරබ්භ භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ,

භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි යාව ගුණවන්තා න උප්පජ්ජන්ති, තාව නිග්ගුණා ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තා අහෙසුං, ගුණවන්තෙසු පන උප්පන්නෙසු නිග්ගුණා හතලාභසක්කාරා ජාතා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො මොරයොනියං නිබ්බත්තිත්වා වුඩ්ඪිමන්වාය සොභග්ගප්පත්තො අරඤ්ඤෙ විචරි. තදා එකච්චෙ වාණිජා දිසාකාකං ගහෙත්වා නාවාය බාවෙරුරට්ඨං අගමංසු. තස්මිං කිර කාලෙ බාවෙරුරට්ඨෙ සකුණා නාම නත්ථි. ආගතාගතා රට්ඨවාසිනො තං පඤ්ජරෙ නිසින්නං දිස්වා ''පස්සථිමස්ස ඡවිවණ්ණං ගලපරියොසානං මුඛතුණ්ඩකං මණිගුළසදිසානි අක්ඛීනී''ති කාකමෙව පසංසිත්වා තෙ වාණිජකෙ ආහංසු ''ඉමං, අය්‍යා, සකුණං අම්හාකං දෙථ, අම්හාකං ඉමිනා අත්ථො, තුම්හෙ අත්තනො රට්ඨෙ අඤ්ඤං ලභිස්සථා''ති. ''තෙන හි මූලෙන ගණ්හථා''ති. ''කහාපණෙන නො දෙථා''ති. ''න දෙමා''ති. අනුපුබ්බෙන වඩ්ඩිත්වා ''සතෙන දෙථා''ති වුත්තෙ ''අම්හාකං එස බහූපකාරො, තුම්හෙහි සද්ධිං මෙත්ති හොතූ''ති කහාපණසතං ගහෙත්වා අදංසු. තෙ තං නෙත්වා සුවණ්ණපඤ්ජරෙ පක්ඛිපිත්වා නානප්පකාරෙන මච්ඡමංසෙන චෙව ඵලාඵලෙන ච පටිජග්ගිංසු. අඤ්ඤෙසං සකුණානං අවිජ්ජමානට්ඨානෙ දසහි අසද්ධම්මෙහි සමන්නාගතො කාකො ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තො අහොසි.

පුනවාරෙ තෙ වාණිජා එකං මොරරාජානං ගහෙත්වා යථා අච්ඡරසද්දෙන වස්සති, පාණිප්පහරණසද්දෙන නච්චති, එවං සික්ඛාපෙත්වා බාවෙරුරට්ඨං අගමංසු. සො මහාජනෙ සන්නිපතිතෙ නාවාය ධුරෙ ඨත්වා පක්ඛෙ විධුනිත්වා මධුරස්සරං නිච්ඡාරෙත්වා නච්චි. මනුස්සා තං දිස්වා සොමනස්සජාතා ''එතං, අය්‍යා, සොභග්ගප්පත්තං සුසික්ඛිතං සකුණරාජානං අම්හාකං දෙථා''ති ආහංසු. අම්හෙහි පඨමං කාකො ආනීතො, තං ගණ්හිත්ථ, ඉදානි එකං මොරරාජානං ආනයිම්හා, එතම්පි යාචථ, තුම්හාකං රට්ඨෙ සකුණං නාම ගහෙත්වා ආගන්තුං න සක්කාති. ''හොතු, අය්‍යා, අත්තනො රට්ඨෙ අඤ්ඤං ලභිස්සථ, ඉමං නො දෙථා''ති මූලං වඩ්ඪෙත්වා සහස්සෙන ගණ්හිංසු. අථ නං සත්තරතනවිචිත්තෙ පඤ්ජරෙ ඨපෙත්වා මච්ඡමංසඵලාඵලෙහි චෙව මධුලාජසක්කරපානකාදීහි ච පටිජග්ගිංසු, මයූරරාජා ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තො ජාතො, තස්සාගතකාලතො පට්ඨාය කාකස්ස ලාභසක්කාරො පරිහායි, කොචි නං ඔලොකෙතුම්පි න ඉච්ඡි. කාකො ඛාදනීයභොජනීයං අලභමානො ''කාකා''ති වස්සන්තො ගන්ත්වා උක්කාරභූමියං ඔතරිත්වා ගොචරං ගණ්හි.

සත්ථා ද්වෙ වත්ථූනි ඝටෙත්වා සම්බුද්ධො හුත්වා ඉමා ගාථා අභාසි –

153.

''අදස්සනෙන මොරස්ස, සිඛිනො මඤ්ජුභාණිනො;

කාකං තත්ථ අපූජෙසුං, මංසෙන ච ඵලෙන ච.

154.

‘‘යදා ච සරසම්පන්නො, මොරො බාවෙරුමාගමා;
අථ ලාභො ච සක්කාරො, වායසස්ස අහායථ.

155.

‘‘යාව නුප්පජ්ජතී බුද්ධො, ධම්මරාජා පභඞ්කරො;
තාව අඤ්ඤෙ අපූජෙසුං, පුථූ සමණබ්‍රාහ්මණෙ.

156.

‘‘යදා ච සරසම්පන්නො, බුද්ධො ධම්මං අදෙසයි;
අථ ලාභො ච සක්කාරො, තිත්ථියානං අහායථා’’ති.

තත්ථ **සිඛිනොති** සිඛාය සමන්නාගතස්ස. **මඤ්ජුභාණිනොති** මධුරස්සරස්ස. **අපූජෙසුන්ති** අපූජයිංසු. **මංසෙන ච ඵලෙන චාති** නානප්පකාරෙන මංසෙන ඵලාඵලෙන ච. **බාවෙරුමාගමාති** බාවෙරුරට්ඨං ආගතො. ‘‘භාවෙරු’’තිපි පාඨො. **අහායථාති** පරිහීනො. **ධම්මරාජාති** නවහි ලොකුත්තරධම්මෙහි පරිසං රඤ්ජෙතීති ධම්මරාජා. **පභඞ්කරොති** සත්තලොකඔකාසලොකසඞ්ඛාරලොකෙසු ආලොකස්ස කතත්තා පභඞ්කරො. **සරසම්පන්නොති** බ්‍රහ්මස්සරෙන සමන්නාගතො. **ධම්මං අදෙසයීති** චතුසච්චධම්මං පකාසෙසීති.

ඉති ඉමා චතස්සො ගාථා භාසිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා කාකො නිගණ්ඨො නාටපුත්තො අහොසි, මොරරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

බාවෙරුජාතකවණ්ණනා නවමා.

[340] 10. විසය්හජාතකවණ්ණනා

අදාසි දානානීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අනාථපිණ්ඩිකං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා ඛදිරඞ්ගාරජාතකෙ (ජා. 1.1.40) විත්ථාරිතමෙව. ඉධ පන සත්ථා අනාථපිණ්ඩිකං ආමන්තෙත්වා ‘‘පොරාණකපණ්ඩිතාපි ගහපති ‘දානං මා දදාසී’ති ආකාසෙ ඨත්වා වාරෙන්තං සක්කං දෙවානමින්දං පටිබාහිත්වා දානං අදංසුයෙවා’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අසීතිකොටිවිභවො විසය්හො නාම සෙට්ඨි හුත්වා පඤ්චහි සීලෙහි සමන්නාගතො දානජ්ඣාසයො දානාභිරතො අහොසි. සො චතූසු නගරද්වාරෙසු, නගරමජ්ඣෙ, අත්තනො ඝරද්වාරෙති ඡසු ඨානෙසු

දානසාලායො කාරෙත්වා දානං පවත්තෙසි, දිවසෙ දිවසෙ ඡ සතසහස්සානි විස්සජ්ජෙති. බොධිසත්තස්ස ච වනිබ්බකයාචකානඤ්ච එකසදිසමෙව භත්තං හොති. තස්ස ජම්බුදීපං උන්නඞ්ගලං කත්වා දානං දදතො දානානුභාවෙන සක්කස්ස භවනං කම්පි, සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො පණ්ඩුකම්බලසිලාසනං උණ්හාකාරං දස්සෙසි. සක්කො ''කො නු බො මං ඨානා චාවෙතුකාමො''ති උපධාරෙන්තො මහාසෙට්ඨිං දිස්වා ''අයං විසය්හො අතිවිය පත්ථරිත්වා සකලජම්බුදීපං උන්නඞ්ගලං කරොන්තො දානං දෙති, ඉමිනා දානෙන මං චාවෙත්වා සයං සක්කො භවිස්සති මඤ්ඤෙ, ධනමස්ස නාසෙත්වා එතං දලිද්දං කත්වා යථා දානං න දෙති, තථා කරිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා සබ්බං ධනධඤ්ඤං තෙලමධුඵාණිතසක්කරාදීනි අන්තමසො දාසකම්මකරපොරිසම්පි අන්තරධාපෙසි.

තදා දානබ්‍යාවටා ආගන්ත්වා ''සාමි දානග්ගං පච්ඡින්නං, ඨපිතඨපිතට්ඨානෙ න කිඤ්චි පස්සාමා''ති ආරොචයිංසු. ''ඉතො පරිබ්බයං හරථ, මා දානං පච්ඡින්දථා''ති භරියං පක්කොසාපෙත්වා ''භද්දෙ, දානං පවත්තාපෙහී''ති ආහ. සා සකලගෙහං විචිනිත්වා අඩ්ඪමාසකමත්තම්පි අදිස්වා ''අය්‍ය, අම්හාකං නිවත්ථපාරුපනං ඨපෙත්වා අඤ්ඤං කිඤ්චි න පස්සාමි, සකලගෙහං තුච්ඡ''න්ති ආහ. සත්තරතනගබ්භෙසු ද්වාරං විවරාපෙත්වා න කිඤ්චි අද්දස, සෙට්ඨිඤ්ච භරියඤ්ච ඨපෙත්වා අඤ්ඤෙ දාසකම්මකරාපි න පඤ්ඤායිංසු. පුන මහාසත්තො. භරියං ආමන්තෙත්වා ''භද්දෙ, න සක්කා දානං පච්ඡින්දිතුං, සකලනිවෙසනං විචිනිත්වා කිඤ්චි උපධාරෙහී''ති ආහ. තස්මිං ඛණෙ එකො තිණහාරකො අසිතඤ්ච කාජඤ්ච තිණබන්ධනරජ්ජුඤ්ච ද්වාරන්තරෙ ඡඩ්ඩෙත්වා පලායි. සෙට්ඨිභරියා තං දිස්වා ''සාමි, ඉදං ඨපෙත්වා අඤ්ඤං න පස්සාමී''ති ආහරිත්වා අදාසි. මහාසත්තො ''භද්දෙ, මයා එත්තකං කාලං තිණං නාම න ලායිතපුබ්බං, අජ්ජ පන තිණං ලායිත්වා ආහරිත්වා වික්කිණිත්වා යථානුච්ඡවිකං දානං දස්සාමී''ති දානුපච්ඡෙදභයෙන අසිතඤ්චෙව කාජඤ්ච රජ්ජුඤ්ච ගහෙත්වා නගරා නික්ඛමිත්වා තිණවත්ථුං ගන්ත්වා තිණං ලායිත්වා ''එකො අම්හාකං භවිස්සති, එකෙන දානං දස්සාමී''ති ද්වෙ තිණකලාපෙ බන්ධිත්වා කාජෙ ලග්ගෙත්වා ආදාය ගන්ත්වා නගරද්වාරෙ වික්කිණිත්වා මාසකෙ ගහෙත්වා එකං කොට්ඨාසං යාචකානං අදාසි. යාචකා බහූ, තෙසං ''මය්හම්පි දෙහි, මය්හම්පි දෙහී''ති වදන්තානං ඉතරම්පි කොට්ඨාසං දත්වා තං දිවසං සද්ධිං භරියාය අනාහාරො වීතිනාමෙසි. ඉමිනා නියාමෙන ඡ දිවසා වීතිවත්තා.

අථස්ස සත්තමෙ දිවසෙ තිණං ආහරමානස්ස සත්තාහං නිරාහාරස්ස අතිසුඛුමාලස්ස නලාටෙ සූරියාතපෙන පහටමත්තෙ අක්ඛීනි භමිංසු. සො සතිං පච්චුපට්ඨාපෙතුං අසක්කොන්තො තිණං අවත්ථරිත්වා පති. සක්කො තස්ස කිරියං උපධාරයමානො විචරති. සො තඞ්ඛණඤ්ඤෙව ආගන්ත්වා ආකාසෙ ඨත්වා පඨමං ගාථමාහ –

157.

‘‘අදාසි දානානි පුරෙ විසය්හ, දදතො ච තෙ ඛයධම්මො අහොසි;
ඉතො පරං චෙ න දදෙය්‍ය දානං, තිට්ඨෙය්‍යුං තෙ සංයමන්තස්ස භොගා’’ති.

තස්සත්ථො – අම්භො විසය්හ ත්වං ඉතො පුබ්බෙ තව ගෙහෙ ධනෙ විජ්ජමානෙ සකලජම්බුදීපං උන්නඞ්ගලං කරිත්වා දානානි අදාසි. තස්ස ච තෙ එවං දදතො භොගානං ඛයධම්මො ඛයසභාවො අහොසි, සබ්බං සාපතෙය්‍යං ඛීණං, ඉතො පරං චෙපි ත්වං දානං න දදෙය්‍යා, කස්සචි කිඤ්චි න දදෙය්‍යාසි, තව සංයමන්තස්ස අදදන්තස්ස භොගා තථෙව තිට්ඨෙය්‍යුං, ‘‘ඉතො පට්ඨාය න දස්සාමී’’ති ත්වං මය්හං පටිඤ්ඤං දෙහි, අහං තෙ භොගෙ දස්සෙස්සාමීති.

මහාසත්තො තස්ස වචනං සුත්වා ‘‘කොසි ත්ව’’න්ති ආහ. ‘‘සක්කොහමස්මී’’ති. බොධිසත්තො ‘‘සක්කො නාම සයං දානං දත්වා සීලං සමාදියිත්වා උපොසථකම්මං කත්වා සත්ත වත්තපදානි පූරෙත්වා සක්කත්තං පත්තො, ත්වං පන අත්තනො ඉස්සරියකාරණං දානං වාරෙසි, අනරියං වත කරොසී’’ති වත්වා තිස්සො ගාථා අභාසි –

158.

‘‘අනරියමරියෙන සහස්සනෙත්ත, සුදුග්ගතෙනාපි අකිච්චමාහු;
මා වො ධනං තං අහු දෙවරාජ, යං භොගහෙතු විජහෙමු සද්ධං.

159.

‘‘යෙන එකො රථො යාති, යාති තෙනපරො රථො;
පොරාණං නිහිතං වත්තං, වත්තතඤ්ඤෙව වාසව.

160.

‘‘යදි හෙස්සති දස්සාම, අසන්තෙ කිං දදාමසෙ;
එවංභූතාපි දස්සාම, මා දානං පමදම්හසෙ’’ති.

තත්ථ **අනරියන්ති** ලාමකං පාපකම්මං. **අරියෙනාති** පරිසුද්ධාචාරෙන අරියෙන. **සුදුග්ගතෙනාපීති** සුදලිද්දෙනාපි. **අකිච්චමාහූති** අකත්තබ්බන්ති බුද්ධාදයො අරියා වදන්ති, ත්වං පන මං අනරියං මග්ගං ආරොචෙසීති අධිප්පායො. **වොති** නිපාතමත්තං. **යං භොගහෙතූති** යස්ස ධනස්ස පරිභුඤ්ජනහෙතු මයං දානසද්ධං විජහෙමු පරිච්චජෙය්‍යාම, තං ධනමෙව මා අහු, න නො තෙන ධනෙන අත්ථොති දීපෙති.

රථොති යංකිඤ්චි යානං. ඉදං වුත්තං හොති – යෙන මග්ගෙන එකො රථො යාති, අඤ්ඤොපි රථො ‘‘රථස්ස ගතමග්ගො එසො’’ති තෙනෙව මග්ගෙන යාති. **පොරාණං නිහිතං වත්තන්ති** යං මයා පුබ්බෙ නිහිතං වත්තං,

තං මයි ධරන්තෙ වත්තතුයෙව, මා තිට්ඨතූති අත්ථො. **එවංභූතාති** එවං තිණහාරකභූතාපි මයං යාව ජීවාම, තාව දස්සාමයෙව. කිංකාරණා? **මා දානං පමදම්හසෙති.** අදදන්තො හි දානං පමජ්ජති නාම න සරති න සල්ලක්ඛෙති, අහං පන ජීවමානො දානං පමුස්සිතුං න ඉච්ඡාමි, තස්මා දානං දස්සාමියෙවාති දීපෙති.

සක්කො තං පටිබාහිතුං අසක්කොන්තො ''කිමත්ථාය දානං දදාසී''ති පුච්ඡි. බොධිසත්තො ''නෙව සක්කත්තං, න බ්‍රහ්මත්තං පත්ථයමානො, සබ්බඤ්ඤුතං පත්ථෙන්තො පනාහං දදාමී''ති ආහ. සක්කො තස්ස වචනං සුත්වා තුට්ඨො හත්ථෙන පිට්ඨිං පරිමජ්ජි. බොධිසත්තස්ස තඞ්ඛණඤ්ඤෙව පරිමජ්ජිතමත්තස්සෙව සකලසරීරං පරිපූරි. සක්කානුභාවෙන චස්ස සබ්බො විභවපරිච්ඡෙදො පටිපාකතිකොව අහොසි. සක්කො ''මහාසෙට්ඨි, ත්වං ඉතො පට්ඨාය දිවසෙ දිවසෙ ද්වාදස සතසහස්සානි විස්සජ්ජෙන්තො දානං දදාහී''ති තස්ස ගෙහෙ අපරිමාණං ධනං කත්වා තං උය්‍යොජෙත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා සෙට්ඨිභරියා රාහුලමාතා අහොසි, විසය්හො පන සෙට්ඨි අහමෙව අහොසි''න්ති.

විසය්හජාතකවණ්ණනා දසමා.

කොකිලවග්ගො චතුත්ථො.

5. චූළකුණාලවග්ගො

[341] 1. කණ්ඩරීජාතකවණ්ණනා

නරානමාරාමකරාසූති ඉමස්ස ජාතකස්ස විත්ථාරකථා **කුණාලජාතකෙ** (ජා. 2.21.කුණාලජාතක) ආවි භවිස්සති.

කණ්ඩරීජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[342] 2. වානරජාතකවණ්ණනා

අසක්ඛිං වත අත්තානන්ති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස වධාය පරිසක්කනං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු (ජා. අට්ඨ. 2.2.සුසුමාරජාතකවණ්ණනා) හෙට්ඨා විත්ථාරිතමෙව.

අතීතෙ පන බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො හිමවන්තපදෙසෙ කපියොනියං නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො ගඞ්ගාතීරෙ වසි. අථෙකා අන්තොගඞ්ගායං සංසුමාරී බොධිසත්තස්ස හදයමංසෙ දොහළං උප්පාදෙත්වා සංසුමාරස්ස කථෙසි. සො ''තං කපිං උදකෙ නිමුජ්ජාපෙත්වා මාරෙත්වා හදයමංසං ගහෙත්වා සංසුමාරියා දස්සාමී''ති චින්තෙත්වා

මහාසත්තං ආහ – ‘‘එහි, සම්ම, අන්තරදීපකෙ ඵලාඵලෙ ඛාදිතුං ගච්ඡාමා’’ති. ‘‘කථං, සම්ම, අහං ගමිස්සාමී’’ති. ‘‘අහං තං මම පිට්ඨියං නිසීදාපෙත්වා නෙස්සාමී’’ති. සො තස්ස චිත්තං අජානන්තො ලඞ්ඝිත්වා පිට්ඨියං නිසීදි. සංසුමාරො ථොකං ගන්ත්වා නිමුජ්ජිතුං ආරභි. අථ නං වානරො ‘‘කිංකාරණා, භො, මං උදකෙ නිමුජ්ජාපෙසී’’ති ආහ. ‘‘අහං තං මාරෙත්වා තව හදයමංසං මම භරියාය දස්සාමී’’ති. ‘‘දන්ධ ත්වං මම හදයමංසං උරෙ අත්ථීති මඤ්ඤසී’’ති? ‘‘අථ කහං තෙ ඨපිත’’න්ති? ‘‘එතං උදුම්බරෙ ඔලම්බන්තං න පස්සසී’’ති? ‘‘පස්සාමි, දස්සසි පන මෙ’’ති. ‘‘ආම, දස්සාමී’’ති. සංසුමාරො දන්ධතාය තං ගහෙත්වා නදීතීරෙ උදුම්බරමූලං ගතො. බොධිසත්තො තස්ස පිට්ඨිතො ලඞ්ඝිත්වා උදුම්බරරුක්ඛෙ නිසින්නො ඉමා ගාථා අභාසි –

161.

‘‘අසක්ඛිං වත අත්තානං, උද්ධාතුං උදකා ථලං;
න දානාහං පුන තුය්හං, වසං ගච්ඡාමි වාරිජ.

162.

‘‘අලමෙතෙහි අම්බෙහි, ජම්බූහි පනසෙහි ච;
යානි පාරං සමුද්දස්ස, වරං මය්හං උදුම්බරො.

163.

‘‘යො ච උප්පතිතං අත්ථං, න ඛිප්පමනුබුජ්ඣති;
අමිත්තවසමන්වෙති, පච්ඡා ච අනුතප්පති.

164.

‘‘යො ච උප්පතිතං අත්ථං, ඛිප්පමෙව නිබොධති;
මුච්චතෙ සත්තුසම්බාධා, න ච පච්ඡානුතප්පතී’’ති.

තත්ථ **අසක්ඛිං වතාති** සමත්ථො වත අහොසිං. **උද්ධාතුන්ති** උද්ධරිතුං. **වාරිජාති** සංසුමාරං ආලපති. **යානි පාරං සමුද්දස්සාති** ගඞ්ගං සමුද්දනාමෙනාලපන්තො ‘‘යානි සමුද්දස්ස පාරං ගන්ත්වා ඛාදිතබ්බානි, අලං තෙහී’’ති වදති. **පච්ඡා ච අනුතප්පතීති** උප්පන්නං අත්ථං ඛිප්පං අජානන්තො අමිත්තවසං ගච්ඡති, පච්ඡා ච අනුතප්පති.

ඉති සො චතූහි ගාථාහි ලොකියකිච්චානං නිප්ඵත්තිකාරණං කථෙත්වා වනසණ්ඩමෙව පාවිසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා සංසුමාරො දෙවදත්තො අහොසි, වානරො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

වානරජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[343] 3. කුන්තිනීජාතකවණ්ණනා

අවසිම්හ තවාගාරෙති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කොසලරඤ්ඤො ගෙහෙ නිවුත්ථං කුන්තිනීසකුණිකං ආරබ්භ කථෙසි. සා කිර රඤ්ඤො දූතෙය්‍යහාරිකා අහොසි. ද්වෙ පොතකාපිස්සා අත්ථි, රාජා තං සකුණිකං එකස්ස රඤ්ඤො පණ්ණං ගාහාපෙත්වා පෙසෙසි. තස්සා ගතකාලෙ රාජකුලෙ දාරකා තෙ සකුණපොතකෙ හත්ථෙහි පරිමද්දන්තා මාරෙසුං. සා ආගන්ත්වා තෙ පොතකෙ මතෙ පස්සන්තී ‘‘කෙන මෙ පුත්තකා මාරිතා’’ති පුච්ඡි. ‘‘අසුකෙන ච අසුකෙන චා’’ති. තස්මිඤ්ච කාලෙ රාජකුලෙ පොසාවනිකබ්‍යග්ඝො අත්ථි කක්ඛළො ඵරුසො, බන්ධනබලෙන තිට්ඨති. අථ තෙ දාරකා තං බ්‍යග්ඝං දස්සනාය අගමංසු. සාපි සකුණිකා තෙහි සද්ධිං ගන්ත්වා ‘‘යථා ඉමෙහි මම පුත්තකා මාරිතා, තථෙව නෙ කරිස්සාමී’’ති තෙ දාරකෙ ගහෙත්වා බ්‍යග්ඝස්ස පාදමූලෙ ඛිපි, බ්‍යග්ඝො මුරාමුරාපෙත්වා ඛාදි. සා ‘‘ඉදානි මෙ මනොරථො පරිපුණ්ණො’’ති උප්පතිත්වා හිමවන්තමෙව ගතා. තං කාරණං සුත්වා භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘ආවුසො, රාජකුලෙ කිර අසුකා නාම කුන්තිනී සකුණිකා යෙ හිස්සා පොතකා මාරිතා, තෙ දාරකෙ බ්‍යග්ඝස්ස පාදමූලෙ ඛිපිත්වා හිමවන්තමෙව ගතා’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙසා අත්තනො පොතකඝාතකෙ දාරකෙ ගහෙත්වා බ්‍යග්ඝස්ස පාදමූලෙ ඛිපිත්වා හිමවන්තමෙව ගතා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බොධිසත්තො ධම්මෙන සමෙන රජ්ජං කාරෙසි. තස්ස නිවෙසනෙ එකා කුන්තිනී සකුණිකා දූතෙය්‍යහාරිකාති සබ්බං පුරිමසදිසමෙව. අයං පන විසෙසො. අයං කුන්තිනී බ්‍යග්ඝෙන දාරකෙ මාරාපෙත්වා චින්තෙසි ‘‘ඉදානි න සක්කා මයා ඉධ වසිතුං, ගමිස්සාමි, ගච්ඡන්තී ච පන රඤ්ඤො අනාරොචෙත්වා න ගමිස්සාමි, ආරොචෙත්වාව ගමිස්සාමී’’ති. සා රාජානං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං ඨිතා ‘‘සාමි, තුම්හාකං පමාදෙන මම පුත්තකෙ දාරකා මාරෙසුං, අහං කොධවසිකා හුත්වා තෙ දාරකෙ පටිමාරෙසිං, ඉදානි මයා ඉධ වසිතුං න සක්කා’’ති වත්වා පඨමං ගාථමාහ –

165.

‘‘අවසිම්හ තවාගාරෙ, නිච්චං සක්කතපූජිතා,
ත්වමෙව දානිමකරි, හන්ද රාජ වජාමහ’’න්ති.

තත්ථ **ත්වමෙව දානිමකරීති** මං පණ්ණං ගාහාපෙත්වා පෙසෙත්වා අත්තනො පමාදෙන මම පියපුත්තකෙ අරක්ඛන්තො ත්වඤ්ඤෙව ඉදානි එතං මම දොමනස්සකාරණං අකරි. **හන්දාති** වවස්සග්ගත්ථෙ නිපාතො. **රාජාති** බොධිසත්තං ආලපති. **වජාමහන්ති** අහං හිමවන්තං ගච්ඡාමීති.

තං සුත්වා රාජා දුතියං ගාථමාහ –

166.

‘‘යො වෙ කතෙ පටිකතෙ, කිබ්බිසෙ පටිකිබ්බිසෙ;
එවං තං සම්මතී වෙරං, වස කුන්තිනි මාගමා’’ති.

තස්සත්ථො – යො පුග්ගලො පරෙන කතෙ කිබ්බිසෙ අත්තනො පුත්තමාරණාදිකෙ දාරුණෙ කම්මෙ කතෙ පුන අත්තනො තස්ස පුග්ගලස්ස පටිකතෙ පටිකිබ්බිසෙ ‘‘පටිකතං මයා තස්සා’’ති ජානාති. **එවං තං සම්මතී වෙරන්ති** එත්තකෙන තං වෙරං සම්මති වූපසන්තං හොති, තස්මා වස කුන්තිනි මාගමාති.

තං සුත්වා කුන්තිනී තතියං ගාථමාහ –

167.

‘‘න කතස්ස ච කත්තා ච, මෙත්ති සන්ධීයතෙ පුන;
හදයං නානුජානාති, ගච්ඡඤ්ඤෙව රථෙසභා’’ති.

තත්ථ **න කතස්ස ච කත්තා චාති** කතස්ස ච අභිභූතස්ස උපපීළිතස්ස පුග්ගලස්ස, ඉදානි විභත්තිවිපරිණාමං කත්වා යො කත්තා තස්ස චාති ඉමෙසං ද්වින්නං පුග්ගලානං පුන මිත්තභාවො නාම න සන්ධීයති න සඝීයතීති අත්ථො. **හදයං නානුජානාතීති** තෙන කාරණෙන මම හදයං ඉධ වාසං නානුජානාති. **ගච්ඡඤ්ඤෙව රථෙසභාති** තස්මා අහං මහාරාජ ගමිස්සාමියෙවාති.

තං සුත්වා රාජා චතුත්ථං ගාථමාහ –

168.

‘‘කතස්ස චෙව කත්තා ච, මෙත්ති සන්ධීයතෙ පුන;
ධීරානං නො ච බාලානං, වස කුන්තිනි මාගමා’’ති.

තස්සත්ථො – කතස්ස චෙව පුග්ගලස්ස, යො ච කත්තා තස්ස මෙත්ති සන්ධීයතෙ පුන, සා පන ධීරානං, නො ච බාලානං. ධීරානඤ්හි මෙත්ති භින්නාපි පුන සඝීයති, බාලානං පන සකිං භින්නා භින්නාව හොති, තස්මා වස කුන්තිනි මාගමාති.

සකුණිකා ‘‘එවං සන්තෙපි න සක්කා මයා ඉධ වසිතුං සාමී’’ති රාජානං වන්දිත්වා උප්පතිත්වා හිමවන්තමෙව ගතා.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා කුන්තිනීයෙව එතරහි කුන්තිනී අහොසි, බාරාණසිරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කුන්තිනීජාතකවණ්ණනා තතියා.

[344] 4. අම්බජාතකවණ්ණනා

යො නීලියං මණ්ඩයතීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං අම්බගොපකත්ථෙරං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර මහල්ලකකාලෙ පබ්බජිත්වා ජෙතවනපච්චන්තෙ අම්බවනෙ පණ්ණසාලං කාරෙත්වා අම්බෙ රක්ඛන්තො පතිතානි අම්බපක්කානි ඛාදන්තො විචරති, අත්තනො සම්බන්ධමනුස්සානම්පි දෙති. තස්මිං භික්ඛාචාරං පවිට්ඨෙ අම්බචොරකා අම්බානි පාතෙත්වා ඛාදිත්වා ච ගහෙත්වා ච ගච්ඡන්ති. තස්මිං ඛණෙ චතස්සො සෙට්ඨිධීතරො අචිරවතියං න්හායිත්වා විචරන්තියො තං අම්බවනං පවිසිංසු. මහල්ලකො ආගන්ත්වා තා දිස්වා ‘‘තුම්හෙහි මෙ අම්බානි ඛාදිතානී’’ති ආහ. ‘‘භන්තෙ, මයං ඉදානෙව ආගතා, න තුම්හාකං අම්බානි ඛාදාමා’’ති. ‘‘තෙන හි සපථං කරොථා’’ති? ‘‘කරොම, භන්තෙ’’ති සපථං කරිංසු. මහල්ලකො තා සපථං කාරෙත්වා ලජ්ජාපෙත්වා විස්සජ්ජෙසි. තස්ස තං කිරියං සුත්වා භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘ආවුසො, අසුකො කිර මහල්ලකො අත්තනො වසනකං අම්බවනං පවිට්ඨා සෙට්ඨිධීතරො සපථං කාරෙත්වා ලජ්ජාපෙත්වා විස්සජ්ජෙසී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස අම්බගොපකො හුත්වා චතස්සො සෙට්ඨිධීතරො සපථං කාරෙත්වා ලජ්ජාපෙත්වා විස්සජ්ජෙසී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සක්කත්තං කාරෙසි. තදා එකො කූටජටිලො බාරාණසිං උපනිස්සාය නදීතීරෙ අම්බවනෙ පණ්ණසාලං මාපෙත්වා අම්බෙ රක්ඛන්තො පතිතානි අම්බපක්කානි ඛාදන්තො සම්බන්ධමනුස්සානම්පි දෙන්තො නානප්පකාරෙන මිච්ඡාජීවෙන ජීවිකං කප්පෙන්තො විචරති. තදා සක්කො දෙවරාජා ‘‘කෙ නු ඛො ලොකෙ මාතාපිතරො උපට්ඨහන්ති, කුලෙ ජෙට්ඨාපචායනකම්මං කරොන්ති, දානං දෙන්ති, සීලං රක්ඛන්ති, උපොසථකම්මං කරොන්ති, කෙ පබ්බජිතා සමණධම්මෙ යුත්තපයුත්තා විහරන්ති, කෙ අනාචාරං චරන්තී’’ති ලොකං වොලොකෙන්තො ඉමං අම්බගොපකං අනාචාරං කූටජටිලං දිස්වා ‘‘අයං කූටජටිලො කසිණපරිකම්මාදිං අත්තනො සමණධම්මං පහාය අම්බවනං රක්ඛන්තො විචරති, සංවෙජෙස්සාමි න’’න්ති තස්ස ගාමං භික්ඛාය පවිට්ඨකාලෙ අත්තනො ආනුභාවෙන අම්බෙ පාතෙත්වා චොරෙහි විලුම්පිතෙ විය අකාසි.

තදා බාරාණසිතො චතස්සො සෙට්ඨිධීතරො තං අම්බවනං පවිසිංසු. කූටජටිලො තා දිස්වා ‘‘තුම්හෙහි මෙ අම්බානි ඛාදිතානී’’ති පලිබුද්ධි. ‘‘භන්තෙ, මයං ඉදානෙව ආගතා, න තෙ අම්බානි ඛාදාමා’’ති. ‘‘තෙන හි සපථං කරොථා’’ති? ‘‘කත්වා ච පන ගන්තුං ලභිස්සාමා’’ති? ‘‘ආම,

ලභිස්සථා''ති. ''සාධු, භන්තෙ''ති තාසු ජෙට්ඨිකා සපථං කරොන්තී පඨමං ගාථමාහ –

169.

''යො නීලියං මණ්ඩයති, සණ්ඩාසෙන විහඤ්ඤති;
තස්ස සා වසමන්වෙතු, යා තෙ අම්බෙ අවාහරී''ති.

තස්සත්ථො – යො පුරිසො පලිතානං කාළවණ්ණකරණත්ථාය නීලඵලාදීනි යොජෙත්වා කතං නීලියං මණ්ඩයති, නීලකෙසන්තරෙ ච උට්ඨිතං පලිතං උද්ධරන්තො සණ්ඩාසෙන විහඤ්ඤති කිලමති, තස්ස එවරූපස්ස මහල්ලකස්ස සා වසං අන්වෙතු, තථාරූපං පතිං ලභතු, යා තෙ අම්බෙ අවාහරීති.

තාපසො ''ත්වං එකමන්තං තිට්ඨාහී''ති වත්වා දුතියං සෙට්ඨිධීතරං සපථං කාරෙසි. සා සපථං කරොන්තී දුතියං ගාථමාහ –

170.

''වීසං වා පඤ්චවීසං වා, ඌනතිංසංව ජාතියා;
තාදිසා පති මා ලද්ධා, යා තෙ අම්බෙ අවාහරී''ති.

තස්සත්ථො – නාරියො නාම පන්නරසසොළසවස්සිකකාලෙ පුරිසානං පියා හොන්ති. යා පන තව අම්බානි අවාහරි, සා එවරූපෙ යොබ්බනෙ පතිං අලභිත්වා ජාතියා වීසං වා පඤ්චවීසං වා එකෙන ද්වීහි ඌනතාය ඌනතිංසං වා වස්සානි පත්වා තාදිසා පරිපක්කවයා හුත්වාපි පතිං මා ලද්ධාති.

තායපි සපථං කත්වා එකමන්තං ඨිතාය තතියා තතියං ගාථමාහ –

171.

''දීඝං ගච්ඡතු අද්ධානං, එකිකා අභිසාරිකා;
සඞ්කෙතෙ පති මා අද්ද, යා තෙ අම්බෙ අවාහරී''ති.

තස්සත්ථො – යා තෙ අම්බෙ අවාහරි, සා පතිං පත්ථයමානා තස්ස සන්තිකං අභිසරණතාය අභිසාරිකා නාම හුත්වා එකිකා අදුතියා ගාවුතද්විගාවුතමත්තං දීඝං අද්ධානං ගච්ඡතු, ගන්ත්වාපි ච තස්මිං අසුකට්ඨානං නාම ආගච්ඡෙය්‍යාසීති කතෙ සඞ්කෙතෙ තං පතිං මා අද්දසාති.

තායපි සපථං කත්වා එකමන්තං ඨිතාය චතුත්ථා චතුත්ථං ගාථමාහ –

172.

''අලඞ්කතා සුවසනා, මාලිනී චන්දනුස්සදා;
එකිකා සයනෙ සෙතු, යා තෙ අම්බෙ අවාහරී''ති. – සා උත්තානත්ථායෙව;

තාපසො ‘‘තුම්හෙහි අතිභාරියා සපථා කතා, අඤ්ඤෙහි අම්බානි ඛාදිතානි භවිස්සන්ති, ගච්ඡථ දානි තුම්හෙ’’ති තා උය්යොජෙසි. සක්කො භෙරවරූපාරම්මණං දස්සෙත්වා කූටතාපසං තතො පලාපෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා කූටජටිලො අයං අම්බගොපකො මහල්ලකො අහොසි, චතස්සො සෙට්ඨිධීතරො එතායෙව, සක්කො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

අම්බජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[345] 5. රාජකුම්භජාතකවණ්ණනා

වනං යදග්ගි දහතීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං අලසභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර සාවත්ථිවාසී කුලපුත්තො සාසනෙ උරං දත්වා පබ්බජිත්වාපි අලසො අහොසි උද්දෙසපරිපුච්ඡායොනිසොමනසිකාරවත්තපටිවත්තාදීහි පරිබාහිරො නීවරණාභිභූතො. නිසින්නට්ඨානාදීසු ඉරියාපථෙසු තථා එව හොති. තස්ස තං ආලසියභාවං ආරබ්භ භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘ආවුසො, අසුකො නාම භික්ඛු එවරූපෙ නිය්යානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා ආලසියො කුසීතො නීවරණාභිභූතො විහරතී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස ආලසියොයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අමච්චරතනං අහොසි, බාරාණසිරාජා ආලසියජාතිකො අහොසි. බොධිසත්තො ‘‘රාජානං පබොධෙස්සාමී’’ති එකං උපමං උපධාරෙන්තො විචරති. අථෙකදිවසං රාජා උය්යානං ගන්ත්වා අමච්චගණපරිවුතො තත්ථ විචරන්තො එකං රාජකුම්භං නාම ආලසියං පස්සි. තථාරූපා කිර ආලසියා සකලදිවසං ගච්ඡන්තාපි එකද්වඞ්ගුලමත්තමෙව ගච්ඡන්ති. රාජා තං දිස්වා ‘‘වයස්ස කො නාම සො’’ති බොධිසත්තං පුච්ඡි. මහාසත්තො ‘‘රාජකුම්භො නාමෙස, මහාරාජ, ආලසියො. එවරූපො හි සකලදිවසං ගච්ඡන්තොපි එකඞ්ගුලද්වඞ්ගුලමත්තමෙව ගච්ඡතී’’ති වත්වා තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො ‘‘අම්භො, රාජකුම්භ, තුම්හාකං දන්ධගමනං ඉමස්මිං අරඤ්ඤෙ දාවග්ගිම්හි උට්ඨිතෙ කිං කරොථා’’ති වත්වා පඨමං ගාථමාහ –

173.

‘‘වනං යදග්ගි දහති, පාවකො කණ්හවත්තනී;
කථං කරොසි පචලක, එවං දන්ධපරක්කමො’’ති.

තත්ථ **යදග්ගීති** යදා අග්ගි. **පාවකො කණ්හවත්තනීති** අග්ගිනො වෙවචනං. **පචලකාති** තං ආලපති. සො හි චලන්තො චලන්තො ගච්ඡති,

නිච්චං වා පචලායති, තස්මා ‘‘පචලකො’’ති වුච්චති. **දන්ධපරක්කමොති** ගරුවීරියො.

තං සුත්වා රාජකුම්භො දුතියං ගාථමාහ –

174.
‘‘බහූනි රුක්ඛඡිද්දානි, පථබ්‍යා විවරානි ච;
තානි චෙ නාභිසම්භොම, හොති නො කාලපරියායො’’ති.

තස්සත්ථො – පණ්ඩිත, අම්හාකං ඉතො උත්තරිගමනං නාම නත්ථි. ඉමස්මිං පන අරඤ්ඤෙ රුක්ඛඡිද්දානි පථවියං විවරානි ච බහූනි. යදි තානි න පාපුණාම, **හොති නො කාලපරියායොති** මරණමෙව නො හොතීති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො ඉතරා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

175.
‘‘යො දන්ධකාලෙ තරති, තරණීයෙ ච දන්ධති;
සුක්ඛපණ්ණංව අක්කම්ම, අත්ථං භඤ්ජති අත්තනො.

176.
‘‘යො දන්ධකාලෙ දන්ධෙති, තරණීයෙ ච තාරයි;
සසීව රත්තිං විභජං, තස්සත්ථො පරිපූරතී’’ති.

තත්ථ **දන්ධකාලෙති** තෙසං තෙසං කම්මානං සණිකං කත්තබ්බකාලෙ. **තරතීති** තුරිතතුරිතො වෙගෙන තානි කම්මානි කරොති. **සුක්ඛපණ්ණංවාති** යථා වාතාතපසුක්ඛං තාලපණ්ණං බලවා පුරිසො අක්කමිත්වා භඤ්ජෙය්‍ය, තත්ථෙව චුණ්ණවිචුණ්ණං කරෙය්‍ය, එවං සො අත්තනො අත්ථං වුද්ධිං භඤ්ජති. **දන්ධෙතීති** දන්ධයති දන්ධකාතබ්බානි කම්මානි දන්ධමෙව කරොති. **තාරයීති** තුරිතකාතබ්බානි කම්මානි තුරිතොව කරොති. **සසීව රත්තිං විභජන්ති** යථා චන්දො ජුණ්හපක්ඛං රත්තිං ජොතයමානො කාළපක්ඛරත්තිතො රත්තිං විභජන්තො දිවසෙ දිවසෙ පරිපූරති, එවං තස්ස පුරිසස්ස අත්ථො පරිපූරතීති වුත්තං හොති.

රාජා බොධිසත්තස්ස වචනං සුත්වා තතො පට්ඨාය අනලසො ජාතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා රාජකුම්භො ආලසියභික්ඛු අහොසි, පණ්ඩිතාමච්චො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

රාජකුම්භජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[346] 6. කෙසවජාතකවණ්ණනා

මනුස්සින්දං ජහිත්වානාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො විස්සාසභොජනං ආරබ්භ කථෙසි. අනාථපිණ්ඩිකස්ස කිර ගෙහෙ පඤ්චන්නං භික්ඛුසතානං නිබද්ධභත්තං හොති, ගෙහං නිච්චකාලං භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ඔපානභූතං කාසාවපජ්ජොතං ඉසිවාතපටිවාතං. අථෙකදිවසං රාජා නගරං පදක්ඛිණං කරොන්තො සෙට්ඨිනො නිවෙසනෙ භික්ඛුසඞ්ඝං දිස්වා ''අහම්පි අරියසඞ්ඝස්ස නිබද්ධං භික්ඛං දස්සාමී''ති විහාරං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා පඤ්චන්නං භික්ඛුසතානං නිබද්ධං භික්ඛං පට්ඨපෙසි. තතො පට්ඨාය රාජනිවෙසනෙ නිබද්ධං භික්ඛා දියyති, තිවස්සිකගන්ධසාලිභොජනං පණීතං. විස්සාසෙනපි සිනෙහෙනපි සහත්ථා දායකා නත්ථි, රාජයුත්තෙ දාපෙසි. භික්ඛූ නිසීදිත්වා භුඤ්ජිතුං න ඉච්ඡන්ති, නානග්ගරසභත්තං ගහෙත්වා අත්තනො අත්තනො උපට්ඨාකකුලං ගන්ත්වා තං භත්තං තෙසං දත්වා තෙහි දින්නං ලූඛං වා පණීතං වා භුඤ්ජන්ති.

අථෙකදිවසං රඤ්ඤො බහුං ඵලාඵලං ආහරිංසු. රාජා ''සඞ්ඝස්ස දෙථා''ති ආහ. මනුස්සා භත්තග්ගං ගන්ත්වා එකභික්ඛුම්පි අදිස්වා ''එකො භික්ඛුපි නත්ථී''ති රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. ''නනු වෙලායෙව තාවා''ති? ''ආම, වෙලා, භික්ඛූ පන තුම්හාකං ගෙහෙ භත්තං ගහෙත්වා අත්තනො අත්තනො විස්සාසිකානං උපට්ඨාකානං ගෙහං ගන්ත්වා තෙසං දත්වා තෙහි දින්නං ලූඛං වා පණීතං වා භුඤ්ජන්තී''ති. රාජා ''අම්හාකං භත්තං පණීතං, කෙන නු ඛො කාරණෙන අභුත්වා අඤ්ඤං භුඤ්ජන්ති, සත්ථාරං පුච්ඡිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා විහාරං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා පුච්ඡි. සත්ථා ''මහාරාජ, භොජනං නාම විස්සාසපරමං, තුම්හාකං ගෙහෙ විස්සාසං පච්චුපට්ඨාපෙත්වා සිනෙහෙන දායකානං අභාවා භික්ඛූ භත්තං ගහෙත්වා අත්තනො අත්තනො විස්සාසිකට්ඨානෙ පරිභුඤ්ජන්ති. මහාරාජ, විස්සාසසදිසො අඤ්ඤො රසො නාම නත්ථි, අවිස්සාසිකෙන දින්නං චතුමධුරම්පි හි විස්සාසිකෙන දින්නං සාමාකභත්තං න අග්ඝති. පොරාණකපණ්ඩිතාපි රොගෙ උප්පන්නෙ රඤ්ඤා පඤ්ච වෙජ්ජකුලානි ගහෙත්වා භෙසජ්ජෙ කාරිතෙපි රොගෙ අවූපසන්තෙ විස්සාසිකානං සන්තිකං ගන්ත්වා අලොණකං සාමාකනීවාරයාගුඤ්චෙව උදකමත්තසිත්තං අලොණකපණ්ණඤ්ච පරිභුඤ්ජිත්වා නිරොගා ජාතා''ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කාසිරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති, ''කප්පකුමාරො''තිස්ස නාමං අකංසු. සො වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා අපරභාගෙ ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජි. තදා කෙසවො නාම තාපසො පඤ්චහි තාපසසතෙහි පරිවුතො ගණසත්ථා හුත්වා හිමවන්තෙ වසති. බොධිසත්තො තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා පඤ්චන්නං අන්තෙවාසිකසතානං ජෙට්ඨන්තෙවාසිකො හුත්වා විහාසි, කෙසවතාපසස්ස හිතජ්ඣාසයො සසිනෙහො අහොසි. තෙ

අඤ්ඤමඤ්ඤං අතිවිය විස්සාසිකා අහෙසුං. අපරභාගෙ කෙසවො තෙ තාපසෙ ආදාය ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය මනුස්සපථං ගන්ත්වා බාරාණසිං පත්වා රාජුය්‍යානෙ වසිත්වා පුනදිවසෙ නගරං භික්ඛාය පවිසිත්වා රාජද්වාරං අගමාසි. රාජා ඉසිගණං දිස්වා පක්කොසාපෙත්වා අන්තොනිවෙසනෙ භොජෙත්වා පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා උය්‍යානෙ වසාපෙසි. අථ වස්සාරත්තෙ අතික්කන්තෙ කෙසවො රාජානං ආපුච්ඡි. රාජා ‘‘භන්තෙ, තුම්හෙ මහල්ලකා, අම්හෙ තාව උපනිස්සාය වසථ, දහරතාපසෙ හිමවන්තං පෙසෙථා’’ති ආහ. සො ‘‘සාධූ’’ති ජෙට්ඨන්තෙවාසිකෙන සද්ධිං තෙ හිමවන්තං පෙසෙත්වා සයං එකකොව ඔහියි. කප්පො හිමවන්තං ගන්ත්වා තාපසෙහි සද්ධිං වසි.

කෙසවො කප්පෙන විනා වසන්තො උක්කණ්ඨිත්වා තං දට්ඨුකාමො හුත්වා නිද්දං න ලභති, තස්ස නිද්දං අලභන්තස්ස සම්මා ආහාරො න පරිණාමං ගච්ඡති, ලොහිතපක්ඛන්දිකා අහොසි, බාළ්හා වෙදනා වත්තන්ති. රාජා පඤ්ච වෙජ්ජකුලානි ගහෙත්වා තාපසං පටිජග්ගි, රොගො න වූපසම්මති. කෙසවො රාජානං ආහ ‘‘මහාරාජ, කිං මය්හං මරණං ඉච්ඡථ, උදාහු අරොගභාව’’න්ති? ‘‘අරොගභාවං, භන්තෙ’’ති. ‘‘තෙන හි මං හිමවන්තං පෙසෙථා’’ති. ‘‘සාධු, භන්තෙ’’ති රාජා නාරදං නාම අමච්චං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘නාරද, අම්හාකං භදන්තං ගහෙත්වා වනචරකෙහි සද්ධිං හිමවන්තං යාහී’’ති පෙසෙසි. නාරදො තං තත්ථ නෙත්වා පච්චාගමාසි. කෙසවස්සපි කප්පෙ දිට්ඨමත්තෙයෙව චෙතසිකරොගො වූපසන්තො, උක්කණ්ඨා පටිප්පස්සම්භි. අථස්ස කප්පො අලොණකෙන අධූපනෙන උදකමත්තසිත්තපණ්ණෙන සද්ධිං සාමාකනීවාරයාගුං අදාසි, තස්ස තඞ්ඛණඤ්ඤෙව ලොහිතපක්ඛන්දිකා පටිප්පස්සම්භි.

පුන රාජා නාරදං පෙසෙසි ‘‘ගච්ඡ කෙසවස්ස තාපසස්ස පවත්තිං ජානාහී’’ති. සො ගන්ත්වා තං අරොගං දිස්වා ‘‘භන්තෙ, බාරාණසිරාජා පඤ්ච වෙජ්ජකුලානි ගහෙත්වා පටිජග්ගන්තො තුම්හෙ අරොගෙ කාතුං නාසක්ඛි, කථං තෙ කප්පො පටිජග්ගී’’ති වත්වා පඨමං ගාථමාහ –

177.

‘‘මනුස්සින්දං ජහිත්වාන, සබ්බකාමසමිද්ධිනං;
කථං නු භගවා කෙසී, කප්පස්ස රමති අස්සමෙ’’ති.

තත්ථ **මනුස්සින්ද**න්ති මනුස්සානං ඉන්දං බාරාණසිරාජානං. **කථං නු භගවා කෙසී**ති කෙන නු ඛො උපායෙන අයං අම්හාකං භගවා කෙසවතාපසො කප්පස්ස අස්සමෙ රමතීති.

එවං අඤ්ඤෙහි සද්ධිං සල්ලපන්තො විය කෙසවස්ස අභිරතිකාරණං පුච්ඡි. තං සුත්වා කෙසවො දුතියං ගාථමාහ –

178.

‘‘සාදූනි රමණීයානි, සන්ති වක්ඛා මනොරමා;
සුභාසිතානි කප්පස්ස, නාරද රමයන්ති ම’’න්ති.

තත්ථ **වක්ඛාති** රුක්ඛා. පාළියං පන ‘‘රුක්ඛා’’ත්වෙව ලිඛිතං. **සුභාසිතානීති** කප්පෙන කථිතානි සුභාසිතානි මං රමයන්තීති අත්ථො.

එවඤ්ච පන වත්වා ‘‘එවං මං අභිරමාපෙන්තො කප්පො අලොණකං අධූපනං උදකසිත්තපණ්ණමිස්සං සාමාකනීවාරයාගුං පායෙසි, තාය මෙ සරීරෙ බ්‍යාධි වූපසමිතො, අරොගො ජාතොම්හී’’ති ආහ. තං සුත්වා නාරදො තතියං ගාථමාහ –

179.

‘‘සාලීනං ඔදනං භුඤ්ජෙ, සුචිං මංසූපසෙචනං;
කථං සාමාකනීවාරං, අලොණං ඡාදයන්ති ත’’න්ති.

තත්ථ **භුඤ්ජෙති** භුඤ්ජසි, අයමෙව වා පාඨො. **ඡාදයන්තීති** ඡාදයති පීණෙති තොසෙති. ගාථාබන්ධසුඛත්ථං පන අනුනාසිකො කතො. ඉදං වුත්තං හොති – යො ත්වං සුචිං මංසූපසෙචනං රාජකුලෙ රාජාරහං සාලිභත්තං භුඤ්ජසි, තං කථමිදං සාමාකනීවාරං අලොණං පීණෙති තොසෙති, කථං තෙ එතං රුච්චතීති.

තං සුත්වා කෙසවො චතුත්ථං ගාථමාහ –

180.

‘‘සාදුං වා යදි වාසාදුං, අප්පං වා යදි වා බහුං;
විස්සත්ථො යත්ථ භුඤ්ජෙය්‍ය, විස්සාසපරමා රසා’’ති.

තත්ථ **යදි වාසාදුන්ති** යදි වා අසාදුං. **විස්සත්ථොති** නිරාසඞ්කො විස්සාසපත්තො හුත්වා. **යත්ථ භුඤ්ජෙය්‍යාති** යස්මිං නිවෙසනෙ එවං භුඤ්ජෙය්‍ය, තත්ථ එවං භුත්තං යංකිඤ්චි භොජනං සාදුමෙව. කස්මා? යස්මා **විස්සාසපරමා රසා,** විස්සාසො පරමො උත්තමො එතෙසන්ති විස්සාසපරමා රසා. විස්සාසසදිසො හි අඤ්ඤො රසො නාම නත්ථි. අවිස්සාසිකෙන හි දින්නං චතුමධුරම්පි විස්සාසිකෙන දින්නං අම්බිලකඤ්ජියං න අග්ඝතීති.

නාරදො තස්ස වචනං සුත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘කෙසවො ඉදං නාම කථෙසී’’ති ආචික්ඛි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, නාරදො සාරිපුත්තො, කෙසවො බකබ්‍රහ්මා, කප්පො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කෙසවජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[347] 7. අයකූටජාතකවණ්ණනා

සබ්බායසන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ලොකත්ථචරියං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු **මහාකණ්හජාතකෙ** (ජා. 1.12.61 ආදයො) ආවි භවිස්සති.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො උග්ගහිතසබ්බසිප්පො පිතු අච්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨාය ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි. තදා මනුස්සා දෙවමඞ්ගලිකා හුත්වා බහූ අජෙළකාදයො මාරෙත්වා දෙවතානං බලිකම්මං කරොන්ති. බොධිසත්තො ''පාණො න හන්තබ්බො''ති භෙරිං චරාපෙසි. යක්ඛා බලිකම්මං අලභමානා බොධිසත්තස්ස කුජ්ඣිත්වා හිමවන්තෙ යක්ඛසමාගමං ගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස මාරණත්ථාය එකං කක්ඛළං යක්ඛං පෙසෙසුං. සො කණ්ණිකමත්තං මහන්තං ආදිත්තං අයකූටං ගහෙත්වා ''ඉමිනා නං පහරිත්වා මාරෙස්සාමී''ති ආගන්ත්වා මජ්ඣිමයාමසමනන්තරෙ බොධිසත්තස්ස සයනමත්ථකෙ අට්ඨාසි. තස්මිං ඛණෙ සක්කස්ස ආසනං උණ්හාකාරං දස්සෙසි. සො ආවජ්ජමානො තං කාරණං ඤත්වා ඉන්දවජිරං ආදාය ගන්ත්වා යක්ඛස්ස උපරි අට්ඨාසි. බොධිසත්තො යක්ඛං දිස්වා ''කිං නු බො එස මං රක්ඛමානො ඨිතො, උදාහු මාරෙතුකාමො''ති තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො පඨමං ගාථමාහ –

181.

''සබ්බායසං කූටමතිප්පමාණං, පග්ගය්හ යො තිට්ඨසි අන්තලික්ඛෙ;
රක්ඛාය මෙ ත්වං විහිතො නුසජ්ජ, උදාහු මෙ චෙතයසෙ වධායා''ති.

තත්ථ **විහිතො නුසජ්ජාති** විහිතො නු අසි අජ්ජ.

බොධිසත්තො පන යක්ඛමෙව පස්සති, න සක්කං. යක්ඛො සක්කස්ස භයෙන බොධිසත්තං පහරිතුං න සක්කොති. සො බොධිසත්තස්ස කථං සුත්වා ''මහාරාජ, නාහං තව රක්ඛණත්ථාය ඨිතො, ඉමිනා පන ජලිතෙන අයකූටෙන පහරිත්වා තං මාරෙස්සාමීති ආගතොම්හි, සක්කස්ස භයෙන තං පහරිතුං න සක්කොමී''ති එතමත්ථං දීපෙන්තො දුතියං ගාථමාහ –

182.

''දූතො අහං රාජිධ රක්ඛසානං, වධාය තුය්හං පහිතොහමස්මි;
ඉන්දො ච තං රක්ඛති දෙවරාජා, තෙනුත්තමඞ්ගං න තෙ ඵාලයාමී''ති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො ඉතරා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

183.

‘‘සචෙ ච මං රක්ඛති දෙවරාජා, දෙවානමින්දො මඝවා සුජම්පති;
කාමං පිසාචා විනදන්තු සබ්බෙ, න සන්තසෙ රක්ඛසියා පජාය.

184.

‘‘කාමං කන්දන්තු කුම්භණ්ඩා, සබ්බෙ පංසුපිසාචකා;
නාලං පිසාචා යුද්ධාය, මහතී සා විභිංසිකා’’ති.

තත්ථ **රක්ඛසියා පජායාති** රක්ඛසිසඞ්ඛාතාය පජාය, රක්ඛසසත්තානන්ති අත්ථො. **කුම්භණ්ඩාති** කුම්භමත්තරහස්සඞ්ගා මහොදරා යක්ඛා. **පංසුපිසාචකාති** සඞ්කාරට්ඨානෙ පිසාචා. **නාලන්ති** පිසාචා නාම මයා සද්ධිං යුද්ධාය න සමත්ථා. **මහතී සා විභිංසිකාති** යං පනෙතෙ යක්ඛා සන්නිපතිත්වා විභිංසිකං දස්සෙන්ති, සා මහතී විභිංසිකා භයකාරණදස්සනමත්තමෙව මය්හං, න පනාහං භායාමීති අත්ථො.

සක්කො යක්ඛං පලාපෙත්වා මහාසත්තං ඔවදිත්වා ‘‘මා භායි, මහාරාජ, ඉතො පට්ඨාය තව රක්ඛා මමායත්තා’’ති වත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා සක්කො අනුරුද්ධො අහොසි, බාරාණසිරාජා අහමෙව අහොසි’’න්ති.

අයකූටජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[348] 8. අරඤ්ඤජාතකවණ්ණනා

අරඤ්ඤා ගාමමාගම්මාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ථුල්ලකුමාරිකාපලොභනං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු **චූළනාරදකස්සපජාතකෙ** (ජා. 1.13.40 ආදයො) ආවි භවිස්සති.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං උග්ගහිතසිප්පො භරියාය කාලකතාය පුත්තං ගහෙත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තෙ වසන්තො පුත්තං අස්සමපදෙ ඨපෙත්වා ඵලාඵලත්ථාය ගච්ඡති. තදා චොරෙසු පච්චන්තගාමං පහරිත්වා කරමරෙ ගහෙත්වා ගච්ඡන්තෙසු එකා කුමාරිකා පලායිත්වා තං අස්සමපදං පත්වා තාපසකුමාරං පලොභෙත්වා සීලවිනාසං පාපෙත්වා ‘‘එහි ගච්ඡාමා’’ති ආහ. ‘‘පිතා තාව මෙ ආගච්ඡතු, තං පස්සිත්වා ගමිස්සාමී’’ති. ‘‘තෙන හි දිස්වා ආගච්ඡා’’ති නික්ඛමිත්වා අන්තරාමග්ගෙ නිසීදි. තාපසකුමාරො පිතරි ආගතෙ පඨමං ගාථමාහ –

185.

‘‘අරඤ්ඤා ගාමමාගම්ම, කිංසීලං කිංවතං අහං;
පුරිසං තාත සෙවෙය්‍යං, තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතො’’ති.

තත්ථ **අරඤ්ඤා ගාමමාගම්මාති** තාත අහං ඉතො අරඤ්ඤතො මනුස්සපථං වසනත්ථාය ගතො වසනගාමං පත්වා කිං කරොමීති.

අථස්ස පිතා ඔවාදං දදන්තො තිස්සො ගාථා අභාසි –

186.

‘‘යො තං විස්සාසයෙ තාත, විස්සාසඤ්ච ඛමෙය්‍ය තෙ;
සුස්සූසී ච තිතික්ඛී ච, තං භජෙහි ඉතො ගතො.

187.

‘‘යස්ස කායෙන වාචාය, මනසා නත්ථි දුක්කටං;
උරසීව පතිට්ඨාය, තං භජෙහි ඉතො ගතො.

188.

‘‘හලිද්දිරාගං කපිචිත්තං, පුරිසං රාගවිරාගිනං;
තාදිසං තාත මා සෙවි, නිම්මනුස්සම්පි චෙ සියා’’ති.

තත්ථ **යො තං විස්සාසයෙති** යො පුරිසො තං විස්සාසෙය්‍ය න පරිසඞ්කෙය්‍ය. **විස්සාසඤ්ච ඛමෙය්‍ය තෙති** යො ච අත්තනි කයිරමානං තව විස්සාසං පත්තො නිරාසඞ්කො තං ඛමෙය්‍ය. **සුස්සූසීති** යො ච තව විස්සාසවචනං සොතුමිච්ඡති. **තිතික්ඛීති** යො ච තයා කතං අපරාධං ඛමති. **තං භජෙහීති** තං පුරිසං භජෙය්‍යාසි පයිරුපාසෙය්‍යාසි. **උරසීව පතිට්ඨායාති** යථා තස්ස උරසි පතිට්ඨාය වඩ්ඪිතො ඔරසපුත්තො ත්වම්පි තාදිසො උරසි පතිට්ඨිතපුත්තො විය හුත්වා එවරූපං පුරිසං භජෙය්‍යාසීති අත්ථො.

හලිද්දිරාගන්ති හලිද්දිරාගසදිසං අථිරචිත්තං. **කපිචිත්තන්ති** ලහුපරිවත්තිතාය මක්කටචිත්තං. **රාගවිරාගිනන්ති** මුහුත්තෙනෙව රජ්ජනවිරජ්ජනසභාවං. **නිම්මනුස්සම්පි චෙ සියාති** සචෙපි සකලං ජම්බුදීපතලං කායදුච්චරිතාදිවිරහිතස්ස මනුස්සස්ස අභාවෙන නිම්මනුස්සං සියා, තථාපි, තාත, තාදිසං ලහුචිත්තං මා සෙවි, සබ්බම්පි මනුස්සපථං විචිනිත්වා හෙට්ඨා වුත්තගුණසම්පන්නමෙව භජෙය්‍යාසීති අත්ථො.

තං සුත්වා තාපසකුමාරො ‘‘අහං, තාත, ඉමෙහි ගුණෙහි සමන්නාගතං පුරිසං කත්ථ ලභිස්සාමි, න ගච්ඡාමි, තුම්හාකඤ්ඤෙව සන්තිකෙ වසිස්සාමී’’ති වත්වා නිවත්ති. අථස්ස පිතා කසිණපරිකම්මං ආචික්ඛි. උභොපි අපරිහීනජ්ඣානා බ්‍රහ්මලොකපරායණා අහෙසුං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා පුත්තො ච කුමාරිකා ච එතෙයෙව අහෙසුං, පිතා තාපසො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

අරඤ්ඤජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[349] 9. සන්ධිභෙදජාතකවණ්ණනා

නෙව ඉත්ථීසු සාමඤ්ඤන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො පෙසුඤ්ඤසික්ඛාපදං ආරබ්භ කථෙසි. එකස්මිං කිර සමයෙ සත්ථා ‘‘ඡබ්බග්ගියා භික්ඛූ පෙසුඤ්ඤං උපසංහරන්තී’’ති සුත්වා තෙ පක්කොසාපෙත්වා ‘‘සච්චං කිර තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛූනං භණ්ඩනජාතානං කලහජාතානං විවාදාපන්නානං පෙසුඤ්ඤං උපසංහරථ, තෙන අනුප්පන්නානි චෙව භණ්ඩනානි උප්පජ්ජන්ති, උප්පන්නානි ච භියොභාවාය සංවත්තන්තී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සච්ච’’න්ති වුත්තෙ තෙ භික්ඛූ ගරහිත්වා ‘‘භික්ඛවෙ, පිසුණා වාචා නාම තිඛිණසත්තිපහාරසදිසා, දළ්හො විස්සාසොපි තාය ඛිප්පං භිජ්ජති, තඤ්ච පන ගහෙත්වා අත්තනො මෙත්තිභින්දනකජනො සීහඋසභසදිසො හොතී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස පුත්තො හුත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං උග්ගහිතසිප්පො පිතු අච්චයෙන ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි. තදා එකො ගොපාලකො අරඤ්ඤෙ ගොකුලෙසු ගාවො පටිජග්ගිත්වා ආගච්ඡන්තො එකං ගබ්භිනිං අසල්ලක්ඛෙත්වා පහාය ආගතො. තස්සා එකාය සීහියා සද්ධිං විස්සාසො උප්පජ්ජි. තා උභොපි දළ්හමිත්තා හුත්වා එකතො විචරන්ති. අපරභාගෙ ගාවී වච්ඡකං, සීහී සීහපොතකං විජායි. තෙ උභොපි ජනා කුලෙන ආගතමෙත්තියා දළ්හමිත්තා හුත්වා එකතො විචරන්ති. අථෙකො වනචරකො අරඤ්ඤං පවිසිත්වා තෙසං විස්සාසං දිස්වා අරඤ්ඤෙ උප්පජ්ජනකභණ්ඩං ආදාය බාරාණසිං ගන්ත්වා රඤ්ඤො දත්වා ‘‘අපි තෙ, සම්ම, කිඤ්චි අරඤ්ඤෙ අච්ඡරියං දිට්ඨපුබ්බ’’න්ති රඤ්ඤා පුට්ඨො ‘‘දෙව, අඤ්ඤං කිඤ්චි න පස්සාමි, එකං පන සීහඤ්ච උසභඤ්ච අඤ්ඤමඤ්ඤං විස්සාසිකෙ එකතො විචරන්තෙ අද්දස’’න්ති ආහ. ‘‘එතෙසං තතියෙ උප්පන්නෙ භයං භවිස්සති, යදා තෙසං තතියං පස්සති, අථ මෙ ආචික්ඛෙය්‍යාසී’’ති. ‘‘සාධු, දෙවා’’ති.

වනචරකෙ පන බාරාණසිං ගතෙ එකො සිඞ්ගාලො සීහඤ්ච උසභඤ්ච උපට්ඨහි. වනචරකො අරඤ්ඤං ගන්ත්වා තං දිස්වා ‘‘තතියස්ස උප්පන්නභාවං රඤ්ඤො කථෙස්සාමී’’ති නගරං ගතො. සිඞ්ගාලො චින්තෙසි ‘‘මයා ඨපෙත්වා සීහමංසඤ්ච උසභමංසඤ්ච අඤ්ඤං අඛාදිතපුබ්බං නාම නත්ථි, ඉමෙ භින්දිත්වා ඉමෙසං මංසං ඛාදිස්සාමී’’ති. සො ‘‘අයං තං එවං වදති, අයං තං එවං වදතී’’ති උභොපි තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං භින්දිත්වා න චිරස්සෙව කලහං කාරෙත්වා මරණාකාරප්පත්තෙ අකාසි. වනචරකොපි ගන්ත්වා රඤ්ඤො ‘‘තෙසං, දෙව, තතියො උප්පන්නො’’ති ආහ. ‘‘කො සො’’ති? ‘‘සිඞ්ගාලො, දෙවා’’ති. රාජා ‘‘සො උභො මිත්තෙ භින්දිත්වා මාරාපෙස්සති, මයං තෙසං මතකාලෙ සම්පාපුණිස්සාමා’’ති වත්වා රථං අභිරුය්හ වනචරකෙන මග්ගදෙසකෙන ගච්ඡන්තො තෙසු අඤ්ඤමඤ්ඤං කලහං කත්වා ජීවිතක්ඛයං පත්තෙසු සම්පාපුණි. සිඞ්ගාලො

පන හට්ඨතුට්ඨයො එකවාරං සීහස්ස මංසං ඛාදති, එකවාරං උසභස්ස මංසං ඛාදති. රාජා තෙ උභොපි ජීවිතක්ඛයප්පත්තෙ දිස්වා රථෙ ඨිතොව සාරථිනා සද්ධිං සල්ලපන්තො ඉමා ගාථා අභාසි –

189.

‘‘නෙව ඉත්ථීසු සාමඤ්ඤං, නාපි භක්ඛෙසු සාරථි;
අථස්ස සන්ධිභෙදස්ස, පස්ස යාව සුචින්තිතං.

190.

‘‘අසි තික්ඛොව මංසම්හි, පෙසුඤ්ඤං පරිවත්තති;
යත්ථූසභඤ්ච සීහඤ්ච, භක්ඛයන්ති මිගාධමා.

191.

‘‘ඉමං සො සයනං සෙති, යමිමං පස්සසි සාරථි;
යො වාචං සන්ධිභෙදස්ස, පිසුණස්ස නිබොධති.

192.

‘‘තෙ ජනා සුඛමෙධන්ති, නරා සග්ගගතාරිව;
යෙ වාචං සන්ධිභෙදස්ස, නාවබොධන්ති සාරථී’’ති.

තත්ථ **නෙව ඉත්ථීසූති** සම්ම සාරථි, ඉමෙසං ද්වින්නං ජනානං නෙව ඉත්ථීසු සාමඤ්ඤං අත්ථි න, භක්ඛෙසුපි. අඤ්ඤමෙව හි ඉත්ථිං සීහො සෙවති, අඤ්ඤං උසභො, අඤ්ඤං භක්ඛං සීහො ඛාදති, අඤ්ඤං උසභොති අත්ථො. **අථස්සාති** එවං කලහකාරණෙ අවිජ්ජමානෙපි අථ ඉමස්ස මිත්තසන්ධිභෙදකස්ස දුට්ඨසිඞ්ගාලස්ස ‘‘උභින්නං මංසං ඛාදිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා ඉමෙ මාරෙන්තස්ස **පස්ස යාව සුචින්තිතං,** සුචින්තිතං ජාතන්ති අධිප්පායො. **යත්ථාති** යස්මිං පෙසුඤ්ඤෙ පරිවත්තමානෙ. උසභඤ්ච සීහඤ්ච මිගාධමා සිඞ්ගාලා ඛාදන්ති, තං පෙසුඤ්ඤං මංසම්හි තිඛිණො අසි විය මිත්තභාවං ඡින්දන්තමෙව පරිවත්තතීති දීපෙති.

යමිමං පස්සසීති සම්ම සාරථි, යං ඉමං පස්සසි ඉමෙසං ද්වින්නං මතසයනං, අඤ්ඤොපි යො පුග්ගලො සන්ධිභෙදස්ස පිසුණස්ස පිසුණවාචං නිබොධති ගණ්හාති, සො ඉමං සයනං සෙති, එවමෙවං මරතීති දස්සෙති. **සුඛමෙධන්තීති** සුඛං වින්දන්ති ලභන්ති. **නරා සග්ගගතාරිවාති** සග්ගගතා දිබ්බභොගසමඞ්ගිනො නරා විය තෙ සුඛං වින්දන්ති. **නාවබොධන්තීති** න සාරතො පච්චෙන්ති, තාදිසං පන වචනං සුත්වා චොදෙත්වා සාරෙත්වා මෙත්තිං අභින්දිත්වා පාකතිකාව හොන්තීති.

රාජා ඉමා ගාථා භාසිත්වා සීහස්ස කෙසරචම්මනඛදාඨා ගාහාපෙත්වා නගරමෙව ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා බාරාණසිරාජා අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සන්ධිභෙදජාතකවණ්ණනා නවමා.

[350] 10. දෙවතාපඤ්හජාතකවණ්ණනා

හන්ති හත්ථෙහි පාදෙහීති අයං දෙවතාපුච්ඡා **උමඞ්ගජාතකෙ** (ජා. 2.22.590 ආදයො) ආවි භවිස්සති.

දෙවතාපඤ්හජාතකවණ්ණනා දසමා.

චූළකුණාලවග්ගො පඤ්චමො.

ජාතකුද්දානං –

කාලිඞ්ගො අස්සාරොහො ච, එකරාජා ච දද්දරො;
සීලවීමංසසුජාතා, පලාසො සකුණො ඡවො;
සෙය්‍යොති දස ජාතකා.

පුචිමන්දො කස්සපො ච, ඛන්තිවාදී ලොහකුම්භී;
සබ්බමංසලාභී සසො, මතාරොදකණවෙරා;
තිත්තිරො සුච්චජො දස.

කුටිදූසො දුද්දභායො, බ්‍රහ්මදත්තචම්මසාටකො;
ගොධරාජා ච කක්කාරු, කාකවතී නනු සොචියො;
කාළබාහු සීලවීමංසො දස.

කොකාලිකො රථලට්ඨී, පක්කගොධරාජොවාදා;
ජම්බුකබ්‍රහාඡත්තො ච, පීඨථුසා ච බාවෙරු;
විසය්හසෙට්ඨී දසධා.

කින්නරීවානරකුන්තිනී, අම්බහාරී ගජකුම්භො;
කෙසවායකූටාරඤ්ඤං, සන්ධිභෙදො දෙවතාපඤ්හා.

වග්ගුද්දානං –

කාලිඞ්ගො පුචිමන්දො ච, කුටිදූසකකොකිලා;
චූළකුණාලවග්ගොති, පඤ්චවග්ගා චතුක්කම්හි;
හොන්ති පඤ්ඤාස ජාතකා.

චතුක්කනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. පඤ්චකනිපාතො

1. මණිකුණ්ඩලවග්ගො

[351] 1. මණිකුණ්ඩලජාතකවණ්ණනා

ජීනො රථස්සං මණිකුණ්ඩලෙ චාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කොසලරඤ්ඤො අන්තෙපුරෙ සබ්බත්ථසාධකං පදුට්ඨාමච්චං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා විත්ථාරිතමෙව. ඉධ පන බොධිසත්තො බාරාණසිරාජා අහොසි. පදුට්ඨාමච්චො කොසලරාජානං ආනෙත්වා කාසිරජ්ජං ගාහාපෙත්වා බාරාණසිරාජානං බන්ධාපෙත්වා බන්ධනාගාරෙ පක්ඛිපාපෙසි. රාජා ඣානං උප්පාදෙත්වා ආකාසෙ පල්ලඞ්කෙන නිසීදි, චොරරඤ්ඤො සරීරෙ ඩාහො උප්පජ්ජි. සො බාරාණසිරාජානං උපසඞ්කමිත්වා පඨමං ගාථමාහ –

1.

‘‘ජීනො රථස්සං මණිකුණ්ඩලෙ ච, පුත්තෙ ච දාරෙ ච තථෙව ජීනො;
සබ්බෙසු භොගෙසු අසෙසකෙසු, කස්මා න සන්තප්පසි සොකකාලෙ’’ති.

තත්ථ **ජීනො රථස්සං මණිකුණ්ඩලෙ චාති** මහාරාජ, ත්වං රථඤ්ච අස්සඤ්ච මණිකුණ්ඩලානි ච ජීනො, ‘‘ජීනො රථස්සෙ ච මණිකුණ්ඩලෙ චා’’තිපි පාඨො. **අසෙසකෙසූති** නිස්සෙසකෙසු.

තං සුත්වා බොධිසත්තො ඉමා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

2.

‘‘පුබ්බෙව මච්චං විජහන්ති භොගා, මච්චො වා තෙ පුබ්බතරං ජහාති;
අසස්සතා භොගිනො කාමකාමි, තස්මා න සොචාමහං සොකකාලෙ.

3.

‘‘උදෙති ආපූරති වෙති චන්දො, අත්ථං තපෙත්වාන පලෙති සූරියො;
විදිතා මයා සත්තුක ලොකධම්මා, තස්මා න සොචාමහං සොකකාලෙ’’ති.

තත්ථ **පුබ්බෙව මච්චන්ති** මච්චං වා භොගා පුබ්බෙව පඨමතරඤ්ඤෙව විජහන්ති, මච්චො වා තෙ භොගෙ පුබ්බතරං ජහාති. **කාමකාමීති** චොරරාජානං ආලපති. අම්භො, කාමෙ කාමයමාන කාමකාමි භොගිනො නාම ලොකෙ අසස්සතා, භොගෙසු වා නට්ඨෙසු ජීවමානාව අභොගිනො හොන්ති, භොගෙ වා පහාය සයං නස්සන්ති, තස්මා අහං මහාජනස්ස සොකකාලෙපි න සොචාමීති අත්ථො. **විදිතා මයා සත්තුක ලොකධම්මාති**

චොරරාජානං ආලපති. අම්භො, සත්තුක, මයා ලාභො අලාභො යසො අයසොතිආදයො ලොකධම්මා විදිතා. යථෙව හි චන්දො උදෙති ච පූරති ච පුන ච ඛීයති, යථා ච සූරියො අන්ධකාරං විධමන්තො මහන්තං ආලොකං තපෙත්වාන පුන සායං අත්ථං පලෙති අත්ථං ගච්ඡති න දිස්සති, එවමෙව භොගා උප්පජ්ජන්ති ච නස්සන්ති ච, තත්ථ කිං සොකෙන, තස්මා න සොචාමීති අත්ථො.

එවං මහාසත්තො චොරරඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙත්වා ඉදානි තමෙව චොරං ගරහන්තො ආහ –

4.

> ‘‘අලසො ගිහී කාමභොගී න සාධු, අසඤ්ඤතො පබ්බජිතො න සාධු;
> රාජා න සාධු අනිසම්මකාරී, යො පණ්ඩිතො කොධනො තං න සාධු.

5.

> ‘‘නිසම්ම ඛත්තියො කයිරා, නානිසම්ම දිසම්පති;
> නිසම්මකාරිනො රාජ, යසො කිත්ති ච වඩ්ඪතී’’ති.

ඉමා පන ද්වෙ ගාථා හෙට්ඨා විත්ථාරිතායෙව. චොරරාජා බොධිසත්තං ඛමාපෙත්වා රජ්ජං පටිච්ඡාපෙත්වා අත්තනො ජනපදමෙව ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා කොසලරාජා ආනන්දො අහොසි, බාරාණසිරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

මණිකුණ්ඩලජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[352] 2. සුජාතජාතකවණ්ණනා

කිං නු සන්තරමානොවාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො මතපිතිකං කුටුම්බිකං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර පිතරි මතෙ පරිදෙවමානො විචරති, සොකං විනොදෙතුං න සක්කොති. අථ සත්ථා තස්ස සොතාපත්තිඵලූපනිස්සයං දිස්වා සාවත්ථිං පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්ඡාසමණං ආදාය තස්ස ගෙහං ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසින්නො තං වන්දිත්වා නිසින්නං ‘‘කිං, උපාසක, සොචසී’’ති වත්වා ‘‘ආම, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘ආවුසො, පොරාණකපණ්ඩිතා පණ්ඩිතානං වචනං සුත්වා පිතරි කාලකතෙ න සොචිංසූ’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කුටුම්බිකගෙහෙ නිබ්බත්ති, ‘‘සුජාතකුමාරො’’තිස්ස නාමං කරිංසු. තස්ස වයප්පත්තස්ස පිතාමහො කාලමකාසි. අථස්ස පිතා පිතු කාලකිරියතො පට්ඨාය සොකසමප්පිතො ආළාහනං ගන්ත්වා ආළාහනතො අට්ඨීනි

ආහරිත්වා අත්තනො ආරාමෙ මත්තිකාථූපං කත්වා තානි තත්ථ නිදහිත්වා ගතගතවෙලාය ථූපං පුප්ඵෙහි පූජෙත්වා චෙතියං ආවිජ්ඣන්තො පරිදෙවති, නෙව න්හායති න ලිම්පති න භුඤ්ජති න කම්මන්තෙ විචාරෙති. තං දිස්වා බොධිසත්තො ‘‘පිතා මෙ අය්‍යකස්ස මතකාලතො පට්ඨාය සොකාභිභූතො චරති, ඨපෙත්වා පන මං අඤ්ඤො එතං සඤ්ඤාපෙතුං න සක්කොති, එකෙන නං උපායෙන නිස්සොකං කරිස්සාමී’’ති බහිගාමෙ එකං මතගොණං දිස්වා තිණඤ්ච පානීයඤ්ච ආහරිත්වා තස්ස පුරතො ඨපෙත්වා ‘‘ඛාද, ඛාද, පිව, පිවා’’ති ආහ. ආගතාගතා නං දිස්වා ‘‘සම්ම සුජාත, කිං උම්මත්තකොසි, මතගොණස්ස තිණොදකං දෙසී’’ති වදන්ති. සො න කිඤ්චි පටිවදති. අථස්ස පිතු සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘පුත්තො තෙ උම්මත්තකො ජාතො, මතගොණස්සස්ස තිණොදකං දෙතී’’ති ආහංසු. තං සුත්වා කුටුම්බිකස්ස පිතුසොකො අපගතො, පුත්තසොකො පතිට්ඨිතො. සො වෙගෙනාගන්ත්වා ‘‘නනු ත්වං, තාත සුජාත, පණ්ඩිතොසි, කිංකාරණා මතගොණස්ස තිණොදකං දෙසී’’ති වත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

6.

‘‘කිං නු සන්තරමානොව, ලායිත්වා හරිතං තිණං;
ඛාද ඛාදාති ලපසි, ගතසත්තං ජරග්ගවං.

7.

‘‘න හි අන්නෙන පානෙන, මතො ගොණො සමුට්ඨහෙ;
ත්වඤ්ච තුච්ඡං විලපසි, යථා තං දුම්මතී තථා’’ති.

තත්ථ **සන්තරමානොවාති** තුරිතො විය හුත්වා. **ලායිත්වාති** ලුනිත්වා. **ලපසීති** විලපසි. **ගතසත්තං ජරග්ගවන්ති** විගතජීවිතං ජිණ්ණගොණං. **යථා තන්ති** එත්ථ **තන්ති** නිපාතමත්තං, යථා දුම්මති අප්පපඤ්ඤො විලපෙය්‍ය, තථා ත්වං තුච්ඡං විලපසීති.

තතො බොධිසත්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

8.

‘‘තථෙව තිට්ඨති සීසං, හත්ථපාදා ච වාලධි;
සොතා තථෙව තිට්ඨන්ති, මඤ්ඤෙ ගොණො සමුට්ඨහෙ.

9.

‘‘නෙවය්‍යකස්ස සීසඤ්ච, හත්ථපාදා ච දිස්සරෙ;
රුදං මත්තිකථූපස්මිං, නනු ත්වඤ්ඤෙව දුම්මතී’’ති.

තත්ථ **තථෙවාති** යථා පුබ්බෙ ඨිතං, තථෙව තිට්ඨති. **මඤ්ඤෙති** එතෙසං සීසාදීනං තථෙව ඨිතත්තා අයං ගොණො සමුට්ඨහෙය්‍යාති මඤ්ඤාමි. **නෙවය්‍යකස්ස සීසඤ්චාති** අය්‍යකස්ස පන සීසඤ්ච හත්ථපාදා ච න

දිස්සන්ති. ‘‘පිට්ඨිපාදා න දිස්සරෙ’’තිපි පාඨො. **නනු ත්වඤ්ඤෙව දුම්මතීති** අහං තාව සීසාදීනි පස්සන්තො එවං කරොමි, ත්වං පන න කිඤ්චි පස්සසි, ඣාපිතට්ඨානතො අට්ඨීනි ආහරිත්වා මත්තිකාථූපං කත්වා පරිදෙවසි. ඉති මං පටිච්ච සතගුණෙන සහස්සගුණෙන සතසහස්සගුණෙන නනු ත්වඤ්ඤෙව දුම්මති. භිජ්ජනධම්මා නාම සඞ්ඛාරා භිජ්ජන්ති, තත්ථ කා පරිදෙවනාති.

තං සුත්වා බොධිසත්තස්ස පිතා ‘‘මම පුත්තො පණ්ඩිතො ඉධලොකපරලොකකිච්චං ජානාති, මම සඤ්ඤාපනත්ථාය එතං කම්මං අකාසී’’ති චින්තෙත්වා ‘‘තාත සුජාතපණ්ඩිත, ‘සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා’ති මෙ ඤාතා, ඉතො පට්ඨාය න සොචිස්සාමි, පිතුසොකහරණකපුත්තෙන නාම තාදිසෙන භවිතබ්බ’’න්ති වත්වා පුත්තස්ස ථුතිං කරොන්තො ආහ –

10.

‘‘ආදිත්තං වත මං සන්තං, ඝතසිත්තංව පාවකං;
වාරිනා විය ඔසිඤ්චං, සබ්බං නිබ්බාපයෙ දරං.

11.

‘‘අබ්බහී වත මෙ සල්ලං, යමාසි හදයස්සිතං;
යො මෙ සොකපරෙතස්ස, පිතුසොකං අපානුදි.

12.

‘‘සොහං අබ්බූළ්හසල්ලොස්මි, වීතසොකො අනාවිලො;
න සොචාමි න රොදාමි, තව සුත්වාන මාණව.

13.

‘‘එවං කරොන්ති සප්පඤ්ඤා, යෙ හොන්ති අනුකම්පකා;
විනිවත්තෙන්ති සොකම්හා, සුජාතො පිතරං යථා’’ති.

තත්ථ **නිබ්බාපයෙති** නිබ්බාපයි. **දරන්ති** සොකදරථං. **සුජාතො පිතරං යථාති** යථා මම පුත්තො සුජාතො මං පිතරං සමානං අත්තනො සප්පඤ්ඤතාය සොකම්හා විනිවත්තයි, එවං අඤ්ඤෙපි සප්පඤ්ඤා සොකම්හා විනිවත්තයන්තීති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ කුටුම්බිකො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තදා සුජාතො අහමෙව අහොසින්ති.

සුජාතජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[353] 3. වෙනසාඛජාතකවණ්ණනා

නයිදං නිච්චං භවිතබ්බන්ති ඉදං සත්ථා භග්ගෙසු සංසුමාරගිරං නිස්සාය භෙසකළාවනෙ විහරන්තො බොධිරාජකුමාරං ආරබ්භ කථෙසි. බොධිරාජකුමාරො නාම උදෙනස්ස රඤ්ඤො පුත්තො තස්මිං කාලෙ සංසුමාරගිරෙ වසන්තො එකං පරියොදාතසිප්පං වඩ්ඪකිං පක්කොසාපෙත්වා අඤ්ඤෙහි රාජූහි අසදිසං කත්වා කොකනදං නාම පාසාදං කාරාපෙසි. කාරාපෙත්වා ච පන ‘‘අයං වඩ්ඪකී අඤ්ඤස්සපි රඤ්ඤො එවරූපං පාසාදං කරෙය්‍යා’’ති මච්ඡරායන්තො තස්ස අක්ඛීනි උප්පාටාපෙසි. තෙනස්ස අක්ඛීනං උප්පාටිතභාවො භික්ඛුසඞ්ඝෙ පාකටො ජාතො. තස්මා භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘ආවුසො, බොධිරාජකුමාරො කිර තථාරූපස්ස වඩ්ඪකිනො අක්ඛීනි උප්පාටාපෙසි, අහො කක්ඛළො ඵරුසො සාහසිකො’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස කක්ඛළො ඵරුසො සාහසිකොව. න කෙවලඤ්ච ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස ඛත්තියසහස්සානං අක්ඛීනි උප්පාටාපෙත්වා මාරෙත්වා තෙසං මංසෙන බලිකම්මං කාරෙසී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තක්කසිලායං දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො අහොසි. ජම්බුදීපතලෙ ඛත්තියමාණවා බ්‍රාහ්මණමාණවා ච තස්සෙව සන්තිකෙ සිප්පං උග්ගණ්හිංසු. බාරාණසිරඤ්ඤො පුත්තො බ්‍රහ්මදත්තකුමාරො නාම තස්ස සන්තිකෙ තයො වෙදෙ උග්ගණ්හි. සො පන පකතියාපි කක්ඛළො ඵරුසො සාහසිකො අහොසි. බොධිසත්තො අඞ්ගවිජ්ජාවසෙන තස්ස කක්ඛළඵරුසසාහසිකභාවං ඤත්වා ‘‘තාත, ත්වං කක්ඛළො ඵරුසො සාහසිකො, ඵරුසෙන නාම ලද්ධං ඉස්සරියං අචිරට්ඨිතිකං හොති, සො ඉස්සරියෙ විනට්ඨෙ භින්ननාවො විය සමුද්දෙ පතිට්ඨං න ලභති, තස්මා මා එවරූපො අහොසී’’ති තං ඔවදන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

14.

‘‘නයිදං නිච්චං භවිතබ්බං බ්‍රහ්මදත්ත, ඛෙමං සුභික්ඛං සුඛතා ච කායෙ;
අත්ථච්චයෙ මා අහු සම්පමූළ්හො, භින්නප්ලවො සාගරස්සෙව මජ්ඣෙ.

15.

‘‘යානි කරොති පුරිසො, තානි අත්තනි පස්සති;
කල්‍යාණකාරී කල්‍යාණං, පාපකාරී ච පාපකං;
යාදිසං වපතෙ බීජං, තාදිසං හරතෙ ඵල’’න්ති.

තත්ථ **සුඛිතා ච කායෙති** තාත බ්‍රහ්මදත්ත, යදෙතං ඛෙමං වා සුභික්ඛං වා යා වා එසා සුඛිතා කායෙ, ඉදං සබ්බං ඉමෙසං සත්තානං නිච්චං සබ්බකාලමෙව න හවති, ඉදං පන අනිච්චං හුත්වා අභාවධම්මං. **අත්ථච්චයෙති** සො ත්වං අනිච්චතාවසෙන ඉස්සරියෙ විගතෙ අත්තනො අත්ථස්ස අච්චයෙ යථා නාම භින්නප්ලවො භින්නනාවො මනුස්සො සාගරමජ්ඣෙ පතිට්ඨං අලභන්තො සම්පමූළ්හො හොති, එවං මා අහු සම්පමූළ්හො. **තානි අත්තනි පස්සතීති** තෙසං කම්මානං විපාකං වින්දන්තො තානි අත්තනි පස්සති නාම.

සො ආචරියං වන්දිත්වා බාරාණසිං ගන්ත්වා පිතු සිප්පං දස්සෙත්වා ඔපරජ්ජෙ පතිට්ඨාය පිතු අච්චයෙන රජ්ජං පාපුණි. තස්ස පිඞ්ගියො නාම පුරොහිතො අහොසි කක්ඛළො ඵරුසො සාහසිකො. සො යසලොභෙන චින්තෙසි ‘‘යංනූනාහං ඉමිනා රඤ්ඤා සකලජම්බුදීපෙ සබ්බෙ රාජානො ගාහාපෙය්‍යං, එවමෙස එකරාජා භවිස්සති, අහම්පි එකපුරොහිතො භවිස්සාමී’’ති. සො තං රාජානං අත්තනො කථං ගාහාපෙසි. රාජා මහතියා සෙනාය නගරා නික්ඛමිත්වා එකස්ස රඤ්ඤො නගරං රුන්ධිත්වා තං රාජානං ගණ්හි. එතෙනුපායෙන සකලජම්බුදීපෙ රජ්ජං ගහෙත්වා රාජසහස්සපරිවුතො ‘‘තක්කසිලායං රජ්ජං ගණ්හිස්සාමී’’ති අගමාසි. බොධිසත්තො නගරං පටිසඞ්ඛරිත්වා පරෙහි අප්පධංසියං අකාසි.

බාරාණසිරාජා ගඞ්ගානදීතීරෙ මහතො නිග්‍රොධරුක්ඛස්ස මූලෙ සාණිං පරික්ඛිපාපෙත්වා උපරි විතානං කාරාපෙත්වා සයනං පඤ්ඤපෙත්වා නිවාසං ගණ්හි. සො ජම්බුදීපතලෙ සහස්සරාජානො ගහෙත්වා යුජ්ඣමානොපි තක්කසිලං ගහෙතුං අසක්කොන්තො අත්තනො පුරොහිතං පුච්ඡි ‘‘ආචරිය, මයං එත්තකෙහි රාජූහි සද්ධිං ආගන්ත්වාපි තක්කසිලං ගහෙතුං න සක්කොම, කිං නු ඛො කාතබ්බ’’න්ති. ‘‘මහාරාජ, සහස්සරාජූනං අක්ඛීනි උප්පාටෙත්වා මාරෙත්වා කුච්ඡිං ඵාලෙත්වා පඤ්චමධුරමංසං ආදාය ඉමස්මිං නිග්‍රොධෙ අධිවත්ථාය දෙවතාය බලිකම්මං කත්වා අන්තවට්ටීහි රුක්ඛං පරික්ඛිපිත්වා ලොහිතපඤ්චඞ්ගුලිකානි කරොම, එවං නො ඛිප්පමෙව ජයො භවිස්සතී’’ති. රාජා ‘‘සාධූ’’ති පටිස්සුණිත්වා අන්තොසාණියං මහාබලෙ මල්ලෙ ඨපෙත්වා එකමෙකං රාජානං පක්කොසාපෙත්වා නිප්පීළනෙන විසඤ්ඤං කාරෙත්වා අක්ඛීනි උප්පාටෙත්වා මාරෙත්වා මංසං ආදාය කළෙවරානි ගඞ්ගායං පවාහෙත්වා වුත්තප්පකාරං බලිකම්මං කාරෙත්වා බලිභෙරිං ආකොටාපෙත්වා යුද්ධාය ගතො.

අථස්ස අට්ටාලකතො එකො යක්ඛො ආගන්ත්වා දක්ඛිණක්ඛිං උප්පාටෙත්වා අගමාසි, අථස්ස මහතී වෙදනා උප්පජ්ජි. සො වෙදනාප්පත්තො ආගන්ත්වා නිග්‍රොධරුක්ඛමූලෙ පඤ්ඤත්තාසනෙ උත්තානකො නිපජ්ජි. තස්මිං ඛණෙ එකො ගිජ්ඣො එකං තිඛිණකොටිකං අට්ඨිං ගහෙත්වා රුක්ඛග්ගෙ නිසින්නො මංසං ඛාදිත්වා අට්ඨිං විස්සජ්ජෙසි, අට්ඨිකොටි ආගන්ත්වා රඤ්ඤො වාමක්ඛිම්හි අයසූලං විය පතිත්වා අක්ඛිං

භින්දි. තස්මිං ඛණෙ බොධිසත්තස්ස වචනං සල්ලක්ඛෙසි. සො ''අම්හාකං ආචරියො 'ඉමෙ සත්තා බීජානුරූපං ඵලං විය කම්මානුරූපං විපාකං අනුභොන්තී'ති කථෙන්තො ඉදං දිස්වා කථෙසි මඤ්ඤෙ''ති වත්වා විලපන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

16.

''ඉදං තදාචරියවචො, පාරාසරියො යදබ්‍රවි;
'මා සු ත්වං අකරි පාපං, යං ත්වං පච්ඡා කතං තපෙ'.

17.

''අයමෙව සො පිඞ්ගිය වෙනසාඛො, යම්හි ඝාතයිං ඛත්තියානං සහස්සං;
අලඞ්කතෙ චන්දනසාරානුලිත්තෙ, තමෙව දුක්ඛං පච්චාගතං මම''න්ති.

තත්ථ **ඉදං තදාචරියවචොති** ඉදං තං ආචරියස්ස වචනං. **පාරාසරියොති** තං ගොත්තෙන කිත්තෙති. **පච්ඡා කතන්ති** යං පාපං තයා කතං, පච්ඡා තං තපෙය්‍ය කිලමෙය්‍ය, තං මා කරීති ඔවාදං අදාසි, අහං පනස්ස වචනං න කරින්ති. **අයමෙවාති** නිග්‍රොධරුක්ඛං දස්සෙන්තො විලපති. **වෙනසාඛොති** පත්ථටසාඛො. **යම්හි ඝාතයින්ති** යම්හි රුක්ඛෙ ඛත්තියසහස්සං මාරෙසිං. **අලඞ්කතෙ චන්දනසාරානුලිත්තෙති** රාජාලඞ්කාරෙහි අලඞ්කතෙ ලොහිතචන්දනසාරානුලිත්තෙ තෙ ඛත්තියෙ යත්ථාහං ඝාතෙසිං, අයමෙව සො රුක්ඛො ඉදානි මය්හං කිඤ්චි පරිත්තාණං කාතුං න සක්කොතීති දීපෙති. **තමෙව දුක්ඛන්ති** යං මයා පරෙසං අක්ඛිඋප්පාටනදුක්ඛං කතං, ඉදං මෙ තථෙව පටිආගතං, ඉදානි නො ආචරියස්ස වචනං මත්ථකං පත්තන්ති පරිදෙවති.

සො එවං පරිදෙවමානො අග්ගමහෙසිං අනුස්සරිත්වා –

18.

''සාමා ච ඛො චන්දනලිත්තගත්තා, ලට්ඨීව සොභඤ්ජනකස්ස උග්ගතා;
අදිස්වා කාලං කරිස්සාමි උබ්බරිං, තං මෙ ඉතො දුක්ඛතරං භවිස්සතී''ති. –

ගාථමාහ –

තස්සත්ථො – මම භරියා සුවණ්ණසාමා උබ්බරී යථා නාම සිග්ගුරුක්ඛස්ස උජු උග්ගතා සාඛා මන්දමාලුතෙරිතා කම්පමානා සොභති, එවං ඉත්ථිවිලාසං කුරුමානා සොභති, තමහං ඉදානි අක්ඛීනං භින්නත්තා

උබ්බරිං අදිස්වාව කාලං කරිස්සාමි, තං මෙ තස්සා අදස්සනං ඉතො මරණදුක්ඛතොපි දුක්ඛතරං භවිස්සතීති.

සො එවං විලපන්තොව මරිත්වා නිරයෙ නිබ්බත්ති. න නං ඉස්සරියලුද්ධො පුරොහිතො පරිත්තාණං කාතුං සක්ඛි, න අත්තනො ඉස්සරියං. තස්මිං මතමත්තෙයෙව බලකායො භිජ්ජිත්වා පලායි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා බාරාණසිරාජා බොධිරාජකුමාරො අහොසි, පිඞ්ගියො දෙවදත්තො, දිසාපාමොක්ඛාචරියො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

වෙනසාඛජාතකවණ්ණනා තතියා.

[354] 4. උරගජාතකවණ්ණනා

උරගොව තචං ජිණ්ණන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො මතපුත්තකං කුටුම්බිකං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු පන මතභරියමතපිතිකවත්ථුසදිසමෙව. ඉධාපි තථෙව සත්ථා තස්ස නිවෙසනං ගන්ත්වා තං ආගන්ත්වා වන්දිත්වා නිසින්නං ‘‘කිං, ආවුසො, සොචසී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ආම, භන්තෙ, පුත්තස්ස මෙ මතකාලතො පට්ඨාය සොචාමී’’ති වුත්තෙ ‘‘ආවුසො, භිජ්ජනධම්මං නාම භිජ්ජති, නස්සනධම්මං නාම නස්සති, තඤ්ච ඛො න එකස්මිංයෙව කුලෙ, නාපි එකස්මිඤ්ඤෙව ගාමෙ, අථ ඛො අපරිමාණෙසු චක්කවාළෙසු තීසු භවෙසු අමරණධම්මො නාම නත්ථි, තබ්භාවෙනෙව ඨාතුං සමත්ථො එකසඞ්ඛාරොපි සස්සතො නාම නත්ථි, සබ්බෙ සත්තා මරණධම්මා, සබ්බෙ සඞ්ඛාරා භිජ්ජනධම්මා, පොරාණකපණ්ඩිතාපි පුත්තෙ මතෙ ‘මරණධම්මං මතං, නස්සනධම්මං නට්ඨ’න්ති න සොචිංසූ’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො බාරාණසියං ද්වාරගාමකෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා කුටුම්බං සණ්ඨපෙත්වා කසිකම්මෙන ජීවිකං කප්පෙසි. තස්ස පුත්තො ච ධීතා චාති ද්වෙ දාරකා අහෙසුං. සො පුත්තස්ස වයප්පත්තස්ස සමානකුලතො කුමාරිකං ආහරිත්වා අදාසි, ඉති තෙ දාසියා සද්ධිං ඡ ජනා අහෙසුං – බොධිසත්තො, භරියා, පුත්තො, ධීතා, සුණිසා, දාසීති. තෙ සමග්ගා සම්මොදමානා පියසංවාසා අහෙසුං. බොධිසත්තො සෙසානං පඤ්චන්නං එවං ඔවාදං දෙති ‘‘තුම්හෙ යථාලද්ධනියාමෙනෙව දානං දෙථ, සීලං රක්ඛථ, උපොසථකම්මං කරොථ, මරණස්සතිං භාවෙථ, තුම්හාකං මරණභාවං සල්ලක්ඛෙථ, ඉමෙසඤ්හි සත්තානං මරණං ධුවං, ජීවිතං අද්ධුවං, සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා ඛයවයධම්මිනොව, රත්තිඤ්ච දිවා ච අප්පමත්තා හොථා’’ති. තෙ ‘‘සාධූ’’ති ඔවාදං සම්පටිච්ඡිත්වා අප්පමත්තා මරණස්සතිං භාවෙන්ති.

අථෙකදිවසං බොධිසත්තො පුත්තෙන සද්ධිං ඛෙත්තං ගන්ත්වා කසති. පුත්තො කචවරං සඞ්කඩ්ඪිත්වා ඣාපෙති. තස්සාවිදූරෙ එකස්මිං වම්මිකෙ ආසීවිසො අත්ථි. ධූමො තස්ස අක්ඛීනි පහරි. සො කුද්ධො නික්ඛමිත්වා ‘‘ඉමං නිස්සාය මය්හං භය’’න්ති චතස්සො දාඨා නිමුජ්ජාපෙන්තො තං ඩංසි, සො පරිවත්තිත්වා පතිතො. බොධිසත්තො පරිවත්තිත්වා තං පතිතං දිස්වා ගොණෙ ඨපෙත්වා ගන්ත්වා තස්ස මතභාවං ඤත්වා තං උක්ඛිපිත්වා එකස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිපජ්ජාපෙත්වා පාරුපිත්වා නෙව රොදි න පරිදෙවි – ‘‘භිජ්ජනධම්මං පන භින්නං, මරණධම්මං මතං, සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා මරණනිප්ඵත්තිකා’’ති අනිච්චභාවමෙව සල්ලක්ඛෙත්වා කසි. සො ඛෙත්තසමීපෙන ගච්ඡන්තං එකං පටිවිස්සකං පුරිසං දිස්වා ‘‘තාත, ගෙහං ගච්ඡසී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ආමා’’ති වුත්තෙ තෙන හි අම්හාකම්පි ඝරං ගන්ත්වා බ්‍රාහ්මණිං වදෙය්‍යාසි ‘‘අජ්ජ කිර පුබ්බෙ විය ද්වින්නං භත්තං අනාහරිත්වා එකස්සෙවාහාරං ආහරෙය්‍යාථ, පුබ්බෙ ච එකිකාව දාසී ආහාරං ආහරති, අජ්ජ පන චත්තාරොපි ජනා සුද්ධවත්ථනිවත්ථා ගන්ධපුප්ඵහත්ථා ආගච්ඡෙය්‍යාථා’’ති. සො ‘‘සාධූ’’ති ගන්ත්වා බ්‍රාහ්මණියා තථෙව කථෙසි. කෙන තෙ, තාත, ඉමං සාසනං දින්නන්ති. බ්‍රාහ්මණෙන, අය්‍යොති. සා ‘‘පුත්තො මෙ මතො’’ති අඤ්ඤාසි, කම්පනමත්තම්පිස්සා නාහොසි. එවං සුභාවිතචිත්තා සුද්ධවත්ථනිවත්ථා ගන්ධපුප්ඵහත්ථා දාසිං පන ආහාරං ආහරාපෙත්වා සෙසෙහි සද්ධිං ඛෙත්තං අගමාසි. එකස්සපි රොදිතං වා පරිදෙවිතං වා නාහොසි.

බොධිසත්තො පුත්තස්ස නිපන්නඡායායමෙව නිසීදිත්වා භුඤ්ජි. භුත්තාවසානෙ සබ්බෙපි දාරූනි උද්ධරිත්වා තං චිතකං ආරොපෙත්වා ගන්ධපුප්ඵෙහි පූජෙත්වා ඣාපෙසුං. එකස්ස ච එකබින්දුපි අස්සු නාහොසි, සබ්බෙපි සුභාවිතමරණස්සතිනො හොන්ති. තෙසං සීලතෙජෙන සක්කස්ස ආසනං උණ්හාකාරං දස්සෙසි. සො ‘‘කො නු ඛො මං ඨානා චාවෙතුකාමො’’ති උපධාරෙන්තො තෙසං ගුණතෙජෙන උණ්හභාවං ඤත්වා පසන්නමානසො හුත්වා ‘‘මයා එතෙසං සන්තිකං ගන්ත්වා සීහනාදං නදාපෙත්වා සීහනාදපරියොසානෙ එතෙසං නිවෙසනං සත්තරතනපරිපුණ්ණං කත්වා ආගන්තුං වට්ටතී’’ති වෙගෙන තත්ථ ගන්ත්වා ආළාහනපස්සෙ ඨිතො ‘‘තාත, කිං කරොථා’’ති ආහ. ‘‘එකං මනුස්සං ඣාපෙම, සාමී’’ති. ‘‘න තුම්හෙ මනුස්සං ඣාපෙස්සථ, එකං පන මිගං මාරෙත්වා පචථ මඤ්ඤෙ’’ති. ‘‘නත්ථෙතං සාමි, මනුස්සමෙව ඣාපෙමා’’ති. ‘‘තෙන හි වෙරිමනුස්සො වො භවිස්සතී’’ති. අථ නං බොධිසත්තො ‘‘ඔරසපුත්තො නො සාමි, න වෙරිකො’’ති ආහ. ‘‘තෙන හි වො අප්පියපුත්තො භවිස්සතී’’ති? ‘‘අතිවිය පියපුත්තො, සාමී’’ති. ‘‘අථ කස්මා න රොදසී’’ති? සො අරොදනකාරණං කථෙන්තො පඨමං ගාථමාහ –

19.

‘‘උරගොව තචං ජිණ්ණං, හිත්වා ගච්ඡති සං තනුං;

එවං සරීරෙ නිබ්භොගෙ, පෙතෙ කාලකතෙ සති.

20.

‘‘ඩය්හමානො න ජානාති, ඤාතීනං පරිදෙවිතං;

තස්මා එතං න සොචාමි, ගතො සො තස්ස යා ගතී’’ති.

තත්ථ **සං තනුන්ති** අත්තනො සරීරං. **නිබ්භොගෙති** ජීවිතින්ද්‍රියස්ස අභාවෙන භොගරහිතෙ. **පෙතෙති** පරලොකං පටිගතෙ. **කාලකතෙති** කතකාලෙ, මතෙති අත්ථො. ඉදං වුත්තං හොති – සාමි, මම පුත්තො යථා නාම උරගො ජිණ්ණතචං නිච්ඡින්දිත්වා අනොලොකෙත්වා අනපෙක්ඛො ඡඩ්ඩෙත්වා ගච්ඡෙය්‍ය, එවං අත්තනො සරීරං ඡඩ්ඩෙත්වා ගච්ඡති, තස්ස ජීවිතින්ද්‍රියරහිතෙ සරීරෙ එවං නිබ්භොගෙ තස්මිඤ්ච මෙ පුත්තෙ පෙතෙ පුන පටිගතෙ මරණකාලං කත්වා ඨිතෙ සති කො කාරුඤ්ඤෙන වා පරිදෙවෙන වා අත්ථො. අයඤ්හි යථා සූලෙහි විජ්ඣිත්වා ඩය්හමානො සුඛදුක්ඛං න ජානාති, එවං ඤාතීනං පරිදෙවිතම්පි න ජානාති, තෙන කාරණෙනාහං එතං න සොචාමි. යා තස්ස අත්තනො ගති, තං සො ගතොති.

සක්කො බොධිසත්තස්ස වචනං සුත්වා බ්‍රාහ්මණිං පුච්ඡි ‘‘අම්ම, තුය්හං සො කිං හොතී’’ති? ‘‘දස මාසෙ කුච්ඡිනා පරිහරිත්වා ථඤ්ඤං පායෙත්වා හත්ථපාදෙ සණ්ඨපෙත්වා වඩ්ඪිතපුත්තො මෙ, සාමී’’ති. ‘‘අම්ම, පිතා තාව පුරිසභාවෙන මා රොදතු, මාතු හදයං පන මුදුකං හොති, ත්වං කස්මා න රොදසී’’ති? සා අරොදනකාරණං කථෙන්තී –

21.

‘‘අනව්හිතො තතො ආගා, අනනුඤ්ඤාතො ඉතො ගතො;

යථාගතො තථා ගතො, තත්ථ කා පරිදෙවනා.

22.

‘‘ඩය්හමානො න ජානාති, ඤාතීනං පරිදෙවිතං;

තස්මා එතං න සොචාමි, ගතො සො තස්ස යා ගතී’’ති. – ගාථාද්වයමාහ –

තත්ථ **අනව්හිතොති** අයං තාත මයා පරලොකතො අනව්හිතො අයාචිතො. **ආගාති** අම්හාකං ගෙහං ආගතො. **ඉතොති** ඉතො මනුස්සලොකතො ගච්ඡන්තොපි මයා අනනුඤ්ඤාතොව ගතො. **යථාගතොති** ආගච්ඡන්තොපි යථා අත්තනොව රුචියා ආගතො, ගච්ඡන්තොපි තථෙව ගතො. **තත්ථාති** තස්මිං තස්ස ඉතො ගමනෙ කා පරිදෙවනා. **ඩය්හමානොති** ගාථා වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බා.

සක්කො බ්‍රාහ්මණියා කථං සුත්වා තස්ස භගිනිං පුච්ඡි ‘‘අම්ම, තුය්හං සො කිං හොතී’’ති? ‘‘භාතා මෙ, සාමී’’ති. ‘‘අම්ම, භගිනියො නාම භාතූසු

සිනෙහා හොන්ති, ත්වං කස්මා න රොදසී''ති? සා අරොදනකාරණං කථෙන්තී –

23.

''සචෙ රොදෙ කිසා අස්සං, තස්සා මෙ කිං ඵලං සියා;
ඤාතිමිත්තසුහජ්ජානං, භියෝ‍යා නො අරතී සියා.

24.

ඩය්හමානො න ජානාති, ඤාතීනං පරිදෙවිතං;
තස්මා එතං න සොචාමි, ගතො සො තස්ස යා ගතී''ති. – ගාථාද්වයමාහ –

තත්ථ **සචෙති** යදි අහං භාතරි මතෙ රොදෙය්‍යං, කිසසරීරා අස්සං. භාතු පන මෙ තප්පච්චයා වුඩ්ඪි නාම නත්ථීති දස්සෙති. **තස්සා මෙති** තස්සා මය්හං රොදන්තියා කිං ඵලං කො ආනිසංසො භවෙය්‍ය. මය්හං අවුද්ධි පන පඤ්ඤායතීති දීපෙති. **ඤාතිමිත්තසුහජ්ජානන්ති** ඤාතිමිත්තසුහදානං. අයමෙව වා පාඨො. **භියෝ‍යා නොති** යෙ අම්හාකං ඤාතී ච මිත්තා ච සුහදයා ච, තෙසං අධිකතරා අරති සියා.

සක්කො භගිනියා කථං සුත්වා භරියං පුච්ඡි ''අම්ම, තුය්හං සො කිං හොතී''ති? ''පති මෙ, සාමී''ති. ''ඉත්ථියො නාම පතිම්හි මතෙ විධවා හොන්ති අනාථා, ත්වං කස්මා න රොදසී''ති. සාපිස්ස අරොදනකාරණං කථෙන්තී –

25.

''යථාපි දාරකො චන්දං, ගච්ඡන්තමනුරොදති;
එවංසම්පදමෙවෙතං, යො පෙතමනුසොචති.

26.

''ඩය්හමානො න ජානාති, ඤාතීනං පරිදෙවිතං;
තස්මා එතං න සොචාමි, ගතො සො තස්ස යා ගතී''ති. – ගාථාද්වයමාහ –

තස්සත්ථො – යථා නාම යත්ථ කත්ථචි යුත්තායුත්තං ලබ්භනීයාලබ්භනීයං අජානන්තො බාලදාරකො මාතු උච්ඡඞ්ගෙ නිසින්නො පුණ්ණමාසියං පුණ්ණං චන්දං ආකාසෙ ගච්ඡන්තං දිස්වා ''අම්ම, චන්දං මෙ දෙහි, අම්ම, චන්දං මෙ දෙහී''ති පුනප්පුනං රොදති, එවංසම්පදමෙවෙතං, එවංනිප්ඵත්තිකමෙව එතං තස්ස රුණ්ණං හොති, යො පෙතං කාලකතං අනුසොචති. ඉතොපි ච බාලතරං. කිංකාරණා? සො හි විජ්ජමානචන්දං අනුරොදති, මය්හං පන පති මතො එතරහි අවිජ්ජමානො සූලෙහි විජ්ඣිත්වා ඩය්හමානොපි න කිඤ්චි ජානාතීති.

සක්කො භරියාය වචනං සුත්වා දාසිං පුච්ඡි ‘‘අම්ම, තුය්හං සො කිං හොතී’’ති? ‘‘අය්‍යො මෙ, සාමී’’ති. ‘‘නනු ත්වං ඉමිනා පීළෙත්වා පොථෙත්වා පරිභුත්තා භවිස්සසි, තස්මා ‘‘සුමුත්තා අහ’’න්ති න රොදසී’’ති. ‘සාමි, මා එවං අවච, න එතං එතස්ස අනුච්ඡවිකං, ඛන්තිමෙත්තානුද්දයසම්පන්නො මෙ අය්‍යපුත්තො, උරෙ සංවඩ්ඪිතපුත්තො විය අහොසී’ති. ‘‘අථ කස්මා න රොදසී’’ති? සාපිස්ස අරොදනකාරණං කථෙන්තී –

27.

‘‘යථාපි උදකකුම්භො, භින්නො අප්පටිසන්ධියො;
එවංසම්පදමෙවෙතං, යො පෙතමනුසොචති.

28.

‘‘ඩය්හමානො න ජානාති, ඤාතීනං පරිදෙවිතං;
තස්මා එතං න සොචාමි, ගතො සො තස්ස යා ගතී’’ති. –
ගාථාද්වයමාහ –

තස්සත්ථො – යථා නාම උදකකුම්භො උක්ඛිපියමානො පතිත්වා සත්තධා භින්නො පුන තානි කපාලානි පටිපාටියා ඨපෙත්වා සංවිදහිත්වා පටිපාකතිකං කාතුං න සක්කොති, යො පෙතමනුසොචති, තස්සපි එතමනුසොචනං එවංනිප්ඵත්තිකමෙව හොති, මතස්ස පුන ජීවාපෙතුං අසක්කුණෙය්‍යත්තා ඉද්ධිමතො වා ඉද්ධානුභාවෙන භින්නං කුම්භං සංවිදහිත්වා උදකස්ස පූරෙතුං සක්කා භවෙය්‍ය, කාලකතො පන ඉද්ධිබලෙනාපි න සක්කා පටිපාකතිතං කාතුන්ති. ඉතරා ගාථා වුත්තත්ථායෙව.

සක්කො සබ්බෙසං ධම්මකථං සුත්වා පසීදිත්වා ‘‘තුම්හෙහි අප්පමත්තෙහි මරණස්සති භාවිතා, තුම්හෙ ඉතො පට්ඨාය සහත්ථෙන කම්මං මා කරිත්ථ, අහං, සක්කො දෙවරාජා, අහං වො ගෙහෙ සත්ත රතනානි අපරිමාණානි කරිස්සාමි, තුම්හෙ දානං දෙථ, සීලං රක්ඛථ, උපොසථකම්මං කරොථ, අප්පමත්තා හොථා’’ති තෙසං ඔවාදං දත්වා ගෙහං අපරිමිතධනං කත්වා පක්කාමි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ කුටුම්බිකො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තදා දාසී ඛුජ්ජුත්තරා අහොසි, ධීතා උප්පලවණ්ණා, පුත්තො රාහුලො, මාතා ඛෙමා, බ්‍රාහ්මණො පන අහමෙව අහොසින්ති.

උරගජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[355] 5. ඝටජාතකවණ්ණනා

අඤ්ඤෙ සොචන්ති රොදන්තීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කොසලරඤ්ඤො එකං අමච්චං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා කථිතසදිසමෙව. ඉධ පන රාජා අත්තනො උපකාරස්සස අමච්චස්ස මහන්තං යසං දත්වා පරිභෙදකානං කථං ගහෙත්වා තං බන්ධාපෙත්වා බන්ධනාගාරෙ පවෙසෙසි. සො තත්ථ නිසින්නොව සොතාපත්තිමග්ගං නිබ්බත්තෙසි. රාජා තස්ස ගුණං සල්ලක්ඛෙත්වා මොචාපෙසි. සො ගන්ධමාලං ආදාය සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා නිසීදි. අථ නං සත්ථා ''අනත්ථො කිර තෙ උප්පන්නො''ති පුච්ඡිත්වා ''ආම, භන්තෙ, අනත්ථෙන පන මෙ අත්ථො ආගතො, සොතාපත්තිමග්ගො නිබ්බත්තො''ති වුත්තෙ ''න ඛො, උපාසක, ත්වඤ්ඤෙව අනත්ථෙන අත්ථං ආහරි, පොරාණකපණ්ඩිතාපි ආහරිංසූ''ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්ති, ''ඝටකුමාරො''තිස්ස නාමං කරිංසු. සො අපරෙන සමයෙන තක්කසිලායං උග්ගහිතසිප්පො ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි. තස්ස අන්තෙපුරෙ එකො අමච්චො දුබ්භි. සො තං පච්චක්ඛතො ඤත්වා රට්ඨා පබ්බාජෙසි. තදා සාවත්ථියං ධඞ්කරාජා නාම රජ්ජං කාරෙසි. සො තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා තං උපට්ඨහිත්වා හෙට්ඨා වුත්තනයෙන අත්තනො වචනං ගාහාපෙත්වා බාරාණසිරජ්ජං ගණ්හාපෙසි. සොපි රජ්ජං ගහෙත්වා බොධිසත්තං සඞ්ඛලිකාහි බන්ධාපෙත්වා බන්ධනාගාරං පවෙසෙසි. බොධිසත්තො ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා ආකාසෙ පල්ලඞ්කෙන නිසීදි, ධඞ්කස්ස සරීරෙ ඩාහො උප්පජ්ජි. සො ගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස සුවණ්ණාදාසඵුල්ලපදුමසස්සිරිකං මුඛං දිස්වා බොධිසත්තං පුච්ඡන්තො පඨමං ගාථමාහ –

29.

''අඤ්ඤෙ සොචන්ති රොදන්ති, අඤ්ඤෙ අස්සුමුඛා ජනා;
පසන්නමුඛවණ්ණොසි, කස්මා ඝට න සොචසී''ති.

තත්ථ **අඤ්ඤෙ**ති තං ඨපෙත්වා සෙසමනුස්සා.

අථස්ස බොධිසත්තො අසොචනකාරණං කථෙන්තො චතස්සො ගාථා අභාසි –

30.

''නාබ්භතීතහරො සොකො, නානාගතසුඛාවහො;
තස්මා ධඞ්ක න සොචාමි, නත්ථි සොකෙ දුතීයතා.

31.

''සොචං පණ්ඩු කිසො හොති, භත්තඤ්චස්ස න රුච්චති;

අමිත්තා සුමනා හොන්ති, සල්ලවිද්ධස්ස රුප්පතො.

32.

‘‘ගාමෙ වා යදි වාරඤ්ඤෙ, නින්නෙ වා යදි වා ථලෙ;
ඨිතං මං නාගමිස්සති, එවං දිට්ඨපදො අහං.

33.

‘‘යස්සත්තා නාලමෙකොව, සබ්බකාමරසාහරො;
සබ්බාපි පථවී තස්ස, න සුඛං ආවහිස්සතී’’ති.

තත්ථ **නාබ්භතීතහරොති** නාබ්භතීතාහාරො, අයමෙව වා පාඨො. සොකො නාම අබ්භතීතං අතික්කන්තං නිරුද්ධං අත්ථඞ්ගතං පුන නාහරති. **දුතීයතාති** සහායතා. අතීතාහරණෙන වා අනාගතාහරණෙන වා සොකො නාම කස්සචි සහායො න හොති, තෙනාපි කාරණෙනාහං න සොචාමීති වදති. **සොචන්ති** සොචන්තො. **සල්ලවිද්ධස්ස රුප්පතොති** සොකසල්ලෙන විද්ධස්ස තෙනෙව ඝට්ටියමානස්ස ‘‘දිට්ඨා වත නො පච්චාමිත්තස්ස පිට්ඨී’’ති අමිත්තා සුමනා හොන්තීති අත්ථො.

ඨිතං මං නාගමිස්සතීති සම්ම ධඞ්කරාජ, එතෙසු ගාමාදීසු යත්ථ කත්ථචි ඨිතං මං පණ්ඩුකිසභාවාදිකං සොකමූලකං බ්‍යසනං න ආගමිස්සති. **එවං දිට්ඨපදොති** යථා තං බ්‍යසනං නාගච්ඡති, එවං මයා ඣානපදං දිට්ඨං. ‘‘අට්ඨලොකධම්මපද’’න්තිපි වදන්තියෙව. පාළියං පන ‘‘න මත්තං නාගමිස්සතී’’ති ලිඛිතං, තං අට්ඨකථායං නත්ථි. පරියොසානගාථාය ඉච්ඡිතපත්ථිතත්ථෙන ඣානසුඛසඞ්ඛාතං සබ්බකාමරසං ආහරතීති **සබ්බකාමරසාහරො**. ඉදං වුත්තං හොති – යස්ස රඤ්ඤො පහාය අඤ්ඤසහායෙ අත්තාව එකො සබ්බකාමරසාහරො නාලං, සබ්බං ඣානසුඛසඞ්ඛාතං කාමරසං ආහරිතුං අසමත්ථො, තස්ස රඤ්ඤො සබ්බාපි පථවී න සුඛං ආවහිස්සති. කාමාතුරස්ස හි සුඛං නාම නත්ථි, යො පන කිලෙසදරථරහිතං ඣානසුඛං ආහරිතුං සමත්ථො, සො රාජා සුඛී හොතීති. යො පනෙතාය ගාථාය ‘‘යස්සත්ථා නාලමෙකො’’තිපි පාඨො, තස්සත්ථො න දිස්සති.

ඉති ධඞ්කො ඉමා චතස්සො ගාථා සුත්වා බොධිසත්තං ඛමාපෙත්වා රජ්ජං පටිච්ඡාපෙත්වා පක්කාමි. බොධිසත්තොපි රජ්ජං අමච්චානං පටිනියාදෙත්වා හිමවන්තපදෙසං ගන්ත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අපරිහීනජ්ඣානො බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා ධඞ්කරාජා ආනන්දො අහොසි, සටරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සටජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[356] 6. කොරණ්ඩියජාතකවණ්ණනා

එකො අරඤ්ඤෙති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ධම්මසෙනාපතිං ආරබ්භ කථෙසි. ථෙරො කිර ආගතාගතානං දුස්සීලානං මිගලුද්දකමච්ඡබන්ධාදීනං දිට්ඨදිට්ඨානඤ්ඤෙව ''සීලං ගණ්හථ, සීලං ගණ්හථා''ති සීලං දෙති. තෙ ථෙරෙ ගරුභාවෙන තස්ස කථං භින්දිතුං අසක්කොන්තා සීලං ගණ්හන්ති, ගහෙත්වා ච පන න රක්ඛන්ති, අත්තනො අත්තනො කම්මමෙව කරොන්ති. ථෙරො සද්ධිවිහාරිකෙ ආමන්තෙත්වා ''ආවුසො, ඉමෙ මනුස්සා මම සන්තිකෙ සීලං ගණ්හිංසු, ගණ්හිත්වා ච පන න රක්ඛන්තී''ති ආහ. ''භන්තෙ, තුම්හෙ එතෙසං අරුචියා සීලං දෙථ, එතෙ තුම්හාකං කථං භින්දිතුං අසක්කොන්තා ගණ්හන්ති, තුම්හෙ ඉතො පට්ඨාය එවරූපානං සීලං මා අදත්ථා''ති. ථෙරො අනත්තමනො අහොසි. තං පවත්තිං සුත්වා භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ''ආවුසො, සාරිපුත්තත්ථෙරො කිර දිට්ඨදිට්ඨානඤ්ඤෙව සීලං දෙතී''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස දිට්ඨදිට්ඨානං අයාචන්තානඤ්ඤෙව සීලං දෙතී''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‌රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො බ්‌රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං දිසාපාමොක්ඛස්ස ආචරියස්ස ජෙට්ඨන්තෙවාසිකො කොරණ්ඩියො නාම අහොසි. තදා සො ආචරියො දිට්ඨදිට්ඨානං කෙවට්ටාදීනං අයාචන්තානඤ්ඤෙව ''සීලං ගණ්හථ, සීලං ගණ්හථා''ති සීලං දෙති. තෙ ගහෙත්වාපි න රක්ඛන්ති ආචරියො තමත්ථං අන්තෙවාසිකානං ආරොචෙසි. අන්තෙවාසිකා ''භන්තෙ, තුම්හෙ එතෙසං අරුචියා සීලං දෙථ, තස්මා භින්දන්ති, ඉතො දානි පට්ඨාය යාචන්තානඤ්ඤෙව දදෙය්‍යාථ, මා අයාචන්තාන''න්ති වදිංසු. සො විප්පටිසාරී අහොසි, එවං සන්තෙපි දිට්ඨදිට්ඨානං සීලං දෙතියෙව.

අථෙකදිවසං එකස්මා ගාමා මනුස්සා ආගන්ත්වා බ්‌රාහ්මණවාචනකත්ථාය ආචරියං නිමන්තයිංසු. සො කොරණ්ඩියමාණවං පක්කොසිත්වා ''තාත, අහං න ගච්ඡාමි, ත්වං ඉමෙ පඤ්චසතෙ මාණවෙ ගහෙත්වා තත්ථ ගන්ත්වා වාචනකානි සම්පටිච්ඡිත්වා අම්හාකං දින්නකොට්ඨාසං ආහරා''ති පෙසෙසි. සො ගන්ත්වා පටිනිවත්තන්තො අන්තරාමග්ගෙ එකං කන්දරං දිස්වා චින්තෙසි ''අම්හාකං ආචරියො දිට්ඨදිට්ඨානං අයාචන්තානඤ්ඤෙව සීලං දෙති, ඉතො දානි පට්ඨාය යථා යාචන්තානඤ්ඤෙව දෙති, තථා නං කරිස්සාමී''ති. සො තෙසු මාණවෙසු සුඛනිසින්නෙසු උට්ඨාය මහන්තං මහන්තං සෙලං උක්ඛිපිත්වා කන්දරායං ඛිපි, පුනප්පුනං ඛිපියෙව. අථ නං තෙ මාණවා උට්ඨාය ''ආචරිය, කිං කරොසී''ති ආහංසු. සො න කිඤ්චි කථෙසි, තෙ වෙගෙන ගන්ත්වා ආචරියස්ස ආරොචෙසුං. ආචරියො ආගන්ත්වා තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො පඨමං ගාථමාහ –

34.

‘‘එකො අරඤ්ඤෙ ගිරිකන්දරායං, පග්ගය්හ පග්ගය්හ සිලං පවෙච්ඡසි;
පුනප්පුනං සන්තරමානරූපො, කොරණ්ඩිය කො නු තව යිධත්ථො’’ති.

තත්ථ **කො නු තව යිධත්ථොති** කො නු තව ඉධ කන්දරායං සිලාඛිපනෙන අත්ථො.

සො තස්ස වචනං සුත්වා ආචරියං පබොධෙතුකාමො දුතියං ගාථමාහ –

35.

‘‘අහඤ්හිමං සාගරසෙවිතන්තං, සමං කරිස්සාමි යථාපි පාණි;
විකිරිය සානූනි ච පබ්බතානි ච, තස්මා සිලං දරියා පක්ඛිපාමී’’ති.

තත්ථ **අහඤ්හිමන්ති** අහඤ්හි ඉමං මහාපථවිං. **සාගරසෙවිතන්තන්ති** සාගරෙහි සෙවිතං චාතුරන්තං. **යථාපි පාණීති** හත්ථතලං විය සමං කරිස්සාමි. **විකිරියාති** විකිරිත්වා. **සානූනි ච පබ්බතානි චාති** පංසුපබ්බතෙ ච සිලාපබ්බතෙ ච.

තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණො තතියං ගාථමාහ –

36.

‘‘නයිමං මහිං අරහති පාණිකප්පං, සමං මනුස්සො කරණාය මෙකො;
මඤ්ඤාමිමඤ්ඤෙව දරිං ජිගීසං, කොරණ්ඩිය හාහසි ජීවලොක’’න්ති.

තත්ථ **කරණාය මෙකොති** කරණාය එකො කාතුං න සක්කොතීති දීපෙති. **මඤ්ඤාමිමඤ්ඤෙව දරිං ජිගීසන්ති** අහං මඤ්ඤාමි තිට්ඨතු පථවී, ඉමඤ්ඤෙව එකං දරිං ජිගීසං පූරණත්ථාය වායමන්තො සිලා පරියෙසන්තො උපායං විචිනන්තොව ත්වං ඉමං ජීවලොකං හාහසි ජහිස්සසි, මරිස්සසීති අත්ථො.

තං සුත්වා මාණවො චතුත්ථං ගාථමාහ –

37.

‘‘සචෙ අයං භූතධරං න සක්කා, සමං මනුස්සො කරණාය මෙකො;
එවමෙව ත්වං බ්‍රහ්මෙ ඉමෙ මනුස්සෙ, නානාදිට්ඨිකෙ නානයිස්සසි තෙ’’ති.

තස්සත්ථො – සචෙ අයං එකො මනුස්සො ඉමං භූතධරං පථවිං සමං කාතුං න සක්කා න සමත්ථො, එවමෙව ත්වං ඉමෙ දුස්සීලමනුස්සෙ නානාදිට්ඨිකෙ නානයිස්සසි, තෙ එවං ‘‘සීලං ගණ්හථ, සීලං ගණ්හථා’’ති වදන්තො අත්තනො වසං න ආනයිස්සසි, පණ්ඩිතපුරිසායෙව හි පාණාතිපාතං ‘‘අකුසල’’න්ති ගරහන්ති. සංසාරමොචකාදයො පනෙත්ථ කුසලසඤ්ඤිනො, තෙ ත්වං කථං ආනයිස්සසි, තස්මා දිට්ඨදිට්ඨානං සීලං අදත්වා යාවන්තානඤ්ඤෙව දෙහීති.

තං සුත්වා ආචරියො ‘‘යුත්තං වදති කොරණ්ඩියො, ඉදානි න එවරූපං කරිස්සාමී’’ති අත්තනො විරද්ධභාවං ඤත්වා පඤ්චමං ගාථමාහ –

38.

‘‘සංඛිත්තරූපෙන භවං මමත්ථං, අක්ඛාසි කොරණ්ඩිය එවමෙතං;
යථා න සක්කා පථවී සමායං, කත්තුං මනුස්සෙන තථා මනුස්සා’’ති.

තත්ථ **සමායන්ති** සමං අයං. එවං ආචරියො මාණවස්ස ථුතිං අකාසි, සොපි නං බොධෙත්වා සයං ඝරං නෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා බ්‍රාහ්මණො සාරිපුත්තො අහොසි, කොරණ්ඩියමාණවො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කොරණ්ඩියජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[357] 7. ලටුකිකජාතකවණ්ණනා

වන්දාමි තං කුඤ්ජර සට්ඨිහායනන්ති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ කථෙසි. එකස්මිඤ්හි දිවසෙ භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘ආවුසො, දෙවදත්තො කක්ඛළො ඵරුසො සාහසිකො, සත්තෙසු කරුණාමත්තම්පිස්ස නත්ථී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස නික්කරුණොයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො හත්ථියොනියං නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො පාසාදිකො මහාකායො අසීතිසහස්සවාරණපරිවාරො යූථපති හුත්වා හිමවන්තපදෙසෙ විහාසි. තදා එකා ලටුකිකා සකුණිකා හත්ථීනං විචරණට්ඨානෙ අණ්ඩානි නික්ඛිපි, තානි පරිණතානි භින්දිත්වා සකුණපොතකා නික්ඛමිංසු. තෙසු අවිරූළ්හපක්ඛෙසු උප්පතිතුං අසක්කොන්තෙසුයෙව මහාසත්තො අසීතිසහස්සවාරණපරිවුතො ගොචරාය චරන්තො තං පදෙසං පත්තො. තං දිස්වා ලටුකිකා චින්තෙසි ‘‘අයං හත්ථිරාජා මම පොතකෙ මද්දිත්වා මාරෙස්සති, හන්ද නං පුත්තකානං

පරිත්තාණත්ථාය ධම්මිකාරක්ඛං යාචාමී''ති. සා උභො පක්ඛෙ එකතො කත්වා තස්ස පුරතො ඨත්වා පඨමං ගාථමාහ –

39.

''වන්දාමි තං කුඤ්ජර සට්ඨිහායනං, ආරඤ්ඤකං යූථපතිං යසස්සිං;
පක්ඛෙහි තං පඤ්ජලිකං කරොමි, මා මෙ වධී පුත්තකෙ දුබ්බලායා''ති.

තත්ථ **සට්ඨිහායන**න්ති සට්ඨිවස්සකාලෙ හායනබලං. **යසස්සි**න්ති පරිවාරසම්පන්නං. **පක්ඛෙහි තං පඤ්චලිකං කරොමී**ති අහං පක්ඛෙහි තං අඤ්ජලිකං කරොමීති අත්ථො.

මහාසත්තො ''මා චින්තයි ලටුකිකෙ, අහං තෙ පුත්තකෙ රක්ඛිස්සාමී''ති සකුණපොතකානං උපරි ඨත්වා අසීතියා හත්ථිසහස්සෙසු ගතෙසු ලටුකිකං ආමන්තෙත්වා ''ලටුකිකෙ අම්හාකං පච්ඡතො එකො එකචාරිකො හත්ථී ආගච්ඡති, සො අම්හාකං වචනං න කරිස්සති, තස්මිං ආගතෙ තම්පි යාචිත්වා පුත්තකානං සොත්ථිභාවං කරෙය්‍යාසී''ති වත්වා පක්කාමි. සාපි තස්ස පච්චුග්ගමනං කත්වා උභොහි පක්ඛෙහි අඤ්ජලිං කත්වා දුතියං ගාථමාහ –

40.

''වන්දාමි තං කුඤ්ජර එකචාරිං, ආරඤ්ඤකං පබ්බතසානුගොචරං;
පක්ඛෙහි තං පඤ්ජලිකං කරොමි, මා මෙ වධී පුත්තකෙ දුබ්බලායා''ති.

තත්ථ **පබ්බතසානුගොචර**න්ති ඝනසෙලපබ්බතෙසු ච පංසුපබ්බතෙසු ච ගොචරං ගණ්හන්තං.

සො තස්සා වචනං සුත්වා තතියං ගාථමාහ –

41.

''වධිස්සාමි තෙ ලටුකිකෙ පුත්තකානි, කිං මෙ තුවං කාහසි දුබ්බලාසි;
සතං සහස්සානිපි තාදිසීනං, වාමෙන පාදෙන පපොථයෙය්‍යා''න්ති.

තත්ථ **වධිස්සාමි තෙ**ති ත්වං කස්මා මම විචරණමග්ගෙ පුත්තකානි ඨපෙසි, යස්මා ඨපෙසි, තස්මා වධිස්සාමි තෙ පුත්තකානීති වදති. **කිං මෙ තුවං කාහසී**ති මය්හං මහාථාමස්ස ත්වං දුබ්බලා කිං කරිස්සසි. **පපොථයෙය්‍යා**න්ති අහං තාදිසානං ලටුකිකානං සතසහස්සම්පි වාමෙන පාදෙන සඤ්චුණ්ණෙය්‍යං, දක්ඛිණපාදෙන පන කථාව නත්ථීති.

එවඤ්ච පන වත්වා සො තස්සා පුත්තකෙ පාදෙන සඤ්චුණ්ණෙත්වා මුත්තෙන පවාහෙත්වා නදන්තොව පක්කාමි. ලටුකිකා රුක්ඛසාඛාය නිලීයිත්වා ''ඉදානි තාව වාරණ නදන්තො ගච්ඡසි, කතිපාහෙනෙව මෙ කිරියං පස්සිස්සසි, කායබලතො ඤාණබලස්ස මහන්තභාවං න ජානාසි, හොතු, ජානාපෙස්සාමි න''න්ති තං සන්තජ්ජයමානාව චතුත්ථං ගාථමාහ –

42.

''න හෙව සබ්බත්ථ බලෙන කිච්චං, බලඤ්හි බාලස්ස වධාය හොති;
කරිස්සාමි තෙ නාගරාජා අනත්ථං, යො මෙ වධී පුත්තකෙ දුබ්බලායා''ති.

තත්ථ **බලෙනාති** කායබලෙන. **අනත්ථන්ති** අවුඩ්ඪිං. **යො මෙති** යො ත්වං මම දුබ්බලාය පුත්තකෙ වධී ඝාතෙසි.

සා එවං වත්වා කතිපාහං එකං කාකං උපට්ඨහිත්වා තෙන තුට්ඨෙන ''කිං තෙ කරොමී''ති වුත්තා ''සාමි, අඤ්ඤං මෙ කාතබ්බං නත්ථි, එකස්ස පන එකචාරිකවාරණස්ස තුණ්ඩෙන පහරිත්වා තුම්හෙහි අක්ඛීනි භින්නානි පච්චාසීසාමී''ති ආහ. සා තෙන ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිතා එකං නීලමක්ඛිකං උපට්ඨහි. තායපි ''කිං තෙ, කරොමී''ති වුත්තා ''ඉමිනා කාකෙන එකචාරිකවාරණස්ස අක්ඛීසු භින්නෙසු තුම්හෙහි තත්ථ ආසාටිකං පාතෙතුං ඉච්ඡාමී''ති වත්වා තායපි ''සාධූ''ති වුත්තෙ එකං මණ්ඩූකං උපට්ඨහිත්වා තෙන ''කිං තෙ, කරොමී''ති වුත්තා ''යදා එකචාරිකවාරණො අන්ධො හුත්වා පානීයං පරියෙසති, තදා පබ්බතමත්ථකෙ ඨිතො සද්දං කත්වා තස්මිං පබ්බතමත්ථකං අභිරුහන්තෙ ඔතරිත්වා පපාතෙ සද්දං කරෙය්‍යාථ, අහං තුම්හාකං සන්තිකා එත්තකං පච්චාසීසාමී''ති ආහ. සොපි තස්සා වචනං ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡි.

අථෙකදිවසං කාකො වාරණස්ස ද්වෙපි අක්ඛීනි තුණ්ඩෙන භින්දි, නීලමක්ඛිකා ආසාටිකං පාතෙසි. සො පුළවෙහි ඛජ්ජන්තො වෙදනාප්පත්තො පිපාසාභිභූතො පානීයං පරියෙසමානො විචරි. තස්මිං කාලෙ මණ්ඩූකො පබ්බතමත්ථකෙ ඨත්වා සද්දමකාසි. වාරණො ''එත්ථ පානීයං භවිස්සතී''ති පබ්බතමත්ථකං අභිරුහි. අථ මණ්ඩූකො ඔතරිත්වා පපාතෙ ඨත්වා සද්දමකාසි. වාරණො ''එත්ථ පානීයං භවිස්සතී''ති පපාතාභිමුඛො ගච්ඡන්තො පරිගළිත්වා පබ්බතපාදෙ පතිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපුණි. ලටුකිකා තස්ස මතභාවං ඤත්වා ''දිට්ඨා මෙ පච්චාමිත්තස්ස පිට්ඨී''ති හට්ඨතුට්ඨා තස්ස ඛන්ධෙ චඞ්කමිත්වා යථාකම්මං ගතා.

සත්ථා ''න, භික්ඛවෙ, කෙනචි සද්ධිං වෙරං නාම කාතබ්බං, එවං බලසම්පන්නම්පි වාරණං ඉමෙ චත්තාරො ජනා එකතො හුත්වා වාරණස්ස ජීවිතක්ඛයං පාපෙසු''න්ති –

43.

‘‘කාකඤ්ච පස්ස ලටුකිකං, මණ්ඩූකං නීලමක්ඛිකං;
එතෙ නාගං අඝාතෙසුං, පස්ස වෙරස්ස වෙරිනං;
තස්මා හි වෙරං න කයිරාථ, අප්පියෙනපි කෙනචී’’ති. –

ඉමං අභිසම්බුද්ධගාථං වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි.

තත්ථ **පස්සාති** අනියාමිතාලපනමෙතං, භික්ඛූ පන සන්ධාය වුත්තත්තා පස්සථ භික්ඛවෙති වුත්තං හොති. **එතෙති** එතෙ චත්තාරො එකතො හුත්වා. **අඝාතෙසුන්ති** තං වධිංසු. **පස්ස වෙරස්ස වෙරිනන්ති** පස්සථ වෙරිකානං වෙරස්ස ගතින්ති අත්ථො.

තදා එකචාරිකහත්ථී දෙවදත්තො අහොසි, යූථපති පන අහමෙව අහොසින්ති.

ලටුකිකජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[358] 8. චූළධම්මපාලජාතකවණ්ණනා

අහමෙව දූසියා භූනහතාති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස වධාය පරිසක්කනං ආරබ්භ කථෙසි. අඤ්ඤෙසු ජාතකෙසු දෙවදත්තො බොධිසත්තස්ස තාසමත්තම්පි කාතුං නාසක්ඛි, ඉමස්මිං පන චූළධම්මපාලජාතකෙ බොධිසත්තස්ස සත්තමාසිකකාලෙ හත්ථපාදෙ ච සීසඤ්ච ඡෙදාපෙත්වා අසිමාලකං නාම කාරෙසි. **දද්දරජාතකෙ** (ජා. 1.2.43-44) ගීවං ගහෙත්වා මාරෙත්වා උද්ධනෙ මංසං පචිත්වා ඛාදි. **ඛන්තීවාදීජාතකෙ** (ජා. 1.4.49 ආදයො) ද්වීහිපි කසාහි පහාරසහස්සෙහි තාළාපෙත්වා හත්ථපාදෙ ච කණ්ණනාසඤ්ච ඡෙදාපෙත්වා ජටාසු ගහෙත්වා කඩ්ඪාපෙත්වා උත්තානකං නිපජ්ජාපෙත්වා උරෙ පාදෙන පහරිත්වා ගතො. බොධිසත්තො තං දිවසංයෙව ජීවිතක්ඛයං පාපුණි. **චූළනන්දියජාතකෙපි** (ජා. 1.2.143-144) **මහාකපිජාතකෙපි** (ජා. 1.7.83 ආදයො) මාරෙසියෙව. එවමෙව සො දීඝරත්තං වධාය පරිසක්කන්තො බුද්ධකාලෙපි පරිසක්කියෙව. අථෙකදිවසං භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ‘‘ආවුසො, දෙවදත්තො බුද්ධානං මාරණත්ථමෙව උපායං කරොති, ‘සම්මාසම්බුද්ධං මාරාපෙස්සාමී’ති ධනුග්ගහෙ පයොජෙසි, සිලං පවිජ්ඣි, නාළාගිරිං විස්සජ්ජාපෙසී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස මය්හං වධාය පරිසක්කියෙව, ඉදානි පන තාසමත්තම්පි කාතුං න සක්කොති, පුබ්බෙ මං චූළධම්මපාලකුමාරකාලෙ අත්තනො පුත්තං සමානං ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා අසිමාලකං කාරෙසී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං මහාපතාපෙ නාම රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා චන්දාදෙවියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්ති, ‘‘ධම්මපාලො’’තිස්ස නාමං කරිංසු. තමෙනං සත්තමාසිකකාලෙ මාතා ගන්ධොදකෙන න්හාපෙත්වා අලඞ්කරිත්වා කීළාපයමානා නිසීදි. රාජා තස්සා වසනට්ඨානං අගමාසි. සා පුත්තං කීළාපයමානා පුත්තසිනෙහෙන සමප්පිතා හුත්වා රාජානං පස්සිත්වාපි න උට්ඨහි. සො චින්තෙසි ‘‘අයං ඉදානෙව තාව පුත්තං නිස්සාය මානං කරොති, මං කිස්මිඤ්චි න මඤ්ඤති, පුත්තෙ පන වඩ්ඪන්තෙ මයි ‘මනුස්සො’තිපි සඤ්ඤං න කරිස්සති, ඉදානෙව නං ඝාතෙස්සාමී’’ති. සො නිවත්තිත්වා රාජාසනෙ නිසීදිත්වා ‘‘අත්තනො විධානෙන ආගච්ඡතූ’’ති චොරඝාතකං පක්කොසාපෙසි. සො කාසායවත්ථනිවත්ථො රත්තමාලාධරො ඵරසුං අංසෙ ඨපෙත්වා උපධානඝටිකං හත්ථපාදඨපනදණ්ඩකඤ්ච ආදාය ආගන්ත්වා රාජානං වන්දිත්වා ‘‘කිං කරොමි, දෙවා’’ති අට්ඨාසි. දෙවියා සිරිගබ්භං ගන්ත්වා ධම්මපාලං ආනෙහීති. දෙවීපි රඤ්ඤො කුජ්ඣිත්වා නිවත්තනභාවං ඤත්වා බොධිසත්තං උරෙ නිපජ්ජාපෙත්වා රොදමානා නිසීදි. චොරඝාතකො ගන්ත්වා තං පිට්ඨියං හත්ථෙන පහරිත්වා හත්ථතො කුමාරං අච්ඡින්දිත්වා ආදාය රඤ්ඤො සන්තිකං ආගන්ත්වා ‘‘කිං කරොමි, දෙවා’’ති ආහ. රාජා එකං ඵලකං ආහරාපෙත්වා පුරතො නික්ඛිපාපෙත්වා ‘‘ඉධ නං නිපජ්ජාපෙහී’’ති ආහ. සො තථා අකාසි.

චන්දාදෙවී පුත්තස්ස පච්ඡතොව පරිදෙවමානා ආගච්ඡි. පුන චොරඝාතකො ‘‘කිං කරොමී, දෙවා’’ති ආහ. ධම්මපාලස්ස හත්ථෙ ඡින්දාති. චන්දාදෙවී ‘‘මහාරාජ, මම පුත්තො සත්තමාසිකො බාලකො න කිඤ්චි ජානාති, නත්ථෙතස්ස දොසො, දොසො පන හොන්තො මයි භවෙය්‍ය, තස්මා මය්හං හත්ථෙ ඡෙදාපෙහී’’ති ඉමමත්ථං පකාසෙන්තී පඨමං ගාථමාහ –

44.

‘‘අහමෙව දූසියා භූනහතා, රඤ්ඤො මහාපතාපස්ස;
එතං මුඤ්චතු ධම්මපාලං, හත්ථෙ මෙ දෙව ඡෙදෙහී’’ති.

තත්ථ **දූසියාති** දූසිකා, තුම්හෙ දිස්වා අනුට්ඨහමානා දොසකාරිකාති අත්ථො. ‘‘දූසිකා’’තිපි පාඨො, අයමෙවත්ථො. **භූනහතාති** හතභූනා, හතවුඩ්ඪීති අත්ථො. **රඤ්ඤොති** ඉදං ‘‘දූසියා’’ති පදෙන යොජෙතබ්බං. අහං රඤ්ඤො මහාපතාපස්ස අපරාධකාරිකා, නායං කුමාරො, තස්මා නිරපරාධං එතං බාලකං මුඤ්චතු ධම්මපාලං, සචෙපි හත්ථෙ ඡෙදාපෙතුකාමො, දොසකාරිකාය හත්ථෙ මෙ, දෙව, ඡෙදෙහීති අයමෙත්ථ අත්ථො.

රාජා චොරඝාතකං ඔලොකෙසි. ‘‘කිං කරොමි, දෙවා’’ති? ‘‘පපඤ්චං අකත්වා හත්ථෙ ඡෙදා’’ති. තස්මිං ඛණෙ චොරඝාතකො තිඛිණඵරසුං ගහෙත්වා කුමාරස්ස තරුණවංසකළීරෙ විය ද්වෙ හත්ථෙ ඡින්දි. සො ද්වීසු

හත්ථෙසු ඡිජ්ජමානෙසු නෙව රොදි න පරිදෙවි, ඛන්තිඤ්ච මෙත්තඤ්ච පුරෙචාරිකං කත්වා අධිවාසෙසි. චන්දා පන දෙවී ඡින්නහත්ථකොටිං ගහෙත්වා උච්ඡඞ්ගෙ කත්වා ලොහිතලිත්තා පරිදෙවමානා විචරි. පුන චොරඝාතකො ''කිං කරොමි, දෙවා''ති පුච්ඡි. ''ද්වෙපි පාදෙ ඡින්දා''ති. තං සුත්වා චන්දාදෙවී දුතියං ගාථමාහ –

45.

''අහමෙව දූසියා භූනහතා, රඤ්ඤො මහාපතාපස්ස;
එතං මුඤ්චතු ධම්මපාලං, පාදෙ මෙ දෙව ඡෙදෙහී''ති.

තත්ථ අධිප්පායො වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

රාජාපි පුන චොරඝාතකං ආණාපෙසි. සො උභොපි පාදෙ ඡින්දි. චන්දාදෙවී පාදකොටිම්පි ගහෙත්වා උච්ඡඞ්ගෙ කත්වා ලොහිතලිත්තා පරිදෙවමානා ''සාමි මහාපතාප, ඡින්නහත්ථපාදා නාම දාරකා මාතරා පොසෙතබ්බා හොන්ති, අහං භතිං කත්වා මම පුත්තකං පොසෙස්සාමි, දෙහි මෙ එත''න්ති ආහ. චොරඝාතකො ''කිං දෙව කතා රාජාණා, නිට්ඨිතං මම කිච්ච''න්ති පුච්ඡි. ''න තාව නිට්ඨිත''න්ති. ''අථ කිං කරොමි, දෙවා''ති? ''සීසමස්ස ඡින්දා''ති. තං සුත්වා චන්දාදෙවී තතියං ගාථමාහ –

46.

''අහමෙව දූසියා භූනහතා, රඤ්ඤො මහාපතාපස්ස;
එතං මුඤ්චතු ධම්මපාලං, සීසං මෙ දෙව ඡෙදෙහී''ති.

වත්වා ච පන අත්තනො සීසං උපනෙසි.

පුන චොරඝාතකො ''කිං කරොමි, දෙවා''ති පුච්ඡි. ''සීසමස්ස ඡින්දා''ති. සො සීසං ඡින්දිත්වා ''කතා, දෙව, රාජාණා''ති පුච්ඡි. ''න තාව කතා''ති. ''අථ කිං කරොමි, දෙවා''ති? ''අසිතුණ්ඩෙන නං සම්පටිච්ඡිත්වා අසිමාලකං නාම කරොහී''ති. සො තස්ස කළෙවරං ආකාසෙ ඛිපිත්වා අසිතුණ්ඩෙන සම්පටිච්ඡිත්වා අසිමාලකං නාම කත්වා මහාතලෙ විප්පකිරි. චන්දාදෙවී බොධිසත්තස්ස මංසෙ උච්ඡඞ්ගෙ කත්වා මහාතලෙ රොදමානා පරිදෙවමානා ඉමා ගාථා අභාසි –

47.

''න හි නූනිමස්ස රඤ්ඤො, මිත්තාමච්චා ච විජ්ජරෙ සුහදා;
යෙ න වදන්ති රාජානං, මා ඝාතයි ඔරසං පුත්තං.

48.

''න හි නූනිමස්ස රඤ්ඤො, ඤාතී මිත්තා ච විජ්ජරෙ සුහදා;
යෙ න වදන්ති රාජානං, මා ඝාතයි අත්‍රජං පුත්ත''න්ති.

තත්ථ **මිත්තාමච්චා ච විජ්ජරෙ සුහදාති** නූන ඉමස්ස රඤ්ඤො දළ්හමිත්තා වා සබ්බකිච්චෙසු සහභාවිනො අමච්චා වා මුදුහදයතාය සුහදා වා කෙචි න විජ්ජන්ති. **යෙ න වදන්තීති** යෙ අධුනා ආගන්ත්වා ''අත්තනො පියපුත්තං මා ඝාතයී''ති න වදන්ති, ඉමං රාජානං පටිසෙධෙන්ති, තෙ නත්ථීයෙවාති මඤ්ඤෙ. දුතියගාථායං **ඤාතීති** ඤාතකා.

ඉමා පන ද්වෙ ගාථා වත්වා චන්දාදෙවී උභොහි හත්ථෙහි හදයමංසං ධාරයමානා තතියං ගාථමාහ –

49.

''චන්දනසාරානුලිත්තා, බාහා ඡිජ්ජන්ති ධම්මපාලස්ස;
දායාදස්ස පථබ්‍යා, පාණා මෙ දෙව රුජ්ඣන්තී''ති.

තත්ථ **දායාදස්ස පථබ්‍යාති** පිතුසන්තකාය චාතුරන්තාය පථවියා දායාදස්ස ලොහිතචන්දනසාරානුලිත්තා හත්ථා ඡිජ්ජන්ති, පාදා ඡිජ්ජන්ති, සීසඤ්ච ඡිජ්ජති, අසිමාලකොපි කතො, තව වංසං පච්ඡින්දිත්වා ගතොසි දානීති එවමාදීනි විලපන්ති එවමාහ. **පාණා මෙ දෙව රුජ්ඣන්තීති** දෙව, මය්හම්පි ඉමං සොකං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තියා ජීවිතං රුජ්ඣතීති.

තස්සා එවං පරිදෙවමානාය එව ඩය්හමානෙ වෙළුවනෙ වෙළු විය හදයං ඵලි, සා තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පත්තා. රාජාපි පල්ලඞ්කෙ ඨාතුං අසක්කොන්තො මහාතලෙ පති, පදරතලං ද්විධා භිජ්ජි, සො තතොපි භූමියං පති. තතො චතුනහුතාධිකද්වියොජනසතසහස්සබහලාපි ඝනපථවී තස්ස අගුණං ධාරෙතුං අසක්කොන්තී භිජ්ජිත්වා විවරමදාසි, අවීචිතො ජාලා උට්ඨාය කුලදත්තිකෙන කම්බලෙන පරික්ඛිපන්තී විය තං ගහෙත්වා අවීචිම්හි ඛිපි. චන්දාය ච බොධිසත්තස්ස ච අමච්චා සරීරකිච්චං කරිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා රාජා දෙවදත්තො අහොසි, චන්දාදෙවී මහාපජාපතිගොතමී, ධම්මපාලකුමාරො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

චූළධම්මපාලජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[359] 9. සුවණ්ණමිගජාතකවණ්ණනා

වික්කම රෙ හරිපාදාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො සාවත්ථියං එකං කුලධීතරං ආරබ්භ කථෙසි. සා කිර සාවත්ථියං ද්වින්නං අග්ගසාවකානං උපට්ඨාකකුලස්ස ධීතා සද්ධා පසන්නා බුද්ධමාමකා ධම්මමාමකා සඞ්ඝමාමකා ආචාරසම්පන්නා පණ්ඩිතා දානාදිපුඤ්ඤාභිරතා. තං අඤ්ඤං සාවත්ථියමෙව සමානජාතිකං මිච්ඡාදිට්ඨිකකුලං වාරෙසි. අථස්සා මාතාපිතරො ''අම්හාකං ධීතා සද්ධා පසන්නා තීණි රතනානි මමායති දානාදිපුඤ්ඤාභිරතා, තුම්හෙ මිච්ඡාදිට්ඨිකා ඉමිස්සාපි යථාරුචියා

දානං වා දාතුං ධම්මං වා සොතුං විහාරං වා ගන්තුං සීලං වා රක්ඛිතුං උපොසථකම්මං වා කාතුං න දස්සථ, න මයං තුම්හාකං දෙම, අත්තනා සදිසං මිච්ඡාදිට්ඨිකකුලාව කුමාරිකං ගණ්හථා''ති ආහංසු. තෙ තෙහි පටික්ඛිත්තා ''තුම්හාකං ධීතා අම්හාකං ඝරං ගන්ත්වා යථාධිප්පායෙන සබ්බමෙතං කරොතු, මයං න වාරෙස්සාම, දෙථ නො එත''න්ති වත්වා ''තෙන හි ගණ්හථා''ති වුත්තා භද්දකෙන නක්ඛත්තෙන මඞ්ගලං කත්වා තං අත්තනො ඝරං නයිංසු. සා වත්තාචාරසම්පන්නා පතිදෙවතා අහොසි, සස්සුසසුරසාමිකවත්තානි කතානෙව හොන්ති.

සා එකදිවසං සාමිකං ආහ – ''ඉච්ඡාමහං, අය්‍යපුත්ත, අම්හාකං කුලූපකත්ථෙරානං දානං දාතු''න්ති. සාධු, භද්දෙ, යථාජ්ඣාසයෙන දානං දෙහීති. සා ථෙරෙ නිමන්තාපෙත්වා මහන්තං සක්කාරං කත්වා පණීතභොජනං භොජෙත්වා එකමන්තං නිසීදිත්වා ''භන්තෙ, ඉමං කුලං මිච්ඡාදිට්ඨිකං අස්සද්ධං තිණ්ණං රතනානං ගුණං න ජානාති, සාධු, අය්‍යා, යාව ඉමං කුලං තිණ්ණං රතනානං ගුණං ජානාති, තාව ඉධෙව භික්ඛං ගණ්හථා''ති ආහ. ථෙරා අධිවාසෙත්වා තත්ථ නිබද්ධං භුඤ්ජන්ති. පුන සාමිකං ආහ ''අය්‍යපුත්ත, ථෙරා ඉධ නිබද්ධං ආගච්ඡන්ති, කිංකාරණා තුම්හෙ න පස්සථා''ති. ''සාධු, පස්සිස්සාමී''ති. සා පුනදිවසෙ ථෙරානං භත්තකිච්චපරියොසානෙ තස්ස ආරොචෙසි. සො උපසඞ්කමිත්වා ථෙරෙහි සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා එකමන්තං නිසීදි. අථස්ස ධම්මසෙනාපති ධම්මකථං කථෙසි. සො ථෙරස්ස ධම්මකථාය ච ඉරියාපථෙසු ච පසීදිත්වා තතො පට්ඨාය ථෙරානං ආසනං පඤ්ඤපෙති, පානීයං පරිස්සාවෙති, අන්තරාභත්තෙ ධම්මකථං සුණාති, තස්ස අපරභාගෙ මිච්ඡාදිට්ඨි භිජ්ජි.

අථෙකදිවසං ථෙරො ද්වින්නම්පි ධම්මකථං කථෙන්තො සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ උභොපි ජයම්පතිකා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිංසු. තතො පට්ඨාය තස්ස මාතාපිතරො ආදිං කත්වා අන්තමසො දාසකම්මකරාපි සබ්බෙ මිච්ඡාදිට්ඨිං භින්දිත්වා බුද්ධධම්මසඞ්ඝමාමකායෙව ජාතා. අථෙකදිවසං දාරිකා සාමිකං ආහ – ''අය්‍යපුත්ත, කිං මෙ ඝරාවාසෙන, ඉච්ඡාමහං පබ්බජිතු''න්ති. සො ''සාධු භද්දෙ, අහම්පි පබ්බජිස්සාමී''ති මහන්තෙන පරිවාරෙන තං භික්ඛුනුපස්සයං නෙත්වා පබ්බාජෙත්වා සයම්පි සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා පබ්බජ්ජං යාචි. තං සත්ථා පබ්බාජෙසි. උභොපි විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා න චිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණිංසු. අථෙකදිවසං භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ''ආවුසො, අසුකා නාම දහරභික්ඛුනී අත්තනො චෙව පච්චයා ජාතා සාමිකස්ස ච, අත්තනාපි පබ්බජිත්වා අරහත්තං පත්වා තම්පි පාපෙසී''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව තාව එසා සාමිකං රාගපාසා මොචෙසි, පුබ්බෙපෙසා පොරාණකපණ්ඩිතෙ පන මරණපාසා මොචෙසී''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො මිගයොනියං නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො අභිරූපො අහොසි පාසාදිකො දස්සනීයො සුවණ්ණවණ්ණො ලාඛාරසපරිකම්මකතෙහි විය හත්ථපාදෙහි රජතදාමසදිසෙහි විසාණෙහි මණිගුළිකපටිභාගෙහි අක්ඛීහි රත්තකම්බලගෙණ්ඩුසදිසෙන මුඛෙන සමන්නාගතො. හරියාපිස්ස තරුණමිගී අභිරූපා අහොසි දස්සනීයා. තෙ සමග්ගවාසං වසිංසු, අසීතිසහස්සචිත්‍රමිගා බොධිසත්තං උපට්ඨහිංසු. තදා ලුද්දකා මිගවීථීසු පාසෙ ඔඩ්ඩෙසුං. අථෙකදිවසං බොධිසත්තො මිගානං පුරතො ගච්ඡන්තො පාදෙ පාසෙන බජ්ඣිත්වා ''ඡින්දිස්සාමි න''න්ති ආකඩ්ඪි, චම්මං ඡිජ්ජි, පුන ආකඩ්ඪන්තස්ස මංසං ඡිජ්ජි, පුන න්හාරු ඡිජ්ජි, පාසො අට්ඨිමාහච්ච අට්ඨාසි. සො පාසං ඡින්දිතුං අසක්කොන්තො මරණභයතජ්ජිතො බද්ධරවං රවි. තං සුත්වා භීතො මිගගණො පලායි. හරියා පනස්ස පලායිත්වා මිගානං අන්තරෙ ඔලොකෙන්තී තං අදිස්වා ''ඉදං භයං මය්හං පියසාමිකස්ස උප්පන්නං භවිස්සතී''ති වෙගෙන තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා අස්සුමුඛී රොදමානා ''සාමි, ත්වං මහබ්බලො, කිං එතං පාසං සන්ධාරෙතුං න සක්ඛිස්සසි, වෙගං ජනෙත්වා ඡින්දාහි න''න්ති තස්ස උස්සාහං ජනෙන්තී පඨමං ගාථමාහ –

50.

''වික්කම රෙ හරිපාද, වික්කම රෙ මහාමිග;
ඡින්ද වාරත්තිකං පාසං, නාහං එකා වනෙ රමෙ''ති.

තත්ථ **වික්කමා**ති පරක්කම, ආකඩ්ඪාති අත්ථො. **රෙ**ති ආමන්තනෙ නිපාතො. **හරිපාදා**ති සුවණ්ණපාද. සකලසරීරම්පි තස්ස සුවණ්ණවණ්ණං, අයං පන ගාරවෙනෙවමාහ. **නාහං එකා**ති අහං තයා විනා එකිකා වනෙ න රමිස්සාමි, තිණොදකං පන අග්ගහෙත්වා සුස්සිත්වා මරිස්සාමීති දස්සෙති.

තං සුත්වා මිගො දුතියං ගාථමාහ –

51.

''වික්කමාමි න පාරෙමි, භූමිං සුම්භාමි වෙගසා;
දළ්හො වාරත්තිකො පාසො, පාදං මෙ පරිකන්තතී''ති.

තත්ථ **වික්කමාමී**ති භද්දෙ, අහං වීරියං කරොමි. **න පාරෙමී**ති පාසං ඡින්දිතුං පන න සක්කොමීති අත්ථො. **භූමිං සුම්භාමී**ති අපි නාම ඡිජ්ජෙය්‍යාති පාදෙනාපි භූමිං පහරාමි. **වෙගසා**ති වෙගෙන. **පරිකන්තතී**ති චම්මාදීනි ඡින්දන්තො සමන්තා කන්තතීති.

අථ නං මිගී ''මා භායි, සාමි, අහං අත්තනො බලෙන ලුද්දකං යාචිත්වා තව ජීවිතං ආහරිස්සාමි. සචෙ යාචනාය න සක්ඛිස්සාමි, මම ජීවිතම්පි දත්වා තව ජීවිතං ආහරිස්සාමී''ති මහාසත්තං අස්සාසෙත්වා ලොහිතලිත්තං

බොධිසත්තං පරිග්ගහෙත්වා අට්ඨාසි. ලුද්දකොපි අසිඤ්ච සත්තිඤ්ච ගහෙත්වා කප්පුට්ඨානග්ගි විය ආගච්ඡති. සා තං දිස්වා ‘‘සාමි, ලුද්දකො ආගච්ඡති, අහං අත්තනො බලං කරිස්සාමි, ත්වං මා භායී’’ති මිගං අස්සාසෙත්වා ලුද්දකස්ස පටිපථං ගන්ත්වා පටික්කමිත්වා එකමන්තං ඨිතා තං වන්දිත්වා ‘‘සාමි, මම සාමිකො සුවණ්ණවණ්ණො සීලාචාරසම්පන්නො, අසීතිසහස්සානං මිගානං රාජා’’ති බොධිසත්තස්ස ගුණං කථෙත්වා මිගරාජෙ ඨිතෙයෙව අත්තනො වධං යාචන්තී තතියං ගාථමාහ –

52.

‘‘අත්ථරස්සු පලාසානි, අසිං නිබ්බාහ ලුද්දක;

පඨමං මං වධිත්වාන, හන පච්ඡා මහාමිග’’න්ති.

තත්ථ **පලාසානීති** මංසට්ඨපනත්ථං පලාසපණ්ණානි අත්ථරස්සු. **අසිං නිබ්බාහාති** අසිං කොසතො නීහර.

තං සුත්වා ලුද්දකො ‘‘මනුස්සභූතා තාව සාමිකස්ස අත්ථාය අත්තනො ජීවිතං න පරිච්චජන්ති, අයං තිරච්ඡානගතා ජීවිතං පරිච්චජති, මනුස්සභාසාය ච මධුරෙන සරෙන කථෙති, අජ්ජ ඉමිස්සා ච පතිනො චස්සා ජීවිතං දස්සාමී’’ති පසන්නචිත්තො චතුත්ථං ගාථමාහ –

53.

‘‘න මෙ සුතං වා දිට්ඨං වා, භාසන්තිං මානුසිං මිගිං;

ත්වඤ්ච භද්දෙ සුඛී හොහි, එසො චාපි මහාමිගො’’ති.

තත්ථ **සුතං වා දිට්ඨං වාති** මයා ඉතො පුබ්බෙ එවරූපං දිට්ඨං වා සුතං වා නත්ථි. **භාසන්තිං මානුසිං මිගින්ති** අහඤ්හි ඉතො පුබ්බෙ මානුසිං වාචං භාසන්තිං මිගිං නෙව අද්දසං න අස්සොසිං. යෙසං පන ‘‘න මෙ සුතා වා දිට්ඨා වා, භාසන්තී මානුසී මිගී’’ති පාළි, තෙසං යථාපාළිමෙව අත්ථො දිස්සති. **භද්දෙති** භද්දකෙ පණ්ඩිකෙ උපායකුසලෙ. ඉති තං ආලපිත්වා පුන ‘‘ත්වඤ්ච එසො චාපි මහාමිගොති ද්වෙපි ජනා සුඛී නිද්දුක්ඛා හොථා’’ති තං සමස්සාසෙත්වා ලුද්දකො බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වාසියා චම්මපාසං ඡින්දිත්වා පාදෙ ලග්ගපාසකං සණිකං නීහරිත්වා න්හාරුනා න්හාරුං, මංසෙන මංසං, චම්මෙන චම්මං පටිපාටෙත්වා පාදං හත්ථෙන පරිමජ්ජි. තඞ්ඛණඤ්ඤෙව මහාසත්තස්ස පූරිතපාරමිතානුභාවෙන ලුද්දකස්ස ච මෙත්තචිත්තානුභාවෙන මිගියා ච මෙත්තධම්මානුභාවෙන න්හාරුමංසචම්මානි න්හාරුමංසචම්මෙහි ඝටයිංසු. බොධිසත්තො පන සුඛී නිද්දුක්ඛො අට්ඨාසි.

මිගී බොධිසත්තං සුඛිතං දිස්වා සොමනස්සජාතා ලුද්දකස්ස අනුමොදනං කරොන්තී පඤ්චමං ගාථමාහ –

54.

‘‘එවං ලුද්දක නන්දස්සු, සහ සබ්බෙහි ඤාතිභි;
යථාහමජ්ජ නන්දාමි, මුත්තං දිස්වා මහාමිග’’න්ති.

තත්ථ **ලුද්දකාති** දාරුණකම්මකිරියාය ලද්ධනාමවසෙන ආලපති.

බොධිසත්තො ‘‘අයං ලුද්දො මය්හං අවස්සයො ජාතො, මයාපිස්ස අවස්සයෙනෙව භවිතුං වට්ටතී’’ති ගොචරභූමියං දිට්ඨං එකං මණික්ඛන්ධං තස්ස දත්වා ‘‘සම්ම, ඉතො පට්ඨාය පාණාතිපාතාදීනි මා කරි, ඉමිනා කුටුම්බං සණ්ඨපෙත්වා දාරකෙ පොසෙන්තො දානසීලාදීනි පුඤ්ඤානි කරොහී’’ති තස්සොවාදං දත්වා අරඤ්ඤං පාවිසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා ලුද්දකො ඡන්නො අහොසි, මිගී දහරභික්ඛුනී, මිගරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සුවණ්ණමිගජාතකවණ්ණනා නවමා.

[360] 10. සුයොනන්දීජාතකවණ්ණනා

වාති ගන්ධො තිමිරානන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. තඤ්හි සත්ථා ‘‘සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු උක්කණ්ඨිතොසී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සච්ච’’න්ති වුත්තෙ ‘‘කිං දිස්වා’’ති වත්වා ‘‘අලඞ්කතමාතුගාම’’න්ති වුත්තෙ ‘‘මාතුගාමො නාමෙස භික්ඛු න සක්කා රක්ඛිතුං, පොරාණකපණ්ඩිතා සුපණ්ණභවනෙ කත්වා රක්ඛන්තාපි රක්ඛිතුං නාසක්ඛිංසූ’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං තම්බරාජා නාම රජ්ජං කාරෙසි. තස්ස සුයොනන්දී නාම අග්ගමහෙසී අහොසි උත්තමරූපධරා. තදා බොධිසත්තො සුපණ්ණයොනියං නිබ්බත්ති, තස්මිං කාලෙ නාගදීපො සෙරුමදීපො නාම අහොසි. බොධිසත්තො තස්මිං දීපෙ සුපණ්ණභවනෙ වසති. සො බාරාණසිං ගන්ත්වා තම්බරාජෙන සද්ධිං මාණවකවෙසෙන ජූතං කීළති. තස්ස රූපසම්පත්තිං දිස්වා පරිචාරිකා ‘‘අම්හාකං රඤ්ඤා සද්ධිං එවරූපො නාම මාණවකො ජූතං කීළතී’’ති සුයොනන්දියා ආරොචෙසුං. සා සුත්වා තං දට්ඨුකාමා හුත්වා එකදිවසං අලඞ්කරිත්වා ජූතමණ්ඩලං ආගන්ත්වා පරිචාරිකානං අන්තරෙ ඨිතා තං ඔලොකෙසි. සොපි දෙවිං ඔලොකෙසි. ද්වෙපි අඤ්ඤමඤ්ඤං පටිබද්ධචිත්තා අහෙසුං. සුපණ්ණරාජා අත්තනො ආනුභාවෙන නගරෙ වාතං සමුට්ඨාපෙසි, ගෙහපතනභයෙන රාජනිවෙසනා මනුස්සා නික්ඛමිංසු. සො අත්තනො ආනුභාවෙන අන්ධකාරං කත්වා දෙවිං ගහෙත්වා ආකාසෙන ආගන්ත්වා නාගදීපෙ අත්තනො භවනං පාවිසි සුයොනන්දියා ගතට්ඨානං ජානන්තා නාම නාහෙසුං. සො තාය සද්ධිං අභිරමමානො ගන්ත්වා රඤ්ඤා සද්ධිං ජූතං කීළති.

රඤ්ඤො පන සග්ගො නාම ගන්ධබ්බො අත්ථි, සො දෙවියා ගතට්ඨානං අජානන්තො තං ගන්ධබ්බං ආමන්තෙත්වා ‘‘ගච්ඡ, තාත, ගන්ධබ්බ සබ්බං ථලජලපථං අනුවිචරිත්වා දෙවියා ගතට්ඨානං පස්සා’’ති උය්‍යොජෙසි. සො පරිබ්බයං ගහෙත්වා ද්වාරගාමතො පට්ඨාය විචිනන්තො කුරුකච්ඡං පාපුණි. තදා කුරුකච්ඡවාණිජා නාවාය සුවණ්ණභූමිං ගච්ඡන්ති. සො තෙ උපසඞ්කමිත්වා ‘‘අහං ගන්ධබ්බො නාවාය වෙතනං ඛණ්ඩෙත්වා තුම්හාකං ගන්ධබ්බං කරිස්සාමි, මම්පි නෙථා’’ති ආහ. තෙ ‘‘සාධූ’’ති තම්පි ආරොපෙත්වා නාවං විස්සජ්ජෙසුං. තෙ සුඛපයාතාය නාවාය තං පක්කොසිත්වා ‘‘ගන්ධබ්බං නො කරොහී’’ති ආහංසු. ‘‘අහං වෙ ගන්ධබ්බං කරෙය්‍යං, මයි පන ගන්ධබ්බං කරොන්තෙ මච්ඡා චලිස්සන්ති, අථ වො නාවා භිජ්ජිස්සතී’’ති. ‘‘මනුස්සමත්තෙ ගන්ධබ්බං කරොන්තෙ මච්ඡානං චලනං නාම නත්ථි, කරොහී’’ති. ‘‘තෙන හි මා මය්හං කුජ්ඣිත්ථා’’ති වීණං මුච්ඡිත්වා තන්තිස්සරෙන ගීතස්සරං, ගීතස්සරෙන තන්තිස්සරං අනතික්කමිත්වා ගන්ධබ්බං අකාසි. තෙන සද්දෙන සම්මත්තා හුත්වා මච්ඡා චලිංසු.

අථෙකො මකරො උප්පතිත්වා නාවාය පතන්තො නාවං භින්දි. සග්ගො ඵලකෙ නිපජ්ජිත්වා යථාවාතං ගච්ඡන්තො නාගදීපෙ සුපණ්ණභවනස්ස නිග්‍රොධරුක්ඛස්ස සන්තිකං පාපුණි. සුයොනන්දීපි දෙවී සුපණ්ණරාජස්ස ජූතං කීළිතුං ගතකාලෙ විමානා ඔතරිත්වා වෙලන්තෙ විචරන්තී සග්ගං ගන්ධබ්බං දිස්වා සඤ්ජානිත්වා ‘‘කථං ආගතොසී’’ති පුච්ඡි. සො සබ්බං කථෙසි. ‘‘තෙන හි මා භායී’’ති තං අස්සාසෙත්වා බාහාහි පරිග්ගහෙත්වා විමානං ආරොපෙත්වා සයනපිට්ඨෙ නිපජ්ජාපෙත්වා සමස්සත්ථකාලෙ දිබ්බභොජනං දත්වා දිබ්බගන්ධොදකෙන න්හාපෙත්වා දිබ්බවත්ථෙහි අච්ඡාදෙත්වා දිබ්බගන්ධපුප්ඵෙහි අලඞ්කරිත්වා පුන දිබ්බසයනෙ නිපජ්ජාපෙසි. එවං දිවසං පරිග්ගහමානා සුපණ්ණරඤ්ඤො ආගමනවෙලාය පටිච්ඡාදෙත්වා ගතකාලෙ තෙන සද්ධිං කිලෙසවසෙන අභිරමි. තතො මාසද්ධමාසච්චයෙන බාරාණසිවාසිනො වාණිජා දාරුදකගහණත්ථාය තස්මිං දීපෙ නිග්‍රොධරුක්ඛමූලං සම්පත්තා. සො තෙහි සද්ධිං නාවං අභිරුය්හ බාරාණසිං ගන්ත්වා රාජානං දිස්වාව තස්ස ජූතකීළනවෙලාය වීණං ගහෙත්වා රඤ්ඤො ගන්ධබ්බං කරොන්තො පඨමං ගාථමාහ –

55.

‘‘වාති ගන්ධො තිමිරානං, කුසමුද්දො ච ඝොසවා;
දූරෙ ඉතො සුයොනන්දී, තම්බ කාමා තුදන්ති ම’’න්ති.

තත්ථ **තිමිරානන්ති** තිමිරරුක්ඛපුප්ඵානං. තං කිර නිග්‍රොධං පරිවාරෙත්වා තිමිරරුක්ඛා අත්ථි, තෙ සන්ධායෙවං වදති. **කුසමුද්දොති** ඛුද්දකසමුද්දො. **ඝොසවාති** මහාරවො. තස්සෙව නිග්‍රොධස්ස සන්තිකෙ සමුද්දං සන්ධායෙවමාහ. **ඉතොති** ඉමම්හා නගරා. **තම්බාති** රාජානං ආලපති. අථ වා

තම්බකාමාති තම්බෙන කාමිතකාමා තම්බකාමා නාම. තෙ මං හදයෙ විජ්ඣන්තීති දීපෙති.

තං සුත්වා සුපණ්ණො දුතියං ගාථමාහ –

56.

‘‘කථං සමුද්දමතරි, කථං අද්දක්ඛි සෙදුමං;
කථං තස්සා ච තුය්හඤ්ච, අහු සග්ග සමාගමො’’ති.

තත්ථ **සෙදුමන්ති** සෙදුමදීපං.

තතො සග්ගො තිස්සො ගාථා අභාසි –

57.

‘‘කුරුකච්ඡා පයාතානං, වාණිජානං ධනෙසිනං;
මකරෙහි අභිදා නාවා, ඵලකෙනාහමප්ලවිං.

58.

‘‘සා මං සණ්හෙන මුදුනා, නිච්චං චන්දනගන්ධිනී;
අඞ්ගෙන උද්ධරී භද්දා, මාතා පුත්තංව ඔරසං.

59.

‘‘සා මං අන්නෙන පානෙන, වත්ථෙන සයනෙන ච;
අත්තනාපි ච මන්දක්ඛී, එවං තම්බ විජානහී’’ති.

තත්ථ **සා මං සණ්හෙන මුදුනාති** එවං ඵලකෙන තීරං උත්තිණ්ණං මං සමුද්දතීරෙ විචරන්තී සා දිස්වා ‘‘මා භායී’’ති සණ්හෙන මුදුනා වචනෙන සමස්සාසෙත්වාති අත්ථො. **අඞ්ගෙනාති** බාහුයුගළං ඉධ ‘‘අඞ්ගෙනා’’ති වුත්තං. **භද්දාති** දස්සනීයා පාසාදිකා. **සා මං අන්නෙනාති** සා මං එතෙන අන්නාදිනා සන්තප්පෙසීති අත්ථො. **අත්තනාපි චාති** න කෙවලං අන්නාදීහෙව, අත්තනාපි මං අභිරමෙන්තී සන්තප්පෙසීති දීපෙති. **මන්දක්ඛීති** මන්දදස්සනී, මුදුනා ආකාරෙන ඔලොකනසීලාති වුත්තං හොති. ‘‘මත්තක්ඛී’’තිපි පාඨො, මදමත්තෙහි විය අක්ඛීහි සමන්නාගතාති අත්ථො. **එවං තම්බාති** එවං තම්බරාජ ජානාහීති.

සුපණ්ණො ගන්ධබ්බස්ස කථෙන්තස්සෙව විප්පටිසාරී හුත්වා ‘‘අහං සුපණ්ණභවනෙ වසන්තොපි රක්ඛිතුං නාසක්ඛිං, කිං මෙ තාය දුස්සීලායා’’ති තං ආනෙත්වා රඤ්ඤො පටිදත්වා පක්කාමි, තතො පට්ඨාය පුන නාගච්ඡීති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ

පතිට්ඨහි. තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, සුපණ්ණරාජා පන අහමෙව අහොසින්ති.

සුයොනන්දීජාතකවණ්ණනා දසමා.

මණිකුණ්ඩලවග්ගො පඨමො.

2. වණ්ණාරොහවග්ගො

[361] 1. වණ්ණාරොහජාතකවණ්ණනා

වණ්ණාරොහෙනාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ද්වෙ අග්ගසාවකෙ ආරබ්භ කථෙසි. එකස්මිඤ්හි සමයෙ උභොපි මහාථෙරා ‘‘ඉමං අන්තොවස්සං සුඤ්ඤාගාරං අනුබ්‍රූහෙස්සාමා’’ති සත්ථාරං ආපුච්ඡිත්වා ගණං පහාය සයමෙව පත්තචීවරං ආදාය ජෙතවනා නික්ඛමිත්වා එකං පච්චන්තගාමං නිස්සාය අරඤ්ඤෙ විහරිංසු. අඤ්ඤතරොපි විඝාසාදපුරිසො ථෙරානං උපට්ඨානං කරොන්තො තත්ථෙව එකමන්තෙ වසි. සො ථෙරානං සමග්ගවාසං දිස්වා ‘‘ඉමෙ අතිවිය සමග්ගා වසන්ති, සක්කා නු ඛො එතෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං භින්දිතු’’න්ති චින්තෙත්වා සාරිපුත්තත්ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘කිං නු ඛො, භන්තෙ, අය්‍යොන මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරෙන සද්ධිං තුම්හාකං කිඤ්චි වෙරං අත්ථී’’ති පුච්ඡි. ‘‘කිං පනාවුසො’’ති. එස, භන්තෙ, මම ආගතකාලෙ ‘‘සාරිපුත්තො නාම ජාතිගොත්තකුලපදෙසෙහි වා සුතගන්ථපටිවෙධඉද්ධීහි වා මයා සද්ධිං කිං පහොතී’’ති තුම්හාකං අගුණමෙව කථෙසීති. ථෙරො සිතං කත්වා ‘‘ගච්ඡ ත්වං ආවුසො’’ති ආහ.

සො අපරස්මිම්පි දිවසෙ මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරම්පි උපසඞ්කමිත්වා තථෙව කථෙසි. සොපි නං සිතං කත්වා ‘‘ගච්ඡ, ත්වං, ආවුසො’’ති වත්වා සාරිපුත්තත්ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘ආවුසො, එසො විඝාසාදො තුම්හාකං සන්තිකෙ කිඤ්චි කථෙසී’’ති පුච්ඡි. ‘‘ආමාවුසො, මය්හම්පි සන්තිකෙ කථෙසි, ඉමං නීහරිතුං වට්ටතී’’ති. ‘‘සාධු, ආවුසො, නීහරා’’ති වුත්තෙ ථෙරො ‘‘මා ඉධ වසී’’ති අච්ඡරං පහරිත්වා තං නීහරි. තෙ උභොපි සමග්ගවාසං වසිත්වා සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා නිසීදිංසු. සත්ථා පටිසන්ථාරං කත්වා ‘‘සුඛෙන වස්සං වසිත්ථා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘භන්තෙ, එකො විඝාසාදො අම්හෙ භින්දිතුකාමො හුත්වා භින්දිතුං අසක්කොන්තො පලායී’’ති වුත්තෙ ‘‘න ඛො සො, සාරිපුත්ත, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස තුම්හෙ ‘භින්දිස්සාමී’ති භින්දිතුං අසක්කොන්තො පලායී’’ති වත්වා තෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අරඤ්ඤෙ රුක්ඛදෙවතා අහොසි. තදා සීහො ච බ්‍යග්ඝො ච අරඤ්ඤෙ පබ්බතගුහායං වසන්ති. එකො සිඞ්ගාලො තෙ උපට්ඨහන්තො තෙසං විඝාසං ඛාදිත්වා මහාකායො හුත්වා එකදිවසං චින්තෙසි ‘‘මයා සීහබ්‍යග්ඝානං මංසං න ඛාදිතපුබ්බං, මයා ඉමෙ ද්වෙ ජනෙ භින්දිතුං වට්ටති, තතො නෙසං

කලහං කත්වා මතානං මංසං ඛාදිස්සාමී''ති. සො සීහං උපසඞ්කමිත්වා ''කිං, සාමි, තුම්හාකං බ්‍යග්ඝෙන සද්ධිං කිඤ්චි වෙරං අත්ථී''ති පුච්ඡි. ''කිං පන, සම්මා''ති? එස, භන්තෙ, මමාගතකාලෙ ''සීහො නාම සරීරවණ්ණෙන වා ආරොහපරිණාහෙන වා ජාතිබලවීරියෙහි වා මම කලභාගම්පි න පාපුණාතී''ති තුම්හාකං අගුණමෙව කථෙසීති. අථ නං සීහො ''ගච්ඡ ත්වං, න සො එවං කථෙස්සතී''ති ආහ. බ්‍යග්ඝම්පි උපසඞ්කමිත්වා එතෙනෙව උපායෙන කථෙසි. තං සුත්වා බ්‍යග්ඝොපි සීහං උපසඞ්කමිත්වා ''සම්ම, ත්වං කිර ඉදඤ්චිදඤ්ච වදෙසී''ති පුච්ඡන්තො පඨමං ගාථමාහ –

60.

''වණ්ණාරොහෙන ජාතියා, බලනික්කමනෙන ච;
සුබාහු න මයා සෙය්‍යො, සුදාඨ ඉති භාසසී''ති.

තත්ථ **බලනික්කමනෙන චා**ති කායබලෙන චෙව වීරියබලෙන ච. **සුබාහු න මයා සෙය්‍යො**ති අයං සුබාහු නාම බ්‍යග්ඝො එතෙහි කාරණෙහි මයා නෙව සදිසො න උත්තරිතරොති සච්චං කිර ත්වං සොභනාහි දාඨාහි සමන්නාගත සුදාඨ මිගරාජ, එවං වදෙසීති.

තං සුත්වා සුදාඨො සෙසා චතස්සො ගාථා අභාසි –

61.

''වණ්ණාරොහෙන ජාතියා, බලනික්කමනෙන ච;
සුදාඨො න මයා සෙය්‍යො, සුබාහු ඉති භාසසි.

62.

''එවං චෙ මං විහරන්තං, සුබාහු සම්ම දුබ්භසි;
න දානාහං තයා සද්ධිං, සංවාසමභිරොචයෙ.

63.

''යො පරෙසං වචනානි, සද්දහෙය්‍ය යථාතථං;
ඛිප්පං භිජ්ජෙථ මිත්තස්මිං, වෙරඤ්ච පසවෙ බහුං.

64.

''න සො මිත්තො යො සදා අප්පමත්තො, භෙදාසඞ්කී රන්ධමෙවානුපස්සී;
යස්මිඤ්ච සෙතී උරසීව පුත්තො, ස වෙ මිත්තො යො අභෙජ්ජො පරෙහී''ති.

තත්ථ **සම්මා**ති වයස්ස. **දුබ්භසී**ති යදි එවං තයා සද්ධිං සමග්ගවාසං වසන්තං මං සිඞ්ගාලස්ස කථං ගහෙත්වා ත්වං දුබ්භසි හනිතුං ඉච්ඡසි, ඉතො දානි පට්ඨාය අහං තයා සද්ධිං සංවාසං න අභිරොචයෙ. **යථාතථ**න්ති තථතො

යථාතථං යථාතච්ඡං අවිසංවාදකෙන අරියෙන වුත්තවචනං සද්ධාතබ්බං. එවං යො යෙසං කෙසඤ්චි පරෙසං වචනානි සද්දහෙථාති අත්ථො. **යො සදා අප්පමත්තො**ති යො නිච්චං අප්පමත්තො හුත්වා මිත්තස්ස විස්සාසං න දෙති, සො මිත්තො නාම න හොතීති අත්ථො. **භෙදාසඞ්කී**ති ''අජ්ජ භිජ්ජිස්සති, ස්වෙ භිජ්ජිස්සතී''ති එවං මිත්තස්ස භෙදමෙව ආසඞ්කති. **රන්ධමෙවානුපස්සී**ති ඡිද්දං විවරමෙව පස්සන්තො. **උරසීව පුත්තො**ති යස්මිං මිත්තෙ මාතු හදයෙ පුත්තො විය නිරාසඞ්කො නිබ්භයො සෙති.

ඉති ඉමාහි චතූහි ගාථාහි සීහෙන මිත්තගුණෙ කථිතෙ බ්‍යග්ඝො ''මය්හං දොසො''ති සීහං ඛමාපෙසි. තෙ තත්ථෙව සමග්ගවාසං වසිංසු. සිඞ්ගාලො පන පලායිත්වා අඤ්ඤත්ථ ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා සිඞ්ගාලො විසාසාදො අහොසි, සීහො සාරිපුත්තො, බ්‍යග්ඝො මොග්ගල්ලානො, තං කාරණං පච්චක්ඛතො දිට්ඨා තස්මිං වනෙ නිවුත්ථරුක්ඛදෙවතා පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

වණ්ණාරොහජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[362] 2. සීලවීමංසජාතකවණ්ණනා

සීලං සෙය්‍යොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං සීලවීමංසකබ්‍රාහ්මණං ආරබ්භ කථෙසි. තං කිර රාජා ''එස සීලසම්පන්නො''ති අඤ්ඤෙහි බ්‍රාහ්මණෙහි අතිරෙකං කත්වා පස්සති. සො චින්තෙසි ''කිං නු ඛො මං රාජා 'සීලසම්පන්නො'ති අඤ්ඤෙහි අතිරෙකං කත්වා පස්සති, උදාහු 'සුතධරයුත්තො'ති, වීමංසිස්සාමි තාව සීලස්ස වා සුතස්ස වා මහන්තභාව''න්ති. සො එකදිවසං හෙරඤ්ඤිකඵලකතො කහාපණං ගණ්හි. හෙරඤ්ඤිකො ගරුභාවෙන න කිඤ්චි ආහ, දුතියවාරෙපි න කිඤ්චි ආහ. තතියවාරෙ පන තං ''විලොපඛාදකො''ති ගාහාපෙත්වා රඤ්ඤො දස්සෙත්වා ''කිං ඉමිනා කත''න්ති වුත්තෙ ''කුටුම්බං විලුම්පතී''ති ආහ. ''සච්චං කිර, බ්‍රාහ්මණා''ති? ''න, මහාරාජ, කුටුම්බං විලුම්පාමි, මය්හං පන 'සීලං නු ඛො මහන්තං, සුතං නු ඛො'ති කුක්කුච්චං අහොසි, ස්වාහං 'එතෙසු කතරං නු ඛො මහන්ත'න්ති වීමංසන්තො තයො වාරෙ කහාපණං ගණ්හිං, තං මං එස බන්ධාපෙත්වා තුම්හාකං දස්සෙති. ඉදානි මෙ සුතතො සීලස්ස මහන්තභාවො ඤාතො, න මෙ ඝරාවාසෙනත්ථො, පබ්බජිස්සාමහ''න්ති පබ්බජ්ජං අනුජානාපෙත්වා ඝරද්වාරං අනොලොකෙත්වාව ජෙතවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං පබ්බජ්ජං යාචි. තස්ස සත්ථා පබ්බජ්ජඤ්ච උපසම්පදඤ්ච දාපෙසි. සො අචිරූපසම්පන්නො විපස්සනං විපස්සිත්වා අග්ගඵලෙ පතිට්ඨහි. භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ''ආවුසො, අසුකබ්‍රාහ්මණො අත්තනො සීලං වීමංසිත්වා පබ්බජිතො විපස්සිත්වා අරහත්තං පත්තො''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය

නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානි අයමෙව, පුබ්බෙ පණ්ඩිතාපි සීලං වීමංසිත්වා පබ්බජිත්වා අත්තනො පතිට්ඨං කරිංසුයෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා බාරාණසිං ආගන්ත්වා රාජානං පස්සි. රාජා තස්ස පුරොහිතට්ඨානං අදාසි. සො පඤ්ච සීලානි රක්ඛති. රාජාපි නං ''සීලවා''ති ගරුං කත්වා පස්සි. සො චින්තෙසි ''කිං නු බො රාජා 'සීලවා'ති මං ගරුං කත්වා පස්සති, උදාහු 'සුතධරයුත්තො'''ති. සබ්බං පච්චුප්පන්නවත්ථුසදිසමෙව. ඉධ පන සො බ්‍රාහ්මණො ''ඉදානි මෙ සුතතො සීලස්ස මහන්තභාවො ඤාතො''ති වත්වා ඉමා පඤ්ච ගාථා අභාසි –

65.

''සීලං සෙය්‍යො සුතං සෙය්‍යො, ඉති මෙ සංසයො අහු;
සීලමෙව සුතා සෙය්‍යො, ඉති මෙ නත්ථි සංසයො.

66.

''මොඝා ජාති ච වණ්ණො ච, සීලමෙව කිරුත්තමං;
සීලෙන අනුපෙතස්ස, සුතෙනත්ථො න විජ්ජති.

67.

''ඛත්තියො ච අධම්මට්ඨො, වෙස්සො චාධම්මනිස්සිතො;
තෙ පරිච්චජ්ජුභො ලොකෙ, උපපජ්ජන්ති දුග්ගතිං.

68.

''ඛත්තියා බ්‍රාහ්මණා වෙස්සා, සුද්දා චණ්ඩාලපුක්කුසා;
ඉධ ධම්මං චරිත්වාන, භවන්ති තිදිවෙ සමා.

69.

''න වෙදා සම්පරායාය, න ජාති නාපි බන්ධවා;
සකඤ්ච සීලං සංසුද්ධං, සම්පරායාය සුඛාය චා''ති.

තත්ථ **සීලමෙව සුතා සෙය්‍යොති** සුතපරියත්තිතො සතගුණෙන සහස්සගුණෙන සීලමෙව උත්තරිතරන්ති. එවඤ්ච පන වත්වා සීලං නාමෙතං එකවිධං සංවරවසෙන, දුවිධං චාරිත්තවාරිත්තවසෙන, තිවිධං කායිකවාචසිකමානසිකවසෙන, චතුබ්බිධං පාතිමොක්ඛසංවරඉන්ද්‍රියසංවරආජීවපාරිසුද්ධිපච්චයසන්නිස්සිතවසෙනාති මාතිකං ඨපෙත්වා විත්ථාරෙන්තො සීලස්ස වණ්ණං අභාසි.

මොසාති අඵලා තුච්ඡා. **ජාතීති** ඛත්තියකුලාදීසු නිබ්බත්ති. **වණ්ණොති** සරීරවණ්ණො අභිරූපභාවො. යා හි යස්මා සීලරහිතස්ස ජාතිසම්පදා වා වණ්ණසම්පදා වා සග්ගසුඛං දාතුං න සක්කොති, තස්මා උභයම්පි තං ''මොස''න්ති ආහ. **සීලමෙව කිරාති** අනුස්සවවසෙන වදති, න පන සයං ජානාති. **අනුපෙතස්සාති** අනුපගතස්ස. **සුතෙනත්ථො න විජ්ජතීති** සීලරහිතස්ස සුතපරියත්තිමත්තෙන ඉධලොකෙ වා පරලොකෙ වා කාචි වඩ්ඪි නාම නත්ථී.

තතො පරා ද්වෙ ගාථා ජාතියා මොසභාවදස්සනත්ථං වුත්තා. තත්ථ **තෙ පරිච්චජ්ජුභො ලොකෙති** තෙ දුස්සීලා දෙවලොකඤ්ච මනුස්සලොකඤ්චාති උභොපි ලොකෙ පරිච්චජිත්වා දුග්ගතිං උපපජ්ජන්ති. **චණ්ඩාලපුක්කුසාති** ඡවඡඩ්ඩකචණ්ඩාලා ච පුප්ඵඡඩ්ඩකපුක්කුසා ච. **භවන්ති තිදිවෙ සමාති** එතෙ සබ්බෙපි සීලානුභාවෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තා සමා හොන්ති නිබ්බිසෙසා, දෙවාත්වෙව සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡන්ති.

පඤ්චමගාථා සබ්බෙසම්පි සුතාදීනං මොසභාවදස්සනත්ථං වුත්තා. තස්සත්ථො – මහාරාජ, එතෙ වෙදාදයො ඨපෙත්වා ඉධලොකෙ යසමත්තදානං සම්පරායෙ දුතියෙ වා තතියෙ වා භවෙ යසං වා සුඛං වා දාතුං නාම න සක්කොන්ති, පරිසුද්ධං පන අත්තනො සීලමෙව තං දාතුං සක්කොතීති.

එවං මහාසත්තො සීලගුණෙ ථොමෙත්වා රාජානං පබ්බජ්ජං අනුජානාපෙත්වා තං දිවසමෙව හිමවන්තං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා අපරිහීනජ්ඣානො බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා සීලං වීමංසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිතො අහමෙව අහොසි''න්ති.

සීලවීමංසජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[363] 3. හිරිජාතකවණ්ණනා

හිරිං තරන්තන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අනාථපිණ්ඩිකස්ස සහායං පච්චන්තවාසිසෙට්ඨිං ආරබ්භ කථෙසි. ද්වෙපි වත්ථූනි එකකනිපාතෙ නවමවග්ගස්ස පරියොසානජාතකෙ විත්ථාරිතානෙව. ඉධ පන ''පච්චන්තවාසිසෙට්ඨිනො මනුස්සා අච්ඡින්නසබ්බසාපතෙය්‍යා අත්තනො සන්තකස්ස අස්සාමිනො හුත්වා පලාතා''ති බාරාණසිසෙට්ඨිස්ස ආරොචිතෙ බාරාණසිසෙට්ඨි ''අත්තනො සන්තිකං ආගතානං කත්තබ්බං අකරොන්තා නාම පටිකාරකෙ න ලභන්තියෙවා''ති වත්වා ඉමා ගාථා අභාසි –

70.

‘‘හිරිං තරන්තං විජිගුච්ඡමානං, තවාහමස්මී ඉති භාසමානං;
සෙය්‍යානි කම්මානි අනාදියන්තං, නෙසො මමන්ති ඉති නං විජඤ්ඤා.

71.

‘‘යඤ්හි කයිරා තඤ්හි වදෙ, යං න කයිරා න තං වදෙ;
අකරොන්තං භාසමානං, පරිජානන්ති පණ්ඩිතා.

72.

‘‘න සො මිත්තො යො සදා අප්පමත්තො, භෙදාසඞ්කී රන්ධමෙවානුපස්සී;
යස්මිඤ්ච සෙතී උරසීව පුත්තො, ස වෙ මිත්තො යො අභෙජ්ජො පරෙහි.

73.

‘‘පාමොජ්ජකරණං ඨානං, පසංසාවහනං සුඛං;
ඵලානිසංසො භාවෙති, වහන්තො පොරිසං ධුරං.

74.

‘‘පවිවෙකරසං පිත්වා, රසං උපසමස්ස ච;
නිද්දරො හොති නිප්පාපො, ධම්මප්පීතිරසං පිව’’න්ති.

තත්ථ **හිරිං තරන්තන්ති** ලජ්ජං අතික්කන්තං. **විජිගුච්ඡමානන්ති** මිත්තභාවෙන ජිගුච්ඡයමානං. **තවාහමස්මීති** ‘‘තව අහං මිත්තො’’ති කෙවලං වචනමත්තෙනෙව භාසමානං. **සෙය්‍යානි කම්මානීති** ‘‘දස්සාමි කරිස්සාමී’’ති වචනස්ස අනුරූපානි උත්තමකම්මානි. **අනාදියන්තන්ති** අකරොන්තං. **නෙසො මමන්ති** එවරූපං පුග්ගලං ‘‘න එසො මම මිත්තො’’ති විජඤ්ඤා.

පාමොජ්ජකරණං ඨානන්ති දානම්පි සීලම්පි භාවනාපි පණ්ඩිතෙහි කල්‍යාණමිත්තෙහි සද්ධිං මිත්තභාවොපි. ඉධ පන වුත්තප්පකාරං මිත්තභාවමෙව සන්ධායෙවමාහ. පණ්ඩිතෙන හි කල්‍යාණමිත්තෙන සද්ධිං මිත්තභාවො පාමොජ්ජම්පි කරොති, පසංසම්පි වහති. ඉධලොකපරලොකෙසු කායිකචෙතසිකසුඛහෙතුතො ‘‘සුඛ’’න්තිපි වුච්චති, තස්මා එතං ඵලඤ්ච ආනිසංසඤ්ච සම්පස්සමානො ඵලානිසංසො කුලපුත්තො පුරිසෙහි වහිතබ්බං දානසීලභාවනාමිත්තභාවසඞ්ඛාතං චතුබ්බිධම්පි පොරිසං ධුරං වහන්තො එතං මිත්තභාවසඞ්ඛාතං පාමොජ්ජකරණං ඨානං පසංසාවහනං සුඛං භාවෙති වඩ්ඪෙති, න පණ්ඩිතෙහි මිත්තභාවං භින්දතීති දීපෙති.

පවිවෙකරසන්ති කායචිත්තඋපධිවිවෙකානං රසං තෙ විවෙකෙ නිස්සාය උප්පන්නං සොමනස්සරසං. **උපසමස්ස චාති** කිලෙසූපසමෙන

ලද්ධසොමනස්සස්ස. **නිද්දරො හොති නිප්පාපොති** සබ්බකිලෙසදරථාභාවෙන නිද්දරො, කිලෙසාභාවෙන නිප්පාපො හොති. **ධම්මප්පීතිරසන්ති** ධම්මපීතිසඞ්ඛාතං රසං, විමුත්තිපීතිං පිවන්තොති අත්ථො.

ඉති මහාසත්තො පාපමිත්තසංසග්ගතො උබ්බිග්ගො පවිවෙකරසෙන අමතමහානිබ්බානං පාපෙත්වා දෙසනාය කූටං ගණ්හි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා පච්චන්තවාසී ඉදානි පච්චන්තවාසීයෙව, තදා බාරාණසිසෙට්ඨි අහමෙව අහොසි’’න්ති.

හිරිජාතකවණ්ණනා තතියා.

[364] 4. ඛජ්ජොපනකජාතකවණ්ණනා

75-79.

කො නු සන්තම්හි පජ්ජොතෙති අයං ඛජ්ජොපනකපඤ්හො මහාඋමඞ්ගෙ විත්ථාරතො ආවි භවිස්සති.

ඛජ්ජොපනකජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[365] 5. අහිතුණ්ඩිකජාතකවණ්ණනා

ධුත්තොම්හීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං මහල්ලකභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා **සාලුකජාතකෙ** (ජා. 1.3.106 ආදයො) විත්ථාරිතං. ඉධාපි සො මහල්ලකො එකං ගාමදාරකං පබ්බාජෙත්වා අක්කොසති පහරති. දාරකො පලායිත්වා විබ්භමි. දුතියම්පි නං පබ්බාජෙත්වා තථෙවාකාසි. දුතියම්පි විබ්භමිත්වා පුන යාචියමානො ඔලොකෙතුම්පි න ඉච්ඡි. භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘ආවුසො, අසුකො නාම මහල්ලකො අත්තනො සාමණෙරෙන සහාපි විනාපි වත්තිතුං න සක්කොති, ඉතරො තස්ස දොසං දිස්වා පුන ඔලොකෙතුම්පි න ඉච්ඡි, සුහදයො කුමාරකො’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස සාමණෙරො සුහදයොව, සකිං දොසං දිස්වා පුන ඔලොකෙතුම්පි න ඉච්ඡී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො ධඤ්ඤවාණිජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො ධඤ්ඤවික්කයෙන ජීවිකං කප්පෙසි. අථෙකො අහිතුණ්ඩිකො මක්කටං ගහෙත්වා සික්ඛාපෙත්වා අහිං කීළාපෙන්තො බාරාණසියං උස්සවෙ ඝුට්ඨෙ තං මක්කටං ධඤ්ඤවාණිජකස්ස සන්තිකෙ ඨපෙත්වා අහිං කීළාපෙන්තො සත්ත දිවසානි විචරි. සොපි වාණිජො මක්කටස්ස ඛාදනීයං භොජනීයං අදාසි.

අභිතුණ්ඩිකො සත්තමෙ දිවසෙ උස්සවකීළනතො ආගන්ත්වා තං මක්කටං වෙළුපෙසිකාය තික්ඛත්තුං පහරිත්වා තං ආදාය උය්‍යානං ගන්ත්වා බන්ධිත්වා නිද්දං ඔක්කමි. මක්කටො බන්ධනං මොචෙත්වා අම්බරුක්ඛං ආරුය්හ අම්බානි ඛාදන්තො නිසීදි. සො පබුද්ධො රුක්ඛෙ මක්කටං දිස්වා ‘‘එතං මයා උපලාපෙත්වා ගහෙතුං වට්ටතී’’ති තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො පඨමං ගාථමාහ –

80.

‘‘ධුත්තොම්හි සම්ම සුමුඛ, ජූතෙ අක්ඛපරාජිතො;
හරෙහි අම්බපක්කානි, වීරියං තෙ භක්ඛයාමසෙ’’ති.

තත්ථ **අක්ඛපරාජිතොති** අක්ඛෙහි පරාජිතො. **හරෙහීති** පාතෙහි. අයමෙව වා පාඨො.

තං සුත්වා මක්කටො සෙසගාථා අභාසි –

81.

‘‘අලිකං වත මං සම්ම, අභූතෙන පසංසසි;
කො තෙ සුතො වා දිට්ඨො වා, සුමුඛො නාම මක්කටො.

82.

‘‘අජ්ජාපි මෙ තං මනසි, යං මං ත්වං අභිතුණ්ඩික;
ධඤ්ඤාපණං පවිසිත්වා, මත්තො ඡාතං හනාසි මං.

83.

‘‘තාහං සරං දුක්ඛසෙය්‍යං, අපි රජ්ජම්පි කාරයෙ;
නෙවාහං යාචිතො දජ්ජං, තථා හි භයතජ්ජිතො.

84.

‘‘යඤ්ච ජඤ්ඤා කුලෙ ජාතං, ගබ්භෙ තිත්තං අමච්ඡරිං;
තෙන සඛිඤ්ච මිත්තඤ්ච, ධීරො සන්ධාතුමරහතී’’ති.

තත්ථ **අලිකං වතාති** මුසා වත. **අභූතෙනාති** අවිජ්ජමානෙන. **කො තෙති** ක්ව තයා. **සුමුඛොති** සුන්දරමුඛො. **අභිතුණ්ඩිකාති** තං ආලපති. ‘‘අහිකොණ්ඩිකා’’තිපි පාඨො. **ඡාතන්ති** ජිඝච්ඡාභිභූතං දුබ්බලං කපණං. **හනාසීති** වෙළුපෙසිකාය තික්ඛත්තුං පහරසි. **තාහන්ති** තං අහං. **සරන්ති** සරන්තො. **දුක්ඛසෙය්‍යන්ති** තස්මිං ආපණෙ දුක්ඛසයනං. **අපි රජ්ජම්පි කාරයෙති** සචෙපි බාරාණසිරජ්ජං ගහෙත්වා මය්හං දත්වා මං රජ්ජං කාරෙය්‍යාසි, එවම්පි තං නෙවාහං යාචිතො දජ්ජං, තං එකම්පි අම්බපක්කං අහං තයා යාචිතො න දදෙය්‍යං. කිංකාරණා? **තථා හි භයතජ්ජිතොති**, තථා හි අහං තයා භයෙන තජ්ජිතොති අත්ථො.

ගබ්භෙ තිත්තන්ති සුභොජනරසෙන මාතුකුච්ඡියංයෙව අලඞ්කතපටියත්තෙ සයනගබ්භෙයෙව වා තිත්තං භොගාසාය අකපණං. **සඛිඤ්ච මිත්තඤ්චාති** සඛිභාවඤ්ච මිත්තභාවඤ්ච තථාරූපෙන කුලජාතෙන තිත්තෙන අකපණෙන අමච්ඡරිනා සද්ධිං පණ්ඩිතො සන්ධාතුං පුන සටෙතුං අරහති, තයා පන කපණෙන අහිතුණ්ඩිකෙන සද්ධිං කො මිත්තභාවං පුන සටෙතුන්ති අත්ථො. එවඤ්ච පන වත්වා වානරො වනං සහසා පාවිසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා අහිතුණ්ඩිකො මහල්ලකො අහොසි, මක්කටො සාමණෙරො, ධඤ්ඤවාණිජො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

අහිතුණ්ඩිකජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[366] 6. ගුම්බියජාතකවණ්ණනා

මධුවණ්ණං මධුරසන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. තඤ්හි සත්ථා ‘‘සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු උක්කණ්ඨිතොසී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සච්චං, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘කිං දිස්වා’’ති වත්වා ‘‘අලඞ්කතමාතුගාම’’න්ති වුත්තෙ ‘‘භික්ඛු ඉමෙ පඤ්ච කාමගුණා නාම එකෙන ගුම්බියෙන යක්ඛෙන හලාහලවිසං පක්ඛිපිත්වා මග්ගෙ ඨපිතමධුසදිසා’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සත්ථවාහකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො බාරාණසිතො පඤ්චහි සකටසතෙහි භණ්ඩං ආදාය වොහාරත්ථාය ගච්ඡන්තො මහාවත්තනිඅටවිද්වාරං පත්වා සත්ථකෙ සන්නිපාතාපෙත්වා ‘‘අම්භො, ඉමස්මිං මග්ගෙ විසපණ්ණපුප්ඵඵලාදීනි අත්ථි, තුම්හෙ කිඤ්චි අඛාදිතපුබ්බං ඛාදන්තා මං අපුච්ඡිත්වා මා ඛාදිත්ථ, අමනුස්සාපි විසං පක්ඛිපිත්වා භත්තපුටමධුකඵලානි මග්ගෙ ඨපෙන්ති, තානිපි මං අනාපුච්ඡිත්වා මා ඛාදිත්ථා’’ති ඔවාදං දත්වා මග්ගං පටිපජ්ජි. අථෙකො ගුම්බියො නාම යක්ඛො අටවියා මජ්ඣට්ඨානෙ මග්ගෙ පණ්ණානි අත්ථරිත්වා හලාහලවිසසංයුත්තානි මධුපිණ්ඩානි ඨපෙත්වා සයං මග්ගසාමන්තෙ මධුං ගණ්හන්තො විය රුක්ඛෙ කොට්ටෙන්තො විචරති. අජානන්තා ‘‘පුඤ්ඤත්ථාය ඨපිතානි භවිස්සන්තී’’ති ඛාදිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපුණන්ති. අමනුස්සා ආගන්ත්වා තෙ ඛාදන්ති. බොධිසත්තස්ස සත්ථකමනුස්සාපි තානි දිස්වා එකච්චෙ ලොලජාතිකා අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තා ඛාදිංසු, පණ්ඩිතජාතිකා ‘‘පුච්ඡිත්වා ඛාදිස්සාමා’’ති ගහෙත්වා අට්ඨංසු. බොධිසත්තො තෙ දිස්වා හත්ථගතානි ඡඩ්ඩාපෙසි, යෙහි පඨමතරං ඛාදිතානි, තෙ මරිංසු. යෙහි අඩ්ඪඛාදිතානි, තෙසං වමනවිරෙචනං දත්වා චන්තකාලෙ චතුමධුරං අදාසි. ඉති තෙ තස්ස ආනුභාවෙන ජීවිතං පටිලභිංසු. බොධිසත්තො සොත්ථිනා ඉච්ඡිතට්ඨානං ගන්ත්වා භණ්ඩං විස්සජ්ජෙත්වා

අත්තනො ගෙහමෙව අගමාසි. තමත්ථං කථෙන්තො සත්ථා ඉමා අභිසම්බුද්ධගාථා අභාසි –

85.

‘‘මධුවණ්ණං මධුරසං, මධුගන්ධං විසං අහු;
ගුම්බියො ඝාසමෙසානො, අරඤ්ඤෙ ඔදහී විසං.

86.

‘‘මධු ඉති මඤ්ඤමානා, යෙ තං විසමඛාදිසුං;
තෙසං තං කටුකං ආසි, මරණං තෙනුපාගමුං.

87.

‘‘යෙ ච ඛො පටිසඞ්ඛාය, විසං තං පරිවජ්ජයුං;
තෙ ආතුරෙසු සුඛිතා, ඩය්හමානෙසු නිබ්බුතා.

88.

‘‘එවමෙව මනුස්සෙසු, විසං කාමා සමොහිතා;
ආමිසං බන්ධනඤ්චෙතං, මච්චුවෙසො ගුහාසයො.

89.

‘‘එවමෙව ඉමෙ කාමෙ, ආතුරා පරිචාරිකෙ;
යෙ සදා පරිවජ්ජෙන්ති, සඞ්ගං ලොකෙ උපච්චගු’’න්ති.

තත්ථ **ගුම්බියොති** තස්මිං වනගුම්බෙ විචරණෙන එවංලද්ධනාමො යක්ඛො. **ඝාසමෙසානොති** ‘‘තං විසං ඛාදිත්වා මතෙ ඛාදිස්සාමී’’ති එවං අත්තනො ඝාසං පරියෙසන්තො. **ඔදහීති** තං මධුනා සමානවණ්ණගන්ධරසං විසං නික්ඛිපි. **කටුකං ආසීති** තිඛිණං අහොසි. **මරණං තෙනුපාගමුන්ති** තෙන විසෙන තෙ සත්තා මරණං උපගතා.

ආතුරෙසූති විසවෙගෙන ආසන්නමරණෙසු. **ඩය්හමානෙසූති** විසතෙජෙනෙව ඩය්හමානෙසු. **විසං කාමා සමොහිතාති** යථා තස්මිං වත්තනිමහාමග්ගෙ විසං සමොහිතං නික්ඛිත්තං, එවං මනුස්සෙසුපි යෙ එතෙ රූපාදයො පඤ්ච වත්ථුකාමා තත්ථ තත්ථ සමොහිතා නික්ඛිත්තා, තෙ ‘‘විස’’න්ති වෙදිතබ්බා. **ආමිසං බන්ධනඤ්චෙතන්ති** එතෙ පඤ්ච කාමගුණා නාම එවං ඉමස්ස මච්ඡභූතස්ස ලොකස්ස මාරබාලිසිකෙන පක්ඛිත්තං ආමිසඤ්චෙව, භවාභවතො නික්ඛමිතුං අප්පදානෙන අන්දුආදිප්පභෙදං නානප්පකාරං බන්ධනඤ්ච. **මච්චුවෙසො ගුහාසයොති** සරීරගුහාය වසනකො මරණමච්චුවෙසො.

එවමෙව ඉමෙ කාමෙති යථා වත්තනිමහාමග්ගෙ විසං නික්ඛිත්තං, එවං තත්ථ තත්ථ නික්ඛිත්තෙ ඉමෙ කාමෙ. **ආතුරාති** එකන්තමරණධම්මතාය

ආතුරා ආසන්නමරණා පණ්ඩිතමනුස්සා. **පරිචාරිකෙති** කිලෙසපරිචාරිකෙ කිලෙසබන්ධකෙ. **යෙ සදා පරිවජ්ජෙන්තීති** යෙ වුත්තප්පකාරා පණ්ඩිතපුරිසා නිච්චං එවරූපෙ කාමෙ වජ්ජෙන්ති. **සඞ්ගං ලොකෙති** ලොකෙ සඞ්ගනට්ඨෙන ''සඞ්ග''න්ති ලද්ධනාමං රාගාදිභෙදං කිලෙසජාතං. **උපච්චගු**න්ති අතීතා නාමාති වෙදිතබ්බා, අතික්කමන්තීති වා අත්ථො.

සත්ථා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තදා සත්ථවාහො අහමෙව අහොසින්ති.

ගුම්බියජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[367] 7. සාළියජාතකවණ්ණනා

ය්වායං සාළියඡාපොතීති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො ''ආවුසො, දෙවදත්තො තාසකාරකොපි භවිතුං නාසක්ඛී''ති වචනං ආරබ්භ කථෙසි. තදා හි සත්ථා ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස මම තාසකාරකොපි භවිතුං නාසක්ඛී''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො ගාමකෙ කුටුම්බිකකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා තරුණකාලෙ පංසුකීළකෙහි දාරකෙහි සද්ධිං ගාමද්වාරෙ නිග්‍රොධරුක්ඛමූලෙ කීළති. තදා එකො දුබ්බලවෙජ්ජො ගාමෙ කිඤ්චි අලභිත්වා නික්ඛමන්තො තං ඨානං පත්වා එකං සප්පං විටපබ්භන්තරෙන සීසං නීහරිත්වා නිද්දායන්තං දිස්වා ''මයා ගාමෙ කිඤ්චි න ලද්ධං, ඉමෙ දාරකෙ වඤ්චෙත්වා සප්පෙන ඩංසාපෙත්වා තිකිච්ඡිත්වා කිඤ්චිදෙව ගණ්හිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා බොධිසත්තං ආහ ''සචෙ සාළියඡාපං පස්සෙය්‍යාසි, ගණ්හෙය්‍යාසී''ති. ''ආම, ගණ්හෙය්‍ය''න්ති. ''පස්සෙසො විටපබ්භන්තරෙ සයිතො''ති. සො තස්ස සප්පභාවං අජානන්තො රුක්ඛං ආරුය්හ තං ගීවායං ගහෙත්වා ''සප්පො''ති ඤත්වා නිවත්තිතුං අදෙන්තො සුග්ගහිතං ගහෙත්වා වෙගෙන ඛිපි. සො ගන්ත්වා වෙජ්ජස්ස ගීවායං පතිතො ගීවං පලිවෙඨෙත්වා ''කර කරා''ති ඩංසිත්වා තත්ථෙව නං පාතෙත්වා පලායි. මනුස්සා පරිවාරයිංසු.

මහාසත්තො සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙන්තො ඉමා ගාථා අභාසි –

90.

''ය්වායං සාළියඡාපොති, කණ්හසප්පං අගාහයි;
තෙන සප්පෙනයං දට්ඨො, හතො පාපානුසාසකො.

91.

''අහන්තාරමහන්තාරං, යො නරො හන්තුමිච්ඡති;
එවං සො නිහතො සෙති, යථායං පුරිසො හතො.

92.

‘‘අහන්තාරමඝාතෙන්තං, යො නරො හන්තුමිච්ඡති;
එවං සො නිහතො සෙති, යථායං පුරිසො හතො.

93.

‘‘යථා පංසුමුට්ඨිං පුරිසො, පටිවාතං පටික්ඛිපෙ;
තමෙව සො රජො හන්ති, තථායං පුරිසො හතො.

94.

‘‘යො අප්පදුට්ඨස්ස නරස්ස දුස්සති, සුද්ධස්ස පොසස්ස අනඞ්ගණස්ස;
තමෙව බාලං පච්චෙති පාපං, සුඛුමො රජො පටිවාතංව ඛිත්තො’’ති.

තත්ථ **ය්වායන්ති** යො අයං, අයමෙව වා පාඨො. **සප්පෙනයන්ති** සො අයං තෙන සප්පෙන දට්ඨො. **පාපානුසාසකොති** පාපකං අනුසාසකො.

අහන්තාරන්ති අපහරන්තං. **අහන්තාරන්ති** අමාරෙන්තං. **සෙතීති** මතසයනං සයති. **අඝාතෙන්තන්ති** අමාරෙන්තං. **සුද්ධස්සාති** නිරපරාධස්ස. **පොසස්සාති** සත්තස්ස. **අනඞ්ගණස්සාති** ඉදම්පි නිරපරාධභාවඤ්ඤෙව සන්ධාය වුත්තං. **පච්චෙතීති** කම්මසරික්ඛකං හුත්වා පතිඑති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා දුබ්බලවෙජ්ජො දෙවදත්තො අහොසි, පණ්ඩිතදාරකො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සාළියජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[368] 8. තචසාරජාතකවණ්ණනා

අමිත්තහත්ථත්ථගතාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො පඤ්ඤාපාරමිං ආරබ්භ කථෙසි. තදා හි සත්ථා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි තථාගතො පඤ්ඤවා උපායකුසලොයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො ගාමකෙ කුටුම්බිකකුලෙ නිබ්බත්තිත්වාති සබ්බං පුරිමජාතකනියාමෙනෙව කථෙතබ්බං. ඉධ පන වෙජ්ජෙ මතෙ ගාමවාසිනො මනුස්සා ‘‘මනුස්සමාරකා’’ති තෙ දාරකෙ කුදණ්ඩකෙහි බන්ධිත්වා ‘‘රඤ්ඤො දස්සෙස්සාමා’’ති බාරාණසිං නයිංසු. බොධිසත්තො අන්තරාමග්ගෙයෙව සෙසදාරකානං ඔවාදං අදාසි ‘‘තුම්හෙ මා භායථ, රාජානං දිස්වාපි අභීතා තුට්ඨින්ද්‍රියා භවෙය්‍යාථ, රාජා අම්හෙහි සද්ධිං පඨමතරං කථෙස්සති, තතො පට්ඨාය අහං ජානිස්සාමී’’ති. තෙ ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා තථා කරිංසු. රාජා තෙ අභීතෙ තුට්ඨින්ද්‍රියෙ දිස්වා ‘‘ඉමෙ ‘මනුස්සමාරකා’ති

කුදණ්ඩකබද්ධා ආනීතා, එවරූපං දුක්ඛං පත්තාපි න භායන්ති, තුට්ඨින්ද්‍රියායෙව, කිං නු ඛො එතෙසං අසොචනකාරණං, පුච්ඡිස්සාමි නෙ''ති පුච්ඡන්තො පඨමං ගාථමාහ –

95.

''අමිත්තහත්ථත්ථගතා, තවසාරසමප්පිතා;
පසන්නමුඛවණ්ණාත්ථ, කස්මා තුම්හෙ න සොචථා''ති.

තත්ථ **අමිත්තහත්ථත්ථගතාති** කුදණ්ඩකෙහි ගීවායං බන්ධිත්වා ආනෙන්තානං අමිත්තානං හත්ථගතා. **තවසාරසමප්පිතාති** වෙළුදණ්ඩකෙහි බද්ධත්තා එවමාහ. **කස්මාති** ''එවරූපං බ්‍යසනං පත්තාපි තුම්හෙ කිංකාරණා න සොචථා''ති පුච්ඡති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො සෙසගාථා අභාසි –

96.

''න සොචනාය පරිදෙවනාය, අත්ථොව ලබ්භො අපි අප්පකොපි;
සොචන්තමෙනං දුඛිතං විදිත්වා, පච්චත්ථිකා අත්තමනා භවන්ති.

97.

''යතො ච ඛො පණ්ඩිතො ආපදාසු, න වෙධතී අත්ථවිනිච්ඡයඤ්ඤූ;
පච්චත්ථිකාස්ස දුඛිතා භවන්ති, දිස්වා මුඛං අවිකාරං පුරාණං.

98.

''ජප්පෙන මන්තෙන සුභාසිතෙන, අනුප්පදානෙන පවෙණියා වා;
යථා යථා යත්ථ ලභෙථ අත්ථං, තථා තථා තත්ථ පරක්කමෙය්‍ය.

99.

''යතො ච ජානෙය්‍ය අලබ්භනෙය්‍යො, මයාව අඤ්ඤෙන වා එස අත්ථො;
අසොචමානො අධිවාසයෙය්‍ය, කම්මං දළ්හං කින්ති කරොමි දානී''ති.

තත්ථ **අත්ථොති** වුඩ්ඪි. **පච්චත්ථිකා අත්තමනාති** එතං පුරිසං සොචන්තං දුක්ඛිතං විදිත්වා පච්චාමිත්තා තුට්ඨචිත්තා හොන්ති. තෙසං තුස්සනකාරණං නාම පණ්ඩිතෙන කාතුං න වට්ටතීති දීපෙති. **යතොති** යදා. **න වෙධතීති** චිත්තුත්‍රාසභයෙන න කම්පති. **අත්ථවිනිච්ඡයඤ්ඤූති** තස්ස තස්ස අත්ථස්ස විනිච්ඡයකුසලො.

ජප්පෙනාති මන්තපරිජප්පනෙන. **මන්තෙනාති** පණ්ඩිතෙහි සද්ධිං මන්තග්ගහණෙන. **සුභාසිතෙනාති** පියවචනෙන. **අනුප්පදානෙනාති**

ලඤ්ජදානෙන. **පවෙණියාති** කුලවංසෙන. ඉදං වුත්තං හොති – මහාරාජ, පණ්ඩිතෙන නාම ආපදාසු උප්පන්නාසු න සොචිතබ්බං න කිලමිතබ්බං, ඉමෙසු පන පඤ්චසු කාරණෙසු අඤ්ඤතරවසෙන පච්චාමිත්තා ජීනිතබ්බා. සචෙ හි සක්කොති, මන්තං පරිජප්පිත්වා මුඛබන්ධනං කත්වාපි තෙ ජිනිතබ්බා, තථා අසක්කොන්තෙන පණ්ඩිතෙහි සද්ධිං මන්තෙත්වා එකං උපායං සල්ලක්ඛෙත්වා ජිනිතබ්බා, පියවචනං වත්තුං සක්කොන්තෙන පියං වත්වාපි තෙ ජිනිතබ්බා, තථා අසක්කොන්තෙන විනිච්ඡයාමච්චානං ලඤ්ජං දත්වාපි ජිනිතබ්බා, තථා අසක්කොන්තෙන කුලවංසං කථෙත්වා ''මයං අසුකපවෙණියා ආගතා, තුම්හාකඤ්ච අම්හාකඤ්ච එකොව පුබ්බපුරිසො''ති එවං විජ්ජමානඤාතිකොටිං සථෙත්වාපි ජිනිතබ්බා එවාති. **යථා යථාති** එතෙසු පඤ්චසු කාරණෙසු යෙන යෙන කාරණෙන යත්ථ යත්ථ අත්තනො වුඩ්ඪිං ලභෙය්‍ය. **තථා තථාති** තෙන තෙන කාරණෙන තත්ථ තත්ථ පරක්කමෙය්‍ය, පරක්කමං කත්වා පච්චත්ථිකෙ ජිනෙය්‍යාති අධිප්පායො.

යතො ච ජානෙය්‍යාති යදා පන ජානෙය්‍ය, මයා වා අඤ්ඤෙන වා එස අත්ථො අලබ්භනෙය්‍යො නානප්පකාරෙන වායමිත්වාපි න සක්කා ලද්ධුං, තදා පණ්ඩිතො පුරිසො අසොචමානො අකිලමමානො ''මයා පුබ්බෙ කතකම්මං දළ්හං ථිරං න සක්කා පටිබාහිතුං, ඉදානි කිං සක්කා කාතු''න්ති අධිවාසයෙය්‍යාති.

රාජා බොධිසත්තස්ස ධම්මකථං සුත්වා කම්මං සොධෙත්වා නිද්දොසභාවං ඤත්වා කුදණ්ඩකෙ හරාපෙත්වා මහාසත්තස්ස මහන්තං යසං දත්වා අත්තනො අත්ථධම්මඅනුසාසකං අමච්චරතනං අකාසි, සෙසදාරකානම්පි යසං දත්වා ඨානන්තරානි අදාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි ''තදා බාරාණසිරාජා ආනන්දො අහොසි, දාරකා ථෙරානුථෙරා, පණ්ඩිතදාරකො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

තචසාරජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[369] 9. මිත්තවින්දකජාතකවණ්ණනා

කායාහං දෙවානමකරන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං දුබ්බචභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු **මහාමිත්තවින්දකජාතකෙ** (ජා. 1.5.100 ආදයො) ආවි භවිස්සති. අයං පන මිත්තවින්දකො සමුද්දෙ භින්නනාවො අත්‍රිච්ඡො හුත්වා පුරතො ගන්ත්වා නෙරයිකසත්තානං පච්චනට්ඨානං උස්සදනිරයං දිස්වා ''එකං නගර''න්ති සඤ්ඤාය පවිසිත්වා ඛුරචක්කං අස්සාදෙසි. තදා බොධිසත්තො දෙවපුත්තො හුත්වා උස්සදනිරයචාරිකං චරති. සො තං දිස්වා පුච්ඡන්තො පඨමං ගාථමාහ –

100.

‘‘ක්‍යාහං දෙවානමකරං, කිං පාපං පකතං මයා;
යං මෙ සිරස්මිං ඔහච්ච, චක්කං භමති මත්ථකෙ’’ති.

තත්ථ **ක්‍යාහං දෙවානමකර**න්ති සාමි දෙවපුත්ත, කිං නාම අහං දෙවානං අකරිං, කිං මං දෙවා පොථෙන්තීති. **කිං පාපං පකතං මයා**ති දුක්ඛමහන්තතාය වෙදනාප්පත්තො අත්තනා කතං පාපං අසල්ලක්ඛෙන්තො එවමාහ. **යං මෙ**ති යෙන පාපෙන මම සිරස්මිං ඔහච්ච ඔහනිත්වා ඉදං ඛුරචක්කං මම මත්ථකෙ භමති, තං කිං නාමාති?

තං සුත්වා බොධිසත්තො දුතියං ගාථමාහ –

101.

‘‘අතික්කම්ම රමණකං, සදාමත්තඤ්ච දූභකං;
බ්‍රහ්මත්තරඤ්ච පාසාදං, කෙනත්ථෙන ඉධාගතො’’ති.

තත්ථ **රමණක**න්ති ඵලිකපාසාදං. **සදාමත්ත**න්ති රජතපාසාදං. **දූභක**න්ති මණිපාසාදං. **බ්‍රහ්මත්තරඤ්ච පාසාද**න්ති සුවණ්ණපාසාදඤ්ච. **කෙනත්ථෙනා**ති ත්වං එතෙසු රමණකාදීසු චතස්සො අට්ඨ සොළස ද්වත්තිංසාති එතා දෙවධීතරො පහාය තෙ පාසාදෙ අතික්කමිත්වා කෙන කාරණෙන ඉධ ආගතොති.

තතො මිත්තවින්දකො තතියං ගාථමාහ –

102.

‘‘ඉතො බහුතරා භොගා, අත්‍ර මඤ්ඤෙ භවිස්සරෙ;
ඉති එතාය සඤ්ඤාය, පස්ස මං බ්‍යසනං ගත’’න්ති.

තත්ථ **ඉතො බහුතරා**ති ඉමෙසු චතූසු පාසාදෙසු භොගෙහි අතිරෙකතරා භවිස්සන්ති.

තතො බොධිසත්තො සෙසගාථා අභාසි –

103.

‘‘චතුබ්භි අට්ඨජ්ඣගමා, අට්ඨාහිපි ච සොළස;
සොළසාහි ච බාත්තිංස, අත්‍රිච්ඡං චක්කමාසදො;
ඉච්ඡාහතස්ස පොසස්ස, චක්කං භමති මත්ථකෙ.

104.

‘‘උපරිවිසාලා දුප්පූරා, ඉච්ඡා විසටගාමිනී;
යෙ ච තං අනුගිජ්ඣන්ති, තෙ හොන්ති චක්කධාරිනො’’ති.

තත්ථ **උපරිවිසාලාති** මිත්තවින්දක තණ්හා නාමෙසා ආසෙවියමානා උපරිවිසාලා හොති පත්ථටා, මහාසමුද්දො විය දුප්පූරා, රූපාදීසු ආරම්මණෙසු තං තං ආරම්මණං ඉච්ඡමානාය ඉච්ඡාය පත්ථටාය විසටගාමිනී, තස්මා යෙ පුරිසා තං එවරූපං තණ්හං අනුගිජ්ඣන්ති, පුනප්පුනං ගිද්ධා හුත්වා ගණ්හන්ති. **තෙ හොන්ති චක්කධාරිනොති** තෙ එතං ඛුරචක්කං ධාරෙන්තීති වදති.

මිත්තවින්දකං පන කථෙන්තමෙව නිපිසමානං තං ඛුරචක්කං හස්සි, තෙන සො පුන කථෙතුං නාසක්ඛි. දෙවපුත්තො අත්තනො දෙවට්ඨානමෙව ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා මිත්තවින්දකො දුබ්බචභික්ඛු අහොසි, දෙවපුත්තො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

මිත්තවින්දකජාතකවණ්ණනා නවමා.

[370] 10. පලාසජාතකවණ්ණනා

හංසො පලාසමවචාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කිලෙසනිග්ගහං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු පඤ්ඤාසජාතකෙ ආවි භවිස්සති. ඉධ පන සත්ථා භික්ඛූ ආමන්තෙත්වා ‘‘භික්ඛවෙ, කිලෙසො නාම ආසඞ්කිතබ්බොව, අප්පමත්තකො සමානොපි නිග්‍රොධගච්ඡො විය විනාසං පාපෙති, පොරාණකපණ්ඩිතාපි ආසඞ්කිතබ්බං ආසඞ්කිංසුයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සුවණ්ණහංසයොනියං නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො චිත්තකූටපබ්බතෙ සුවණ්ණගුහායං වසන්තො හිමවන්තපදෙසෙ ජාතස්සරෙ සයංජාතසාලිං ඛාදිත්වා ආගච්ඡති. තස්ස ගමනාගමනමග්ගෙ මහාපලාසරුක්ඛො අහොසි. සො ගච්ඡන්තොපි තත්ථ විස්සමිත්වා ගච්ඡති, ආගච්ඡන්තොපි තත්ථ විස්සමිත්වා ආගච්ඡති. අථස්ස තස්මිං රුක්ඛෙ නිබ්බත්තදෙවතාය සද්ධිං විස්සාසො අහොසි. අපරභාගෙ එකා සකුණිකා එකස්මිං නිග්‍රොධරුක්ඛෙ නිග්‍රොධපක්කං ඛාදිත්වා ආගන්ත්වා තස්මිං පලාසරුක්ඛෙ නිසීදිත්වා විටපන්තරෙ වච්චං පාතෙසි. තත්ථ නිග්‍රොධගච්ඡො ජාතො, සො චතුරඞ්ගුලමත්තකාලෙ රත්තඞ්කුරපලාසතාය සොභති. හංසරාජා තං දිස්වා රුක්ඛදෙවතං ආමන්තෙත්වා ‘‘සම්ම පලාස, නිග්‍රොධො නාම යම්හි රුක්ඛෙ ජායති, වඩ්ඪන්තො තං නාසෙති, ඉමස්ස වඩ්ඪිතුං මා දෙති, විමානං තෙ නාසෙස්සති, පටිකච්චෙව නං උද්ධරිත්වා ඡඩ්ඩෙහි, ආසඞ්කිතබ්බයුත්තකං නාම ආසඞ්කිතුං වට්ටතී’’ති පලාසදෙවතාය සද්ධිං මන්තෙන්තො පඨමං ගාථමාහ –

105.

‘‘හංසො පලාසමවච, නිග්‍රොධො සම්ම ජායති;
අඞ්කස්මිං තෙ නිසින්නොව, සො තෙ මම්මානි ඡෙච්ඡතී’’ති.

පඨමපාදො පනෙත්ථ අභිසම්බුද්ධෙන හුත්වා සත්ථාරා වුත්තො. **පලාස**න්ති පලාසදෙවතං. **සම්මා**ති වයස්ස. **අඞ්කස්මි**න්ති විටභියං. **සො තෙ මම්මානි ඡෙච්ඡතී**ති සො තෙ අඞ්කෙ සංවඩ්ඪො සපත්තො විය ජීවිතං ඡින්දිස්සතීති අත්ථො. ජීවිතසඞ්ඛාරා හි ඉධ ‘‘මම්මානී’’ති වුත්තා.

තං සුත්වා තස්ස වචනං අගණ්හන්තී පලාසදෙවතා දුතියං ගාථමාහ –

106.

‘‘වඩ්ඪතාමෙව නිග්‍රොධො, පතිට්ඨස්ස භවාමහං;
යථා පිතා ච මාතා ච, එවං මෙ සො භවිස්සතී’’ති.

තස්සත්ථො – සම්ම, න ත්වං ජානාසි වඩ්ඪතමෙව එස, අහමස්ස යථා බාලකාලෙ පුත්තානං මාතාපිතරො පතිට්ඨා හොන්ති, තථා භවිස්සාමි, යථා පන සංවඩ්ඪා පුත්තා පච්ඡා මහල්ලකකාලෙ මාතාපිතූනං පතිට්ඨා හොන්ති, මය්හම්පි පච්ඡා මහල්ලකකාලෙ එවමෙව සො පතිට්ඨො භවිස්සතීති.

තතො හංසො තතියං ගාථමාහ –

107.

‘‘යං ත්වං අඞ්කස්මිං වඩ්ඪෙසි, ඛීරරුක්ඛං භයානකං;
ආමන්ත ඛො තං ගච්ඡාම, වුඩ්ඪී මස්ස න රුච්චතී’’ති.

තත්ථ **යං ත්ව**න්ති යස්මා ත්වං එතඤ්ච භයදායකත්තෙන භයානකං ඛීරරුක්ඛං සපත්තං විය අඞ්කෙ වඩ්ඪෙසි. **ආමන්ත ඛො ත**න්ති තස්මා මයං තං ආමන්තෙත්වා ජානාපෙත්වා ගච්ඡාම. **වුඩ්ඪී මස්සා**ති අස්ස වුඩ්ඪී මය්හං න රුච්චතීති.

එවඤ්ච පන වත්වා හංසරාජා පක්ඛෙ පසාරෙත්වා චිත්තකූටපබ්බතමෙව ගතො. තතො පට්ඨාය පුන නාගච්ඡි. අපරභාගෙ නිග්‍රොධො වඩ්ඪිං, තස්මිං එකා රුක්ඛදෙවතාපි නිබ්බත්ති. සො වඩ්ඪන්තො පලාසං භඤ්ජි, සාඛාහි සද්ධිංයෙව දෙවතාය විමානං පති. සා තස්මිං කාලෙ හංසරඤ්ඤො වචනං සල්ලක්ඛෙත්වා ‘‘ඉදං අනාගතභයං දිස්වා හංසරාජා කථෙසි, අහං පනස්ස වචනං නාකාසි’’න්ති පරිදෙවමානා චතුත්ථං ගාථමාහ –

108.

‘‘ඉදානි ඛො මං භායෙති, මහානෙරුනිදස්සනං;
හංසස්ස අනභිඤ්ඤාය, මහා මෙ භයමාගත’’න්ති.

තත්ථ **ඉදානි ඛො මං භායෙතීති** අයං නිග්‍රොධො තරුණකාලෙ තොසෙත්වා ඉදානි මං භායාපෙති සන්තාසෙති. **මහානෙරුනිදස්සනන්ති** සිනෙරුපබ්බතසදිසං මහන්තං හංසරාජස්ස වචනං සුත්වා අජානිත්වා තරුණකාලෙයෙව එතස්ස අනුද්ධටත්තා. **මහා මෙ භයමාගතන්ති** ඉදානි මය්හං මහන්තං භයං ආගතන්ති පරිදෙවි.

නිග්‍රොධොපි වඩ්ඪන්තො සබ්බං පලාසං භඤ්ජිත්වා ඛාණුකමත්තමෙව අකාසි. දෙවතාය විමානං සබ්බං අන්තරධායි.

109.

''න තස්ස වුඩ්ඪී කුසලප්පසත්ථා, යො වඩ්ඪමානො ඝසතෙ පතිට්ඨං;
තස්සූපරොධං පරිසඞ්කමානො, පතාරයී මූලවධාය ධීරො''ති. –

පඤ්චමා අභිසම්බුද්ධගාථා.

තත්ථ **කුසලප්පසත්ථාති** කුසලෙහි පසත්ථා. **ඝසතෙති** ඛාදති, විනාසෙතීති අත්ථො. **පතාරයීති** පතරති වායමති. ඉදං වුත්තං හොති – භික්ඛවෙ, යො වඩ්ඪමානො අත්තනො පතිට්ඨං නාසෙති, තස්ස වුඩ්ඪී පණ්ඩිතෙහි න පසත්ථා, තස්ස පන අබ්භන්තරස්ස වා බාහිරස්ස වා පරිස්සයස්ස ''ඉතො මෙ උපරොධො භවිස්සතී''ති එවං උපරොධං විනාසං පරිසඞ්කමානො ධීරො ඤාණසම්පන්නො මූලවධාය පරක්කමතීති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ පඤ්චසතා භික්ඛූ අරහත්තං පාපුණිංසු. තදා සුවණ්ණහංසො අහමෙව අහොසින්ති.

පලාසජාතකවණ්ණනා දසමා.

වණ්ණාරොහවග්ගො දුතියො.

3. අඩ්ඪවග්ගො

[371] 1. දීඝිතිකොසලජාතකවණ්ණනා

එවංභූතස්ස තෙ රාජාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කොසම්බකෙ භණ්ඩනකාරකෙ ආරබ්භ කථෙසි. තෙසඤ්හි ජෙතවනං ආගන්ත්වා ඛමාපනකාලෙ සත්ථා තෙ ආමන්තෙත්වා ''භික්ඛවෙ, තුම්හෙ මය්හං ඔරසා මුඛතො ජාතා පුත්තා නාම, පුත්තෙහි ච පිතරා දින්නං ඔවාදං භින්දිතුං න වට්ටති, තුම්හෙ පන මම ඔවාදං න කරිත්ථ, පොරාණකපණ්ඩිතා අත්තනො මාතාපිතරො ඝාතෙත්වා රජ්ජං ගහෙත්වා ඨිතචොරෙපි අරඤ්ඤෙ හත්ථපථං ආගතෙ මාතාපිතූහි දින්නං ඔවාදං න භින්දිස්සාමාති න මාරයිංසූ''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

ඉමස්මිං පන ජාතකෙ ද්වෙපි වත්ථූනි. **සඞ්ඝභෙදකක්ඛන්ධකෙ** විත්ථාරතො ආවි භවිස්සන්ති. සො පන දීඝාවුකුමාරො අරඤ්ඤෙ අත්තනො අඞ්කෙ නිපන්නං බාරාණසිරාජානං චූළාය ගහෙත්වා ‘‘ඉදානි මය්හං මාතාපිතුඝාතකං චොරං ඛණ්ඩාඛණ්ඩං කත්වා ඡින්දිස්සාමී’’ති අසිං උක්ඛිපන්තො තස්මිං ඛණෙ මාතාපිතූහි දින්නං ඔවාදං සරිත්වා ‘‘ජීවිතං චජන්තොපි තෙසං ඔවාදං න භින්දිස්සාමි, කෙවලං ඉමං තජ්ජෙස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා පඨමං ගාථමාහ –

110.

‘‘එවංභූතස්ස තෙ රාජ, ආගතස්ස වසෙ මම;
අත්ථි නු කොචි පරියායො, යො තං දුක්ඛා පමොචයෙ’’ති.

තත්ථ **වසෙ මමා**ති මම වසං ආගතස්ස. **පරියායො**ති කාරණං.

තතො රාජා දුතියං ගාථමාහ –

111.

‘‘එවංභූතස්ස මෙ තාත, ආගතස්ස වසෙ තව;
නත්ථි නො කොචි පරියායො, යො මං දුක්ඛා පමොචයෙ’’ති.

තත්ථ **නො**ති නිපාතමත්තං, නත්ථි කොචි පරියායො, යො මං එතස්මා දුක්ඛා පමොචයෙති අත්ථො.

තතො බොධිසත්තො අවසෙසගාථා අභාසි –

112.

‘‘නාඤ්ඤං සුචරිතං රාජ, නාඤ්ඤං රාජ සුභාසිතං;
තායතෙ මරණකාලෙ, එවමෙවිතරං ධනං.

113.

‘‘අක්කොච්ඡි මං අවධි මං, අජිනි මං අහාසි මෙ;
යෙ ච තං උපනය්හන්ති, වෙරං තෙසං න සම්මති.

114.

‘‘අක්කොච්ඡි මං අවධි මං, අජිනි මං අහාසි මෙ;
යෙ ච තං නුපනය්හන්ති, වෙරං තෙසූපසම්මති.

115.

‘‘න හි වෙරෙන වෙරානි, සම්මන්තීධ කුදාචනං;
අවෙරෙන ච සම්මන්ති, එස ධම්මො සනන්තනො’’න්ති.

තත්ථ **නාඤ්ඤං සුචරිතන්ති** නාඤ්ඤං සුචරිතා, අයමෙව වා පාඨො, ඨපෙත්වා සුචරිතං අඤ්ඤං න පස්සාමීති අත්ථො. ඉධ ‘‘සුචරිත’’න්තිපි ‘‘සුභාසිත’’න්තිපි මාතාපිතූහි දින්නං ඔවාදංයෙව සන්ධායාහ. **එවමෙවාති** නිරත්ථකමෙව. ඉදං වුත්තං හොති – මහාරාජ, අඤ්ඤත්‍ර ඔවාදානුසිට්ඨිසඞ්ඛාතා සුචරිතසුභාසිතා මරණකාලෙ තායිතුං රක්ඛිතුං සමත්ථො නාම අඤ්ඤො නත්ථි, යං එතං ඉතරං ධනං, තං එවමෙව නිරත්ථකමෙව හොති, ත්වඤ්හි ඉදානි මය්හං කොටිසතසහස්සමත්තම්පි ධනං දදන්තො ජීවිතං න ලභෙය්‍යාසි, තස්මා වෙදිතබ්බමෙතං ‘‘ධනතො සුචරිතසුභාසිතමෙව උත්තරිතර’’න්ති.

සෙසගාථාසුපි අයං සඞ්ඛෙපත්ථො – මහාරාජ, යෙ පුරිසා ‘‘අයං මං අක්කොසි, අයං මං පහරි, අයං මං අජිනි, අයං මම සන්තකං අහාසී’’ති එවං වෙරං උපනය්හන්ති බන්ධිත්වා විය හදයෙ ඨපෙන්ති, තෙසං වෙරං න උපසම්මති. යෙ ච පනෙතං න උපනය්හන්ති හදයෙ න ඨපෙන්ති, තෙසං වූපසම්මති. වෙරානි හි න කදාචි වෙරෙන සම්මන්ති, අවෙරෙනෙව පන සම්මන්ති. **එස ධම්මො සනන්තනොති** එසො පොරාණකො ධම්මො චිරකාලප්පවත්තො සභාවොති.

එවඤ්ච පන වත්වා බොධිසත්තො ‘‘අහං, මහාරාජ, තයි න දුබ්භාමි, ත්වං පන මං මාරෙහී’’ති තස්ස හත්ථෙ අසිං ඨපෙසි. රාජාපි ‘‘නාහං තයි දුබ්භාමී’’ති සපථං කත්වා තෙන සද්ධිං නගරං ගන්ත්වා තං අමච්චානං දස්සෙත්වා ‘‘අයං, භණෙ, කොසලරඤ්ඤො පුත්තො දීඝාවුකුමාරො නාම, ඉමිනා මය්හං ජීවිතං දින්නං, න ලබ්භා ඉමං කිඤ්චි කාතු’’න්ති වත්වා අත්තනො ධීතරං දත්වා පිතු සන්තකෙ රජ්ජෙ පතිට්ඨාපෙසි. තතො පට්ඨාය උභොපි සමග්ගා සම්මොදමානා රජ්ජං කාරෙසුං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා මාතාපිතරො මහාරාජකුලානි අහෙසුං, දීඝාවුකුමාරො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

දීඝීතිකොසලජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[372] 2. මිගපොතකජාතකවණ්ණනා

අගාරා පච්චුපෙතස්සාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං මහල්ලකං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිරෙකං දාරකං පබ්බාජෙසි. සාමණෙරො තං සක්කච්චං උපට්ඨහිත්වා අපරභාගෙ අඵාසුකෙන කාලමකාසි. තස්ස කාලකිරියාය මහල්ලකො සොකාභිභූතො මහන්තෙන සද්දෙන පරිදෙවන්තො විචරි. භික්ඛූ සඤ්ඤාපෙතුං අසක්කොන්තා ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘ආවුසො, අසුකො නාම මහල්ලකො සාමණෙරස්ස කාලකිරියාය පරිදෙවන්තො විචරති, මරණස්සතිභාවනාය පරිබාහිරො එසො භවිස්සතී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය

සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස එතස්මිං මතෙ පරිදෙවන්තො විචරී''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සක්කත්තං කාරෙසි. තදා එකො කාසිරට්ඨවාසී බ්‍රාහ්මණො හිමවන්තං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා උඤ්ඡාචරියාය යාපෙසි. සො එකදිවසං අරඤ්ඤෙ එකං මතමාතිකං මිගපොතකං දිස්වා අස්සමං ආනෙත්වා ගොචරං දත්වා පොසෙසි. මිගපොතකො වඩ්ඪන්තො අභිරූපො අහොසි සොභග්ගප්පත්තො. තාපසො තං අත්තනො පුත්තකං කත්වා පරිහරති. එකදිවසං මිගපොතකො බහුං තිණං ඛාදිත්වා අජීරකෙන කාලමකාසි. තාපසො ''පුත්තො මෙ මතො''ති පරිදෙවන්තො විචරති. තදා සක්කො දෙවරාජා ලොකං පරිග්ගණ්හන්තො තං තාපසං දිස්වා ''සංවෙජෙස්සාමි න''න්ති ආගන්ත්වා ආකාසෙ ඨිතො පඨමං ගාථමාහ –

116.

''අගාරා පච්චුපෙතස්ස, අනගාරස්ස තෙ සතො;
සමණස්ස න තං සාධු, යං පෙතමනුසොචසී''ති.

තං සුත්වා තාපසො දුතියං ගාථමාහ –

117.

''සංවාසෙන හවෙ සක්ක, මනුස්සස්ස මිගස්ස වා;
හදයෙ ජායතෙ පෙමං, න තං සක්කා අසොචිතු''න්ති.

තත්ථ **න තං සක්කාති** තං මනුස්සං වා තිරච්ඡානං වා න සක්කා අසොචිතුං, සොචාමියෙවාහන්ති.

තතො සක්කො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

118.

''මතං මරිස්සං රොදන්ති, යෙ රුදන්ති ලපන්ති ච;
තස්මා ත්වං ඉසි මා රොදි, රොදිතං මොඝමාහු සන්තො.

119.

''රොදිතෙන හවෙ බ්‍රහ්මෙ, මතො පෙතො සමුට්ඨහෙ;
සබ්බෙ සඞ්ගම්ම රොදාම, අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ඤාතකෙ''ති.

තත්ථ **මරිස්සන්ති** යො ඉදානි මරිස්සති, තං. **ලපන්ති චාති** විලපන්ති ච. ඉදං වුත්තං හොති – යෙ ලොකෙ මතඤ්ච මරිස්සන්තඤ්ච රොදන්ති, තෙ රුදන්ති චෙව විලපන්ති ච, තෙසං අස්සුපච්ඡිජ්ජනදිවසො නාම නත්ථි. කිංකාරණා? සදාපි මතානඤ්ච මරිස්සන්තානඤ්ච අත්ථිතාය. **තස්මා ත්වං**

ඉසි මා රොදි. කිංකාරණා? **රොදිතං මොසමාහු සන්තොති**, බුද්ධාදයො පන පණ්ඩිතා රොදිතං ‘‘මොස’’න්ති වදන්ති. **මතො පෙතොති** යො එස මතො පෙතොති වුච්චති, යදි සො රොදිතෙන සමුට්ඨහෙය්‍ය, එවං සන්තෙ කිං නික්කම්මා අච්ඡාම, සබ්බෙව සමාගම්ම අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ඤාතකෙ රොදාම. යස්මා පන තෙ රොදිතකාරණා න උට්ඨහන්ති, තස්මා රොදිතස්ස මොසභාවං සාධෙති.

එවං සක්කස්ස කථෙන්තස්ස තාපසො ‘‘නිරත්ථකං රොදිත’’න්ති සල්ලක්ඛෙත්වා සක්කස්ස ථුතිං කරොන්තො තිස්සො ගාථා අභාසි –

120.

‘‘ආදිත්තං වත මං සන්තං, ඝතසිත්තංව පාවකං;
වාරිනා විය ඔසිඤ්චං, සබ්බං නිබ්බාපයෙ දරං.

121.

‘‘අබ්බහි වත මෙ සල්ලං, යමාසි හදයස්සිතං;
යො මෙ සොකපරෙතස්ස, පුත්තසොකං අපානුදි.

122.

‘‘සොහං අබ්බූළ්හසල්ලොස්මි, වීතසොකො අනාවිලො;
න සොචාමි න රොදාමි, තව සුත්වාන වාසවා’’ති.

තත්ථ **යමාසීති** යං මෙ ආසි. **හදයස්සිතන්ති** හදයෙ නිස්සිතං. **අපානුදීති** නීහරි. සක්කො තාපසස්ස ඔවාදං දත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො.

සත්ථා ඉධං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා තාපසො මහල්ලකො අහොසි, මිගො සාමණෙරො, සක්කො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

මිගපොතකජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[373] 3. මූසිකජාතකවණ්ණනා

කුහිං ගතා කත්ථ ගතාති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො අජාතසත්තුං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා **ථුසජාතකෙ** (ජා. 1.4.149 ආදයො) විත්ථාරිතමෙව. ඉධාපි සත්ථා තථෙව රාජානං සකිං පුත්තෙන සද්ධිං කීළමානං සකිං ධම්මං සුණන්තං දිස්වා ‘‘තං නිස්සාය රඤ්ඤො භයං උප්පජ්ජිස්සතී’’ති ඤත්වා ‘‘මහාරාජ, පොරාණකරාජානො ආසඞ්කිතබ්බං ආසඞ්කිත්වා අත්තනො පුත්තං ‘අම්හාකං ධූමකාලෙ රජ්ජං කාරෙතූ’ති එකමන්තෙ අකංසූ’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තක්කසිලායං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා දිසාපාමොක්ඛාචරියො අහොසි.

තස්ස සන්තිකෙ බාරාණසිරඤ්ඤො පුත්තො යවකුමාරො නාම සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා අනුයොගං දත්වා ගන්තුකාමො තං ආපුච්ඡි. ආචරියො ''පුත්තං නිස්සාය තස්ස අන්තරායො භවිස්සතී''ති අඞ්ගවිජ්ජාවසෙන ඤත්වා ''එතමස්ස හරිස්සාමී''ති එකං උපමං උපධාරෙතුං ආරභි. තදා පනස්ස එකො අස්සො අහොසි, තස්ස පාදෙ වණො උට්ඨහි, තං වණානුරක්ඛණත්ථං ගෙහෙයෙව කරිංසු. තස්සාවිදූරෙ එකො උදපානො අත්ථි. අථෙකා මූසිකා ගෙහා නික්ඛමිත්වා අස්සස්ස පාදෙ වණං ඛාදති, අස්සො වාරෙතුං න සක්කොති. සො එකදිවසං වෙදනං අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො මූසිකං ඛාදිතුං ආගතං පාදෙන පහරිත්වා මාරෙත්වා උදපානෙ පාතෙසි. අස්සගොපකා මූසිකං අපස්සන්තා ''අඤ්ඤෙසු දිවසෙසු මූසිකා ආගන්ත්වා වණං ඛාදති, ඉදානි න පඤ්ඤායති, කහං නු ඛො ගතා''ති වදිංසු.

බොධිසත්තො තං කාරණං පච්චක්ඛං කත්වා ''අඤ්ඤෙ අජානන්තා 'කහං මූසිකා ගතා'ති වදන්ති, මූසිකාය පන මාරෙත්වා උදපානෙ ඛිත්තභාවං අහමෙව ජානාමී''ති ඉදමෙව කාරණං උපමං කත්වා පඨමං ගාථං බන්ධිත්වා රාජකුමාරස්ස අදාසි. සො අපරං උපමං උපධාරෙන්තො තමෙව අස්සං පරුළ්හවණං නික්ඛමිත්වා එකං යවඛෙත්තං ගන්ත්වා ''යවං ඛාදිස්සාමී''ති වතිච්ඡිද්දෙන මුඛං පවෙසෙන්තං දිස්වා තමෙව කාරණං උපමං කත්වා දුතියං ගාථං බන්ධිත්වා තස්ස අදාසි. තතියගාථං පන අත්තනො පඤ්ඤාබලෙනෙව බන්ධිත්වා තම්පි තස්ස දත්වා ''තාත, ත්වං රජ්ජෙ පතිට්ඨාය සායං න්හානපොක්ඛරණිං ගච්ඡන්තො යාව ධුරසොපානා පඨමං ගාථං සජ්ඣායන්තො ගච්ඡෙය්‍යාසි, තව නිවසනපාසාදං පවිසන්තො යාව සොපානපාදමූලා දුතියං ගාථං සජ්ඣායන්තො ගච්ඡෙය්‍යාසි, තතො යාව සොපානමත්ථකා තතියං ගාථං සජ්ඣායන්තො ගච්ඡෙය්‍යාසී''ති වත්වා පෙසෙසි.

සො කුමාරො ගන්ත්වා උපරාජා හුත්වා පිතු අච්චයෙන රජ්ජං කාරෙසි, තස්සෙකො පුත්තො ජායි. සො සොළසවස්සකාලෙ රජ්ජලොභෙන ''පිතරං මාරෙස්සාමී''ති චින්තෙත්වා උපට්ඨාකෙ ආහ ''මය්හං පිතා තරුණො, අහං එතස්ස ධූමකාලං ඔලොකෙන්තො මහල්ලකො භවිස්සාමි ජරාජිණ්ණො, තාදිසෙ කාලෙ ලද්ධෙනපි රජ්ජෙන කො අත්ථො''ති. තෙ ආහංසු ''දෙව, න සක්කා පච්චන්තං ගන්ත්වා චොරත්තං කාතුං, තව පිතරං කෙනචි උපායෙන මාරෙත්වා රජ්ජං ගණ්හා''ති. සො ''සාධූ''ති අන්තොනිවෙසනෙ රඤ්ඤො සායං න්හානපොක්ඛරණිසමීපං ගන්ත්වා ''එත්ථ නං මාරෙස්සාමී''ති ඛග්ගං ගහෙත්වා අට්ඨාසි. රාජා සායං මූසිකං නාම දාසිං ''ගන්ත්වා පොක්ඛරණිපිට්ඨිං සොධෙත්වා එහි, න්හායිස්සාමී''ති පෙසෙසි. සා ගන්ත්වා පොක්ඛරණිපිට්ඨිං සොධෙන්තී කුමාරං පස්සි. කුමාරො අත්තනො කම්මස්ස පාකටභාවභයෙන තං ද්විධා ඡින්දිත්වා පොක්ඛරණියං පාතෙසි. රාජා

න්හායිතුං අගමාසි. සෙසජනො ‘‘අජ්ජාපි මූසිකා දාසී න පුනාගච්ඡති, කුහිං ගතා කත්ථ ගතා’’ති ආහ. රාජා –

123.

‘‘කුහිං ගතා කත්ථ ගතා, ඉති ලාලප්පතී ජනො;
අහමෙවෙකො ජානාමි, උදපානෙ මූසිකා හතා’’ති. –

පඨමං ගාථං භණන්තො පොක්ඛරණීතීරං අගමාසි.

තත්ථ **කුහිං ගතා කත්ථ ගතා**ති අඤ්ඤමඤ්ඤවෙවචනානි. **ඉති ලාලප්පතී**ති එවං විප්පලපති. ඉති අයං ගාථා ‘‘අජානන්තො ජනො මූසිකා දාසී කුහිං ගතාති විප්පලපති, රාජකුමාරෙන ද්විධා ඡින්දිත්වා මූසිකාය පොක්ඛරණියං පාතිතභාවං අහමෙව එකො ජානාමී’’ති රඤ්ඤො අජානන්තස්සෙව ඉමමත්ථං දීපෙති.

කුමාරො ‘‘මයා කතකම්මං මය්හං පිතරා ඤාත’’න්ති භීතො පලායිත්වා තමත්ථං උපට්ඨාකානං ආරොචෙසි. තෙ සත්තට්ඨදිවසච්චයෙන පුන තං ආහංසු ‘‘දෙව, සචෙ රාජා ජානෙය්‍ය, න තුණ්හී භවෙය්‍ය, තක්කගාහෙන පන තෙන තං වුත්තං භවිස්සති, මාරෙහි න’’න්ති. සො පුනෙකදිවසං ඛග්ගහත්ථො සොපානපාදමූලෙ ඨත්වා රඤ්ඤො ආගමනකාලෙ ඉතො චිතො ච පහරණොකාසං ඔලොකෙසි. රාජා –

124.

‘‘යඤ්චෙතං ඉති චීති ච, ගද්‍රභොව නිවත්තසි;
උදපානෙ මූසිකං හන්ත්වා, යවං භක්ඛෙතුමිච්ඡසී’’ති. –

දුතියං ගාථං සජ්ඣායන්තො අගමාසි. අයම්පි ගාථා ‘‘යස්මා ත්වං ඉති චීති ච ඉතො චිතො ච පහරණොකාසං ඔලොකෙන්තො ගද්‍රභොව නිවත්තසි, තස්මා තං ජානාමි ‘පුරිමදිවසෙ පොක්ඛරණියං මූසිකං දාසිං හන්ත්වා අජ්ජ මං යවරාජානං භක්ඛෙතුං මාරෙතුං ඉච්ඡසී’’’ති රඤ්ඤො අජානන්තස්සෙව ඉමමත්ථං දීපෙති.

කුමාරො ‘‘දිට්ඨොම්හි පිතරා’’ති උත්‍රස්තො පලායි. සො පුන අඩ්ඪමාසමත්තං අතික්කමිත්වා ‘‘රාජානං දබ්බියා පහරිත්වා මාරෙස්සාමී’’ති එකං දීඝදණ්ඩකං දබ්බිපහරණං ගහෙත්වා ඔලුම්බිත්වා අට්ඨාසි. රාජා –

125.

‘‘දහරො චාසි දුම්මෙධ, පඨමුප්පත්තිකො සුසු;
දීඝඤ්චෙතං සමාසජ්ජ, න තෙ දස්සාමි ජීවිත’’න්ති. –

තතියං ගාථං සජ්ඣායන්තො සොපානපාදමත්ථකං අභිරුහි.

තත්ථ **පඨමුප්පත්තිකොති** පඨමවයෙන උප්පත්තිතො උපෙතො, පඨමවයෙ ඨිතොති අත්ථො. **සුසූති** තරුණො. **දීඝන්ති** දීඝදණ්ඩකං දබ්බිපහරණං. **සමාසජ්ජාති** ගහෙත්වා, ඔලුම්බිත්වා ඨිතොසීති අත්ථො. අයම්පි ගාථා ‘‘දුම්මෙධ, අත්තනො වයං පරිභුඤ්ජිතුං න ලභිස්සසි, න තෙ දානි නිල්ලජ්ජස්ස ජීවිතං දස්සාමි, මාරෙත්වා ඛණ්ඩාඛණ්ඩං ඡින්දිත්වා සූලෙයෙව ආවුණාපෙස්සාමී’’ති රඤ්ඤො අජානන්තස්සෙව කුමාරං සන්තජ්ජයමානා ඉමමත්ථං දීපෙති.

සො තං දිවසං පලායිතුං අසක්කොන්තො ‘‘ජීවිතං මෙ දෙහි, දෙවා’’ති රඤ්ඤො පාදමූලෙ නිපජ්ජි. රාජා තං තජ්ජෙත්වා සඞ්ඛලිකාහි බන්ධාපෙත්වා බන්ධනාගාරෙ කාරෙත්වා සෙතච්ඡත්තස්ස හෙට්ඨා අලඞ්කතරාජාසනෙ නිසීදිත්වා ‘‘අම්හාකං ආචරියො දිසාපාමොක්ඛො බ්‍රාහ්මණො ඉමං මය්හං අන්තරායං දිස්වා ඉමා තිස්සො ගාථා අභාසී’’ති හට්ඨතුට්ඨො උදානං උදානෙන්තො සෙසගාථා අභාසි –

126.

‘‘නාන්තලික්ඛභවනෙන, නාඞ්ගපුත්තපිනෙන වා;
පුත්තෙන හි පත්ථයිතො, සිලොකෙහි පමොචිතො.

127.

‘‘සබ්බං සුතමධීයෙථ, හීනමුක්කට්ඨමජ්ඣිමං;
සබ්බස්ස අත්ථං ජානෙය්‍ය, න ච සබ්බං පයොජයෙ;
හොති තාදිසකො කාලො, යත්ථ අත්ථාවහං සුත’’න්ති.

තත්ථ **නාන්තලික්ඛභවනෙනාති** අන්තලික්ඛභවනං වුච්චති දිබ්බවිමානං, අහං අජ්ජ අන්තලික්ඛභවනම්පි න ආරුළ්හො, තස්මා අන්තලික්ඛභවනෙනාපි අජ්ජ මරණතො න පමොචිතොම්හි. **නාඞ්ගපුත්තපිනෙන වාති** අඞ්ගසරික්ඛකෙන වා පුත්තපිනෙනපි න පමොචිතො. **පුත්තෙන හි පත්ථයිතොති** අහං පන අත්තනො පුත්තෙනෙව අජ්ජ මාරෙතුං පත්ථිතො. **සිලොකෙහි පමොචිතොති** සොහං ආචරියෙන බන්ධිත්වා දින්නාහි ගාථාහි පමොචිතො.

සුතන්ති පරියත්තිං. **අධීයෙථාති** ගණ්හෙය්‍ය සික්ඛෙය්‍ය. **හීනමුක්කට්ඨමජ්ඣිමන්ති** හීනං වා හොතු උත්තමං වා මජ්ඣිමං වා, සබ්බං අධියිතබ්බමෙවාති දීපෙති. **න ච සබ්බං පයොජයෙති** හීනං මන්තං වා සිප්පං වා මජ්ඣිමං වා න පයොජයෙ, උත්තමමෙව පයොජයෙය්‍යාති අත්ථො. **යත්ථ අත්ථාවහං සුතන්ති** යස්මිං කාලෙ මහොසධපණ්ඩිතස්ස කුම්භකාරකම්මකරණං විය යංකිඤ්චි සික්ඛිතසිප්පං අත්ථාවහං හොති, තාදිසොපි කාලො හොතියෙවාති අත්ථො. අපරභාගෙ රඤ්ඤො අච්චයෙන කුමාරො රජ්ජෙ පතිට්ඨාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො අහමෙව අහොසි’’න්ති.

මූසිකජාතකවණ්ණනා තතියා.

[374] 4. චූළධනුග්ගහජාතකවණ්ණනා

සබ්බං භණ්ඩන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො පුරාණදුතියිකාපලොභනං ආරබ්භ කථෙසි. තෙන හි භික්ඛුනා ‘‘පුරාණදුතියිකා මං, භන්තෙ, උක්කණ්ඨාපෙතී’’ති වුත්තෙ සත්ථා ‘‘එසා භික්ඛු, ඉත්ථී න ඉදානෙව තුය්හං අනත්ථකාරිකා, පුබ්බෙපි තෙ එතං නිස්සාය අසිනා සීසං ඡින්න’’න්ති වත්වා භික්ඛූහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‌රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සක්කත්තං කාරෙසි. තදා එකො බාරාණසිවාසී බ්‌රාහ්මණමාණවො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා ධනුකම්මෙ නිප්ඵත්තිං පත්තො චූළධනුග්ගහපණ්ඩිතො නාම අහොසි. අථස්ස ආචරියො ‘‘අයං මයා සදිසං සිප්පං උග්ගණ්හී’’ති අත්තනො ධීතරං අදාසි. සො තං ගහෙත්වා ‘‘බාරාණසිං ගමිස්සාමී’’ති මග්ගං පටිපජ්ජි. අන්තරාමග්ගෙ එකො වාරණො එකං පදෙසං සුඤ්ඤමකාසි, තං ඨානං අභිරුහිතුං න කොචි උස්සහි. චූළධනුග්ගහපණ්ඩිතො මනුස්සානං වාරෙන්තානඤ්ඤෙව භරියං ගහෙත්වා අටවිමුඛං අභිරුහි. අථස්ස අටවිමජ්ඣෙ වාරණො උට්ඨහි, සො තං කුම්භෙ සරෙන විජ්ඣි. සරො විනිවිජ්ඣිත්වා පච්ඡාභාගෙන නික්ඛමි. වාරණො තත්ථෙව පති, ධනුග්ගහපණ්ඩිතො තං ඨානං ඛෙමං කත්වා පුරතො අඤ්ඤං අටවිං පාපුණි. තත්ථාපි පඤ්ඤාස චොරා මග්ගං හනන්ති. තම්පි සො මනුස්සෙහි වාරියමානො අභිරුය්හ තෙසං චොරානං මිගෙ වධිත්වා මග්ගසමීපෙ මංසං පචිත්වා ඛාදන්තානං ඨිතට්ඨානං පාපුණි.

තදා තං චොරා අලඞ්කතපටියත්තාය භරියාය සද්ධිං ආගච්ඡන්තං දිස්වා ‘‘ගණ්හිස්සාම න’’න්ති උස්සාහං කරිංසු. චොරජෙට්ඨකො පුරිසලක්ඛණකුසලො, සො තං ඔලොකෙත්වාව ‘‘උත්තමපුරිසො අය’’න්ති ඤත්වා එකස්සපි උට්ඨහිතුං නාදාසි. ධනුග්ගහපණ්ඩිතො ‘‘ගච්ඡ ‘අම්හාකම්පි එකං මංසසූලං දෙථා’ති වත්වා මංසං ආහරා’’ති තෙසං සන්තිකං භරියං පෙසෙසි. සා ගන්ත්වා ‘‘එකං කිර මංසසූලං දෙථා’’ති ආහ. චොරජෙට්ඨකො ‘‘අනග්ඝො පුරිසො’’ති මංසසූලං දාපෙසි. චොරා ‘‘අම්හෙහි කිර පක්කං ඛාදිත’’න්ති අපක්කමංසසූලං අදංසු. ධනුග්ගහො අත්තානං සම්භාවෙත්වා ‘‘මය්හං අපක්කමංසසූලං දදන්තී’’ති චොරානං කුජ්ඣි. චොරා ‘‘කිං අයමෙවෙකො පුරිසො, මයං ඉත්ථියො’’ති කුජ්ඣිත්වා උට්ඨහිංසු. ධනුග්ගහො එකූනපඤ්ඤාස ජනෙ එකූනපඤ්ඤාසකණ්ඩෙහි විජ්ඣිත්වා පාතෙසි. චොරජෙට්ඨකං විජ්ඣිතුං කණ්ඩං නාහොසි. තස්ස කිර කණ්ඩනාළියං සමපණ්ණාසයෙව කණ්ඩානි. තෙසු එකෙන වාරණං විජ්ඣි, එකූනපඤ්ඤාසකණ්ඩෙහි චොරෙ විජ්ඣිත්වා චොරජෙට්ඨකං පාතෙත්වා

තස්ස උරෙ නිසින්නො ‘‘සීසමස්ස ඡින්දිස්සාමී’’ති හරියාය හත්ථතො අසිං ආහරාපෙසි. සා තඞ්ඛණඤ්ඤෙව චොරජෙට්ඨකෙ ලොභං කත්වා චොරස්ස හත්ථෙ ථරුං, සාමිකස්ස හත්ථෙ ධාරං ඨපෙසි. චොරො ථරුදණ්ඩං පරාමසිත්වා අසිං නීහරිත්වා ධනුග්ගහස්ස සීසං ඡින්දි.

සො තං ඝාතෙත්වා ඉත්ථිං ආදාය ගච්ඡන්තො ජාතිගොත්තං පුච්ඡි. සා ‘‘තක්කසිලායං දිසාපාමොක්ඛාචරියස්ස ධීතාම්හී’’ති ආහ. ‘‘කථං ත්වං ඉමිනා ලද්ධා’’ති. මය්හං පිතා ‘‘අයං මයා සදිසං කත්වා සිප්පං සික්ඛී’’ති තුස්සිත්වා ඉමස්ස මං අදාසි, සාහං තයි සිනෙහං කත්වා අත්තනො කුලදත්තියං සාමිකං මාරාපෙසින්ති. චොරජෙට්ඨකො ‘‘කුලදත්තියං තාවෙසා සාමිකං මාරෙසි, අඤ්ඤං පනෙකං දිස්වා මම්පි එවමෙවං කරිස්සති, ඉමං ඡඩ්ඩෙතුං වට්ටතී’’ති චින්තෙත්වා ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ එකං කුන්නදිං උත්තානතලං තඞ්ඛණොදකපූරං දිස්වා ‘‘භද්දෙ, ඉමිස්සං නදියං සුසුමාරා කක්ඛළා, කිං කරොමා’’ති ආහ. ‘‘සාමි, සබ්බං ආභරණභණ්ඩං මම උත්තරාසඞ්ගෙන භණ්ඩිකං කත්වා පරතීරං නෙත්වා පුන ආගන්ත්වා මං ගහෙත්වා ගච්ඡා’’ති. සො ‘‘සාධූ’’ති සබ්බං ආභරණභණ්ඩං ආදාය නදිං ඔතරිත්වා තරන්තො විය පරතීරං පත්වා තං ඡඩ්ඩෙත්වා පායාසි. සා තං දිස්වා ‘‘සාමි, කිං මං ඡඩ්ඩෙත්වා විය ගච්ඡසි, කස්මා එවං කරොසි, එහි මම්පි ආදාය ගච්ඡා’’ති තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තී පඨමං ගාථමාහ –

128.

‘‘සබ්බං භණ්ඩං සමාදාය, පාරං තිණ්ණොසි බ්‍රාහ්මණ;
පච්චාගච්ඡ ලහුං ඛිප්පං, මම්පි තාරෙහි දානිතො’’ති.

තත්ථ **ලහුං ඛිප්පන්ති** ලහුං පච්චාගච්ඡ, ඛිප්පං මම්පි තාරෙහි දානි ඉතොති අත්ථො.

චොරො තං සුත්වා පරතීරෙ ඨිතොයෙව දුතියං ගාථමාහ –

129.

‘‘අසන්ථුතං මං චිරසන්ථුතෙන, නිමීනි භොතී අධුවං ධුවෙන;
මයාපි භොතී නිමිනෙය්‍ය අඤ්ඤං, ඉතො අහං දූරතරං ගමිස්ස’’න්ති.

සා හෙට්ඨා වුත්තත්ථායෙව –

චොරො පන ‘‘ඉතො අහං දූරතරං ගමිස්සං, තිට්ඨ ත්ව’’න්ති වත්වා තස්සා විරවන්තියාව ආභරණභණ්ඩිකං ආදාය පලාතො. තතො සා බාලා අතිච්ඡතාය එවරූපං බ්‍යසනං පත්තා අනාථා හුත්වා අවිදූරෙ එකං එළගලාගුම්බං උපගන්ත්වා රොදමානා නිසීදි. තස්මිං ඛණෙ සක්කො දෙවරාජා ලොකං ඔලොකෙන්තො තං අතිච්ඡතාහතං සාමිකා ච ජාරා ච පරිහීනං රොදමානං දිස්වා ‘‘එතං නිග්ගණ්හිත්වා ලජ්ජාපෙත්වා

ආගමිස්සාමී''ති මාතලිඤ්ච පඤ්චසිඛඤ්ච ආදාය තත්ථ ගන්ත්වා නදීතීරෙ ඨත්වා ''මාතලි, ත්වං මච්ඡො භව, පඤ්චසිඛ ත්වං සකුණො භව, අහං පන සිඞ්ගාලො හුත්වා මුඛෙන මංසපිණ්ඩං ගහෙත්වා එතිස්සා සම්මුඛට්ඨානං ගමිස්සාමි, ත්වං මයි තත්ථ ගතෙ උදකතො උල්ලඞ්ඝිත්වා මම පුරතො පත, අථාහං මුඛෙන ගහිතමංසපිණ්ඩං ඡඩ්ඩෙත්වා මච්ඡං ගහෙතුං පක්ඛන්දිස්සාමි, තස්මිං ඛණෙ ත්වං, පඤ්චසිඛ, තං මංසපිණ්ඩං ගහෙත්වා ආකාසෙ උප්පත, ත්වං මාතලි, උදකෙ පතා''ති ආණාපෙසි. ''සාධු, දෙවා''ති, මාතලි, මච්ඡො අහොසි, පඤ්චසිඛො සකුණො අහොසි. සක්කො සිඞ්ගාලො හුත්වා මංසපිණ්ඩං මුඛෙනාදාය තස්සා සම්මුඛට්ඨානං අගමාසි. මච්ඡො උදකා උප්පතිත්වා සිඞ්ගාලස්ස පුරතො පති. සො මුඛෙන ගහිතමංසපිණ්ඩං ඡඩ්ඩෙත්වා මච්ඡස්සත්ථාය පක්ඛන්දි. මච්ඡො උප්පතිත්වා උදකෙ පති, සකුණො මංසපිණ්ඩං ගහෙත්වා ආකාසෙ උප්පති, සිඞ්ගාලො උභොපි අලභිත්වා එළගලාගුම්බං ඔලොකෙන්තො දුම්මුඛො නිසීදි. සා තං දිස්වා ''අයං අතිච්ඡතාභතො නෙව මංසං, න මච්ඡං ලභී''ති කුටං භින්දන්තී විය මහාහසිතං හසි. තං සුත්වා සිඞ්ගාලො තතියං ගාථමාහ –

130.

''කායං එළගලාගුම්බෙ, කරොති අහුහාසියං;
නයිධ නච්චගීතං වා, තාළං වා සුසමාහිතං;
අනම්හිකාලෙ සුසොණි, කින්නු ජග්ඝසි සොභනෙ''ති.

තත්ථ **කායන්ති** කා අයං. **එළගලාගුම්බෙති** කම්බොජිගුම්බෙ. **අහුහාසියන්ති** දන්තවිදංසකං මහාහසිතං වුච්චති, තං කා එසා එතස්මිං ගුම්බෙ කරොතීති පුච්ඡති. **නයිධ නච්චගීතං වාති** ඉමස්මිං ඨානෙ කස්සචි නච්චන්තස්ස නච්චං වා ගායන්තස්ස ගීතං වා හත්ථෙ සුසමාහිතෙ කත්වා වාදෙන්තස්ස සුසමාහිතං හත්ථතාළං වා නත්ථි, කං දිස්වා ත්වං හසෙය්‍යාසීති දීපෙති. **අනම්හිකාලෙති** රොදනකාලෙ. **සුසොණීති** සුන්දරසොණි. **කිං නු ජග්ඝසීති** කෙන කාරණෙන ත්වං රොදිතුං යුත්තකාලෙ අරොදමානාව මහාහසිතං හසසි. **සොභනෙති** තං පසංසන්තො ආලපති.

තං සුත්වා සා චතුත්ථං ගාථමාහ –

131.

''සිඞ්ගාල බාල දුම්මෙධ, අප්පපඤ්ඤොසි ජම්බුක;
ජිනො මච්ඡඤ්ච පෙසිඤ්ච, කපණො විය ඣායසී''ති.

තත්ථ **ජිනොති** ජානිප්පත්තො හුත්වා. **පෙසින්ති** මංසපෙසිං. **කපණො විය ඣායසීති** සහස්සභණ්ඩිකං පරාජිතො කපණො විය ඣායසි සොචසි චින්තෙසි.

තතො සිඞ්ගාලො පඤ්චමං ගාථමාහ –

132.

‘‘සුදස්සං වජ්ජමඤ්ඤෙසං, අත්තනො පන දුද්දසං;
ජීනා පතිඤ්ච ජාරඤ්ච, මඤ්ඤෙ ත්වඤ්ඤෙව ඣායසී’’ති.

තත්ථ **ත්වඤ්ඤෙව ඣායසීති** පාපධම්මෙ දුස්සීලෙ අහං තාව මම ගොචරං න ලභිස්සාමි, ත්වං පන අතිච්ඡතාය හතා තංමුහුත්තදිට්ඨකෙ චොරෙ පටිබද්ධචිත්තා හුත්වා තඤ්ච ජාරං කුලදත්තියඤ්ච පතිං ජීනා, මං උපාදාය සතගුණෙන සහස්සගුණෙන කපණතරා හුත්වා ඣායසි රොදසි පරිදෙවසීති ලජ්ජාපෙත්වා විප්පකාරං පාපෙන්තො මහාසත්තො එවමාහ.

සා තස්ස වචනං සුත්වා ගාථමාහ –

133.

‘‘එවමෙතං මිගරාජ, යථා භාසසි ජම්බුක;
සා නූනාහං ඉතො ගන්ත්වා, භත්තු හෙස්සං වසානුගා’’ති.

තත්ථ **නූනාති** එකංසත්ථෙ නිපාතො. සා අහං ඉතො ගන්ත්වා පුන අඤ්ඤං භත්තාරං ලභිත්වා එකංසෙනෙව තස්ස භත්තු වසානුගා වසවත්තිනී භවිස්සාමීති.

අථස්සා අනාචාරාය දුස්සීලාය වචනං සුත්වා සක්කො දෙවරාජා ඔසානගාථමාහ –

134.

‘‘යො හරෙ මත්තිකං ථාලං, කංසථාලම්පි සො හරෙ;
කතංයෙව තයා පාපං, පුනපෙවං කරිස්සසී’’ති.

තස්සත්ථො – අනාචාරෙ කිං කථෙසි, යො මත්තිකං ථාලං හරති, සුවණ්ණථාලරජතථාලාදිප්පභෙදං කංසථාලම්පි සො හරතෙව, ඉදඤ්ච තයා පාපං කතමෙව, න සක්කා තව සද්ධාතුං, සා ත්වං පුනපි එවං කරිස්සසියෙවාති. එවං සො තං ලජ්ජාපෙත්වා විප්පකාරං පාපෙත්වා සකට්ඨානමෙව අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි.

තදා ධනුග්ගහො උක්කණ්ඨිතභික්ඛු අහොසි, සා ඉත්ථී පුරාණදුතියිකා, සක්කො දෙවරාජා පන අහමෙව අහොසින්ති.

චූළධනුග්ගහජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[375] 5. කපොතජාතකවණ්ණනා

ඉදානි ඛොම්හීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං ලොලභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. ලොලවත්ථු අනෙකසො විත්ථාරිතමෙව. තං පන සත්ථා ‘‘සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු, ලොලො’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ආම, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘න ඛො භික්ඛු ඉදානෙව, පුබ්බෙපි ත්වං ලොලොසි, ලොලතාය පන ජීවිතක්ඛයං පත්තො’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො පාරාවතයොනියං නිබ්බත්තිත්වා බාරාණසිසෙට්ඨිනො මහානසෙ නීළපච්ඡියං වසති. අථෙකො කාකො මච්ඡමංසලුද්ධො තෙන සද්ධිං මෙත්තිං කත්වා තත්ථෙව වසි. සො එකදිවසං බහුං මච්ඡමංසං දිස්වා ‘‘ඉමං ඛාදිස්සාමී’’ති නිත්ථුනන්තො නීළපච්ඡියංයෙව නිපජ්ජිත්වා පාරාවතෙන ‘‘එහි, සම්ම, ගොචරාය ගමිස්සාමා’’ති වුච්චමානොපි ‘‘අජීරකෙන නිපන්නොම්හි, ගච්ඡ ත්ව’’න්ති වත්වා තස්මිං ගතෙ ‘‘ගතො මෙ පච්චාමිත්තකණ්ටකො, ඉදානි යථාරුචි මච්ඡමංසං ඛාදිස්සාමී’’ති චින්තෙන්තො පඨමං ගාථමාහ –

135.

‘‘ඉදානි ඛොම්හි සුඛිතො අරොගො, නික්කණ්ටකො නිප්පතිතො කපොතො;
කාහාමි දානී හදයස්ස තුට්ඨිං, තථා හි මං මංසසාකං බලෙතී’’ති.

තත්ථ **නිප්පතිතොති** නිග්ගතො. **කපොතොති** පාරාවතො. **කාහාමි දානීති** කරිස්සාමි දානි. **තථා හි මං මංසසාකං බලෙතීති** තථා හි මංසඤ්ච අවසෙසං සාකඤ්ච මය්හං බලං කරොති, උට්ඨෙහි ඛාදාති වදමානං විය උස්සාහං මමං කරොතීති අත්ථො.

සො භත්තකාරකෙ මච්ඡමංසං පචිත්වා මහානසා නික්ඛම්ම සරීරතො සෙදං පවාහෙන්තෙ පච්ඡිතො නික්ඛමිත්වා රසකරොටියං නිලීයිත්වා ‘‘කිරි කිරී’’ති සද්දමකාසි. භත්තකාරකො වෙගෙනාගන්ත්වා කාකං ගහෙත්වා සබ්බපත්තානි ලුඤ්චිත්වා අල්ලසිඞ්ගීවෙරඤ්ච සිද්ධත්ථකෙ ච පිසිත්වා ලසුණං පූතිතක්කෙන මද්දිත්වා සකලසරීරං මක්ඛෙත්වා එකං කඨලං ඝංසිත්වා විජ්ඣිත්වා සුත්තකෙන තස්ස ගීවායං බන්ධිත්වා නීළපච්ඡියංයෙව තං පක්ඛිපිත්වා අගමාසි. පාරාවතො ආගන්ත්වා තං දිස්වා ‘‘කා එසා බලාකා මම සහායස්ස පච්ඡියං නිපන්නා, චණ්ඩො හි සො ආගන්ත්වා ඝාතෙය්‍යාපි න’’න්ති පරිහාසං කරොන්තො දුතියං ගාථමාහ –

136.

‘‘කායං බලාකා සිඛිනී, චොරී ලඞ්ඝිපිතාමහා;
ඔරං බලාකෙ ආගච්ඡ, චණ්ඩො මෙ වායසො සඛා’’ති.

සා හෙට්ඨා (ජා. අට්ඨ. 2.3.70) වුත්තත්ථායෙව.

තං සුත්වා කාකො තතියං ගාථමාහ –

137.

‘‘අලඤ්හි තෙ ජග්ඝිතායෙ, මමං දිස්වාන එදිසං;
විලූනං සූදපුත්තෙන, පිට්ඨමණ්ඩෙන මක්ඛිත’’න්ති.

තත්ථ **අලන්ති** පටිසෙධත්ථෙ නිපාතො. **ජග්ඝිතායෙති** හසිතුං. ඉදං වුත්තං හොති – ඉදානි මං එදිසං එවං දුක්ඛප්පත්තං දිස්වා තව අලං හසිතුං, මා එදිසෙ කාලෙ පරිහාසකෙළිං කරොහීති.

සො පරිහාසකෙළිං කරොන්තොව පුන චතුත්ථං ගාථමාහ –

138.

‘‘සුන්හාතො සුවිලිත්තොසි, අන්නපානෙන තප්පිතො;
කණ්ඨෙ ච තෙ වෙළුරියො, අගමා නු කජඞ්ගල’’න්ති.

තත්ථ **කණ්ඨෙ ච තෙ වෙළුරියොති** අයං තෙ වෙළුරියමණිපි කණ්ඨෙ පිළන්ධො, ත්වං එත්තකං කාලං අම්හාකං එතං න දස්සෙසීති කපාලං සන්ධායෙවමාහ. **කජඞ්ගලන්ති** ඉධ බාරාණසීයෙව ‘‘කජඞ්ගලා’’ති අධිප්පෙතා. ඉතො නික්ඛමිත්වා කච්චි අන්තොනගරං ගතොසීති පුච්ඡති.

තතො කාකො පඤ්චමං ගාථමාහ –

139.

‘‘මා තෙ මිත්තො අමිත්තො වා, අගමාසි කජඞ්ගලං;
පිඤ්ඡානි තත්ථ ලායිත්වා, කණ්ඨෙ බන්ධන්ති වට්ටන’’න්ති.

තත්ථ **පිඤ්ඡානීති** පත්තානි. **තත්ථ ලායිත්වාති** තස්මිං බාරාණසිනගරෙ ලුඤ්චිත්වා. **වට්ටනන්ති** කඨලිකං.

තං සුත්වා පාරාවතො ඔසානගාථමාහ –

140.

‘‘පුනපාපජ්ජසී සම්ම, සීලඤ්හි තව තාදිසං;
න හි මානුසකා භොගා, සුභුඤ්ජා හොන්ති පක්ඛිනා’’ති.

තත්ථ **පුනපාපජ්ජසීති** පුනපි එවරූපං ආපජ්ජිස්සසි. එවරූපඤ්හි තෙ සීලන්ති.

ඉති නං සො ඔවදිත්වා තත්ථ අවසිත්වා පක්ඛෙ පසාරෙත්වා අඤ්ඤත්ථ අගමාසි. කාකොපි තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පාපුණි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ ලොලභික්ඛු අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨහි. තදා කාකො ලොලභික්ඛු අහොසි, කපොතො පන අහමෙව අහොසින්ති.

කපොතජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

අඩ්ඪවග්ගො තතියො.

ජාතකුද්දානං –

මණිකුණ්ඩල සුජාතා, වෙනසාඛඤ්ච ඔරගං;
සටං කොරණ්ඩි ලටුකි, ධම්මපාලං මිගං තථා.

සුයොනන්දී වණ්ණාරොහ, සීලං හිරි ඛජ්ජොපනං;
අහි ගුම්බිය සාළියං, තචසාරං මිත්තවින්දං.

පලාසඤ්චෙව දීඝිති, මිගපොතක මූසිකං;
ධනුග්ගහො කපොතඤ්ච, ජාතකා පඤ්චවීසති.

පඤ්චකනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. ඡක්කනිපාතො

1. අවාරියවග්ගො

[376] 1. අවාරියජාතකවණ්ණනා

මාසු කුජ්ඣ භූමිපතීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං තිත්ථනාවිකං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර බාලො අහොසි අඤ්ඤාණො, නෙව සො බුද්ධාදීනං රතනානං, න අඤ්ඤෙසං පුග්ගලානං ගුණං ජානාති, චණ්ඩො ඵරුසො සාහසිකො. අථෙකො ජානපදො භික්ඛු ''බුද්ධුපට්ඨානං කරිස්සාමී''ති ආගච්ඡන්තො සායං අචිරවතීතිත්ථං පත්වා තං එවමාහ ''උපාසක, පරතීරං ගමිස්සාමි, නාවං මෙ දෙහී''ති. ''භන්තෙ, ඉදානි අකාලො, එකස්මිං ඨානෙ වසස්සූ''ති. ''උපාසක, ඉධ කුහිං වසිස්සාමි, මං ගණ්හිත්වා ගච්ඡා''ති. සො කුජ්ඣිත්වා ''එහි රෙ සමණ, වහාමී''ති ථෙරං නාවං ආරොපෙත්වා උජුකං අගන්ත්වා හෙට්ඨා නාවං නෙත්වා උල්ලොළං කත්වා තස්ස පත්තචීවරං තෙමෙත්වා කිලමෙත්වා තීරං පත්වා අන්ධකාරවෙලායං උය්යොජෙසි. අථ සො විහාරං ගන්ත්වා තං දිවසං බුද්ධුපට්ඨානස්ස ඔකාසං අලභිත්වා පුනදිවසෙ සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිත්වා සත්ථාරා කතපටිසන්ථාරො ''කදා ආගතොසී''ති වුත්තෙ ''හියො, භන්තෙ''ති වත්වා ''අථ කස්මා අජ්ජ බුද්ධුපට්ඨානං ආගතොසී''ති වුත්තෙ තමත්ථං ආරොචෙසි. තං සුත්වා සත්ථා ''න ඛො භික්ඛු ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස චණ්ඩො ඵරුසො සාහසිකො, ඉදානි පන තෙන ත්වං කිලමිතො, පුබ්බෙපෙස පණ්ඩිතෙ කිලමෙසී''ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‌රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො බ්‌රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා දීඝමද්ධානං හිමවන්තෙ ඵලාඵලෙන යාපෙත්වා ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය බාරාණසිං පත්වා රාජුය්‍යානෙ වසිත්වා පුනදිවසෙ නගරං භික්ඛාය පාවිසි. අථ නං රාජඞ්ගණප්පත්තං රාජා දිස්වා තස්ස ඉරියාපථෙ පසීදිත්වා අන්තෙපුරං ආනෙත්වා භොජෙත්වා පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා රාජුය්‍යානෙ වසාපෙසි, දෙවසිකං උපට්ඨානං අගමාසි. තමෙනං බොධිසත්තො ''රඤ්ඤා නාම, මහාරාජ, චත්තාරි අගතිගමනානි වජ්ජෙත්වා අප්පමත්තෙන ඛන්තිමෙත්තානුද්දයසම්පන්නෙන හුත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙතබ්බ''න්ති වත්වා දෙවසිකං ඔවදන්තො –

1.

''මාසු කුජ්ඣ භූමිපති, මාසු කුජ්ඣ රථෙසභ;
කුද්ධං අප්පටිකුජ්ඣන්තො, රාජා රට්ඨස්ස පූජිතො.

2.

''ගාමෙ වා යදි වාරඤ්ඤෙ, නින්නෙ වා යදි වා ථලෙ;

සබ්බත්ථ අනුසාසාමි, මාසු කුජ්ඣ රථෙසභා''ති. – ද්වෙ ගාථා අභාසි;

තත්ථ **රට්ඨස්ස පූජිතොති** එවරූපො රාජා රට්ඨස්ස පූජනීයො හොතීති අත්ථො. **සබ්බත්ථ අනුසාසාමීති** එතෙසු ගාමාදීසු යත්ථ කත්ථචි වසන්තොපාහං මහාරාජ, ඉමාය එව අනුසිට්ඨියා තමනුසාසාමි, එතෙසු වා ගාමාදීසු යත්ථ කත්ථචි එකස්මිම්පි එකසත්තෙපි අනුසාසාමි. **මාසු කුජ්ඣ රථෙසභාති** එවමෙවාහං තං අනුසාසාමි, රඤ්ඤා නාම කුජ්ඣිතුං න වට්ටති. කිංකාරණා? රාජානො නාම වාචාවුධා, තෙසං කුද්ධානං වචනමත්තෙනෙව බහූ ජීවිතක්ඛයං පාපුණන්තීති.

එවං බොධිසත්තො රඤ්ඤො ආගතාගතදිවසෙ ඉමා ද්වෙ ගාථා අභාසි. රාජා අනුසිට්ඨියා පසන්නචිත්තො මහාසත්තස්ස සතසහස්සුට්ඨානකං එකං ගාමවරං අදාසි, බොධිසත්තො පටික්ඛිපි. ඉති සො තත්ථෙව ද්වාදසසංවච්ඡරං වසිත්වා ''අතිචිරං නිවුත්ථොම්හි, ජනපදචාරිකං තාව චරිත්වා ආගමිස්සාමී''ති රඤ්ඤො අකථෙත්වාව උය්‍යානපාලං ආමන්තෙත්වා ''තාත, උක්කණ්ඨිතරූපොස්මි, ජනපදං චරිත්වා ආගමිස්සාමි, ත්වං රඤ්ඤො කථෙය්‍යාසී''ති වත්වා පක්කන්තො ගඞ්ගාය නාවාතිත්ථං පාපුණි. තත්ථ අවාරියපිතා නාම නාවිකො අහොසි. සො බාලො නෙව ගුණවන්තානං ගුණං ජානාති, න අත්තනො ආයාපායං ජානාති, සො ගඞ්ගං තරිතුකාමං ජනං පඨමං තාරෙත්වා පච්ඡා වෙතනං යාචති, වෙතනං අදෙන්තෙහි සද්ධිං කලහං කරොන්තො අක්කොසප්පහාරෙයෙව බහු ලභති, අප්පං ලාභං, එවරූපො අන්ධබාලො. තං සන්ධාය සත්ථා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා තතියං ගාථමාහ –

3.

''අවාරියපිතා නාම, අහු ගඞ්ගාය නාවිකො;
පුබ්බෙ ජනං තාරෙත්වාන, පච්ඡා යාචති වෙතනං;
තෙනස්ස භණ්ඩනං හොති, න ච භොගෙහි වඩ්ඪතී''ති.

තත්ථ **අවාරියපිතා නාමාති** අවාරියා නාම තස්ස ධීතා, තස්සා වසෙන අවාරියපිතා නාම ජාතො. **තෙනස්ස භණ්ඩනන්ති** තෙන කාරණෙන, තෙන වා පච්ඡා යාචියමානෙන ජනෙන සද්ධිං තස්ස භණ්ඩනං හොති.

බොධිසත්තො තං නාවිකං උපසඞ්කමිත්වා ''ආවුසො, පරතීරං මං නෙහී''ති ආහ. තං සුත්වා සො ආහ ''සමණ, කිං මෙ නාවාවෙතනං දස්සසී''ති? ''ආවුසො, අහං භොගවඩ්ඪිං අත්ථවඩ්ඪිං ධම්මවඩ්ඪිං නාම තෙ කථෙස්සාමී''ති. තං සුත්වා නාවිකො ''ධුවං එස මය්හං කිඤ්චි දස්සතී''ති තං පරතීරං නෙත්වා ''දෙහි මෙ නාවාය වෙතන''න්ති ආහ. සො තස්ස ''සාධු, ආවුසො''ති පඨමං භොගවඩ්ඪිං කථෙන්තො –

4.

‘‘අතිණ්ණංයෙව යාචස්සු, අපාරං තාත නාවික;

අඤ්ඤො හි තිණ්ණස්ස මනො, අඤ්ඤො හොති පාරෙසිනො’’ති. – ගාථමාහ;

තත්ථ **අපාරන්ති** තාත, නාවික පරතීරං අතිණ්ණමෙව ජනං ඔරිමතීරෙ ඨිතඤ්ඤෙව වෙතනං යාචස්සු, තතො ලද්ධඤ්ච ගහෙත්වා ගුත්තට්ඨානෙ ඨපෙත්වා පච්ඡා මනුස්සෙ පරතීරං නෙය්‍යාසි, එවං තෙ භොගවඩ්ඪි භවිස්සති. **අඤ්ඤො හි තිණ්ණස්ස මනොති** තාත නාවික, පරතීරං ගතස්ස අඤ්ඤො මනො භවති, අදත්වාව ගන්තුකාමො හොති. යො පනෙස පාරෙසී නාම පරතීරං එසති, පරතීරං ගන්තුකාමො හොති, සො අතිරෙකම්පි දත්වා ගන්තුකාමො හොති, ඉති පාරෙසිනො අඤ්ඤො මනො හොති, තස්මා ත්වං අතිණ්ණමෙව යාචෙය්‍යාසි, අයං තාව තෙ භොගානං වඩ්ඪි නාමාති.

තං සුත්වා නාවිකො චින්තෙසි ‘‘අයං තාව මෙ ඔවාදො භවිස්සති, ඉදානි පනෙස අඤ්ඤං කිඤ්චි මය්හං දස්සතී’’ති. අථ නං බොධිසත්තො ‘‘අයං තාව තෙ, ආවුසො, භොගවඩ්ඪි, ඉදානි අත්ථධම්මවඩ්ඪිං සුණාහී’’ති වත්වා ඔවදන්තො –

5.

‘‘ගාමෙ වා යදි වාරඤ්ඤෙ, නින්නෙ වා යදි වා ථලෙ;

සබ්බත්ථ අනුසාසාමි, මාසු කුජ්ඣිත්ථ නාවිකා’’ති. – ගාථමාහ;

ඉතිස්ස ඉමාය ගාථාය අත්ථධම්මවඩ්ඪිං කථෙත්වා ‘‘අයං තෙ අත්ථවඩ්ඪි ච ධම්මවඩ්ඪි චා’’ති ආහ. සො පන දන්ධපුරිසො තං ඔවාදං න කිඤ්චි මඤ්ඤමානො ‘‘ඉදං, සමණ, තයා මය්හං දින්නං නාවාවෙතන’’න්ති ආහ. ‘‘ආමාවුසො’’ති. ‘‘මය්හං ඉමිනා කම්මං නත්ථි, අඤ්ඤං මෙ දෙහී’’ති. ‘‘ආවුසො, ඉදං ඨපෙත්වා මය්හං අඤ්ඤං නත්ථී’’ති. ‘‘අථ ත්වං කස්මා මම නාවං ආරුළ්හොසී’’ති තාපසං ගඞ්ගාතීරෙ පාතෙත්වා උරෙ නිසීදිත්වා මුඛමෙවස්ස පොථෙසි.

සත්ථා ‘‘ඉති සො, භික්ඛවෙ, තාපසො යං ඔවාදං දත්වා රඤ්ඤො සන්තිකා ගාමවරං ලභි, තමෙව ඔවාදං අන්ධබාලස්ස නාවිකස්ස කථෙත්වා මුඛපොථනං පාපුණි, තස්මා ඔවාදං දෙන්තෙන යුත්තජනස්සෙව දාතබ්බො, න අයුත්තජනස්සා’’ති වත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා තදනන්තරං ගාථමාහ –

6.

‘‘යායෙවානුසාසනියා, රාජා ගාමවරං අදා;

තායෙවානුසාසනියා, නාවිකො පහරී මුඛ’’න්ති.

තස්ස තං පහරන්තස්සෙව භරියා භත්තං ගහෙත්වා ආගතා පාපපුරිසං දිස්වා ‘‘සාමි, අයං තාපසො නාම රාජකුලූපකො, මා පහරී’’ති ආහ. සො කුජ්ඣිත්වා ‘‘ත්වං මෙ ඉමං කූටතාපසං පහරිතුං න දෙසී’’ති උට්ඨාය තං පහරිත්වා පාතෙසි. අථ භත්තපාති පතිත්වා භිජ්ජි, තස්සා ච පන ගරුගබ්භාය ගබ්භො භූමියං පති. අථ නං මනුස්සා සම්පරිවාරෙත්වා ‘‘පුරිසඝාතකචොරො’’ති ගහෙත්වා බන්ධිත්වා රඤ්ඤො දස්සෙසුං. රාජා විනිච්ඡිනිත්වා තස්ස රාජාණං කාරෙසි. සත්ථා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා තමත්ථං පකාසෙන්තො ඔසානගාථමාහ –

7.

‘‘භත්තං භින්නං හතා භරියා, ගබ්භො ච පතිතො ඡමා;
මිගොව ජාතරූපෙන, න තෙනත්ථං අබන්ධි සූ’’ති.

තත්ථ **භත්තං භින්නන්ති** භත්තපාති භින්නා. **හතාති** පහතා. **ඡමාති** භූමියං. **මිගොව ජාතරූපෙනාති** යථා මිගො සුවණ්ණං වා හිරඤ්ඤං වා මුත්තාමණිආදීනි වා මද්දිත්වා ගච්ඡන්තොපි අත්ථරිත්වා නිපජ්ජන්තොපි තෙන ජාතරූපෙන අත්තනො අත්ථං වඩ්ඪෙතුං නිබ්බත්තෙතුං න සක්කොති, එවමෙව සො අන්ධබාලො පණ්ඩිතෙහි දින්නං ඔවාදං සුත්වාපි අත්තනො අත්ථං වඩ්ඪෙතුං නිබ්බත්තෙතුං නාසක්ඛීති වුත්තං හොති. **අබන්ධි සූති** එත්ථ අබන්ධි සොති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො. ස-ඔඉති ඉමෙසං පදානඤ්හි සූති සන්ධි හොති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො භික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තදා නාවිකො ඉදානි නාවිකොව අහොසි, රාජා ආනන්දො, තාපසො පන අහමෙව අහොසින්ති.

අවාරියජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[377] 2. සෙතකෙතුජාතකවණ්ණනා

මා තාත කුජ්ඣි න හි සාධු කොධොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කුහකභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි, පච්චුප්පන්නවත්ථු **උද්දාලජාතකෙ** (ජා. 1.14.62 ආදයො) ආවි භවිස්සති.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො බාරාණසියං දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො හුත්වා පඤ්චසතෙ මාණවෙ මන්තෙ වාචෙසි. තෙසං ජෙට්ඨකො සෙතකෙතු නාම උදිච්චබ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තමාණවො, තස්ස ජාතිං නිස්සාය මහන්තො මානො අහොසි. සො එකදිවසං අඤ්ඤෙහි මාණවෙහි සද්ධිං නගරා නික්ඛමන්තො නගරං පවිසන්තං එකං චණ්ඩාලං දිස්වා ‘‘කොසි ත්ව’’න්ති පුච්ඡිත්වා ‘‘චණ්ඩාලොහමස්මී’’ති වුත්තෙ තස්ස සරීරං පහරිත්වා ආගතවාතස්ස

අත්තනො සරීරෙ වුසනභයෙන ''නස්ස, චණ්ඩාල, කාළකණ්ණි, අධොවාතං යාහී''ති වත්වා වෙගෙන තස්ස උපරිවාතං අගමාසි. චණ්ඩාලො සීඝතරං ගන්ත්වා තස්ස උපරිවාතෙ අට්ඨාසි. අථ නං සො ''නස්ස කාළකණ්ණි''ති සුට්ඨුතරං අක්කොසි පරිභාසි. තං සුත්වා චණ්ඩාලො ''ත්වං කොසී''ති පුච්ඡි. ''බ්‍රාහ්මණමාණවොහමස්මී''ති. ''බ්‍රාහ්මණො හොතු, මයා පන පුට්ඨපඤ්හං කථෙතුං සක්ඛිස්සසී''ති. ''ආම, සක්ඛිස්සාමී''ති. ''සචෙ න සක්කොසි, පාදන්තරෙන තං ගමෙමී''ති. සො අත්තානං තක්කෙත්වා ''ගමෙහී''ති ආහ.

චණ්ඩාලපුත්තො තස්ස කථං පරිසං ගාහාපෙත්වා ''මාණව, දිසා නාම කතරා''ති පඤ්හං පුච්ඡි. ''දිසා නාම පුරත්ථිමාදයො චතස්සො දිසා''ති. චණ්ඩාලො ''නාහං තං එතං දිසං පුච්ඡාමි, ත්වං එත්තකම්පි අජානන්තො මම සරීරෙ පහටවාතං ජිගුච්ඡසී''ති තං ඛන්ධට්ඨිකෙ ගහෙත්වා ඔනමෙත්වා අත්තනො පාදන්තරෙන ගමෙසි. මාණවා තං පවත්තිං ආචරියස්ස ආචික්ඛිංසු. තං සුත්වා ආචරියො ''සච්චං කිර, තාත, සෙතකෙතු චණ්ඩාලෙනාසි පාදන්තරෙන ගමිතො''ති? ''ආම, ආචරිය, සො මං චණ්ඩාලදාසිපුත්තො දිසාමත්තම්පි න ජානාසී''ති අත්තනො පාදන්තරෙන ගමෙසි, ඉදානි දිස්වා කත්තබ්බං අස්ස ජානිස්සාමීති කුද්ධො චණ්ඩාලපුත්තං අක්කොසි පරිභාසි. අථ නං ආචරියො 'තාත, සෙතකෙතු මා තස්ස කුජ්ඣි, පණ්ඩිතො චණ්ඩාලදාසිපුත්තො, න සො තං එතං දිසං පුච්ඡති, අඤ්ඤං දිසං පුච්ඡි, තයා පන දිට්ඨසුතවිඤ්ඤාතතො අදිට්ඨාසුතාවිඤ්ඤාතමෙව බහුතර''න්ති ඔවදන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

8.

''මා තාත කුජ්ඣි න හි සාධු කොධො, බහුම්පි තෙ අදිට්ඨමස්සුතඤ්ච;
මාතා පිතා දිසතා සෙතකෙතු, ආචරියමාහු දිසතං පසත්ථා.

9.

''අගාරිනො අන්නදපානවත්ථදා, අව්හායිකා තම්පි දිසං වදන්ති;
එසා දිසා පරමා සෙතකෙතු, යං පත්වා දුක්ඛී සුඛිනො භවන්තී''ති.

තත්ථ **න හි සාධු කොධොති** කොධො නාම උප්පජ්ජමානො සුභාසිතදුබ්භාසිතං අත්ථානත්ථං හිතාහිතං ජානිතුං න දෙතීති න සාධු න ලද්ධකො. **බහුම්පි තෙ අදිට්ඨන්ති** තයා චක්ඛුනා අදිට්ඨං සොතෙන ච අස්සුතමෙව බහුතරං. **දිසතාති** දිසා. මාතාපිතරො පුත්තානං පුරිමතරං උප්පන්නත්තා පුරත්ථිමදිසා නාම ජාතාති වදති. **ආචරියමාහු දිසතං පසත්ථාති** ආචරියා පන දක්ඛිණෙය්‍යත්තා දිසතං පසත්ථා දක්ඛිණා දිසාති බුද්ධාදයො අරියා ආහු කථෙන්ති දීපෙන්ති.

අගාරිනොති ගහට්ඨා. **අන්නදපානවත්ථදාති** අන්නදා, පානදා, වත්ථදා ච. **අව්හායිකාති** ''එථ දෙය්‍යධම්මං පටිග්ගණ්හථා''ති පක්කොසනකා. **තම්පි**

දිසං වදන්තීති තම්පි බුද්ධාදයො අරියා එකං දිසං වදන්ති. ඉමිනා චතුපච්චයදායකා ගහට්ඨා පච්චයෙ අපදිසිත්වා ධම්මිකසමණබ්‍රාහ්මණෙහි උපගන්තබ්බත්තා එකා දිසා නාමාති දීපෙති. අපරො නයො – යෙ එතෙ අගාරිනො අන්නපානවත්ථදා, තෙසං ඡකාමසග්ගසම්පත්තිදායකට්ඨෙන උපරූපරි අවිහායනතො යෙ අවිහායිකා ධම්මිකසමණබ්‍රාහ්මණා, තම්පි දිසං වදන්ති, බුද්ධාදයො අරියා උපරිමදිසං නාම වදන්තීති දීපෙති. වුත්තම්පි චෙතං –

''මාතා පිතා දිසා පුබ්බා, ආචරියා දක්ඛිණා දිසා;
පුත්තදාරා දිසා පච්ඡා, මිත්තාමච්චා ච උත්තරා.

''දාසකම්මකරා හෙට්ඨා, උද්ධං සමණබ්‍රාහ්මණා;
එතා දිසා නමස්සෙය්‍ය, අලමත්තො කුලෙ ගිහී''ති. (දී. නි. 3.273);

එසා දිසාති ඉදං පන නිබ්බානං සන්ධාය වුත්තං. ජාතිආදිනා හි නානප්පකාරෙන දුක්ඛෙන දුක්ඛිතා සත්තා යං පත්වා නිද්දුක්ඛා සුඛිනො භවන්ති, එසා එව ච සත්තෙහි අගතපුබ්බා දිසා නාම. තෙනෙව ච නිබ්බානං ''පරමා''ති ආහ. වුත්තම්පි චෙතං –

''සමතිත්තිකං අනවසෙසකං, තෙලපත්තං යථා පරිහරෙය්‍ය;
එවං සචිත්තමනුරක්ඛෙ, පත්ථයානො දිසං අගතපුබ්බ''න්ති. (ජා. 1.1.96);

එවං මහාසත්තො මාණවස්ස දිසා කථෙසි. සො පන ''චණ්ඩාලෙනම්හි පාදන්තරෙන ගමිතො''ති තස්මිං ඨානෙ අවසිත්වා තක්කසිලං ගන්ත්වා දිසාපාමොක්ඛාචරියස්ස සන්තිකෙ සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා ආචරියෙන අනුඤ්ඤාතො තක්කසිලතො නික්ඛමිත්වා සබ්බසමයසිප්පං සික්ඛන්තො විචරි. සො එකං පච්චන්තගාමං පත්වා තං නිස්සාය වසන්තෙ පඤ්චසතෙ තාපසෙ දිස්වා තෙසං සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා යං තෙ ජානන්ති සිප්පමන්තචරණං, තං උග්ගණ්හිත්වා ගණසත්ථා හුත්වා තෙහි පරිවාරිතො බාරාණසිං ගන්ත්වා පුනදිවසෙ භික්ඛං චරන්තො රාජඞ්ගණං අගමාසි. රාජා තාපසානං ඉරියාපථෙ පසීදිත්වා අන්තොනිවෙසනෙ භොජෙත්වා තෙ අත්තනො උය්‍යානෙ වසාපෙසි. සො එකදිවසං තාපසෙ පරිවිසිත්වා ''අජ්ජ සායන්හෙ උය්‍යානං ගන්ත්වා අය්‍යෙ වන්දිස්සාමී''ති ආහ.

සෙතකෙතු උය්‍යානං ගන්ත්වා තාපසෙ සන්නිපාතෙත්වා ''මාරිසා, අජ්ජ රාජා ආගමිස්සති, රාජානො ච නාම සකිං ආරාධෙත්වා යාවතායුකං සුඛං ජීවිතුං සක්කා, අජ්ජ එකච්චෙ වග්ගුලිවතං චරථ, එකච්චෙ කණ්ටකසෙය්‍යං කප්පෙථ, එකච්චෙ පඤ්චාතපං තප්පෙථ, එකච්චෙ උක්කුටිකප්පධානමනුයුඤ්ජථ, එකච්චෙ උදකොරොහණකම්මං කරොථ, එකච්චෙ මන්තෙ සජ්ඣායථා''ති විචාරෙත්වා සයං පක්කසාලද්වාරෙ

අපස්සයපීඨකෙ නිසීදිත්වා පඤ්චවණ්ණරඞ්ගසමුජ්ජලවාසනං එකං පොත්ථකං විචිත්‍රවණ්ණෙ ආධාරකෙ ඨපෙත්වා සුසික්ඛිතෙහි චතූහි පඤ්චහි මාණවෙහි පුච්ඡිතෙ පුච්ඡිතෙ පඤ්හෙ කථෙසි. තස්මිං ඛණෙ රාජා ආගන්ත්වා තෙ මිච්ඡාතපං කරොන්තෙ දිස්වා තුට්ඨො සෙතකෙතුං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො පුරොහිතෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො තතියං ගාථමාහ –

10.

‘‘ඛරාජිනා ජටිලා පඞ්කදන්තා, දුම්මක්ඛරූපා යෙමෙ ජප්පන්ති මන්තෙ;
කච්චි නු තෙ මානුසකෙ පයොගෙ, ඉදං විදූ පරිමුත්තා අපායා’’ති.

තත්ථ **ඛරාජිනාති** සඛුරෙහි අජිනචම්මෙහි සමන්නාගතා. **පඞ්කදන්තාති** දන්තකට්ඨස්ස අඛාදනෙන මලග්ගහිතදන්තා. **දුම්මක්ඛරූපාති** අනඤ්ජිතාමණ්ඩිතලූඛනිවාසනපාරුපනා මාලාගන්ධවිලෙපනවජ්ජිතා, කිලිට්ඨරූපාති වුත්තං හොති. **යෙමෙ ජප්පන්තීති** යෙ ඉමෙ මන්තෙ සජ්ඣායන්ති. **මානුසකෙ පයොගෙති** මනුස්සෙහි කත්තබ්බපයොගෙ ඨිතා. **ඉදං විදූ පරිමුත්තා අපායාති** ඉමස්මිං පයොගෙ ඨත්වා ඉමං ලොකං විදිත්වා පාකටං කත්වා ‘‘කච්චි එතෙ ඉසයො චතූහි අපායෙහි මුත්තා’’ති පුච්ඡති.

තං සුත්වා පුරොහිතො චතුත්ථං ගාථමාහ –

11.

‘‘පාපානි කම්මානි කරිත්ව රාජ, බහුස්සුතො චෙ න චරෙය්‍ය ධම්මං;
සහස්සවෙදොපි න තං පටිච්ච, දුක්ඛා පමුඤ්චෙ චරණං අපත්වා’’ති.

තත්ථ **කරිත්වාති** කත්වා. **චරණන්ති** සහ සීලෙන අට්ඨ සමාපත්තියො. ඉදං වුත්තං හොති. මහාරාජ, ‘‘අහං බහුස්සුතොම්හී’’ති සහස්සවෙදොපි චෙ තිවිධං සුචරිතධම්මං න චරෙය්‍ය, පාපානෙව කරෙය්‍ය, සො තානි පාපානි කම්මානි කත්වා තං බාහුසච්චං පටිච්ච සීලසමාපත්තිසඞ්ඛාතං චරණං අප්පත්වා දුක්ඛා න පමුඤ්චෙ, අපායදුක්ඛතො න මුච්චතෙවාති.

තං සුත්වා රාජා තාපසෙසු පසාදං හරි. තතො සෙතකෙතු චින්තෙසි ‘‘ඉමස්ස රඤ්ඤො තාපසෙසු පසාදො උදපාදි, තං පනෙස පුරොහිතො වාසියා පහරිත්වා විය ඡින්දි, මයා එතෙන සද්ධිං කථෙතුං වට්ටතී’’ති. සො තෙන සද්ධිං කථෙන්තො පඤ්චමං ගාථමාහ –

12.

‘‘සහස්සවෙදොපි න තං පටිච්ච, දුක්ඛා පමුඤ්චෙ චරණං අපත්වා;
මඤ්ඤාමි වෙදා අඵලා භවන්ති, සසංයමං චරණමෙව සච්ච’’න්ති.

තස්සත්ථො – සචෙ සහස්සවෙදොපි තං බාහුසච්චං පටිච්ච චරණං අප්පත්වා අත්තානං දුක්ඛා න පමුඤ්චෙ, එවං සන්තෙ අහං මඤ්ඤාමි ‘‘තයො වෙදා අඵලා හොන්ති, සසීලං සමාපත්තිචරණමෙව සච්චං හොතී’’ති.

තං සුත්වා පුරොහිතො ඡට්ඨං ගාථමාහ –

13.

‘‘න හෙව වෙදා අඵලා භවන්ති, සසංයමං චරණමෙව සච්චං;
කිත්තිඤ්හි පප්පොති අධිච්ච වෙදෙ, සන්තිං පුණෙති චරණෙන දන්තො’’ති.

තස්සත්ථො – තයො වෙදා අඵලා න භවන්ති, සසංයමං චරණමෙව සච්චං සෙය්‍යං උත්තමං පවරං න හෙව හොති. කිංකාරණා? **කිත්තිඤ්හි පප්පොති අධිච්ච වෙදෙති** තයො වෙදෙ අධිච්ච දිට්ඨධම්මෙ කිත්තිමත්තං යසමත්තං ලාභමත්තං ලභති, ඉතො පරං අඤ්ඤං නත්ථි, තස්මා න තෙ අඵලා. **සන්තිං පුණෙති චරණෙන දන්තොති** සීලෙ පතිට්ඨාය සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා සමාපත්තිපදට්ඨානං විපස්සනං වඩ්ඪෙන්තො අච්චන්තං සන්තං නිබ්බානං නාම තං එති පාපුණාති.

ඉති පුරොහිතො සෙතකෙතුනො වාදං භින්දිත්වා තෙ සබ්බෙ ගිහී කාරෙත්වා ඵලකාවුධානි ගාහාපෙත්වා මහන්තතරකෙ කත්වා රඤ්ඤො උපට්ඨාකෙ කාරෙසි. අයං කිර මහන්තතරකානං වංසො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා සෙතකෙතු කුහකභික්ඛු අහොසි, චණ්ඩාලො සාරිපුත්තො, රාජා ආනන්දො, පුරොහිතො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සෙතකෙතුජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[378] 3. දරීමුඛජාතකවණ්ණනා

පඞ්කො ච කාමාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො මහාභිනික්ඛමනං ආරබ්භ කථෙසි. පච්චුප්පන්නවත්ථු හෙට්ඨා කථිතමෙව.

අතීතෙ රාජගහනගරෙ මගධරාජා නාම රජ්ජං කාරෙසි. තදා බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්ති, බ්‍රහ්මදත්තකුමාරොතිස්ස නාමං අකංසු. තස්ස ජාතදිවසෙයෙව පුරොහිතස්සපි පුත්තො ජායි, තස්ස මුඛං අතිවිය සොභති, තෙනස්ස දරීමුඛොති නාමං අකංසු. තෙ උභොපි රාජකුලෙයෙව සංවඩ්ඪා අඤ්ඤමඤ්ඤං පියසහායා හුත්වා සොළසවස්සකාලෙ තක්කසිලං ගන්ත්වා සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා ‘‘සබ්බසමයසිප්පඤ්ච සික්ඛිස්සාම,

දෙසචාරිත්තඤ්ච ජානිස්සාමා''ති ගාමනිගමාදීසු චරන්තා බාරාණසිං පත්වා දෙවකුලෙ වසිත්වා පුනදිවසෙ බාරාණසිං භික්ඛාය පවිසිංසු. තත්ථ එකස්මිං කුලෙ ''බ්‍රාහ්මණෙ භොජෙත්වා වාචනකං දස්සාමා''ති පායාසං පචිත්වා ආසනානි පඤ්ඤත්තානි හොන්ති. මනුස්සා තෙ උභොපි භික්ඛාය චරන්තෙ දිස්වා ''බ්‍රාහ්මණා ආගතා''ති ගෙහං පවෙසෙත්වා මහාසත්තස්ස ආසනෙ සුද්ධවත්ථං පඤ්ඤාපෙසුං, දරීමුඛස්ස ආසනෙ රත්තකම්බලං. දරීමුඛො තං නිමිත්තං දිස්වා ''අජ්ජ මය්හං සහායො බාරාණසිරාජා භවිස්සති, අහං සෙනාපතී''ති අඤ්ඤාසි. තෙ තත්ථ භුඤ්ජිත්වා වාචනකං ගහෙත්වා මඞ්ගලං වත්වා නික්ඛම්ම තං රාජුය්‍යානං අගමංසු. තත්ථ මහාසත්තො මඞ්ගලසිලාපට්ටෙ නිපජ්ජි, දරීමුඛො පනස්ස පාදෙ පරිමජ්ජන්තො නිසීදි.

තදා බාරාණසිරඤ්ඤො මතස්ස සත්තමො දිවසො හොති. පුරොහිතො රඤ්ඤො සරීරකිච්චං කත්වා අපුත්තකෙ රජ්ජෙ සත්තමෙ දිවසෙ ඵුස්සරථං විස්සජ්ජෙසි. ඵුස්සරථවිස්සජ්ජනකිච්චං **මහාජනකජාතකෙ** (ජා. 2.22.123 ආදයො) ආවි භවිස්සති. ඵුස්සරථො නගරා නික්ඛමිත්වා චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය පරිවුතො අනෙකසතෙහි තූරියෙහි වජ්ජමානෙහි උය්‍යානද්වාරං පාපුණි. දරීමුඛො තූරියසද්දං සුත්වා ''සහායස්ස මෙ ඵුස්සරථො ආගච්ඡති, අජ්ජෙවෙස රාජා හුත්වා මය්හං සෙනාපතිට්ඨානං දස්සති, කො මෙ ඝරාවාසෙනත්ථො, නික්ඛමිත්වා පබ්බජිස්සාමී''ති බොධිසත්තං අනාමන්තෙත්වාව එකමන්තං ගන්ත්වා පටිච්ඡන්නෙ අට්ඨාසි. පුරොහිතො උය්‍යානද්වාරෙ රථං ඨපෙත්වා උය්‍යානං පවිට්ඨො බොධිසත්තං මඞ්ගලසිලාපට්ටෙ නිපන්නං දිස්වා පාදෙසු ලක්ඛණානි ඔලොකෙත්වා ''අයං පුඤ්ඤවා සත්තො ද්විසහස්සදීපපරිවාරානං චතුන්නම්පි මහාදීපානං රජ්ජං කාරෙතුං සමත්ථො, ධිති පනස්ස කීදිසා''ති සබ්බතූරියානි පග්ගණ්හාපෙසි. බොධිසත්තො පබුජ්ඣිත්වා මුඛතො සාටකං අපනෙත්වා මහාජනං ඔලොකෙත්වා පුන සාටකෙන මුඛං පටිච්ඡාදෙත්වා ථොකං නිපජ්ජිත්වා පස්සද්ධදරථො උට්ඨාය සිලාපට්ටෙ පල්ලඞ්කෙන නිසීදි. පුරොහිතො ජාණුකෙන පතිට්ඨාය ''දෙව, රජ්ජං තුම්හාකං පාපුණාතී''ති ආහ. ''අපුත්තකං භණෙ රජ්ජ''න්ති. ''ආම, දෙවා''ති. ''තෙන හි සාධූ''ති සම්පටිච්ඡි. තෙ තස්ස උය්‍යානෙයෙව අභිසෙකං අකංසු. සො යසමහන්තතාය දරීමුඛං අසරිත්වාව රථං අභිරුය්හ මහාජනපරිවුතො නගරං පවිසිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා රාජද්වාරෙ ඨිතොව අමච්චානං ඨානන්තරානි විචාරෙත්වා පාසාදං අභිරුහි.

තස්මිං ඛණෙ දරීමුඛො ''සුඤ්ඤං දානි උය්‍යාන''න්ති ආගන්ත්වා මඞ්ගලසිලාය නිසීදි, අථස්ස පුරතො පණ්ඩුපලාසං පති. සො තස්මිංයෙව පණ්ඩුපලාසෙ ඛයවයං පට්ඨපෙත්වා තිලක්ඛණං සම්මසිත්වා පථවිං උන්නාදෙන්තො පච්චෙකබොධිං නිබ්බත්තෙසි. තස්ස තඞ්ඛණඤ්ඤෙව ගිහිලිඞ්ගං අන්තරධායි, ඉද්ධිමයපත්තචීවරං ආකාසතො ඔතරිත්වා සරීරෙ පටිමුඤ්චි. තාවදෙව අට්ඨපරික්ඛාරධරො ඉරියාපථසම්පන්නො

වස්සසට්ඨිකත්ථෙරො විය හුත්වා ඉද්ධියා ආකාසෙ උප්පතිත්වා හිමවන්තපදෙසෙ නන්දමූලකපබ්භාරං අගමාසි. බොධිසත්තොපි ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි, යසමහන්තතාය පන යසෙන පමත්තො හුත්වා චත්තාලීස වස්සානි දරීමුඛං න සරි, චත්තාලීසෙ පන සංවච්ඡරෙ අතීතෙ තං සරිත්වා ''මය්හං සහායො දරීමුඛො නාම අත්ථි, කහං නු ඛො සො''ති තං දට්ඨුකාමො අහොසි. සො තතො පට්ඨාය අන්තෙපුරෙපි පරිසමජ්ඣෙපි ''කහං නු ඛො මය්හං සහායො දරීමුඛො, යො මෙ තස්ස වසනට්ඨානං කථෙති, මහන්තමස්ස යසං දස්සාමී''ති වදති. එවං තස්ස පුනප්පුනං තං සරන්තස්සෙව අඤ්ඤානි දස සංවච්ඡරානි අතික්කන්තානි.

දරීමුඛපච්චෙකබුද්ධොපි පඤ්ඤාසවස්සච්චයෙන ආවජ්ජෙන්තො ''මං ඛො සහායො සරතී''ති ඤත්වා ''ඉදානි සො මහල්ලකො පුත්තධීතාදීහි වුද්ධිප්පත්තො, ගන්ත්වා ධම්මං කථෙත්වා පබ්බාජෙස්සාමි න''න්ති ඉද්ධියා ආකාසෙන ආගන්ත්වා උය්‍යානෙ ඔතරිත්වා සුවණ්ණපටිමා විය සිලාපට්ටෙ නිසීදි. උය්‍යානපාලො තං දිස්වා උපසඞ්කමිත්වා ''භන්තෙ, කුතො තුම්හෙ එථා''ති පුච්ඡි. ''නන්දමූලකපබ්භාරතො''ති. ''කෙ නාම තුම්හෙ''ති? ''දරීමුඛපච්චෙකබුද්ධො නාමාහං, ආවුසො''ති. ''භන්තෙ, අම්හාකං රාජානං ජානාථා''ති? ''ආම ජානාමි, ගිහිකාලෙ නො සහායො''ති. ''භන්තෙ, රාජා තුම්හෙ දට්ඨුකාමො, කථෙස්සාමි තස්ස තුම්හාකං ආගතභාව''න්ති. ''ගච්ඡ කථෙහී''ති. සො ''සාධූ''ති වත්වා තුරිතතුරිතොව ගන්ත්වා තස්ස සිලාපට්ටෙ නිසින්නභාවං රඤ්ඤො කථෙසි. රාජා ''ආගතො කිර මෙ සහායො, පස්සිස්සාමි න''න්ති රථං ආරුය්හ මහන්තෙන පරිවාරෙන උය්‍යානං ගන්ත්වා පච්චෙකබුද්ධං වන්දිත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා එකමන්තං නිසීදි. අථ නං පච්චෙකබුද්ධො ''කිං, බ්‍රහ්මදත්ත, ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි, අගතිගමනං න ගච්ඡසි, ධනත්ථාය ලොකං න පීළෙසි, දානාදීනි පුඤ්ඤානි කරොසී''තිආදීනි වදන්තො පටිසන්ථාරං කත්වා ''බ්‍රහ්මදත්ත, මහල්ලකොසි, එතරහි කාමෙ පහාය පබ්බජිතුං තෙ සමයො''ති වත්වා තස්ස ධම්මං දෙසෙන්තො පඨමං ගාථමාහ –

14.

''පඞ්කො ච කාමා පලිපො ච කාමා, භයඤ්ච මෙතං තිමූලං පවුත්තං;
රජො ච ධූමො ච මයා පකාසිතා, හිත්වා තුවං පබ්බජ බ්‍රහ්මදත්තා''ති.

තත්ථ **පඞ්කොති** උදකෙ ජාතානි තිණසෙවාලකුමුදගච්ඡාදීනි අධිප්පෙතානි. යථා හි උදකං තරන්තං තානි ලග්ගාපෙන්ති සජ්ජාපෙන්ති, තථා සංසාරසාගරං තරන්තස්ස යොගාවචරස්ස පඤ්ච කාමගුණා සබ්බෙ වා පන වත්ථුකාමකිලෙසකාමා ලග්ගාපනවසෙන පඞ්කො නාම. ඉමස්මිඤ්හි පඞ්කෙ ආසත්තා විසත්තා දෙවාපි මනුස්සාපි තිරච්ඡානාපි කිලමන්ති

රොදන්ති පරිදෙවන්ති. **පලිපො ච කාමාති** පලිපො වුච්චති මහාකද්දමො, යම්හි ලග්ගා සූකරමිගාදයොපි සීහාපි වාරණාපි අත්තානං උද්ධරිත්වා ගන්තුං න සක්කොන්ති, වත්ථුකාමකිලෙසකාමාපි තංසරික්ඛතාය ‘‘පලිපා’’ති වුත්තා. පඤ්ඤවන්තොපි හි සත්තා තෙසු කාමෙසු සකිං ලග්ගකාලතො පට්ඨාය තෙ කාමෙ පදාලෙත්වා සීසං උට්ඨාය අකිඤ්චනං අපලිබොධං රමණීයං පබ්බජ්ජං උපගන්තුං න සක්කොන්ති. **භයඤ්ච මෙතන්ති** භයඤ්ච එතං, ම-කාරො බ්‍යඤ්ජනසන්ධිවසෙන වුත්තො. **තිමූලන්ති** තීහි මූලෙහි පතිට්ඨිතං විය අචලං. බලවභයස්සෙතං නාමං. **පවුත්තන්ති** මහාරාජ, එතෙ කාමා නාම දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකස්ස අත්තානුවාදභයාදිකස්ස චෙව ද්වත්තිංසකම්මකරණඡනවුතිරොගවසප්පවත්තස්ස ච භයස්ස පච්චයට්ඨෙන බලවභයන්ති බුද්ධපච්චෙකබුද්ධබුද්ධසාවකෙහි චෙව සබ්බඤ්ඤුබොධිසත්තෙහි ච පවුත්තං කථිතං, දීපිතන්ති අත්ථො. අථ වා **භයඤ්ච මෙතන්ති** භයඤ්ච මයා එතං තිමූලං පවුත්තන්ති එවඤ්චෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බොයෙව.

රජො ච ධූමො චාති රජධූමසදිසත්තා ‘‘රජො’’ති ච ‘‘ධූමො’’ති ච මයා පකාසිතා. යථා හි සුන්හාතස්ස සුවිලිත්තාලඞ්කතස්ස පුරිසස්ස සරීරෙ සුඛුමරජං පතිතං, තං සරීරං දුබ්බණ්ණං සොභාරහිතං කිලිට්ඨං කරොති, එවමෙව ඉද්ධිබලෙන ආකාසෙන ආගන්ත්වා චන්දො විය ච සූරියො විය ච ලොකෙ පඤ්ඤාතාපි සකිං කාමරජස්ස අන්තො පතිතකාලතො පට්ඨාය ගුණවණ්ණගුණසොභාගුණසුද්ධීනං උපහතත්තා දුබ්බණ්ණා සොභාරහිතා කිලිට්ඨායෙව හොන්ති. යථා ච ධූමෙන පහටකාලතො පට්ඨාය සුපරිසුද්ධාපි භිත්ති කාළවණ්ණා හොති, එවං අතිපරිසුද්ධඤ්ඤාණාපි කාමධූමෙන පහටකාලතො පට්ඨාය ගුණවිනාසප්පත්තියා මහාජනමජ්ඣෙ කාළකාව හුත්වා පඤ්ඤායන්ති. ඉති රජධූමසරික්ඛතාය එතෙ කාමා ‘‘රජො ච ධූමො චා’’ති මයා තුය්හං පකාසිතා, තස්මා ඉමෙ කාමෙ හිත්වා තුවං පබ්බජ බ්‍රහ්මදත්තාති රාජානං පබ්බජ්ජාය උස්සාහං ජනෙති.

තං සුත්වා රාජා කිලෙසෙහි අත්තනො බද්ධභාවං කථෙන්තො දුතියං ගාථමාහ –

15.

‘‘ගධිතො ච රත්තො ච අධිමුච්ඡිතො ච, කාමෙස්වහං බ්‍රාහ්මණ භිංසරූපං;

තං නුස්සහෙ ජීවිකත්ථො පහාතුං, කාහාමි පුඤ්ඤානි අනප්පකානී’’ති.

තත්ථ **ගධිතොති** අභිජ්ඣාකායගන්ථෙන බද්ධො. **රත්තොති** පකතිජහාපනෙන රාගෙන රත්තො. **අධිමුච්ඡිතොති** අතිවිය මුච්ඡිතො. **කාමෙස්වහන්ති** දුවිධෙසුපි කාමෙසු අහං. **බ්‍රාහ්මණාති** දරීමුඛපච්චෙකබුද්ධං ආලපති. **භිංසරූපන්ති** බලවරූපං. **තං නුස්සහෙති** තං දුවිධම්පි කාමං න

උස්සහාමි න සක්කොමි. **ජීවිකත්ථො පහාතුන්ති** ඉමාය ජීවිකාය අත්ථිකො අහං තං කාමං පහාතුං න සක්කොමීති වදති. **කාහාමි පුඤ්ඤානීති** ඉදානි දානසීලඋපොසථකම්මසඞ්ඛාතානි පුඤ්ඤානි අනප්පකානි බහූනි කරිස්සාමීති.

එවං කිලෙසකාමො නාමෙස සකිං අල්ලීනකාලතො පට්ඨාය අපනෙතුං න සක්කොති, යෙන සංකිලිට්ඨචිත්තො මහාපුරිසො පච්චෙකබුද්ධෙන පබ්බජ්ජාය ගුණෙ කථිතෙපි ''පබ්බජිතුං න සක්කොමී''ති ආහ. යොයං දීපඞ්කරපාදමූලෙ අත්තනි සම්භවෙන ඤාණෙන බුද්ධකරධම්මෙ විචිනන්තො තතියං නෙක්ඛම්මපාරමිං දිස්වා –

''ඉමං ත්වං තතියං තාව, දළ්හං කත්වා සමාදිය;
නෙක්ඛම්මපාරමිතං ගච්ඡ, යදි බොධිං පත්තුමිච්ඡසි.

''යථා අන්දුඝරෙ පුරිසො, චිරවුත්ථො දුඛට්ටිතො;
න තත්ථ රාගං ජනෙති, මුත්තිංයෙව ගවෙසති.

''තථෙව ත්වං සබ්බභවෙ, පස්ස අන්දුඝරෙ විය;
නෙක්ඛම්මාභිමුඛො හුත්වා, සම්බොධිං පාපුණිස්සසී''ති. –

එවං නෙක්ඛම්මෙ ගුණං පරිකිත්තෙසි, සො පච්චෙකබුද්ධෙන පබ්බජ්ජාය වණ්ණං වත්වා ''කිලෙසෙ ඡඩ්ඩෙත්වා සමණො හොහී''ති වුච්චමානොපි ''නාහං කිලෙසෙ ඡඩ්ඩෙත්වා සමණො භවිතුං සක්කොමී''ති වදති.

ඉමස්මිං කිර ලොකෙ අට්ඨ උම්මත්තකා නාම. තෙනාහු පොරාණා ''අට්ඨ පුග්ගලා උම්මත්තකසඤ්ඤං පටිලභන්ති, කාමුම්මත්තකො ලොභවසං ගතො, කොධුම්මත්තකො දොසවසං ගතො, දිට්ඨුම්මත්තකො විපල්ලාසවසං ගතො, මොහුම්මත්තකො අඤ්ඤාණවසං ගතො, යක්ඛුම්මත්තකො යක්ඛවසං ගතො, පිත්තුම්මත්තකො පිත්තවසං ගතො, සුරුම්මත්තකො පානවසං ගතො, බ්‍යසනුම්මත්තකො සොකවසං ගතො''ති. ඉමෙසු අට්ඨසු උම්මත්තකෙසු මහාසත්තො ඉමස්මිං ජාතකෙ කාමුම්මත්තකො හුත්වා ලොභවසං ගතො පබ්බජ්ජාය ගුණං න අඤ්ඤාසි.

එවං අනත්ථකාරකං පන ඉමං ගුණපරිධංසකං ලොභජාතං කස්මා සත්තා පරිමුඤ්චිතුං න සක්කොන්තීති? අනමතග්ගෙ සංසාරෙ අනෙකානි කප්පකොටිසතසහස්සානි එකතො බන්ධිතභාවෙන. එවං සන්තෙපි තං පණ්ඩිතා ''අප්පස්සාදා කාමා''තිආදීනං අනෙකෙසං පච්චවෙක්ඛණානං වසෙන පජහන්ති. තෙනෙව දරීමුඛපච්චෙකබුද්ධො මහාසත්තෙන ''පබ්බජිතුං න සක්කොමී''ති වුත්තෙපි ධුරනික්ඛෙපං අකත්වා උත්තරිම්පි ඔවදන්තො ද්වෙ ගාථා ආහ.

16.

‘‘යො අත්ථකාමස්ස හිතානුකම්පිනො, ඔවජ්ජමානො න කරොති සාසනං;
ඉදමෙව සෙය්‍යො ඉති මඤ්ඤමානො, පුනප්පුනං ගබ්භමුපෙති මන්දො.

17.

‘‘සො ඝොරරූපං නිරයං උපෙති, සුභාසුභං මුත්තකරීසපූරං;
සත්තා සකායෙ න ජහන්ති ගිද්ධා, යෙ හොන්ති කාමෙසු අවීතරාගා’’ති.

තත්ථ **අත්ථකාමස්සාති** වුඩ්ඪිකාමස්ස. **හිතානුකම්පිනොති** හිතෙන මුදුචිත්තෙන අනුකම්පන්තස්ස. **ඔවජ්ජමානොති** ඔවදියමානො. **ඉදමෙව සෙය්‍යොති** යං අත්තනා ගහිතං අසෙය්‍යං අනුත්තමම්පි සමානං, තං ඉදමෙව සෙය්‍යො ඉති මඤ්ඤමානො. **මන්දොති** සො අඤ්ඤාණපුග්ගලො මාතුකුච්ඡියං වාසං නාතික්කමති, පුනප්පුනං ගබ්භං උපෙතියෙවාති අත්ථො.

සො ඝොරරූපන්ති මහාරාජ, සො මන්දො තං මාතුකුච්ඡිං උපෙන්තො ඝොරරූපං දාරුණජාතිකං නිරයං උපෙති නාම. මාතුකුච්ඡි හි නිරස්සාදට්ඨෙන ඉධ ‘‘නිරයො’’ති වුත්තො, ‘‘චතුකුට්ටිකනිරයො’’ති වුච්චති. ‘‘චතුකුට්ටිකනිරයො නාම කතරො’’ති වුත්තෙ මාතුකුච්ඡිමෙව වත්තුං වට්ටති. අවීචිමහානිරයෙ නිබ්බත්තසත්තස්ස හි අපරාපරං ආධාවනපරිධාවනං හොතියෙව, තස්මා තං ‘‘චතුකුට්ටිකනිරයො’’ති වත්තුං න ලබ්භති, මාතුකුච්ඡියං පන නව වා දස වා මාසෙ චතූහිපි පස්සෙහි ඉතො චිතො ච ධාවිතුං නාම න සක්කා, අතිසම්බාධෙ ඔකාසෙ චතුකොට්ටෙන චතුසඞ්කුටිතෙනෙව හුත්වා අච්ඡිතබ්බං, තස්මා එස ‘‘චතුකුට්ටිකනිරයො’’ති වුච්චති.

සුභාසුභන්ති සුභානං අසුභං. සුභානඤ්හි සංසාරභීරුකානං යොගාවචරකුලපුත්තානං මාතුකුච්ඡි එකන්තං අසුභසම්මතො. තෙන වුත්තං –

‘‘අජඤ්ඤං ජඤ්ඤසඞ්ඛාතං, අසුචිං සුචිසම්මතං;
නානාකුණපපරිපූරං, ජඤ්ඤරූපං අපස්සතො.

‘‘ධිරත්ථුමං ආතුරං පූතිකායං, ජෙගුච්ඡියං අස්සුචිං බ්‍යාධිධම්මං;
යත්ථප්පමත්තා අධිමුච්ඡිතා පජා, හාපෙන්ති මග්ගං සුගතූපපත්තියා’’ති. (ජා. 1.3.128-129);

සත්තාති ආසත්තා විසත්තා ලග්ගා ලග්ගිතා **සකායෙ න ජහන්තීති** තං මාතුකුච්ඡිං න පරිච්චජන්ති. **ගිද්ධාති** ගධිතා. **යෙ හොන්තීති** යෙ කාමෙසු අවීතරාගා හොන්ති, තෙ එතං ගබ්භවාසං න ජහන්තීති.

එවං දරීමුඛපච්චෙකබුද්ධො ගබ්භඔක්කන්තිමූලකඤ්ච, පරිහාරමූලකඤ්ච දුක්ඛං දස්සෙත්වා ඉදානි ගබ්භවුට්ඨානමූලකං දස්සෙතුං දියඩ්ඪගාථමාහ.

18.

‘‘මීළ්හෙන ලිත්තා රුහිරෙන මක්ඛිතා, සෙම්හෙන ලිත්තා උපනික්ඛමන්ති;

යං යඤ්හි කායෙන ඵුසන්ති තාවදෙ, සබ්බං අසාතං දුඛමෙව කෙවලං.

19.

‘‘දිස්වා වදාමි න හි අඤ්ඤතො සවං, පුබ්බෙනිවාසං බහුකං සරාමී’’ති.

තත්ථ **මීළ්හෙන ලිත්තාති** මහාරාජ, ඉමෙ සත්තා මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමන්තා න චතුජ්ජාතිගන්ධෙහි විලිම්පිත්වා සුරභිමාලං පිළන්ධිත්වා නික්ඛමන්ති, පුරාණගූථෙන පන මක්ඛිතා පලිබුද්ධා හුත්වා නික්ඛමන්ති. **රුහිරෙන මක්ඛිතාති** රත්තලොහිතචන්දනානුලිත්තාපි ච හුත්වා න නික්ඛමන්ති, රත්තලොහිතමක්ඛිතා පන හුත්වා නික්ඛමන්ති. **සෙම්හෙන ලිත්තාති** න චාපි සෙතචන්දනවිලිත්තා නික්ඛමන්ති, බහලපිච්ඡිලසෙම්හලිත්තා පන හුත්වා නික්ඛමන්ති. ඉත්ථීනඤ්හි ගබ්භවුට්ඨානකාලෙ එතා අසුචියො නික්ඛමන්ති. **තාවදෙති** තස්මිං සමයෙ. ඉදං වුත්තං හොති – මහාරාජ, ඉමෙ සත්තා තස්මිං මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමනසමයෙ එවං මීළ්හාදිලිත්තා නික්ඛමන්තා යං යං නික්ඛමනමග්ගපදෙසං වා හත්ථං වා පාදං වා ඵුසන්ති, තං සබ්බං අසාතං අමධුරං කෙවලං අසම්මිස්සං දුක්ඛමෙව ඵුසන්ති, සුඛං නාම තෙසං තස්මිං සමයෙ නත්ථීති.

දිස්වා වදාමි න හි අඤ්ඤතො සවන්ති මහාරාජ, අහං ඉමං එත්තකං වදන්තො න අඤ්ඤතො සවං, අඤ්ඤස්ස සමණස්ස වා බ්‍රාහ්මණස්ස වා තං සුත්වා න වදාමි, අත්තනො පන පච්චෙකබොධිඤාණෙන දිස්වා පටිවිජ්ඣිත්වා පච්චක්ඛං කත්වා වදාමීති අත්ථො. **පුබ්බෙනිවාසං බහුකන්ති** ඉදං අත්තනො ආනුභාවං දස්සෙන්තො ආහ. ඉදං වුත්තං හොති – මහාරාජ, අහඤ්හි පුබ්බෙ නිවුත්ථක්ඛන්ධපටිපාටිසඞ්ඛාතං පුබ්බෙනිවාසං බහුකං සරාමි, සතසහස්සකප්පාධිකානි ද්වෙ අසඞ්ඛෙය්‍යානි සරාමීති.

ඉදානි සත්ථා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ‘‘එවං සො පච්චෙකබුද්ධො රාජානං සුභාසිතකථාය සඞ්ගණ්හී’’ති වත්වා ඔසානෙ උපඩ්ඪගාථමාහ –

‘‘චිත්‍රාහි ගාථාහි සුභාසිතාහි, දරීමුඛො නිජ්ඣාපයි සුමෙධ’’න්ති.

තත්ථ **චිත්‍රාහීති** අනෙකත්ථසන්නිස්සිතාහි. **සුභාසිතාහීති** සුකථිතාහි. **දරීමුඛො නිජ්ඣාපයි සුමෙධන්ති** භික්ඛවෙ, සො දරීමුඛපච්චෙකබුද්ධො තං සුමෙධං සුන්දරපඤ්ඤං කාරණාකාරණජානනසමත්ථං රාජානං නිජ්ඣාපෙසි සඤ්ඤාපෙසි, අත්තනො වචනං ගණ්හාපෙසීති අත්ථො.

එවං පච්චෙකබුද්ධො කාමෙසු දොසං දස්සෙත්වා අත්තනො වචනං ගාහාපෙත්වා ‘‘මහාරාජ, ඉදානි පබ්බජ වා මා වා, මයා පන තුය්හං කාමෙසු ආදීනවො පබ්බජ්ජාය ච ආනිසංසො කථිතො, ත්වං අප්පමත්තො හොහී’’ති වත්වා සුවණ්ණරාජහංසො විය ආකාසෙ උප්පතිත්වා වලාහකගබ්භං මද්දන්තො නන්දමූලකපබ්භාරමෙව ගතො. මහාසත්තො දසනඛසමොධානසමුජ්ජලං අඤ්ජලිං සිරස්මිං ඨපෙත්වා නමස්සමානො තස්මිං දස්සනවිසයෙ අතීතෙ ජෙට්ඨපුත්තං පක්කොසාපෙත්වා රජ්ජං පටිච්ඡාපෙත්වා මහාජනස්ස රොදන්තස්ස පරිදෙවන්තස්ස කාමෙ පහාය හිමවන්තං පවිසිත්වා පණ්ණසාලං මාපෙත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා න චිරස්සෙව අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා ආයුපරියොසානෙ බ්‍රහ්මලොකූපගො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ බහූ සොතාපන්නාදයො අහෙසුං. තදා රාජා අහමෙව අහොසින්ති.

දරීමුඛජාතකවණ්ණනා තතියා.

[379] 4. නෙරුජාතකවණ්ණනා

කාකොලා කාකසඞ්ඝා චාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා එකං පච්චන්තගාමං අගමාසි. මනුස්සා තස්ස ඉරියාපථෙ පසීදිත්වා තං භොජෙත්වා පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා අරඤ්ඤෙ පණ්ණසාලං කත්වා තත්ථ වසාපෙසුං, අතිවිය චස්ස සක්කාරං කරිංසු. අථෙකෙ සස්සතවාදා ආගමංසු. තෙ තෙසං වචනං සුත්වා ථෙරස්ස වාදං විස්සජ්ජෙත්වා සස්සතවාදං ගහෙත්වා තෙසඤ්ඤෙව සක්කාරං කරිංසු. තතො උච්ඡෙදවාදා ආගමංසු තෙ සස්සතවාදං විස්සජ්ජෙත්වා උච්ඡෙදවාදමෙව ගණ්හිංසු. අථඤ්ඤෙ අචෙලකා ආගමිංසු. තෙ උච්ඡෙදවාදං විස්සජ්ජෙත්වා අචෙලකවාදං ගණ්හිංසු. සො තෙසං ගුණාගුණං අජානන්තානං මනුස්සානං සන්තිකෙ දුක්ඛෙන වසිත්වා වුත්ථවස්සො පවාරෙත්වා සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා කතපටිසන්ථාරො ‘‘කහං වස්සංවුත්ථොසී’’ති වුත්තෙ ‘‘පච්චන්තං නිස්සාය, භන්තෙ’’ති වත්වා ‘‘සුඛං වුත්ථොසී’’ති පුට්ඨො ‘‘භන්තෙ, ගුණාගුණං අජානන්තානං සන්තිකෙ දුක්ඛං වුත්ථොස්මී’’ති ආහ. සත්ථා ‘‘භික්ඛු පොරාණකපණ්ඩිතා තිරච්ඡානයොනියං නිබ්බත්තාපි ගුණාගුණං අජානන්තෙහි සද්ධිං

එකදිවසම්පි න වසිංසු, ත්වං අත්තනො ගුණාගුණං අජානනට්ඨානෙ කස්මා වසී''ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සුවණ්ණහංසයොනියං නිබ්බත්ති, කනිට්ඨභාතාපිස්ස අත්ථි. තෙ චිත්තකූටපබ්බතෙ වසන්තා හිමවන්තපදෙසෙ සයංජාතසාලිං ඛාදන්ති. තෙ එකදිවසං තත්ථ චරිත්වා චිත්තකූටං ආගච්ඡන්තා අන්තරාමග්ගෙ එකං නෙරුං නාම කඤ්චනපබ්බතං දිස්වා තස්ස මත්ථකෙ නිසීදිංසු. තං පන පබ්බතං නිස්සාය වසන්තා සකුණසඞ්ඝා චතුප්පදා ච ගොචරභූමියං නානාවණ්ණා හොන්ති, පබ්බතං පවිට්ඨකාලතො පට්ඨාය තෙ සබ්බෙ තස්සොභාසෙන සුවණ්ණවණ්ණා හොන්ති. තං දිස්වා බොධිසත්තස්ස කනිට්ඨො තං කාරණං අජානිත්වා ''කිං නු ඛො එත්ථ කාරණ''න්ති භාතරා සද්ධිං සල්ලපන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

20.

''කාකොලා කාකසඞ්ඝා ච, මයඤ්ච පතතං වරා;
සබ්බෙව සදිසා හොම, ඉමං ආගම්ම පබ්බතං.

21.

''ඉධ සීහා ච බ්‍යග්ඝා ච, සිඞ්ගාලා ච මිගාධමා;
සබ්බෙව සදිසා හොන්ති, අයං කො නාම පබ්බතො''ති.

තත්ථ **කාකොලාති** වනකාකා. **කාකසඞ්ඝාති** පකතිකාකසඞ්ඝා ච. **පතතං වරාති** පක්ඛීනං සෙට්ඨා. **සදිසා හොමාති** සදිසවණ්ණා හොම.

තස්ස වචනං සුත්වා බොධිසත්තො තතියං ගාථමාහ –

22.

''ඉමං නෙරූති ජානන්ති, මනුස්සා පබ්බතුත්තමං;
ඉධ වණ්ණෙන සම්පන්නා, වසන්ති සබ්බපාණිනො''ති.

තත්ථ **ඉධ වණ්ණෙනාති** ඉමස්මිං නෙරුපබ්බතෙ ඔභාසෙන වණ්ණසම්පන්නා හුත්වා.

තං සුත්වා කනිට්ඨො සෙසගාථා අභාසි –

23.

''අමානනා යත්ථ සියා, අන්තානං වා විමානනා;
හීනසම්මානනා වාපි, න තත්ථ වසතිං වසෙ.

24.

''යත්ථාලසො ච දක්ඛො ච, සූරො භීරු ච පූජියා;

න තත්ථ සන්තො වසන්ති, අවිසෙසකරෙ නරෙ.

25.

‘‘නායං නෙරු විභජති, හීනඋක්කට්ඨමජ්ඣිමෙ;
අවිසෙසකරො නෙරු, හන්ද නෙරුං ජහාමසෙ’’ති.

තත්ථ පඨමගාථාය අයමත්ථො – යත්ථ **සන්තානං** පණ්ඩිතානං සීලසම්පන්නානං මානනස්ස අභාවෙන **අමානනා** අවමඤ්ඤනා ච අවමානවසෙන **විමානනා වා** හීනානං වා දුස්සීලානං සම්මානනා සියා, තත්ථ නිවාසෙ න වසෙය්‍ය. **පූජියාති** එතෙ එත්ථ එකසදිසාය පූජාය පූජනීයා හොන්ති, සමකං සක්කාරං ලභන්ති. **හීනඋක්කට්ඨමජ්ඣිමෙති** ජාතිගොත්තකුලප්පදෙසසීලාචාරඤාණාදීහි හීනෙ ච මජ්ඣිමෙ ච උක්කට්ඨෙ ච අයං න විභජති. **හන්දාති** වවස්සග්ගත්ථෙ නිපාතො. **ජහාමසෙති** පරිච්චජාම. එවඤ්ච පන වත්වා උභොපි තෙ හංසා උප්පතිත්වා චිත්තකූටමෙව ගතා.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො භික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තදා කනිට්ඨහංසො ආනන්දො අහොසි, ජෙට්ඨකහංසො පන අහමෙව අහොසින්ති.

නෙරුජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[380] 5. ආසඞ්කජාතකවණ්ණනා

ආසාවතී නාම ලතාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො පුරාණදුතියිකාපලොභනං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු **ඉන්ද්‍රියජාතකෙ** (ජා. 1.8.60 ආදයො) ආවි භවිස්සති. ඉධ පන සත්ථා තං භික්ඛුං ‘‘සච්චං කිර ත්වං උක්කණ්ඨිතොසී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සච්චං, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘කෙන උක්කණ්ඨාපිතොසී’’ති වත්වා ‘‘පුරාණදුතියිකාය, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘භික්ඛු එසා ඉත්ථී තුය්හං අනත්ථකාරිකා, පුබ්බෙපි ත්වං එතං නිස්සාය චතුරඞ්ගිනිසෙනං ජහිත්වා හිමවන්තපදෙසෙ මහන්තං දුක්ඛං අනුභවන්තො තීණි සංවච්ඡරානි වසී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කාසිගාමෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං උග්ගහිතසිප්පො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා වනමූලඵලාහාරො අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා හිමවන්තපදෙසෙ වසි. තස්මිං කාලෙ එකො පුඤ්ඤසම්පන්නො සත්තො තාවතිංසභවනතො චවිත්වා තස්මිං ඨානෙ පදුමසරෙ එකස්මිං පදුමගබ්භෙ දාරිකා හුත්වා නිබ්බත්ති, සෙසපදුමෙසු පුරාණභාවං පත්වා පතන්තෙසුපි තං මහාකුච්ඡිකං හුත්වා තිට්ඨතෙව. තාපසො නහායිතුං පදුමසරං ගතො තං දිස්වා ‘‘අඤ්ඤෙසු

පදුමෙසු පතන්තෙසුපි ඉදං මහාකුච්ඡිකං හුත්වා තිට්ඨති, කිං නු ඛො කාරණ''න්ති චින්තෙත්වා උදකසාටකං නිවාසෙත්වා ඔතරන්තො ගන්ත්වා තං පදුමං විවරිත්වා තං දාරිකං දිස්වා ධීතුසඤ්ඤං උප්පාදෙත්වා පණ්ණසාලං ආනෙත්වා පටිජග්ගි. සා අපරභාගෙ සොළසවස්සිකා හුත්වා අභිරූපා අහොසි උත්තමරූපධරා අතික්කන්තා මානුසකවණ්ණං, අපත්තා දෙවවණ්ණං. තදා සක්කො බොධිසත්තස්ස උපට්ඨානං ආගච්ඡති, සො තං දාරිකං දිස්වා ''කුතො එසා''ති පුච්ඡිත්වා ලද්ධනියාමං සුත්වා ''ඉමිස්සා කිං ලද්ධුං වට්ටතී''ති පුච්ඡි. ''නිවාසට්ඨානං වත්ථාලඞ්කාරභොජනවිධානං, මාරිසා''ති. සො ''සාධු, භන්තෙ''ති තස්සා වසනට්ඨානස්ස ආසන්නෙ ඵලිකපාසාදං මාපෙත්වා දිබ්බසයනදිබ්බවත්ථාලඞ්කාරදිබ්බන්නපානානි මාපෙසි.

සො පාසාදො තස්සා අභිරූහනකාලෙ ඔතරිත්වා භූමියං පතිට්ඨාති, අභිරුළ්හකාලෙ ලඞ්සිත්වා ආකාසෙ තිට්ඨති. සා බොධිසත්තස්ස වත්තපටිවත්තං කුරුමානා පාසාදෙ වසති. තමෙකො වනචරකො දිස්වා ''අයං, වො භන්තෙ, කිං හොතී''ති පුච්ඡිත්වා ''ධීතා මෙ''ති සුත්වා බාරාණසිං ගන්ත්වා ''දෙව, මයා හිමවන්තපදෙසෙ එවරූපා නාම එකස්ස තාපසස්ස ධීතා දිට්ඨා''ති රඤ්ඤො ආරොචෙසි. තං සුත්වා සො සවනසංසග්ගෙන බජ්ඣිත්වා වනචරකං මග්ගදෙසකං කත්වා චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය තං ඨානං ගන්ත්වා ඛන්ධාවාරං නිවාසාපෙත්වා වනචරකං ආදාය අමච්චගණපරිවුතො අස්සමපදං පවිසිත්වා මහාසත්තං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො ''භන්තෙ, ඉත්ථියො නාම බ්‍රහ්මචරියස්ස මලං, තුම්හාකං ධීතරං අහං පටිජග්ගිස්සාමී''ති ආහ. බොධිසත්තො පන ''කිං නු ඛො එතස්මිං පදුමෙ''ති ආසඞ්කං කත්වා උදකං ඔතරිත්වා ආනීතභාවෙන තස්සා කුමාරිකාය ආසඞ්කාති නාමං අකාසි. සො තං රාජානං ''ඉමං ගහෙත්වා ගච්ඡා''ති උජුකං අවත්වා ''මහාරාජ, ඉමාය කුමාරිකාය නාමං ජානන්තො ගණ්හිත්වා ගච්ඡා''ති ආහ. ''තුම්හෙහි කථිතෙ ඤස්සාමි, භන්තෙ''ති. ''අහං තෙ න කථෙමි, ත්වං අත්තනො පඤ්ඤාබලෙන නාමං ජානන්තොව ගහෙත්වා යාහී''ති. සො ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා තතො පට්ඨාය අමච්චෙහි සද්ධිං ''කින්නාමා නු ඛො එසා''ති නාමං උපධාරෙති. සො යානි දුජ්ජානානි නාමානි, තානි කිත්තෙත්වා ''අසුකා නාම භවිස්සතී''ති බොධිසත්තෙන සද්ධිං කථෙති. බොධිසත්තො ''න එවංනාමා''ති පටික්ඛිපති.

රඤ්ඤො ච නාමං උපධාරෙන්තස්ස සංවච්ඡරො අතීතො. තදා හත්ථිඅස්සමනුස්සෙ සීහාදයො වාළා ගණ්හන්ති, දීඝජාතිකපරිපන්ථො හොති, මක්ඛිකපරිපන්ථො හොති, සීතෙන කිලමිත්වා බහූ මනුස්සා මරන්ති. අථ රාජා කුජ්ඣිත්වා ''කිං මෙ එතායා''ති බොධිසත්තස්ස කථෙත්වා පායාසි. ආසඞ්කා කුමාරිකා තං දිවසං ඵලිකවාතපානං විවරිත්වා අත්තානං දස්සෙන්තී අට්ඨාසි. රාජා තං දිස්වා ''මයං තව නාමං ජානිතුං න සක්කොම, ත්වං හිමවන්තෙයෙව වස, මයං ගමිස්සාමා''ති ආහ. ''කහං, මහාරාජ, ගච්ඡන්තො මාදිසං ඉත්ථිං ලභිස්සසි, මම වචනං සුණාහි,

තාවතිංසදෙවලොකෙ චිත්තලතාවනෙ ආසාවතී නාම ලතා අත්ථි, තස්සා ඵලස්ස අබ්භන්තරෙ දිබ්බපානං නිබ්බත්තං, තං එකවාරං පිවිත්වා චත්තාරො මාසෙ මත්තා හුත්වා දිබ්බසයනෙ සයන්ති, සා පන වස්සසහස්සෙන ඵලති, සුරාසොණ්ඩා දෙවපුත්තා ‘ඉතො ඵලං ලභිස්සාමා’ති දිබ්බපානපිපාසං අධිවාසෙත්වා වස්සසහස්සං නිබද්ධං ගන්ත්වා තං ලතං ‘අරොගා නු ඛො’ති ඔලොකෙන්ති, ත්වං පන එකසංවච්ඡරෙනෙව උක්කණ්ඨිතො, ආසාඵලවතී නාම සුඛා, මා උක්කණ්ඨී’’ති වත්වා තිස්සො ගාථා අභාසි –

26.

‘‘ආසාවතී නාම ලතා, ජාතා චිත්තලතාවනෙ;
තස්සා වස්සසහස්සෙන, එකං නිබ්බත්තතෙ ඵලං.

27.

‘‘තං දෙවා පයිරුපාසන්ති, තාව දූරඵලං සතිං;
ආසීසෙව තුවං රාජ, ආසා ඵලවතී සුඛා.

28.

‘‘ආසීසතෙව සො පක්ඛී, ආසීසතෙව සො දිජො;
තස්ස චාසා සමිජ්ඣති, තාව දූරගතා සතී;
ආසීසෙව තුවං රාජ, ආසා ඵලවතී සුඛා’’ති.

තත්ථ **ආසාවතීති** එවංනාමිකා. සා හි යස්මා තස්සා ඵලෙ ආසා උප්පජ්ජති, තස්මා එතං නාමං ලභති. **චිත්තලතාවනෙති** එවංනාමකෙ උය්‍යානෙ. තස්මිං කිර උය්‍යානෙ තිණරුක්ඛලතාදීනං පභා තත්ථ පවිට්ඨපවිට්ඨානං දෙවතානං සරීරවණ්ණං චිත්තං කරොති, තෙනස්ස ‘‘චිත්තලතාවන’’න්ති නාමං ජාතං. **පයිරුපාසන්තීති** පුනප්පුනං උපෙන්ති. **ආසීසෙවාති** ආසීසාහියෙව පත්ථෙහියෙව, මා ආසච්ඡෙදං කරොහීති.

රාජා තස්සා කථාය බජ්ඣිත්වා පුන අමච්චෙ සන්නිපාතාපෙත්වා දසනාමකං කාරෙත්වා නාමං ගවෙසන්තො අපරම්පි සංවච්ඡරං වසි. තස්සා දසනාමකම්පි නාමං නාහොසි, ‘‘අසුකා නාමා’’ති වුත්තෙ ඛොධිසත්තො පටික්ඛිපතෙව. පුන රාජා ‘‘කිං මෙ ඉමාය’’ති තුරඞ්ගං ආරුය්හ පායාසි. සාපි පුන වාතපානෙ ඨත්වා අත්තානං දස්සෙසි. රාජා ‘‘තිට්ඨ ත්වං, මයං ගමිස්සාමා’’ති ආහ. ‘‘කස්මා යාසි, මහාරාජා’’ති? ‘‘තව නාමං ජානිතුං න සක්කොමී’’ති. ‘‘මහාරාජ, කස්මා නාමං න ජානිස්සසි, ආසා නාම අසමිජ්ඣනකා නාම නත්ථි, එකො කිර බකො පබ්බතමුද්ධනි ඨිතො අත්තනා පත්ථිතං ලභි, ත්වං කස්මා න ලභිස්සසි, අධිවාසෙහි, මහාරාජා’’ති. එකො කිර බකො එකස්මිං පදුමසරෙ ගොචරං ගහෙත්වා උප්පතිත්වා පබ්බතමත්ථකෙ නිලීයි. සො තං දිවසං තත්ථෙව වසිත්වා පුනදිවසෙ චින්තෙසි ‘‘අහං ඉමස්මිං පබ්බතමත්ථකෙ සුඛං නිසින්නො, සචෙ ඉතො අනොතරිත්වා එත්ථෙව නිසින්නො ගොචරං ගහෙත්වා පානීයං පිවිත්වා ඉමං

දිවසං වසෙය්‍යාං, භද්‍රකං වත අස්සා''ති. අථ තං දිවසමෙව සක්කො දෙවරාජා අසුරනිම්මථනං කත්වා තාවතිංසභවනෙ දෙවිස්සරියං ලද්ධා චින්තෙසි 'මම තාව මනොරථො මත්ථකං පත්තො, අත්ථි නු ඛො අඤ්ඤො කොචි අපරිපුණ්ණමනොරථො'ති උපධාරෙන්තො තං දිස්වා 'ඉමස්ස මනොරථං මත්ථකං පාපෙස්සාමී'ති බකස්ස නිසින්නට්ඨානතො අවිදූරෙ එකා නදී අත්ථි, තං නදිං ඔඝපුණ්ණං කත්වා පබ්බතමත්ථකෙන පෙසෙසි. සොපි බකො තත්ථෙව නිසින්නො මච්ඡෙ ඛාදිත්වා පානීයං පිවිත්වා තං දිවසං තත්ථෙව වසි, උදකම්පි භස්සිත්වා ගතං. ''එවං, මහාරාජ, බකොපි තාව අත්තනො ආසාඵලං ලභි, කිං ත්වං න ලභිස්සසී''ති වත්වා **''ආසීසතෙවා''**තිආදිමාහ.

තත්ථ **ආසීසතෙවා**ති ආසීසතියෙව පත්ථෙතියෙව. **පක්ඛී**ති පක්ඛෙහි යුත්තතාය පක්ඛී. ද්වික්ඛත්තුං ජාතතාය **දිජො. තාව දූරගතා සතී**ති පබ්බතමත්ථකතො මච්ඡානඤ්ච උදකස්ස ච දූරභාවං පස්ස, එවං දූරගතා සමානා සක්කස්ස ආනුභාවෙන බකස්ස ආසා පූරියෙවාති.

අථ රාජා තස්සා කථං සුත්වා රූපෙ බජ්ඣිත්වා කථාය අල්ලීනො ගන්තුං අසක්කොන්තො අමච්චෙ සන්නිපාතෙත්වා සතනාමං කාරෙසි, සතනාමවසෙන නාමං ගවෙසතොපිස්ස අඤ්ඤං සංවච්ඡරං අතීතං. සො තිණ්ණං සංවච්ඡරානං අච්චයෙන බොධිසත්තං උපසඞ්කමිත්වා සතනාමවසෙන ''අසුකා නාම භවිස්සතී''ති පුච්ඡි. ''න ජානාසි, මහාරාජා''ති. සො ''ගමිස්සාම දානි මය''න්ති බොධිසත්තං වන්දිත්වා පායාසි. ආසඞ්කා කුමාරිකා ච පුන ඵලිකවාතපානං නිස්සාය ඨිතාව. රාජා තං දිස්වා ''ත්වං අච්ඡ, මයං ගමිස්සාමා''ති ආහ. ''කස්මා, මහාරාජා''ති. ''ත්වං මං වචනෙනෙව සන්තප්පෙසි, න ච කාමරතියා, තව මධුරවචනෙන බජ්ඣිත්වා වසන්තස්ස මම තීණි සංවච්ඡරානි අතික්කන්තානි, ඉදානි ගමිස්සාමී''ති ඉමා ගාථා ආහ –

29.

''සම්පෙසි ඛො මං වාචාය, න ච සම්පෙසි කම්මුනා;
මාලා සෙරෙය්‍යකස්සෙව, වණ්ණවන්තා අගන්ධිකා.

30.

''අඵලං මධුරං වාචං, යො මිත්තෙසු පකුබ්බති;
අදදං අවිස්සජං භොගං, සන්ධි තෙනස්ස ජීරති.

31.

''යඤ්හි කයිරා තඤ්හි වදෙ, යං න කයිරා න තං වදෙ;
අකරොන්තං භාසමානං, පරිජානන්ති පණ්ඩිතා.

32.

‘‘බලඤ්ච වත මෙ ඛීණං, පාථෙය්‍යඤ්ච න විජ්ජති;
සඞ්කෙ පාණූපරොධාය, හන්ද දානි වජාමහ’’න්ති.

තත්ථ **සම්පෙසීති** සන්තප්පෙසි පීණෙසි. **සෙරෙය්‍යකස්සාති** සුවණ්ණකුරණ්ඩකස්ස. දෙසනාසීසමෙවෙතං, යංකිඤ්චි පන සුවණ්ණකුරණ්ඩකජයසුමනාදිකං අඤ්ඤම්පි පුප්ඵං වණ්ණසම්පන්නං අගන්ධකං, සබ්බං තං සන්ධායෙවමාහ. **වණ්ණවන්තා අගන්ධිකාති** යථා සෙරෙය්‍යකාදීනං මාලා වණ්ණවන්තතාය දස්සනෙන තප්පෙති, අගන්ධතාය ගන්ධෙන න තප්පෙති, එවං ත්වම්පි දස්සනෙන පියවචනෙන ච සන්තප්පෙසි, න කම්මුනාති දීපෙති. **අදදන්ති** භද්දෙ, යො ‘‘ඉමං නාම වො භොගං දස්සාමී’’ති මධුරවචනෙන වත්වා තං භොගං අදදන්තො අවිස්සජ්ජෙන්තො කෙවලං මධුරවචනමෙව කරොති, තෙන සද්ධිං අස්ස මිත්තස්ස සන්ධි ජීරති, මිත්තසන්ථවො න ඝටීයති. **පාථෙය්‍යඤ්චාති** භද්දෙ, මය්හං තව මධුරවචනෙන බජ්ඣිත්වා තීණි සංවච්ඡරානි වසන්තස්සෙව හත්ථිඅස්සරථපත්තිසඞ්ඛාතං බලඤ්ච ඛීණං, මනුස්සානං භත්තවෙතනසඞ්ඛාතං පාථෙය්‍යඤ්ච නත්ථි. **සඞ්කෙ පාණූපරොධායාති** ස්වාහං ඉධෙව අත්තනො ජීවිතවිනාසං ආසඞ්කාමි, හන්ද දානාහං ගච්ඡාමීති.

ආසඞ්කා කුමාරිකා රඤ්ඤො වචනං සුත්වා ‘‘මහාරාජ, ත්වං මය්හං නාමං ජානාසි, තයා වුත්තමෙව මම නාමං, ඉදං මෙ පිතු කථෙත්වා මං ගණ්හිත්වා යාහී’’ති රඤ්ඤා සද්ධිං සල්ලපන්තී ආහ –

33.

‘‘එතදෙව හි මෙ නාමං, යංනාමස්මි රථෙසභ;
ආගමෙහි මහාරාජ, පිතරං ආමන්තයාමහ’’න්ති.

තස්සත්ථො – යංනාමා අහං අස්මි, තං එතං ආසඞ්කාත්වෙව මම නාමන්ති.

තං සුත්වා රාජා බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘භන්තෙ, තුම්හාකං ධීතා ආසඞ්කා නාමා’’ති ආහ. ‘‘නාමං ඤාතකාලතො පට්ඨාය තං ගහෙත්වා ගච්ඡ, මහාරාජා’’ති. සො මහාසත්තං වන්දිත්වා ඵලිකවිමානද්වාරං ආගන්ත්වා ආහ – ‘‘භද්දෙ, පිතරාපි තෙ මය්හං දින්නා, එහි දානි ගමිස්සාමා’’ති. ‘‘ආගමෙහි, මහාරාජ, පිතරං ආමන්තයාමහ’’න්ති පාසාදා ඔතරිත්වා මහාසත්තං වන්දිත්වා රොදිත්වා ඛමාපෙත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං ආගතා. රාජා තං ගහෙත්වා බාරාණසිං ගන්ත්වා පුත්තධීතාහි වඩ්ඪන්තො පියසංවාසං වසි. බොධිසත්තො අපරිහීනජ්ඣානො බ්‍රහ්මලොකෙ උප්පජ්ජි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ

පතිට්ඨහි. තදා ආසඞ්කා කුමාරිකා පුරාණදුතියිකා අහොසි, රාජා උක්කණ්ඨිතභික්ඛු, තාපසො පන අහමෙව අහොසින්ති.

ආසඞ්කජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[381] 6. මිගාලොපජාතකවණ්ණනා

න මෙ රුච්චීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං දුබ්බචභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. සත්ථා තං භික්ඛුං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු දුබ්බචො’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ආම, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘න ඛො භික්ඛු ඉදානෙව, පුබ්බෙපි ත්වං දුබ්බචොයෙව, දුබ්බචභාවඤ්ච පන නිස්සාය පණ්ඩිතානං වචනං අකරොන්තො වෙරම්භවාතමුඛෙ බ්‍යසනං ගතොසී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො ගිජ්ඣයොනියං නිබ්බත්තිත්වා අපනන්දගිජ්ඣො නාම අහොසි. සො ගිජ්ඣගණපරිවුතො ගිජ්ඣකූටපබ්බතෙ වසි. පුත්තො පනස්ස මිගාලොපො නාම ථාමබලසම්පන්නො අහොසි, සො අඤ්ඤෙසං ගිජ්ඣානං සීමං අතික්කමිත්වා අතිඋච්චං උප්පති. ගිජ්ඣා ‘‘පුත්තො තෙ අතිදූරං උප්පතතී’’ති ගිජ්ඣරඤ්ඤො ආචික්ඛිංසු. සො තං පක්කොසෙත්වා ‘‘ත්වං කිර, තාත, අතිඋච්චං ගච්ඡසි, අතිඋච්චං ගච්ඡන්තො ජීවිතක්ඛයං පාපුණිස්සසී’’ති වත්වා තිස්සො ගාථා අභාසි –

34.

‘‘න මෙ රුච්චි මිගාලොප, යස්ස තෙ තාදිසී ගතී;
අතුච්චං තාත පතසි, අභූමිං තාත සෙවසි.

35.

‘‘චතුක්කණ්ණංව කෙදාරං, යදා තෙ පථවී සියා;
තතො තාත නිවත්තස්සු, මාස්සු එත්තො පරං ගමි.

36.

‘‘සන්ති අඤ්ඤෙපි සකුණා, පත්තයානා විහඞ්ගමා;
අක්ඛිත්තා වාතවෙගෙන, නට්ඨා තෙ සස්සතීසමා’’ති.

තත්ථ **මිගාලොපාති** පුත්තං නාමෙන ආලපති. **අතුච්චං තාත පතසීති** තාත, ත්වං අඤ්ඤෙසං ගිජ්ඣානං සීමං අතික්කමිත්වා අතිඋච්චං ගච්ඡසි. **චතුක්කණ්ණංව කෙදාරන්ති** ඉමිනාස්ස සීමං ආචික්ඛති. ඉදං වුත්තං හොති – තාත, යදා තෙ අයං මහාපථවී චතුක්කණ්ණං කෙදාරං විය සියා, එවං ඛුද්දිකා විය හුත්වා පඤ්ඤායෙථ, අථ ත්වං එත්තකා ඨානා නිවත්තෙය්‍යාසි, එත්තො පරං මා ගමීති. **සන්ති අඤ්ඤෙපීති** න කෙවලං ත්වමෙව, අඤ්ඤෙපි ගිජ්ඣා එවං කරිංසූති දීපෙති. **අක්ඛිත්තාති** තෙපි ගිජ්ඣා අම්හාකං සීමං

අතික්කමිත්වා ගතා වාතවෙගෙන ආකඩ්ඪිතා නස්සිංසු. **සස්සතීසමාති** සස්සතීහි පථවීපබ්බතාදීහි සමං අත්තානං මඤ්ඤමානා අත්තනො වස්සසහස්සපරිමාණං ආයුං අපූරෙත්වාපි අන්තරා නට්ඨාති අත්ථො.

මිගාලොපො අනොවාදකත්තා පිතු වචනං අකත්වා ලඞ්ඝන්තො පිතරා අක්ඛාතං සීමං දිස්වා තං අතික්කම්ම කාලවාතෙ පත්වා තෙපි ඡින්දිත්වා උප්පතිතො වෙරම්භවාතමුඛං පක්ඛන්දි, අථ නං වෙරම්භවාතා පහරිංසු. සො තෙහි පහටමත්තොව ඛණ්ඩාඛණ්ඩං හුත්වා ආකාසෙයෙව අන්තරධායි.

37.

‘‘අකත්වා අපනන්දස්ස, පිතු වුද්ධස්ස සාසනං;
කාලවාතෙ අතික්කම්ම, වෙරම්භානං වසං අගා.

38.

‘‘තස්ස පුත්තා ච දාරා ච, යෙ චඤ්ඤෙ අනුජීවිනො;
සබ්බෙ බ්‍යසනමාපාදුං, අනොවාදකරෙ දිජෙ.

39.

‘‘එවම්පි ඉධ වුද්ධානං, යො වාක්‍යං නාවබුජ්ඣති;
අතිසීමචරො දිත්තො, ගිජ්ඣොවාතීතසාසනො;
සබ්බෙ බ්‍යසනං පප්පොන්ති, අකත්වා වුද්ධසාසන’’න්ති. –

ඉමා තිස්සො අභිසම්බුද්ධගාථා.

තත්ථ **අනුජීවිනොති** තං නිස්සාය ජීවනකා. **අනොවාදකරෙ දිජෙති** තස්මිං මිගාලොපෙ ගිජ්ඣෙ ඔවාදං අගණ්හන්තෙ සබ්බෙපි තෙ තෙන සද්ධිං අතිසීමං ගන්ත්වා විනාසං පාපුණිංසු. **එවම්පීති**, භික්ඛවෙ, යථා සො ගිජ්ඣො, එවං යො අඤ්ඤොපි ගහට්ඨො වා පබ්බජිතො වා හිතානුකම්පකානං වුද්ධානං වචනං න ගණ්හාති, සොපි අයං සීමං අතික්කමිත්වා චරන්තො දිත්තො ගබ්බිතො ගිජ්ඣොව බ්‍යසනං පාපුණාතීති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා මිගාලොපො දුබ්බචභික්ඛු අහොසි, අපනන්දො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

මිගාලොපජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[382] 7. සිරිකාළකණ්ණිජාතකවණ්ණනා

කා නු කාළෙන වණ්ණෙනාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අනාථපිණ්ඩිකං ආරබ්භ කථෙසි. සො හි සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨිතකාලතො පට්ඨාය අඛණ්ඩානි පඤ්ච සීලානි රක්ඛි, භරියාපිස්ස පුත්තධීතරොපි දාසාපි භතිං ගහෙත්වා කම්මං කරොන්තා කම්මකරාපි

සබ්බෙ රක්ඛිංසුයෙව. අථෙකදිවසං භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ''ආවුසො, අනාථපිණ්ඩිකො සුචියෙව සුචිපරිවාරො හුත්වා චරතී''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙ පොරාණකපණ්ඩිතාපි සුචීයෙව සුචිපරිවාරා අහෙසු''න්ති වත්වා තෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සෙට්ඨී හුත්වා දානං අදාසි, සීලං රක්ඛි, උපොසථකම්මං කරි, භරියාපිස්ස පඤ්ච සීලානි රක්ඛි, පුත්තධීතරොපි දාසකම්මකරපොරිසාපි පඤ්ච සීලානි රක්ඛිංසු. සො සුචිපරිවාරසෙට්ඨීත්වෙව පඤ්ඤායිත්ථ. අථෙකදිවසං සො චින්තෙසි ''සචෙ මයා සුචිපරිවාරසීලො කොචි ආගමිස්සති, තස්ස මම නිසීදනපල්ලඞ්කං වා නිපජ්ජනසයනං වා දාතුං න යුත්තං, අනුච්ඡිට්ඨං අපරිභුත්තං දාතුං වට්ටතී''ති අත්තනො වසනට්ඨානෙයෙව එකපස්සෙ අපරිභුත්තපල්ලඞ්කඤ්ච සෙනාසනඤ්ච පඤ්ඤාපෙසි. තස්මිං සමයෙ චාතුමහාරාජිකදෙවලොකතො විරූපක්ඛමහාරාජස්ස ධීතා කාළකණ්ණී ච නාම ධතරට්ඨමහාරාජස්ස ධීතා සිරී ච නාමාති ඉමා ද්වෙ බහුං ගන්ධමාලං ආදාය ''අනොතත්තෙ කීළිස්සාමා''ති අනොතත්තතිත්ථං ආගච්ඡිංසු. තස්මිං පන දහෙ බහූනි තිත්ථානි, තෙසු බුද්ධානං තිත්ථෙ බුද්ධායෙව න්හායන්ති, පච්චෙකබුද්ධානං තිත්ථෙ පච්චෙකබුද්ධාව න්හායන්ති, භික්ඛූනං තිත්ථෙ භික්ඛූව න්හායන්ති, තාපසානං තිත්ථෙ තාපසාව න්හායන්ති, චාතුමහාරාජිකාදීසු ඡසු කාමසග්ගෙසු දෙවපුත්තානං තිත්ථෙ දෙවපුත්තාව න්හායන්ති, දෙවධීතානං තිත්ථෙ දෙවධීතාව න්හායන්ති.

තත්‍රිමා ද්වෙ ආගන්ත්වා ''අහං පඨමං න්හායිස්සාමි, අහං පඨම''න්ති තිත්ථාය කලහං කරිංසු. කාළකණ්ණී ''අහං ලොකං පාලෙමි විචාරෙමි, තස්මා පඨමං නායිතුං යුත්තාම්හී''ති වදති. සිරී ''අහං මහාජනස්ස ඉස්සරියදායිකාය පටිපදාය ඨිතා, තස්මා පඨමං න්හායිතුං යුත්තාම්හී''ති වදති. තා ''අම්හෙසු පඨමං න්හායිතුං යුත්තරූපං වා අයුත්තරූපං වා චත්තාරො මහාරාජානො ජානිස්සන්තී''ති තෙසං සන්තිකං ගන්ත්වා ''අම්හෙසු කා පඨමං අනොතත්තදහෙ න්හායිතුං යුත්තරූපා''ති පුච්ඡිංසු. ධතරට්ඨවිරූපක්ඛා ''න සක්කා අම්හෙහි විනිච්ඡිනිතු''න්ති විරූළ්හකවෙස්සවණානං භාරමකංසු. තෙ ''අම්හෙපි න සක්ඛිස්සාම, සක්කස්ස පාදමූලෙ පෙසෙස්සාමා''ති තා සක්කස්ස සන්තිකං පෙසෙසුං. සක්කො තාසං වචනං සුත්වා චින්තෙසි ''ඉමා ද්වෙපි මම පුරිසානඤ්ඤෙව ධීතරො, න සක්කා මයා ඉමං අඩ්ඩං විනිච්ඡිනිතු''න්ති. අථ තා සක්කො ආහ ''බාරාණසියං සුචිපරිවාරො නාම සෙට්ඨී අත්ථි, තස්ස ඝරෙ අනුච්ඡිට්ඨසයනඤ්ච පඤ්ඤත්තං, යා තත්ථ නිසීදිතුං වා සයිතුං වා ලභති, සා පඨමං න්හායිතුං යුත්තරූපා''ති. තං සුත්වා කාළකණ්ණී තස්මිං ඛණෙයෙව නීලවත්ථං නිවාසෙත්වා නීලවිලෙපනං විලිම්පිත්වා නීලමණිපිළන්ධනං

පිළන්ධිත්වා යන්තපාසාණො විය දෙවලොකතො ඔතරිත්වා මජ්ඣිමයාමසමනන්තරෙ සෙට්ඨිනො පාසාදස්ස උපට්ඨානද්වාරෙ සයනස්ස අවිදූරෙ ඨානෙ නීලරස්මිං විස්සජ්ජෙත්වා ආකාසෙ අට්ඨාසි. සෙට්ඨි ඔලොකෙත්වා තං අද්දස, සහදස්සනෙනෙවස්ස සා අප්පියා අහොසි අමනාපා. සො තාය සද්ධිං සල්ලපන්තො පඨමං ගාථමාහ –

40.

‘‘කා නු කාළෙන වණ්ණෙන, න චාපි පියදස්සනා;
කා වා ත්වං කස්ස වා ධීතා, කථං ජානෙමු තං මය’’න්ති.

තත්ථ **කාළෙනාති** නීලෙන. **වණ්ණෙනාති** සරීරවත්ථාභරණවණ්ණෙන. **න චාපි පියදස්සනාති** ධාතුසො, භික්ඛවෙ, සත්තා සංසන්දන්තීති වුත්තං, අයඤ්ච දෙවධීතා අනාචාරා දුස්සීලා, තස්මා සා සහදස්සනෙනෙවස්ස අප්පියා ජාතා, තෙනෙවමාහ. **කා වා ත්වන්ති** ‘‘කා ච ත්වං, අයමෙව වා පාඨො.

තං සුත්වා කාළකණ්ණී දුතියං ගාථමාහ –

41.

‘‘මහාරාජස්සහං ධීතා, විරූපක්ඛස්ස චණ්ඩියා;
අහං කාළී අලක්ඛිකා, කාළකණ්ණීති මං විදූ;
ඔකාසං යාචිතො දෙහි, වසෙමු තව සන්තිකෙ’’ති.

තත්ථ **චණ්ඩියාති** කොධනා. කොධභාවෙන හි මය්හං චණ්ඩීති නාමං කරිංසු. **අලක්ඛිකාති** නිප්පඤ්ඤා. **මං විදූති** එවං මං චාතුමහාරාජිකදෙවලොකෙ ජානන්ති. **වසෙමූති** මයං අජ්ජ එකරත්තං තව සන්තිකෙ වසෙය්‍යාම, එතස්මිං මෙ අනුච්ඡිට්ඨාසනසයනෙ ඔකාසං දෙහීති.

තතො බොධිසත්තො තතියං ගාථමාහ –

42.

‘‘කිංසීලෙ කිංසමාචාරෙ, පුරිසෙ නිවිසසෙ තුවං;
පුට්ඨා මෙ කාළි අක්ඛාහි, කථං ජානෙමු තං මය’’න්ති.

තත්ථ **නිවිසසෙති** තව චිත්තෙන නිවිසසි පතිට්ඨහසීති.

තතො සා අත්තනො ගුණං කථෙන්තී චතුත්ථං ගාථමාහ –

43.

‘‘මක්ඛී පළාසී සාරම්භී, ඉස්සුකී මච්ඡරී සඨො;
සො මය්හං පුරිසො කන්තො, ලද්ධං යස්ස විනස්සතී’’ති.

තස්සත්ථො – යො පුරිසො අත්තනො කතගුණං න ජානාති, ගුණමක්ඛී හොති, අත්තනො කිස්මිඤ්චි කාරණෙ කථිතෙ ''කිං අහං එතං න ජානාමී''ති යුගග්ගාහං ගණ්හාති, අඤ්ඤෙහි කිඤ්චි කතං දිස්වා සාරම්භවසෙන කරණුත්තරිකං කරොති, පරෙ ලාභං ලභන්තෙ න තුස්සති, ''මය්හං ඉස්සරියං පරෙසං මා හොතු, මය්හමෙව හොතූ''ති සකසම්පත්තිං ගොපෙත්වා පරස්ස තිණග්ගෙන තෙලබින්දුම්පි න දෙති, කෙරාටිකලක්ඛණෙන සමන්නාගතො හුත්වා අත්තනො සන්තකං පරස්ස අදත්වා තෙහි තෙහි උපායෙහි පරසන්තකමෙව ඛාදති, යස්ස ලද්ධං ධඤ්ඤං වා ධනං වා විනස්සති න තිට්ඨති, සුරාධුත්තො අක්ඛධුත්තො ඉත්ථිධුත්තො වා හුත්වා ලද්ධං ලද්ධං විනාසෙතියෙව, අයං එතෙහි ගුණෙහි සමන්නාගතො පුරිසො මය්හං කන්තො පියො මනාපො, එවරූපෙ අහං චිත්තෙන පතිට්ඨහාමීති.

සායෙව පඤ්චමඡට්ඨසත්තමගාථා අභාසි –

44.

''කොධනො උපනාහී ච, පිසුණො ච විභෙදකො;
කණ්ඩකවාචො ඵරුසො, සො මෙ කන්තතරො තතො.

45.

''අජ්ජ සුවෙති පුරිසො, සදත්ථං නාවබුජ්ඣති;
ඔවජ්ජමානො කුප්පති, සෙය්‍යං සො අතිමඤ්ඤති.

46.

''දවප්පලුද්ධො පුරිසො, සබ්බමිත්තෙහි ධංසති;
සො මය්හං පුරිසො කන්තො, තස්මිං හොමි අනාමයා''ති.

තාපි ඉමිනාව නයෙන විත්ථාරෙතබ්බා. සඞ්ඛෙපත්ථො පනෙත්ථ – **කොධනොති** අප්පමත්තකෙනාපි කුජ්ඣනකො. **උපනාහීති** පරස්ස අපරාධං හදයෙ ඨපෙත්වා සුචිරෙනපි තස්ස අනත්ථකාරකො. **පිසුණොති** පිසුණවාචො. **විභෙදකොති** අප්පමත්තකෙනපි මිත්තභින්දනකො. **කණ්ඩකවාචොති** සදොසවාචො. **ඵරුසොති** ථද්ධවාචො. **කන්තතරොති** සො පුරිසො මය්හං පුරිමාපි කන්තතරො පියතරො. **අජ්ජ සුවෙති** ''ඉදං කම්මං අජ්ජ කාතබ්බං, ඉදං ස්වෙ, ඉදං තතියදිවසාදීසූ''ති එවං සො සදත්ථං අත්තනො කිච්චං නාවබුජ්ඣති න ජානාති. **ඔවජ්ජමානොති** ඔවදියමානො. **සෙය්‍යං සො අතිමඤ්ඤතීති** ජාතිගොත්තකුලප්පදෙසසීලාචාරගුණෙහි උත්තරිතරං උත්තමපුග්ගලං ''ත්වං මය්හං කිං පහොසී''ති අතික්කමිත්වා මඤ්ඤති. **දවප්පලුද්ධොති** රූපාදීසු කාමගුණෙසු නිරන්තරදවෙන පලුද්ධො අභිභූතො වසං ගතො. **ධංසතීති** ''තයා මය්හං කිං කත''න්තිආදීනි වත්වා සබ්බෙහෙව මිත්තෙහි ධංසති පරිහායති. **අනාමයාති** අයං එතෙහි ගුණෙහි

සමන්නාගතෙ පුග්ගලෙ නිද්දුක්ඛා නිස්සොකා හොමි, තං ලභිත්වා අඤ්ඤත්ථ අනාලයා හුත්වා වසාමී''ති.

අථ නං ගරහන්තො මහාසත්තො අට්ඨමං ගාථමාහ –

47.

''අපෙහි එත්තො ත්වං කාළි, නෙතං අම්හෙසු විජ්ජති;
අඤ්ඤං ජනපදං ගච්ඡ, නිගමෙ රාජධානියො''ති.

තත්ථ **අපෙහීති** අපගච්ඡ. **නෙතං අම්හෙසූති** එතං මක්ඛාදිකං තව පියභාවකරණං අම්හෙසුපි න විජ්ජති නත්ථි. **නිගමෙ රාජධානියොති** අඤ්ඤෙ නිගමෙපි අඤ්ඤා රාජධානියොපි ගච්ඡ, යත්ථ මයං තං න පස්සාම, තත්ථ ගච්ඡාති දීපෙති.

තං සුත්වා කාළකණ්ණී අද්දිතා හුත්වා අනන්තරගාථමාහ –

48.

''අහම්පි ඛො තං ජානාමි, නෙතං තුම්හෙසු විජ්ජති;
සන්ති ලොකෙ අලක්ඛිකා, සඞ්ඝරන්ති බහුං ධනං;
අහං දෙවො ච මෙ භාතා, උභො නං විධමාමසෙ''ති.

තත්ථ **නෙතං තුම්හෙසූති** යං මම පියභාවකරණං මක්ඛාදිකං යෙන අහං අත්තනාපි සමන්නාගතා, තං තුම්හෙසු නත්ථීති අහම්පි එතං ජානාමි. **සන්ති ලොකෙ අලක්ඛිකාති** අඤ්ඤෙ පන ලොකෙ නිස්සීලා නිප්පඤ්ඤා සන්ති. **සඞ්ඝරන්තීති** තෙ නිස්සීලා නිප්පඤ්ඤාපි සමානා එතෙහි මක්ඛාදීහි බහුං ධනං සඞ්ඝරන්ති පිණ්ඩං කරොන්ති. **උභො නන්ති** තං පන එතෙහි සඞ්ඝරිත්වා ඨපිතං ධනං අහඤ්ච මය්හමෙව භාතා දෙවො ච නාම දෙවපුත්තොති උභො එකතො හුත්වා විධමාමසෙ නාසෙම, අම්හාකං පන දෙවලොකෙ බහූ දිබ්බපරිභොගා අත්ථි දිබ්බානි සයනානි, ත්වං දදෙය්‍යාසි වා නො වා, කො මෙ තයා අත්ථොති වත්වා පක්කාමි.

තස්සා පක්කන්තකාලෙ සිරී දෙවධීතා සුවණ්ණවණ්ණෙහි වත්ථවිලෙපනෙහි සුවණ්ණාලඞ්කාරෙන ආගන්ත්වා උපට්ඨානද්වාරෙ පීතරස්මිං විස්සජ්ජෙත්වා සමෙහි පාදෙහි සමං පථවියං පතිට්ඨාය සගාරවා අට්ඨාසි. තං දිස්වා මහාසත්තො පඨමං ගාථමාහ –

49.

''කා නු දිබ්බෙන වණ්ණෙන, පථබ්‍යා සුපතිට්ඨිතා;
කා වා ත්වං කස්ස වා ධීතා, කථං ජානෙමු තං මය''න්ති.

තත්ථ **දිබ්බෙනාති** විසිට්ඨෙන උත්තමෙන.

තං සුත්වා සිරී දුතියං ගාථමාහ –

50.

‘‘මහාරාජස්සහං ධීතා, ධතරට්ඨස්ස සිරීමතො;
අහං සිරී ච ලක්ඛී ච, භූරිපඤ්ඤාති මං විදූ;
ඔකාසං යාචිතො දෙහි, වසෙමු තව සන්තිකෙ’’ති.

තත්ථ **සිරී ච ලක්ඛී** චාති සිරීති ච ලක්ඛීති ච අහමෙවංනාමා, න අඤ්ඤා. **භූරිපඤ්ඤාති මං විදූති** මං චාතුමහාරාජිකදෙවලොකෙ පථවිසමාය විපුලාය පඤ්ඤාය සමන්නාගතාති ජානන්ති. **වසෙමු තව සන්තිකෙති** තව අනුච්ඡිට්ඨාසනෙ චෙව අනුච්ඡිට්ඨසයනෙ ච එකරත්තිං වසෙය්‍යාම, ඔකාසං මෙ දෙහීති.

තතො පරං බොධිසත්තො ආහ –

51.

‘‘කිංසීලෙ කිංසමාචාරෙ, පුරිසෙ නිවිසසෙ තුවං;
පුට්ඨා මෙ ලක්ඛි අක්ඛාහි, කථං ජානෙමු තං මයං.

52.

‘‘යො චාපි සීතෙ අථ වාපි උණ්හෙ, වාතාතපෙ ඩංසසරීසපෙ ච;
ඛුධං පිපාසං අභිභුය්‍ය සබ්බං, රත්තින්දිවං යො සතතං නියුත්තො.

53.

‘‘කාලාගතඤ්ච න හාපෙති අත්ථං, සො මෙ මනාපො නිවිසෙ ච තම්හි;
අක්කොධනො මිත්තවා චාගවා ච, සීලූපපන්නො අසඨොජුභූතො.

54.

‘‘සඞ්ගාහකො සඛිලො සණ්හවාචො, මහත්තපත්තොපි නිවාතවුත්ති;
තස්මිංහං පොසෙ විපුලා භවාමි, ඌමි සමුද්දස්ස යථාපි වණ්ණං.

55.

‘‘යො චාපි මිත්තෙ අථ වා අමිත්තෙ, සෙට්ඨෙ සරික්ඛෙ අථ වාපි හීනෙ;
අත්ථං චරන්තං අථ වා අනත්ථං, ආවී රහො සඞ්ගහමෙව වත්තෙ.

56.

‘‘වාචං න වජ්ජා ඵරුසං කදාචි, මතස්ස ජීවස්ස ච තස්ස හොමි;

එතෙසං යො අඤ්ඤතරං ලභිත්වා, කන්තා සිරී මජ්ජති අප්පපඤ්ඤො;
තං දිත්තරූපං විසමං චරන්තං, කරීසඨානංව විවජ්ජයාමි.

57.

‘‘අත්තනා කුරුතෙ ලක්ඛිං, අලක්ඛිං කුරුතත්තනා;
න හි ලක්ඛිං අලක්ඛිං වා, අඤ්ඤො අඤ්ඤස්ස කාරකො’’ති.

සෙට්ඨිස්ස පුච්ඡා හොති, සිරියා විස්සජ්ජනා.

තත්ථ **ඩංසසරීසපෙ චාති** ඩංසා වුච්චන්ති පිඞ්ගලමක්ඛිකා, සබ්බාපි වා මක්ඛිකාජාතිකා ඉධ ‘‘ඩංසා’’ති අධිප්පෙතා. **සරීසපාති** දීඝජාතිකා. ඩංසා ච සරීසපා ච ඩංසසරීසපා, තස්මිං ඩංසසරීසපෙ සති. ඉදං වුත්තං හොති – යො මහාසෙට්ඨි සීතෙ වා උණ්හෙ වා වාතාතපෙ වා ඩංසසරීසපෙ වා සති එතෙහි සීතාදීහි පීළියමානොපි එතානි චෙව සීතාදීනි ඛුධඤ්ච පිපාසඤ්චාති සබ්බම්පෙතං පරිස්සයං අභිභුය්‍ය අභිභවිත්වා තිණං විය අගණෙත්වා රත්තින්දිවං කසිවණිජ්ජාදීසු චෙව දානසීලාදීසු ච සතතං අත්තනො කම්මෙසු නියුත්තො අත්තානං යොජෙත්වා වත්තති.

කාලාගතඤ්චාති කසිකාලාදීසු කසිආදීනි ධනපරිච්චාගසීලරක්ඛණධම්මස්සවනාදිකාලෙසු ච ධනපරිච්චජනාදිප්පභෙදං දිට්ඨධම්මසම්පරායෙ සුඛාවහං අත්ථං න හාපෙති, යුත්තප්පයුත්තකාලෙ කරොතියෙව, සො මය්හං මනාපො තස්මිඤ්ච පුරිසෙ අහං නිවිසාමීති. **අක්කොධනොති** අධිවාසනඛන්තියා සමන්නාගතො. **මිත්තවාති** කල්‍යාණමිත්තෙන සමන්නාගතො. **චාගවාති** ධනපරිච්චාගයුත්තො.

සඞ්ගාහකොති මිත්තසඞ්ගහආමිසසඞ්ගහධම්මසඞ්ගහානං කාරකො. **සඛිලොති** මුදුවාචො. **සණ්හවාචොති** මධුරවචනො. **මහත්තපත්තොපි නිවාතවුත්තීති** මහන්තං ඨානං විපුලං ඉස්සරියං පත්තොපි යසෙන අනුද්ධතො නීචවුත්ති පණ්ඩිතානං ඔවාදකරො හොති. **තස්මිංහං පොසෙති** තස්මිං අහං පුරිසෙ. **විපුලා භවාමීති** අබුද්දකා හොමි. සො හි මහතියා සිරියා පදට්ඨානං. **ඌමි සමුද්දස්ස යථාපි වණ්ණන්ති** යථා නාම සමුද්දස්ස වණ්ණං ඔලොකෙන්තානං උපරූපරි ආගච්ඡමානා ඌමි විපුලා විය ඛායති, එවමහං තස්මිං පුග්ගලෙ විපුලා හොමීති දීපෙති.

ආවී රහොති සම්මුඛා ච පරම්මුඛා ච. **සඞ්ගහමෙව වත්තෙති** එතස්මිං මිත්තාදිභෙදෙ පුග්ගලෙ චතුබ්බිධං සඞ්ගහමෙව වත්තෙති පවත්තෙති.

න වජ්ජාති යො කදාචි කිස්මිඤ්චි කාලෙ ඵරුසවචනං න වදෙය්‍ය, මධුරවචනොව හොති. **මතස්ස ජීවස්ස චාති** තස්සාහං පුග්ගලස්ස මතස්සපි ජීවන්තස්සපි හත්තිකා හොමි, ඉධලොකෙපි පරලොකෙපි තාදිසමෙව

භජාමීති දස්සෙති. **එතෙසං යොති** එතෙසං සීතාභිභවනාදීනං හෙට්ඨා වුත්තගුණානං යො පුග්ගලො එකම්පි ගුණං ලභිත්වා පමජ්ජති පමුස්සති, පුන නානුයුඤ්ජතීති අත්ථො. **කන්තා සිරී, කන්තසිරිං, කන්තං සිරින්ති** තයොපි පාඨා, තෙසං වසෙන අයං අත්ථයොජනා – යො පුග්ගලො සිරිං ලභිත්වා ‘‘කන්තා මෙ සිරි යථාඨානෙ ඨිතා’’ති එතෙසං අඤ්ඤතරං ගුණං පමජ්ජති, යො වා පුග්ගලො කන්තසිරිං පියසිරිං ඉච්ඡන්තො එතෙසං ගුණානං අඤ්ඤතරං ලභිත්වා පමජ්ජති, යො වා පුග්ගලො සිරිං ලභිත්වා කන්තං මනාපං සිරිං එතෙසං ගුණානං අඤ්ඤතරං පමජ්ජති. **අප්පපඤ්ඤොති** නිප්පඤ්ඤො. **තං දිත්තරූපං විසමං චරන්තන්ති** තං අහං දිත්තසභාවං ගබ්බිතසභාවං කායදුච්චරිතාදිභෙදං විසමං චරන්තං සුචිජාතිකො මනුස්සො ගූථකූපං විය දූරතො විවජ්ජයාමීති.

අඤ්ඤො අඤ්ඤස්ස කාරකොති එවං සන්තෙ ලක්ඛිං වා අලක්ඛිං වා අඤ්ඤො පුරිසො අඤ්ඤස්ස කාරකො නාම නත්ථි, යො කොචි අත්තනා අත්තනො ලක්ඛිං වා අලක්ඛිං වා කරොතීති.

එවං මහාසත්තො දෙවියා වචනං අභිනන්දිත්වා ‘‘ඉදං අනුච්ඡිට්ඨං ආසනඤ්ච සයනඤ්ච තුය්හංයෙව අනුච්ඡවිකං, පල්ලඞ්කෙ ච සයනෙ ච නිසීද චෙව නිපජ්ජ චා’’ති ආහ. සා තත්ථ වසිත්වා පච්චූසකාලෙ නික්ඛමිත්වා චාතුමහාරාජිකදෙවලොකං ගන්ත්වා අනොතත්තදහෙ පඨමං නහායි. තම්පි සයනං සිරිදෙවතාය පරිභුත්තභාවා සිරිසයනං නාම ජාතං. සිරිසයනස්ස අයං වංසො, ඉමිනා කාරණෙන යාවජ්ජතනා ‘‘සිරිසයන’’න්ති වුච්චති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා සිරිදෙවී උප්පලවණ්ණා අහොසි, සුචිපරිවාරසෙට්ඨී පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සිරිකාළකණ්ණිජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[383] 8. කුක්කුටජාතකවණ්ණනා

සුචිත්තපත්තඡදනාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. තඤ්හි භික්ඛුං සත්ථා ‘‘කස්මා උක්කණ්ඨිතොසී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘එකං අලඞ්කතපටියත්තං ඉත්ථිං දිස්වා කිලෙසවසෙන, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘භික්ඛු ඉත්ථියො නාම වඤ්චෙත්වා උපලාපෙත්වා අත්තනො වසං ගතකාලෙ විනාසං පාපෙන්ති, ලොලබිළාරී විය හොන්තී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අරඤ්ඤෙ කුක්කුටයොනියං නිබ්බත්තිත්වා අනෙකසතකුක්කුටපරිවාරො අරඤ්ඤෙ වසති. තස්ස අවිදූරෙ එකා බිළාරිකාපි වසති. සා ඨපෙත්වා බොධිසත්තං අවසෙසෙ කුක්කුටෙ උපායෙන වඤ්චෙත්වා ඛාදි.

බොධිසත්තො තස්සා ගහණං න ගච්ඡති. සා චින්තෙසි ''අයං කුක්කුටො අතිවිය සඨො අම්හාකඤ්ච සඨභාවං උපායකුසලභාවඤ්ච න ජානාති, ඉමං මයා 'අහං හරියා තෙ භවිස්සාමී'ති උපලාපෙත්වා අත්තනො වසං ආගතකාලෙ ඛාදිතුං වට්ටතී''ති. සා තෙන නිසින්නරුක්ඛස්ස මූලං ගන්ත්වා වණ්ණසම්භාසනපුබ්බඞ්ගමාය වාචාය තං යාචමානා පඨමං ගාථමාහ –

58.

''සුචිත්තපත්තඡදන, තම්බචූළ විහඞ්ගම;
ඔරොහ දුමසාඛාය, මුධා හරියා භවාමි තෙ''ති.

තත්ථ **සුචිත්තපත්තඡදනාති** සුචිත්තෙහි පත්තෙහි කතච්ඡදන. **මුධාති** විනා මූලෙන න කිඤ්චි ගහෙත්වා අහං හරියා තෙ භවාමි.

තං සුත්වා බොධිසත්තො ''ඉමාය මම සබ්බෙ ඤාතකා ඛාදිතා, ඉදානි මං උපලාපෙත්වා ඛාදිතුකාමා අහොසි, උය්යොජෙස්සාමි න''න්ති චින්තෙත්වා දුතියං ගාථමාහ –

59.

''චතුප්පදී ත්වං කල්‍යාණි, ද්විපදාහං මනොරමෙ;
මිගී පක්ඛී අසඤ්ඤුත්තා, අඤ්ඤං පරියෙස සාමික''න්ති.

තත්ථ **මිගීති** බිළාරිං සන්ධායාහ. **අසඤ්ඤුත්තාති** ජයම්පතිකා භවිතුං අයුත්තා අසම්බන්ධා, නත්ථි තෙසං ඊදිසො සම්බන්ධොති දීපෙති.

තං සුත්වා තතො සා ''අයං අතිවිය සඨො, යෙන කෙනචි උපායෙන වඤ්චෙත්වා නං ඛාදිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා තතියං ගාථමාහ –

60.

''කොමාරිකා තෙ හෙස්සාමි, මඤ්ජුකා පියභාණිනී;
වින්ද මං අරියෙන වෙදෙන, සාවය මං යදිච්ඡසී''ති.

තත්ථ **කොමාරිකාති** අහං එත්තකං කාලං අඤ්ඤං පුරිසං න ජානාමි, තව කොමාරිකා හරියා භවිස්සාමීති වදති. **මඤ්ජුකා පියභාණිනීති** තව මධුරකථා පියභාණිනීයෙව භවිස්සාමි. **වින්ද මන්ති** පටිලභ මං. **අරියෙන වෙදෙනාති** සුන්දරෙන පටිලාභෙන. අහම්පි හි ඉතො පුබ්බෙ පුරිසසම්ඵස්සං න ජානාමි, ත්වම්පි ඉත්ථිසම්ඵස්සං න ජානාසි, ඉති පකතියා බ්‍රහ්මචාරී බ්‍රහ්මචාරිනිං මං නිද්දොසෙන ලාභෙන ලභ. යදි මං ඉච්ඡසි, අථ මෙ වචනං න සද්දහසි, ද්වාදසයොජනාය බාරාණසියා භෙරිං චරාපෙත්වා ''අයං මෙ දාසී''ති සාවය, මං අත්තනො දාසං කත්වා ගණ්හාහීති වදති.

තතො බොධිසත්තො ''ඉමං තජ්ජෙත්වා පලාපෙතුං වට්ටතී''ති චින්තෙත්වා චතුත්ථං ගාථමාහ –

61.

‘‘කුණපාදිනි ලොහිතපෙ, චොරි කුක්කුටපොථිනි;
න ත්වං අරියෙන වෙදෙන, මමං භත්තාරමිච්ඡසී’’ති.

තත්ථ **න ත්වං අරියෙනාති** ත්වං අරියෙන බ්‍රහ්මචරියවාසලාභෙන මං භත්තාරං න ඉච්ඡසි, වඤ්චෙත්වා පන මං ඛාදිතුකාමාසි, නස්ස පාපෙති තං පලාපෙසි. සා පන පලායිත්වාව ගතා, න පුන ඔලොකෙතුම්පි විසහි.

62.

‘‘එවම්පි චතුරා නාරී, දිස්වාන සධනං නරං;
නෙන්ති සණ්හාහි වාචාහි, බිළාරී විය කුක්කුටං.

63.

‘‘යො ච උප්පතිතං අත්ථං, න ඛිප්පමනුබුජ්ඣති;
අමිත්තවසමන්වෙති, පච්ඡා ච අනුතප්පති.

64.

‘‘යො ච උප්පතිතං අත්ථං, ඛිප්පමෙව නිබොධති;
මුච්චතෙ සත්තුසම්බාධා, කුක්කුටොව බිළාරියා’’ති. – ඉමා අභිසම්බුද්ධගාථා;

තත්ථ **චතුරාති** චාතුරියෙන සමන්නාගතා. **නාරීති** ඉත්ථියො. **නෙන්තීති** අත්තනො වසං උපනෙන්ති. **බිළාරී වියාති** යථා සා බිළාරී තං කුක්කුටං නෙතුං වායමති, එවං අඤ්ඤාපි නාරියො නෙන්තියෙව. **උප්පතිතං අත්ථන්ති** උප්පන්නං කිඤ්චිදෙව අත්ථං. **න අනුබුජ්ඣතීති** යථාසභාවෙන න ජානාති, පච්ඡා ච අනුතප්පති. **කුක්කුටොවාති** යථා සො ඤාණසම්පන්නො කුක්කුටො බිළාරිතො මුත්තො, එවං සත්තුසම්බාධතො මුච්චතීති අත්ථො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තදා කුක්කුටරාජා අහමෙව අහොසින්ති.

කුක්කුටජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[384] 9. ධම්මධජජාතකවණ්ණනා

ධම්මං චරථ ඤාතයොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං කුහකභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. තදා හි සත්ථා ‘‘න, භික්ඛවෙ, අයං ඉදානෙව කුහකො, පුබ්බෙපි කුහකොයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සකුණයොනියං නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො සකුණසඞ්ඝපරිවුතො

සමුද්දමජ්ඣෙ දීපකෙ වසි. අථෙකච්චෙ කාසිරට්ඨවාසිනො වාණිජා දිසාකාකං ගහෙත්වා නාවාය සමුද්දං පක්ඛන්දිංසු, සමුද්දමජ්ඣෙ නාවා භිජ්ජි. සො දිසාකාකො තං දීපකං ගන්ත්වා චින්තෙසි ''අයං මහාසකුණසඞ්ඝො, මයා කුහකකම්මං කත්වා එතෙසං අණ්ඩකානි චෙව ඡාපකෙ ච වරං වරං ඛාදිතුං වට්ටතී''ති. සො ඔතරිත්වා සකුණසඞ්ඝස්ස මජ්ඣෙ මුඛං විවරිත්වා එකෙන පාදෙන පථවියං අට්ඨාසි. ''කො නාම ත්වං, සාමී''ති සකුණෙහි පුට්ඨො ''අහං ධම්මිකො නාමා''ති ආහ. ''කස්මා පන එකෙන පාදෙන ඨිතොසී''ති? ''මයා දුතියෙ පාදෙ නික්ඛිත්තෙ පථවී ධාරෙතුං න සක්කොතී''ති. ''අථ කස්මා මුඛං විවරිත්වා තිට්ඨසී''ති? ''අහං අඤ්ඤං ආහාරං න ඛාදාමි, වාතමෙව ඛාදාමී''ති. එවඤ්ච පන වත්වා තෙ සකුණෙ ආමන්තෙත්වා ''ඔවාදං වො දස්සාමි, තං සුණාථා''ති තෙසං ඔවාදවසෙන පඨමං ගාථමාහ –

65.

''ධම්මං චරථ ඤාතයො, ධම්මං චරථ භද්දං වො;
ධම්මචාරී සුඛං සෙති, අස්මිං ලොකෙ පරම්හි චා''ති.

තත්ථ **ධම්මං චරථා**ති කායසුචරිතාදිභෙදං ධම්මං කරොථ. **ඤාතයො**ති තෙ ආලපති. **ධම්මං චරථ භද්දං වො**ති එකවාරං චරිත්වා මා ඔසක්කථ, පුනප්පුනං චරථ, එවං භද්දං වො භවිස්සති. **සුඛං සෙතී**ති දෙසනාසීසමෙතං, ධම්මචාරී පන සුඛං තිට්ඨති ගච්ඡති නිසීදති සෙති, සබ්බිරියාපථෙසු සුඛිතො හොතීති දීපෙති.

සකුණා ''අයං කාකො කොහඤ්ඤෙන අණ්ඩකානි ඛාදිතුං එවං වදතී''ති අජානිත්වා තං දුස්සීලං වණ්ණෙන්තා දුතියං ගාථමාහංසු –

66.

''භද්දකො වතයං පක්ඛී, දිජො පරමධම්මිකො;
එකපාදෙන තිට්ඨන්තො, ධම්මමෙවානුසාසතී''ති.

තත්ථ **ධම්මමෙවා**ති සභාවමෙව. **අනුසාසතී**ති කථෙසි.

සකුණා තස්ස දුස්සීලස්ස සද්දහිත්වා ''ත්වං කිර සාමි අඤ්ඤං ගොචරං න ගණ්හසි, වාතමෙව භක්ඛසි, තෙන හි අම්හාකං අණ්ඩකානි ච ඡාපකෙ ච ඔලොකෙය්‍යාසී''ති වත්වා ගොචරාය ගච්ඡන්ති. සො පාපො තෙසං ගතකාලෙ අණ්ඩකානි ච ඡාපකෙ ච කුච්ඡිපූරං ඛාදිත්වා තෙසං ආගමනකාලෙ උපසන්තූපසන්තො හුත්වා මුඛං විවරිත්වා එකෙන පාදෙන තිට්ඨති. සකුණා ආගන්ත්වා පුත්තකෙ අපස්සන්තා ''කො නු ඛො ඛාදතී''ති මහාසද්දෙන විරවන්ති, ''අයං කාකො ධම්මිකො''ති තස්මිං ආසඞ්කාමත්තම්පි න කරොන්ති. අථෙකදිවසං මහාසත්තො චින්තෙසි ''ඉධ පුබ්බෙ කොචි පරිපන්ථො නත්ථි, ඉමස්ස ආගතකාලතො පට්ඨාය ජාතො,

ඉමං පරිග්ගණ්හිතුං වට්ටතී''ති. සො සකුණෙහි සද්ධිං ගොචරාය ගච්ඡන්තො විය හුත්වා නිවත්තිත්වා පටිච්ඡන්නට්ඨානෙ අට්ඨාසි. කාකොපි ''ගතා සකුණා''ති නිරාසඞ්කො හුත්වා උට්ඨාය ගන්ත්වා අණ්ඩකානි ච ඡාපකෙ ච ඛාදිත්වා පුනාගන්ත්වා මුඛං විවරිත්වා එකෙන පාදෙන අට්ඨාසි.

සකුණරාජා සකුණෙසු ආගතෙසු සබ්බෙ සන්නිපාතාපෙත්වා ''අහං වො අජ්ජ පුත්තකානං පරිපන්ථං පරිග්ගණ්හන්තො ඉමං පාපකාකං ඛාදන්තං අද්දසං, එථ නං ගණ්හාමා''ති සකුණසඞ්ඝං ආමන්තෙත්වා පරිවාරෙත්වා ''සචෙ පලායති, ගණ්හෙය්‍යාථ න''න්ති වත්වා සෙසගාථා අභාසි –

67.

''නාස්ස සීලං විජානාථ, අනඤ්ඤාය පසංසථ;
භුත්වා අණ්ඩඤ්ච පොතඤ්ච, ධම්මො ධම්මොති භාසති.

68.

''අඤ්ඤං භණති වාචාය, අඤ්ඤං කායෙන කුබ්බති;
වාචාය නො ච කායෙන, න තං ධම්මං අධිට්ඨිතො.

69.

''වාචාය සඛිලො මනොවිදුග්ගො, ඡන්නො කූපසයොව කණ්හසප්පො;
ධම්මධජො ගාමනිගමාසු සාධු, දුජ්ජානො පුරිසෙන බාලිසෙන.

70.

''ඉමං තුණ්ඩෙහි පක්ඛෙහි, පාදා චිමං විහෙඨථ;
ඡවඤ්හිමං විනාසෙථ, නායං සංවාසනාරහො''ති.

තත්ථ **නාස්ස සීලන්ති** න අස්ස සීලං. **අනඤ්ඤායාති** අජානිත්වා. **භුත්වාති** ඛාදිත්වා. **වාචාය නො ච කායෙනාති** අයඤ්හි වචනෙනෙව ධම්මං චරති, කායෙන පන න කරොති. **න තං ධම්මං අධිට්ඨිතොති** තස්මා ජානිතබ්බො යථායං ධම්මං භණති, න තං අධිට්ඨිතො, තස්මිං ධම්මෙ න අධිට්ඨිතො. **වාචාය සඛිලොති** වචනෙන මුදු. **මනොවිදුග්ගොති** මනසා විදුග්ගො දුප්පවෙසො විසමො. **ඡන්නොති** යස්මිං බිලෙ සයති, තෙන ඡන්නො. **කූපසයොති** බිලාසයො. **ධම්මධජොති** සුචරිතධම්මං ධජං කත්වා විචරණෙන ධම්මද්ධජො. **ගාමනිගමාසු සාධූති** ගාමෙසු ච නිගමෙසු ච සාධු භද්දකො සම්භාවිතො. **දුජ්ජානොති** අයං එවරූපො දුස්සීලො පටිච්ඡන්නකම්මන්තො බාලිසෙන අඤ්ඤාණෙන පුරිසෙන න සක්කා ජානිතුං. **පාදා චිමන්ති** අත්තනො අත්තනො පාදෙන ච ඉමං. **විහෙඨථාති** පහරථ හනථ. **ඡවන්ති** ලාමකං. **නායන්ති** අයං අම්හෙහි සද්ධිං එකස්මිං ඨානෙ සංවාසං න අරහතීති.

එවඤ්ච පන වත්වා සකුණජෙට්ඨකො සයමෙව ලද්ධිසිත්වා තස්ස සීසං තුණ්ඩෙන පහරි, අවසෙසා සකුණා තුණ්ඩනඛපාදපක්ඛෙහි පහරිංසු. සො තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පාපුණි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා කුහකකාකො ඉදානි කුහකභික්ඛු අහොසි, සකුණරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

ධම්මධජජාතකවණ්ණනා නවමා.

[385] 10. නන්දියමිගරාජජාතකවණ්ණනා

සචෙ බ්‍රාහ්මණ ගච්ඡෙසීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං මාතුපොසකභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. තඤ්හි සත්ථා ‘‘සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු ගිහී පොසෙසී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සච්චං, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘කිං තෙ හොන්තී’’ති වුත්තෙ ‘‘මාතාපිතරො මෙ, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘සාධු සාධු භික්ඛු පොරාණකපණ්ඩිතානං වංසං පාලෙසි, පොරාණකපණ්ඩිතා හි තිරච්ඡානයොනියං නිබ්බත්තිත්වාපි මාතාපිතූනං ජීවිතං අදංසූ’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ කොසලරට්ඨෙ සාකෙතෙ කොසලරාජෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො මිගයොනියං නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො නන්දියමිගො නාම හුත්වා සීලාචාරසම්පන්නො මාතාපිතරො පොසෙසි. තදා කොසලරාජා මිගවිත්තකොව අහොසි. සො පන මනුස්සානං කසිකම්මාදීනි කාතුං අදත්වා මහාපරිවාරො දෙවසිකං මිගවං ගච්ඡති. මනුස්සා සන්නිපතිත්වා ‘‘අය්‍යා, අයං රාජා අම්හාකං කම්මච්ඡෙදං කරොති, ඝරාවාසොපි නස්සති, යංනූන මයං අජ්ජුනවනං උය්‍යානං පරික්ඛිපිත්වා ද්වාරං යොජෙත්වා පොක්ඛරණිං ඛණිත්වා තිණානි ආරොපෙත්වා දණ්ඩමුග්ගරාදිහත්ථා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා ගුම්බෙ පහරන්තා මිගෙ නීහරිත්වා පරිවාරෙත්වා ගොරූපානි විය වජං උය්‍යානං පවෙසෙත්වා ද්වාරං පිදහිත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙත්වා අත්තනො කම්මං කරෙය්‍යාමා’’ති මන්තයිංසු. ‘‘අත්ථෙසො උපායො’’ති සබ්බෙ එකච්ඡන්දා හුත්වා උය්‍යානං සජ්ජෙත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා යොජනමත්තට්ඨානං පරික්ඛිපිංසු.

තස්මිං ඛණෙ නන්දියො එකස්මිං ඛුද්දකගුම්බෙ මාතාපිතරො ගහෙත්වා භූමියං නිපන්නො හොති. මනුස්සා නානාඵලකාවුධහත්ථා බාහුනා බාහුං පීළෙත්වා තං ගුම්බං පරික්ඛිපිංසු. අථෙකච්චෙ මිගෙ ඔලොකෙන්තා තං ගුම්බං පවිසිංසු. නන්දියො තෙ දිස්වා ‘‘අජ්ජ මයා ජීවිතං පරිච්චජිත්වා මාතාපිතූනං ජීවිතං දාතුං වට්ටතී’’ති චින්තෙත්වා උට්ඨාය මාතාපිතරො වන්දිත්වා ‘‘අම්මතාත, ඉමෙ මනුස්සා ඉමං ගුම්බං පවිසිත්වා අම්හෙ තයොපි පස්සිස්සන්ති, තුම්හෙ එකෙන උපායෙන ජීවෙය්‍යාථ, ජීවිතං වො සෙය්‍යො, අහං තුම්හාකං ජීවිතදානං දත්වා මනුස්සෙහි ගුම්බපරියන්තෙ ඨත්වා ගුම්බෙ

පහටමත්තෙයෙව නික්ඛමිස්සාමි, අථ තෙ ‘ඉමස්මිං ඛුද්දකගුම්බෙ එකොයෙව මිගො භවිස්සතී’ති මඤ්ඤමානා ගුම්බං න පවිසිස්සන්ති, තුම්හෙ අප්පමත්තා හොථා’’ති මාතාපිතරො ඛමාපෙත්වා ගමනසජ්ජො අට්ඨාසි. සො මනුස්සෙහි ගුම්බපරියන්තෙ ඨත්වා උන්නාදෙත්වා ගුම්බෙ පහටමත්තෙයෙව තතො නික්ඛමි. තෙ ‘‘එකොවෙත්ථ මිගො භවිස්සතී’’ති ගුම්බං න පවිසිංසු. අථ නන්දියො ගන්ත්වා මිගානං අන්තරං පාවිසි. මනුස්සා පරිවාරෙත්වා සබ්බෙ මිගෙ උය්‍යානං පවෙසෙත්වා ද්වාරං ථකෙත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙත්වා සකසකට්ඨානානි අගමංසු.

තතො පට්ඨාය රාජා සයමෙව ගන්ත්වා එකං මිගං විජ්ඣිත්වා තං ගහෙත්වා එහීති එකං පෙසෙත්වා ආහරාපෙසි. මිගා වාරං ඨපයිංසු, පත්තවාරො මිගො එකමන්තෙ තිට්ඨති, තං විජ්ඣිත්වා ගණ්හන්ති. නන්දියො පොක්ඛරණියං පානීයං පිවති, තිණානි ඛාදති, වාරො පනස්ස න තාව පාපුණාති. අථ බහූනං දිවසානං අච්චයෙන තස්ස මාතාපිතරො තං දට්ඨුකාමා හුත්වා ‘‘අම්හාකං පුත්තො නන්දියමිගරාජා නාගබලො ථාමසම්පන්නො, සචෙ ජීවති, අවස්සං වතිං ලඞ්ඝිත්වා අම්හාකං දස්සනත්ථාය ආගමිස්සති, සාසනමස්ස පෙසෙස්සාමා’’ති චින්තෙත්වා මග්ගසමීපෙ ඨත්වා එකං බ්‍රාහ්මණං දිස්වා ‘‘අය්‍ය, කහං ගච්ඡසී’’ති මානුසිකාය වාචාය පුච්ඡිත්වා ‘‘සාකෙත’’න්ති වුත්තෙ පුත්තස්ස සාසනං පහිණන්තා පඨමං ගාථමාහංසු –

71.

‘‘සචෙ බ්‍රාහ්මණ ගච්ඡෙසි, සාකෙතෙ අජ්ජුනං වනං;
වජ්ජාසි නන්දියං නාම, පුත්තං අස්මාකමොරසං;
මාතා පිතා ච තෙ වුද්ධා, තෙ තං ඉච්ඡන්ති පස්සිතු’’න්ති.

තස්සත්ථො – සචෙ, ත්වං බ්‍රාහ්මණ, සාකෙතං ගච්ඡසි, සාකෙතෙ අජ්ජුනවනං නාම උය්‍යානං අත්ථි, තත්ථ අම්හාකං පුත්තො නන්දියො නාම මිගො අත්ථි, තං වදෙය්‍යාසි ‘‘මාතාපිතරො තෙ වුඩ්ඪා යාව න මරන්ති, තාව තං පස්සිතුං ඉච්ඡන්තී’’ති.

සො ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා සාකෙතං ගන්ත්වා පුනදිවසෙ උය්‍යානං පවිසිත්වා ‘‘නන්දියමිගො නාම කතරො’’ති පුච්ඡි. මිගො ආගන්ත්වා තස්ස සමීපෙ ඨත්වා ‘‘අහ’’න්ති ආහ. බ්‍රාහ්මණො තමත්ථං ආරොචෙසි. නන්දියො තං සුත්වා ‘‘ගච්ඡෙය්‍යාමහං, බ්‍රාහ්මණ, වතිං ලඞ්ඝිත්වා නො න ගච්ඡෙය්‍යං, මයා පන රඤ්ඤො සන්තකං නිවාපපානභොජනං භුත්තං, තං මෙ ඉණට්ඨානෙ ඨිතං, ඉමෙසඤ්ච මිගානං මජ්ඣෙ චිරවුත්ථොස්මි, තස්ස මෙ රඤ්ඤො චෙව එතෙසඤ්ච සොත්ථිභාවං අකත්වා අත්තනො බලං අදස්සෙත්වා ගමනං නාම න යුත්තං, අත්තනො වාරෙ පන සම්පත්තෙ අහං එතෙසං සොත්ථිභාවං කත්වා සුඛිතො ආගච්ඡිස්සාමී’’ති තමත්ථං පකාසෙන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

72.

‘‘භුත්තා මයා නිවාපානි, රාජිනො පානභොජනං;
තං රාජපිණ්ඩං අවභොත්තුං, නාහං බ්‍රාහ්මණ මුස්සහෙ.

73.

‘‘ඔදහිස්සාමහං පස්සං, ඛුරප්පානිස්ස රාජිනො;
තදාහං සුඛිතො මුත්තො, අපි පස්සෙය්‍ය මාතර’’න්ති.

තත්ථ **නිවාපානීති** තෙසු තෙසු ඨානෙසු නිවුතානි නිවාපානි. **පානභොජනන්ති** පානීයඤ්ච අවසෙසතිණඤ්ච. **තං රාජපිණ්ඩන්ති** තං රඤ්ඤො සන්තකං සඞ්කඩ්ඪිත්වා සමොධානකට්ඨෙන පිණ්ඩං. **අවභොත්තුන්ති** දුබ්භුත්තං භුඤ්ජිතුං. රඤ්ඤො හි කිච්චං අනිප්ඵාදෙන්තො තං අවභුත්තං භුඤ්ජති නාම, ස්වාහං එවං අවභොත්තුං න උස්සහාමීති වදති. **බ්‍රාහ්මණ මුස්සහෙති** එත්ථ **බ්‍රාහ්මණාති** ආලපනං, ම-කාරො පදසන්ධිවසෙන වුත්තො.

ඔදහිස්සාමහං පස්සං, ඛුරප්පානිස්ස රාජිනොති අහං, බ්‍රාහ්මණ, අත්තනො වාරෙ සම්පත්තෙ ඛුරප්පං සන්නය්හිත්වා ආගතස්ස රඤ්ඤො මිගයූථතො නික්ඛමිත්වා එකමන්තෙ ඨත්වා ‘‘මං විජ්ඣ, මහාරාජා’’ති වත්වා අත්තනො මහාඵාසුකපස්සං ඔදහිස්සාමි ඔඩ්ඩෙස්සාමි. **සුඛිතො මුත්තොති** තදා අහං මරණභයා මුත්තො සුඛිතො නිද්දුක්ඛො රඤ්ඤා අනුඤ්ඤාතො අපි නාම මාතරං පස්සෙය්‍යන්ති.

තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණො පක්කාමි. අපරභාගෙ තස්ස වාරදිවසෙ රාජා මහන්තෙන පරිවාරෙන උය්‍යානං ආගච්ඡි. මහාසත්තො එකමන්තෙ අට්ඨාසි. රාජා ‘‘මිගං විජ්ඣිස්සාමී’’ති ඛුරප්පං සන්නය්හි. මහාසත්තො යථා අඤ්ඤෙ මරණභයතජ්ජිතා පලායන්ති, එවං අපලායිත්වා නිබ්භයො හුත්වා මෙත්තං පුරෙචාරිකං කත්වා මහාඵාසුකපස්සං ඔදහිත්වා නිච්චලොව අට්ඨාසි. රාජා තස්ස මෙත්තානුභාවෙන සරං විස්සජ්ජෙතුං නාසක්ඛි. මහාසත්තො ‘‘කිං, මහාරාජ, සරං න මුච්චෙසි, මුඤ්චාහී’’ති ආහ. ‘‘න සක්කොමි, මිගරාජා’’ති. ‘‘තෙන හි ගුණවන්තානං ගුණං ජාන, මහාරාජා’’ති. තදා රාජා බොධිසත්තෙ පසීදිත්වා ධනුං ඡඩ්ඩෙත්වා ‘‘ඉමං අචිත්තකං කලිඞ්ගරකණ්ඩම්පි තාව තව ගුණං ජානාති, අහං සචිත්තකො මනුස්සභූතොපි තව ගුණං න ජානාමි, මිගරාජ, මය්හං ඛම, අභයං තෙ දම්මී’’ති ආහ. ‘‘මහාරාජ, මය්හං තාව අභයං දෙසි, අයං පන උය්‍යානෙ මිගගණො කිං කරිස්සතී’’ති? ‘‘එතස්සපි අභයං දම්මී’’ති. එවං මහාසත්තො **නිග්‍රොධජාතකෙ** (ජා. 1.1.12) වුත්තනයෙනෙව සබ්බෙසං අරඤ්ඤෙ මිගානං ආකාසගතසකුණානං ජලචරමච්ඡානඤ්ච අභයං දාපෙත්වා රාජානං පඤ්චසු සීලෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා ‘‘මහාරාජ, රඤ්ඤා නාම අගතිගමනං පහාය දස රාජධම්මෙ අකොපෙන්තෙන ධම්මෙන සමෙන රජ්ජං කාරෙතුං වට්ටතී’’ති.

‘‘දානං සීලං පරිච්චාගං, අජ්ජවං මද්දවං තපං;
අක්කොධං අවිහිංසඤ්ච, ඛන්තිඤ්ච අවිරොධනං.

‘‘ඉච්චෙතෙ කුසලෙ ධම්මෙ, ඨිතෙ පස්සාමි අත්තනි;
තතො මෙ ජායතෙ පීති, සොමනස්සඤ්චනප්පක’’න්ති. (ජා. 2.21.176-177) –

එවං වුත්තෙ රාජධම්මෙ ගාථාබන්ධෙනෙව දෙසෙත්වා කතිපාහං රඤ්ඤො සන්තිකෙ වසිත්වා නගරෙ සබ්බසත්තානං අභයදානපකාසනත්ථං සුවණ්ණභෙරිං චරාපෙත්වා ‘‘අප්පමත්තො හොහි, මහාරාජා’’ති වත්වා මාතාපිතූනං දස්සනත්ථාය ගතො.

74.

‘‘මිගරාජා පුරෙ ආසිං, කොසලස්ස නිකෙතනෙ;
නන්දියො නාම නාමෙන, අභිරූපො චතුප්පදො.

75.

‘‘තං මං වධිතුමාගච්ඡි, දායස්මිං අජ්ජුනෙ වනෙ;
ධනුං ආරජ්ජං කත්වාන, උසුං සන්නය්හ කොසලො.

76.

‘‘තස්සාහං ඔදහිං පස්සං, බ්‍රහ්මප්පානිස්ස රාජිනො;
තදාහං සුඛිතො මුත්තො, මාතරං දට්ඨුමාගතො’’ති. –

ඉමා තිස්සො අභිසම්බුද්ධගාථා හොන්ති.

තත්ථ **කොසලස්ස නිකෙතනෙති** කොසලස්ස රඤ්ඤො නිකෙතනෙ වසනට්ඨානෙ, තස්ස සන්තිකෙ අරඤ්ඤස්මින්ති අත්ථො. **දායස්මින්ති** මිගානං වසනත්ථාය දින්නඋය්‍යානෙ. **ආරජ්ජං කත්වානාති** ජියාය සද්ධිං එකතො කත්වා, ආරොපෙත්වාති අත්ථො. **සන්නය්හාති** සන්නය්හිත්වා යොජෙත්වා. **ඔදහින්ති** ඔඩ්ඩෙසිං. **මාතරං දට්ඨුමාගතොති** දෙසනාසීසමෙතං, රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙත්වා සබ්බසත්තානං අභයත්ථාය සුවණ්ණභෙරිං චරාපෙත්වා මාතාපිතරො දට්ඨුං ආගතොස්මීති අත්ථො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ මාතුපොසකභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තදා මාතාපිතරො මහාරාජකුලානි අහෙසුං, බ්‍රාහ්මණො සාරිපුත්තො, රාජා ආනන්දො, නන්දියමිගරාජා පන අහමෙව අහොසින්ති.

නන්දියමිගරාජජාතකවණ්ණනා දසමා.

අවාරියවග්ගො පඨමො.

2. ඛරපුත්තවග්ගො

[386] 1. ඛරපුත්තජාතකවණ්ණනා

සච්චං කිරෙවමාහංසූති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො පුරාණදුතියිකාපලොභනං ආරබ්භ කථෙසි. තඤ්හි භික්ඛුං සත්ථා ‘‘සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු උක්කණ්ඨිතොසී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ආම, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘කෙන උක්කණ්ඨාපිතොසී’’ති වත්වා ‘‘පුරාණදුතියිකායා’’ති වුත්තෙ ‘‘භික්ඛු අයං තෙ ඉත්ථී අනත්ථකාරිකා, පුබ්බෙපි ත්වං ඉමං නිස්සාය අග්ගිං පවිසිත්වා මරන්තො පණ්ඩිතෙ නිස්සාය ජීවිතං ලභී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං සෙනකෙ නාම රඤ්ඤෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සක්කත්තං කාරෙසි. තදා සෙනකස්ස රඤ්ඤො එකෙන නාගරාජෙන සද්ධිං මිත්තභාවො හොති. සො කිර නාගරාජා නාගභවනා නික්ඛමිත්වා ථලෙ ගොචරං ගණ්හන්තො චරති. අථ නං ගාමදාරකා දිස්වා ‘‘සප්පො අය’’න්ති ලෙඩ්ඩුදණ්ඩාදීහි පහරිංසු. අථ රාජා උය්‍යානං කීළිතුං ගච්ඡන්තො දිස්වා ‘‘කිං එතෙ දාරකා කරොන්තී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘එකං සප්පං පහරන්තී’’ති සුත්වා ‘‘පහරිතුං මා දෙථ, පලාපෙථ නෙ’’ති පලාපෙසි. නාගරාජා ජීවිතං ලභිත්වා නාගභවනං ගන්ත්වා බහූනි රතනානි ආදාය අඩ්ඪරත්තසමයෙ රඤ්ඤො සයනඝරං පවිසිත්වා තානි රතනානි දත්වා ‘‘මහාරාජ, මයා තුම්හෙ නිස්සාය ජීවිතං ලද්ධ’’න්ති රඤ්ඤා සද්ධිං මිත්තභාවං කත්වා පුනප්පුනං ගන්ත්වා රාජානං පස්සති. සො අත්තනො නාගමාණවිකාසු එකං කාමෙසු අතිත්තං නාගමාණවිකං රක්ඛණත්ථාය රඤ්ඤො සන්තිකෙ ඨපෙත්වා ‘‘යදා එතං න පස්සසි, තදා ඉමං මන්තං පරිවත්තෙය්‍යාසී’’ති තස්ස එකං මන්තං අදාසි.

සො එකදිවසං උය්‍යානං ගන්ත්වා නාගමාණවිකාය සද්ධිං පොක්ඛරණියං උදකකීළං කීළි. නාගමාණවිකා එකං උදකසප්පං දිස්වා අත්තභාවං විජහිත්වා තෙන සද්ධිං අසද්ධම්මං පටිසෙවි. රාජා තං අපස්සන්තො ‘‘කහං නු ඛො ගතා’’ති මන්තං පරිවත්තෙත්වා අනාචාරං කරොන්තිං දිස්වා වෙළුපෙසිකාය පහරි. සා කුජ්ඣිත්වා තතො නාගභවනං ගන්ත්වා ‘‘කස්මා ආගතාසී’’ති පුට්ඨා ‘‘තුම්හාකං සහායො මං අත්තනො වචනං අගණ්හන්තිං පිට්ඨියං පහරී’’ති පහාරං දස්සෙසි. නාගරාජා තථතො අජානිත්වාව චත්තාරො නාගමාණවකෙ ආමන්තෙත්වා ‘‘ගච්ඡථ, සෙනකස්ස සයනඝරං පවිසිත්වා නාසවාතෙන තං භුසං විය විද්ධංසෙථා’’ති පෙසෙසි. තෙ ගන්ත්වා රඤ්ඤො සිරිසයනෙ නිපන්නකාලෙ ගබ්භං පවිසිංසු. තෙසං පවිසනවෙලායමෙව රාජා දෙවිං ආහ – ‘‘ජානාසි නු ඛො භද්දෙ, නාගමාණවිකාය ගතට්ඨාන’’න්ති? ‘‘න ජානාමි, දෙවා’’ති. ‘‘අජ්ජ සා අම්හාකං පොක්ඛරණියං කීළනකාලෙ අත්තභාවං විජහිත්වා එකෙන උදකසප්පෙන සද්ධිං අනාචාරං අකාසි, අථ නං අහං ‘එවං මා කරී’ති සික්ඛාපනත්ථාය වෙළුපෙසිකාය පහරිං, සා ‘නාගභවනං ගන්ත්වා සහායස්ස මෙ අඤ්ඤං කිඤ්චි කථෙත්වා මෙත්තිං භින්දෙය්‍යා’ති මෙ භයං

උප්පජ්ජතී''ති. තං සුත්වා නාගමාණවකා තතොව නිවත්තිත්වා නාගභවනං ගන්ත්වා නාගරාජස්ස තමත්ථං ආරොචෙසුං. සො සංවෙගප්පත්තො හුත්වා තඞ්ඛණඤ්ඤෙව රඤ්ඤො සයනඝරං ආගන්ත්වා තමත්ථං ආචික්ඛිත්වා ඛමාපෙත්වා ''ඉදං මෙ දණ්ඩකම්ම''න්ති සබ්බරුතජානනං නාම මන්තං දත්වා ''අයං, මහාරාජ, අනග්ඝො මන්තො, සචෙ ඉමං මන්තං අඤ්ඤස්ස දදෙය්‍යාසි, දත්වාව අග්ගිං පවිසිත්වා මරෙය්‍යාසී''ති ආහ. රාජා ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡි. සො තතො පට්ඨාය කිපිල්ලිකානම්පි සද්දං ජානාති.

තස්සෙකදිවසං මහාතලෙ නිසීදිත්වා මධුඵාණිතෙහි ඛාදනීයං ඛාදන්තස්ස එකං මධුබින්දු ච ඵාණිතබින්දු ච පූවඛණ්ඩඤ්ච භූමියං පති. එකා කිපිල්ලිකා තං දිස්වා ''රඤ්ඤො මහාතලෙ මධුචාටි භින්නා, ඵාණිතසකටං පූවසකටං නික්කුජ්ජිතං, මධුඵාණිතඤ්ච පූවඤ්ච ඛාදථා''ති විරවන්තී විචරති. අථ රාජා තස්සා රවං සුත්වා හසි. රඤ්ඤො සමීපෙ ඨිතා දෙවී ''කිං නු ඛො දිස්වා රාජා හසී''ති චින්තෙසි. තස්මිං ඛාදනීයං ඛාදිත්වා න්හත්වා පල්ලඞ්කෙ නිසින්නෙ එකං මක්ඛිකං සාමිකො ''එහි භද්දෙ, කිලෙසරතියා රමිස්සාමා''ති ආහ. අථ නං සා ''අධිවාසෙහි තාව සාමි, ඉදානි රඤ්ඤො ගන්ධෙ ආහරිස්සන්ති, තස්ස විලිම්පන්තස්ස පාදමූලෙ ගන්ධචුණ්ණං පතිස්සති, අහං තත්ථ වට්ටෙත්වා සුගන්ධා භවිස්සාමි, තතො රඤ්ඤො පිට්ඨියං නිපජ්ජිත්වා රමිස්සාමා''ති ආහ. රාජා තම්පි සද්දං සුත්වා හසි. දෙවීපි ''කිං නු ඛො දිස්වා හසී''ති පුන චින්තෙසි. පුන රඤ්ඤො සායමාසං භුඤ්ජන්තස්ස එකං භත්තසිත්ථං භූමියං පති. කිපිල්ලිකා ''රාජකුලෙ භත්තසකටං භග්ගං, භත්තං භුඤ්ජථා''ති විරවි. තං සුත්වා රාජා පුනපි හසි. දෙවී සුවණ්ණකටච්ඡුං ගහෙත්වා රාජානං පරිවිසන්තී ''මං නු ඛො දිස්වා රාජා හසතී''ති විතක්කෙසි.

සා රඤ්ඤා සද්ධිං සයනං ආරුය්හ නිපජ්ජනකාලෙ ''කිංකාරණා දෙව, හසී''ති පුච්ඡි. සො ''කිං තෙ මම හසිතකාරණෙනා''ති වත්වා පුනප්පුනං නිබද්ධො කථෙසි. අථ නං සා ''තුම්හාකං ජානනමන්තං මය්හං දෙථා''ති වත්වා ''න සක්කා දාතු''න්ති පටික්ඛිත්තාපි පුනප්පුනං නිබන්ධි. රාජා ''සචාහං ඉමං මන්තං තුය්හං දස්සාමි, මරිස්සාමී''ති ආහ. ''මරන්තොපි මය්හං දෙහි, දෙවා''ති. රාජා මාතුගාමවසිකො හුත්වා ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා ''ඉමිස්සා මන්තං දත්වා අග්ගිං පවිසිස්සාමී''ති රථෙන උය්‍යානං පායාසි.

තස්මිං ඛණෙ සක්කො ලොකං ඔලොකෙන්තො ඉමං කාරණං දිස්වා ''අයං බාලරාජා මාතුගාමං නිස්සාය 'අග්ගිං පවිසිස්සාමී'ති ගච්ඡති, ජීවිතමස්ස දස්සාමී''ති සුජං අසුරකඤ්ඤං ආදාය බාරාණසිං ආගන්ත්වා තං අජිකං කත්වා අත්තනා අජො හුත්වා ''මහාජනො මා පස්සතූ''ති අධිට්ඨාය රඤ්ඤො රථස්ස පුරතො අහොසි. තං රාජා චෙව රථෙ යුත්තසින්ධවා ච පස්සන්ති, අඤ්ඤො කොචි න පස්සති. අජො කථාසමුට්ඨාපනත්ථං රථපුරතො අජිකාය සද්ධිං මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවන්තො විය අහොසි.

තමෙකො රථෙ යුත්තසින්ධවො දිස්වා ''සම්ම අජරාජ, මයං පුබ්බෙ 'අජා කිර බාලා අහිරිකා'ති අස්සුම්හ, න ච තං පස්සිම්හ, ත්වං පන රහො පටිච්ඡන්නට්ඨානෙ කත්තබ්බං අනාචාරං අම්හාකං එත්තකානං පස්සන්තානඤ්ඤෙව කරොසි, න ලජ්ජසි, තං නො පුබ්බෙ සුතං ඉමිනා දිට්ඨෙන සමෙතී''ති වත්වා පඨමං ගාථමාහ –

77.

''සච්චං කිරෙවමාහංසු, වස්තං බාලොති පණ්ඩිතා;
පස්ස බාලො රහොකම්මං, ආවිකුබ්බං න බුජ්ඣතී''ති.

තත්ථ **වස්තන්ති** අජං. **පණ්ඩිතාති** ඤාණසම්පන්නා තං බාලොති වදන්ති, සච්චං කිර වදන්ති. **පස්සාති** ආලපනං, පස්සථාහි අත්ථො. **න බුජ්ඣතීති** එවං කාතුං අයුත්තන්ති න ජානාති.

තං සුත්වා අජො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

78.

''ත්වං ඛොපි සම්ම බාලොසි, ඛරපුත්ත විජානහි;
රජ්ජුයා හි පරික්ඛිත්තො, වඞ්කොට්ඨො ඔහිතොමුඛො.

79.

''අපරම්පි සම්ම තෙ බාල්‍යං, යො මුත්තො න පලායසි;
සො ච බාලතරො සම්ම, යං ත්වං වහසි සෙනක''න්ති.

තත්ථ **ත්වං ඛොපි සම්මාති** සම්ම සින්ධව මයාපි ඛො ත්වං බාලතරො. **ඛරපුත්තාති** සො කිර ගද්‍රභස්ස ජාතකො, තෙන තං එවමාහ. **විජානහීති** අහමෙව බාලොති එවං ජානාහි. **පරික්ඛිත්තොති** යුගෙන සද්ධිං ගීවාය පරික්ඛිත්තො. **වඞ්කොට්ඨොති** වඞ්කමුඛට්ඨො. **ඔහිතොමුඛොති** මුඛබන්ධනෙන පිහිතමුඛො. **යො මුත්තො න පලායසීති** යො ත්වං රථතො මුත්තො සමානො මුත්තකාලෙ පලායිත්වා අරඤ්ඤං න පවිසසි, තං තෙ අපලායනං අපරම්පි බාල්‍යං, **සො ච බාලතරොති** යං ත්වං සෙනකං වහසි, සො සෙනකො තයාපි බාලතරො.

රාජා තෙසං උභින්නම්පි කථං ජානාති, තස්මා තං සුණන්තො සණිකං රථං පෙසෙසි. සින්ධවොපි තස්ස කථං සුත්වා පුන චතුත්ථං ගාථමාහ –

80.

''යං නු සම්ම අහං බාලො, අජරාජ විජානහි;
අථ කෙන සෙනකො බාලො, තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතො''ති.

තත්ථ **යන්ති** කරණත්ථෙ පච්චත්තවචනං. **නූති** අනුස්සවත්ථෙ නිපාතො. ඉදං වුත්තං හොති – සම්ම අජරාජ, යෙන තාව තිරච්ඡානගතත්තෙන කාරණෙන අහං බාලො, තං ත්වං කාරණං ජානාහි, සක්කා එතං තයා ඤාතුං, අහඤ්හි තිරච්ඡානගතත්තාව බාලො, තස්මා මං බරපුත්තාතිආදීනි වදන්තො සුට්ඨු වදසි, අයං පන සෙනකො රාජා කෙන කාරණෙන බාලො, තං මෙ කාරණං පුච්ඡිතො අක්ඛාහීති.

තං සුත්වා අජො ආචික්ඛන්තො පඤ්චමං ගාථමාහ –

81.

‘‘උත්තමත්ථං ලභිත්වාන, භරියාය යො පදස්සති;
තෙන ජහිස්සතත්තානං, සා චෙවස්ස න හෙස්සතී’’ති.

තත්ථ **උත්තමත්ථන්ති** සබ්බරුතජානනමන්තං. **තෙනාති** තස්සා මන්තප්පදානසඞ්ඛාතෙන කාරණෙන තං දත්වා අග්ගිං පවිසන්තො අත්තානඤ්ච ජහිස්සති, සා ච තස්ස භරියා න භවිස්සති, තස්මා එස තයාපි බාලතරො, යො ලද්ධං යසං රක්ඛිතුං න සක්කොතීති.

රාජා තස්ස වචනං සුත්වා ‘‘අජරාජ, අම්හාකං සොත්ථිං කරොන්තොපි ත්වඤ්ඤෙව කරිස්සසි, කථෙහි තාව නො කත්තබ්බයුත්තක’’න්ති ආහ. අථ නං අජරාජා ‘‘මහාරාජ, ඉමෙසං සත්තානං අත්තනා අඤ්ඤො පියතරො නාම නත්ථි, එකං පියභණ්ඩං නිස්සාය අත්තානං නාසෙතුං ලද්ධයසං පහාතුං න වට්ටතී’’ති වත්වා ඡට්ඨං ගාථමාහ –

82.

‘‘න වෙ පියම්මෙති ජනින්ද තාදිසො, අත්තං නිරංකත්වා පියානි සෙවති;
අත්තාව සෙය්‍යො පරමා ච සෙය්‍යො, ලබ්භා පියා ඔචිතත්ථෙන පච්ඡා’’ති.

තත්ථ **පියම්මෙති** පියං මෙ, අයමෙව වා පාඨො. ඉදං වුත්තං හොති – ජනින්ද, තාදිසො තුම්හාදිසො යසමහත්තෙ ඨිතො පුග්ගලො එකං පියභණ්ඩං නිස්සාය ‘‘ඉදං පියං මෙ’’ති අත්තං නිරංකත්වා අත්තානං ඡඩ්ඩෙත්වා තානි පියානි න සෙවතෙව. කිංකාරණා? **අත්තාව සෙය්‍යො පරමා ච සෙය්‍යොති**, යස්මා සතගුණෙන සහස්සගුණෙන අත්තාව සෙය්‍යො වරො උත්තමො, පරමා ච සෙය්‍යො, පරමා උත්තමාපි අඤ්ඤස්මා පියභණ්ඩාති අත්ථො. එත්ථ හි ච-කාරො පි-කාරත්ථෙ නිපාතොති දට්ඨබ්බො. **ලබ්භා පියා ඔචිතත්ථෙන පච්ඡාති** ඔචිතත්ථෙන වඩ්ඪිතත්ථෙන යසසම්පන්නෙන පුරිසෙන පච්ඡා පියා නාම සක්කා ලද්ධුං, න තස්සා කාරණා අත්තා නාසෙතබ්බොති.

එවං මහාසත්තො රඤ්ඤො ඔවාදං අදාසි. රාජා තුස්සිත්වා ‘‘අජරාජ, කුතො ආගතොසී’’ති පුච්ඡි. සක්කො අහං, මහාරාජ, තව අනුකම්පාය තං මරණා මොචෙතුං ආගතොම්හීති. දෙවරාජ, අහං එතිස්සා ‘‘මන්තං දස්සාමී’’ති අවචං, ඉදානි ‘‘කිං කරොමී’’ති? ‘‘මහාරාජ, තුම්හාකං උභින්නම්පි විනාසෙන කිච්චං නත්ථි, ‘සිප්පස්ස උපචාරො’ති වත්වා එතං කතිපයෙ පහාරෙ පහරාපෙහි, ඉමිනා උපායෙන න ගණ්හිස්සතී’’ති. රාජා ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡි. මහාසත්තො රඤ්ඤො ඔවාදං දත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො. රාජා උය්‍යානං ගන්ත්වා දෙවිං පක්කොසාපෙත්වා ආහ ‘‘ගණ්හිස්සසි භද්දෙ, මන්ත’’න්ති? ‘‘ආම, දෙවා’’ති. ‘‘තෙන හි උපචාරං කරොමී’’ති. ‘‘කො උපචාරො’’ති? ‘‘පිට්ඨියං පහාරසතෙ පවත්තමානෙ සද්දං කාතුං න වට්ටතී’’ති. සා මන්තලොභෙන ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡි. රාජා චොරඝාතකෙ පක්කොසාපෙත්වා කසා ගාහාපෙත්වා උභොසු පස්සෙසු පහරාපෙසි. සා ද්වෙ තයො පහාරෙ අධිවාසෙත්වා තතො පරං ‘‘න මෙ මන්තෙන අත්ථො’’ති රවි. අථ නං රාජා ‘‘ත්වං මං මාරෙත්වා මන්තං ගණ්හිතුකාමාසී’’ති පිට්ඨියං නිච්චම්මං කාරෙත්වා විස්සජ්ජාපෙසි. සා තතො පට්ඨාය පුන කථෙතුං නාසක්ඛි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තදා රාජා උක්කණ්ඨිතභික්ඛු අහොසි, දෙවී පුරාණදුතියිකා, අස්සො සාරිපුත්තො, සක්කො පන අහමෙව අහොසින්ති.

ඛරපුත්තජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[387] 2. සූචිජාතකවණ්ණනා

අකක්කසං අඵරුසන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො පඤ්ඤාපාරමිං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු **මහාඋමඞ්ගජාතකෙ** (ජා. 2.22.590 ආදයො) ආවි භවිස්සති. තදා පන සත්ථා භික්ඛූ ආමන්තෙත්වා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි තථාගතො පඤ්ඤවා උපායකුසලොයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කාසිරට්ඨෙ කම්මාරකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො පරියොදාතසිප්පො අහොසි. මාතාපිතරො පනස්ස දලිද්දා, තෙසං ගාමතො අවිදූරෙ අඤ්ඤො සහස්සකුටිකො කම්මාරගාමො. තත්ථ කම්මාරසහස්සජෙට්ඨකො කම්මාරො රාජවල්ලභො අඩ්ඪො මහද්ධනො, තස්සෙකා ධීතා අහොසි උත්තමරූපධරා දෙවච්ඡරාපටිභාගා ජනපදකල්‍යාණිලක්ඛණෙහි සමන්නාගතා. සාමන්තගාමෙසු මනුස්සා වාසිඵරසුඵාලපාචනාදිකාරාපනත්ථාය තං ගාමං ගන්ත්වා යෙභුය්‍යෙන තං කුමාරිකං පස්සන්ති, තෙ අත්තනො අත්තනො ගාමං ගන්ත්වා

නිසින්නට්ඨානාදීසු තස්සා රූපං වණ්ණෙන්ති. බොධිසත්තො තං සුත්වා සවනසංසග්ගෙන බජ්ඣිත්වා ‘‘පාදපරිචාරිකං නං කරිස්සාමී’’ති උත්තමජාතිකං අයං ගහෙත්වා එකං සුඛුමං ඝනං සූචිං කත්වා පාසෙ විජ්ඣිත්වා උදකෙ උප්පිලාපෙත්වා අපරම්පි තථාරූපමෙව තස්සා කොසකං කත්වා පාසෙ විජ්ඣි. ඉමිනා නියාමෙන තස්සා සත්ත කොසකෙ අකාසි, ‘‘කථං අකාසී’’ති න වත්තබ්බං. බොධිසත්තානඤ්හි ඤාණමහන්තතාය කරණං සමිජ්ඣතියෙව. සො තං සූචිං නාළිකාය පක්ඛිපිත්වා ඔවට්ටිකාය කත්වා තං ගාමං ගන්ත්වා කම්මාරජෙට්ඨකස්ස වසනවීථිං පුච්ඡිත්වා තත්ථ ගන්ත්වා ද්වාරෙ ඨත්වා ‘‘කො මම හත්ථතො එවරූපං නාම සූචිං මූලෙන කිණිතුං ඉච්ඡතී’’ති සූචිං වණ්ණෙන්තො ජෙට්ඨකකම්මාරස්ස ඝරද්වාරසමීපෙ ඨත්වා පඨමං ගාථමාහ –

83.

‘‘අකක්කසං අඵරුසං, ඛරධොතං සුපාසියං;
සුඛුමං තිඛිණග්ගඤ්ච, කො සූචිං කෙතුමිච්ඡතී’’ති.

තස්සත්ථො – මම පටලස්ස වා තිලකස්ස වා ඔධිනො වා අභාවෙන **අකක්කසං,** සුමට්ඨතාය **අඵරුසං,** ඛරෙන පාසාණෙන ධොතත්තා **ඛරධොතං,** සුන්දරෙන සුවිද්ධෙන පාසෙන සමන්නාගතත්තා **සුපාසියං,** සණ්හතාය **සුඛුමං,** අග්ගස්ස තිඛිණතාය **තිඛිණග්ගං** සූචිං මම හත්ථතො මූලං දත්වා කො කිණිතුං ඉච්ඡතීති.

එවඤ්ච පන වත්වා පුනපි තං වණ්ණෙන්තො දුතියං ගාථමාහ –

84.

‘‘සුමජ්ජඤ්ච සුපාසඤ්ච, අනුපුබ්බං සුවට්ටිතං;
ඝනඝාතිමං පටිථද්ධං, කො සූචිං කෙතුමිච්ඡතී’’ති.

තත්ථ **සුමජ්ජඤ්චාති** කුරුවින්දකචුණ්ණෙන සුට්ඨු මජ්ජිතං. **සුපාසඤ්චාති** සණ්හෙන පාසවෙධකෙන විද්ධත්තා සුන්දරපාසං. **ඝනඝාතිම**න්ති යා ඝාතියමානා අධිකරණිං අනුපවිසති, අයං ‘‘ඝනඝාතිමා’’ති වුච්චති, තාදිසින්ති අත්ථො. **පටිථද්ධ**න්ති ථද්ධං අමුදුකං.

තස්මිං ඛණෙ සා කුමාරිකා භුත්තපාතරාසං පිතරං දරථපටිප්පස්සම්භනත්ථං චූළසයනෙ නිපන්නං තාලවණ්ටෙන බීජයමානා බොධිසත්තස්ස මධුරසද්දං සුත්වා අල්ලමංසපිණ්ඩෙන හදයෙ පහටා විය ඝටසහස්සෙන නිබ්බාපිතදරථා විය හුත්වා ‘‘කො නු ඛො එස අතිමධුරෙන සද්දෙන කම්මාරානං වසනගාමෙ සූචිං වික්කිණාති, කෙන නු ඛො කම්මෙන ආගතො, ජානිස්සාමි න’’න්ති තාලවණ්ටං ඨපෙත්වා ගෙහා නික්ඛම්ම බහිආළින්දකෙ ඨත්වා තෙන සද්ධිං කථෙසි. බොධිසත්තානඤ්හි පත්ථිතං නාම සමිජ්ඣති, සො හි තස්සායෙවත්ථාය තං ගාමං ආගතො. සා ච තෙන

සද්ධිං කථෙන්තී ‘‘මාණව, සකලරට්ඨවාසිනො සූචිආදීනං අත්ථාය ඉමං ගාමං ආගච්ඡන්ති, ත්වං බාලතාය කම්මාරගාමෙ සූචිං වික්කිණිතුං ඉච්ඡසි, සචෙපි දිවසං සූචියා වණ්ණං භාසිස්සසි, න තෙ කොචි හත්ථතො සූචිං ගණ්හිස්සති, සචෙ ත්වං මූලං ලද්ධුං ඉච්ඡසි, අඤ්ඤං ගාමං යාහී’’ති වත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

84.

‘‘ඉතොදානි පතායන්ති, සූචියො බළිසානි ච;

කොයං කම්මාරගාමස්මිං, සූචිං වික්කෙතුමිච්ඡති.

85.

‘‘ඉතො සත්ථානි ගච්ඡන්ති, කම්මන්තා විවිධා පුථූ;

කොයං කම්මාරගාමස්මිං, සූචිං වික්කෙතුමිච්ඡතී’’ති.

තත්ථ **ඉතොදානීති** ඉමස්මිං රට්ඨෙ ඉදානි සූචියො ච බළිසානි ච අඤ්ඤානි ච උපකරණානි ඉමම්හා කම්මාරගාමා පතායන්ති නික්ඛමන්ති, තං තං දිසං පත්ථරන්තා නිග්ගච්ඡන්ති. **කොයන්ති** එවං සන්තෙ කො අයං ඉමස්මිං කම්මාරගාමෙ සූචිං වික්කිණිතුං ඉච්ඡති. **සත්ථානීති** බාරාණසිං ගච්ඡන්තානි නානප්පකාරානි සත්ථානි ඉතොව ගච්ඡන්ති. **විවිධා පුථූති** නානප්පකාරා බහූ කම්මන්තාපි සකලරට්ඨවාසීනං ඉතො ගහිතඋපකරණෙහෙව පවත්තන්ති.

බොධිසත්තො තස්සා වචනං සුත්වා ‘‘භද්දෙ, ත්වං අජානන්තී අඤ්ඤාණෙන එවං වදෙසී’’ති වත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

86.

‘‘සූචිං කම්මාරගාමස්මිං, වික්කෙතබ්බා පජානතා;

ආචරියාව ජානන්ති, කම්මං සුකතදුක්කටං.

87.

‘‘ඉමඤ්චෙ තෙ පිතා භද්දෙ, සූචිං ජඤ්ඤා මයා කතං;

තයා ච මං නිමන්තෙය්‍ය, යඤ්චත්ථඤ්ඤං ඝරෙ ධන’’න්ති.

තත්ථ **සූචින්ති** විභත්තිවිපල්ලාසො කතො. ඉදං වුත්තං හොති – සූචි නාම පජානතා පණ්ඩිතෙන පුරිසෙන කම්මාරගාමස්මිංයෙව වික්කෙතබ්බා. කිංකාරණා? **ආචරියාව ජානන්ති, කම්මං සුකතදුක්කටන්ති**, තස්ස තස්ස සිප්පස්ස ආචරියාව තස්මිං තස්මිං සිප්පෙ සුකතදුක්කටකම්මං ජානන්ති, ස්වාහං කම්මාරකම්මං අජානන්තානං ගහපතිකානං ගාමං ගන්ත්වා මම සූචියා සුකතදුක්කටභාවං කථං ජානාපෙස්සාමි, ඉමස්මිං පන ගාමෙ මම බලං ජානාපෙස්සාමීති. එවං බොධිසත්තො ඉමාය ගාථාය අත්තනො බලං වණ්ණෙසි.

තයා ච මං නිමන්තෙය්‍යාති භද්දෙ සචෙ තව පිතා ඉමං මයා කතං සූචිං ‘‘ඊදිසා වා එසා, එවං වා කතා’’ති ජානෙය්‍ය, ‘‘ඉමං මෙ ධීතරං තව පාදපරිචාරිකං දම්මි, ගණ්හාහි න’’න්ති එවං තයා ච මං නිමන්තෙය්‍ය. **යඤ්චත්ථඤ්ඤං සරෙ ධනන්ති** යඤ්ච අඤ්ඤං සවිඤ්ඤාණකං වා අවිඤ්ඤාණකං වා සරෙ ධනං අත්ථි, තෙන මං නිමන්තෙය්‍ය. ‘‘යඤ්චස්සඤ්ඤ’’න්තිපි පාඨො, යඤ්ච අස්ස සරෙ අඤ්ඤං ධනං අත්ථීති අත්ථො.

කම්මාරජෙට්ඨකො සබ්බං තෙසං කථං සුත්වා ‘‘අම්මා’’ති ධීතරං පක්කොසිත්වා ‘‘කෙන සද්ධිං සල්ලපසී’’ති පුච්ඡි. තාත, එකො පුරිසො සූචිං වික්කිණාති, තෙන සද්ධිං සල්ලපෙමීති. ‘‘තෙන හි පක්කොසාහි න’’න්ති. සා ගන්ත්වා පක්කොසි. බොධිසත්තො ගෙහං පවිසිත්වා කම්මාරජෙට්ඨකං වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. අථ නං සො ‘‘කතරගාමවාසිකොසී’’ති පුච්ඡි. ‘‘අහං අසුකගාමවාසිකොම්හි අසුකකම්මාරස්ස පුත්තො’’ති. ‘‘කස්මා ඉධාගතොසී’’ති. ‘‘සූචිවික්කයත්ථාය’’ති. ‘‘ආහර, සූචිං තෙ පස්සාමා’’ති. බොධිසත්තො අත්තනො ගුණං සබ්බෙසං මජ්ඣෙ පකාසෙතුකාමො ‘‘නනු එකකානං ඔලොකිතතො සබ්බෙසං මජ්ඣෙ ඔලොකෙතුං වරතර’’න්ති ආහ. සො ‘‘සාධු, තාතා’’ති සබ්බෙ කම්මාරෙ සන්නිපාතාපෙත්වා තෙහි පරිවුතො ‘‘ආහර, තාත, මයං පස්සාම තෙ සූචි’’න්ති ආහ. ‘‘ආචරිය, එකං අධිකරණිඤ්ච උදකපූරඤ්ච කංසථාලං ආහරාපෙථා’’ති. සො ආහරාපෙසි. බොධිසත්තො ඔවට්ටිකතො සූචිනාළිකං නීහරිත්වා අදාසි. කම්මාරජෙට්ඨකො තතො සූචිං නීහරිත්වා ‘‘තාත, අයං සූචී’’ති පුච්ඡි. ‘‘නායං සූචි, කොසකො එසො’’ති. සො උපධාරෙන්තො නෙව අන්තං, න කොටිං අද්දස. බොධිසත්තො ආහරාපෙත්වා නඛෙන කොසකං අපනෙත්වා ‘‘අයං සූචි, අයං කොසකො’’ති මහාජනස්ස දස්සෙත්වා සූචිං ආචරියස්ස හත්ථෙ, කොසකං පාදමූලෙ ඨපෙසි. පුන තෙන ‘‘අයං මඤ්ඤෙ සූචී’’ති වුත්තො ‘‘අයම්පි සූචිකොසකොයෙවා’’ති වත්වා නඛෙන පහරන්තො පටිපාටියා ඡ සූචිකොසකෙ කම්මාරජෙට්ඨකස්ස පාදමූලෙ ඨපෙත්වා ‘‘අයං සූචී’’ති තස්ස හත්ථෙ ඨපෙසි. කම්මාරසහස්සානි අඞ්ගුලියො ඵොටෙසුං, චෙලුක්ඛෙපා පවත්තිංසු.

අථ නං කම්මාරජෙට්ඨකො ‘‘තාත, ඉමාය සූචියා කිං බල’’න්ති පුච්ඡි. ‘‘ආචරිය බලවතා පුරිසෙන අධිකරණිං උක්ඛිපාපෙත්වා අධිකරණියා හෙට්ඨා උදකපාතිං ඨපාපෙත්වා අධිකරණියා මජ්ඣෙ ඉමං සූචිං පහරථා’’ති. සො තථා කාරෙත්වා අධිකරණියා මජ්ඣෙ සූචිං අග්ගෙන පහරි. සා අධිකරණිං විනිවිජ්ඣිත්වා උදකපිට්ඨෙ කෙසග්ගමත්තම්පි උද්ධං වා අධො වා අහුත්වා තිරියං පතිට්ඨාසි. සබ්බෙ කම්මාරා ‘‘අම්හෙහි එත්තකං කාලං ‘කම්මාරා නාම එදිසා හොන්තී’ති සුතිවසෙනපි න සුතපුබ්බ’’න්ති අඞ්ගුලියො ඵොටෙත්වා චෙලුක්ඛෙපසහස්සං පවත්තයිංසු. කම්මාරජෙට්ඨකො ධීතරං පක්කොසිත්වා තස්මිඤ්ඤෙව පරිසමජ්ඣෙ

‘‘අයං කුමාරිකා තුය්හමෙව අනුච්ඡවිකා’’ති උදකං පාතෙත්වා අදාසි. සො අපරභාගෙ කම්මාරජෙට්ඨකස්ස අච්චයෙන තස්මිං ගාමෙ කම්මාරජෙට්ඨකො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා කම්මාරජෙට්ඨකස්ස ධීතා රාහුලමාතා අහොසි, පණ්ඩිතකම්මාරපුත්තො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සූචිජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[388] 3. තුණ්ඩිලජාතකවණ්ණනා

නවඡන්නකෙති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං මරණභීරුකං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර සාවත්ථිවාසී කුලපුත්තො බුද්ධසාසනෙ පබ්බජිත්වා මරණභීරුකො අහොසි, අප්පමත්තකම්පි සාඛාචලනං දණ්ඩකපතනං සකුණචතුප්පදසද්දං වා අඤ්ඤං වා තථාරූපං සුත්වා මරණභයතජ්ජිතො හුත්වා කුච්ඡියං විද්ධසසො විය කම්පන්තො විචරි. භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘ආවුසො, අසුකො කිර භික්ඛු මරණභීරුකො අප්පමත්තකම්පි සද්දං සුත්වා විකම්පමානො පලායති, ඉමෙසඤ්හි සත්තානං මරණමෙව ධුවං, ජීවිතං අද්ධුවං, නනු තදෙව යොනිසො මනසි කාතබ්බ’’න්ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ තං භික්ඛුං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු මරණභීරුකො’’ති වත්වා ‘‘ආම, භන්තෙ’’ති තෙන පටිඤ්ඤාතො ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස මරණභීරුකොයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සූකරියා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං ගණ්හි. සූකරී පරිණතගබ්භා ද්වෙ පුත්තෙ විජායි. සා එකදිවසං තෙ ගහෙත්වා එකස්මිං ආවාටෙ නිපජ්ජි. අථෙකා බාරාණසිද්වාරගාමවාසිනී මහල්ලිකා කප්පාසඛෙත්තතො පච්ඡිපූරං කප්පාසං ආදාය යට්ඨියා භූමිං ආකොටෙන්තී ආගච්ඡි. සූකරී තං සද්දං සුත්වා මරණභයෙන පුත්තකෙ ඡඩ්ඩෙත්වා පලායි. මහල්ලිකා සූකරපොතකෙ දිස්වා පුත්තසඤ්ඤං පටිලභිත්වා පච්ඡියං පක්ඛිපිත්වා ඝරං නෙත්වා ජෙට්ඨකස්ස මහාතුණ්ඩිලො, කනිට්ඨස්ස චූළතුණ්ඩිලොති නාමං කරිත්වා තෙ පුත්තකෙ විය පොසෙසි. තෙ අපරභාගෙ වඩ්ඪිත්වා ථූලසරීරා අහෙසුං. මහල්ලිකා ‘‘ඉමෙ නො මූලෙන දෙහී’’ති වුච්චමානාපි ‘‘පුත්තා මෙ’’ති වත්වා කස්සචි න දෙති. අථෙකස්මිං ඡණකාලෙ ධුත්තා සුරං පිවන්තා මංසෙ ඛීණෙ ‘‘කුතො නු ඛො මංසං ලභිස්සාමා’’ති වීමංසන්තා මහල්ලිකාය ගෙහෙ සූකරානං අත්ථිභාවං ඤත්වා මූලං ගහෙත්වා තත්ථ ගන්ත්වා ‘‘අම්ම, මූලං ගහෙත්වා එකං නො සූකරං දෙහී’’ති ආහංසු. සා ‘‘අලං, තාතා, පුත්තා මෙ එතෙ, පුත්තං නාම මංසං ඛාදනත්ථාය කිණන්තානං දදන්තා නාම

නත්ථී''ති පටික්ඛිපි. ධුත්තා ''අම්ම, මනුස්සානං සූකරා නාම පුත්තා න හොන්ති, දෙහි නො''ති පුනප්පුනං යාචන්තාපි අලභිත්වා මහල්ලිකං සුරං පායෙත්වා මත්තකාලෙ ''අම්ම, සූකරෙහි කිං කරිස්සසි, මූලං ගහෙත්වා පරිබ්බයං කරොහී''ති තස්සා හත්ථෙ කහාපණෙ ඨපයිංසු.

සා කහාපණෙ ගහෙත්වා ''තාතා, මහාතුණ්ඩිලං දාතුං න සක්කොමි. චූළතුණ්ඩිලං පන ගණ්හථා''ති ආහ. ''කහං සො''ති? ''අයං එතස්මිං ගච්ඡෙති, සද්දමස්ස දෙහී''ති. ''ආහාරං න පස්සාමී''ති. ධුත්තා මූලෙන එකං භත්තපාතිං ආහරාපෙසුං. මහල්ලිකා තං ගහෙත්වා ද්වාරෙ ඨපිතං සූකරදොණිං පූරෙත්වා දොණිසමීපෙ අට්ඨාසි. තිංසමත්තාපි ධුත්තා පාසහත්ථා තත්ථෙව අට්ඨංසු. මහල්ලිකා ''තාත, චූළතුණ්ඩිල, එහී''ති තස්ස සද්දමකාසි. තං සුත්වා මහාතුණ්ඩිලො ''එත්තකං කාලං මම මාතරා චූළතුණ්ඩිලස්ස සද්දො න දින්නපුබ්බො, මංයෙව පඨමං සද්දායති, අවස්සං අජ්ජ අම්හාකං භයං උප්පන්නං භවිස්සතී''ති අඤ්ඤාසි. සො කනිට්ඨං ආමන්තෙසි ''තාත, මම මාතා තං පක්කොසති, ගච්ඡ තාව ජානාහී''ති. සො ගච්ඡා නික්ඛමිත්වා භත්තදොණිසමීපෙ තෙසං ඨිතභාවං දිස්වා ''අජ්ජ මෙ මරණං උප්පන්න''න්ති මරණභයතජ්ජිතො නිවත්තිත්වා කම්පමානො භාතු සන්තිකං ආගන්ත්වා ථම්භිතුං නාසක්ඛි, කම්පමානො පරිබ්භමි. මහාතුණ්ඩිලො තං දිස්වා ''තාත, ත්වං අජ්ජ පන පවෙධසි පරිබ්භමසි, පවිසනට්ඨානං ඔලොකෙසි, කිං නාමෙතං කරොසී''ති පුච්ඡි. සො අත්තනා දිට්ඨකාරණං කථෙන්තො පඨමං ගාථමාහ –

88.

''නවඡන්නකෙදානි දියාති, පුණ්ණායං දොණි සුවාමිනී ඨිතා;
බහුකෙ ජනෙ පාසපාණිකෙ, නො ච ඛො මෙ පටිභාති භුඤ්ජිතු''න්ති.

තත්ථ **නවඡන්නකෙදානි දියාතීති** භාතික, පුබ්බෙ අම්හාකං කුණ්ඩකයාගු වා ඛධාමහත්තං වා දියාති, අජ්ජ පන නවඡන්නකං නවාකාරං දානං දියාති. **පුණ්ණායං දොණීති** අයං අම්හාකං භත්තදොණි සුද්ධභත්තස්ස පුණ්ණා. **සුවාමිනී ඨිතාති** අයාාපි නො තස්සා සන්තිකෙ ඨිතා. **බහුකෙ ජනෙති** න කෙවලඤ්ච අයාාව, අඤ්ඤෙපි බහුකො ජනො පාසපාණිකො ඨිතො. **නො ච ඛො මෙ පටිභාතීති** අයං එවං එතෙසං ඨිතභාවොපි ඉදං භත්තං භුඤ්ජිතුම්පි මය්හං න පටිභාති, න රුච්චතීති අත්ථො.

තං සුත්වා මහාසත්තො ''තාත චූළතුණ්ඩිල, මම කිර මාතා එත්ථෙව සූකරෙ පොසෙන්තී නාම යදත්ථං පොසෙති, ස්වාස්සා අත්ථො අජ්ජ මත්ථකං පත්තො, ත්වං මා චින්තයී''ති වත්වා මධුරෙන සරෙන බුද්ධලීළාය ධම්මං දෙසෙන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

89.

‘‘තසසි භමසි ලෙණමිච්ඡසි, අත්තාණොසි කුහිං ගමිස්සසි;
අප්පොස්සුක්කො භුඤ්ජ තුණ්ඩිල, මංසත්ථාය හි පොසිතාම්හසෙ.

90.

‘‘ඔගහ රහදං අකද්දමං, සබ්බං සෙදමලං පවාහය;
ගණ්හාහි නවං විලෙපනං, යස්ස ගන්ධො න කදාචි ඡිජ්ජතී’’ති.

තත්ථ **තසසි භමසී**ති මරණභයෙන උත්තසසි, තෙනෙව කිලමන්තො භමසි. **ලෙණමිච්ඡසී**ති පතිට්ඨං ඔලොකෙසි. **අත්තාණොසී**ති තාත, පුබ්බෙ අම්හාකං මාතා පටිසරණං අහොසි, සා අජ්ජ පන නිරපෙක්ඛා අම්හෙ ඡඩ්ඩෙසි, ඉදානි කුහිං ගමිස්සසි. **ඔගහා**ති ඔගාහ, අයමෙව වා පාඨො. **පවාහයා**ති පවාහෙහි, හාරෙහීති අත්ථො. **න ඡිජ්ජතී**ති න නස්සති. ඉදං වුත්තං හොති – තාත, සචෙ මරණතො තසසි, අකද්දමං පොක්ඛරණිං ඔතරිත්වා තව සරීරෙ සබ්බං සෙදඤ්ච මලඤ්ච පවාහෙත්වා සුරභිගන්ධවිලෙපනං විලිම්පාති.

තස්ස දස පාරමියො ආවජ්ජෙත්වා මෙත්තාපාරමිං පුරෙචාරිකං කත්වා පඨමං පදං උදාහරන්තස්සෙව සද්දො සකලං ද්වාදසයොජනිකං බාරාණසිං අජ්ඣොත්ථරිත්වා ගතො. සුතසුතක්ඛණෙයෙව රාජඋපරාජාදයො ආදිං කත්වා බාරාණසිවාසිනො ආගමංසු. අනාගතාපි ගෙහෙ ඨිතාව සුණිංසු. රාජපුරිසා ගච්ඡෙ ඡින්දිත්වා භූමිං සමං කත්වා වාලුකං ඔකිරිංසු. ධුත්තානං සුරාමදො ඡිජ්ජි. පාසෙ ඡඩ්ඩෙත්වා ධම්මං සුණමානා අට්ඨංසු. මහල්ලිකායපි සුරාමදො ඡිජ්ජි. මහාසත්තො මහාජනමජ්ඣෙ චූළතුණ්ඩිලස්ස ධම්මදෙසනං ආරභි. තං සුත්වා චූළතුණ්ඩිලො ‘‘මය්හං භාතා එවං වදෙති, අම්හාකඤ්ච වංසෙ පොක්ඛරණිං ඔතරිත්වා නහානං, සරීරතො සෙදමලපවාහනං, පුරාණවිලෙපනං හාරෙත්වා නවවිලෙපනගහණඤ්ච කිස්මිඤ්චි කාලෙ නත්ථි, කිං නු ඛො සන්ධාය භාතා මං එව මාහා’’ති පුච්ඡන්තො චතුත්ථං ගාථමාහ –

91.

‘‘කතමො රහදො අකද්දමො, කිංසු සෙදමලන්ති වුච්චති;
කතමඤ්ච නවං විලෙපනං, යස්ස ගන්ධො න කදාචි ඡිජ්ජතී’’ති.

තං සුත්වා මහාසත්තො ‘‘තෙන හි කනිට්ඨ ඔහිතසොතො සුණාහී’’ති බුද්ධලීළාය ධම්මං දෙසෙන්තො ඉමා ගාථා අභාසි –

92.

‘‘ධම්මො රහදො අකද්දමො, පාපං සෙදමලන්ති වුච්චති;
සීලඤ්ච නවං විලෙපනං, තස්ස ගන්ධො න කදාචි ඡිජ්ජති.

93.

‘‘නන්දන්ති සරීරසාතිනො, න ච නන්දන්ති සරීරධාරිනො;
පුණ්ණාය ච පුණ්ණමාසියා, රමමානාව ජහන්ති ජීවිත’’න්ති.

තත්ථ **ධම්මොති** පඤ්චසීලඅට්ඨසීලදසසීලානි තීණි සුචරිතානි සත්තතිංසබොධිපක්ඛියධම්මා අමතමහානිබ්බානන්ති සබ්බොපෙස ධම්මො නාම. **අකද්දමොති** රාගදොසමොහමානදිට්ඨිකිලෙසකද්දමානං අභාවෙන අකද්දමො. ඉමිනා සෙසධම්මතො විනිවත්තෙත්වා නිබ්බානමෙව දස්සෙති. ‘‘යාවතා, භික්ඛවෙ, ධම්මා සඞ්ඛතා වා අසඞ්ඛතා වා, විරාගො තෙසං ධම්මානං අග්ගමක්ඛායති, යදිදං මදනිම්මදනො පිපාසවිනයො ආලයසමුග්ඝාතො වට්ටුපච්ඡෙදො තණ්හක්ඛයො විරාගො නිරොධො නිබ්බාන’’න්ති (අ. නි. 4.34; ඉතිවු. 90) හි වුත්තං, තදෙව දස්සෙන්තො, තාත චූළතුණ්ඩිල, අහං නිබ්බානතළාකං ‘‘රහදො’’ති කථෙමි. ජාතිජරාබ්‍යාධිමරණාදීනි හි තත්ථ නත්ථි, සචෙ මරණතො මුඤ්චිතුකාමො, නිබ්බානගාමිනිං පටිපදං ගණ්හාති. උපනිස්සයපච්චයවසෙන කිර බොධිසත්තො එවං කථෙසි.

පාපං සෙදමලන්ති තාත චූළතුණ්ඩිල, පාපං සෙදමලසදිසත්තා ‘‘සෙදමල’’න්ති පොරාණකපණ්ඩිතෙහි කථිතං. තං පනෙතං එකවිධෙන පාපං යදිදං මනොපදොසො, දුවිධෙන පාපං පාපකඤ්ච සීලං, පාපිකා ච දිට්ඨි, තිවිධෙන පාපං තීණි දුච්චරිතානි, චතුබ්බිධෙන පාපං චත්තාරි අගතිගමනානි, පඤ්චවිධෙන පාපං පඤ්ච චෙතොඛිලා, ඡබ්බිධෙන පාපං ඡ අගාරවා, සත්තවිධෙන පාපං සත්ත අසද්ධම්මා, අට්ඨවිධෙන පාපං අට්ඨ මිච්ඡත්තා, නවවිධෙන පාපං නව ආඝාතවත්ථූනි, දසවිධෙන පාපං දස අකුසලකම්මපථා, බහුවිධෙන පාපං රාගො දොසො මොහොති එකකදුකතිකාදිවසෙන විභත්තා අකුසලා ධම්මා, ඉති සබ්බම්පෙතං පාපං ‘‘සරීරනිස්සිතසෙදමලසදිස’’න්ති පණ්ඩිතෙහි කථිතං.

සීලන්ති පඤ්චසීලං දසසීලං චතුපාරිසුද්ධිසීලං. ‘‘ඉදං, තාත, සීලං චතුජ්ජාතිගන්ධවිලෙපනසදිස’’න්ති වදති. **තස්සාති** තස්ස සීලස්ස ගන්ධො තීසු වයෙසු කදාචි න ඡිජ්ජති, සකලලොකං පත්ථරිත්වා ගච්ඡති.

‘‘න පුප්ඵගන්ධො පටිවාතමෙති, න චන්දනං තග්ගරමල්ලිකා වා;
සතඤ්ච ගන්ධො පටිවාතමෙති, සබ්බා දිසා සප්පුරිසො පවායති.

‘‘චන්දනං තගරං වාපි, උප්පලං අථ වස්සිකී;
එතෙසං ගන්ධජාතානං, සීලගන්ධො අනුත්තරො.

‘‘අප්පමත්තො අයං ගන්ධො, ය්වායං තගරචන්දනං;
යො ච සීලවතං ගන්ධො, වාති දෙවෙසු උත්තමො’’ති. (ධ. ප. 54-56);

නන්දන්ති සරීරසාතිනොති තාත චූළතුණ්ඩිල, ඉමෙ අඤ්ඤාණමනුස්සා ‘‘මධුරමංසං ඛාදිස්සාම, පුත්තදාරම්පි ඛාදාපෙස්සාමා’’ති පාණාතිපාතං කරොන්තා නන්දන්ති තුස්සන්ති, පාණාතිපාතො ආසෙවිතො භාවිතො බහුලීකතො නිරයසංවත්තනිකො හොති, තිරච්ඡානයොනි…පෙ…. පෙත්තිවිසයසංවත්තනිකො හොති, යො සබ්බලහුකො පාණාතිපාතස්ස විපාකො, සො මනුස්සභූතස්ස අප්පායුකසංවත්තනිකො හොතීති ඉමං පාණාතිපාතෙ ආදීනවං න ජානන්ති. අජානන්තා –

‘‘මධුවා මඤ්ඤති බාලො, යාව පාපං න පච්චති;
යදා ච පච්චති පාපං, බාලො දුක්ඛං නිගච්ඡතී’’ති. (ධ. ප. 69) –

මධුරසඤ්ඤිනො හුත්වා –

‘‘චරන්ති බාලා දුම්මෙධා, අමිත්තෙනෙව අත්තනා;
කරොන්තා පාපකං කම්මං, යං හොති කටුකප්ඵල’’න්ති. (ධ. ප. 66) –

එත්තකම්පි න ජානන්ති.

‘‘න තං කම්මං කතං සාධු, යං කත්වා අනුතප්පති;
යස්ස අස්සුමුඛො රොදං, විපාකං පටිසෙවතී’’ති. (ධ. ප. 67);

න ච නන්දන්ති සරීරධාරිනොති තාත චූළතුණ්ඩිල, යෙ පනෙතෙ සරීරධාරිනො සත්තා, තෙ අත්තනො මරණෙ ආගච්ඡන්තෙ ඨපෙත්වා සීහමිගරාජහත්ථාජානීයඅස්සාජානීයඛීණාසවෙ අවසෙසා බොධිසත්තං ආදිං කත්වා අභායන්තා නාම නත්ථි.

‘‘සබ්බෙ තසන්ති දණ්ඩස්ස, සබ්බෙ භායන්ති මච්චුනො;
අත්තානං උපමං කත්වා, න හනෙය්‍ය න ඝාතයෙ’’ති. (ධ. ප. 129);

පුණ්ණායාති ගුණපුණ්ණාය. **පුණ්ණමාසියාති** පුණ්ණචන්දයුත්තාය, මාසං වා පූරෙත්වා ඨිතාය. තදා කිර පුණ්ණමාසී උපොසථදිවසො හොති. **රමමානාව ජහන්ති ජීවිතන්ති** තාත චූළතුණ්ඩිල, මා සොචි මා පරිදෙවි, මරණස්ස නාම තෙ භායන්ති, යෙසං අබ්භන්තරෙ සීලාදිගුණා නත්ථි. මයං පන සීලාචාරසම්පන්නා පුඤ්ඤවන්තො, තස්මා අම්හාදිසා සත්තා රමමානාව ජහන්ති ජීවිතන්ති.

එවං මහාසත්තො මධුරෙන සරෙන බුද්ධලීළාය ධම්මං දෙසෙසි. මහාජනකායා අඞ්ගුලියො ඵොටෙසුං, චෙලුක්ඛෙපා ච පවත්තිංසු, සාධුකාරසද්දපුණ්ණං අන්තලික්ඛං අහොසි. බාරාණසිරාජා බොධිසත්තං රජ්ජෙන පූජෙත්වා මහල්ලිකාය යසං දත්වා උභොපි තෙ ගන්ධොදකෙන න්හාපෙත්වා ගන්ධාදීහි විලිම්පාපෙත්වා ගීවාසු මණිරතනානි

පිළන්ධාපෙත්වා සරං නෙත්වා පුත්තට්ඨානෙ ඨපෙත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන පටිජග්ගි. බොධිසත්තො රඤ්ඤො පඤ්ච සීලානි අදාසි. සබ්බෙ බාරාණසිවාසිනො ච කාසිරට්ඨවාසිනො ච පඤ්ච සීලානි රක්ඛිංසු. මහාසත්තො නෙසං පක්ඛදිවසෙසු ධම්මං දෙසෙසි, විනිච්ඡයෙ නිසීදිත්වා අඩ්ඩෙ තීරෙසි. තස්මිං ධරමානෙ කූටඩ්ඩකාරකා නාම නාහෙසුං. අපරභාගෙ රාජා කාලමකාසි. මහාසත්තො තස්ස සරීරපරිහාරං කාරෙත්වා විනිච්ඡයෙ පොත්ථකෙ ලිඛාපෙත්වා ‘‘ඉමං පොත්ථකං ඔලොකෙත්වා අඩ්ඩං තීරෙය්‍යාථා’’ති වත්වා මහාජනස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා අප්පමාදෙන ඔවාදං දත්වා සබ්බෙසං රොදන්තානං පරිදෙවන්තානඤ්ඤෙව සද්ධිං චූළතුණ්ඩිලෙන අරඤ්ඤං පාවිසි. තදා බොධිසත්තස්ස ඔවාදො සට්ඨි වස්සසහස්සානි පවත්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො මරණභීරුකො භික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි.

තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, චූළතුණ්ඩිලො මරණභීරුකො භික්ඛු, පරිසා බුද්ධපරිසා, මහාතුණ්ඩිලො පන අහමෙව අහොසින්ති.

තුණ්ඩිලජාතකවණ්ණනා තතියා.

[389] 4. සුවණ්ණකක්කටකජාතකවණ්ණනා

සිඞ්ගීමිගොති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො ආනන්දත්ථෙරස්ස අත්තනො අත්ථාය ජීවිතපරිච්චාගං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු යාව ධනුග්ගහපයොජනා **ඛණ්ඩහාලජාතකෙ** (ජා. 2.22.982 ආදයො) ධනපාලවිස්සජ්ජනං **චූළහංසමහාහංසජාතකෙ** (ජා. 1.15.133 ආදයො) කථිතං. තදා හි භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘ආවුසො, ධම්මභණ්ඩාගාරිකආනන්දත්ථෙරො සෙක්ඛපටිසම්භිදාප්පත්තො හුත්වා ධනපාලකෙ ආගච්ඡන්තෙ සම්මාසම්බුද්ධස්ස ජීවිතං පරිච්චජී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි ආනන්දො මය්හං ජීවිතං පරිච්චජියෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ රාජගහස්ස පුබ්බපස්සෙ සාලින්දියො නාම බ්‍රාහ්මණගාමො හොති. තදා බොධිසත්තො තස්මිං ගාමෙ කස්සකබ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො කුටුම්බං සණ්ඨපෙත්වා තස්ස ගාමස්ස පුබ්බුත්තරාය දිසාය එකස්මිං ගාමඛෙත්තෙ කරීසසහස්සමත්තං කසිං කාරෙසි. සො එකදිවසං මනුස්සෙහි සද්ධිං ඛෙත්තං ගන්ත්වා කම්මකාරෙ ‘‘කසථා’’ති ආණාපෙත්වා මුඛධොවනත්ථාය ඛෙත්තකොටියං මහන්තං සොබ්භං උපසඞ්කමි. තස්මිං ඛො පන සොබ්භෙ එකො සුවණ්ණවණ්ණො කක්කටකො පටිවසති අභිරූපො පාසාදිකො. බොධිසත්තො දන්තකට්ඨං

ඛාදිත්වා තං සොබ්භං ඔතරි. තස්ස මුඛධොවනකාලෙ කක්කටකො සන්තිකං ආගමාසි. අථ නං සො උක්ඛිපිත්වා අත්තනො උත්තරිසාටකන්තරෙ නිපජ්ජාපෙත්වා ගහෙත්වා ඛෙත්තෙ කත්තබ්බකිච්චං කත්වා ගච්ඡන්තො තත්ථෙව නං සොබ්භෙ පක්ඛිපිත්වා ගෙහං අගමාසි. තතො පට්ඨාය ඛෙත්තං ආගච්ඡන්තො පඨමං තං සොබ්භං ගන්ත්වා කක්කටකං උක්ඛිපිත්වා උත්තරිසාටකන්තරෙ නිපජ්ජාපෙත්වා පච්ඡා කම්මන්තං විචාරෙසි. ඉති තෙසං අඤ්ඤමඤ්ඤං විස්සාසො දළ්හො අහොසි.

බොධිසත්තො නිබද්ධං ඛෙත්තං ආගච්ඡති, අක්ඛීසු ච පනස්ස පඤ්ච පසාදා තීණි මණ්ඩලානි විසුද්ධානි හුත්වා පඤ්ඤායන්ති. අථස්ස ඛෙත්තකොටියං එකස්මිං තාලෙ කාකකුලාවකෙ කාකී අක්ඛීනි දිස්වා ඛාදිතුකාමා හුත්වා කාකං ආහ – ‘‘සාමි, දොහළො මෙ උප්පන්නො’’ති. ‘‘කිං දොහළො නාමා’’ති? ‘‘එතස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස අක්ඛීනි ඛාදිතුකාමාම්හී’’ති. ‘‘දුද්දොහළො තෙ උප්පන්නො, කො එතානි ආහරිතුං සක්ඛිස්සතී’’ති. ‘‘ත්වං න සක්කොසී’’ති අහම්පෙතං ජානාමි, යො පනෙස තාලස්ස අවිදූරෙ වම්මිකො, එත්ථ කණ්හසප්පො වසති. ‘‘තං උපට්ඨහ, සො එතං ඩංසිත්වා මාරෙස්සති, අථස්ස අක්ඛීනි උප්පාටෙත්වා ත්වං ආහරිස්සසී’’ති. සො ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා තතො පට්ඨාය කණ්හසප්පං උපට්ඨහි. බොධිසත්තෙනපි වාපිතසස්සානං ගබ්භග්ගහණකාලෙ කක්කටකො මහා අහොසි. අථෙකදිවසං සප්පො කාකමාහ ‘‘සම්ම, ත්වං නිබද්ධං මං උපට්ඨහසි, කිං තෙ කරොමී’’ති. ‘‘සාමි, තුම්හාකං දාසියා එතස්ස ඛෙත්තසාමිකස්ස අක්ඛීසු දොහළො උප්පජ්ජි, ස්වාහං තුම්හාකං ආනුභාවෙන තස්ස අක්ඛීනි ලභිස්සාමීති තුම්හෙ උපට්ඨහාමී’’ති. සප්පො ‘‘හොතු, නයිදං ගරුකං, ලභිස්සසී’’ති තං අස්සාසෙත්වා පුන දිවසෙ බ්‍රාහ්මණස්ස ආගමනමග්ගෙ කෙදාරමරියාදං නිස්සාය තිණෙහි පටිච්ඡන්නො හුත්වා තස්සාගමනං ඔලොකෙන්තො නිපජ්ජි.

බොධිසත්තො ආගච්ඡන්තො පඨමං සොබ්භං ඔතරිත්වා මුඛං ධොවිත්වා සිනෙහං පච්චුපට්ඨාපෙත්වා සුවණ්ණකක්කටකං ආලිඞ්ගෙත්වා උත්තරිසාටකන්තරෙ නිපජ්ජාපෙත්වා ඛෙත්තං පාවිසි. සප්පො තං ආගච්ඡන්තං දිස්වාව වෙගෙන පක්ඛන්දිත්වා පිණ්ඩිකමංසෙ ඩංසිත්වා තත්ථෙව පාතෙත්වා වම්මිකං සන්ධාය පලායි. බොධිසත්තස්ස පතනඤ්ච කක්කටකස්ස සාටකන්තරතො ලඞ්ඝනඤ්ච කාකස්ස ආගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස උරෙ නිලීයනඤ්ච අපච්ඡාඅපුරිමං අහොසි. කාකො නිලීයිත්වා අක්ඛීනි තුණ්ඩෙන පහරි. කක්කටකො ‘‘ඉමං කාකං නිස්සාය මම සහායස්ස භයං උප්පන්නං, එතස්මිං ගහිතෙ සප්පො ආගච්ඡිස්සතී’’ති සණ්ඩාසෙන ගණ්හන්තො විය කාකං ගීවායං අළෙන දළ්හං ගහෙත්වා කිලමෙත්වා ථොකං සිථිලමකාසි. කාකො ‘‘කිස්ස මං සම්ම, ඡඩ්ඩෙත්වා පලායසි, එස මං කක්කටකො භියොයා විහෙඨෙති, යාව න මරාමි, තාව එහී’’ති සප්පං පක්කොසන්තො පඨමං ගාථමාහ –

94.

‘‘සිඞ්ගීමිගො ආයතචක්ඛුනෙත්තො, අට්ඨිත්තචො වාරිසයො අලොමො;
තෙනාභිභූතො කපණං රුදාමි, හරෙ සඛා කිස්ස නු මං ජහාසී’’ති.

තත්ථ **සිඞ්ගීමිගොති** සිඞ්ගීසුවණ්ණවණ්ණතාය වා අළසඞ්ඛාතානං වා සිඞ්ගානං අත්ථිතාය කක්කටකො වුත්තො. **ආයතචක්ඛුනෙත්තොති** දීඝෙහි චක්ඛුසඞ්ඛාතෙහි නෙත්තෙහි සමන්නාගතො. අට්ඨිමෙව තචො අස්සාති **අට්ඨිත්තචො. හරෙ සඛාති** ආලපනමෙතං, අම්භො සහායාති අත්ථො.

සප්පො තං සුත්වා මහන්තං ඵණං කත්වා කාකං අස්සාසෙන්තො අගමාසි. සත්ථා ඉමමත්ථං දීපෙන්තො අභිසම්බුද්ධො හුත්වා දුතියං ගාථමාහ –

95.

‘‘සො පස්සසන්තො මහතා ඵණෙන, භුජඞ්ගමො කක්කටමජ්ඣපත්තො;
සඛා සඛාරං පරිතායමානො, භුජඞ්ගමං කක්කටකො ගහෙසී’’ති.

තත්ථ **කක්කටමජ්ඣපත්තොති** කක්කටකං සම්පත්තො. **සඛා සඛාරන්ති** සහායො සහායං. ‘‘සකං සඛාර’’න්තිපි පාඨො, අත්තනො සහායන්ති අත්ථො. **පරිතායමානොති** රක්ඛමානො. **ගහෙසීති** දුතියෙන අළෙන ගීවායං දළ්හං ගහෙසි.

අථ නං කිලමෙත්වා ථොකං සිථිලමකාසි. අථ සප්පො ‘‘කක්කටකා නාම නෙව කාකමංසං ඛාදන්ති, න සප්පමංසං, අථ කෙන නු ඛො කාරණෙන අයං අම්හෙ ගණ්හී’’ති චින්තෙත්වා තං පුච්ඡන්තො තතියං ගාථමාහ –

96.

‘‘න වායසං නො පන කණ්හසප්පං, ඝාසත්ථිකො කක්කටකො අදෙය්‍ය;
පුච්ඡාමි තං ආයතචක්ඛුනෙත්ත, අථ කිස්ස හෙතුම්හ උභො ගහීතා’’ති.

තත්ථ **ඝාසත්ථිකොති** ආහාරත්ථිකො හුත්වා. **අදෙය්‍යාති**ආදියෙය්‍ය, න-කාරෙන යොජෙත්වා න ගණ්හීති අත්ථො.

තං සුත්වා කක්කටකො ගහණකාරණං කථෙන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

97.

‘‘අයං පුරිසො මම අත්ථකාමො, යො මං ගහෙත්වාන දකාය නෙති;

තස්මිං මතෙ දුක්ඛමනප්පකං මෙ, අහඤ්ච එසො ච උභො න හොම.

98.

''මමඤ්ච දිස්වාන පවද්ධකායං, සබ්බො ජනො හිංසිතුමෙව මිච්ඡෙ;
සාදුඤ්ච ථූලඤ්ච මුදුඤ්ච මංසං, කාකාපි මං දිස්ව විහෙඨයෙය්‍යු''න්ති.

තත්ථ **අයන්ති** බොධිසත්තං නිද්දිසති. **අත්ථකාමොති** හිතකාමො. **දකාය නෙතීති** යො මං සම්පියායමානො උත්තරිසාටකෙන ගහෙත්වාන උදකාය නෙති, අත්තනො වසනකසොබ්භං පාපෙති. **තස්මිං මතෙති** සචෙ සො ඉමස්මිං ඨානෙ මරිස්සති, එතස්මිං මතෙ මම කායිකං චෙතසිකං මහන්තං දුක්ඛං භවිස්සතීති දීපෙති. **උභො න හොමාති** ද්වෙපි ජනා න භවිස්සාම. **මමඤ්ච දිස්වානාති** ගාථාය අයමත්ථො – ඉදඤ්ච අපරං කාරණං, ඉමස්මිං මතෙ අනාථං නිප්පච්චයං මං පවඩ්ඪිතකායං දිස්වා සබ්බො ජනො ''ඉමස්ස කක්කටකස්ස සාදුඤ්ච ථූලඤ්ච මුදුඤ්ච මංස''න්ති මං මාරෙතුං ඉච්ඡෙය්‍ය, න කෙවලඤ්ච ජනො මනුස්සො, තිරච්ඡානභූතා කාකාපි මං දිස්වා විහෙඨයෙය්‍යුං විහෙසෙය්‍යුං මාරෙය්‍යුං.

තං සුත්වා සප්පො චින්තෙසි ''එකෙනුපායෙන ඉමං වඤ්චෙත්වා කාකඤ්ච අත්තානඤ්ච මොචෙස්සාමී''ති. අථ නං වඤ්චෙතුකාමො ඡට්ඨං ගාථමාහ –

99.

''සචෙතස්ස හෙතුම්හ උභො ගහීතා, උට්ඨාතු පොසෙ විසමාවමාමි;
මමඤ්ච කාකඤ්ච පමුඤ්ච ඛිප්පං, පුරෙ විසං ගාළ්හමුපෙති මච්ච''න්ති.

තත්ථ **සචෙතස්ස හෙතූති** සචෙ එතස්ස කාරණා. **උට්ඨාතූති** නිබ්බිසො හොතු. **විසමාවමාමීති** අහමස්ස විසං ආකඩ්ඪාමි, නිබ්බිසං නං කරොමි. **පුරෙ විසං ගාළ්හමුපෙති මච්චන්ති** ඉමඤ්හි මච්චං මයා අනාවමියමානං විසං ගාළ්හං බලවං හුත්වා උපගච්ඡෙය්‍ය, තං යාව න උපගච්ඡති, තාවදෙව අම්හෙ ද්වෙපි ජනෙ ඛිප්පං මුඤ්චාති.

තං සුත්වා කක්කටකො චින්තෙසි ''අයං එකෙනුපායෙන මං ද්වෙපි ජනෙ විස්සජ්ජාපෙත්වා පලායිතුකාමො, මය්හං උපායකොසල්ලං න ජානාති, අහං දානි යථා සප්පො සඤ්චරිතුං සක්කොති, එවං අළං සිථිලං කරිස්සාමි, කාකං පන නෙව විස්සජ්ජෙස්සාමී''ති එවං චින්තෙත්වා සත්තමං ගාථමාහ –

100.

‘‘සප්පං පමොක්ඛාමි න තාව කාකං, පටිබන්ධකො හොහිති තාව කාකො;
පුරිසඤ්ච දිස්වාන සුඛිං අරොගං, කාකං පමොක්ඛාමි යථෙව සප්ප’’න්ති.

තත්ථ **පටිබන්ධකොති** පාටිභොගො. **යථෙව සප්පන්ති** යථා භවන්තං සප්පං මුඤ්චාමි, තථා කාකං පමොක්ඛාමි, කෙවලං ත්වං ඉමස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස සරීරතො සීඝං විසං ආවමාහීති.

එවඤ්ච පන වත්වා තස්ස සුඛසඤ්චාරණත්ථං අළං සිථිලමකාසි. සප්පො විසං ආවමිත්වා මහාසත්තස්ස සරීරං නිබ්බිසං අකාසි. සො නිද්දුක්ඛො උට්ඨාය පකතිවණ්ණෙනෙව අට්ඨාසි. කක්කටකො ‘‘සචෙ ඉමෙ ද්වෙපි ජනා අරොගා භවිස්සන්ති, මය්හං සහායස්ස වඩ්ඪි නාම න භවිස්සති, විනාසෙස්සාමි නෙ’’ති චින්තෙත්වා කත්තරිකාය උප්පලමකුළං විය අළෙහි උභින්නම්පි සීසං කප්පෙත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙසි. කාකීපි තම්හා ඨානා පලායි. බොධිසත්තො සප්පස්ස සරීරං දණ්ඩකෙ වෙඨෙත්වා ගුම්බපිට්ඨෙ ඛිපි. සුවණ්ණකක්කටකං සොබ්භෙ විස්සජ්ජෙත්වා න්හත්වා සාලින්දියගාමමෙව ගතො. තතො පට්ඨාය කක්කටකෙන සද්ධිං අධිකතරො විස්සාසො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙන්තො ඔසානගාථමාහ –

101.

‘‘කාකො තදා දෙවදත්තො අහොසි, මාරො පන කණ්හසප්පො අහොසි;
ආනන්දභද්දො කක්කටකො අහොසි, අහං තදා බ්‍රාහ්මණො හොමි සත්ථා’’ති.

සච්චපරියොසානෙ බහූ සොතාපන්නාදයො අහෙසුං. කාකී පන ගාථාය න වුත්තා, සා චිඤ්චමාණවිකා අහොසීති.

සුවණ්ණකක්කටකජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[390] 5. මය්හකජාතකවණ්ණනා

සකුණො මය්හකො නාමාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ආගන්තුකසෙට්ඨිං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියඤ්හි ආගන්තුකසෙට්ඨි නාම අඩ්ඪො අහොසි මහද්ධනො. සො නෙව අත්තනා භොගෙ භුඤ්ජි, න පරෙසං අදාසි, නානග්ගරසෙ පණීතෙ භොජනෙ උපනීතෙ තං න භුඤ්ජති, බිලඞ්ගදුතියං කණාජකං එව භුඤ්ජති, ධූපිතවාසිතෙසු කාසිකවත්ථෙසු උපනීතෙසු තානි හාරෙත්වා ථූලථූලසාටකෙ නිවාසෙති, ආජානීයයුත්තෙ

මණිකනකවිචිත්තෙ රථෙ උපනීතෙ තම්පි හරාපෙත්වා කත්තරරථකෙන ගච්ඡති, සුවණ්ණච්ඡත්තෙ ධාරියමානෙ තං අපනෙත්වා පණ්ණච්ඡත්තෙන ධාරියමානෙන. සො යාවජීවං දානාදීසු පුඤ්ඤෙසු එකම්පි අකත්වා කාලං කත්වා රොරුවනිරයෙ නිබ්බත්ති. තස්ස අපුත්තකං සාපතෙය්‍යං රාජබලං සත්තහි රත්තිදිවසෙහි රාජකුලං පවෙසෙසි. තස්මිං පවෙසිතෙ රාජා භුත්තපාතරාසො ජෙතවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා නිසින්නො ‘‘කිං, මහාරාජ, බුද්ධුපට්ඨානං න කරොසී’’ති වුත්තෙ ‘‘භන්තෙ, සාවත්ථියං ආගන්තුකසෙට්ඨිනො නාම කාලකතස්ස අස්සාමිකධනෙ අම්හාකං ඝරෙ ආහරියමානෙයෙව සත්ත රත්තිදිවසා ගතා, සො පන එතං ධනං ලභිත්වාපි නෙව අත්තනා පරිභුඤ්ජි, න පරෙසං අදාසි, රක්ඛසපරිග්ගහිතපොක්ඛරණී වියස්ස ධනං අහොසි, සො එකදිවසම්පි පණීතභොජනාදීනං රසං අනනුභවිත්වාව මරණමුඛං පවිට්ඨො, එවං මච්ඡරී අපුඤ්ඤසත්තො කිං කත්වා එත්තකං ධනං ලභි, කෙන චස්ස භොගෙසු චිත්තං න රමී’’ති සත්ථාරං පුච්ඡි. සත්ථා ‘‘මහාරාජ, ධනලාභො ච, ධනං ලද්ධා අපරිභුඤ්ජනකාරණඤ්ච තෙනෙව කත’’න්ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බාරාණසිසෙට්ඨි අස්සද්ධො අහොසි මච්ඡරී, න කස්සචි කිඤ්චි දෙති, න කඤ්චි සඞ්ගණ්හාති. සො එකදිවසං රාජුපට්ඨානං ගච්ඡන්තො තගරසිඛිං නාම පච්චෙකබුද්ධං පිණ්ඩාය චරන්තං දිස්වා වන්දිත්වා ‘‘ලද්ධා, භන්තෙ, භික්ඛා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘නනු චරාම මහාසෙට්ඨී’’ති වුත්තෙ පුරිසං ආණාපෙසි ‘‘ගච්ඡ, ඉමං අම්හාකං ඝරං ආනෙත්වා මම පල්ලඞ්කෙ නිසීදාපෙත්වා අම්හාකං පටියත්තභත්තස්ස පත්තං පූරෙත්වා දාපෙහී’’ති. සො පච්චෙකබුද්ධං ඝරං නෙත්වා නිසීදාපෙත්වා සෙට්ඨිභරියාය ආචික්ඛි. සා නානග්ගරසභත්තස්ස පත්තං පූරෙත්වා තස්ස අදාසි. සො භත්තං ගහෙත්වා සෙට්ඨිනිවෙසනා නික්ඛමිත්වා අන්තරවීථියං පටිපජ්ජි. සෙට්ඨි රාජකුලතො පච්චාගච්ඡන්තො තං දිස්වා වන්දිත්වා ‘‘ලද්ධං, භන්තෙ, භත්ත’’න්ති පුච්ඡි. ‘‘ලද්ධං මහාසෙට්ඨී’’ති. සො පත්තං ඔලොකෙත්වා චිත්තං පසාදෙතුං නාසක්ඛි, ‘‘ඉමං මෙ භත්තං දාසා වා කම්මකරා වා භුඤ්ජිත්වා දුක්කරම්පි කම්මං කරෙය්‍යුං, අහො වත මෙ ජානී’’ති අපරචෙතනං පරිපුණ්ණං කාතුං නාසක්ඛි. දානඤ්හි නාම තිස්සො චෙතනා පරිපුණ්ණං කාතුං සක්කොන්තස්සෙව මහප්ඵලං හොති.

‘‘පුබ්බෙව දානා සුමනා භවාම, දදම්පි වෙ අත්තමනා භවාම;
දත්වාපි වෙ නානුතප්පාම පච්ඡා, තස්මා හි අම්හං දහරා නමිය්‍යරෙ. (ජා. 1.10.95);

‘‘පුබ්බෙව දානා සුමනො, දදං චිත්තං පසාදයෙ;

දත්වා අත්තමනො හොති, එසා යඤ්ඤස්ස සම්පදා’’. (අ. නි. 6.37; පෙ. ව. 305);

ඉති, මහාරාජ, ආගන්තුකසෙට්ඨි තගරසිඛිපච්චෙකබුද්ධස්ස දින්නපච්චයෙන බහුං ධනං ලභි, දත්වා අපරචෙතනං පණීතං කාතුං අසමත්ථතාය භොගෙ භුඤ්ජිතුං නාසක්ඛීති. ‘‘පුත්තං පන කස්මා න ලභි, භන්තෙ’’ති? සත්ථා ‘‘පුත්තස්ස අලභනකාරණම්පි තෙනෙව කතං, මහාරාජා’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අසීතිකොටිවිභවෙ සෙට්ඨිකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො මාතාපිතූනං අච්චයෙන කනිට්ඨං සඞ්ගණ්හිත්වා කුටුම්බං විචාරෙන්තො ඝරද්වාරෙ දානසාලං කාරෙත්වා මහාදානං පවත්තෙන්තො අගාරං අජ්ඣාවසි. අථස්ස එකො පුත්තො ජායි. සො තස්ස පදසා ගමනකාලෙ කාමෙසු ආදීනවං නෙක්ඛම්මෙ චානිසංසං දිස්වා සද්ධිං පුත්තදාරෙන සබ්බං ඝරවිභවං කනිට්ඨස්ස නියྱාතෙත්වා ‘‘අප්පමත්තො දානං පවත්තෙහී’’ති ඔවාදං දත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා හිමවන්තපදෙසෙ විහාසි. කනිට්ඨොපිස්ස එකං පුත්තං පටිලභි. සො තං වඩ්ඪන්තං දිස්වා චින්තෙසි ‘‘මම භාතු පුත්තෙ ජීවන්තෙ කුටුම්බං භින්දිත්වා ද්විධා භවිස්සති, භාතු පුත්තං මාරෙස්සාමී’’ති. අථ නං එකදිවසං නදියං ඔපිලාපෙත්වා මාරෙසි. තමෙනං න්හත්වා ආගතං භාතු ජායා ‘‘කුහිං මම පුත්තො’’ති පුච්ඡි. ‘‘නදියං උදකං කීළි, අථ නං උදකෙ විචිනන්තො නාද්දස’’න්ති. සා රොදිත්වා කන්දිත්වා තුණ්හී අහොසි.

බොධිසත්තො තං පවත්තිං ඤත්වා ‘‘ඉදං කිච්චං පාකටං කරිස්සාමී’’ති ආකාසෙනාගන්ත්වා බාරාණසියං ඔතරිත්වා සුනිවත්ථො සුපාරුතො තස්ස ඝරද්වාරෙ ඨත්වා දානසාලං අදිස්වා ‘‘දානසාලාපි ඉමිනා අසප්පුරිසෙන නාසිතා’’ති චින්තෙසි. කනිට්ඨො තස්ස ආගතභාවං ඤත්වා ආගන්ත්වා මහාසත්තං වන්දිත්වා පාසාදං ආරොපෙත්වා සුභොජනං භොජෙසි. සො භත්තකිච්චාවසානෙ සුඛකථාය නිසින්නො ‘‘දාරකො න පඤ්ඤායති, කහං නු ඛො’’ති පුච්ඡි. ‘‘මතො, භන්තෙ’’ති. ‘‘කෙන කාරණෙනා’’ති? ‘‘උදකකීළනට්ඨානෙ අසුකකාරණෙනාති න ජානාමී’’ති. ‘‘කිං ත්වං අසප්පුරිස න ජානිස්සසි, තයා කතකිච්චං මය්හං පාකටං, නනු ත්වං ඉමිනා නාම කාරණෙන තං මාරෙසි, කිං නු ත්වං රාජාදීනං වසෙන නස්සමානං ධනං රක්ඛිතුං සක්කුණෙය්‍යාසි, මය්හකසකුණස්ස ච තුය්හඤ්ච කිං නානාකරණ’’න්ති? අථස්ස මහාසත්තො බුද්ධලීළාය ධම්මං දෙසෙන්තො ඉමා ගාථා අභාසි –

102.

‘‘සකුණො මය්හකො නාම, ගිරිසානුදරීචරො;

පක්කං පිප්ඵලිමාරුය්හ, ‘මය්හං මය්හ’න්ති කන්දති.

103.

‘‘තස්සෙවං විලපන්තස්ස, දිජසඞ්ඝා සමාගතා;
භුත්වාන පිප්ඵලිං යන්ති, විලපත්වෙව සො දිජො.

104.

‘‘එවමෙව ඉධෙකච්චො, සඞ්ඝරිත්වා බහුං ධනං;
නෙවත්තනො න ඤාතීනං, යථොධිං පටිපජ්ජති.

105.

‘‘න සො අච්ඡාදනං භත්තං, න මාලං න විලෙපනං;
අනුභොති සකිං කිඤ්චි, න සඞ්ගණ්හාති ඤාතකෙ.

106.

‘‘තස්සෙවං විලපන්තස්ස, මය්හං මය්හන්ති රක්ඛතො;
රාජානො අථ වා චොරා, දායාදා යෙව අප්පියා;
ධනමාදාය ගච්ඡන්ති, විලපත්වෙව සො නරො.

107.

‘‘ධීරො භොගෙ අධිගම්ම, සඞ්ගණ්හාති ච ඤාතකෙ;
තෙන සො කිත්තිං පප්පොති, පෙච්ච සග්ගෙ පමොදතී’’ති.

තත්ථ **මය්හකොති** ‘‘මය්හං මය්හ’’න්ති විරවනවසෙන එවංලද්ධනාමො. ගිරිසානුදරීසු චරතීති **ගිරිසානුදරීචරො. පක්කං පිප්ඵලින්ති** හිමවන්තපදෙසෙ එකං ඵලභරිතං පිප්ඵලිරුක්ඛං. **කන්දතීති** දිජගණෙ තං රුක්ඛං පරිවාරෙත්වා පක්කානි ඛාදන්තෙ වාරෙතුං ‘‘මය්හං මය්හ’’න්ති පරිදෙවන්තො විචරති. **තස්සෙවං විලපන්තස්සාති** තස්ස විලපන්තස්සෙව. **භුත්වාන පිප්ඵලිං යන්තීති** තං පිප්ඵලිරුක්ඛං පරිභුඤ්ජිත්වා අඤ්ඤං ඵලසම්පන්නං රුක්ඛං ගච්ඡන්ති. **විලපත්වෙවාති** සො පන දිජො විලපතියෙව. **යථොධින්ති** යථාකොට්ඨාසං, මාතාපිතාභාතුභගිනීපුත්තධීතාදීනං උපභොගපරිභොගවසෙන යො යො කොට්ඨාසො දාතබ්බො, තං තං න දෙතීති අත්ථො.

සකින්ති එකවාරම්පි නානුභොති. ‘‘සක’’න්තිපි පාඨො, අත්තනො සන්තකම්පීති අත්ථො. **න සඞ්ගණ්හාතීති** භත්තච්ඡාදනබීජනඞ්ගලාදිදානවසෙන න සඞ්ගණ්හාති. **විලපත්වෙව සො නරොති** එතෙසු රාජාදීසු ධනං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තෙසු කෙවලං සො පුරිසො විලපතියෙව. **ධීරොති** පණ්ඩිතො. **සඞ්ගණ්හාතීති** අත්තනො සන්තිකං ආගතෙ දුබ්බලඤාතකෙ භත්තච්ඡාදනබීජනඞ්ගලාදිදානෙන සඞ්ගණ්හාති. **තෙනාති** සො පුරිසො තෙන ඤාතිසඞ්ගහෙන චතුපරිසමජ්ඣෙ කිත්තිඤ්ච අත්තනො වණ්ණභණනඤ්ච පාපුණාති, පෙච්ච සග්ගෙ දෙවනගරෙ පමොදති.

එවං මහාසත්තො තස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා දානං පාකතිකං කාරෙත්වා හිමවන්තමෙව ගන්ත්වා අපරිහීනජ්ඣානො බ්‍රහ්මලොකූපගො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘ඉති ඛො, මහාරාජ, ආගන්තුකසෙට්ඨී භාතු පුත්තස්ස මාරිතත්තා එත්තකං කාලං නෙව පුත්තං, න ධීතරං අලභී’’ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා කනිට්ඨො ආගන්තුකසෙට්ඨී අහොසි, ජෙට්ඨකො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

මය්හකජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[391] 6. විජ්ජාධරජාතකවණ්ණනා

දුබ්බණ්ණරූපන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ලොකත්ථචරියං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු **මහාකණ්හජාතකෙ** (ජා. 1.12.61 ආදයො) ආවි භවිස්සති. තදා පන සත්ථා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි තථාගතො ලොකත්ථචරියං චරියෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සක්කො අහොසි. තදා එකො විජ්ජාධරො විජ්ජං පරිවත්තෙත්වා අඩ්ඪරත්තසමයෙ ආගන්ත්වා බාරාණසිරඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා සද්ධිං අතිචරති, තස්සා පරිචාරිකායො සඤ්ජානිංසු. සා සයමෙව රාජානං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘දෙව, එකො පුරිසො අඩ්ඪරත්තසමයෙ සිරිගබ්භං පවිසිත්වා මං දූසෙතී’’ති ආහ. ‘‘සක්ඛිස්සසි පන කිඤ්චි සඤ්ඤාණං කාතු’’න්ති? ‘‘සක්කොමි, දෙවා’’ති සා ජාතිහිඞ්ගුලිකපාතිං ආහරාපෙත්වා තස්ස පුරිසස්ස රත්තිං ආගන්ත්වා අභිරමිත්වා ගච්ඡන්තස්ස පිට්ඨියං පඤ්චඞ්ගුලිකං දත්වා පාතොව රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා මනුස්සෙ ආණාපෙසි ‘‘ගච්ඡථ, සබ්බදිසාසු ඔලොකෙත්වා පිට්ඨියං කතජාතිහිඞ්ගුලපඤ්චඞ්ගුලිකපුරිසං ගණ්හථා’’ති. විජ්ජාධරොපි රත්තිං අනාචාරං කත්වා දිවා සුසානෙ සූරියං නමස්සන්තො එකපාදෙන තිට්ඨති. රාජපුරිසා තං දිස්වා පරිවාරයිංසු. සො ‘‘පාකටං මෙ කම්මං ජාත’’න්ති විජ්ජං පරිවත්තෙත්වා ආකාසෙන උප්පතිත්වා ගතො.

රාජා තං දිස්වා ආගතපුරිසෙ ‘‘අද්දසථා’’ති පුච්ඡි. ‘‘ආම, අද්දසාමා’’ති. ‘‘කො නාමෙසො’’ති? ‘‘පබ්බජිතො, දෙවා’’ති. ‘‘සො හි රත්තිං අනාචාරං කත්වා දිවා පබ්බජිතවෙසෙන වසති’’. රාජා ‘‘ඉමෙ දිවා සමණවෙසෙන චරිත්වා රත්තිං අනාචාරං කරොන්තී’’ති පබ්බජිතානං කුජ්ඣිත්වා මිච්ඡාගහණං ගහෙත්වා ‘‘මය්හං විජිතා ඉමෙ සබ්බෙ පබ්බජිතා පලායන්තු, දිට්ඨදිට්ඨට්ඨානෙ රාජාණං කරිස්සන්තූ’’ති භෙරිං චරාපෙසි. තියොජනසතිකා කාසිරට්ඨා පලායිත්වා සබ්බෙ පබ්බජිතා අඤ්ඤරාජධානියො අගමිංසු. සකලකාසිරට්ඨෙ මනුස්සානං ඔවාදදායකො එකොපි ධම්මිකසමණබ්‍රාහ්මණො නාහොසි. අනොවාදකා මනුස්සා ඵරුසා

අහෙසුං, දානසීලවිමුඛා මතමතා යෙභුය්‍යෙන අපායෙ නිබ්බත්තිංසු, සග්ගෙ නිබ්බත්තනකා නාම නාහෙසුං.

සක්කො නවෙ දෙවපුත්තෙ අපස්සන්තො ‘‘කිං නු ඛො කාරණ’’න්ති ආවජ්ජෙත්වා විජ්ජාධරං නිස්සාය බාරාණසිරඤ්ඤො කුද්ධෙන මිච්ඡාගහණං ගහෙත්වා පබ්බජිතානං රට්ඨා පබ්බාජිතභාවං ඤත්වා ‘‘ඨපෙත්වා මං අඤ්ඤො ඉමස්ස රඤ්ඤො මිච්ඡාගහණං භින්දිතුං සමත්ථො නාම නත්ථි, රඤ්ඤො ච රට්ඨවාසීනඤ්ච අවස්සයො භවිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා නන්දමූලපබ්භාරෙ පච්චෙකබුද්ධානං සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා ‘‘භන්තෙ, මය්හං එකං මහල්ලකං පච්චෙකබුද්ධං දෙථ, කාසිරට්ඨං පසාදෙස්සාමී’’ති ආහ. සො සඞ්ඝත්ථෙරමෙව ලභි, අථස්ස පත්තචීවරං ගහෙත්වා තං පුරතො කත්වා සයං පච්ඡතො හුත්වා සිරස්මිං අඤ්ජලිං ඨපෙත්වා පච්චෙකබුද්ධං නමස්සන්තො උත්තමරූපධරො මාණවකො හුත්වා සකලනගරස්ස මත්ථකෙන තික්ඛත්තුං විචරිත්වා රාජද්වාරං ආගන්ත්වා ආකාසෙ අට්ඨාසි. අමච්චා රඤ්ඤො ආරොචෙසුං ‘‘දෙව, අභිරූපො මාණවකො එකං සමණං ආනෙත්වා රාජද්වාරෙ ආකාසෙ ඨිතො’’ති. රාජා ආසනා උට්ඨාය සීහපඤ්ජරෙ ඨත්වා ‘‘මාණවක, කස්මා ත්වං අභිරූපො සමානො එතස්ස විරූපස්ස සමණස්ස පත්තචීවරං ගහෙත්වා නමස්සමානො ඨිතො’’ති තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො පඨමං ගාථමාහ –

108.

‘‘දුබ්බණ්ණරූපං තුවමරියවණ්ණී, පුරක්ඛත්වා පඤ්ජලිකො නමස්සසි;

සෙය්‍යො නු තෙසො උදවා සරික්ඛො, නාමං පරස්සත්තනො චාපි බ්‍රූහී’’ති.

තත්ථ **අරියවණ්ණීති** සුන්දරරූපො. **සෙය්‍යො නු තෙසොති** එසො විරූපො පබ්බජිතො කිං නු තයා උත්තරිතරො, උදාහු සරික්ඛො. **නාමං පරස්සත්තනො චාපීති** එතස්ස පරස්ස ච අත්තනො ච නාමං බ්‍රූහීති පුච්ඡති.

අථ නං සක්කො ‘‘මහාරාජ, සමණා නාම ගරුට්ඨානියා, තෙන මෙ නාමං ලපිතුං න ලබ්භති, මය්හං පන තෙ නාමං කථෙස්සාමී’’ති වත්වා දුතියං ගාථමාහ –

109.

‘‘න නාමගොත්තං ගණ්හන්ති රාජ, සම්මග්ගතානුජ්ජුගතාන දෙවා;

අහඤ්ච තෙ නාමධෙය්‍යං වදාමි, සක්කොහමස්මී තිදසානමින්දො’’ති.

තත්ථ **සම්මග්ගතානුජ්ජුගතාන දෙවාති** මහාරාජ, සබ්බසඞ්ඛාරෙ යථා සභාවසරසවසෙන සම්මසිත්වා අග්ගඵලං අරහත්තං පත්තත්තා

සම්මග්ගතානං, උජුනා ච අට්ඨඞ්ගිකෙන මග්ගෙන නිබ්බානං ගතත්තා උජුගතානං මහාඛීණාසවානං උපපත්තිදෙවෙහි උත්තරිතරානං විසුද්ධිදෙවානං උපපත්තිදෙවා නාමගොත්තං න ගණ්හන්ති. **අහඤ්ච තෙ නාමධෙය්‍යන්**ති අපිච අහං අත්තනො නාමධෙය්‍යං තුය්හං කථෙමි.

තං සුත්වා රාජා තතියගාථාය භික්ඛුනමස්සනෙ ආනිසංසං පුච්ඡි –

110.

‘‘යො දිස්වා භික්ඛුං චරණූපපන්නං, පුරක්ඛත්වා පඤ්ජලිකො නමස්සති;

පුච්ඡාමි තං දෙවරාජෙතමත්ථං, ඉතො චුතො කිං ලභතෙ සුඛං සො’’ති.

සක්කො චතුත්ථගාථාය කථෙසි –

111.

‘‘යො දිස්වා භික්ඛුං චරණූපපන්නං, පුරක්ඛත්වා පඤ්ජලිකො නමස්සති;

දිට්ඨෙව ධම්මෙ ලභතෙ පසංසං, සග්ගඤ්ච සො යාති සරීරභෙදා’’ති.

තත්ථ **භික්ඛු**න්ති භින්නකිලෙසං පරිසුද්ධපුග්ගලං. **චරණූපපන්න**න්ති සීලචරණෙන උපෙතං. **දිට්ඨෙව ධම්මෙ**ති න කෙවලං ඉතො චුතොයෙව, ඉමස්මිං පන අත්තභාවෙ සො පසංසං ලභති, පසංසාසුඛං වින්දතීති.

රාජා සක්කස්ස කථං සුත්වා අත්තනො මිච්ඡාගහණං භින්දිත්වා තුට්ඨමානසො පඤ්චමං ගාථමාහ –

112.

‘‘ලක්ඛී වත මෙ උදපාදි අජ්ජ, යං වාසවං භූතපතිද්දසාම;

භික්ඛුඤ්ච දිස්වාන තුවඤ්ච සක්ක, කාහාමි පුඤ්ඤානි අනප්පකානී’’ති.

තත්ථ **ලක්ඛී**ති සිරී, පඤ්ඤාතිපි වදන්ති. ඉදං වුත්තං හොති – අජ්ජ මම තව වචනං සුණන්තස්සෙව කුසලාකුසලවිපාකජානනපඤ්ඤා උදපාදීති. **ය**න්ති නිපාතමත්තං. **භූතපතිද්දසාමා**ති භූතපතිං අද්දසාම.

තං සුත්වා සක්කො පණ්ඩිතස්ස ථුතිං කරොන්තො ඡට්ඨං ගාථමාහ –

113.

‘‘අද්ධා හවෙ සෙවිතබ්බා සපඤ්ඤා, බහුස්සුතා යෙ බහුඨානචින්තිනො;

භික්ඛුඤ්ච දිස්වාන මමඤ්ච රාජ, කරොහි පුඤ්ඤානි අනප්පකානී’’ති.

තත්ථ **බහුඨානචින්තිනොති** බහූනි කාරණානි චින්තනසමත්ථා.

තං සුත්වා රාජා ඔසානගාථමාහ –

114.

‘‘අක්කොධනො නිච්චපසන්නචිත්තො, සබ්බාතිථීයාචයොගො භවිත්වා;

නිහච්ච මානං අභිවාදයිස්සං, සුත්වාන දෙවින්ද සුභාසිතානී’’ති.

තත්ථ **සබ්බාතිථීයාචයොගො භවිත්වාති** සබ්බෙසං අතිථීනං ආගතානං ආගන්තුකානං යං යං තෙ යාචන්ති, තස්ස තස්ස යුත්තො අනුච්ඡවිකො භවිත්වා, සබ්බං තෙහි යාචිතයාචිතං දදමානොති අත්ථො. **සුත්වාන දෙවින්ද සුභාසිතානීති** තව සුභාසිතානි සුත්වා අහං එවරූපො භවිස්සාමීති වදති.

එවඤ්ච පන වත්වා පාසාදා ඔරුය්හ පච්චෙකබුද්ධං වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. පච්චෙකබුද්ධො ආකාසෙ පල්ලඞ්කෙන නිසීදිත්වා ‘‘මහාරාජ, විජ්ජාධරො න සමණො, ත්වං ඉතො පට්ඨාය ‘අතුච්ඡො ලොකො, අත්ථි ධම්මිකසමණබ්‍රාහ්මණා’ති ඤත්වා දානං දෙහි, සීලං රක්ඛ, උපොසථකම්මං කරොහී’’ති රාජානං ඔවදි. සක්කොපි සක්කානුභාවෙන ආකාසෙ ඨත්වා ‘‘ඉතො පට්ඨාය අප්පමත්තා හොථා’’ති නාගරානං ඔවාදං දත්වා ‘‘පලාතා සමණබ්‍රාහ්මණා ආගච්ඡන්තූ’’ති භෙරිං චරාපෙසි. අථ තෙ උභොපි සකට්ඨානමෙව අගමංසු. රාජා තස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි අකාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා පච්චෙකබුද්ධො පරිනිබ්බුතො, රාජා ආනන්දො අහොසි, සක්කො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

විජ්ජාධරජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[392] 7. සිඞ්ඝපුප්ඵජාතකවණ්ණනා

යමෙතන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර ජෙතවනා නික්ඛමිත්වා කොසලරට්ඨෙ අඤ්ඤතරං අරඤ්ඤං නිස්සාය විහරන්තො එකදිවසං පදුමසරං ඔතරිත්වා සුපුප්ඵිතපදුමං දිස්වා අධොවාතෙ ඨත්වා උපසිඞ්ඝි. අථ නං තස්මිං වනෙ අධිවත්ථා දෙවතා ‘‘මාරිස, ත්වං ගන්ධථෙනො නාම, ඉදං තෙ එකං ථෙය්‍යඞ්ග’’න්ති සංවෙජෙසි. සො තාය සංවෙජිතො පුන ජෙතවනං ආගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා නිසින්නො ‘‘කහං භික්ඛු නිවුත්ථොසී’’ති

පුට්ඨො ‘‘අසුකවනසණ්ඩෙ නාම, තත්ථ ච මං දෙවතා එවං නාම සංවෙජෙසී’’ති ආහ. අථ නං සත්ථා ‘‘න ඛො භික්ඛු පුප්ඵං උපසිඞ්ඝන්තො ත්වමෙව දෙවතාය සංවෙජිතො, පොරාණකපණ්ඩිතාපි සංවෙජිතපුබ්බා’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො එකස්මිං කාසිකගාමෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං උග්ගහිතසිප්පො අපරභාගෙ ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා එකං පදුමසරං නිස්සාය උපවසන්තො එකදිවසං සරං ඔතරිත්වා සුපුප්ඵිතපදුමං උපසිඞ්ඝමානො අට්ඨාසි. අථ නං එකා දෙවධීතා රුක්ඛක්ඛන්ධවිවරෙ ඨත්වා සංවෙජයමානා පඨමං ගාථමාහ –

115.

‘‘යමෙතං වාරිජං පුප්ඵං, අදින්නං උපසිඞ්ඝසි;
එකඞ්ගමෙතං ථෙය්‍යානං, ගන්ධථෙනොසි මාරිසා’’ති.

තත්ථ **එකඞ්ගමෙතන්ති** එකකොට්ඨාසො එස.

තතො බොධිසත්තො දුතියං ගාථමාහ –

116.

‘‘න හරාමි න භඤ්ජාමි, ආරා සිඞ්ඝාමි වාරිජං;
අථ කෙන නු වණ්ණෙන, ගන්ධථෙනොති වුච්චතී’’ති.

තත්ථ **ආරා සිඞ්ඝාමීති** දූරෙ ඨිතො ඝායාමි. **වණ්ණෙනාති** කාරණෙන.

තස්මිං ඛණෙ එකො පුරිසො තස්මිං සරෙ භිසානි චෙව ඛණති, පුණ්ඩරීකානි ච භඤ්ජති. බොධිසත්තො තං දිස්වා ‘‘මං ආරා ඨත්වා උපසිඞ්ඝන්තං ‘චොරො’ති වදසි, එතං පුරිසං කස්මා න භණසී’’ති තාය සද්ධිං සල්ලපන්තො තතියං ගාථමාහ –

117.

‘‘යොයං භිසානි ඛණති, පුණ්ඩරීකානි භඤ්ජති;
එවං ආකිණ්ණකම්මන්තො, කස්මා එසො න වුච්චතී’’ති.

තත්ථ **ආකිණ්ණකම්මන්තොති** කක්ඛළකම්මන්තො දාරුණකම්මන්තො.

අථස්ස අවචනකාරණං ආචික්ඛන්තී දෙවතා චතුත්ථපඤ්චමගාථා අභාසි –

118.

‘‘ආකිණ්ණලුද්දො පුරිසො, ධාතිචෙලංව මක්ඛිතො;
තස්මිං මෙ වචනං නත්ථි, තඤ්චාරහාමි වත්තවෙ.

119.

‘‘අනඞ්ගණස්ස පොසස්ස, නිච්චං සුචිගවෙසිනො;
වාලග්ගමත්තං පාපස්ස, අබ්භාමත්තංව ඛායතී’’ති.

තත්ථ **ධාතිචෙලංවාති** ඛෙළසිඞ්ඝාණිකමුත්තගූථමක්ඛිතං ධාතිදාසියා නිවත්ථචෙලං විය අයං පාපමක්ඛිතොයෙව, තෙන කාරණෙන තස්මිං මම වචනං නත්ථි. **තඤ්චාරහාමීති** සමණා පන ඔවාදක්ඛමා හොන්ති පියසීලා, තස්මා තං අප්පමත්තකම්පි අයුත්තං කරොන්තං වත්තුං අරහාමි සමණාති. **අනඞ්ගණස්සාති** නිද්දොසස්ස තුම්හාදිසස්ස. **අබ්භාමත්තංව ඛායතීති** මහාමෙඝප්පමාණං හුත්වා උපට්ඨාති, ඉදානි කස්මා එවරූපං දොසං අබ්බොහාරිකං කරොසීති.

තාය පන සංවෙජිතො බොධිසත්තො සංවෙගප්පත්තො ඡට්ඨං ගාථමාහ –

120.

‘‘අද්ධා මං යක්ඛ ජානාසි, අථො මං අනුකම්පසි;
පුනපි යක්ඛ වජ්ජාසි, යදා පස්සසි එදිස’’න්ති.

තත්ථ **යක්ඛාති** දෙවතං ආලපති. **වජ්ජාසීති** වදෙය්‍යාසි. **යදා පස්සසි එදිසන්ති** යදා මම එවරූපං දොසං පස්සසි, තදා එවං මම වදෙය්‍යාසීති වදති.

අථස්ස සා දෙවධීතා සත්තමං ගාථමාහ –

121.

‘‘නෙව තං උපජීවාමි, නපි තෙ භතකාම්හසෙ;
ත්වමෙව භික්ඛු ජානෙය්‍ය, යෙන ගච්ඡෙය්‍ය සුග්ගති’’න්ති.

තත්ථ **භතකාම්හසෙති** තව භතිභතා කම්මකරාපි න හොම. කිංකාරණා තං සබ්බකාලං රක්ඛමානා විචරිස්සාමාති දීපෙති. **යෙන ගච්ඡෙය්‍යාති** භික්ඛු යෙන කම්මෙන ත්වං සුගතිං ගච්ඡෙය්‍යාසි, ත්වමෙව තං ජානෙය්‍යාසීති.

එවං සා තස්ස ඔවාදං දත්වා අත්තනො විමානමෙව පවිට්ඨා. බොධිසත්තොපි ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො භික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි.

තදා දෙවධීතා උප්පලවණ්ණා අහොසි, තාපසො පන අහමෙව අහොසින්ති.

සිඞ්ඝපුප්ඵජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[393] 8. විඝාසාදජාතකවණ්ණනා

සුසුඛං වත ජීවන්තීති ඉදං සත්ථා පුබ්බාරාමෙ විහරන්තො කෙළිසීලකෙ භික්ඛූ ආරබ්භ කථෙසි. තෙසු හි මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරෙන පාසාදං කම්පෙත්වා සංවෙජිතෙසු ධම්මසභායං භික්ඛූ තෙසං අගුණං කථෙන්තා නිසීදිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙතෙ කෙළිසීලකායෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සක්කො අහොසි. අථ අඤ්ඤතරස්මිං කාසිකගාමෙ සත්ත භාතරො කාමෙසු දොසං දිස්වා නික්ඛමිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා මජ්ඣාරඤ්ඤෙ වසන්තා යොගෙ යොගං අකත්වා කායදළ්හීබහුලා හුත්වා නානප්පකාරං කීළං කීළන්තා චරිංසු. සක්කො දෙවරාජා ''ඉමෙ සංවෙජෙස්සාමී''ති සුකො හුත්වා තෙසං වසනට්ඨානං ආගන්ත්වා එකස්මිං රුක්ඛෙ නිලීයිත්වා තෙ සංවෙජෙන්තො පඨමං ගාථමාහ –

122.

''සුසුඛං වත ජීවන්ති, යෙ ජනා විඝාසාදිනො;
දිට්ඨෙව ධම්මෙ පාසංසා, සම්පරායෙ ච සුග්ගතී''ති.

තත්ථ **විඝාසාදිනොති** භුත්තාතිරෙකං භුඤ්ජන්තෙ සන්ධායාහ. **දිට්ඨෙව ධම්මෙති** යෙ එවරූපා, තෙ දිට්ඨෙව ධම්මෙ පාසංසා, සම්පරායෙ ච තෙසං සුගති හොති, සග්ගෙ උප්පජ්ජන්තීති අධිප්පායෙන වදති.

අථ තෙසු එකො තස්ස වචනං සුත්වා අවසෙසෙ ආමන්තෙත්වා දුතියං ගාථමාහ –

123.

''සුකස්ස භාසමානස්ස, න නිසාමෙථ පණ්ඩිතා;
ඉදං සුණාථ සොදරියා, අම්හෙවායං පසංසතී''ති.

තත්ථ **භාසමානස්සාති** මානුසිකාය වාචාය භණන්තස්ස. **න නිසාමෙථාති** න සුණාථ. **ඉදං සුණාථාති** ඉදමස්ස වචනං සුණාථ. **සොදරියාති** සමානෙ උදරෙ වුත්ථභාවෙන තෙ ආලපන්තො ආහ.

අථ නෙ පටික්ඛිපන්තො සුකො තතියං ගාථමාහ –

124.

‘‘නාහං තුම්හෙ පසංසාමි, කුණපාදා සුණාථ මෙ;
උච්ඡිට්ඨභොජිනො තුම්හෙ, න තුම්හෙ විඝාසාදිනො’’ති.

තත්ථ **කුණපාදාති** කුණපඛාදකාති තෙ ආලපති.

තෙ තස්ස වචනං සුත්වා සබ්බෙපි චතුත්ථං ගාථමාහංසු –

125.

‘‘සත්තවස්සා පබ්බජිතා, මජ්ඣාරඤ්ඤෙ සිඛණ්ඩිනො;
විඝාසෙනෙව යාපෙන්තා, මයඤ්චෙ භොතො ගාරය්හා;
කෙ නු භොතො පසංසියා’’ති.

තත්ථ **සිඛණ්ඩිනොති** චූළාය සමන්නාගතා. **විඝාසෙනෙවාති** එත්තකං කාලං සත්ත වස්සානි සීහබ්‍යග්ඝවිඝාසෙනෙව යාපෙන්තා යදි භොතො ගාරය්හා, අථ කෙ නු තෙ පසංසියාති.

තෙ ලජ්ජාපෙන්තො මහාසත්තො පඤ්චමං ගාථමාහ –

126.

‘‘තුම්හෙ සීහානං බ්‍යග්ඝානං, වාළානඤ්චාවසිට්ඨකං;
උච්ඡිට්ඨෙනෙව යාපෙන්තා, මඤ්ඤිව්හො විඝාසාදිනො’’ති.

තත්ථ **වාළානඤ්චාවසිට්ඨකන්ති** සෙසවාළමිගානඤ්ච අවසිට්ඨකං උච්ඡිට්ඨභොජනං.

තං සුත්වා තාපසා ‘‘සචෙ මයං න විඝාසාදා, අථ කෙ චරහි තෙ විඝාසාදා’’ති? අථ තෙසං සො තමත්ථං ආචික්ඛන්තො ඡට්ඨං ගාථමාහ –

127.

‘‘යෙ බ්‍රාහ්මණස්ස සමණස්ස, අඤ්ඤස්ස වා වනිබ්බිනො;
දත්වාව සෙසං භුඤ්ජන්ති, තෙ ජනා විඝාසාදිනො’’ති.

තත්ථ **වනිබ්බිනොති** තං තං භණ්ඩං යාචනකස්ස. එවං තෙ ලජ්ජාපෙත්වා මහාසත්තො සකට්ඨානමෙව ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා සත්ත භාතරො ඉමෙ කෙළිසීලකා භික්ඛූ අහෙසුං, සක්කො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

විඝාසාදජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[394] 9. වට්ටකජාතකවණ්ණනා

පණීතන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං ලොලභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. තඤ්හි සත්ථා ‘‘සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු ලොලො’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ආම, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘න ඛො භික්ඛු ඉදානෙව ලොලො, පුබ්බෙපි ත්වං ලොලොයෙව, ලොලතාය පන බාරාණසියං හත්ථිගවාස්සපුරිසකුණපෙහි අතිත්තො ‘ඉතො උත්තරිතරං ලභිස්සාමී’ති අරඤ්ඤං පවිට්ඨොසී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො වට්ටකයොනියං නිබ්බත්තිත්වා අරඤ්ඤෙ ලූඛතිණබීජාහාරො වසි. තදා බාරාණසියං එකො ලොලකාකො හත්ථිකුණපාදීහි අතිත්තො ‘‘ඉතො උත්තරිතරං ලභිස්සාමී’’ති අරඤ්ඤං පවිසිත්වා ඵලාඵලං ඛාදන්තො බොධිසත්තං දිස්වා ‘‘අයං වට්ටකො අතිවිය ථූලසරීරො, මධුරං ගොචරං ඛාදති මඤ්ඤෙ, එතස්ස ගොචරං පුච්ඡිත්වා තං ඛාදිත්වා අහම්පි ථූලො භවිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා බොධිසත්තස්ස උපරිභාගෙ සාඛාය නිලීයිත්වා බොධිසත්තං පුච්ඡි ‘‘භො වට්ටක, කිං නාම පණීතාහාරං භුඤ්ජසි, ථූලසරීරො අහොසී’’ති? බොධිසත්තො තෙන පුච්ඡිතො තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කරොන්තො පඨමං ගාථමාහ –

128.

‘‘පණීතං භුඤ්ජසෙ භත්තං, සප්පිතෙලඤ්ච මාතුල;
අථ කෙන නු වණ්ණෙන, කිසො ත්වමසි වායසා’’ති.

තත්ථ **භත්ත**න්ති මනුස්සානං භොජනනියාමෙන පටියාදිතභත්තං. **මාතුලා**ති තං පියසමුදාචාරෙන ආලපති. **කිසො**ති අප්පමංසලොහිතො.

තස්ස වචනං සුත්වා කාකො තිස්සො ගාථා අභාසි –

129.

‘‘අමිත්තමජ්ඣෙ වසතො, තෙසු ආමිසමෙසතො;
නිච්චං උබ්බිග්ගහදයස්ස, කුතො කාකස්ස දළ්හියං.

130.

‘‘නිච්චං උබ්බෙගිනො කාකා, ධඞ්කා පාපෙන කම්මුනා;
ලද්ධො පිණ්ඩො න පීණෙති, කිසො තෙනස්මි වට්ටක.

131.

‘‘ලූඛානි තිණබීජානි, අප්පස්නෙහානි භුඤ්ජසි;
අථ කෙන නු වණ්ණෙන, ථූලො ත්වමසි වට්ටකා’’ති.

තත්ථ **දළ්හියන්ති** එවරූපස්ස මය්හං කාකස්ස කුතො දළ්හීභාවො, කුතො ථූලන්ති අත්ථො. **උබ්බෙගිනොති** උබ්බෙගවන්තො. **ධඞ්කාති** කාකානමෙව නාමං. **පාපෙන කම්මුනා ලද්ධොති** කාකෙන මනුස්සසන්තකවිලුම්පනසඞ්ඛාතෙන පාපෙන කම්මෙන ලද්ධො පිණ්ඩො. **න පීණෙතීති** න තප්පෙති. **තෙනස්මීති** තෙන කාරණෙනාහං කිසො අස්මි. **අප්පස්නෙහානීති** මන්දොජානි. ඉදං කාකො බොධිසත්තං ''පණීතභොජනං ඛාදතී''ති සඤ්ඤී හුත්වාපි වට්ටකානං ගහිතගොචරං පුච්ඡන්තො ආහ.

තං සුත්වා බොධිසත්තො අත්තනො ථූලභාවකාරණං කථෙන්තො ඉමා ගාථා අභාසි –

132.

''අප්පිච්ඡා අප්පචින්තාය, අදූරගමනෙන ච;
ලද්ධාලද්ධෙන යාපෙන්තො, ථූලො තෙනස්මි වායස.

133.

''අප්පිච්ඡස්ස හි පොසස්ස, අප්පචින්තසුඛස්ස ච;
සුසඞ්ගහිතමානස්ස, වුත්තී සුසමුදානයා''ති.

තත්ථ **අප්පිච්ඡාති** ආහාරෙසු අප්පිච්ඡතාය නිත්තණ්හතාය, කෙවලං සරීරයාපනවසෙනෙව ආහාරාහරණතායාති අත්ථො. **අප්පචින්තායාති** ''අජ්ජ කහං ආහාරං ලභිස්සාමි, ස්වෙ කහ''න්ති එවං ආහාරචින්තාය අභාවෙන. **අදූරගමනෙන චාති** ''අසුකස්මිං නාම ඨානෙ මධුරං ලභිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා අවිදූරගමනෙන ච. **ලද්ධාලද්ධෙනාති** ලූඛං වා හොතු පණීතං වා, යං ලද්ධං, තෙනෙව. **ථූලො තෙනස්මීති** තෙන චතුබ්බිධෙන කාරණෙන ථූලො අස්මි. **වායසාති** කාකං ආලපති. **අප්පචින්තසුඛස්සාති** ආහාරචින්තාරහිතානං අප්පචින්තානමරියානං සුඛං අස්සත්ථීති අප්පචින්තසුඛො, තස්ස තාදිසෙන සුඛෙන සමන්නාගතස්ස. **සුසඞ්ගහිතමානස්සාති** ''එත්තකං භුඤ්ජිත්වා ජීරාපෙතුං සක්ඛිස්සාමී''ති එවං සුට්ඨු සඞ්ගහිතාහාරමානස්ස. **වුත්තී සුසමුදානයාති** එවරූපස්ස පුග්ගලස්ස ජීවිතවුත්ති සුඛෙන සක්කා සමුදානෙතුං සුසමුදානයා සුනිබ්බත්තියා.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ ලොලභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි.

තදා කාකො ලොලභික්ඛු අහොසි, වට්ටකො පන අහමෙව අහොසින්ති.

වට්ටකජාතකවණ්ණනා නවමා.

[395] 10. පාරාවතජාතකවණ්ණනා

චිරස්සං වත පස්සාමීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ලොලභික්ඛුංයෙව ආරබ්භ කථෙසි. පච්චුප්පන්නවත්ථු හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො පාරාවතො හුත්වා බාරාණසිසෙට්ඨිනො මහානසෙ නීළපච්ඡියං වසති. කාකොපි තෙන සද්ධිං විස්සාසං කත්වා තත්ථෙව වසතීති සබ්බං විත්ථාරෙතබ්බං. භත්තකාරකො කාකපත්තානි លුඤ්චិត្វា පිට්ඨෙන තං මක්ඛෙත්වා එකං කපාලඛණ්ඩං විජ්ඣිත්වා කණ්ඨෙ පිළන්ධිත්වා පච්ඡියං පක්ඛිපි. බොධිසත්තො අරඤ්ඤතො ආගන්ත්වා තං දිස්වා පරිහාසං කරොන්තො පඨමං ගාථමාහ –

134.

‘‘චිරස්සං වත පස්සාමි, සහායං මණිධාරිනං;

සුකතා මස්සුකුත්තියා, සොභතෙ වත මෙ සඛා’’ති.

තත්ථ **මස්සුකුත්තියාති** ඉමාය මස්සුකිරියාය.

තං සුත්වා කාකො දුතියං ගාථමාහ –

135.

‘‘පරූළ්හකච්ඡනඛලොමො, අහං කම්මෙසු බ්‍යාවටො;

චිරස්සං න්හාපිතං ලද්ධා, ලොමං තං අජ්ජ හාරයි’’න්ති.

තත්ථ **අහං කම්මෙසු බ්‍යාවටොති** අහං සම්ම පාරාවත, රාජකම්මෙසු බ්‍යාවටො ඔකාසං අලභන්තො පරූළ්හකච්ඡනඛලොමො අහොසින්ති වදති. **අජ්ජ හාරයින්ති** අජ්ජ හාරෙසිං.

තතො බොධිසත්තො තතියං ගාථමාහ –

136.

‘‘යං නු ලොමං අහාරෙසි, දුල්ලභං ලද්ධ කප්පකං;

අථ කිඤ්චරහි තෙ සම්ම, කණ්ඨෙ කිණිකිණායතී’’ති.

තස්සත්ථො – යං තාව දුල්ලභං කප්පකං ලභිත්වා ලොමං හරාපෙසි, තං හරාපය, අථ කිඤ්චරහි තෙ වයස්ස ඉදං කණ්ඨෙ කිණිකිණායතීති.

තතො කාකො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

137.

‘‘මනුස්සසුඛුමාලානං, මණි කණ්ඨෙසු ලම්බති;

තෙසාහං අනුසික්ඛාමි, මා ත්වං මඤ්ඤි දවා කතං.

138.

''සචෙපිමං පිහයසි, මස්සුකුත්තිං සුකාරිතං;
කාරයිස්සාමි තෙ සම්ම, මණිඤ්චාපි දදාමි තෙ''ති.

තත්ථ **මණීති** එවරූපානං මනුස්සානං එකං මණිරතනං කණ්ණෙසු ලම්බති. **තෙසාහන්ති** තෙසං අහං. **මා ත්වං මඤ්ඤීති** ත්වං පන ''එතං මයා දවා කත''න්ති මා මඤ්ඤි. **සචෙපිමං පිහයසීති** සචෙ ඉමං මම කතං මස්සුකුත්තිං ත්වං ඉච්ඡසි.

තං සුත්වා බොධිසත්තො ඡට්ඨං ගාථමාහ –

139.

''ත්වඤ්ඤෙව මණිනා ඡන්නො, සුකතාය ච මස්සුයා;
ආමන්ත ඛො තං ගච්ඡාමි, පියං මෙ තවදස්සන''න්ති.

තත්ථ **මණිනාති** මණිනො, අයමෙව වා පාඨො. ඉදං වුත්තං හොති – සම්ම වායස, ත්වඤ්ඤෙව ඉමස්ස මණිනො අනුච්ඡවිකො ඉමිස්සා ච සුකතාය මස්සුයා, මම පන තව අදස්සනමෙව පියං, තස්මා තං ආමන්තයිත්වා ගච්ඡාමීති.

එවඤ්ච පන වත්වා බොධිසත්තො උප්පතිත්වා අඤ්ඤත්ථ ගතො. කාකො තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පත්තො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ ලොලභික්ඛු අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨහි. තදා කාකො ලොලභික්ඛු අහොසි, පාරාවතො පන අහමෙව අහොසින්ති.

පාරාවතජාතකවණ්ණනා දසමා.

ඛරපුත්තවග්ගො දුතියො නිට්ඨිතො.

ජාතකුද්දානං –

අවාරියං සෙතකෙතු, දරීමුඛඤ්ච නෙරු ච;
ආසඞ්කමිගාලොපඤ්ච, කාළකණ්ණී ච කුක්කුටං.

ධම්මධජඤ්ච නන්දියං, ඛරපුත්තං සූචි චෙව;
තුණ්ඩිලං සොණ්ණකක්කටං, මය්හකං විජ්ජාධරඤ්චෙව.

සිඞ්ඝපුප්ඵං විසාසාදං, වට්ටකඤ්ච පාරාවතං;

සඞ්ගායිංසු මහාථෙරා, ඡක්කෙ වීසති ජාතකෙ.

ඡක්කනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. සත්තකනිපාතො

1. කුක්කුවග්ගො

[396] 1. කුක්කුජාතකවණ්ණනා

දියඩ්ඪකුක්කූති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො රාජොවාදං ආරබ්භ කථෙසි. පච්චුප්පන්නවත්ථු **තෙසකුණජාතකෙ** (ජා. 2.17.1 ආදයො) ආවි භවිස්සති.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අත්ථධම්මානුසාසකො අමච්චො අහොසි. රාජා අගතිගමනෙ පතිට්ඨාය අධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි, ජනපදං පීළෙත්වා ධනමෙව සංහරි. බොධිසත්තො රාජානං ඔවදිතුකාමො එකං උපමං උපධාරෙන්තො විචරති, රඤ්ඤො උය්‍යානෙ වාසාගාරං විප්පකතං හොති අනිට්ඨිතච්ඡදනං, දාරුකණ්ණිකං ආරොපෙත්වා ගොපානසියො පවෙසිතමත්තා හොන්ති. රාජා කීළනත්ථාය උය්‍යානං ගන්ත්වා තත්ථ විචරිත්වා තං ගෙහං පවිසිත්වා උල්ලොකෙන්තො කණ්ණිකමණ්ඩලං දිස්වා අත්තනො උපරිපතනභයෙන නික්ඛමිත්වා බහි ඨිතො පුන ඔලොකෙත්වා ‘‘කිං නු ඛො නිස්සාය කණ්ණිකා ඨිතා, කිං නිස්සාය ගොපානසියො’’ති චින්තෙත්වා බොධිසත්තං පුච්ඡන්තො පඨමං ගාථමාහ –

1.

‘‘දියඩ්ඪකුක්කූ උදයෙන කණ්ණිකා, විදත්ථියො අට්ඨ පරික්ඛිපන්ති නං;
සා සිංසපා, සාරමයා අඵෙග්ගුකා, කුහිං ඨිතා උප්පරිතො න ධංසතී’’ති.

තත්ථ **දියඩ්ඪකුක්කූ**ති දියඩ්ඪරතනා. **උදයෙනා**ති උච්චත්තෙන. **පරික්ඛිපන්ති නන්ති** තං පනෙතං අට්ඨ විදත්ථියො පරික්ඛිපන්ති, පරික්ඛෙපතො අට්ඨවිදත්ථිපමාණාති වුත්තං හොති. **කුහිං ඨිතා**ති කත්ථ පතිට්ඨිතා හුත්වා. **න ධංසතී**ති න පතති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො ‘‘ලද්ධා දානි මෙ රඤ්ඤො ඔවාදත්ථාය උපමා’’ති චින්තෙත්වා ඉමා ගාථා ආහ –

2.

‘‘යා තිංසති සාරමයා අනුජ්ජුකා, පරිකිරිය ගොපානසියො සමං ඨිතා;
තාහි සුසඞ්ගහිතා බලසා පීළිතා, සමං ඨිතා උප්පරිතො න ධංසති.

3.

‘‘එවම්පි මිත්තෙහි දළ්හෙහි පණ්ඩිතො, අභෙජ්ජරූපෙහි සුචීහි මන්තිභි;

සුසඞ්ගහීතො සිරියා න ධංසති, ගොපානසීභාරවහාව කණ්ණිකා''ති.

තත්ථ **යා තිංසති සාරමයාති** යා එතා සාරරුක්ඛමයා තිංසති ගොපානසියො. **පරිකිරියාති** පරිවාරෙත්වා. **සමං ඨිතාති** සමභාගෙන ඨිතා. **බලසා පීළිතාති** තාහි තාහි ගොපානසීහි බලෙන පීළිතා සුට්ඨු සඞ්ගහිතා එකාබද්ධා හුත්වා. **පණ්ඩිතොති** ඤාණසම්පන්නො රාජා. **සුචීහීති** සුචිසමාචාරෙහි කල්‍යාණමිත්තෙහි. **මන්තිහීති** මන්තකුසලෙහි. **ගොපානසීභාරවහාව කණ්ණිකාති** යථා ගොපානසීනං භාරං වහමානා කණ්ණිකා න ධංසති න පතති, එවං රාජාපි වුත්තප්පකාරෙහි මන්තීහි අභිජ්ජහදයෙහි සුසඞ්ගහිතො සිරිතො න ධංසති න පතති න පරිහායති.

රාජා බොධිසත්තෙ කථෙන්තෙයෙව අත්තනො කිරියං සල්ලක්ඛෙත්වා කණ්ණිකාය අසති ගොපානසියො න තිට්ඨන්ති, ගොපානසීහි අසඞ්ගහිතා කණ්ණිකා න තිට්ඨති, ගොපානසීසු භිජ්ජන්තීසු කණ්ණිකා පතති, එවමෙව අධම්මිකො රාජා අත්තනො මිත්තාමච්චෙ ච බලකායෙ ච බ්‍රාහ්මණගහපතිකෙ ච අසඞ්ගණ්හන්තො තෙසු භිජ්ජන්තෙසු තෙහි අසඞ්ගහිතො ඉස්සරියා ධංසති, රඤ්ඤා නාම ධම්මිකෙන භවිතබ්බන්ති. අථස්ස තස්මිං ඛණෙ පණ්ණාකාරත්ථාය මාතුලුඞ්ගං ආහරිංසු. රාජා ''සහාය, ඉමං මාතුලුඞ්ගං ඛාදා''ති බොධිසත්තං ආහ. බොධිසත්තො තං ගහෙත්වා ''මහාරාජ, ඉමං ඛාදිතුං අජානන්තා තිත්තකං වා කරොන්ති අම්බිලං වා, ජානන්තා පන පණ්ඩිතා තිත්තකං හාරෙත්වා අම්බිලං අනීහරිත්වා මාතුලුඞ්ගරසං අනාසෙත්වාව ඛාදන්තී''ති රඤ්ඤො ඉමාය උපමාය ධනසඞ්සරණූපායං දස්සෙන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

4.

''ඛරත්තචං බෙල්ලං යථාපි සත්ථවා, අනාමසන්තොපි කරොති තිත්තකං;
සමාහරං සාදුං කරොති පත්ථිව, අසාදුං කයිරා තනුබන්ධමුද්ධරං.

5.

''එවම්පි ගාමනිගමෙසු පණ්ඩිතො, අසාහසං රාජධනානි සඞ්ඝරං;
ධම්මානුවත්තී පටිපජ්ජමානො, ස ඵාති කයිරා අවිහෙඨයං පර''න්ති.

තත්ථ **ඛරත්තචන්ති** ථද්ධතචං. **බෙල්ලන්ති** මාතුලුඞ්ගං. 'බෙල''න්තිපි පාඨො, අයමෙවත්ථො. **සත්ථවාති** සත්ථකහත්ථො. **අනාමසන්තොති** ඛහිතචං තනුකම්පි අතච්ඡන්තො ඉදං ඵලං තිත්තකං කරොති. **සමාහරන්ති** සමාහරන්තො ඛහිතචං තච්ඡන්තො අන්තො ච අම්බිලං අනීහරන්තො තං සාදුං කරොති. **පත්ථිවාති** රාජානං ආලපති. **තනුබන්ධමුද්ධරන්ති** තනුකං පන තචං උද්ධරන්තො සබ්බසො තිත්තකස්ස අනපනීතත්තා තං අසාදුමෙව කයිරා. **එවන්ති** එවං පණ්ඩිතො රාජාපි අසාහසං සාහසියා තණ්හාය වසං අගච්ඡන්තො අගතිගමනං පහාය රට්ඨං අපීළෙත්වා උපචිකානං

වම්මිකවඩ්ඪනනියාමෙන මධුකරානං රෙණුං ගහෙත්වා මධුකරණනියාමෙන ච ධනං සඞ්ඝරන්තො –

‘‘දානං සීලං පරිච්චාගං, අජ්ජවං මද්දවං තපං;
අක්කොධං අවිහිංසඤ්ච, ඛන්තිඤ්ච අවිරොධන’’න්ති. –

ඉති ඉමෙසං දසන්නං රාජධම්මානං අනුවත්තනෙන ධම්මානුවත්තී හුත්වා පටිපජ්ජමානො සො අත්තනො ච පරෙසඤ්ච එාතිං වඩ්ඪිං කරෙය්‍ය පරං අවිහෙඨෙන්තොයෙවාති.

රාජා බොධිසත්තෙන සද්ධිං මන්තෙන්තො පොක්ඛරණීතීරං ගන්ත්වා සුපුප්ඵිතං බාලසූරියවණ්ණං උදකෙන අනුපලිත්තං පදුමං දිස්වා ආහ – ‘‘සහාය, ඉමං පදුමං උදකෙ සඤ්ජාතමෙව උදකෙන අලිම්පමානං ඨිත’’න්ති. අථ නං බොධිසත්තො ‘‘මහාරාජ, රඤ්ඤා නාම එවරූපෙන භවිතබ්බ’’න්ති ඔවදන්තො ඉමා ගාථා ආහ –

6.

‘‘ඔදාතමූලං සුචිවාරිසම්භවං, ජාතං යථා පොක්ඛරණීසු අම්බුජං;
පදුමං යථා අග්ගිනිකාසිඵාලිමං, න කද්දමො න රජො න වාරි ලිම්පති.

7.

‘‘එවම්පි වොහාරසුචිං අසාහසං, විසුද්ධකම්මන්තමපෙතපාපකං;
න ලිම්පති කම්මකිලෙස තාදිසො, ජාතං යථා පොක්ඛරණීසු අම්බුජ’’න්ති.

තත්ථ **ඔදාතමූලන්ති** පණ්ඩරමූලං. **අම්බුජන්ති** පදුමස්සෙව වෙවචනං. **අග්ගිනිකාසිඵාලිමන්ති** අග්ගිනිකාසිනා සූරියෙන ඵාලිතං විකසිතන්ති අත්ථො. **න කද්දමො න රජො න වාරි ලිම්පතීති** නෙව කද්දමො න රජො න උදකං ලිම්පති, න මක්ඛෙතීති අත්ථො. ‘‘ලිප්පති’’ච්චෙව වා පාඨො, භුම්මත්ථෙ වා එතානි පච්චත්තවචනානි, එතෙසු කද්දමාදීසු න ලිප්පති, න අල්ලීයතීති අත්ථො. **වොහාරසුචින්ති** පොරාණකෙහි ධම්මිකරාජූහි ලිඛාපෙත්වා ඨපිතවිනිච්ඡයවොහාරෙ සුචිං, අගතිගමනං පහාය ධම්මෙන විනිච්ඡයකාරකන්ති අත්ථො. **අසාහසන්ති** ධම්මිකවිනිච්ඡයෙ ඨිතත්තායෙව සාහසිකකිරියාය විරහිතං. **විසුද්ධකම්මන්තන්ති** තෙනෙව අසාහසිකට්ඨෙන විසුද්ධකම්මන්තං සච්චවාදිං නික්කොධං මජ්ඣත්තං තුලාභූතං ලොකස්ස. **අපෙතපාපකන්ති** අපගතපාපකම්මං. **න ලිම්පති කම්මකිලෙස තාදිසොති** තං රාජානං පාණාතිපාතො අදින්නාදානං කාමෙසුමිච්ඡාචාරො මුසාවාදොති අයං කම්මකිලෙසො න අල්ලීයති. කිංකාරණා? **තාදිසො ජාතං යථා පොක්ඛරණීසු අම්බුජං**. තාදිසො හි රාජා යථා පොක්ඛරණීසු ජාතං පදුමං අනුපලිත්තං, එවං අනුපලිත්තො නාම හොති.

රාජා බොධිසත්තස්ස ඔවාදං සුත්වා තතො පට්ඨාය ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙන්තො දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා සග්ගපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, පණ්ඩිතාමච්චො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කුක්කුජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[397] 2. මනොජජාතකවණ්ණනා

යථා චාපො නින්නමතීති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො විපක්ඛසෙවකං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු පන හෙට්ඨා **මහිළාමුඛජාතකෙ** (ජා. 1.1.26) විත්ථාරිතමෙව. තදා පන සත්ථා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස විපක්ඛසෙවකොයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සීහො හුත්වා සීහියා සද්ධිං සංවසන්තො ද්වෙ පොතකෙ ලභි – පුත්තඤ්ච ධීතරඤ්ච. පුත්තස්ස මනොජොති නාමං අහොසි, සො වයප්පත්තො එකං සීහපොතිකං ගණ්හි. ඉති තෙ පඤ්ච ජනා අහෙසුං. මනොජො වනමහිංසාදයො වධිත්වා මංසං ආහරිත්වා මාතාපිතරො ච භගිනිඤ්ච පජාපතිඤ්ච පොසෙති. සො එකදිවසං ගොචරභූමියං ගිරියං නාම සිඞ්ගාලං පලායිතුං අප්පහොන්තං උරෙන නිපන්නං දිස්වා ‘‘කිං, සම්මා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘උපට්ඨාතුකාමොම්හි, සාමී’’ති වුත්තෙ ‘‘සාධු, උපට්ඨහස්සූ’’ති තං ගහෙත්වා අත්තනො වසනගුහං ආනෙසි. බොධිසත්තො තං දිස්වා ‘‘තාත මනොජ, සිඞ්ගාලා නාම දුස්සීලා පාපධම්මා අකිච්චෙ නියොජෙන්ති, මා එතං අත්තනො සන්තිකෙ කරී’’ති වාරෙතුං නාසක්ඛි.

අථෙකදිවසං සිඞ්ගාලො අස්සමංසං ඛාදිතුකාමො මනොජං ආහ – ‘‘සාමි, අම්හෙහි ඨපෙත්වා අස්සමංසං අඤ්ඤං අඛාදිතපුබ්බං නාම නත්ථි, අස්සං ගණ්හිස්සාමා’’ති. ‘‘කහං පන, සම්ම, අස්සා හොන්තී’’ති? ‘‘බාරාණසියං නදීතීරෙ’’ති. සො තස්ස වචනං ගහෙත්වා තෙන සද්ධිං අස්සානං නදියා න්හානවෙලායං ගන්ත්වා එකං අස්සං ගහෙත්වා පිට්ඨියං ආරොපෙත්වා වෙගෙන අත්තනො ගුහාද්වාරමෙව ආගතො. අථස්ස පිතා අස්සමංසං ඛාදිත්වා ‘‘තාත, අස්සා නාම රාජභොගා, රාජානො ච නාම අනෙකමායා කුසලෙහි ධනුග්ගහෙහි විජ්ඣාපෙන්ති, අස්සමංසඛාදනසීහා නාම දීඝායුකා න හොන්ති, ඉතො පට්ඨාය මා අස්සං ගණ්හී’’ති ආහ. සො පිතු වචනං අකත්වා ගණ්හතෙව. ‘‘සීහො අස්සෙ ගණ්හාතී’’ති සුත්වා රාජා අන්තොනගරෙයෙව අස්සානං පොක්ඛරණිං කාරාපෙසි. තතොපි ආගන්ත්වා ගණ්හියෙව. රාජා අස්සසාලං කාරෙත්වා අන්තොසාලායමෙව තිණොදකං දාපෙසි. සීහො පාකාරමත්ථකෙන ගන්ත්වා අන්තොසාලාතොපි ගණ්හියෙව.

රාජා එකං අක්ඛණවෙධිං ධනුග්ගහං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘සක්ඛිස්සසි තාත, සීහං විජ්ඣිතු’’න්ති ආහ. සො ‘‘සක්කොමී’’ති වත්වා පාකාරං නිස්සාය සීහස්ස ආගමනමග්ගෙ අට්ටකං කාරෙත්වා අට්ඨාසි. සීහො ආගන්ත්වා බහිසුසානෙ සිඞ්ගාලං ඨපෙත්වා අස්සගහණත්ථාය නගරං පක්ඛන්දි. ධනුග්ගහො ආගමනකාලෙ ‘‘අතිතිඛිණො වෙගො’’ති සීහං අවිජ්ඣිත්වා අස්සං ගහෙත්වා ගමනකාලෙ ගරුභාරතාය ඔලීනවෙගං සීහං තිඛිණෙන නාරාචෙන පච්ඡාභාගෙ විජ්ඣි. නාරාචො පුරිමකායෙන නික්ඛමිත්වා ආකාසං පක්ඛන්දි. සීහො ‘‘විද්ධොස්මී’’ති විරවි. ධනුග්ගහො තං විජ්ඣිත්වා අසනි විය ජියං පොථෙසි. සිඞ්ගාලො සීහස්ස ච ජියාය ච සද්දං සුත්වා ‘‘සහායො මෙ ධනුග්ගහෙන විජ්ඣිත්වා මාරිතො භවිස්සති, මතකෙන හි සද්ධිං විස්සාසො නාම නත්ථි, ඉදානි මම පකතියා වසනවනමෙව ගමිස්සාමී’’ති අත්තනාව සද්ධිං සල්ලපන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

8.

‘‘යථා චාපො නින්නමති, ජියා චාපි නිකූජති;
හඤ්ඤතෙ නූන මනොජො, මිගරාජා සඛා මම.

9.

‘‘හන්ද දානි වනන්තානි, පක්කමාමි යථාසුඛං;
නෙතාදිසා සඛා හොන්ති, ලබ්භා මෙ ජීවතො සඛා’’ති.

තත්ථ **යථාති** යෙනාකාරෙනෙව චාපො නින්නමති. **හඤ්ඤතෙ නූනාති** නූන හඤ්ඤති. **නෙතාදිසාති** එවරූපා මතකා සහායා නාම න හොන්ති. **ලබ්භා මෙති** ජීවතො මම සහායො නාම සක්කා ලද්ධුං.

සීහොපි එකවෙගෙන ගන්ත්වා අස්සං ගුහාද්වාරෙ පාතෙත්වා සයම්පි මරිත්වා පති. අථස්ස ඤාතකා නික්ඛමිත්වා තං ලොහිතමක්ඛිතං පහාරමුඛෙහි පග්ඝරිතලොහිතං පාපජනසෙවිතාය ජීවිතක්ඛයං පත්තං අද්දසංසු, දිස්වා චස්ස මාතා පිතා භගිනී පජාපතීති පටිපාටියා චතස්සො ගාථා භාසිංසු –

10.

‘‘න පාපජනසංසෙවී, අච්චන්තං සුඛමෙධති;
මනොජං පස්ස සෙමානං, ගිරියස්සානුසාසනී.

11.

‘‘න පාපසම්පවඞ්කෙන, මාතා පුත්තෙන නන්දති;
මනොජං පස්ස සෙමානං, අච්ඡන්නං සම්හි ලොහිතෙ.

12.

‘‘එවමාපජ්ජතෙ පොසො, පාපියො ච නිගච්ඡති;
යො වෙ හිතානං වචනං, න කරොති අත්ථදස්සිනං.

13.

‘‘එවඤ්ච සො හොති තතො ච පාපියො, යො උත්තමො අධමජනූපසෙවී;
පස්සුත්තමං අධමජනූපසෙවිතං, මිගාධිපං සරවරවෙගනිද්ධුත’’න්ති.

තත්ථ **අච්චන්තං සුඛමෙධතීති** න චිරං සුඛං ලභති. **ගිරියස්සානුසාසනීති** අයං එවරූපා ගිරියස්සානුසාසනීති ගරහන්තො ආහ. **පාපසම්පවඞ්කෙනාති** පාපෙසු සම්පවඞ්කෙන පාපසහායෙන. **අච්ඡන්නන්ති** නිමුග්ගං. **පාපියො ච නිගච්ඡතීති** පාපඤ්ච වින්දති. **හිතානන්ති** අත්ථකාමානං. **අත්ථදස්සිනන්ති** අනාගතඅත්ථං පස්සන්තානං. **පාපියොති** පාපතරො. **අධමජනූපසෙවීති** අධමජනං උපසෙවී. **උත්තමන්ති** සරීරබලෙන ජෙට්ඨකං.

පච්ඡිමා අභිසම්බුද්ධගාථා –

14.

‘‘නිහීයති පුරිසො නිහීනසෙවී, න ච හායෙථ කදාචි තුල්‍යසෙවී;
සෙට්ඨමුපගමං උදෙති ඛිප්පං, තස්මාත්තනා උත්තරිතරං භජෙථා’’ති.

තත්ථ **නිහීයතීති** භික්ඛවෙ, නිහීනසෙවී නාම මනොජො සීහො විය නිහීයති පරිහායති විනාසං පාපුණාති. **තුල්‍යසෙවීති** සීලාදීහි අත්තනා සදිසං සෙවමානො න හායති, වඩ්ඪියෙව පනස්ස හොති. **සෙට්ඨමුපගමන්ති** සීලාදීහි උත්තරිතරංයෙව උපගච්ඡන්තො. **උදෙති ඛිප්පන්ති** සීඝමෙව සීලාදීහි ගුණෙහි උදෙති, වුද්ධිං උපගච්ඡතීති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ විපක්ඛසෙවකො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි.

තදා සිඞ්ගාලො දෙවදත්තො අහොසි, මනොජො විපක්ඛසෙවකො, භගිනී උප්පලවණ්ණා, භරියා ඛෙමා භික්ඛුනී, මාතා රාහුලමාතා, පිතා සීහරාජා පන අහමෙව අහොසින්ති.

මනොජජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[398] 3. සුතනුජාතකවණ්ණනා

රාජා තෙ භත්තන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො මාතුපොසකභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු **සාමජාතකෙ** (ජා. 2.22.296 ආදයො) ආවි භවිස්සති.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො දුග්ගතගහපතිකුලෙ නිබ්බත්ති, සුතනූතිස්ස නාමං අකංසු. සො වයප්පත්තො භතිං කත්වා මාතාපිතරො පොසෙත්වා පිතරි කාලකතෙ මාතරං පොසෙති. තස්මිං පන කාලෙ බාරාණසිරාජා මිගවිත්තකො අහොසි. සො එකදිවසං මහන්තෙන පරිවාරෙන යොජනද්වියොජනමත්තං අරඤ්ඤං පවිසිත්වා ‘‘යස්ස ඨානෙන මිගො පලායති, සො ඉමං නාම ජිතො’’ති සබ්බෙසං ආරොචාපෙසි. අමච්චා රඤ්ඤො ධුවමග්ගට්ඨානෙ කොට්ඨකං ඡාදෙත්වා අදංසු. මනුස්සෙහි මිගානං වසනට්ඨානානි පරිවාරෙත්වා උන්නාදෙන්තෙහි උට්ඨාපිතෙසු මිගෙසු එකො එණිමිගො රඤ්ඤො ඨිතට්ඨානං පටිපජ්ජි. රාජා ‘‘තං විජ්ඣිස්සාමී’’ති සරං ඛිපි. උග්ගහිතමායො මිගො සරං මහාඵාසුකාභිමුඛං ආගච්ඡන්තං ඤත්වා පරිවත්තිත්වා සරෙන විද්ධො විය හුත්වා පති. රාජා ‘‘මිගො මෙ විද්ධො’’ති ගහණත්ථාය ධාවි. මිගො උට්ඨාය වාතවෙගෙන පලායි, අමච්චාදයො රාජානං අවහසිංසු. සො මිගං අනුබන්ධිත්වා කිලන්තකාලෙ ඛග්ගෙන ද්විධා ඡින්දිත්වා එකස්මිං දණ්ඩකෙ ලග්ගිත්වා කාජං වහන්තො විය ආගච්ඡන්තො ‘‘ථොකං විස්සමිස්සාමී’’ති මග්ගසමීපෙ ඨිතං වටරුක්ඛං උපගන්ත්වා නිපජ්ජිත්වා නිද්දං ඔක්කමි.

තස්මිං පන වටරුක්ඛෙ නිබ්බත්තො මඝදෙවො නාම යක්ඛො තත්ථ පවිට්ඨෙ වෙස්සවණස්ස සන්තිකා ඛාදිතුං ලභි. සො රාජානං උට්ඨාය ගච්ඡන්තං ‘‘තිට්ඨ භක්ඛොසි මෙ’’ති හත්ථෙ ගණ්හි. ‘‘ත්වං කොනාමොසී’’ති? ‘‘අහං ඉධ නිබ්බත්තයක්ඛො, ඉමං ඨානං පවිට්ඨකෙ ඛාදිතුං ලභාමී’’ති. රාජා සතිං උපට්ඨපෙත්වා ‘‘කිං අජ්ජෙව මං ඛාදිස්සසි, උදාහු නිබද්ධං ඛාදිස්සසී’’ති පුච්ඡි. ‘‘ලභන්තො නිබද්ධං ඛාදිස්සාමී’’ති. රාජා ‘‘ඉමං අජ්ජ මිගං ඛාදිත්වා මං විස්සජ්ජෙහි, අහං තෙ ස්වෙ පට්ඨාය එකාය භත්තපාතියා සද්ධිං එකං මනුස්සං පෙසෙස්සාමී’’ති. ‘‘තෙන හි අප්පමත්තො හොහි, අපෙසිතදිවසෙ තඤ්ඤෙව ඛාදිස්සාමී’’ති. ‘‘අහං බාරාණසිරාජා, මය්හං අවිජ්ජමානං නාම නත්ථී’’ති. යක්ඛො පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා තං විස්සජ්ජෙසි. සො නගරං පවිසිත්වා තමත්ථං එකස්ස අත්ථචරකස්ස අමච්චස්ස කථෙත්වා ‘‘ඉදානි කිං කාතබ්බ’’න්ති පුච්ඡි. ‘‘දිවසපරිච්ඡෙදො කතො, දෙවා’’ති? ‘‘න කතො’’ති. ‘‘අයුත්තං වො කතං, එවං සන්තෙපි මා චින්තයිත්ථ, බහූ බන්ධනාගාරෙ මනුස්සා’’ති. ‘‘තෙන හි ත්වං එතං කම්මං කර, මය්හං ජීවිතං දෙහී’’ති.

අමච්චො ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා දෙවසිකං බන්ධනාගාරතො මනුස්සං නීහරිත්වා භත්තපාතිං ගහෙත්වා කඤ්චි අජානාපෙත්වාව යක්ඛස්ස පෙසෙසි.

යක්ඛො භත්තං භුඤ්ජිත්වා මනුස්සං ඛාදති. අපරභාගෙ බන්ධනාගාරානි නිම්මනුස්සානි ජාතානි. රාජා භත්තහාරකං අලභන්තො මරණභයෙන කම්පි. අථ නං අමච්චො අස්සාසෙත්වා ‘‘දෙව, ජීවිතාසාතො ධනාසාව බලවතරා, හත්ථික්ඛන්ධෙ සහස්සභණ්ඩිකං ඨපෙත්වා ‘කො ඉමං ධනං ගහෙත්වා යක්ඛස්ස භත්තං ආදාය ගමිස්සතී’ති භෙරිං චරාපෙමා’’ති වත්වා තථා කාරෙසි. අථ තං සුත්වා බොධිසත්තො චින්තෙසි ‘‘අහං භතියා මාසකඩ්ඪමාසකං සඞ්කරිත්වා කිච්ඡෙන මාතරං පොසෙමි, ඉමං ධනං ගහෙත්වා මාතු දත්වා යක්ඛස්ස සන්තිකං ගමිස්සාමි, සචෙ යක්ඛං දමෙතුං සක්ඛිස්සාමි, ඉච්චෙතං කුසලං, නො චෙ සක්ඛිස්සාමි, මාතා මෙ සුඛං ජීවිස්සතී’’ති. සො තමත්ථං මාතු ආරොචෙත්වා ‘‘අලං තාත, න මම අත්ථො ධනෙනා’’ති ද්වෙ වාරෙ පටික්ඛිපිත්වා තතියවාරෙ තං අනාපුච්ඡිත්වාව ‘‘ආහරථ, අය්‍යා, සහස්සං, අහං භත්තං හරිස්සාමී’’ති සහස්සං ගහෙත්වා මාතු දත්වා ‘‘අම්ම, මා චින්තයි, අහං යක්ඛං දමෙත්වා මහාජනස්ස සොත්ථිං කරිස්සාමි, අජ්ජෙව තව අස්සුකිලින්නමුඛං හාසාපෙන්තොව ආගච්ඡිස්සාමී’’ති මාතරං වන්දිත්වා රාජපුරිසෙහි සද්ධිං රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා අට්ඨාසි.

තතො රඤ්ඤා ‘‘තාත, ත්වං භත්තං හරිස්සසී’’ති වුත්තෙ ‘‘ආම, දෙවා’’ති ආහ. ‘‘කිං තෙ ලද්ධුං වට්ටතී’’ති? ‘‘තුම්හාකං සුවණ්ණපාදුකා, දෙවා’’ති. ‘‘කිංකාරණා’’ති? ‘‘දෙව, සො යක්ඛො අත්තනො රුක්ඛමූලෙ භූමියං ඨිතකෙ ඛාදිතුං ලභති, අහං එතස්ස සන්තකභූමියං අට්ඨත්වා පාදුකාසු ඨස්සාමී’’ති. ‘‘අඤ්ඤං කිං ලද්ධුං වට්ටතී’’ති? ‘‘තුම්හාකං ඡත්තං, දෙවා’’ති. ‘‘ඉදං කිමත්ථායා’’ති? ‘‘දෙව, යක්ඛො අත්තනො රුක්ඛච්ඡායාය ඨිතකෙ ඛාදිතුං ලභති, අහං තස්ස රුක්ඛච්ඡායාය අට්ඨත්වා ඡත්තච්ඡායාය ඨස්සාමී’’ති. ‘‘අඤ්ඤං කිං ලද්ධුං වට්ටතී’’ති. ‘‘තුම්හාකං ඛග්ගං, දෙවා’’ති. ‘‘ඉමිනා කො අත්ථො’’ති? ‘‘දෙව, අමනුස්සාපි ආවුධහත්ථානං භායන්තියෙවා’’ති. ‘‘අඤ්ඤං කිං ලද්ධුං වට්ටතී’’ති? ‘‘සුවණ්ණපාතිං පූරෙත්වා තුම්හාකං භුඤ්ජනකභත්තං දෙථ, දෙවා’’ති. ‘‘කිංකාරණා, තාතා’’ති? ‘‘දෙව, මාදිසස්ස නාම පණ්ඩිතස්ස පුරිසස්ස මත්තිකපාතියා ලූඛභොජනං හරිතුං අනනුච්ඡවික’’න්ති. ‘‘සාධු, තාතා’’ති රාජා සබ්බං දාපෙත්වා තස්ස වෙය්‍යාවච්චකරෙ පටිපාදෙසි.

බොධිසත්තො ‘‘මහාරාජ, මා භායිත්ථ, අජ්ජාහං යක්ඛං දමෙත්වා තුම්හාකං සොත්ථිං කත්වා ආගමිස්සාමී’’ති රාජානං වන්දිත්වා උපකරණානි ගාහාපෙත්වා තත්ථ ගන්ත්වා මනුස්සෙ රුක්ඛස්සාවිදූරෙ ඨපෙත්වා සුවණ්ණපාදුකං ආරුය්හ ඛග්ගං සන්නය්හිත්වා සෙතච්ඡත්තං මත්ථකෙ කත්වා කඤ්චනපාතියා භත්තං ගහෙත්වා යක්ඛස්ස සන්තිකං පායාසි. යක්ඛො මග්ගං ඔලොකෙන්තො තං දිස්වා ‘‘අයං පුරිසො න අඤ්ඤෙසු දිවසෙසු ආගමනනියාමෙන එති, කිං නු ඛො කාරණ’’න්ති චින්තෙසි.

බොධිසත්තොපි රුක්ඛසමීපං ගන්ත්වා අසිතුණ්ඩෙන හත්තපාතිං අන්තොඡායාය කරිත්වා ඡායාය පරියන්තෙ ඨිතො පඨමං ගාථමාහ.

15.

‘‘රාජා තෙ හත්තං පාහෙසි, සුචිං මංසූපසෙචනං;
මසදෙවස්මිං අධිවත්ථෙ, එහි නික්ඛම්ම භුඤ්ජස්සූ’’ති.

තත්ථ **පාහෙසීති** පහිණි. **මසදෙවස්මිං අධිවත්ථෙති** මසදෙවොති වටරුක්ඛො වුච්චති, තස්මිං අධිවත්ථෙති දෙවතං ආලපති.

තං සුත්වා යක්ඛො ‘‘ඉමං පුරිසං වඤ්චෙත්වා අන්තොඡායාය පවිට්ඨං ඛාදිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා දුතියං ගාථමාහ –

16.

‘‘එහි මාණව ඔරෙන, භික්ඛමාදාය සූපිතං;
ත්වඤ්ච මාණව භික්ඛා ච, උභො භක්ඛා භවිස්සථා’’ති.

තත්ථ **භික්ඛන්ති** මම නිබද්ධභික්ඛං. **සූපිතන්ති** සූපසම්පන්නං.

තතො බොධිසත්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

17.

‘‘අප්පකෙන තුවං යක්ඛ, ථුල්ලමත්ථං ජහිස්සසි;
භික්ඛං තෙ නාහරිස්සන්ති, ජනා මරණසඤ්ඤිනො.

18.

‘‘ලද්ධාය යක්ඛා තව නිච්චභික්ඛං, සුචිං පණීතං රසසා උපෙතං;
භික්ඛඤ්ච තෙ ආහරියො නරො ඉධ, සුදුල්ලභො හෙහිති භක්ඛිතෙ මයී’’ති.

තත්ථ **ථුල්ලමත්ථන්ති** අප්පකෙන කාරණෙන මහන්තං අත්ථං ජහිස්සසීති දස්සෙති. **නාහරිස්සන්තීති** ඉතො පට්ඨාය මරණසඤ්ඤිනො හුත්වා න ආහරිස්සන්ති, අථ ත්වං මිලාතසාඛො විය රුක්ඛො නිරාහාරො දුබ්බලො භවිස්සසීති. **ලද්ධායන්ති** ලද්ධඅයං ලද්ධාගමනං. ඉදං වුත්තං හොති – සම්ම යක්ඛ, යං අහං අජ්ජ ආහරිං, ඉදං තව නිච්චභික්ඛං සුචිං පණීතං උත්තමං රසෙන උපෙතං ලද්ධාගමනං දෙවසිකං තෙ ආගච්ඡිස්සති. **ආහරියොති** ආහරණකො. ඉදං වුත්තං හොති – ‘‘සචෙ ත්වං ඉමං භික්ඛං ගහෙත්වා ආගතං මං භක්ඛසි, අථෙවං මයි භක්ඛිතෙ භික්ඛඤ්ච තෙ ආහරණකො අඤ්ඤො නරො ඉධ සුදුල්ලභො භවිස්සති. කිංකාරණා? මාදිසො හි බාරාණසියං අඤ්ඤො පණ්ඩිතමනුස්සො නාම නත්ථි, මයි පන ඛාදිතෙ සුතනුපි නාම යක්ඛෙන ඛාදිතො, අඤ්ඤස්ස කස්ස සො

ලච්ඡිස්සතී''ති භත්තාහරණකං න ලභිස්සසි, අථ තෙ ඉතො පට්ඨාය භොජනං දුල්ලභං භවිස්සති, අම්හාකම්පි රාජානං ගණ්හිතුං න ලභිස්සසි. කස්මා? රුක්ඛතො බහිභාවෙන. සචෙ පනිදං භත්තං භුඤ්ජිත්වා මං පහිණිස්සසි, අහං තෙ රඤ්ඤො කථෙත්වා නිබද්ධං භත්තං පෙසෙස්සාමි, අත්තානම්පි ච තෙ ඛාදිතුං න දස්සාමි, අහම්පි තව සන්තිකෙ ඨානෙ න ඨස්සාමි, පාදුකාසු ඨස්සාමි, රුක්ඛච්ඡායායම්පි තෙ න ඨස්සාමි, අත්තනො ඡත්තච්ඡායායමෙව ඨස්සාමි, සචෙ පන මයා සද්ධිං විරුජ්ඣිස්සසි, ඛග්ගෙන තං ද්විධා ඡින්දිස්සාමි, අහඤ්හි අජ්ජ එතදත්ථමෙව සජ්ජො හුත්වා ආගතොති. එවං කිර නං මහාසත්තො තජ්ජෙසි.

යක්ඛො ''යුත්තරූපං මාණවො වදතී''ති සල්ලක්ඛෙත්වා පසන්නචිත්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

19.

''මමෙව සුතනො අත්ථො, යථා භාසසි මාණව;
මයා ත්වං සමනුඤ්ඤාතො, සොත්ථිං පස්සාහි මාතරං.

20.

''ඛග්ගං ඡත්තඤ්ච පාතිඤ්ච, ගච්ඡමාදාය මාණව;
සොත්ථිං පස්සතු තෙ මාතා, ත්වඤ්ච පස්සාහි මාතර''න්ති.

තත්ථ **සුතනොති** බොධිසත්තං ආලපති. **යථා භාසසීති** යථා ත්වං භාසසි, තථා යො එස තයා භාසිතො අත්ථො, එසො මමෙවත්ථො, මය්හමෙව වඩ්ඪීති.

යක්ඛස්ස කථං සුත්වා බොධිසත්තො ''මම කම්මං නිප්ඵන්නං, දමිතො මෙ යක්ඛො, බහුඤ්ච ධනං ලද්ධං, රඤ්ඤො ච වචනං කත''න්ති තුට්ඨචිත්තො යක්ඛස්ස අනුමොදනං කරොන්තො ඔසානගාථමාහ –

21.

''එවං යක්ඛ සුඛී හොහි, සහ සබ්බෙහි ඤාතිභි;
ධනඤ්ච මෙ අධිගතං, රඤ්ඤො ච වචනං කත''න්ති. –

වත්වා ච පන යක්ඛං ආමන්තෙත්වා ''සම්ම, ත්වං පුබ්බෙ අකුසලකම්මං කත්වා කක්ඛළො ඵරුසො පරෙසං ලොහිතමංසභක්ඛො යක්ඛො හුත්වා නිබ්බත්තො, ඉතො පට්ඨාය පාණාතිපාතාදීනි මා කරී''ති සීලෙ ච ආනිසංසං, දුස්සීල්යෙ ච ආදීනවං කථෙත්වා යක්ඛං පඤ්චසු සීලෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා ''කිං තෙ අරඤ්ඤවාසෙන, එහි නගරද්වාරෙ තං නිසීදාපෙත්වා අග්ගභත්තලාභිං කරොමී''ති යක්ඛෙන සද්ධිං නික්ඛමිත්වා ඛග්ගාදීනි යක්ඛං ගාහාපෙත්වා බාරාණසිං අගමාසි. ''සුතනු මාණවො යක්ඛං ගහෙත්වා එතී''ති රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා අමච්චපරිවුතො

බොධිසත්තස්ස පච්චුග්ගමනං කත්වා යක්ඛං නගරද්වාරෙ නිසීදාපෙත්වා අග්ගහත්තලාභිනං කත්වා නගරං පවිසිත්වා භෙරිං චරාපෙත්වා නාගරෙ සන්නිපාතාපෙත්වා බොධිසත්තස්ස ගුණං කථෙත්වා සෙනාපතිට්ඨානං අදාසි. අයඤ්ච බොධිසත්තස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා සග්ගපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ මාතුපොසකභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තදා යක්ඛො අඞ්ගුලිමාලො අහොසි, රාජා ආනන්දො, මාණවො පන අහමෙව අහොසින්ති.

සුතනුජාතකවණ්ණනා තතියා.

[399] 4. මාතුපොසකගිජ්ඣජාතකවණ්ණනා

තෙ කථං නු කරිස්සන්තීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං මාතුපොසකභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු **සාමජාතකෙ** (ජා. 2.22.296 ආදයො) ආවි භවිස්සති.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො ගිජ්ඣයොනියං නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො වුද්ධෙ පරිහීනචක්ඛුකෙ මාතාපිතරො ගිජ්ඣගුහායං ඨපෙත්වා ගොමංසාදීනි ආහරිත්වා පොසෙසි. තස්මිං කාලෙ බාරාණසියං සුසානෙ එකො නෙසාදො අනියමෙත්වා ගිජ්ඣානං පාසෙ ඔඩ්ඩෙසි. අථෙකදිවසං බොධිසත්තො ගොමංසාදිං පරියෙසන්තො සුසානං පවිට්ඨො පාදෙන පාසෙ බජ්ඣිත්වා අත්තනො න චින්තෙසි, වුද්ධෙ පරිහීනචක්ඛුකෙ මාතාපිතරො අනුස්සරිත්වා ‘‘කථං නු ඛො මෙ මාතාපිතරො යාපෙස්සන්ති, මම බද්ධභාවම්පි අජානන්තා අනාථා නිප්පච්චයා පබ්බතගුහායමෙව සුස්සිත්වා මරිස්සන්ති මඤ්ඤෙ’’ති විලපන්තො පඨමං ගාථමාහ –

22.

‘‘තෙ කථං නු කරිස්සන්ති, වුද්ධා ගිරිදරීසයා;
අහං බද්ධොස්මි පාසෙන, නිලීයස්ස වසං ගතො’’ති.

තත්ථ **නිලීයස්සා**ති එවංනාමකස්ස නෙසාදපුත්තස්ස.

අථ නෙසාදපුත්තො ගිජ්ඣරාජස්ස පරිදෙවිතසද්දං සුත්වා දුතියං ගාථමාහ –

23.

‘‘කිං ගිජ්ඣ පරිදෙවසි, කා නු තෙ පරිදෙවනා;
න මෙ සුතො වා දිට්ඨො වා, භාසන්තො මානුසිං දිජො’’ති.

ගිජ්ඣො ආහ –

24.

‘‘හරාමි මාතාපිතරො, වුද්ධෙ ගිරිදරීසයෙ;
තෙ කථං නු කරිස්සන්ති, අහං වසං ගතො තවා’’ති.

නෙසාදො ආහ –

25.

‘‘යං නු ගිජ්ඣො යොජනසතං, කුණපානි අවෙක්ඛති;
කස්මා ජාලඤ්ච පාසඤ්ච, ආසජ්ජාපි න බුජ්ඣසී’’ති.

ගිජ්ඣරාජා ආහ –

26.

‘‘යදා පරාභවො හොති, පොසො ජීවිතසඞ්ඛයෙ;
අථ ජාලඤ්ච පාසඤ්ච, ආසජ්ජාපි න බුජ්ඣතී’’ති.

27.

‘‘හරස්සු මාතාපිතරො, වුද්ධෙ ගිරිදරීසයෙ;
මයා ත්වං සමනුඤ්ඤාතො, සොත්ථිං පස්සාහි ඤාතකෙ.

28.

‘‘එවං ලුද්දක නන්දස්සු, සහ සබ්බෙහි ඤාතිභි;
හරිස්සං මාතාපිතරො, වුද්ධෙ ගිරිදරීසයෙ’’ති. –

නෙසාදපුත්තෙන දුතියා, ගිජ්ඣෙන තතියාති ඉමා ගාථා පටිපාටියා වුත්තා.

තත්ථ **යං නූති** යං නු එතං ලොකෙ කථීයති. **ගිජ්ඣො යොජනසතං, කුණපානි අවෙක්ඛතීති** යොජනසතං අතික්කම්ම ඨිතානිපි කුණපානි පස්සති, තං යදි තථං, අථ කස්මා ත්වං ඉමං ජාලඤ්ච පාසඤ්ච ආසජ්ජාපි න බුජ්ඣසි, සන්තිකං ආගන්ත්වාපි න ජානාසීති.

පරාභවොති විනාසො. **හරස්සූති** ඉදං සො බොධිසත්තස්ස ධම්මකථං සුත්වා ‘‘පණ්ඩිතො ගිජ්ඣරාජා පරිදෙවන්තො න අත්තනො පරිදෙවති, මාතාපිතූනං පරිදෙවති, නායං මාරෙතුං යුත්තො’’ති තුස්සිත්වා ආහ, වත්වා ච පන පියචිත්තෙන මුදුචිත්තෙන පාසං මොචෙසි.

අථස්ස බොධිසත්තො මරණමුඛා පමුත්තො සුඛිතො අනුමොදනං කරොන්තො ඔසානගාථං වත්වා මුඛපූරං මංසං ආදාය මාතාපිතූනං අදාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ මාතුපොසකභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි.

තදා නෙසාදපුත්තො ඡන්නො අහොසි, මාතාපිතරො මහාරාජකුලානි, ගිජ්ඣරාජා පන අහමෙව අහොසින්ති.

මාතුපොසකගිජ්ඣජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[400] 5. දබ්භපුප්ඵජාතකවණ්ණනා

අනුතීරචාරී භද්දන්තෙති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො උපනන්දං සක්‍යපුත්තං ආරබ්භ කථෙසි. සො හි සාසනෙ පබ්බජිත්වා අප්පිච්ඡතාදිගුණෙ පහාය මහාතණ්හො අහොසි. වස්සූපනායිකාය ද්වෙ තයො විහාරෙ පරිග්ගහෙත්වා එකස්මිං ඡත්තං වා උපාහනං වා එකස්මිං කත්තරයට්ඨිං වා උදකතුම්බං වා ඨපෙත්වා එකස්මිං සයං වසති. සො එකස්මිං ජනපදවිහාරෙ වස්සං උපගන්ත්වා ''භික්ඛූහි නාම අප්පිච්ඡෙහි භවිතබ්බ''න්ති ආකාසෙ චන්දං උට්ඨාපෙන්තො විය භික්ඛූනං පච්චයසන්තොසදීපකං අරියවංසපටිපදං කථෙසි. තං සුත්වා භික්ඛූ මනාපානි පත්තචීවරානි ඡඩ්ඩෙත්වා මත්තිකාපත්තානි චෙව පංසුකූලචීවරානි ච ගණ්හිංසු. සො තානි අත්තනො වසනට්ඨානෙ ඨපෙත්වා වුත්ථවස්සො පවාරෙත්වා යානකං පූරෙත්වා ජෙතවනං ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ එකස්ස අරඤ්ඤවිහාරස්ස පිට්ඨිභාගෙ පාදෙ වල්ලියා පලිබුද්ධො ''අද්ධා එත්ථ කිඤ්චි ලද්ධබ්බං භවිස්සතී''ති තං විහාරං පාවිසි. තත්ථ පන ද්වෙ මහල්ලකා භික්ඛූ වස්සං උපගච්ඡිංසු. තෙ ද්වෙ ච ථූලසාටකෙ එකඤ්ච සුඛුමකම්බලං ලභිත්වා භාජෙතුං අසක්කොන්තා තං දිස්වා ''ථෙරො නො භාජෙත්වා දස්සතී''ති තුට්ඨචිත්තා ''මයං, භන්තෙ, ඉමං වස්සාවාසිකං භාජෙතුං න සක්කොම, ඉමං නො නිස්සාය විවාදො හොති, ඉදං අම්හාකං භාජෙත්වා දෙථා''ති ආහංසු. සො ''සාධු භාජෙස්සාමී''ති ද්වෙ ථූලසාටකෙ ද්වින්නම්පි භාජෙත්වා ''අයං අම්හාකං විනයධරානං පාපුණාතී''ති කම්බලං ගහෙත්වා පක්කාමි.

තෙපි ථෙරා කම්බලෙ සාලයා තෙනෙව සද්ධිං ජෙතවනං ගන්ත්වා විනයධරානං භික්ඛූනං තමත්ථං ආරොචෙත්වා ''ලබ්භති නු ඛො, භන්තෙ, විනයධරානං එවං විලොපං ඛාදිතු''න්ති ආහංසු. භික්ඛූ උපනන්දත්ථෙරෙන ආභතං පත්තචීවරරාසිං දිස්වා ''මහාපුඤ්ඤොසි ත්වං ආවුසො, බහුං තෙ පත්තචීවරං ලද්ධ''න්ති වදිංසු. සො ''කුතො මෙ ආවුසො, පුඤ්ඤං, ඉමිනා මෙ උපායෙන ඉදං ලද්ධ''න්ති සබ්බං කථෙසි. භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ''ආවුසො, උපනන්දො සක්‍යපුත්තො මහාතණ්හො මහාලොභො''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න, භික්ඛවෙ, උපනන්දෙන පටිපදාය අනුච්ඡවිකං කතං, පරස්ස පටිපදං කථෙන්තෙන නාම

භික්ඛුනා පඨමං අත්තනො අනුච්ඡවිකං කත්වා පච්ඡා පරො ඔවදිතබ්බො''ති.

''අත්තානමෙව පඨමං, පතිරූපෙ නිවෙසයෙ;
අථඤ්ඤමනුසාසෙය්‍ය, න කිලිස්සෙය්‍ය පණ්ඩිතො''ති. (ධ. ප. 158)
–

ඉමාය ධම්මපදෙ ගාථාය ධම්මං දෙසෙත්වා ''න, භික්ඛවෙ, උපනන්දො ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස මහාතණ්හො මහාලොභොව, න ච පන ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස ඉමෙසං සන්තකං විලුම්පියෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො නදීතීරෙ රුක්ඛදෙවතා අහොසි. තදා එකො සිඞ්ගාලො මායාවිං නාම භරියං ගහෙත්වා නදීතීරෙ එකස්මිං ඨානෙ වසි. අථෙකදිවසං සිඞ්ගාලී සිඞ්ගාලං ආහ ''දොහළො මෙ සාමි, උප්පන්නො, අල්ලරොහිතමච්ඡං ඛාදිතුං ඉච්ඡාමී''ති. සිඞ්ගාලො ''අප්පොස්සුක්කා හොහි, ආහරිස්සාමි තෙ''ති නදීතීරෙ චරන්තො වල්ලියා පාදෙ පලිබුජ්ඣිත්වා අනුතීරමෙව අගමාසි. තස්මිං ඛණෙ ගම්භීරචාරී ච අනුතීරචාරී චාති ද්වෙ උද්දා මච්ඡෙ පරියෙසන්තා තීරෙ අට්ඨංසු. තෙසු ගම්භීරචාරී මහන්තං රොහිතමච්ඡං දිස්වා වෙගෙන උදකෙ පවිසිත්වා තං නඞ්ගුට්ඨෙ ගණ්හි. බලවා මච්ඡො පරිකඩ්ඪන්තො යාසි. සො ගම්භීරචාරී උද්දො ''මහාමච්ඡො උභින්නම්පි නො පහොස්සති, එහි මෙ සහායො හොහී''ති ඉතරෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො පඨමං ගාථමාහ –

29.
''අනුතීරචාරී භද්දන්තෙ, සහායමනුධාව මං;
මහා මෙ ගහිතො මච්ඡො, සො මං හරති වෙගසා''ති.

තත්ථ **සහායමනුධාව මන්ති** සහාය අනුධාව මං, සන්ධිවසෙන ම-කාරො වුත්තො. ඉදං වුත්තං හොති – යථාහං ඉමිනා මච්ඡෙන න සංහීරාමි, එවං මං නඞ්ගුට්ඨඛණ්ඩෙ ගහෙත්වා ත්වං අනුධාවාති.

තං සුත්වා ඉතරො දුතියං ගාථමාහ –

30.
''ගම්භීරචාරී භද්දන්තෙ, දළ්හං ගණ්හාහි ථාමසා;
අහං තං උද්ධරිස්සාමි, සුපණ්ණො උරගාමිවා''ති.

තත්ථ **ථාමසාති** ථාමෙන. **උද්ධරිස්සාමීති** නීහරිස්සාමි. **සුපණ්ණො උරගාමිවාති** ගරුළො සප්පං විය.

අථ ද්වෙපි තෙ එකතො හුත්වා රොහිතමච්ඡං නීහරිත්වා ථලෙ ඨපෙත්වා මාරෙත්වා ‘‘ත්වං භාජෙහි, ත්වං භාජෙහී’’ති කලහං කත්වා භාජෙතුං අසක්කොන්තා ඨපෙත්වා නිසීදිංසු. තස්මිං කාලෙ සිඞ්ගාලො තං ඨානං අනුප්පත්තො. තෙ තං දිස්වා උභොපි පච්චුග්ගමනං කත්වා ‘‘අයං, සම්ම, දබ්භපුප්ඵමච්ඡො අම්හෙහි එකතො හුත්වා ගහිතො, තං නො භාජෙතුං අසක්කොන්තානං විවාදො උප්පන්නො, සමභාගං නො භාජෙත්වා දෙහී’’ති තතියං ගාථමාහංසු –

31.

‘‘විවාදො නො සමුප්පන්නො, දබ්භපුප්ඵ සුණොහි මෙ;
සමෙහි මෙධගං සම්මා, විවාදො වූපසම්මතූ’’න්ති.

තත්ථ **දබ්භපුප්ඵාති** දබ්භපුප්ඵසමානවණ්ණතාය තං ආලපන්ති. **මෙධගන්ති** කලහං.

තෙසං වචනං සුත්වා සිඞ්ගාලො අත්තනො බලං දීපෙන්තො –

32.

‘‘ධම්මට්ඨොහං පුරෙ ආසිං, බහූ අඩ්ඩා මෙ තීරිතා;
සමෙමි මෙධගං සම්මා, විවාදො වූපසම්මතූ’’න්ති. –

ඉදං ගාථං වත්වා භාජෙන්තො –

33.

‘‘අනුතීරචාරි නඞ්ගුට්ඨං, සීසං ගම්භීරචාරිනො;
අච්චායං මජ්ඣිමො ඛණ්ඩො, ධම්මට්ඨස්ස භවිස්සතී’’ති. –

ඉමං ගාථමාහ –

තත්ථ පඨමගාථාය අයමත්ථො – අහං පුබ්බෙ රාජූනං විනිච්ඡයාමච්චො ආසිං, තෙන මයා විනිච්ඡයෙ නිසීදිත්වා බහූ අඩ්ඩා තීරිතා, තෙසං තෙසං බ්‍රාහ්මණගහපතිකාදීනං බහූ අඩ්ඩා තීරිතා විනිච්ඡිතා, ස්වාහං තුම්හාදිසානං සමජාතිකානං චතුප්පදානං අඩ්ඩං තීරෙතුං කිං න සක්ඛිස්සාමි, අහං වො සමෙමි මෙධගං, සම්මා මං නිස්සාය තුම්හාකං විවාදො වූපසම්මතූති.

එවඤ්ච පන වත්වා මච්ඡං තයො කොට්ඨාසෙ කත්වා අනුතීරචාරි ත්වං නඞ්ගුට්ඨං ගණ්හ, සීසං ගම්භීරචාරිනො හොතු. **අච්චායං මජ්ඣිමො ඛණ්ඩොති** අපිච අයං මජ්ඣිමො කොට්ඨාසො. අථ වා **අච්චාති** අතිච්ච, ඉමෙ ද්වෙ කොට්ඨාසෙ අතික්කමිත්වා ඨිතො අයං මජ්ඣිමො ඛණ්ඩො ධම්මට්ඨස්ස විනිච්ඡයසාමිකස්ස මය්හං භවිස්සතීති.

එවං තං මච්ඡං විභජිත්වා ‘‘තුම්හෙ කලහං අකත්වා නඞ්ගුට්ඨඤ්ච සීසඤ්ච ඛාදථා’’ති වත්වා මජ්ඣිමඛණ්ඩං මුඛෙන ඩංසිත්වා තෙසං පස්සන්තානංයෙව පලායි. තෙ සහස්සං පරාජිතා විය දුම්මුඛා නිසීදිත්වා ගාථමාහංසු –

34.

‘‘චිරම්පි භක්ඛො අභවිස්ස, සචෙ න විවදෙමසෙ;
අසීසකං අනඞ්ගුට්ඨං, සිඞ්ගාලො හරති රොහිත’’න්ති.

තත්ථ **චිරම්පීති** ද්වෙ තයො දිවසෙ සන්ධාය වුත්තං.

සිඞ්ගාලොපි ‘‘අජ්ජ භරියං රොහිතමච්ඡං ඛාදාපෙස්සාමී’’ති තුට්ඨචිත්තො තස්සා සන්තිකං අගමාසි. සා තං ආගච්ඡන්තං දිස්වා අභිනන්දමානා –

35.

‘‘යථාපි රාජා නන්දෙය්‍ය, රජ්ජං ලද්ධාන ඛත්තියො;
එවාහමජ්ජ නන්දාමි, දිස්වා පුණ්ණමුඛං පති’’න්ති. –

ඉමං ගාථං වත්වා අධිගමූපායං පුච්ඡන්තී –

36.

‘‘කථං නු ථලජො සන්තො, උදකෙ මච්ඡං පරාමසි;
පුට්ඨො මෙ සම්ම අක්ඛාහි, කථං අධිගතං තයා’’ති. –

ඉමං ගාථමාහ –

තත්ථ **කථං නූති** ‘‘ඛාද, භද්දෙ’’ති මච්ඡඛණ්ඩෙ පුරතො ඨපිතෙ ‘‘කථං නු ත්වං ථලජො සමානො උදකෙ මච්ඡං ගණ්හී’’ති පුච්ඡි.

සිඞ්ගාලො තස්සා අධිගමූපායං ආචික්ඛන්තො අනන්තරගාථමාහ –

37.

‘‘විවාදෙන කිසා හොන්ති, විවාදෙන ධනක්ඛයා;
ජීනා උද්දා විවාදෙන, භුඤ්ජ මායාවි රොහිත’’න්ති.

තත්ථ **විවාදෙන කිසා හොන්තීති** භද්දෙ, ඉමෙ සත්තා විවාදං කරොන්තා විවාදං නිස්සාය කිසා අප්පමංසලොහිතා හොන්ති. **විවාදෙන ධනක්ඛයාති** හිරඤ්ඤසුවණ්ණාදීනං ධනානං ඛයා විවාදෙනෙව හොන්ති. ද්වීසුපි විවදන්තෙසු එකො පරාජිතො පරාජිතත්තා ධනක්ඛයං පාපුණාති, ඉතරො ජයභාගදානෙන. **ජීනා උද්දාති** ද්වෙ උද්දාපි විවාදෙනෙව ඉමං මච්ඡං ජීනා,

තස්මා ත්වං මයා ආහතස්ස උප්පත්තිං මා පුච්ඡ, කෙවලං ඉමං භුඤ්ජ මායාවි රොහිතන්ති.

ඉතරා අභිසම්බුද්ධගාථා –

38.

‘‘එවමෙව මනුස්සෙසු, විවාදො යත්ථ ජායති;
ධම්මට්ඨං පටිධාවති, සො හි නෙසං විනායකො;
ධනාපි තත්ථ ජීයන්ති, රාජකොසො පවඩ්ඪතී’’ති.

තත්ථ **එවමෙවාති** භික්ඛවෙ, යථා එතෙ උද්දා ජීනා, එවමෙව මනුස්සෙසුපි යස්මිං ඨානෙ විවාදො ජායති, තත්ථ තෙ මනුස්සා ධම්මට්ඨං පතිධාවන්ති, විනිච්ඡයසාමිකං උපසඞ්කමන්ති. කිංකාරණා? **සො හි නෙසං විනායකො,** සො තෙසං විවාදාපන්නානං විවාදවූපසමකොති අත්ථො. **ධනාපි තත්ථාති** තත්ථ තෙ විවාදාපන්නා ධනතොපි ජීයන්ති, අත්තනො සන්තකා පරිහායන්ති, දණ්ඩෙන චෙව ජයභාගග්ගහණෙන ච රාජකොසො පවඩ්ඪතීති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා සිඞ්ගාලො උපනන්දො අහොසි, උද්දා ද්වෙ මහල්ලකා, තස්ස කාරණස්ස පච්චක්ඛකාරිකා රුක්ඛදෙවතා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

දබ්භපුප්ඵජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[401] 6. පණ්ණකජාතකවණ්ණනා

පණ්ණකං තිඛිණධාරන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො පුරාණදුතියිකාපලොභනං ආරබ්භ කථෙසි. තඤ්හි භික්ඛුං සත්ථා ‘‘සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු උක්කණ්ඨිතො’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සච්චං, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘කෙන උක්කණ්ඨාපිතො’’ති වත්වා ‘‘පුරාණදුතියිකායා’’ති වුත්තෙ ‘‘භික්ඛු අයං ඉත්ථී තුය්හං අනත්ථකාරිකා, පුබ්බෙපි ත්වං ඉමං නිස්සාය චෙතසිකරොගෙන මරන්තො පණ්ඩිතෙ නිස්සාය ජීවිතං අලත්ථා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං මද්දවමහාරාජෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති, සෙනකකුමාරොතිස්ස නාමං අකංසු. සො වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා බාරාණසිං පච්චාගන්ත්වා මද්දවරඤ්ඤො අත්ථධම්මානුසාසකො අමච්චො අහොසි, ‘‘සෙනකපණ්ඩිතො’’ති වුත්තෙ සකලනගරෙ චන්දො විය සූරියො විය ච පඤ්ඤායි. තදා රඤ්ඤො පුරොහිතපුත්තො රාජුපට්ඨානං ආගතො සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතං උත්තමරූපධරං රඤ්ඤො අග්ගමහෙසිං දිස්වා පටිබද්ධචිත්තො හුත්වා ගෙහං ගන්ත්වා නිරාහාරො නිපජ්ජිත්වා සහායකෙහි

පුට්ඨයො තමත්ථං ආරොචෙසි. රාජාපි ‘‘පුරොහිතපුත්තො න දිස්සති, කහං නු බො’’ති පුච්ඡිත්වා තමත්ථං සුත්වා තං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘අහං තෙ ඉමං සත්ත දිවසානි දම්මි, සත්තාහං ඝරෙ කත්වා අට්ඨමෙ දිවසෙ ආනෙය්‍යාසී’’ති ආහ. සො ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා තං ගෙහං නෙත්වා තාය සද්ධිං අභිරමි. තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං පටිබද්ධචිත්තා හුත්වා කඤ්චි අජානාපෙත්වා අග්ගද්වාරෙන පලායිත්වා අඤ්ඤස්ස රඤ්ඤො විජිතං අගමංසු, කොචි ගතට්ඨානං න ජානි, නාවාය ගතමග්ගො විය අහොසි. රාජා නගරෙ භෙරිං චරාපෙත්වා නානප්පකාරෙන විචිනන්තොපි තස්ස ගතට්ඨානං න අඤ්ඤාසි. අථස්ස තං නිස්සාය බලවසොකො උප්පජ්ජි, හදයං උණ්හං හුත්වා ලොහිතං පග්ඝරි. තතො පට්ඨාය චස්ස කුච්ඡිතො ලොහිතං නික්ඛමි, බ්‍යාධි මහන්තො අහොසි. මහන්තාපි රාජවෙජ්ජා තිකිච්ඡිතුං නාසක්ඛිංසු.

බොධිසත්තො ‘‘ඉමස්ස රඤ්ඤො බ්‍යාධි නත්ථි, භරියං පන අපස්සන්තො චෙතසිකරොගෙන ඵුට්ඨො, උපායෙන තං තිකිච්ඡිස්සාමී’’ති ආයුරඤ්ච පුක්කුසඤ්චාති ද්වෙ රඤ්ඤො පණ්ඩිතාමච්චෙ ආමන්තෙත්වා ‘‘රඤ්ඤො දෙවියා අදස්සනෙන චෙතසිකං රොගං ඨපෙත්වා අඤ්ඤො රොගො නත්ථි, බහූපකාරො ච බො පන අම්හාකං රාජා, තස්මා උපායෙන නං තිකිච්ඡාම, රාජඞ්ගණෙ සමජ්ජං කාරෙත්වා අසිං ගිලිතුං ජානන්තෙන අසිං ගිලාපෙත්වා රාජානං සීහපඤ්ජරෙ කත්වා සමජ්ජං ඔලොකාපෙස්සාම, රාජා අසිං ගිලන්තං දිස්වා ‘අත්ථි නු බො ඉතො අඤ්ඤං දුක්කරතර’න්ති පඤ්හං පුච්ඡිස්සති. තං සම්ම ආයුර, ත්වං ‘අසුකං නාම දදාමීති වචනං ඉතො දුක්කරතර’න්ති බ්‍යාකරෙය්‍යාසි, තතො සම්ම පුක්කුස, තං පුච්ඡිස්සති, අථස්ස ත්වං ‘මහාරාජ, දදාමීති වත්වා අදදතො සා වාචා අඵලා හොති, තථාරූපං වාචං න කෙචි උපජීවන්ති න ඛාදන්ති න පිවන්ති, යෙ පන තස්ස වචනස්සානුච්ඡවිකං කරොන්ති, යථාපටිඤ්ඤාතමත්ථං දෙන්තියෙව, ඉදං තතො දුක්කරතර’න්ති එවං බ්‍යාකරෙය්‍යාසි, ඉතො පරං කත්තබ්බං අහං ජානිස්සාමී’’ති වත්වා සමජ්ජං කාරෙසි.

අථ තෙ තයොපි පණ්ඩිතා රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘මහාරාජ, රාජඞ්ගණෙ සමජ්ජො වත්තති, තං ඔලොකෙන්තානං දුක්ඛම්පි න දුක්ඛං හොති, එහි ගච්ඡාමා’’ති රාජානං නෙත්වා සීහපඤ්ජරං විවරිත්වා සමජ්ජං ඔලොකාපෙසුං. බහූ ජනා අත්තනො අත්තනො ජානනකසිප්පං දස්සෙසුං. එකො පන පුරිසො තෙත්තිංසඞ්ගුලං තිඛිණධාරං අසිරතනං ගිලති. රාජා තං දිස්වා ‘‘අයං පුරිසො එතං අසිං ගිලති, ‘අත්ථි නු බො ඉතො අඤ්ඤං දුක්කරතර’න්ති ඉමෙ පණ්ඩිතෙ පුච්ඡිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා ආයුරං පුච්ඡන්තො පඨමං ගාථමාහ –

39.

‘‘පණ්ණකං තිඛිණධාරං, අසිං සම්පන්නපායිනං;
පරිසායං පුරිසො ගිලති, කිං දුක්කරතරං තතො;

යදඤ්ඤං දුක්කරං ඨානං, තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතො''ති.

තත්ථ **පණ්ණකන්ති** පණ්ණකරට්ඨෙ උප්පන්නං. **සම්පන්නපායිනන්ති** සම්පන්නං පරලොහිතපායිනං. **පරිසායන්ති** පරිසමජ්ඣෙ ධනලොභෙන අයං පුරිසො ගිලති. **යදඤ්ඤන්ති** ඉතො අසිගිලනතො යං අඤ්ඤං දුක්කරතරං කාරණං, තං මයා පුච්ඡිතො කථෙහීති.

අථස්ස සො තං කථෙන්තො දුතියං ගාථමාහ –

40.

''ගිලෙය්‍ය පුරිසො ලොභා, අසිං සම්පන්නපායිනං;
යො ච වජ්ජා දදාමීති, තං දුක්කරතරං තතො;
සබ්බඤ්ඤං සුකරං ඨානං, එවං ජානාහි මද්දවා''ති.

තත්ථ **වජ්ජාති** වදෙය්‍ය. **තං දුක්කරතරන්ති** ''දදාමී''ති වචනං තතො අසිගිලනතො දුක්කරතරං. **සබ්බඤ්ඤන්ති** ''අසුකං නාම තව දස්සාමී''ති වචනං ඨපෙත්වා අඤ්ඤං සබ්බම්පි කාරණං සුකරං. **මද්දවාති** රාජානං ගොත්තෙන ආලපති.

රඤ්ඤො ආයුරපණ්ඩිතස්ස වචනං සුත්වා ''අසිගිලනතො කිර 'ඉදං නාම දම්මී'ති වචනං දුක්කරං, අහඤ්ච 'පුරොහිතපුත්තස්ස දෙවිං දම්මී'ති අවචං, අතිදුක්කරං වත මෙ කත''න්ති වීමංසන්තස්සෙව හදයසොකො ථොකං තනුත්තං ගතො. සො තතො ''පරස්ස ඉමං දම්මීති වචනතො පන අඤ්ඤං දුක්කරතරං අත්ථි නු ඛො''ති චින්තෙත්වා පුක්කුසපණ්ඩිතෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො තතියං ගාථමාහ –

41.

''බ්‍යාකාසි ආයුරො පඤ්හං, අත්ථං ධම්මස්ස කොවිදො;
පුක්කුසං දානි පුච්ඡාමි, කිං දුක්කරතරං තතො;
යදඤ්ඤං දුක්කරං ඨානං, තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතො''ති.

තත්ථ **පඤ්හං අත්ථන්ති** පඤ්හස්ස අත්ථං බ්‍යාකාසීති වුත්තං හොති. **ධම්මස්ස කොවිදොති** තදත්ථජොතකෙ ගන්ථෙ කුසලො. **තතොති** තතො වචනතො කිං දුක්කරතරන්ති.

අථස්ස බ්‍යාකරොන්තො පුක්කුසපණ්ඩිතො චතුත්ථං ගාථමාහ –

42.

''න වාචමුපජීවන්ති, අඵලං ගිරමුදීරිතං;
යො ච දත්වා අවාකයිරා, තං දුක්කරතරං තතො;
සබ්බඤ්ඤං සුකරං ඨානං, එවං ජානාහි මද්දවා''ති.

තත්ථ **දත්වාති** ‘‘අසුකං නාම දම්මී’’ති පටිඤ්ඤං දත්වා. **අවාකයිරාති** තං පටිඤ්ඤාතමත්ථං දදන්තො තස්මිං ලොභං අවාකරෙය්‍ය ඡින්දෙය්‍ය, තං භණ්ඩං දදෙය්‍යාති වුත්තං හොති. **තතොති** තතො අසිගිලනතො ‘‘අසුකං නාම තෙ දම්මී’’ති වචනතො ච තදෙව දුක්කරතරං.

රඤ්ඤො තං වචනං සුත්වා ‘‘අහං ‘පුරොහිතපුත්තස්ස දෙවිං දම්මී’ති පඨමං වත්වා වාචාය අනුච්ඡවිකං කත්වා තං අදාසිං, දුක්කරං වත මෙ කත’’න්ති පරිවිතක්කෙන්තස්ස සොකො තනුකතරො ජාතො. අථස්ස එතදහොසි ‘‘සෙනකපණ්ඩිතතො අඤ්ඤො පණ්ඩිතතරො නාම නත්ථි, ඉමං පඤ්හං එතං පුච්ඡිස්සාමී’’ති. තතො තං පුච්ඡන්තො පඤ්චමං ගාථමාහ –

43.

‘‘බ්‍යාකාසි පුක්කුසො පඤ්හං, අත්ථං ධම්මස්ස කොවිදො;
සෙනකං දානි පුච්ඡාමි, කිං දුක්කරතරං තතො;
යදඤ්ඤං දුක්කරං ඨානං, තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතො’’ති.

අථස්ස බ්‍යාකරොන්තො සෙනකො ඡට්ඨං ගාථමාහ –

44.

‘‘දදෙය්‍ය පුරිසො දානං, අප්පං වා යදි වා බහුං;
යො ච දත්වා නානුතප්පෙ, තං දුක්කරතරං තතො;
සබ්බඤ්ඤං සුකරං ඨානං, එවං ජානාහි මද්දවා’’ති.

තත්ථ **නානුතප්පෙති** අත්තනො අතිකන්තං අතිමනාපං පියභණ්ඩං පරස්ස දත්වා ‘‘කිමත්ථං මයා ඉදං දින්න’’න්ති එවං තං පියභණ්ඩං ආරබ්භ යො පච්ඡා න තප්පති න සොචති, තං අසිගිලනතො ච ‘‘අසුකං නාම තෙ දම්මී’’ති වචනතො ච තස්ස දානතො ච දුක්කරතරං.

ඉති මහාසත්තො රාජානං සඤ්ඤාපෙන්තො කථෙසි. දානඤ්හි දත්වා අපරචෙතනාව දුස්සන්ධාරියා, තස්සා සන්ධාරණදුක්කරතා වෙස්සන්තරජාතකෙන දීපිතා. වුත්තඤ්හෙතං –

‘‘අදු චාපං ගහෙත්වාන, ඛග්ගං බන්ධිය වාමතො;
ආනෙස්සාමි සකෙ පුත්තෙ, පුත්තානඤ්හි වධො දුඛො.

‘‘අට්ඨානමෙතං දුක්ඛරූපං, යං කුමාරා විහඤ්ඤරෙ;
සතඤ්ච ධම්මමඤ්ඤාය, කො දත්වා අනුතප්පතී’’ති. (ජා. 2.22.2158-2159);

රාජාපි බොධිසත්තස්ස වචනං සුත්වා සල්ලක්ඛෙසි ‘‘අහං අත්තනො මනෙනෙව පුරොහිතපුත්තස්ස දෙවිං දත්වා සකමනං සන්ධාරෙතුං න සක්කොමි, සොචාමි කිලමාමි, න මෙ ඉදං අනුච්ඡවිකං, සචෙ සා මයි

සසිනෙහා භවෙය්‍යාසි, ඉමං ඉස්සරියං ඡඩ්ඩෙත්වා න පලායෙය්‍යාසි, මයි පන සිනෙහං අකත්වා පලාතාය කිං තාය මය්හ''න්ති. තස්සෙවං චින්තෙන්තස්ස පදුමපත්තෙ උදකබින්දු විය සබ්බසොකො නිවත්තිත්වා ගතො, තඞ්ඛණඤ්ඤෙවස්ස කුච්ඡි පරිසණ්ඨාසි. සො නිරොගො සුඛිතො හුත්වා බොධිසත්තස්ස ථුතිං කරොන්තො ඔසානගාථමාහ –

45.

''බ්‍යාකාසි ආයුරො පඤ්හං, අථො පුක්කුසපොරිසො;
සබ්බෙ පඤ්හෙ අතිභොති, යථා භාසති සෙනකො''ති.

තත්ථ **යථා භාසතී**ති යථා පණ්ඩිතො භාසති, තථෙවෙතං දානං නාම දත්වා නෙව අනුතප්පිතබ්බන්ති. ඉමං පනස්ස ථුතිං කත්වා තුට්ඨො බහුං ධනමදාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තදා රාජමහෙසී පුරාණදුතියිකා අහොසි, රාජා උක්කණ්ඨිතභික්ඛු, ආයුරපණ්ඩිතො මොග්ගල්ලානො, පුක්කුසපණ්ඩිතො සාරිපුත්තො, සෙනකපණ්ඩිතො අහමෙව අහොසින්ති.

පණ්ණකජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[402] 7. සත්තුභස්තජාතකවණ්ණනා

විබ්භන්තචිත්තොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අත්තනො පඤ්ඤාපාරමිං ආරබ්භ කථෙසි. පච්චුප්පන්නවත්ථු **උමඞ්ගජාතකෙ** (ජා. 2.22.590 ආදයො) ආවි භවිස්සති.

අතීතෙ බාරාණසියං ජනකො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. තදා බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති, සෙනකකුමාරොතිස්ස නාමං කරිංසු. සො වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා බාරාණසිං පච්චාගන්ත්වා රාජානං පස්සි, රාජා තං අමච්චට්ඨානෙ ඨපෙසි, මහන්තඤ්චස්ස යසං අනුප්පදාසි. සො රඤ්ඤො අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච අනුසාසි, මධුරකථො ධම්මකථිකො හුත්වා රාජානං පඤ්චසු සීලෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා දානෙ උපොසථකම්මෙ දසසු කුසලකම්මපථෙසූති ඉමාය කල්‍යාණපටිපදාය පතිට්ඨාපෙසි, සකලරට්ඨෙ බුද්ධානං උප්පන්නකාලො විය අහොසි. පක්ඛදිවසෙසු රාජා ච උපරාජාදයො ච සබ්බෙ සන්නිපතිත්වා ධම්මසභං සජ්ජෙන්ති. මහාසත්තො සජ්ජිතධම්මසභායං රතනපල්ලඞ්කවරගතො බුද්ධලීළාය ධම්මං දෙසෙති, බුද්ධානං ධම්මකථාසදිසාවස්ස කථා හොති.

අථ අඤ්ඤතරො මහල්ලකබ්‍රාහ්මණො ධනභික්ඛං චරිත්වා කහාපණසහස්සං ලභිත්වා එකස්මිං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නික්ඛිපිත්වා පුන ‘‘භික්ඛං චරිස්සාමී’’ති ගතො. තස්ස ගතකාලෙ තං කුලං කහාපණෙ වළඤ්ජෙසි. සො ආගන්ත්වා කහාපණෙ ආහරාපෙසි. බ්‍රාහ්මණො කහාපණෙ දාතුං අසක්කොන්තො අත්තනො ධීතරං තස්ස පාදපරිචාරිකං කත්වා අදාසි. බ්‍රාහ්මණො තං ගහෙත්වා බාරාණසිතො අවිදූරෙ එකස්මිං බ්‍රාහ්මණගාමෙ වාසං කප්පෙසි. අථස්ස භරියා දහරතාය කාමෙසු අතිත්තා අඤ්ඤෙන තරුණබ්‍රාහ්මණෙන සද්ධිං මිච්ඡාචාරං චරි. **සොළස හි අතප්පනීයවත්ථූනි** නාම. කතමානි සොළස? සාගරො සබ්බසවන්තීහි න තප්පති, අග්ගි උපාදානෙන න තප්පති, රාජා රට්ඨෙන න තප්පති, බාලො පාපෙහි න තප්පති, ඉත්ථී මෙථුනධම්මෙන අලඞ්කාරෙන විජායනෙනාති ඉමෙහි තීහි න තප්පති, බ්‍රාහ්මණො මන්තෙහි න තප්පති, ඣායී විහාරසමාපත්තියා න තප්පති, සෙක්ඛො අපචයෙන න තප්පති, අප්පිච්ඡො ධුතඞ්ගගුණෙන න තප්පති, ආරද්ධවීරියො වීරියාරම්භෙන න තප්පති, ධම්මකථිකො සාකච්ඡාය න තප්පති, විසාරදො පරිසාය න තප්පති, සද්ධො සඞ්ඝුපට්ඨානෙන න තප්පති, දායකො පරිච්චාගෙන න තප්පති, පණ්ඩිතො ධම්මස්සවනෙන න තප්පති, චතස්සො පරිසා තථාගතදස්සනෙන න තප්පන්තීති.

සාපි බ්‍රාහ්මණී මෙථුනධම්මෙන, අතිත්තා තං බ්‍රාහ්මණං නීහරිත්වා විස්සත්ථා පාපකම්මං කාතුකාමා හුත්වා එකදිවසං දුම්මනා නිපජ්ජිත්වා ‘‘කිං හොතී’’ති වුත්තා ‘‘බ්‍රාහ්මණ, අහං තව ගෙහෙ කම්මං කාතුං න සක්කොමි, දාසිදාසං ආනෙහී’’ති ආහ. ‘‘හොති ධනං මෙ නත්ථි, කිං දත්වා ආනෙමී’’ති. ‘‘භික්ඛං චරිත්වා ධනං පරියෙසිත්වා ආනෙහී’’ති. ‘‘තෙන හි හොති පාථෙය්‍යං මෙ සජ්ජෙහී’’ති. ‘‘සා තස්ස බද්ධසත්තුනඤ්ච අබද්ධසත්තුනඤ්ච චම්මපසිබ්බකං පූරෙත්වා අදාසි’’. බ්‍රාහ්මණො ගාමනිගමරාජධානීසු චරන්තො සත්ත කහාපණසතානි ලභිත්වා ‘‘අලං මෙ එත්තකං ධනං දාසිදාසමූලාය’’ති නිවත්තිත්වා අත්තනො ගාමං ආගච්ඡන්තො එකස්මිං උදකඵාසුකට්ඨානෙ පසිබ්බකං මුඤ්චිත්වා සත්තුං ඛාදිත්වා පසිබ්බකමුඛං අබන්ධිත්වාව පානීයං පිවිතුං ඔතිණ්ණො. අථෙකස්මිං රුක්ඛසුසිරෙ එකො කණ්හසප්පො සත්තුගන්ධං ඝායිත්වා පසිබ්බකං පවිසිත්වා භොගං ආභුජිත්වා සත්තුං ඛාදන්තො නිපජ්ජි. බ්‍රාහ්මණො ආගන්ත්වා පසිබ්බකස්ස අබ්භන්තරං අනොලොකෙත්වා පසිබ්බකං බන්ධිත්වා අංසෙ කත්වා පායාසි. අන්තරාමග්ගෙ එකස්මිං රුක්ඛෙ නිබ්බත්තදෙවතා ඛන්ධවිටපෙ ඨත්වා ‘‘බ්‍රාහ්මණ, සචෙ අන්තරාමග්ගෙ වසිස්සසි, සයං මරිස්සසි, සචෙ අජ්ජ ඝරං ගමිස්සසි, භරියා තෙ මරිස්සතී’’ති වත්වා අන්තරධායි. සො ඔලොකෙන්තො දෙවතං අදිස්වා භීතො මරණභයතජ්ජිතො රොදන්තො පරිදෙවන්තො බාරාණසිනගරද්වාරං සම්පාපුණි.

තදා ච පන්නරසුපොසථො හොති අලඞ්කතධම්මාසනෙ නිසීදිත්වා බොධිසත්තස්ස ධම්මකථනදිවසො. මහාජනො නානාගන්ධපුප්ඵාදිහත්ථො වග්ගවග්ගො හුත්වා ධම්මිං කථං සොතුං ගච්ඡති. බ්‍රාහ්මණො තං දිස්වා ''කහං ගච්ඡථා''ති පුච්ඡිත්වා ''බ්‍රාහ්මණ, අජ්ජ සෙනකපණ්ඩිතො මධුරස්සරෙන බුද්ධලීළාය ධම්මං දෙසෙති, කිං ත්වම්පි න ජානාසී''ති වුත්තෙ චින්තෙසි ''පණ්ඩිතො කිර ධම්මකථිකො, අහඤ්චම්හි මරණභයතජ්ජිතො, පණ්ඩිතා ඛො පන මහන්තම්පි සොකං හරිතුං සක්කොන්ති, මයාපි තත්ථ ගන්ත්වා ධම්මං සොතුං වට්ටතී''ති. සො තෙහි සද්ධිං තත්ථ ගන්ත්වා මහාසත්තං පරිවාරෙත්වා නිසින්නාය සරාජිකාය පරිසාය පරියන්තෙ සත්තුපසිබ්බකෙන ඛන්ධගතෙන ධම්මාසනතො අවිදූරෙ මරණභයතජ්ජිතො රොදමානො අට්ඨාසි. මහාසත්තො ආකාසගඞ්ගං ඔතරන්තො විය අමතවස්සං වස්සෙන්තො විය ච ධම්මං දෙසෙසි. මහාජනො සඤ්ජාතසොමනස්සො සාධුකාරං දත්වා ධම්මං අස්සොසි.

පණ්ඩිතා ච නාම දිසාචක්ඛුකා හොන්ති. තස්මිං ඛණෙ මහාසත්තො පසන්නපඤ්චපසාදානි අක්ඛීනි උම්මීලෙත්වා සමන්තතො පරිසං ඔලොකෙන්තො තං බ්‍රාහ්මණං දිස්වා චින්තෙසි ''එත්තකා පරිසා සොමනස්සජාතා සාධුකාරං දත්වා ධම්මං සුණන්ති, අයං පනෙකො බ්‍රාහ්මණො දොමනස්සප්පත්තො රොදති, එතස්ස අබ්භන්තරෙ අස්සුජනනසමත්ථෙන සොකෙන භවිතබ්බං, තමස්ස අම්බිලෙන පහරිත්වා තම්බමලං විය පදුමපලාසතො උදකබින්දුං විය විනිවත්තෙත්වා එත්ථෙව නං නිස්සොකං තුට්ඨමානසං කත්වා ධම්මං දෙසෙස්සාමී''ති. සො තං ආමන්තෙත්වා ''බ්‍රාහ්මණ, සෙනකපණ්ඩිතො නාමාහං, ඉදානෙව තං නිස්සොකං කරිස්සාමි, විස්සත්ථො කථෙහී''ති තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො පඨමං ගාථමාහ –

46.

''විබ්භන්තචිත්තො කුපිතින්ද්‍රියොසි, නෙත්තෙහි තෙ වාරිගණා සවන්ති;
කිං තෙ නට්ඨං කිං පන පත්ථයානො, ඉධාගමා බ්‍රහ්මෙ තදිඞ්ඝ බ්‍රූහී''ති.

තත්ථ **කුපිතින්ද්‍රියොසී**ති චක්ඛුන්ද්‍රියමෙව සන්ධාය ''කුපිතින්ද්‍රියොසී''ති ආහ. **වාරිගණා**ති අස්සුබින්දූනි. **ඉඞ්ඝා**ති චොදනත්ථෙ නිපාතො. තඤ්හි මහාසත්තො චොදෙන්තො එවමාහ ''බ්‍රාහ්මණ, සත්තා නාම ද්වීහි කාරණෙහි සොචන්ති පරිදෙවන්ති සත්තසඞ්ඛාරෙසු කිස්මිඤ්චිදෙව පියජාතිකෙ නට්ඨෙ වා, කිඤ්චිදෙව පියජාතිකං පත්ථෙත්වා අලභන්තා වා. තත්ථ කිං තෙ නට්ඨං, කිං වා පන පත්ථයන්තො ත්වං ඉධ ආගතො, ඉදං මෙ ඛිප්පං බ්‍රූහී''ති.

අථස්ස අත්තනො සොකකාරණං කථෙන්තො බ්‍රාහ්මණො දුතියං ගාථමාහ –

47.

‘‘මියෙයාථ හරියා වජතො මමජ්ජ, අගච්ඡතො මරණමාහ යක්ඛො;
එතෙන දුක්ඛෙන පවෙධිතොස්මි, අක්ඛාහි මෙ සෙනක එතමත්ථ’’න්ති.

තත්ථ **වජතොති** ගෙහං ගච්ඡන්තස්ස. **අගච්ඡතොති** අගච්ඡන්තස්ස. **යක්ඛොති** අන්තරාමග්ගෙ එකා රුක්ඛදෙවතා එවමාහාති වදති. සා කිර දෙවතා ‘‘පසිබ්බකෙ තෙ බ්‍රාහ්මණ, කණ්හසප්පො’’ති අනාචික්ඛන්තී බොධිසත්තස්ස ඤාණානුභාවප්පකාසනත්ථං නාචික්ඛි. **එතෙන දුක්ඛෙනාති** ගච්ඡතො හරියාය මරණදුක්ඛෙන, අගච්ඡතො අත්තනො මරණදුක්ඛෙන, තෙනස්මි පවෙධිතො සට්ටිතො කම්පිතො. **එතමත්ථන්ති** එතං කාරණං. යෙන මෙ කාරණෙන ගච්ඡතො හරියාය මරණං, අගච්ඡතො අත්තනො මරණං හොති, එතං මෙ කාරණං ආචික්ඛාහීති අත්ථො.

මහාසත්තො බ්‍රාහ්මණස්ස වචනං සුත්වා සමුද්දමත්ථකෙ ජාලං ඛිපන්තො විය ඤාණජාලං පත්ථරිත්වා ‘‘ඉමෙසං සත්තානං බහූනි මරණකාරණානි. සමුද්දෙ නිමුග්ගාපි මරන්ති, තත්ථ වාළමච්ඡෙහි ගහිතාපි, ගඞ්ගාය පතිතාපි, තත්ථ සුසුමාරෙහි ගහිතාපි, රුක්ඛතො පතිතාපි, කණ්ටකෙන විද්ධාපි, නානප්පකාරෙහි ආවුධෙහි පහටාපි, විසං ඛාදිත්වාපි, උබ්බන්ධිත්වාපි, පපාතෙ පතිතාපි, අතිසීතාදීහි වා නානප්පකාරෙහි වා රොගෙහි උපද්දුතාපි මරන්තියෙව, එවං බහූසු මරණකාරණෙසු කතරෙන නු ඛො කාරණෙන අජ්ජෙස බ්‍රාහ්මණො අන්තරාමග්ගෙ වසන්තො සයං මරිස්සති, ගෙහමස්ස වජතො හරියා මරිස්සතී’’ති චින්තෙසි. චින්තෙන්තො එව බ්‍රාහ්මණස්ස ඛන්ධෙ පසිබ්බකං දිස්වා ‘‘ඉමස්මිං පසිබ්බකෙ එකෙන සප්පෙන පවිට්ඨෙන භවිතබ්බං, පවිසන්තො ච පනෙසො ඉමස්මිං බ්‍රාහ්මණෙ පාතරාසසමයෙ සත්තුං ඛාදිත්වා පසිබ්බකමුඛං අබන්ධිත්වා පානීයං පාතුං ගතෙ සත්තුගන්ධෙන සප්පො පවිට්ඨො භවිස්සති. බ්‍රාහ්මණොපි පානීයං පිවිත්වා ආගතො සප්පස්ස පවිට්ඨභාවං අජානිත්වා පසිබ්බකං බන්ධිත්වා ආදාය පක්කන්තො භවිස්සති, සචායං අන්තරාමග්ගෙ වසන්තො සායං වසනට්ඨානෙ ‘‘සත්තුං ඛාදිස්සාමී’’ති පසිබ්බකං මුඤ්චිත්වා හත්ථං පවෙසෙස්සති, අථ නං සප්පො හත්ථෙ ඩංසිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙස්සති, ඉදමස්ස අන්තරාමග්ගෙ වසන්තස්ස මරණකාරණං. සචෙ පන ගෙහං ගච්ඡෙය්‍ය, පසිබ්බකො හරියාය හත්ථගතො භවිස්සති, සා ‘අන්තොභණ්ඩං ඔලොකෙස්සාමී’’ති පසිබ්බකං මුඤ්චිත්වා හත්ථං පවෙසෙස්සති, අථ නං සප්පො ඩංසිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙස්සති, ඉදමස්ස අජ්ජ ගෙහං ගතස්ස හරියාය මරණකාරණ’’න්ති උපායකොසල්ලඤාණෙනෙව අඤ්ඤාසි.

අථස්ස එතදහොසි ‘‘ඉමිනා කණ්හසප්පෙන සූරෙන නිබ්භයෙන භවිතබ්බං. අයඤ්හි බ්‍රාහ්මණස්ස මහාඵාසුකං පහරන්තොපි පසිබ්බකෙ අත්තනො චලනං වා ඵන්දනං වා න දස්සෙති, එවරූපාය පරිසාය මජ්ඣෙපි අත්තනො අත්ථිභාවං න දස්සෙති, තස්මා ඉමිනා කණ්හසප්පෙන සූරෙන නිබ්භයෙන භවිතබ්බ’’න්ති. ඉදම්පි සො උපායකොසල්ලඤාණෙනෙව දිබ්බචක්ඛුනා පස්සන්තො විය අඤ්ඤාසි. එවං සරාජිකාය පරිසාය මජ්ඣෙ සප්පං පසිබ්බකං පවිසන්තං දිස්වා ඨිතපුරිසො විය මහාසත්තො උපායකොසල්ලඤාණෙනෙව පරිච්ඡින්දිත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස පඤ්හං කථෙන්තො තතියං ගාථමාහ –

48.

‘‘බහූනි ඨානානි විචින්තයිත්වා, යමෙත්ථ වක්ඛාමි තදෙව සච්චං;
මඤ්ඤාමි තෙ බ්‍රාහ්මණ සත්තුභස්තං, අජානතො කණ්හසප්පො පවිට්ඨො’’ති.

තත්ථ **බහූනි ඨානානීති** බහූනි කාරණානි. **විචින්තයිත්වාති** පටිවිජ්ඣිත්වා චින්තාවසෙන පවත්තපටිවෙධො හුත්වා. **යමෙත්ථ වක්ඛාමීති** යං තෙ අහං එතෙසු කාරණෙසු එතං කාරණං වක්ඛාමි. **තදෙව සච්චන්ති** තදෙව තථං දිබ්බචක්ඛුනා දිස්වා කථිතසදිසං භවිස්සතීති දීපෙති. **මඤ්ඤාමීති** සල්ලක්ඛෙමි. **සත්තුභස්තන්ති** සත්තුපසිබ්බකං. **අජානතොති** අජානන්තස්සෙව එකො කණ්හසප්පො පවිට්ඨොති මඤ්ඤාමීති.

එවඤ්ච පන වත්වා ‘‘අත්ථි තෙ බ්‍රාහ්මණ, එතස්මිං පසිබ්බකෙ සත්තූ’’ති පුච්ඡි. ‘‘අත්ථි, පණ්ඩිතා’’ති. ‘‘අජ්ජ පාතරාසවෙලාය සත්තුං ඛාදී’’ති? ‘‘ආම, පණ්ඩිතා’’ති. ‘‘කත්ථ නිසීදිත්වා’’ති? ‘‘අරඤ්ඤෙ රුක්ඛමූලස්මිං, පණ්ඩිතා’’ති. ‘‘සත්තුං ඛාදිත්වා පානීයං පාතුං ගච්ඡන්තො පසිබ්බකමුඛං බන්ධි, න බන්ධී’’ති? ‘‘න බන්ධිං, පණ්ඩිතා’’ති. ‘‘පානීයං පිවිත්වා ආගතො පසිබ්බකං ඔලොකෙත්වා බන්ධී’’ති. ‘‘අනොලොකෙත්වාව බන්ධිං, පණ්ඩිතා’’ති. ‘‘බ්‍රාහ්මණ, තව පානීයං පාතුං ගතකාලෙ අජානන්තස්සෙව තෙ සත්තුගන්ධෙන පසිබ්බකං සප්පො පවිට්ඨොති මඤ්ඤාමි, එවමෙත්ථ ආගතො ත්වං, තස්මා පසිබ්බකං ඔතාරෙත්වා පරිසමජ්ඣෙ ඨපෙත්වා පසිබ්බකමුඛං මොචෙත්වා පටික්කම්ම ඨිතො එකං දණ්ඩකං ගහෙත්වා පසිබ්බකං තාව පහර, තතො පත්ථටඵණං සුසූතිසද්දං කත්වා නික්ඛමන්තං කණ්හසප්පං දිස්වා නික්කඞ්ඛො භවිස්සතී’’ති චතුත්ථං ගාථමාහ –

49.

‘‘ආදාය දණ්ඩං පරිසුම්භ භස්තං, පස්සෙළමූගං උරගං දුජිව්හං;
ඡින්දජ්ජ කඞ්ඛං විචිකිච්ඡිතානි, භුජඞ්ගමං පස්ස පමුඤ්ච භස්ත’’න්ති.

තත්ථ **පරිසුම්භාති** පහර. **පස්සෙළමූගන්ති** එළං පග්ඝරන්තෙන මුඛෙන එළමූගං පසිබ්බකතො නික්ඛමන්තං දුජිව්හං උරගං පස්ස. **ඡින්දජ්ජ කඞ්ඛං**

පටුන

විචිකිච්ඡිතානීති ‘‘අත්ථි නු බො මෙ පසිබ්බකෙ සප්පො, උදාහු නත්ථී’’ති කඩ්ඛමෙව පුනප්පුනං උප්පජ්ජමානානි විචිකිච්ඡිතානි ච අජ්ජ ඡින්ද, මය්හං සද්දහ, අවිතථඤ්හි මෙ වෙය්‍යාකරණං, ඉදානෙව නික්ඛමන්තං භුජඞ්ගමං පස්ස පමුඤ්ච හත්ථන්ති.

බ්‍රාහ්මණො මහාසත්තස්ස කථං සුත්වා සංවිග්ගො භයප්පත්තො තථා අකාසි. සප්පොපි සත්තුභස්තෙ දණ්ඩෙන පහටෙ පසිබ්බකමුඛා නික්ඛමිත්වා මහාජනං ඔලොකෙන්තො අට්ඨාසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා පඤ්චමං ගාථමාහ –

50.

‘‘සංවිග්ගරූපො පරිසාය මජ්ඣෙ, සො බ්‍රාහ්මණො සත්තුභස්තං පමුඤ්චි;
අථ නික්ඛමි උරගො උග්ගතෙජො, ආසීවිසො සප්පො ඵණං කරිත්වා’’ති.

සප්පස්ස ඵණං කත්වා නික්ඛන්තකාලෙ ‘‘මහාසත්තස්ස සබ්බඤ්ඤුබුද්ධස්සෙව බ්‍යාකරණං අහොසී’’ති මහාජනො චෙලුක්ඛෙපසහස්සානි පවත්තෙසි, අඞ්ගුලිඵොටනසහස්සානි පරිබ්භමිංසු, ඝනමෙඝවස්සං විය සත්තරතනවස්සං වස්සි, සාධුකාරසහස්සානි පවත්තිංසු, මහාපථවීභිජ්ජනසද්දො විය අහොසි. ඉදං පන බුද්ධලීළාය එවරූපස්ස පඤ්හස්ස කථනං නාම නෙව ජාතියා බලං, න ගොත්තකුලප්පදෙසානං බලං, කස්ස පනෙතං බලන්ති? පඤ්ඤාය බලං. පඤ්ඤවා හි පුග්ගලො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරියමග්ගද්වාරං විවරිත්වා අමතමහානිබ්බානං පවිසති, සාවකපාරමිම්පි පච්චෙකබොධිම්පි සම්මාසම්බොධිම්පි පටිවිජ්ඣති. අමතමහානිබ්බානසම්පාපකෙසු හි ධම්මෙසු පඤ්ඤාව සෙට්ඨා, අවසෙසා තස්සා පරිවාරා හොන්ති. තෙනෙතං වුත්තං –

‘‘පඤ්ඤා හි සෙට්ඨා කුසලා වදන්ති, නක්ඛත්තරාජාරිව තාරකානං;
සීලං සිරී චාපි සතඤ්ච ධම්මො, අන්වායිකා පඤ්ඤවතො භවන්තී’’ති. (ජා. 2.17.81);

එවං කථිතෙ ච පන මහාසත්තෙන පඤ්හෙ එකො අහිතුණ්ඩිකො සප්පස්ස මුඛබන්ධනං කත්වා සප්පං ගහෙත්වා අරඤ්ඤෙ විස්සජ්ජෙසි. බ්‍රාහ්මණො රාජානං උපසඞ්කමිත්වා ජයාපෙත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ රඤ්ඤො ථුතිං කරොන්තො උපඩ්ඪගාථමාහ –

51.

‘‘සුලද්ධලාභා ජනකස්ස රඤ්ඤො;
යො පස්සතී සෙනකං සාධුපඤ්ඤ’’න්ති.

තස්සත්ථො – යො සාධුපඤ්ඤං උත්තමපඤ්ඤං සෙනකපණ්ඩිතං අක්ඛීනි උම්මීලෙත්වා ඉච්ඡිතිච්ඡිතක්ඛණෙ පියචක්ඛූහි පස්සිතුං ලභති, තස්ස රඤ්ඤො ජනකස්ස එතෙ ඉච්ඡිතිච්ඡිතක්ඛණෙ දස්සනලාභා සුලද්ධලාභා වත, එතෙන ලද්ධෙසු සබ්බලාභෙසු එතෙව ලාභා සුලද්ධලාභා නාමාති.

බ්‍රාහ්මණොපි රඤ්ඤො ථුතිං කත්වා පුන පසිබ්බකතො සත්ත කහාපණසතානි ගහෙත්වා මහාසත්තස්ස ථුතිං කත්වා තුට්ඨිදායං දාතුකාමො දියඩ්ඪගාථමාහ –

‘‘විවට්ටඡද්දො නුසි සබ්බදස්සී, ඤාණං නු තෙ බ්‍රාහ්මණ භිංසරූපං.

52.

‘‘ඉමානි මෙ සත්තසතානි අත්ථි, ගණ්හාහි සබ්බානි දදාමි තුය්හං;
තයා හි මෙ ජීවිතමජ්ජ ලද්ධං, අථොපි භරියාය මකාසි සොත්ථි’’න්ති.

තත්ථ **විවට්ටඡද්දො නුසි සබ්බදස්සීති** කිං නු බො ත්වං සබ්බෙසු ධම්මාකාරෙසු විවට්ටඡදනො විවට්ටනෙය්‍යධම්මො සබ්බඤ්ඤුබුද්ධොති ථුතිවසෙන පුච්ඡති. **ඤාණං නු තෙ බ්‍රාහ්මණ භිංසරූපන්ති** උදාහු අසබ්බඤ්ඤුස්සපි සතො තව ඤාණං අතිවිය භිංසරූපං සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං විය බලවන්ති. **තයා හි මෙති** තයා හි දින්නත්තා අජ්ජ මයා ජීවිතං ලද්ධං. **අථොපි භරියාය මකාසි සොත්ථින්ති** අථොපි මෙ භරියාය ත්වමෙව සොත්ථිං අකාසි.

ඉති සො වත්වා ‘‘සචෙපි සතසහස්සං භවෙය්‍ය, දදෙය්‍යමෙවාහං, එත්තකමෙව මෙ ධනං, ඉමානි මෙ සත්ත සතානි ගණ්හා’’ති පුනප්පුනං බොධිසත්තං යාචි. තං සුත්වා බොධිසත්තො අට්ඨමං ගාථමාහ –

53.

‘‘න පණ්ඩිතා වෙතනමාදියන්ති, චිත්‍රාහි ගාථාහි සුභාසිතාහි;
ඉතොපි තෙ බ්‍රහ්මෙ දදන්තු විත්තං, ආදාය ත්වං ගච්ඡ සකං නිකෙත’’න්ති.

තත්ථ **වෙතනන්ති** වෙත්තනං, අයමෙව වා පාඨො. **ඉතොපි තෙ බ්‍රහ්මෙති** බ්‍රාහ්මණ, ඉතො මම පාදමූලතොපි තුය්හං ධනං දදන්තු. **විත්තං ආදාය ත්වං ගච්ඡාති** ඉතො අඤ්ඤානි තීණි සතානි ගහෙත්වා සහස්සභණ්ඩිකං ආදාය සකනිවෙසනං ගච්ඡ.

එවඤ්ච පන වත්වා මහාසත්තො බ්‍රාහ්මණස්ස සහස්සං පූරාපෙන්තො කහාපණෙ දාපෙත්වා ‘‘බ්‍රාහ්මණ, කෙන ත්වං ධනභික්ඛාය පෙසිතො’’ති පුච්ඡි. ‘‘භරියාය මෙ පණ්ඩිතා’’ති. ‘‘භරියා පන තෙ මහල්ලිකා, දහරා’’ති.

‘‘දහරා, පණ්ඩිතා’’ති. ‘‘තෙන හි සා අඤ්ඤෙන සද්ධිං අනාචාරං කරොන්තී ‘නිබ්භයා හුත්වා කරිස්සාමී’ති තං පෙසෙසි, සචෙ ඉමෙ කහාපණෙ ඝරං නෙස්සසි, සා තෙ දුක්ඛෙන ලද්ධකහාපණෙ අත්තනො ජාරස්ස දස්සති, තස්මා ත්වං උජුකමෙව ගෙහං අගන්ත්වා බහිගාමෙ රුක්ඛමූලෙ වා යත්ථ කත්ථචි වා කහාපණෙ ඨපෙත්වා පවිසෙය්‍යාසී’’ති වත්වා තං උය්‍යොජෙසි. සො ගාමසමීපං ගන්ත්වා එකස්මිං රුක්ඛමූලෙ කහාපණෙ ඨපෙත්වා සායං ගෙහං අගමාසි. හරියාපිස්ස තස්මිං ඛණෙ ජාරෙන සද්ධිං නිසින්නා අහොසි. බ්‍රාහ්මණො ද්වාරෙ ඨත්වා ‘‘භොතී’’ති ආහ. සා තස්ස සද්දං සල්ලක්ඛෙත්වා දීපං නිබ්බාපෙත්වා ද්වාරං විවරිත්වා බ්‍රාහ්මණෙ අන්තො පවිට්ඨෙ ඉතරං නීහරිත්වා ද්වාරමූලෙ ඨපෙත්වා ගෙහං පවිසිත්වා පසිබ්බකෙ කිඤ්චි අදිස්වා ‘‘බ්‍රාහ්මණ, කිං තෙ භික්ඛං චරිත්වා ලද්ධ’’න්ති පුච්ඡි. ‘‘සහස්සං මෙ ලද්ධ’’න්ති. ‘‘කහං පන ත’’න්ති. ‘‘අසුකට්ඨානෙ නාම ඨපිතං, පාතොව ආහරිස්සාම, මා චින්තයී’’ති. සා ගන්ත්වා ජාරස්ස ආචික්ඛි. සො නික්ඛමිත්වා අත්තනා ඨපිතං විය ගණ්හි.

බ්‍රාහ්මණො පුනදිවසෙ ගන්ත්වා කහාපණෙ අපස්සන්තො බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘කිං, බ්‍රාහ්මණා’’ති වුත්තෙ ‘‘කහාපණෙ න පස්සාමි, පණ්ඩිතා’’ති ආහ. ‘‘හරියාය තෙ ආචික්ඛී’’ති? ‘‘ආම, පණ්ඩිතා’’ති. මහාසත්තො තාය ජාරස්ස ආචික්ඛිතභාවං ඤත්වා ‘‘අත්ථි පන තෙ බ්‍රාහ්මණ, හරියාය කුලූපකබ්‍රාහ්මණො’’ති පුච්ඡි. ‘‘අත්ථි, පණ්ඩිතා’’ති. ‘‘තුය්හම්පි අත්ථී’’ති? ‘‘ආම, පණ්ඩිතා’’ති. අථස්ස මහාසත්තො සත්තන්නං දිවසානං පරිබ්බයං දාපෙත්වා ‘‘ගච්ඡ පඨමදිවසෙ තව සත්ත, හරියාය තෙ සත්තාති චුද්දස බ්‍රාහ්මණෙ නිමන්තෙත්වා භොජෙථ, පුනදිවසතො පට්ඨාය එකෙකං හාපෙත්වා සත්තමෙ දිවසෙ තව එකං, හරියාය තෙ එකන්ති ද්වෙ බ්‍රාහ්මණෙ නිමන්තෙත්වා හරියාය තෙ සත්ත දිවසෙ නිමන්තිතබ්‍රාහ්මණස්ස නිබද්ධං ආගමනභාවං ඤත්වා මය්හං ආරොචෙහී’’ති ආහ. බ්‍රාහ්මණො තථා කත්වා ‘‘සල්ලක්ඛිතො මෙ පණ්ඩිත, නිබද්ධං භුඤ්ජනකබ්‍රාහ්මණො’’ති මහාසත්තස්ස ආරොචෙසි.

බොධිසත්තො තෙන සද්ධිං පුරිසෙ පෙසෙත්වා තං බ්‍රාහ්මණං ආහරාපෙත්වා ‘‘අසුකරුක්ඛමූලතො තෙ ඉමස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස සන්තකං කහාපණසහස්සං ගහිත’’න්ති පුච්ඡි. ‘‘න ගණ්හාමි, පණ්ඩිතා’’ති. ‘‘ත්වං මම සෙනකපණ්ඩිතභාවං න ජානාසි, ආහරාපෙස්සාමි තෙ කහාපණෙ’’ති. සො භීතො ‘‘ගහිතා මෙ’’ති සම්පටිච්ඡි. ‘‘කුහිං තෙ ඨපිතා’’ති? ‘‘තත්ථෙව, පණ්ඩිත, ඨපිතා’’ති. බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණං පුච්ඡි ‘‘බ්‍රාහ්මණ, කිං තෙ සායෙව හරියා හොතු, උදාහු අඤ්ඤං ගණ්හිස්සසී’’ති. ‘‘සායෙව මෙ හොතු, පණ්ඩිතා’’ති. බොධිසත්තො මනුස්සෙ පෙසෙත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස කහාපණෙ ච බ්‍රාහ්මණිඤ්ච ආහරාපෙත්වා චොරබ්‍රාහ්මණස්ස හත්ථතො කහාපණෙ බ්‍රාහ්මණස්ස දාපෙත්වා ඉතරස්ස රාජාණං කාරෙත්වා නගරා නීහරාපෙත්වා

බ්‍රාහ්මණියාපි රජ්ජං කාරෙත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස මහන්තං යසං දත්වා අත්තනොයෙව සන්තිකෙ වසාපෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ බහූ සොතාපත්තිඵලාදීනි සච්ඡිකරිංසු. තදා බ්‍රාහ්මණො ආනන්දො අහොසි, රුක්ඛදෙවතා සාරිපුත්තො, පරිසා බුද්ධපරිසා, සෙනකපණ්ඩිතො පන අහමෙව අහොසින්ති.

සත්තුභස්තජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[403] 8. අට්ඨිසෙනජාතකවණ්ණනා

යෙමෙ අහං න ජානාමීති ඉදං සත්ථා ආළවිං නිස්සාය අග්ගාළවෙ චෙතියෙ විහරන්තො කුටිකාරසික්ඛාපදං ආරබ්භ කථෙසි. පච්චුප්පන්නවත්ථු හෙට්ඨා **මණිකණ්ඨජාතකෙ** (ජා. 1.3.7 ආදයො) කථිතමෙව. සත්ථා පන තෙ භික්ඛූ ආමන්තෙත්වා ''භික්ඛවෙ, පොරාණකපණ්ඩිතා පුබ්බෙ අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ බාහිරකපබ්බජ්ජාය පබ්බජිත්වා රාජූහි පවාරිතාපි 'යාචනා නාම පරෙසං අප්පියා අමනාපා'ති න යාචිංසූ''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො එකස්මිං නිගමෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති, අට්ඨිසෙනකුමාරොතිස්ස නාමං කරිංසු. සො වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා අපරභාගෙ කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා ඝරාවාසතො නික්ඛමිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ඣානාභිඤ්ඤාසමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා හිමවන්තපදෙසෙ චිරං වසිත්වා ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය මනුස්සපථං ඔතරිත්වා අනුපුබ්බෙන බාරාණසිං පත්වා රාජුය්‍යානෙ වසිත්වා පුනදිවසෙ භික්ඛාය චරන්තො රාජඞ්ගණං අගමාසි. රාජා තස්සාචාරවිහාරෙ පසීදිත්වා තං නිමන්තාපෙත්වා පාසාදතලෙ පල්ලඞ්කෙ නිසීදාපෙත්වා සුභොජනං භොජෙත්වා භොජනාවසානෙ අනුමොදනං සුත්වා පසන්නො පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා මහාසත්තං රාජුය්‍යානෙ වසාපෙසි, දිවසස්ස ච ද්වෙ තයො වාරෙ උපට්ඨානං අගමාසි. සො එකදිවසං ධම්මකථාය පසන්නො රජ්ජං ආදිං කත්වා ''යෙන වො අත්ථො, තං වදෙය්‍යාථා''ති පවාරෙසි. බොධිසත්තො ''ඉදං නාම මෙ දෙහී''ති න වදති. අඤ්ඤෙ යාචකා ''ඉදං දෙහි, ඉදං දෙහී''ති ඉච්ඡිතිච්ඡිතං යාචන්ති, රාජා අසජ්ජමානො දෙතියෙව. සො එකදිවසං චින්තෙසි ''අඤ්ඤෙ යාචනකවනිබ්බකා 'ඉදඤ්චිදඤ්ච අම්හාකං දෙහී'ති මං යාචන්ති, අය්‍යො පන අට්ඨිසෙනො පවාරිතකාලතො පට්ඨාය න කිඤ්චි යාචති, පඤ්ඤවා ඛො පනෙස උපායකුසලො, පුච්ඡිස්සාමි න''න්ති. සො එකදිවසං භුත්තපාතරාසො ගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො අඤ්ඤෙසං යාචනකාරණං තස්ස ච අයාචනකාරණං පුච්ඡන්තො පඨමං ගාථමාහ –

54.

''යෙමෙ අහං න ජානාමි, අට්ඨිසෙන වනිබ්බකෙ;

තෙ මං සඞ්ගම්ම යාචන්ති, කස්මා මං ත්වං න යාචසී''ති.

තත්ථ **වනිබ්බකෙති** යාචනකෙ. **සඞ්ගම්මාති** සමාගන්ත්වා. ඉදං වුත්තං හොති – අයය, අට්ඨීසෙන, යෙමෙ වනිබ්බකෙ අහං නාමගොත්තජාතිකුලප්පදෙසෙන ''ඉමෙ නාමෙතෙ''තිපි න ජානාමි, තෙ මං සමාගන්ත්වා ඉච්ඡිතිච්ඡිතං යාචන්ති, ත්වං පන කස්මා මං කිඤ්චි න යාචසීති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො දුතියං ගාථමාහ –

55.

''යාචකො අප්පියො හොති, යාචං අදදමප්පියො;
තස්මාහං තං න යාචාමි, මා මෙ විදෙස්සනා අහූ''ති.

තත්ථ **යාචකො අප්පියො හොතීති** යො හි, මහාරාජ, පුග්ගලො ''ඉදං මෙ දෙහී''ති යාචකො, සො මාතාපිතූනම්පි මිත්තාමච්චාදීනම්පි අප්පියො හොති අමනාපො. තස්ස අප්පියභාවො මණිකණ්ඨජාතකෙන දීපෙතබ්බො. **යාචන්ති** යාචිතභණ්ඩං. **අදදන්ති** අදදමානො. ඉදං වුත්තං හොති – යොපි යාචිතං න දෙති, සො මාතාපිතරො ආදිං කත්වා අදදමානො පුග්ගලො යාචකස්ස අප්පියො හොතීති. **තස්මාති** යස්මා යාචකොපි දායකස්ස, යාචිතං භණ්ඩං අදදන්තොපි යාචකස්ස අප්පියො හොති, තස්මා අහං තං න යාචාමි. **මා මෙ විදෙස්සනා අහූති** සචෙ හි අහං යාචෙය්‍යාමෙව, තව විදෙස්සො භවෙය්‍ය, සා මෙ තව සන්තිකා උප්පන්නා විදෙස්සනා, සචෙ පන ත්වං න දදෙය්‍යාසි, මම විදෙස්සො භවෙය්‍යාසි, සා ච මම තයි විදෙස්සනා, එවං සබ්බථාපි මා මෙ විදෙස්සනා අහු, මා නො උභින්නම්පි මෙත්තා භිජ්ජීති එතමත්ථං සම්පස්සන්තො අහං තං න කිඤ්චි යාචාමීති.

අථස්ස වචනං සුත්වා රාජා තිස්සො ගාථා අභාසි –

56.

''යො වෙ යාචනජීවානො, කාලෙ යාචං න යාචති;
පරඤ්ච පුඤ්ඤා ධංසෙති, අත්තනාපි න ජීවති.

57.

''යො ච යාචනජීවානො, කාලෙ යාචඤ්හි යාචති;
පරඤ්ච පුඤ්ඤං ලබ්භෙති, අත්තනාපි ච ජීවති.

58.

''න වෙදෙස්සන්ති සප්පඤ්ඤා, දිස්වා යාචකමාගතෙ;
බ්‍රහ්මචාරි පියො මෙසි, වද ත්වං භඤ්ඤමිච්ඡසී''ති.

තත්ථ **යාවනජීවානොති** යාචනජීවමානො, අයමෙව වා පාඨො. ඉදං වුත්තං හොති – අය්‍යා, අට්ඨිසෙන යො යාචනෙන ජීවමානො ධම්මිකො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා යාචිතබ්බයුත්තපත්තකාලෙ කිඤ්චිදෙව යාචිතබ්බං න යාචති, සො පරඤ්ච දායකං පුඤ්ඤා ධංසෙති පරිහාපෙති, අත්තනාපි ච සුඛං න ජීවති. **පුඤ්ඤං ලබ්භෙතීති** කාලෙ පන යාචිතබ්බං යාචන්තො පරඤ්ච පුඤ්ඤං අධිගමෙති, අත්තනාපි ච සුඛං ජීවති. **න වෙදෙස්සන්තීති** යං ත්වං වදෙසි ''මා මෙ විදෙස්සනා අහූ''ති, තං කස්මා වදසි. සප්පඤ්ඤා හි දානඤ්ච දානඵලඤ්ච ජානන්තා පණ්ඩිතා යාචකෙ ආගතෙ දිස්වා න දෙස්සන්ති න කුජ්ඣන්ති, අඤ්ඤදත්ථු පන පමුදිතාව හොන්තීති දීපෙති. **යාචකමාගතෙති** ම-කාරො බ්‍යඤ්ජනසන්ධිවසෙන වුත්තො, යාචකෙ ආගතෙති අත්ථො. **බ්‍රහ්මචාරි පියො මෙසීති** අය්‍ය අට්ඨිසෙන, පරිසුද්ධචාරි මහාපුඤ්ඤ, ත්වං මය්හං අතිවිය පියො, තස්මා වරං ත්වං මං වදෙහි යාචාහියෙව. **භඤ්ඤමිච්ඡසීති** යංකිඤ්චි වත්තබ්බං ඉච්ඡසි, සබ්බං වද, රජ්ජම්පි තෙ දස්සාමියෙවාති.

එවං බොධිසත්තො රඤ්ඤා රජ්ජෙනාපි පවාරිතො නෙව කිඤ්චි යාචි. රඤ්ඤො පන එවං අත්තනො අජ්ඣාසයෙ කථිතෙ මහාසත්තොපි පබ්බජිතපටිපත්තිං දස්සෙතුං ''මහාරාජ, යාචනා හි නාමෙසා කාමභොගීනං ගිහීනං ආචිණ්ණා, න පබ්බජිතානං, පබ්බජිතෙන පන පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය ගිහීහි අසමානපරිසුද්ධාජීවෙන භවිතබ්බ''න්ති පබ්බජිතපටිපදං දස්සෙන්තො ඡට්ඨං ගාථමාහ –

59.

''න වෙ යාචන්ති සප්පඤ්ඤා, ධීරො ච වෙදිතුමරහති;
උද්දිස්ස අරියා තිට්ඨන්ති, එසා අරියාන යාචනා''ති.

තත්ථ **සප්පඤ්ඤාති** බුද්ධා ච බුද්ධසාවකා ච බොධියා පටිපන්නා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිතා බොධිසත්තා ච සබ්බෙපි සප්පඤ්ඤා ච සුසීලා ච, එතෙ එවරූපා සප්පඤ්ඤා ''අම්හාකං ඉදඤ්චිදඤ්ච දෙථා''ති න යාචන්ති. **ධීරො ච වෙදිතුමරහතීති** උපට්ඨාකො පන ධීරො පණ්ඩිතො ගිලානකාලෙ ච අගිලානකාලෙ ච යෙන යෙනත්ථො, තං සබ්බං සයමෙව වෙදිතුං ජානිතුං අරහති. **උද්දිස්ස අරියා තිට්ඨන්තීති** අරියා පන වාචං අභින්දිත්වා යෙනත්ථිකා හොන්ති, තං උද්දිස්ස කෙවලං භික්ඛාචාරවත්තෙන තිට්ඨන්ති, නෙව කායඞ්ගං වා වාචඞ්ගං වා කොපෙන්ති. කායවිකාරං දස්සෙත්වා නිමිත්තං කරොන්තො හි කායඞ්ගං කොපෙති නාම, වචීභෙදං කරොන්තො වාචඞ්ගං කොපෙති නාම, තදුභයං අකත්වා බුද්ධාදයො අරියා තිට්ඨන්ති. **එසා අරියාන යාචනාති** එසා කායඞ්ගවාචඞ්ගං අකොපෙත්වා භික්ඛාය තිට්ඨමානා අරියානං යාචනා නාම.

රාජා බොධිසත්තස්ස වචනං සුත්වා ‘‘භන්තෙ, යදි සප්පඤ්ඤො උපට්ඨාකො අත්තනාව ඤත්වා කුලූපකස්ස දාතබ්බං දෙති, අහම්පි තුම්හාකං ඉදඤ්චිදඤ්ච දම්මී’’ති වදන්තො සත්තමං ගාථමාහ –

60.

‘‘දදාමි තෙ බ්‍රාහ්මණ රොහිණීනං, ගවං සහස්සං සහ පුඞ්ගවෙන;
අරියො හි අරියස්ස කථං න දජ්ජා, සුත්වාන ගාථා තව ධම්මයුත්තා’’ති.

තත්ථ **රොහිණීනන්ති** රත්තවණ්ණානං. **ගවං සහස්සන්ති** ඛීරදධිආදිමධුරරසපරිභොගත්ථාය එවරූපානං ගුන්නං සහස්සං තුය්හං දම්මි, තං මෙ පටිග්ගණ්හ. **අරියොති** ආචාරඅරියො. **අරියස්සාති** ආචාරඅරියස්ස. **කථං න දජ්ජාති** කෙන කාරණෙන න දදෙය්‍ය.

එවං වුත්තෙ බොධිසත්තො ‘‘අහං මහාරාජ, අකිඤ්චනො පබ්බජිතො, න මෙ ගාවීහි අත්ථො’’ති පටික්ඛිපි. රාජා තස්සොවාදෙ ඨත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා සග්ගපරායණො අහොසි. සොපි අපරිහීනජ්ඣානො බ්‍රහ්මලොකෙ උප්පජ්ජි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ බහූ සොතාපත්තිඵලාදීසු පතිට්ඨිතා. තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, අට්ඨිසෙනො පන අහමෙව අහොසින්ති.

අට්ඨිසෙනජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[404] 9. කපිජාතකවණ්ණනා

යත්ථ වෙරී නිවසතීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස පථවිපවෙසනං ආරබ්භ කථෙසි. තස්මිඤ්හි පථවිං පවිට්ඨෙ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘ආවුසො, දෙවදත්තො සහ පරිසාය නට්ඨො’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව දෙවදත්තො සහ පරිසාය නට්ඨො, පුබ්බෙපි නස්සියෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කපියොනියං නිබ්බත්තිත්වා පඤ්චසතකපිපරිවාරො රාජුය්‍යානෙ වසි. දෙවදත්තොපි කපියොනියං නිබ්බත්තිත්වා පඤ්චසතකපිපරිවාරො තත්ථෙව වසි. අථෙකදිවසං පුරොහිතෙ උය්‍යානං ගන්ත්වා න්හත්වා අලඞ්කරිත්වා නික්ඛමන්තෙ එකො ලොලකපි පුරෙතරං ගන්ත්වා රාජුය්‍යානද්වාරෙ තොරණමත්ථකෙ නිසීදිත්වා තස්ස මත්ථකෙ වච්චපිණ්ඩං පාතෙත්වා පුන උද්ධං ඔලොකෙන්තස්ස මුඛෙ පාතෙසි. සො නිවත්තිත්වා ‘‘හොතු, ජානිස්සාමි තුම්හාකං කත්තබ්බ’’න්ති මක්කටෙ සන්තජ්ජෙත්වා පුන

න්හත්වා පක්කාමි. තෙන වෙරං ගහෙත්වා මක්කටානං සන්තජ්ජිතභාවං බොධිසත්තස්ස ආරොචෙසුං. සො ‘‘වෙරීනං නිවසනට්ඨානෙ නාම වසිතුං න වට්ටති, සබ්බොපි කපිගණො පලායිත්වා අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡතූ’’ති කපිසහස්සස්සපි ආරොචාපෙසි. දුබ්බචකපි අත්තනො පරිවාරමක්කටෙ ගහෙත්වා ‘‘පච්ඡා ජානිස්සාමී’’ති තත්ථෙව නිසීදි. බොධිසත්තො අත්තනො පරිවාරං ගහෙත්වා අරඤ්ඤං පාවිසි. අථෙකදිවසං එකිස්සා වීහිකොට්ටිකාය දාසියා ආතපෙ පසාරිතවීහිං ඛාදන්තො එකො එළකො උම්මුක්කෙන පහාරං ලභිත්වා ආදිත්තසරීරො පලායන්තො එකිස්සා හත්ථිසාලං නිස්සාය තිණකුටියා කුට්ටෙ සරීරං ඝංසි. සො අග්ගි තිණකුටිකං ගණ්හි, තතො උට්ඨාය හත්ථිසාලං ගණ්හි, හත්ථිසාලාය හත්ථීනං පිට්ඨි ඣායි, හත්ථිවෙජ්ජා හත්ථීනං පටිජග්ගන්ති.

පුරොහිතොපි මක්කටානං ගහණූපායං උපධාරෙන්තො විචරති. අථ නං රාජුපට්ඨානං ආගන්ත්වා නිසින්නං රාජා ආහ ‘‘ආචරිය, බහූ නො හත්ථී වණිතා ජාතා, හත්ථිවෙජ්ජා පටිජග්ගිතුං න ජානන්ති, ජානාසි නු බො කිඤ්චි භෙසජ්ජ’’න්ති? ‘‘ජානාමි, මහාරාජා’’ති. ‘‘කිං නාමා’’ති? ‘‘මක්කටවසා, මහාරාජා’’ති. ‘‘කහං ලභිස්සාමා’’ති? ‘‘නනු උය්‍යානෙ බහූ මක්කටා’’ති? රාජා ‘‘උය්‍යානෙ මක්කටෙ මාරෙත්වා වසං ආනෙථා’’ති ආහ. ධනුග්ගහා ගන්ත්වා පඤ්චසතෙපි මක්කටෙ විජ්ඣිත්වා මාරෙසුං. එකො පන ජෙට්ඨකමක්කටො පලායන්තො සරපහාරං ලභිත්වාපි තත්ථෙව අපතිත්වා බොධිසත්තස්ස වසනට්ඨානං පත්වා පති. වානරා ‘‘අම්හාකං වසනට්ඨානං පත්වා මතො’’ති තස්ස පහාරං ලද්ධා මතභාවං බොධිසත්තස්ස ආරොචෙසුං. සො ගන්ත්වා කපිගණමජ්ඣෙ නිසින්නො ‘‘පණ්ඩිතානං ඔවාදං අකත්වා වෙරිට්ඨානෙ වසන්තා නාම එවං විනස්සන්තී’’ති කපිගණස්ස ඔවාදවසෙන ඉමා ගාථා අභාසි –

61.

‘‘යත්ථ වෙරී නිවසති, න වසෙ තත්ථ පණ්ඩිතො;
එකරත්තං ද්විරත්තං වා, දුක්ඛං වසති වෙරිසු.

62.

‘‘දිසො වෙ ලහුචිත්තස්ස, පොසස්සානුවිධීයතො;
එකස්ස කපිනො හෙතු, යූථස්ස අනයො කතො.

63.

‘‘බාලොව පණ්ඩිතමානී, යූථස්ස පරිහාරකො;
සචිත්තස්ස වසං ගන්ත්වා, සයෙථායං යථා කපි.

64.

‘‘න සාධු බලවා බාලො, යූථස්ස පරිහාරකො;
අහිතො භවති ඤාතීනං, සකුණානංව චෙතකො.

65.

‘‘ධීරොව බලවා සාධු, යූථස්ස පරිහාරකො;
හිතො භවති ඤාතීනං, තිදසානංව වාසවො.

66.

‘‘යො ච සීලඤ්ච පඤ්ඤඤ්ච, සුතඤ්චත්තනි පස්සති;
උභින්නමත්ථං චරති, අත්තනො ච පරස්ස ච.

67.

‘‘තස්මා තුලෙය්‍ය මත්තානං, සීලපඤ්ඤාසුතාමිව;
ගණං වා පරිහරෙ ධීරො, එකො වාපි පරිබ්බජෙ’’ති.

තත්ථ **ලහුචිත්තස්සාති** ලහුචිත්තො අස්ස. ඉදං වුත්තං හොති – යො පොසො ලහුචිත්තස්ස මිත්තස්ස වා ඤාතිනො වා අනුවිධියති අනුවත්තති, තස්ස පොසස්ස අනුවිධියතො සො ලහුචිත්තො දිසො හොති, වෙරිකිච්චං කරොති. **එකස්ස කපිනොති** පස්සථ එකස්ස ලහුචිත්තස්ස අන්ධබාලස්ස කපිනො හෙතු අයං සකලස්ස යූථස්ස අනයො අවුඩ්ඪි මහාවිනාසො කතොති. **පණ්ඩිතමානීති** යො සයං බාලො හුත්වා ‘‘අහං පණ්ඩිතො’’ති අත්තානං මඤ්ඤමානො පණ්ඩිතානං ඔවාදං අකත්වා සකස්ස චිත්තස්ස වසං ගච්ඡති, සො සචිත්තස්ස වසං ගන්ත්වා යථායං දුබ්බචකපි මතසයනං සයිතො, එවං සයෙථාති අත්ථො.

න සාධූති බාලො නාම බලසම්පන්නො යූථස්ස පරිහාරකො න සාධු න ලද්ධකො. කිංකාරණා? සො හි **අහිතො භවති ඤාතීනං,** විනාසමෙව වහති. **සකුණානංව චෙතකොති** යථා හි තිත්තිරසකුණානං දීපකතිත්තිරො දිවසම්පි වස්සන්තො අඤ්ඤෙ සකුණෙ න මාරෙති, ඤාතකෙව මාරෙති, තෙසඤ්ඤෙව අහිතො හොති, එවන්ති අත්ථො. **හිතො භවතීති** කායෙනපි වාචායපි මනසාපි හිතකාරකොයෙව. **උභින්නමත්ථං චරතීති** යො ඉධ පුග්ගලො එතෙ සීලාදයො ගුණෙ අත්තනි පස්සති, සො ‘‘මය්හං ආචාරසීලම්පි අත්ථි, පඤ්ඤාපි සුතපරියත්තිපි අත්ථී’’ති තථතො ජානිත්වා ගණං පරිහරන්තො අත්තනො ච පරෙසඤ්ච අත්තානං පරිවාරෙත්වා චරන්තානන්ති උභින්නම්පි අත්ථමෙව චරති.

තුලෙය්‍ය මත්තානන්ති තුලෙය්‍ය අත්තානං. **තුලෙය්‍යාති** තුලෙත්වා. **සීලපඤ්ඤාසුතාමිවාති** එතානි සීලාදීනි විය. ඉදං වුත්තං හොති – යස්මා සීලාදීනි අත්තනි සමනුපස්සන්තො උභින්නමත්ථං චරති, තස්මා පණ්ඩිතො එතානි සීලාදීනි විය අත්තානම්පි තෙසු තුලෙත්වා ‘‘පතිට්ඨිතො නු ඛොම්හි සීලෙ පඤ්ඤාය සුතෙ’’ති තීරෙත්වා පතිට්ඨිතභාවං පච්චක්ඛං කත්වා ධීරො ගණං වා පරිහරෙය්‍ය, චතූසු ඉරියාපථෙසු එකො වා හුත්වා පරිබ්බජෙය්‍ය වත්තෙය්‍ය, පරිසුපට්ඨාකෙනපි විවෙකචාරිනාපි ඉමෙහි තීහි ධම්මෙහි

සමන්නාගතෙනෙව භවිතබ්බන්ති. එවං මහාසත්තො කපිරාජා හුත්වාපි විනයපරියත්තිකිච්චං කරෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා දුබ්බලකපි දෙවදත්තො අහොසි, පරිසාපිස්ස දෙවදත්තපරිසා, පණ්ඩිතකපිරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කපිජාතකවණ්ණනා නවමා.

[405] 10. බකජාතකවණ්ණනා

ද්වාසත්තතීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො බකබ්‍රහ්මානං ආරබ්භ කථෙසි. තස්ස හි ‘‘ඉදං නිච්චං ධුවං සස්සතං අචවනධම්මං, ඉතො අඤ්ඤං ලොකනිස්සරණං නිබ්බානං නාම නත්ථී’’ති එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජි. හෙට්ඨූපපත්තිකො කිරෙස බ්‍රහ්මා පුබ්බෙ ඣානං භාවෙත්වා වෙහප්ඵලෙසු නිබ්බත්තො, තත්ථ පඤ්චකප්පසතපරිමාණං ආයුං ඛෙපෙත්වා සුභකිණ්හෙසු නිබ්බත්තිත්වා චතුසට්ඨිකප්පං ඛෙපෙත්වා තතො චුතො අට්ඨකප්පායුකෙසු ආභස්සරෙසු නිබ්බත්ති, තත්‍රස්ස එසා දිට්ඨි උප්පජ්ජි. සො හි නෙව උපරිබ්‍රහ්මලොකතො චුතිං, න තත්ථ උපපත්තිං අනුස්සරි, තදුභයම්පි අපස්සන්තො එවං දිට්ඨිං ගණ්හි. භගවා තස්ස චෙතසා චෙතොපරිවිතක්කමඤ්ඤාය සෙය්‍යථාපි නාම බලවා පුරිසො සමිඤ්ජිතං වා බාහං පසාරෙය්‍ය, පසාරිතං වා බාහං සමිඤ්ජෙය්‍ය, එවමෙව ජෙතවනෙ අන්තරහිතො තස්මිං බ්‍රහ්මලොකෙ පාතුරහොසි. අථ බ්‍රහ්මා භගවන්තං දිස්වා ‘‘එහි ඛො, මාරිස, ස්වාගතං මාරිස, චිරස්සං ඛො, මාරිස, ඉමං පරියායමකාසි, යදිදං ඉධාගමනාය. ඉදඤ්හි මාරිස, නිච්චං ඉදං ධුවං ඉදං සස්සතං ඉදං කෙවලං ඉදං අචවනධම්මං, ඉදඤ්හි න ච ජායති න ජීයති න මීයති න චවති න උපපජ්ජති, ඉතො ච පනඤ්ඤං උත්තරි නිස්සරණං නත්ථී’’ති ආහ.

එවං වුත්තෙ භගවා බකං බ්‍රහ්මානං එතදවොච ‘‘අවිජ්ජාගතො වත භො බකො බ්‍රහ්මා, අවිජ්ජාගතො වත භො බකො බ්‍රහ්මා, යත්‍ර හි නාම අනිච්චඤ්ඤෙව සමානං නිච්චන්ති වක්ඛති…පෙ.… සන්තඤ්ච පනඤ්ඤං උත්තරි නිස්සරණං, නත්ථඤ්ඤං උත්තරි නිස්සරණන්ති වක්ඛතී’’ති (සං. නි. 1.175). තං සුත්වා බ්‍රහ්මා ‘‘ත්වං එවං කථෙසි, ත්වං එවං කථෙසි, ඉති මං එස අනුයුඤ්ජන්තො අනුබන්ධතී’’ති චින්තෙත්වා යථා නාම දුබ්බලො චොරො කතිපයෙ පහාරෙ ලභිත්වා ‘‘කිං අහමෙව චොරො, අසුකොපි චොරො අසුකොපි චොරො’’ති සබ්බෙපි සහායකෙ ආචික්ඛති, තථෙව භගවතො අනුයොගභයෙන භීතො අඤ්ඤෙපි අත්තනො සහායකෙ ආචික්ඛන්තො පඨමං ගාථමාහ –

68.

‘‘ද්වාසත්තති ගොතම පුඤ්ඤකම්මා, වසවත්තිනො ජාතිජරං අතීතා;

අයමන්තිමා වෙදගූ බ්‍රහ්මපත්ති, අස්මාභිජප්පන්ති ජනා අනෙකා''ති. (සං. නි. 1.175);

තත්ථ **ද්වාසත්තතීති** න කෙවලං භො ගොතම, අහමෙව, අථ ඛො ඉමස්මිං බ්‍රහ්මලොකෙ මයං ද්වාසත්තති ජනා පුඤ්ඤකම්මා අඤ්ඤෙසං උපරි අත්තනො වසං වත්තනෙන **වසවත්තිනො** ජාතිඤ්ච ජරඤ්ච අතීතා, අයං නො වෙදෙහි ගතත්තා **වෙදගූ,** අයං භො ගොතම **අන්තිමා බ්‍රහ්මපත්ති,** පච්ඡිමකොටිප්පත්ති සෙට්ඨභාවප්පත්ති. **අස්මාභිජප්පන්ති ජනා අනෙකාති** අම්හෙ අඤ්ඤෙ බහූ ජනා පඤ්ජලිකා හුත්වා – ''අයං ඛො භවං බ්‍රහ්මා මහාබ්‍රහ්මා''තිආදීනි වදන්තා නමස්සන්ති පත්ථෙන්ති පිහයන්ති, ''අහො වත මයම්පි එවරූපා භවෙය්‍යාමා''ති ඉච්ඡන්තීති අත්ථො.

තස්ස වචනං සුත්වා සත්ථා දුතියං ගාථමාහ –

69.

''අප්පං හි එතං න හි දීඝමායු, යං ත්වං බක මඤ්ඤසි දීඝමායුං;
සතං සහස්සානි නිරබ්බුදානං, ආයුං පජානාමි තවාහ බ්‍රහ්මෙ''ති. (සං. නි. 1.175);

තත්ථ **සතං සහස්සානි නිරබ්බුදානන්ති** නිරබ්බුදසඞ්ඛාතානං ගණනානං සතසහස්සානි. වස්සානඤ්හි දසදසකං සතං, දස සතානං සහස්සං, සතං සහස්සානං සතසහස්සං, සතං සතසහස්සානං කොටි නාම, සතං කොටිසතසහස්සානං පකොටි නාම, සතං පකොටිසතසහස්සානං කොටිපකොටි නාම, සතං කොටිපකොටිසතසහස්සානං එකං නහුතං නාම, සතං නහුතසතසහස්සානං එකං නින්නහුතං නාම. ඡෙකො ගණකො එත්තකං ගණෙතුං සක්කොති, තතො පරං ගණනා නාම බුද්ධානමෙව විසයො. තත්ථ සතං නින්නහුතසතසහස්සානං එකං අබ්බුදං, වීසති අබ්බුදානි එකං නිරබ්බුදං, තෙසං නිරබ්බුදසතසහස්සානං එකං අහහං නාම, එත්තකං බකස්ස බ්‍රහ්මුනො තස්මිං භවෙ අවසිට්ඨං ආයු, තං සන්ධාය භගවා එවමාහ.

තං සුත්වා බකො තතියං ගාථමාහ –

70.

''අනන්තදස්සී භගවාහමස්මි, ජාතිජ්ජරං සොකමුපාතිවත්තො;
කිං මෙ පුරාණං වතසීලවත්තං, ආචික්ඛ මෙ තං යමහං විජඤ්ඤා''න්ති. (සං. නි. 1.175);

තත්ථ **භගවාති** භගවා තුම්හෙ ''ආයුං පජානාමි තවාහ''න්ති වදන්තා ''අහං අනන්තදස්සී ජාතිජරඤ්ච සොකඤ්ච උපාතිවත්තොස්මී''ති වදථ. **වතසීලවත්තන්ති** වතසමාදානඤ්ච සීලවත්තඤ්ච. ඉදං වුත්තං හොති – යදි තුම්හෙ සබ්බඤ්ඤුබුද්ධා, එවං සන්තෙ කිං මය්හං පුරාණං වතඤ්ච

සීලවත්තඤ්ච, ආචික්ඛ මෙ තං, යමහං තයා ආචික්ඛිතං යාථාවසරසතො විජානෙය්‍යාන්ති.

අථස්ස භගවා අතීතානි වත්ථූනි ආහරිත්වා ආචික්ඛන්තො චතස්සො ගාථා අභාසි –

71.

‘‘යං ත්වං අපායෙසි බහූ මනුස්සෙ, පිපාසිතෙ ඝම්මනි සම්පරෙතෙ;
තං තෙ පුරාණං වතසීලවත්තං, සුත්තප්පබුද්ධොව අනුස්සරාමි.

72.

‘‘යං එණිකූලස්මි ජනං ගහීතං, අමොචයී ගය්හක නීයමානං;
තං තෙ පුරාණං වතසීලවත්තං, සුත්තප්පබුද්ධොව අනුස්සරාමි.

73.

‘‘ගඞ්ගාය සොතස්මිං ගහීතනාවං, ලුද්දෙන නාගෙන මනුස්සකප්පා;
අමොචයි ත්වං බලසා පසය්හ, තං තෙ පුරාණං වතසීලවත්තං;
සුත්තප්පබුද්ධොව අනුස්සරාමි.

74.

‘‘කප්පො ච තෙ බද්ධචරො අහොසිං, සම්බුද්ධිමන්තං වතිනං අමඤ්ඤං;
තං තෙ පුරාණං වතසීලවත්තං, සුත්තප්පබුද්ධොව අනුස්සරාමී’’ති. (සං. නි. 1.175);

තත්ථ **අපායෙසීති** පායෙසි. **ඝම්මනි සම්පරෙතෙති** ඝම්මෙන සම්පරෙතෙ අතිවිය ඵුට්ඨෙ ඝම්මකිලන්තෙ. **සුත්තප්පබුද්ධොවාති** පච්චූසකාලෙ සුපන්තො සුපිනං පස්සිත්වා තං සුපිනකං විය අනුස්සරාමි. සො කිර බකබ්‍රහ්මා එකස්මිං කප්පෙ තාපසො හුත්වා මරුකන්තාරෙ වසන්තො බහූනං කන්තාරපටිපන්නානං පානීයං ආහරිත්වා අදාසි. අථෙකදිවසං එකො සත්ථවාහො පඤ්චහි සකටසතෙහි මරුකන්තාරං පටිපජ්ජි. මනුස්සා දිසා වවත්ථපෙතුං අසක්කොන්තා සත්ත දිවසානි ආහිණ්ඩිත්වා ඛීණදාරුදකා නිරාහාරා උණ්හාභිභූතා ‘‘ඉදානි නො ජීවිතං නත්ථී’’ති සකටෙ පරිවත්තෙත්වා ගොණෙ මොචෙත්වා හෙට්ඨාසකටෙසු නිපජ්ජිංසු. තදා තාපසො ආවජ්ජෙන්තො තෙ දිස්වා ‘‘මයි පස්සන්තෙ මා නස්සිංසූ’’ති චින්තෙත්වා අත්තනො ඉද්ධානුභාවෙන ගඞ්ගාසොතං උබ්බත්තෙත්වා සත්ථවාහාභිමුඛං අකාසි, අවිදූරෙ ච එකං වනසණ්ඩං මාපෙසි. මනුස්සා පානීයං පිවිත්වා න්හත්වා ගොණෙ සන්තප්පෙත්වා වනසණ්ඩතො තිණං ලායිත්වා දාරූනි ගහෙත්වා දිසං සල්ලක්ඛෙත්වා අරොගා කන්තාරං අතික්කමිංසු, තං සන්ධායෙතං වුත්තං.

එණිකූලස්මින්ති එණියා නාම නදියා කූලෙ. **ගය්හක නීයමානන්ති** කරමරගාහං ගහෙත්වා නීයමානං. සො කිර තාපසො අපරස්මිං කාලෙ එකං පච්චන්තගාමං නිස්සාය නදීතීරෙ වනසණ්ඩෙ විහාසි. අථෙකස්මිං දිවසෙ පබ්බතතො චොරා ඔතරිත්වා තං ගාමං පහරිත්වා මහාජනං ගහෙත්වා පබ්බතං ආරොපෙත්වා අන්තරාමග්ගෙ චාරකමනුස්සෙ ඨපෙත්වා පබ්බතබිලං පවිසිත්වා ආහාරං පචාපෙන්තා නිසීදිංසු. තාපසො ගොමහිංසාදීනඤ්චෙව දාරකදාරිකාදීනඤ්ච මහන්තං අට්ටස්සරං සුත්වා ''මයි පස්සන්තෙ මා නස්සිංසූ''ති ඉද්ධානුභාවෙන අත්තභාවං ජහිත්වා චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය පරිවුතො රාජා හුත්වා යුද්ධභෙරිං ආකොටාපෙන්තො තං ඨානං අගමාසි. චාරකමනුස්සා තං දිස්වා චොරානං ආරොචෙසුං. චොරා ''රඤ්ඤා සද්ධිං විග්ගහො නාම න යුත්තො''ති සබ්බං ගහිතගහිතං භණ්ඩකං ඡඩ්ඩෙත්වා භත්තං අභුඤ්ජිත්වාව පලායිංසු. තාපසො තෙ සබ්බෙ ආනෙත්වා සකගාමෙයෙව පතිට්ඨාපෙසි, තං සන්ධායෙතං වුත්තං.

ගහීතනාවන්ති නිග්ගහිතනාවං. **ලුද්දෙනාති** කක්ඛළෙන. **මනුස්සකප්පාති** මනුස්සෙ විනාසෙතුකාමතාය. **බලසාති** බලෙන. **පසය්හාති** අභිභවිත්වා. අපරස්මිං කාලෙ සො තාපසො ගඞ්ගාතීරෙ විහාසි. තදා මනුස්සා ද්වෙ තයො නාවාසඞ්ඝාටෙ බන්ධිත්වා සඞ්ඝාටමත්ථකෙ පුප්ඵමණ්ඩපං කාරෙත්වා සඞ්ඝාටෙ නිසීදිත්වා ඛාදන්තා පිවන්තා සම්බන්ධකුලං ගච්ඡන්ති. තෙ පීතාවසෙසං සුරං භුත්තඛාදිතාවසෙසානි භත්තමච්ඡමංසතම්බුලාදීනි ගඞ්ගායමෙව පාතෙන්ති. ගඞ්ගෙය්‍යො නාගරාජා ''ඉමෙ උච්ඡිට්ඨකං මම උපරි ඛිපන්තී''ති කුජ්ඣිත්වා ''සබ්බෙ තෙ ජනෙ ගහෙත්වා ගඞ්ගාය ඔසීදාපෙස්සාමී''ති මහන්තං එකදොණිකනාවප්පමාණං අත්තභාවං මාපෙත්වා උදකං භින්දිත්වා ඵණං ධාරයමානො තෙසං අභිමුඛො පායාසි. තෙ නාගරාජානං දිස්වා මරණභයතජ්ජිතා එකප්පහාරෙනෙව මහාසද්දං කරිංසු. තාපසො තෙසං පරිදෙවිතසද්දං සුත්වා නාගරාජස්ස ච කුද්ධභාවං ඤත්වා ''මයි පස්සන්තෙ මා නස්සිංසූ''ති ඛිප්පනිසන්තියා අත්තනො ආනුභාවෙන ඛිප්පං සුපණ්ණවණ්ණං අත්තානං මාපෙත්වා අගමාසි. නාගරාජා තං දිස්වා මරණභයතජ්ජිතො උදකෙ නිමුජ්ජි. මනුස්සා සොත්ථිභාවං පත්වා අගමංසු, තං සන්ධායෙතං වුත්තං.

බද්ධචරොති අන්තෙවාසිකො. **සම්බුද්ධිමන්තං වතිනං අමඤ්ඤන්ති** බුද්ධිසම්පන්නො චෙව වතසම්පන්නො ච තාපසොති තං මඤ්ඤමානො. ඉමිනා කිං දස්සෙති? මහාබ්‍රහ්මෙ අහං අතීතෙ තව කෙසවතාපසකාලෙ කප්පො නාම අන්තෙවාසිකො වෙය්‍යාවච්චකරො හුත්වා තුය්හං නාරදෙන නාම අමච්චෙන බාරාණසිතො හිමවන්තං ආනීතස්ස රොගං වූපසමෙසිං. අථ නං නාරදො දුතියවාරෙ ආගන්ත්වා නිරොගං දිස්වා ඉමං ගාථං අභාසි –

> ''මනුස්සින්දං ජහිත්වාන, සබ්බකාමසමිද්ධිනං;
> කථං නු භගවා කෙසි, කප්පස්ස රමති අස්සමෙ''ති. (ජා. 1.4.181);

තමෙනං ත්වං එතදවොච –

> ‘‘සාදූනි රමණීයානි, සන්ති වක්ඛා මනොරමා;
> සුභාසිතානි කප්පස්ස, නාරද රමයන්ති ම’’න්ති. (ජා. 1.4.182);

ඉතිස්ස භගවා ඉමං අත්තනා අන්තෙවාසිකෙන හුත්වා රොගස්ස වූපසමිතභාවං දීපෙන්තො එවමාහ. තඤ්ච පන බ්‍රහ්මුනා මනුස්සලොකෙ කතකම්මං සබ්බං මහාබ්‍රහ්මානං සල්ලක්ඛාපෙන්තොව කථෙසි.

සො සත්ථු වචනෙන අත්තනා කතකම්මං සරිත්වා තථාගතස්ස ථුතිං කරොන්තො ඔසානගාථමාහ –

75.

> ‘‘අද්ධා පජානාසි මමෙතමායුං, අඤ්ඤම්පි ජානාසි තථා හි බුද්ධො;
> තථා හි තායං ජලිතානුභාවො, ඔභාසයං තිට්ඨති බ්‍රහ්මලොක’’න්ති.

තත්ථ **තථා හි බුද්ධොති** තථා හි ත්වං බුද්ධො. බුද්ධානඤ්හි අඤ්ඤාතං නාම නත්ථි, සබ්බධම්මානං බුද්ධත්තායෙව හි තෙ බුද්ධා නාමාති දස්සෙති. **තථා හි තායන්ති** බුද්ධත්තායෙව ච පන තව අයං ජලිතො සරීරප්පභානුභාවො. **ඔභාසයං තිට්ඨතීති** ඉමං සකලම්පි බ්‍රහ්මලොකං ඔභාසෙන්තො තිට්ඨති.

එවං සත්ථා අත්තනො බුද්ධගුණං ජානාපෙන්තො ධම්මං දෙසෙත්වා සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ සම්පත්තානං දසමත්තානං බ්‍රහ්මසහස්සානං අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තානි විමුච්චිංසු. ඉති භගවා බහූනං බ්‍රහ්මානං අවස්සයො හුත්වා බ්‍රහ්මලොකා ජෙතවනං ආගන්ත්වා තත්ථ කථිතනියාමෙනෙව තං ධම්මදෙසනං භික්ඛූනං කථෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා කෙසවතාපසො බකබ්‍රහ්මා අහොසි, කප්පමාණවො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

බකජාතකවණ්ණනා දසමා.

කුක්කුවග්ගො පඨමො.

2. ගන්ධාරවග්ගො

[406] 1. ගන්ධාරජාතකවණ්ණනා

හිත්වා ගාමසහස්සානීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො භෙසජ්ජසන්නිධිකාරසික්ඛාපදං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු පන රාජගහෙ සමුට්ඨිතං. ආයස්මතා හි පිලින්දවච්ඡෙන ආරාමිකකුලං මොචෙතුං රාජනිවෙසනං ගන්ත්වා රඤ්ඤො පාසාදෙ ඉද්ධිබලෙන සොවණ්ණමයෙ කතෙ මනුස්සා පසීදිත්වා ථෙරස්ස පඤ්ච භෙසජ්ජානි පහිණිංසු. සො තානි පරිසාය විස්සජ්ජෙසි. පරිසා පනස්ස බාහුල්ලිකා අහොසි, ලද්ධං ලද්ධං

කොළම්බෙපි සටෙපි පත්තත්ථවිකායොපි පූරෙත්වා පටිසාමෙසි. මනුස්සා දිස්වා ‘‘මහිච්ඡා ඉමෙ සමණා අන්තොකොට්ඨාගාරිකා’’ති උජ්ඣායිංසු. සත්ථා තං පවත්තිං සුත්වා ‘‘යානි ඛො පන තානි ගිලානානං භික්ඛූන’’න්ති (පාරා. 622-623) සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙත්වා ‘‘භික්ඛවෙ, පොරාණකපණ්ඩිතා අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ බාහිරකපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා පඤ්චසීලමත්තකං රක්ඛන්තාපි ලොණසක්ඛරමත්තකං පුනදිවසත්ථාය නිදහන්තෙ ගරහිංසු, තුම්හෙ පන එවරූපෙ නියයානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා දුතියතතියදිවසත්ථාය සන්නිධිං කරොන්තා අයුත්තං කරොථා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ගන්ධාරරට්ඨෙ බොධිසත්තො ගන්ධාරරඤ්ඤො පුත්තො හුත්වා පිතු අච්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨාය ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි. මජ්ඣිමපදෙසෙපි විදෙහරට්ඨෙ විදෙහො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. තෙ ද්වෙපි රාජානො අදිට්ඨසහායා හුත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං ථිරවිස්සාසා අහෙසුං. තදා මනුස්සා දීඝායුකා හොන්ති, තිංස වස්සසහස්සානි ජීවන්ති. අථෙකදා ගන්ධාරරාජා පුණ්ණමුපොසථදිවසෙ සමාදින්නසීලො මහාතලෙ පඤ්ඤත්තවරපල්ලඞ්කමජ්ඣගතො විවටෙන සීහපඤ්ජරෙන පාචීනලොකධාතුං ඔලොකෙන්තො අමච්චානං ධම්මත්ථයුත්තකථං කථෙන්තො නිසීදි. තස්මිං ඛණෙ ගගනතලං අතිලඞ්ඝන්තමිව පරිපුණ්ණං චන්දමණ්ඩලං රාහු අවත්ථරි, චන්දප්පභා අන්තරධායි. අමච්චා චන්දාලොකං අපස්සන්තා චන්දස්ස රාහුනා ගහිතභාවං රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා චන්දං ඔලොකෙත්වා ‘‘අයං චන්දො ආගන්තුකඋපක්කිලෙසෙන උපක්කිලිට්ඨො නිප්පභො ජාතො, මය්හම්පෙස රාජපරිවාරො උපක්කිලෙසො, න ඛො පන මෙතං පතිරූපං, යාහං රාහුනා ගහිතචන්දො විය නිප්පභො භවෙය්‍යං, විසුද්ධෙ ගගනතරෙ විරොචන්තං චන්දමණ්ඩලං විය රජ්ජං පහාය පබ්බජිස්සාමි, කිං මෙ පරෙන ඔවදිතෙන, කුලෙ ච ගණෙ ච අලග්ගො හුත්වා අත්තානමෙව ඔවදන්තො විචරිස්සාමි, ඉදං මෙ පතිරූප’’න්ති චින්තෙත්වා ‘‘යං ඉච්ඡථ, තං රාජානං කරොථා’’ති රජ්ජං අමච්චානං නියයාදෙසි. සො රජ්ජං ඡඩ්ඩෙත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ඣානාභිඤ්ඤායො නිබ්බත්තෙත්වා ඣානරතිසමප්පිතො හිමවන්තපදෙසෙ වාසං කප්පෙසි.

විදෙහරාජාපි ‘‘සුඛං මෙ සහායස්සා’’ති වාණිජෙ පුච්ඡිත්වා තස්ස පබ්බජිතභාවං සුත්වා ‘‘මම සහායෙ පබ්බජිතෙ අහං රජ්ජෙන කිං කරිස්සාමී’’ති සත්තයොජනිකෙ මිථිලනගරෙ තියොජනසතිකෙ විදෙහරට්ඨෙ සොළසසු ගාමසහස්සෙසු පූරිතානි කොට්ඨාගාරානි, සොළසසහස්සා ච නාටකිත්ථියො ඡඩ්ඩෙත්වා පුත්තධීතරො අමනසිකත්වා හිමවන්තපදෙසං පවිසිත්වා පබ්බජිත්වා පවත්තඵලභොජනො හුත්වා සමප්පවත්තවාසං වසන්තො විචරි. තෙ උභොපි සමචත්තචාරං චරන්තා අපරභාගෙ සමාගච්ඡිංසු, න පන අඤ්ඤමඤ්ඤං සඤ්ජානිංසු, සම්මොදමානා එකතොව සමප්පවත්තවාසං වසිංසු. තදා විදෙහතාපසො ගන්ධාරතාපසස්ස

උපට්ඨානං කරොති. තෙසං එකස්මිං පුණ්ණමදිවසෙ අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසීදිත්වා ධම්මත්ථයුත්තකථං කථෙන්තානං ගගනතලෙ විරොචමානං චන්දමණ්ඩලං රාහු අවත්ථරි. විදෙහතාපසො ''කිං නු ඛො චන්දස්ස පභා නට්ඨා''ති ඔලොකෙත්වා රාහුනා ගහිතං චන්දං දිස්වා ''කො නු ඛො එස ආචරිය, චන්දං අවත්ථරිත්වා නිප්පභමකාසී''ති පුච්ඡි. අන්තෙවාසික අයං රාහු නාම චන්දස්සෙකො උපක්කිලෙසො, විරොචිතුං න දෙති, අහම්පි රාහුගහිතං චන්දමණ්ඩලං දිස්වා ''ඉදං පරිසුද්ධස්ස චන්දමණ්ඩලස්ස ආගන්තුකෙන උපක්කිලෙසෙන නිප්පභං ජාතං, මය්හම්පි ඉදං රජ්ජං උපක්කිලෙසො, යාව චන්දමණ්ඩලං රාහු විය ඉදං නිප්පභං න කරොති, තාව පබ්බජිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා තදෙව රාහුගහිතං චන්දමණ්ඩලං ආරම්මණං කත්වා මහාරජ්ජං ඡඩ්ඩෙත්වා පබ්බජිතොති. ''ආචරිය, ත්වං ගන්ධාරරාජා''ති? ''ආම, අහ''න්ති. ''ආචරිය, අහම්පි විදෙහරට්ඨෙ මිථිලනගරෙ විදෙහරාජා නාම, නනු මයං අඤ්ඤමඤ්ඤං අදිට්ඨසහායා''ති. ''කිං පන තෙ ආරම්මණං අහොසී''ති? අහං ''තුම්හෙ පබ්බජිතා''ති සුත්වා ''අද්ධා පබ්බජ්ජාය මහන්තං ගුණං අද්දසා''ති තුම්හෙයෙව ආරම්මණං කත්වා රජ්ජං පහාය පබ්බජිතොති. තෙ තතො පට්ඨාය අතිවිය සමග්ගා සම්මොදමානා පවත්තඵලභොජනා හුත්වා විහරිංසු. තත්ථ දීඝරත්තං වසිත්වා ච පන ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය හිමවන්තතො ඔතරිත්වා එකං පච්චන්තගාමං සම්පාපුණිංසු.

මනුස්සා තෙසං ඉරියාපථෙ පසීදිත්වා භික්ඛං දත්වා පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා අරඤ්ඤෙ රත්තිදිවට්ඨානාදීනි මාපෙත්වා වසාපෙසුං. අන්තරාමග්ගෙපි නෙසං භත්තකිච්චකරණත්ථාය උදකඵාසුකට්ඨානෙ පණ්ණසාලං කාරෙසුං. තෙ පච්චන්තගාමෙ භික්ඛං චරිත්වා තාය පණ්ණසාලාය නිසීදිත්වා පරිභුඤ්ජිත්වා අත්තනො වසනට්ඨානං ගච්ඡන්ති. තෙපි මනුස්සා තෙසං ආහාරං දදමානා එකදා ලොණං පත්තෙ පක්ඛිපිත්වා දෙන්ති, එකදා පණ්ණපුටෙ බන්ධිත්වා දෙන්ති, එකදා අලොණකාහාරමෙව දෙන්ති. තෙ එකදිවසං පණ්ණපුටෙ බහුතරං ලොණං අදංසු. විදෙහතාපසො ලොණං ආදාය ගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස භත්තකිච්චකාලෙ පහොනකං දත්වා අත්තනොපි පමාණයුත්තං ගහෙත්වා අතිරෙකං පණ්ණපුටෙ බන්ධිත්වා ''අලොණකදිවසෙ භවිස්සතී''ති තිණවට්ටිකඅන්තරෙ ඨපෙසි. අථෙකදිවසං අලොණකෙ ආහාරෙ ලද්ධෙ විදෙහො ගන්ධාරස්ස භික්ඛාභාජනං දත්වා තිණවට්ටිකඅන්තරතො ලොණං ආහරිත්වා ''ආචරිය, ලොණං ගණ්හථා''ති ආහ. ''අජ්ජ මනුස්සෙහි ලොණං න දින්නං, ත්වං කුතො ලභසී''ති? ''ආචරිය, පුරිමදිවසෙ මනුස්සා බහුං ලොණමදංසු, අථාහං 'අලොණකදිවසෙ භවිස්සතී'ති අතිරෙකං ලොණං ඨපෙසි''න්ති. අථ නං බොධිසත්තො ''මොඝපුරිස, තියොජනසතිකං විදෙහරට්ඨං පහාය පබ්බජිත්වා අකිඤ්චනභාවං පත්වා ඉදානි ලොණසක්ඛරාය තණ්හං ජනෙසී''ති තජ්ජෙත්වා ඔවදන්තො පඨමං ගාථමාහ –

76.

‘‘හිත්වා ගාමසහස්සානි, පරිපුණ්ණානි සොළස;
කොට්ඨාගාරානි ඵීතානි, සන්නිධිං දානි කුබ්බසී’’ති.

තත්ථ **කොට්ඨාගාරානීති** සුවණ්ණරජතමණිමුත්තාදිරතනකොට්ඨාගාරානි චෙව දුස්සකොට්ඨාගාරානි ච ධඤ්ඤකොට්ඨාගාරානි ච. **ඵීතානීති** පූරානි. **සන්නිධිං දානි කුබ්බසීති** ඉදානි ‘‘ස්වෙ භවිස්සති, තතියදිවසෙ භවිස්සතී’’ති ලොණමත්තං සන්නිධිං කරොසීති.

විදෙහො එවං ගරහියමානො ගරහං අසහන්තො පටිපක්ඛො හුත්වා ‘‘ආචරිය, තුම්හෙ අත්තනො දොසං අදිස්වා මය්හමෙව දොසං පස්සථ, නනු තුම්හෙ ‘කිං මෙ පරෙන ඔවදිතෙන, අත්තානමෙව ඔවදිස්සාමී’ති රජ්ජං ඡඩ්ඩෙත්වා පබ්බජිතා, තුම්හෙ ඉදානි මං කස්මා ඔවදථා’’ති චොදෙන්තො දුතියං ගාථමාහ –

77.

‘‘හිත්වා ගන්ධාරවිසයං, පහූතධනධාරියං;
පසාසනතො නික්ඛන්තො, ඉධ දානි පසාසසී’’ති.

තත්ථ **පසාසනතොති** ඔවාදානුසාසනීදානතො. **ඉධ දානීති** ඉදානි ඉධ අරඤ්ඤෙ කස්මා මං ඔවදථාති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො තතියං ගාථමාහ –

78.

‘‘ධම්මං භණාමි වෙදෙහ, අධම්මො මෙ න රුච්චති;
ධම්මං මෙ භණමානස්ස, න පාපමුපලිම්පතී’’ති.

තත්ථ **ධම්මන්ති** සභාවං, බුද්ධාදීහි වණ්ණිතං පසත්ථං කාරණමෙව. **අධම්මො මෙ න රුච්චතීති** අධම්මො නාම අසභාවො මය්හං කදාචිපි න රුච්චති. **න පාපමුපලිම්පතීති** මම සභාවමෙව කාරණමෙව භණන්තස්ස පාපං නාම හදයෙ න ලිම්පති න අල්ලීයති. ඔවාදදානං නාමෙතං බුද්ධපච්චෙකබුද්ධසාවකබොධිසත්තානං පවෙණී. තෙහි දින්නොවාදං බාලා න ගණ්හන්ති, ඔවාදදායකස්ස පන පාපං නාම නත්ථි.

‘‘නිධීනංව පවත්තාරං, යං පස්සෙ වජ්ජදස්සිනං;
නිග්ගය්හවාදිං මෙධාවිං, තාදිසං පණ්ඩිතං භජෙ;
තාදිසං භජමානස්ස, සෙය්‍යො හොති න පාපියො.

‘‘ඔවදෙය්‍යානුසාසෙය්‍ය, අසබ්භා ච නිවාරයෙ;

සතඤ්හි සො පියො හොති, අසතං හොති අප්පියො''ති. (ධ. ප. 76-77);

විදෙහතාපසො බොධිසත්තස්ස කථං සුත්වා ''ආචරිය, අත්ථනිස්සිතං කථෙන්තෙනපි පරං ඝට්ටෙත්වා රොසෙත්වා කථෙතුං න වට්ටති, ත්වං මං කුණ්ඨසත්ථකෙන මුණ්ඩෙන්තො විය අතිඵරුසං කථෙසී''ති වත්වා චතුත්ථං ගාථමාහ –

79.

''යෙන කෙනචි වණ්ණෙන, පරො ලභති රුප්පනං;
මහත්ථියම්පි චෙ වාචං, න තං භාසෙය්‍ය පණ්ඩිතො''ති.

තත්ථ **යෙන කෙනචීති** ධම්මයුත්තෙනාපි කාරණෙන. **ලභති රුප්පනන්ති** ඝට්ටනං දූසනං කුප්පනං ලභතියෙව. **න තං භාසෙය්‍යාති** තස්මා තං පරපුග්ගලං යාය සො වාචාය දූසති, තං මහත්ථියං මහන්තං අත්ථනිස්සිතම්පි වාචං න භාසෙය්‍යාති අත්ථො.

අථස්ස බොධිසත්තො පඤ්චමං ගාථමාහ –

80.

''කාමං රුප්පතු වා මා වා, භුසංව විකිරීයතු;
ධම්මං මෙ භණමානස්ස, න පාපමුපලිම්පතී''ති.

තත්ථ **කාමන්ති** එකංසෙන. ඉදං වුත්තං හොති – අයුත්තකාරකො පුග්ගලො ''අයුත්තං තෙ කත''න්ති ඔවදියමානො එකංසෙනෙව කුජ්ඣතු වා මා වා කුජ්ඣතු, අථ වා භුසමුට්ඨි විය විකිරීයතු, මය්හං පන ධම්මං භණන්තස්ස පාපං නාම නත්ථීති.

එවඤ්ච පන වත්වා ''න වො අහං, ආනන්ද, තථා පරක්කමිස්සාමි, යථා කුම්භකාරො ආමකෙ ආමකමත්තෙ. නිග්ගය්හ නිග්ගය්හාහං ආනන්ද, වක්ඛාමි, යො සාරො සො ඨස්සතී''ති (ම. නි. 3.196) ඉමස්ස සුගතොවාදස්ස අනුරූපාය පටිපත්තියා ඨත්වා ''යථා කුම්භකාරො භාජනෙසු පුනප්පුනං ආකොටෙත්වා ආකොටෙත්වා ආමකං අග්ගහෙත්වා සුපක්කමෙව භාජනං ගණ්හාති, එවං පුනප්පුනං ඔවදිත්වා නිග්ගණ්හිත්වා පක්කභාජනසදිසො පුග්ගලො ගහෙතබ්බො''ති දස්සෙතුං පුන තං ඔවදන්තො –

81.

''නො චෙ අස්ස සකා බුද්ධි, විනයො වා සුසික්ඛිතො;
වනෙ අන්ධමහිංසොව, චරෙය්‍ය බහුකො ජනො.

82.

''යස්මා ච පනිධෙකච්චෙ, ආචෙරම්හි සුසික්ඛිතා;

තස්මා විනීතවිනයා, චරන්ති සුසමාහිතා''ති. – ඉදං ගාථාද්වයමාහ;

තස්සත්ථො – සම්ම වෙදෙහ, ඉමෙසඤ්හි සත්තානං සචෙ අත්තනො බුද්ධි වා පණ්ඩිතෙ ඔවාදදායකෙ නිස්සාය ආචාරපණ්ණත්තිවිනයො වා සුසික්ඛිතො න භවෙය්‍ය, එවං සන්තෙ යථා තිණලතාදිගහනෙ වනෙ අන්ධමහිංසො ගොචරාගොචරං සාසඞ්කනිරාසඞ්කඤ්ච ඨානං අජානන්තො චරති, තථා තුම්හාදිසො බහුකො ජනො චරෙය්‍ය. යස්මා පන ඉධ එකච්චෙ සකාය බුද්ධියා රහිතා සත්තා ආචරියසන්තිකෙ ආචාරපණ්ණත්තිසුසික්ඛිතා, තස්මා ආචරියෙහි අත්තනො අත්තනො අනුරූපෙන විනයෙන විනීතත්තා විනීතවිනයා සුසමාහිතා එකග්ගචිත්තා හුත්වා චරන්තීති.

ඉමිනා ඉදං දස්සෙති – ඉමිනා හි සත්තෙන ගිහිනා හුත්වා අත්තනො කුලානුරූපා, පබ්බජිතෙන පබ්බජිතානුරූපා සික්ඛා සික්ඛිතබ්බා. ගිහිනොපි හි අත්තනො කුලානුරූපෙසු කසිගොරක්ඛාදීසු සික්ඛිතාව සම්පන්නාජීවා හුත්වා සුසමාහිතා චරන්ති, පබ්බජිතාපි පබ්බජිතානුරූපෙසු පාසාදිකෙසු අභික්කන්තපටික්කන්තාදීසු අධිසීලඅධිචිත්තඅධිපඤ්ඤාසික්ඛාසු සික්ඛිතාව විගතවික්ඛෙපා සුසමාහිතා චරන්ති. ලොකස්මිඤ්හි –

> ''බාහුසච්චඤ්ච සිප්පඤ්ච, විනයො ච සුසික්ඛිතො;
> සුභාසිතා ච යා වාචා, එතං මඞ්ගලමුත්තම''න්ති. (ඛු. පා. 5.5; සු. නි. 264);

තං සුත්වා වෙදෙහතාපසො ''ආචරිය, ඉතො පට්ඨාය මං ඔවදථ අනුසාසථ, අහං අනධිවාසනජාතිකතාය තුම්හෙහි සද්ධිං කථෙසිං, තං මෙ ඛමථා''ති වන්දිත්වා මහාසත්තං ඛමාපෙසි. තෙ සමග්ගවාසං වසිත්වා පුන හිමවන්තමෙව අගමංසු. තත්‍ර බොධිසත්තො වෙදෙහතාපසස්ස කසිණපරිකම්මං කථෙසි. සො තං කත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙසි. ඉති තෙ උභොපි අපරිහීනජ්ඣානා බ්‍රහ්මලොකපරායණා අහෙසුං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා වෙදෙහො ආනන්දො අහොසි, ගන්ධාරරාජා පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

ගන්ධාරජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[407] 2. මහාකපිජාතකවණ්ණනා

අත්තානං සඞ්කමං කත්වාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ඤාතත්ථචරියං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු **භද්දසාලජාතකෙ** (ජා. 1.12.13 ආදයො) ආවි භවිස්සති. තදා පන ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ''ආවුසො, සම්මාසම්බුද්ධො ඤාතකානං අත්ථං චරතී''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති

පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි තථාගතො ඤාතීනං අත්ථං චරියෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කපියොනියං නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො ආරොහපරිණාහසම්පන්නො ථාමබලූපෙතො පඤ්චහත්ථිබලපරිමාණො අසීතිසහස්සකපිගණපරිවුතො හිමවන්තපදෙසෙ වසති. තත්ථ ගඞ්ගාතීරං නිස්සාය සාඛාවිටපසම්පන්නො සන්දච්ඡායො බහලපත්තො පබ්බතකූටං විය සමුග්ගතො අම්බරුක්ඛො අහොසි ‘‘නිග්‍රොධරුක්ඛො’’තිපි වදන්ති. තස්ස මධුරානි ඵලානි දිබ්බගන්ධරසානි මහන්තානි මහන්තකුම්භප්පමාණානි. තස්ස එකිස්සා සාඛාය ඵලානි ථලෙ පතන්ති, එකිස්සා සාඛාය ගඞ්ගාජලෙ, ද්වින්නං සාඛානං ඵලානි මජ්ඣෙ රුක්ඛමූලෙ පතන්ති. බොධිසත්තො කපිගණං ආදාය තත්ථ ඵලානි ඛාදන්තො ‘‘එකස්මිං කාලෙ ඉමස්ස රුක්ඛස්ස උදකෙ පතිතං ඵලං නිස්සාය අම්හාකං භයං උප්පජ්ජිස්සතී’’ති උදකමත්ථකෙ සාඛාය එකඵලම්පි අනවසෙසෙත්වා පුප්ඵකාලෙ කළායමත්තකාලතො පට්ඨාය ඛාදාපෙති චෙව පාතාපෙති ච. එවං සන්තෙපි අසීතිවානරසහස්සෙහි අදිට්ඨං කිපිල්ලිකපුටපටිච්ඡන්නං එකං පක්කඵලං නදියං පතිත්වා උද්ධඤ්ච අධො ච ජාලං බන්ධාපෙත්වා උදකකීළං කීළන්තස්ස බාරාණසිරඤ්ඤො උද්ධංජාලෙ ලග්ගි. රඤ්ඤො දිවසං කීළිත්වා සායං ගමනසමයෙ කෙවට්ටා ජාලං උක්ඛිපන්තා තං දිස්වා ‘‘අසුකඵලං නාමා’’ති අජානන්තා රඤ්ඤො දස්සෙසුං.

රාජා ‘‘කිංඵලං නාමෙත’’න්ති පුච්ඡි. ‘‘න ජානාම, දෙවා’’ති. ‘‘කෙ ජානිස්සන්තී’’ති? ‘‘වනචරකා, දෙවා’’ති. සො වනචරකෙ පක්කොසාපෙත්වා තෙසං සන්තිකා ‘‘අම්බපක්ක’’න්ති සුත්වා ඡුරිකාය ඡින්දිත්වා පඨමං වනචරකෙ ඛාදාපෙත්වා පච්ඡා අත්තනාපි ඛාදි, ඉත්ථාගාරස්සාපි අමච්චානම්පි දාපෙසි. රඤ්ඤො අම්බපක්කරසො සකලසරීරං ඵරිත්වා අට්ඨාසි. සො රසතණ්හාය බජ්ඣිත්වා තස්ස රුක්ඛස්ස ඨිතට්ඨානං වනචරකෙ පුච්ඡිත්වා තෙහි ‘‘හිමවන්තපදෙසෙ නදීතීරෙ’’ති වුත්තෙ බහූ නාවාසඞ්ඝාටෙ බන්ධාපෙත්වා වනචරකෙහි දෙසිතමග්ගෙන උද්ධංසොතං අගමාසි. ‘‘එත්තකානි දිවසානී’’ති පරිච්ඡෙදො න කථිතො, අනුපුබ්බෙන පන තං ඨානං පත්වා ‘‘එසො දෙව, රුක්ඛො’’ති වනචරකා රඤ්ඤො ආචික්ඛිංසු. රාජා නාවං ඨපෙත්වා මහාජනපරිවුතො පදසා තත්ථ ගන්ත්වා රුක්ඛමූලෙ සයනං පඤ්ඤපාපෙත්වා අම්බපක්කානි ඛාදිත්වා නානග්ගරසභොජනං භුඤ්ජිත්වා නිපජ්ජි, සබ්බදිසාසු ආරක්ඛං ඨපෙත්වා අග්ගිං කරිංසු.

මහාසත්තො මනුස්සෙසු නිද්දං ඔක්කන්තෙසු අඩ්ඪරත්තසමයෙ පරිසාය සද්ධිං අගමාසි. අසීතිසහස්සවානරා සාඛාය සාඛං චරන්තා අම්බානි ඛාදන්ති. රාජා පබුජ්ඣිත්වා කපිගණං දිස්වා මනුස්සෙ උට්ඨාපෙත්වා ධනුග්ගහෙ පක්කොසාපෙත්වා ‘‘යථා එතෙ ඵලඛාදකා වානරා න පලායන්ති, තථා තෙ

පරික්ඛිපිත්වා විජ්ඣථ, ස්වෙ අම්බානි චෙව වානරමංසඤ්ච ඛාදිස්සාමී''ති ආහ. ධනුග්ගහා ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා රුක්ඛං පරිවාරෙත්වා සරෙ සන්නය්හිත්වා අට්ඨංසු. තෙ දිස්වා වානරා මරණභයභීතා පලායිතුං අසක්කොන්තා මහාසත්තං උපසඞ්කමිත්වා ''දෙව, 'පලායනමක්කටෙ විජ්ඣිස්සාමා'ති රුක්ඛං පරිවාරෙත්වා ධනුග්ගහා ඨිතා, කිං කරොමා''ති පුච්ඡිත්වා කම්පමානා අට්ඨංසු. බොධිසත්තො ''මා භායිත්ථ, අහං වො ජීවිතං දස්සාමී''ති වානරගණං සමස්සාසෙත්වා උජුකං උග්ගතසාඛං ආරුය්හ ගඞ්ගාභිමුඛං ගතසාඛං ගන්ත්වා තස්සා පරියන්තතො පක්ඛන්දිත්වා ධනුසතමත්තං ඨානං අතික්කම්ම ගඞ්ගාතීරෙ එකස්මිං ගුම්බමත්ථකෙ පතිත්වා තතො ඔරුය්හ ''මමාගතට්ඨානං එත්තකං භවිස්සතී''ති ආකාසං පරිච්ඡින්දිත්වා එකං වෙත්තලතං මූලෙ ඡින්දිත්වා සොධෙත්වා ''එත්තකං ඨානං රුක්ඛෙ බජ්ඣිස්සති, එත්තකං ආකාසට්ඨං භවිස්සතී''ති ඉමානි ද්වෙ ඨානානි වවත්ථපෙත්වා අත්තනො කටියං බන්ධනට්ඨානං න සල්ලක්ඛෙසි.

සො තං ලතං ආදාය එකං කොටිං ගඞ්ගාතීරෙ පතිට්ඨිතරුක්ඛෙ බන්ධිත්වා එකං අත්තනො කටියං බන්ධිත්වා වාතච්ඡින්නවලාහකො විය වෙගෙන ධනුසතමත්තං ඨානං ලඞ්ඝිත්වා කටියං බන්ධනට්ඨානස්ස අසල්ලක්ඛිතත්තා රුක්ඛං පාපුණිතුං අසක්කොන්තො උභොහි හත්ථෙහි අම්බසාඛං දළ්හං ගණ්හිත්වා වානරගණස්ස සඤ්ඤමදාසි ''සීඝං මම පිට්ඨිං මද්දමානා වෙත්තලතාය සොත්ථිගමනං ගච්ඡථා''ති. අසීතිසහස්සවානරා මහාසත්තං වන්දිත්වා ඛමාපෙත්වා තථා අගමංසු. තදා දෙවදත්තොපි මක්කටො හුත්වා තෙසං අබ්භන්තරෙ හොති. සො ''අයං මෙ පච්චාමිත්තස්ස පිට්ඨිං පස්සිතුං කාලො''ති උච්චං සාඛං ආරුය්හ වෙගං ජනෙත්වා තස්ස පිට්ඨියං පති. මහාසත්තස්ස හදයං භිජ්ජි, බලවවෙදනා උප්පජ්ජි. සොපි තං වෙදනාප්පත්තං කත්වා පක්කාමි. මහාසත්තො එකකොව අහොසි. රාජා අනිද්දායන්තො වානරෙහි ච මහාසත්තෙන ච කතකිරියං සබ්බං දිස්වා ''අයං තිරච්ඡානො හුත්වා අත්තනො ජීවිතං අගණෙත්වා පරිසාය සොත්ථිභාවමෙව අකාසී''ති චින්තෙන්තො නිපජ්ජි.

සො පභාතාය රත්තියා මහාසත්තස්ස තුස්සිත්වා ''න යුත්තං ඉමං කපිරාජානං නාසෙතුං, උපායෙන නං ඔතාරෙත්වා පටිජග්ගිස්සාමී''ති අන්තොගඞ්ගාය නාවාසඞ්ඝාටං ඨපෙත්වා තත්ථ අට්ටකං බන්ධාපෙත්වා සණිකං මහාසත්තං ඔතාරාපෙත්වා පිට්ඨියං කාසාවවත්ථං පත්ථරාපෙත්වා ගඞ්ගොදකෙන න්හාපෙත්වා ඵාණිතොදකං පායෙත්වා පරිසුද්ධසරීරං සහස්සපාකතෙලෙන අබ්භඤ්ජාපෙත්වා සයනපිට්ඨෙ එළකචම්මං සන්ථරාපෙත්වා සණිකං තත්ථ නිපජ්ජාපෙත්වා අත්තනා නීචෙ ආසනෙ නිසීදිත්වා පඨමං ගාථමාහ –

83.

''අත්තානං සඞ්කමං කත්වා, යො සොත්ථිං සමතාරයි;
කිං ත්වං තෙසං කිමෙ තුය්හං, හොන්ති එතෙ මහාකපී''ති.

තස්සත්ථො – අම්භො මහාකපි, යො ත්වං අත්තානං සඞ්කමං කත්වා තුලං ආරොපෙත්වා ජීවිතං පරිච්චජිත්වා ඉමෙ වානරෙ සොත්ථිං සමතාරයි, ඛෙමෙන සන්තාරෙසි; කිං ත්වං තෙසං හොසි, කිමෙ තුය්හං වා කිංසු එතෙ හොන්තීති?

තං සුත්වා බොධිසත්තො රාජානං ඔවදන්තො සෙසගාථා අභාසි –

84.

‘‘රාජාහං ඉස්සරො තෙසං, යූථස්ස පරිහාරකො;
තෙසං සොකපරෙතානං, භීතානං තෙ අරින්දම.

85.

‘‘උල්ලඞ්ඝයිත්වා අත්තානං, විස්සට්ඨධනුනො සතං;
තතො අපරපාදෙසු, දළ්හං බන්ධං ලතාගුණං.

86.

‘‘ඡින්නබ්භමිව වාතෙන, නුණ්ණො රුක්ඛං උපාගමිං;
සොහං අප්පභවං තත්ථ, සාඛං හත්ථෙහි අග්ගහිං.

87.

‘‘තං මං වියායතං සන්තං, සාඛාය ච ලතාය ච;
සමනුක්කමන්තා පාදෙහි, සොත්ථිං සාඛාමිගා ගතා.

88.

‘‘තං මං න තපතෙ බන්ධො, මතො මෙ න තපෙස්සති;
සුඛමාහරිතං තෙසං, යෙසං රජ්ජමකාරයිං.

89.

‘‘එසා තෙ උපමා රාජ, තං සුණොහි අරින්දම;
රඤ්ඤා රට්ඨස්ස යොග්ගස්ස, බලස්ස නිගමස්ස ච;
සබ්බෙසං සුඛමෙට්ඨබ්බං, ඛත්තියෙන පජානතා’’ති.

තත්ථ **තෙසන්ති** තෙසං අසීතිසහස්සානං වානරානං. **භීතානං තෙති** තව විජ්ඣනත්ථාය ආණාපෙත්වා ඨිතස්ස භීතානං. **අරින්දමාති** රාජානං ආලපති. රාජා හි චොරාදීනං අරීනං දමනතො ‘‘අරින්දමො’’ති වුච්චති. **විස්සට්ඨධනුනො සතන්ති** අනාරොපිතධනුසතප්පමාණං ඨානං අත්තානං ආකාසෙ උල්ලඞ්ඝයිත්වා විස්සජ්ජෙත්වා තතො ඉමම්හා රුක්ඛා ලඞ්ඝයිත්වා ගතට්ඨානතො. **අපරපාදෙසූති** පච්ඡාපාදෙසු. ඉදං කටිභාගං සන්ධාය වුත්තං. බොධිසත්තො හි කටිභාගෙ තං ලතාගුණං දළ්හං බන්ධිත්වා පච්ඡිමපාදෙහි භූමියං අක්කමිත්වා විස්සජ්ජෙත්වා වාතවෙගෙන ආකාසං පක්ඛන්දි. **නුණ්ණො රුක්ඛං උපාගමින්ති** වාතච්ඡින්නං අබ්භමිව අත්තනො

වෙගජනිතෙන වාතෙන නුණ්ණො. යථා වාතච්ඡින්නබ්භං වාතෙන, එවං අත්තනො වෙගෙන නුණ්ණො හුත්වා ඉමං අම්බරුක්ඛං උපාගමිං. **අප්පභවන්ති** සො අහං තත්ථ ආකාසප්පදෙසෙ රුක්ඛං පාපුණිතුං අප්පහොන්තො තස්ස රුක්ඛස්ස සාඛං හත්ථෙහි අග්ගහෙසින්ති අත්ථො.

වියායතන්ති රුක්ඛසාඛාය ච වෙත්තලතාය ච වීණාය හමරතන්ති විය විතතං ආකඩ්ඪිතසරීරං. **සමනුක්කමන්තාති** මයා අනුඤ්ඤාතා මං වන්දිත්වා පාදෙහි අනුක්කමන්තා නිරන්තරමෙව අක්කමන්තා සොත්ථිං ගතා. **තං මං න තපතෙ බන්ධොති** තං මං නාපි සො වල්ලියා බන්ධො තපති, නාපි ඉදානි මරණං තපෙස්සති. කිංකාරණා? **සුඛමාහරිතං තෙසන්ති** යස්මා යෙසං අහං රජ්ජමකාරයිං, තෙසං මයා සුඛමාහරිතං. එතෙ හි ''මහාරාජ, අයං නො උප්පන්නං දුක්ඛං හරිත්වා සුඛං ආහරිස්සතී''ති මං රාජානං අකංසු. අහම්පි ''තුම්හාකං උප්පන්නං දුක්ඛං හරිස්සාමී''ච්චෙව එතෙසං රාජා ජාතො. තං අජ්ජ මයා එතෙසං මරණදුක්ඛං හරිත්වා ජීවිතසුඛං ආහටං, තෙන මං නාපි බන්ධො තපති, න මරණවධො තපෙස්සති.

එසා තෙ උපමාති එසා තෙ මහාරාජ, මයා කතකිරියාය උපමා. **තං සුණොහීති** තස්මා ඉමාය උපමාය සංසන්දෙත්වා අත්තනො දියාමානං ඔවාදං සුණාහි. **රඤ්ඤා රට්ඨස්සාති** මහාරාජ, රඤ්ඤා නාම උච්ඡුයන්තෙ උච්ඡුං විය රට්ඨං අපීළෙත්වා චතුබ්බිධං අගතිගමනං පහාය චතූහි සඞ්ගහවත්ථූහි සඞ්ගණ්හන්තෙන දසසු රාජධම්මෙසු පතිට්ඨාය මයා විය අත්තනො ජීවිතං පරිච්චජිත්වා ''කින්තිමෙ රට්ඨවාසිනො විගතභයා ගිම්හකාලෙ විවටද්වාරෙ ඤාතීහි ච පරිවාරකෙහි ච පරිවාරිතා උරෙ පුත්තෙ නච්චෙන්තා සීතෙන වාතෙන බීජියමානා යථාරුචි අත්තනො අත්තනො සන්තකං පරිභුඤ්ජන්තා කායිකචෙතසිකසුඛසමඞ්ගිනො භවෙය්‍යු''න්ති සකලරට්ඨස්ස ච රථසකටාදියුත්තවාහනස්ස **යොග්ගස්ස** ච පත්තිසඞ්ඛාතස්ස **බලස්ස** ච නිගමජනපදසඞ්ඛාතස්ස **නිගමස්ස** ච සබ්බෙසං සුඛමෙව එසිතබ්බං ගවෙසිතබ්බන්ති අත්ථො. **ඛත්තියෙන පජානතාති** ඛෙත්තානං අධිපතිභාවෙන ''ඛත්තියො''ති ලද්ධනාමෙන පන එතෙන අවසෙසසත්තෙ අතික්කම්ම පජානතා ඤාණසම්පන්නෙන භවිතබ්බන්ති.

එවං මහාසත්තො රාජානං ඔවදන්තො අනුසාසන්තොව කාලමකාසි. රාජා අමච්චෙ පක්කොසාපෙත්වා ''ඉමස්ස කපිරාජස්ස රාජූනං විය සරීරකිච්චං කරොථා''ති වත්වා ඉත්ථාගාරම්පි ආණාපෙසි ''තුම්හෙ රත්තවත්ථනිවත්ථා විකිණ්ණකෙසා දණ්ඩදීපිකහත්ථා කපිරාජානං පරිවාරෙත්වා ආළාහනං ගච්ඡථා''ති. අමච්චා දාරූනං සකටසතමත්තෙන චිතකං කරිත්වා රාජූනං කරණනියාමෙනෙව මහාසත්තස්ස සරීරකිච්චං කත්වා සීසකපාලං ගහෙත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං අගමංසු. රාජා මහාසත්තස්ස ආළාහනෙ චෙතියං කාරෙත්වා දීපෙ ජාලාපෙත්වා ගන්ධමාලාදීහි පූජෙත්වා සීසකපාලං සුවණ්ණඛචිතං කාරෙත්වා කුන්තග්ගෙ

ඨපෙත්වා පුරතො කත්වා ගන්ධමාලාදීහි පූජෙන්තො බාරාණසිං ගන්ත්වා අන්තොරාජද්වාරෙ ඨපෙත්වා සකලනගරං සජ්ජාපෙත්වා සත්තාහං ධාතුපූජං කාරෙසි. අථ නං ධාතුං ගහෙත්වා චෙතියං කාරෙත්වා යාවජීවං ගන්ධමාලාදීහි පූජෙත්වා බොධිසත්තස්ස ඔවාදෙ පතිට්ඨාය දානාදීනි පුඤ්ඤානි කරොන්තො ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙත්වා සග්ගපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, දුට්ඨකපි දෙවදත්තො, පරිසා බුද්ධපරිසා, කපිරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

මහාකපිජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[408] 3. කුම්භකාරජාතකවණ්ණනා

අම්බාහමද්දං වනමන්තරස්මින්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කිලෙසනිග්ගහං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු **පානීයජාතකෙ** (ජා. 1.11.59 ආදයො) ආවි භවිස්සති. තදා පන සාවත්ථියං පඤ්චසතා සහායකා පබ්බජිත්වා අන්තොකොටිසන්ථාරෙ වසමානා අඩ්ඪරත්තසමයෙ කාමවිතක්කං විතක්කයිංසු. සත්ථා අත්තනො සාවකෙ රත්තියා තයො වාරෙ, දිවසස්ස තයො වාරෙති රත්තින්දිවං ඡ වාරෙ ඔලොකෙන්තො කිකී අණ්ඩං විය, චමරී වාලධිං විය, මාතා පියපුත්තං විය, එකචක්ඛුකො පුරිසො චක්ඛුං විය රක්ඛති, තස්මිං තස්මිංයෙව ඛණෙ උප්පන්නකිලෙසං නිග්ගණ්හාති. සො තං දිවසං අඩ්ඪරත්තසමයෙ ජෙතවනං පරිග්ගණ්හන්තො තෙසං භික්ඛූනං විතක්කසමුදාචාරං ඤත්වා ‘‘ඉමෙසං භික්ඛූනං අබ්භන්තරෙ අයං කිලෙසො වඩ්ඪන්තො අරහත්තස්ස හෙතුං භින්දිස්සති, ඉදානෙව නෙසං කිලෙසං නිග්ගණ්හිත්වා අරහත්තං දස්සාමී’’ති ගන්ධකුටිතො නික්ඛමිත්වා ආනන්දත්ථෙරං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘ආනන්ද, අන්තොකොටිසන්ථාරෙ වසනකභික්ඛූ සබ්බෙ සන්නිපාතෙහී’’ති සන්නිපාතාපෙත්වා පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසීදිත්වා ‘‘න, භික්ඛවෙ, අන්තොපවත්තකිලෙසානං වසෙ වත්තිතුං වට්ටති, කිලෙසො හි වඩ්ඪමානො පච්චාමිත්තො විය මහාවිනාසං පාපෙති, භික්ඛුනා නාම අප්පමත්තකම්පි කිලෙසං නිග්ගණ්හිතුං වට්ටති, පොරාණකපණ්ඩිතා අප්පමත්තකං ආරම්මණං දිස්වා අබ්භන්තරෙ පවත්තකිලෙසං නිග්ගණ්හිත්වා පච්චෙකබොධිඤාණං නිබ්බත්තෙසු’’න්ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‌රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො බාරාණසිනගරස්ස ද්වාරගාමෙ කුම්භකාරකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො කුටුම්බං සණ්ඨපෙත්වා එකං පුත්තඤ්ච ධීතරඤ්ච ලභිත්වා කුම්භකාරකම්මං නිස්සාය පුත්තදාරං පොසෙසි. තදා කලිඞ්ගරට්ඨෙ දන්තපුරනගරෙ කරණ්ඩකො නාම රාජා මහන්තෙන පරිවාරෙන උය්‍යානං ගච්ඡන්තො

උය්‍යානද්වාරෙ ඵලභාරභරිතං මධුරඵලං අම්බරුක්ඛං දිස්වා හත්ථික්ඛන්ධවරගතොයෙව හත්ථං පසාරෙත්වා එකං අම්බපිණ්ඩං ගහෙත්වා උය්‍යානං පවිසිත්වා මඞ්ගලසිලාය නිසින්නො දාතබ්බයුත්තකානං දත්වා අම්බං පරිභුඤ්ජි. ‘‘රඤ්ඤා ගහිතකාලතො පට්ඨාය සෙසෙහි නාම ගහෙතබ්බමෙවා’’ති අමච්චාපි බ්‍රාහ්මණගහපතිකාදයොපි අම්බානි පාතෙත්වා ඛාදිංසු. පච්ඡා ආගතා රුක්ඛං ආරුය්හ මුග්ගරෙහි පොථෙත්වා ඔභග්ගවිභග්ගසාඛං කත්වා ආමකඵලම්පි අසෙසෙත්වා ඛාදිංසු.

රාජා දිවසං උය්‍යානෙ කීළිත්වා සායන්හසමයෙ අලඞ්කතහත්ථික්ඛන්ධවරෙ නිසීදිත්වා ගච්ඡන්තො තං රුක්ඛං දිස්වා හත්ථිතො ඔතරිත්වා රුක්ඛමූලං ගන්ත්වා රුක්ඛං ඔලොකෙත්වා ‘‘අයං පාතොව පස්සන්තානං අතිත්තිකරො ඵලභාරභරිතො සොභමානො අට්ඨාසි, ඉදානි ගහිතඵලො ඔභග්ගවිභග්ගො අසොභමානො ඨිතො’’ති චින්තෙත්වා පුන අඤ්ඤතො ඔලොකෙන්තො අපරං නිප්ඵලං අම්බරුක්ඛං දිස්වා ‘‘එස රුක්ඛො අත්තනො නිප්ඵලභාවෙන මුණ්ඩමණිපබ්බතො විය සොභමානො ඨිතො, අයං පන සඵලභාවෙන ඉමං බ්‍යසනං පත්තො, ඉදං අගාරමජ්ඣම්පි ඵලිතරුක්ඛසදිසං, පබ්බජ්ජා නිප්ඵලරුක්ඛසදිසා, සධනස්සෙව භයං අත්ථි, නිද්ධනස්ස භයං නත්ථි, මයාපි නිප්ඵලරුක්ඛෙන විය භවිතබ්බ’’න්ති ඵලරුක්ඛං ආරම්මණං කත්වා රුක්ඛමූලෙ ඨිතකොව තීණි ලක්ඛණානි සල්ලක්ඛෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා පච්චෙකබොධිඤාණං නිබ්බත්තෙත්වා ‘‘විද්ධංසිතා දානි මෙ මාතුකුච්ඡිකුටිකා, ඡින්නා තීසු භවෙසු පටිසන්ධි, සොධිතා සංසාරඋක්කාරභූමි, සොසිතො මයා අස්සුසමුද්දො, භින්නො අට්ඨිපාකාරො, නත්ථි මෙ පුන පටිසන්ධී’’ති ආවජ්ජෙන්තො සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතොව අට්ඨාසි.

අථ නං අමච්චා ආහංසු ‘‘අතිබහුං ඨිතත්ථ, මහාරාජා’’ති. ‘‘න මයං මහාරාජානො, පච්චෙකබුද්ධා නාම මය’’න්ති. ‘‘පච්චෙකබුද්ධා නාම තුම්හාදිසා න හොන්ති, දෙවා’’ති. ‘‘අථ කීදිසා හොන්තී’’ති? ‘‘ඔරොපිතකෙසමස්සුකාසාවවත්ථපටිච්ඡන්නා කුලෙ වා ගණෙ වා අලග්ගා වාතච්ඡින්නවලාහකරාහුමුත්තචන්දමණ්ඩලපටිභාගා හිමවන්තෙ නන්දමූලකපබ්භාරෙ වසන්ති, එවරූපා දෙව, පච්චෙකබුද්ධා’’ති. තස්මිං ඛණෙ රාජා හත්ථං උක්ඛිපිත්වා සීසං පරාමසි, තාවදෙවස්ස ගිහිලිඞ්ගං අන්තරධායි, සමණලිඞ්ගං පාතුරහොසි.

> ‘‘තිචීවරඤ්ච පත්තො ච, වාසි සූචි ච බන්ධනං;
> පරිස්සාවනෙන අට්ඨෙතෙ, යුත්තයොගස්ස භික්ඛුනො’’ති. –

එවං වුත්තා සමණපරික්ඛාරා කායපටිබද්ධාව අහෙසුං. සො ආකාසෙ ඨත්වා මහාජනස්ස ඔවාදං දත්වා අනිලපථෙන උත්තරහිමවන්තෙ නන්දමූලකපබ්භාරමෙව අගමාසි.

ගන්ධාරරට්ඨෙපි තක්කසිලනගරෙ නග්ගජී නාම රාජා උපරිපාසාදෙ පල්ලඞ්කමජ්ඣගතො එකං ඉත්ථිං එකෙකහත්ථෙ එකෙකං මණිවලයං පිළන්ධිත්වා අවිදූරෙ නිසීදිත්වා ගන්ධං පිසමානං දිස්වා ''එතානි වලයානි එකෙකභාවෙන න ඝට්ටෙන්ති න විරවන්තී''ති ඔලොකෙන්තො නිසීදි. අථ සා දක්ඛිණහත්ථතො වලයං වාමහත්ථෙයෙව පිළන්ධිත්වා දක්ඛිණහත්ථෙන ගන්ධං සඞ්කඩ්ඪිත්වා පිසිතුං ආරභි, වාමහත්ථෙ වලයං දුතියං ආගම්ම ඝට්ටියමානං සද්දමකාසි. රාජා තානි ද්වෙ වලයානි අඤ්ඤමඤ්ඤං ඝට්ටෙන්තානි විරවන්තානි දිස්වා චින්තෙසි ''ඉදං වලයං එකෙකකාලෙ න ඝට්ටෙසි, දුතියං ආගම්ම ඝට්ටෙති, සද්දං කරොති, එවමෙව ඉමෙ සත්තාපි එකෙකා න ඝට්ටෙන්ති න විවදන්ති, ද්වෙ තයො හුත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං ඝට්ටෙන්ති, කලහං කරොන්ති. අහං පන කස්මීරගන්ධාරෙසු ද්වීසු රජ්ජෙසු රට්ඨවාසිනො විචාරෙමි, මයාපි එකවලයසදිසෙන හුත්වා පරං අවිචාරෙත්වා අත්තානමෙව විචාරෙන්තෙන වසිතුං වට්ටතී''ති සඞ්ඝට්ටනවලයං ආරම්මණං කත්වා යථානිසින්නොව තීණි ලක්ඛණානි සල්ලක්ඛෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා පච්චෙකබොධිඤාණං නිබ්බත්තෙසි. සෙසං පුරිමසදිසමෙව.

විදෙහරට්ඨෙ මිථිලනගරෙ නිමි නාම රාජා භුත්තපාතරාසො අමච්චගණපරිවුතො විවටසීහපඤ්ජරෙන අන්තරවීථිං පෙක්ඛමානො අට්ඨාසි. අථෙකො සෙනො සූනාපණතො මංසපෙසිං ගහෙත්වා ආකාසං පක්ඛන්දි. තමෙනං ඉතො චිතො ච ගිජ්ඣාදයො සකුණා සම්පරිවාරෙත්වා ආහාරහෙතු තුණ්ඩෙන විජ්ඣන්තා පක්ඛෙහි පහරන්තා පාදෙහි මද්දන්තා අගමංසු. සො අත්තනො වධං අසහමානො තං මංසං ඡඩ්ඩෙසි. අඤ්ඤො ගණ්හි, සකුණා ඉමං මුඤ්චිත්වා තං අනුබන්ධිංසු. තෙනපි විස්සට්ඨං අඤ්ඤො අග්ගහෙසි, තම්පි තථෙව විහෙඨෙසුං. රාජා තෙ සකුණෙ දිස්වා චින්තෙසි ''යො යො මංසපෙසිං ගණ්හි, තස්ස තස්සෙව දුක්ඛං, යො යො තං විස්සජ්ජෙසි, තස්ස තස්සෙව සුඛං, ඉමෙපි පඤ්ච කාමගුණෙ යො යො ගණ්හාති, තස්ස තස්සෙව දුක්ඛං, ඉතරස්ස සුඛං, ඉමෙ හි බහූනං සාධාරණා, මය්හං ඛො පන සොළස ඉත්ථිසහස්සානි, මයා විස්සට්ඨමංසපිණ්ඩෙන විය සෙනෙන පඤ්ච කාමගුණෙ පහාය සුඛිතෙන භවිතුං වට්ටතී''ති. සො යොනිසො මනසි කරොන්තො යථානිසින්නොව තීණි ලක්ඛණානි සල්ලක්ඛෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා පච්චෙකබොධිඤාණං නිබ්බත්තෙසි. සෙසං පුරිමසදිසමෙව.

උත්තරපඤ්චාලරට්ඨෙ කපිලනගරෙ දුම්මුඛො නාම රාජා භුත්තපාතරාසො සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතො අමච්චගණපරිවුතො විවටසීහපඤ්ජරෙ රාජඞ්ගණං ඔලොකෙන්තො අට්ඨාසි. තස්මිං ඛණෙ ගොපාලකා වජද්වාරං විවරිංසු, උසභා වජතො නික්ඛමිත්වා කිලෙසවසෙන එකං ගාවිං අනුබන්ධිංසු. තත්ථෙකො තිඛිණසිඞ්ගො මහාඋසභො අඤ්ඤං උසභං ආගච්ඡන්තං දිස්වා කිලෙසමච්ඡෙරාභිභූතො තිඛිණෙන සිඞ්ගෙන

අන්තරසත්ථිම්හි පහරි. තස්ස පහාරමුඛෙන අන්තානි නික්ඛමිංසු, සො තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පාපුණි. රාජා තං දිස්වා චින්තෙසි ‘‘ඉමෙ සත්තා තිරච්ඡානගතෙ ආදිං කත්වා කිලෙසවසෙන දුක්ඛං පාපුණන්ති, අයං උසභො කිලෙසං නිස්සාය ජීවිතක්ඛයං පත්තො, අඤ්ඤෙපි සත්තා කිලෙසෙහෙව කම්පන්ති, මයා ඉමෙසං සත්තානං කම්පනකිලෙසෙ පහාතුං වට්ටතී’’ති. සො ඨිතකොව තීණි ලක්ඛණානි සල්ලක්ඛෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා පච්චෙකබොධිඤාණං නිබ්බත්තෙසි. සෙසං පුරිමසදිසමෙව.

අථෙකදිවසං චත්තාරො පච්චෙකබුද්ධා භික්ඛාචාරවෙලං සල්ලක්ඛෙත්වා නන්දමූලකපබ්භාරා නික්ඛම්ම අනොතත්තදහෙ නාගලතාදන්තකට්ඨං ඛාදිත්වා කතසරීරපටිජග්ගනා මනොසිලාතලෙ ඨත්වා නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය ඉද්ධියා ආකාසෙ උප්පතිත්වා පඤ්චවණ්ණවලාහකෙ මද්දමානා ගන්ත්වා බාරාණසිනගරද්වාරගාමකස්ස අවිදූරෙ ඔතරිත්වා එකස්මිං ඵාසුකට්ඨානෙ චීවරං පාරුපිත්වා පත්තං ගහෙත්වා ද්වාරගාමං පවිසිත්වා පිණ්ඩාය චරන්තා බොධිසත්තස්ස ගෙහද්වාරං සම්පාපුණිංසු. බොධිසත්තො තෙ දිස්වා තුට්ඨචිත්තො හුත්වා ගෙහං පවෙසෙත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදාපෙත්වා දක්ඛිණොදකං දත්වා පණීතෙන ඛාදනීයෙන භොජනීයෙන පරිවිසිත්වා එකමන්තං නිසීදිත්වා සඞ්ඝත්ථෙරං වන්දිත්වා ‘‘භන්තෙ, තුම්හාකං පබ්බජ්ජා අතිවිය සොභති, විප්පසන්නානි වො ඉන්ද්‍රියානි, පරිසුද්ධො ඡවිවණ්ණො, කිං නු ඛො ආරම්මණං දිස්වා තුම්හෙ ඉමං භික්ඛාචරියපබ්බජ්ජං උපගතා’’ති පුච්ඡි. යථා ච සඞ්ඝත්ථෙරං, එවං සෙසෙපි උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡි. අථස්ස තෙ චත්තාරොපි ජනා ‘‘අහං අසුකනගරෙ අසුකරට්ඨෙ අසුකරාජා නාම හුත්වා’’තිආදිනා නයෙන අත්තනො අත්තනො අභිනික්ඛමනවත්ථූනි කථෙත්වා පටිපාටියා එකෙකං ගාථමාහංසු –

90.

‘‘අම්බාහමද්දං වනමන්තරස්මිං, නිලොභාසං ඵලිතං සංවිරූළ්හං;
තමද්දසං ඵලහෙතු විභග්ගං, තං දිස්වා භික්ඛාචරියං චරාමි.

91.

‘‘සෙලං සුමට්ඨං නරවීරනිට්ඨිතං, නාරී යුගං ධාරයි අප්පසද්දං;
දුතියඤ්ච ආගම්ම අහොසි සද්දො, තං දිස්වා භික්ඛාචරියං චරාමි.

92.

‘‘දිජා දිජං කුණපමාහරන්තං, එකං සමානං බහුකා සමෙච්ච;
ආහාරහෙතූ පරිපාතයිංසු, තං දිස්වා භික්ඛාචරියං චරාමි.

93.

‘‘උසභාහමද්දං යූථස්ස මජ්ඣෙ, චලක්කකුං වණ්ණබලූපපන්නං;
තමද්දසං කාමහෙතු විතුන්නං, තං දිස්වා භික්ඛාචරියං චරාමී’’ති.

තත්ථ **අම්බාහමද්දන්ති** අම්බරුක්ඛං අහං අද්දසං. **වනමන්තරස්මින්ති** වනඅන්තරෙ, අම්බවනමජ්ඣෙති අත්ථො. **සංවිරූළ්හන්ති** සුවඩ්ඪිතං. **තමද්දසන්ති** තං උය්‍යානතො නික්ඛන්තො ඵලහෙතු විභග්ගං පුන අද්දසං. **තං දිස්වාති** තං ඵලහෙතු විභග්ගං දිස්වා පටිලද්ධසංවෙගො පච්චෙකබොධිඤාණං නිබ්බත්තෙත්වා ඉමං භික්ඛාචරියපබ්බජ්ජං උපගතොස්මි, තස්මා භික්ඛාචරියං චරාමීති. ඉදං සො ඵලහෙතු විභග්ගං අම්බරුක්ඛං දස්සනතො පට්ඨාය සබ්බං චිත්තාචාරං කථෙසි. සෙසානං විස්සජ්ජනෙසුපි එසෙව නයො. අයං පනෙත්ථ අනුත්තානපදවණ්ණනා – **සෙලන්ති** මණිවලයං. **නරවීරනිට්ඨිතන්ති** වීරනරෙහි නිට්ඨිතං, පණ්ඩිතපුරිසෙහි කතන්ති අත්ථො. **යුගන්ති** එකෙකස්මිං එකෙකං කත්වා එකං වලයයුගළං. **දිජා දිජන්ති** ගහිතමංසපිණ්ඩං දිජං අවසෙසදිජා. **කුණපමාහරන්තන්ති** මංසපිණ්ඩං ආදාය ආහරන්තං. **සමෙච්චාති** සමාගන්ත්වා සන්නිපතිත්වා. **පරිපාතයිංසූති** කොට්ටෙන්තා අනුබන්ධිංසු. **උසභාහමද්දන්ති** උසභං අහං අද්දසං. **චලක්කකුන්ති** චලක්කකුධං.

බොධිසත්තො එකෙකං ගාථං සුත්වා ‘‘සාධු, භන්තෙ, තුම්හාකමෙව තං ආරම්මණං අනුරූප’’න්ති එකෙකස්ස පච්චෙකබුද්ධස්ස ථුතිං අකාසි. තඤ්ච පන චතූහි ජනෙහි දෙසිතං ධම්මකථං සුත්වා සරාවාසෙ අනපෙක්ඛො හුත්වා පක්කන්තෙසු පච්චෙකබුද්ධෙසු භුත්තපාතරාසො සුඛනිසින්නො භරියං ආමන්තෙත්වා ‘‘භද්දෙ, එතෙ චත්තාරො පච්චෙකබුද්ධා රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා අකිඤ්චනා අපලිබොධා පබ්බජ්ජාසුඛෙන වීතිනාමෙන්ති, අහං පන භතියා ජීවිකං කප්පෙමි, කිං මෙ සරාවාසෙන, ත්වං පුත්තකෙ සඞ්ගණ්හන්තී ගෙහෙ වසා’’ති වත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

94.

‘‘කරණ්ඩකො කලිඞ්ගානං, ගන්ධාරානඤ්ච නග්ගජි;
නිමිරාජා විදෙහානං, පඤ්චාලානඤ්ච දුම්මුඛො;
එතෙ රට්ඨානි හිත්වාන, පබ්බජිංසු අකිඤ්චනා.

95.

‘‘සබ්බෙපිමෙ දෙවසමා සමාගතා, අග්ගී යථා පජ්ජලිතො තථෙවිමෙ;
අහම්පි එකො චරිස්සාමි භග්ගවි, හිත්වාන කාමානි යථොධිකානී’’ති.

තාසං අත්ථො – භද්දෙ, එස සඞ්ඛත්ථෙරො පච්චෙකබුද්ධො දන්තපුරෙ නාම නගරෙ කරණ්ඩකො නාම කලිඞ්ගානං ජනපදස්ස රාජා, දුතියො තක්කසිලනගරෙ නග්ගජි නාම ගන්ධාරානං ජනපදස්ස රාජා, තතියො මිථිලනගරෙ නිමි නාම විදෙහානං ජනපදස්ස රාජා, චතුත්ථො කපිලනගරෙ දුම්මුඛො නාම උත්තරපඤ්චාලානං ජනපදස්ස රාජා, එතෙ එවරූපානි රට්ඨානි හිත්වා අකිඤ්චනා හුත්වා පබ්බජිංසු. **සබ්බෙපිමෙති** ඉමෙ පන සබ්බෙපි විසුද්ධිදෙවෙහි පුරිමපච්චෙකබුද්ධෙහි සමානා එකතො සමාගතා.

අග්ගී යථාති යථා හි අග්ගි පජ්ජලිතො ඔභාසති. **තථෙවිමෙති** ඉමෙපි තථෙව සීලාදීහි පඤ්චහි ගුණෙහි ඔභාසන්ති. යථා එතෙ, තථා අහම්පි පබ්බජිත්වා එකො චරිස්සාමීති අත්ථො. **භග්ගවීති** භරියං ආලපති. **හිත්වාන කාමානීති** රූපාදයො වත්ථුකාමෙ හිත්වා. **යථොධිකානීති** අත්තනො ඔධිවසෙන ඨිතානි. ඉදං වුත්තං හොති – රූපාදිඔධිවසෙන යථාඨිතෙ කාමෙ පහාය අහම්පි පබ්බජිත්වා එකො චරිස්සාමීති. ''යතොධිකානී''තිපි පාඨො, තස්සත්ථො – යතො උපරතො ඔධි එතෙසන්ති යතොධිකානි, උපරතකොට්ඨාසානි. පබ්බජිස්සාමීති චින්තිතකාලතො පට්ඨාය හි කිලෙසකාමානං එකො කොට්ඨාසො උපරතො නාම හොති නිරුද්ධො, තස්ස වත්ථුභූතො කාමකොට්ඨාසොපි උපරතොව හොතීති.

සා තස්ස කථං සුත්වා ''මය්හම්පි ඛො සාමි, පච්චෙකබුද්ධානං ධම්මකථං සුතකාලතො පට්ඨාය අගාරෙ චිත්තං න සණ්ඨාතී''ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

96.

''අයමෙව කාලො න හි අඤ්ඤො අත්ථි, අනුසාසිතා මෙ න භවෙය්‍ය පච්ඡා;

අහම්පි එකා චරිස්සාමි භග්ගව, සකුණීව මුත්තා පුරිසස්ස හත්ථා''ති.

තත්ථ **අනුසාසිතා මෙ න භවෙය්‍ය පච්ඡාති** අනුසාසකො ඔවාදකො න භවෙය්‍ය දුල්ලභත්තා ඔවාදකානං, තස්මා අයමෙව පබ්බජිතුං කාලො, න හි අඤ්ඤො අත්ථීති දස්සෙති. **සකුණීව මුත්තාති** යථා සාකුණිකෙන ගහෙත්වා සකුණපච්ඡියං ඛිත්තාසු සකුණීසු තස්ස හත්ථතො මුත්තා එකා සකුණී අනිලපථං ලඞ්ඝයිත්වා යථාරුචිතට්ඨානං ගන්ත්වා එකිකාව චරෙය්‍ය, තථා අහම්පි තව හත්ථතො මුත්තා එකිකා චරිස්සාමීති සයම්පි පබ්බජිතුකාමා හුත්වා එවමාහ.

බොධිසත්තො තස්සා කථං සුත්වා තුණ්හී අහොසි. සා පන බොධිසත්තං වඤ්චෙත්වා පුරෙතරං පබ්බජිතුකාමා ''සාමි, පානීයතිත්ථං ගමිස්සාමි, දාරකෙ ඔලොකෙහී''ති ඝටං ආදාය ගච්ඡන්තී විය පලායිත්වා නගරසාමන්තෙ තාපසානං සන්තිකෙ ගන්ත්වා පබ්බජි. බොධිසත්තො තස්සා අනාගමනං ඤත්වා සයං දාරකෙ පොසෙසි. අපරභාගෙ තෙසු ථොකං වඩ්ඪිත්වා අත්තනො අයානයජානනසමත්ථතං සම්පත්තෙසු තෙසං වීමංසනත්ථං එකදිවසං භත්තං පචන්තො ථොකං උත්තණ්ඩුලං පචි, එකදිවසං ථොකං කිලින්නං, එකදිවසං සුපක්කං, එකදිවසං අතිකිලින්නං, එකදිවසං අලොණකං, එකදිවසං අතිලොණකං. දාරකා ''තාත, අජ්ජ භත්තං උත්තණ්ඩුලං, අජ්ජ කිලින්නං, අජ්ජ සුපක්කං, අජ්ජ අතිකිලින්නං, අජ්ජ අලොණකං, අජ්ජ අතිලොණක''න්ති ආහංසු. තං සුත්වා බොධිසත්තො ''ආම, තාතා''ති වත්වා චින්තෙසි ''ඉමෙ දාරකා ඉදානි

ආමපක්කලොණිකඅතිලොණිකානි ජානන්ති, අත්තනො ධම්මතාය ජීවිතුං සක්ඛිස්සන්ති, මයා පබ්බජිතුං වට්ටතී''ති. අථ තෙ දාරකෙ ඤාතකානං දත්වා පටිච්ඡාපෙත්වා ''අම්මතාතා, ඉමෙ දාරකෙ සාධුකං පොසෙථා''ති වත්වා සො ඤාතකානං පරිදෙවන්තානඤ්ඤෙව නගරා නික්ඛමිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා නගරස්ස සාමන්තෙයෙව වසි.

අථ නං එකදිවසං බාරාණසියං භික්ඛාය චරන්තං පරිබ්බාජිකා දිස්වා වන්දිත්වා ''අය්‍ය, දාරකා තෙ නාසිතා මඤ්ඤෙ''ති ආහ. මහාසත්තො ''නාහං දාරකෙ නාසෙමි, තෙසං අත්තනො අයානයජානනකාලෙ පබ්බජිතොම්හි, ත්වං තෙසං අචින්තෙත්වා පබ්බජ්ජාය අභිරමා''ති වත්වා ඔසානගාථමාහ –

97.

''ආමං පක්කඤ්ච ජානන්ති, අථො ලොණං අලොණකං;
තමහං දිස්වාන පබ්බජිං, චරෙව ත්වං චරාමහ''න්ති.

තත්ථ **තමහන්ති** තං අහං දාරකානං කිරියං දිස්වා පබ්බජිතො. **චරෙව ත්වං චරාමහන්ති** ත්වම්පි භික්ඛාචරියමෙව චර, අහම්පි භික්ඛාචරියමෙව චරිස්සාමීති.

ඉති සො පරිබ්බාජිකං ඔවදිත්වා උය්‍යොජෙසි. සාපි ඔවාදං ගහෙත්වා මහාසත්තං වන්දිත්වා යථාරුචිතං ඨානං ගතා. ඨපෙත්වා කිර තං දිවසං න තෙ පුන අඤ්ඤමඤ්ඤං අද්දසංසු. බොධිසත්තො ච ඣානාභිඤ්ඤං නිබ්බත්තෙත්වා බ්‍රහ්මලොකූපගො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ තෙ පඤ්චසතා භික්ඛූ අරහත්තෙ පතිට්ඨහිංසු. තදා ධීතා උප්පලවණ්ණා අහොසි, පුත්තො රාහුලකුමාරො, පරිබ්බාජිකා රාහුලමාතා, පරිබ්බාජකො පන අහමෙව අහොසින්ති.

කුම්භකාරජාතකවණ්ණනා තතියා.

[409] 4. දළ්හධම්මජාතකවණ්ණනා

අහං චෙ දළ්හධම්මස්සාති ඉදං සත්ථා කොසම්බිං නිස්සාය ඝොසිතාරාමෙ විහරන්තො උදෙනස්ස රඤ්ඤො භද්දවතිකං හත්ථිනිං ආරබ්භ කථෙසි. තස්සා පන හත්ථිනියා ලද්ධවිධානඤ්ච උදෙනස්ස රාජවංසො ච **මාතඞ්ගජාතකෙ** (ජා. 1.15.1 ආදයො) ආවි භවිස්සති. එකදිවසං පන සා හත්ථිනී නගරා නික්ඛමන්තී භගවන්තං පාතොව අරියගණපරිවුතං අනොමාය බුද්ධසිරියා නගරං පිණ්ඩාය පවිසන්තං දිස්වා තථාගතස්ස පාදමූලෙ නිපජ්ජිත්වා ''භගවා සබ්බඤ්ඤු සබ්බලොකනිත්ථරණ උදෙනො වංසරාජා මං තරුණකාලෙ කම්මං නිත්ථරිතුං සමත්ථකාලෙ 'ඉමං

නිස්සාය මයා ජීවිතඤ්ච රජ්ජඤ්ච දෙවී ච ලද්ධා’’ති පියායිත්වා මහන්තං පරිහාරං අදාසි, සබ්බාලඞ්කාරෙහි අලඞ්කරිත්වා ඨිතට්ඨානං ගන්ධෙන පරිභණ්ඩං කාරෙත්වා මත්ථකෙ සුවණ්ණතාරකඛචිතවිතානං බන්ධාපෙත්වා සමන්තා චිත්‍රසාණිං පරික්ඛිපාපෙත්වා ගන්ධතෙලෙන දීපං ජාලාපෙත්වා ධූමතට්ටකං ඨපාපෙත්වා කරීසඡඩ්ඩනට්ඨානෙ සුවණ්ණකටාහං පතිට්ඨපාපෙත්වා මං චිත්තත්ථරණපිට්ඨෙ ඨපෙසි, රාජාරහඤ්ච මෙ නානග්ගරසභොජනං දාපෙසි. ඉදානි පන මෙ මහල්ලකකාලෙ කම්මං නිත්ථරිතුං අසමත්ථකාලෙ සබ්බං තං පරිහාරං අච්ඡින්දි, අනාථා නිප්පච්චයා හුත්වා අරඤ්ඤෙ කෙතකානි ඛාදන්තී ජීවාමි, අඤ්ඤං මය්හං පටිසරණං නත්ථි, උදෙනං මම ගුණං සල්ලක්ඛාපෙත්වා පොරාණකපරිහාරං මෙ පටිපාකතිකං කාරෙථ භගවා’’ති පරිදෙවමානා තථාගතං යාචි.

සත්ථා ‘‘ගච්ඡ ත්වං, අහං තෙ රඤ්ඤො කථෙත්වා යසං පටිපාකතිකං කාරෙස්සාමී’’ති වත්වා රඤ්ඤො නිවෙසනද්වාරං අගමාසි. රාජා තථාගතං අන්තොනිවෙසනං පවෙසෙත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස මහාදානං පවත්තෙසි. සත්ථා භත්තකිච්චපරියොසානෙ අනුමොදනං කරොන්තො ‘‘මහාරාජ, භද්දවතිකා කහ’’න්ති පුච්ඡි. ‘‘න ජානාමි, භන්තෙ’’ති. ‘‘මහාරාජ, උපකාරකානං යසං දත්වා මහල්ලකකාලෙ ගහෙතුං නාම න වට්ටති, කතඤ්ඤුනා කතවෙදිනා භවිතුං වට්ටති. භද්දවතිකා ඉදානි මහල්ලිකා ජරාජිණ්ණා අනාථා හුත්වා අරඤ්ඤෙ කෙතකානි ඛාදන්තී ජීවති, තං ජිණ්ණකාලෙ අනාථං කාතුං තුම්හාකං අයුත්ත’’න්ති භද්දවතිකාය ගුණං කථෙත්වා ‘‘සබ්බං පොරාණකපරිහාරං පටිපාකතිකං කරොහී’’ති වත්වා පක්කාමි. රාජා තථා අකාසි. ‘‘තථාගතෙන කිර භද්දවතිකාය ගුණං කථෙත්වා පොරාණකයසො පටිපාකතිකො කාරිතො’’ති සකලනගරං පත්ථරි, භික්ඛුසඞ්ඝෙපි සා පවත්ති පාකටා ජාතා. අථ භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘ආවුසො, සත්ථාරා කිර භද්දවතිකාය ගුණං කථෙත්වා පොරාණකයසො පටිපාකතිකො කාරිතො’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි තථාගතො එතිස්සා ගුණං කථෙත්වා නට්ඨයසං පටිපාකතිකං කාරෙසියෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං දළ්හධම්මො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. තදා බොධිසත්තො අමච්චකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තං රාජානං උපට්ඨහි. සො තස්ස සන්තිකා මහන්තං යසං ලභිත්වා අමච්චරතනට්ඨානෙ අට්ඨාසි. තදා තස්ස රඤ්ඤො එකා ඔට්ඨිබ්‍යාධි හත්ථිනී ථාමබලසම්පන්නා මහබ්බලා අහොසි. සා එකදිවසං යොජනසතං ගච්ඡති, රඤ්ඤො දූතෙය්‍යහරණකිච්චං කරොති, සඞ්ගාමෙ යුද්ධං කත්වා සත්තු මද්දනං කරොති. රාජා ‘‘අයං මෙ බහූපකාරා’’ති තස්සා සබ්බාලඞ්කාරං දත්වා උදෙනෙන භද්දවතිකාය දින්නසදිසං සබ්බං පරිහාරං දාපෙසි. අථස්සා

ජිණ්ණදුබ්බලකාලෙ රාජා සබ්බං යසං ගණ්හි. සා තතො පට්ඨාය අනාථා හුත්වා අරඤ්ඤෙ තිණපණ්ණානි ඛාදන්තී ජීවති. අථෙකදිවසං රාජකුලෙ භාජනෙසු අප්පහොන්තෙසු රාජා කුම්භකාරං පක්කොසාපෙත්වා ''භාජනානි කිර නප්පහොන්තී''ති ආහ. ''ගොමයාහරණයානකෙ යොජෙතුං ගොණෙ න ලභාමි, දෙවා''ති. රාජා තස්ස කථං සුත්වා ''අම්හාකං ඔට්ඨිබ්‍යාධි කහ''න්ති පුච්ඡි. ''අත්තනො ධම්මතාය චරති, දෙවා''ති. රාජා ''ඉතො පට්ඨාය තං යොජෙත්වා ගොමයං ආහරා''ති තං කුම්භකාරස්ස අදාසි. කුම්භකාරො ''සාධු, දෙවා''ති තථා අකාසි.

අථෙකදිවසං සා නගරා නික්ඛමමානා නගරං පවිසන්තං බොධිසත්තං දිස්වා වන්දිත්වා තස්ස පාදමූලෙ නිපජ්ජිත්වා පරිදෙවමානා ''සාමි, රාජා මං 'තරුණකාලෙ බහූපකාරා'ති සල්ලක්ඛෙත්වා මහන්තං යසං දත්වා ඉදානි මහල්ලකකාලෙ සබ්බං අච්ඡින්දිත්වා මයි චිත්තම්පි න කරොති, අහං පන අනාථා අරඤ්ඤෙ තිණපණ්ණානි ඛාදන්තී ජීවාමි, එවං දුක්ඛප්පත්තං මං ඉදානි යානකෙ යොජෙතුං කුම්භකාරස්ස අදාසි, ඨපෙත්වා තුම්හෙ අඤ්ඤං මය්හං පටිසරණං නත්ථි, මයා රඤ්ඤො කතූපකාරං තුම්හෙ ජානාථ, සාධු ඉදානි මෙ නට්ඨං යසං පටිපාකතිකං කරොථා''ති වත්වා තිස්සො ගාථා අභාසි –

98.

''අහං වෙ දළ්හධම්මස්ස, වහන්තී නාභිරාධයිං;
ධරන්තී උරසි සල්ලං, යුද්ධෙ වික්කන්තචාරිනී.

99.

''නූන රාජා න ජානාති, මම වික්කමපොරිසං;
සඞ්ගාමෙ සුකතන්තානි, දූතවිප්පහිතානි ච.

100.

''සා නූනාහං මරිස්සාමි, අබන්ධු අපරායිනී;
තදා හි කුම්භකාරස්ස, දින්නා ඡකණහාරිකා''ති.

තත්ථ **වහන්තීති** දූතෙය්‍යහරණං සඞ්ගාමෙ බලකොට්ඨකභින්දනං තං තං කිච්චං වහන්තී නිත්ථරන්තී. **ධරන්තී උරසි සල්ලන්ති** උරස්මිං බද්ධං කණ්ඩං වා අසිං වා සත්තිං වා යුද්ධකාලෙ සත්තූනං උපරි අභිහරන්තී. **වික්කන්තචාරිනීති** වික්කමං පරක්කමං කත්වා පරබලවිජයෙන යුද්ධෙ වික්කන්තගාමිනී. ඉදං වුත්තං හොති – සචෙ සාමි, අහං ඉමානි කිච්චානි කරොන්තී රඤ්ඤො දළ්හධම්මස්ස චිත්තං නාරාධයිං න පරිතොසෙසිං, කො දානි අඤ්ඤො තස්ස චිත්තං ආරාධයිස්සතීති.

මම වික්කමපොරිසන්ති මයා කතං පුරිසපරක්කමං. **සුකතන්තානීති** සුකතානි. යථා හි කම්මානෙව කම්මන්තානි, වනානෙව වනන්තානි, එවමිධ

සුකතානෙව ‘‘සුකතන්තානී’’ති වුත්තානි. **දූතවිප්පහිතානි** **චාති** ගලෙ පණ්ණං බන්ධිත්වා ‘‘අසුකරඤ්ඤො නාම දෙහී’’ති පහිතාය මයා එකදිවසෙනෙව යොජනසතං ගන්ත්වා කතානි දූතපෙසනානි ච. **නූන රාජා න ජානාතීති** නූන තුම්හාකං එස රාජා එතානි මයා කතානි කිච්චානි න ජානාති. **අපරායිනීති** අප්පතිට්ඨා අප්පටිසරණා. **තදා හීති** තථා හි, අයමෙව වා පාඨො. **දින්නාති** අහං රඤ්ඤා ඡකණහාරිකා කත්වා කුම්භකාරස්ස දින්නාති.

බොධිසත්තො තස්සා කථං සුත්වා ‘‘ත්වං මා සොචි, අහං රඤ්ඤො කථෙත්වා තව යසං පටිපාකතිකං කරිස්සාමී’’ති තං සමස්සාසෙත්වා නගරං පවිසිත්වා භුත්තපාතරාසො රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා කථං සමුට්ඨාපෙත්වා ‘‘මහාරාජ, නනු තුම්හාකං අසුකා නාම ඔට්ඨිබ්‍යාධි අසුකට්ඨානෙ ච අසුකට්ඨානෙ ච උරෙ සල්ලං බන්ධිත්වා සඞ්ගාමං නිත්ථරි, අසුකදිවසං නාම ගීවාය පණ්ණං බන්ධිත්වා පෙසිතා යොජනසතං අගමාසි, තුම්හෙපිස්සා මහන්තං යසං අදත්ථ, සා ඉදානි කහ’’න්ති පුච්ඡි. ‘‘තමහං කුම්භකාරස්ස ගොමයහරණත්ථාය අදාසි’’න්ති. අථ නං බොධිසත්තො ‘‘අයුත්තං ඛො, මහාරාජ, තුම්හාකං තං කුම්භකාරස්ස යානකෙ යොජනත්ථාය දාතු’’න්ති වත්වා රඤ්ඤො ඔවාදවසෙන චතස්සො ගාථා අභාසි –

101.

‘‘යාවතාසීසතී පොසො, තාවදෙව පවීණති;
අත්ථාපායෙ ජහන්ති නං, ඔට්ඨිබ්‍යාධිංව ඛත්තියො.

102.

‘‘යො පුබ්බෙ කතකල්‍යාණො, කතත්ථො නාවබුජ්ඣති;
අත්ථා තස්ස පලුජ්ජන්ති, යෙ හොන්ති අභිපත්ථිතා.

103.

‘‘යො පුබ්බෙ කතකල්‍යාණො, කතත්ථො මනුබුජ්ඣති;
අත්ථා තස්ස පවඩ්ඪන්ති, යෙ හොන්ති අභිපත්ථිකා.

104.

‘‘තං වො වදාමි භද්දන්තෙ, යාවන්තෙත්ථ සමාගතා;
සබ්බෙ කතඤ්ඤුනො හොථ, චිරං සග්ගම්හි ඨස්සථා’’ති.

තත්ථ පඨමගාථාය තාව අත්ථො – ඉධෙකච්චො අඤ්ඤාණජාතිකො පොසො **යාවතාසීසතී,** යාව ‘‘ඉදං නාම මෙ අයං කාතුං සක්ඛිස්සතී’’ති පච්චාසීසති, **තාවදෙව** තං පුරිසං **පවීණති** භජති සෙවති, තස්ස පන **අත්ථාපායෙ** වඩ්ඪියා අපගමනෙ පරිහීනකාලෙ තං නානාකිච්චෙසු පත්ථිතං පොසං එකච්චෙ බාලා ඉමං ඔට්ඨිබ්‍යාධිං අයං ඛත්තියො විය ජහන්ති.

කතකල්‍යාණොති පරෙන අත්තනො කතකල්‍යාණකම්මො. **කතත්ථොති** නිප්ඵාදිතකිච්චො. **නාවබුජ්ඣතීති** පච්ඡාපි තං පරෙන කතං උපකාරං තස්ස ජරාජිණ්ණකාලෙ අසමත්ථකාලෙ න සරති, අත්තනා දින්නම්පි යසං පුන ගණ්හාති. **පලුජ්ජන්තීති** භිජ්ජන්ති නස්සන්ති. **යෙ හොන්ති අභිපත්ථිතාති** යෙ කෙචි අත්ථා ඉච්ඡිතා නාම හොන්ති, සබ්බෙ නස්සන්තීති දීපෙති. මිත්තදුබ්භිපුග්ගලස්ස හි පත්ථිතපත්ථිතං අග්ගිම්හි පක්ඛිත්තබීජං විය නස්සති. **කතත්ථො මනුබුජ්ඣතීති** කතත්ථො අනුබුජ්ඣති, ම-කාරො බ්‍යඤ්ජනසන්ධිවසෙන ගහිතො. **තං වො වදාමීති** තෙන කාරණෙන තුම්හෙ වදාමි. **ඨස්සථාති** කතඤ්ඤුනො හුත්වා චිරකාලං සග්ගම්හි දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තා පතිට්ඨහිස්සථ.

එවං මහාසත්තො රාජානං ආදිං කත්වා සන්නිපතිතානං සබ්බෙසං ඔවාදං අදාසි. තං සුත්වා රාජා ඔට්ඨිබ්‍යාධියා යසං පටිපාකතිකං අකාසි. බොධිසත්තස්ස ච ඔවාදෙ ඨත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා සග්ගපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා ඔට්ඨිබ්‍යාධි භද්දවතිකා අහොසි, රාජා ආනන්දො, අමච්චො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

දළ්හධම්මජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[410] 5. සොමදත්තජාතකවණ්ණනා

යො මං පුරෙ පච්චුඩ්ඩෙතීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං මහල්ලකං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිරෙකං සාමණෙරං පබ්බාජෙසි, සාමණෙරො තස්ස උපකාරකො හුත්වා තථාරූපෙන රොගෙන කාලමකාසි. මහල්ලකො තස්මිං කාලකතෙ රොදන්තො පරිදෙවන්තො විචරති. තං දිස්වා භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘ආවුසො, අසුකමහල්ලකො සාමණෙරස්ස කාලකිරියාය රොදන්තො පරිදෙවන්තො විචරති, මරණස්සතිකම්මට්ඨානරහිතො මඤ්ඤෙ’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස ඉමස්මිං මතෙ රොදියෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තාවතිංසභවනෙ සක්කත්තං කාරෙසි. අථෙකො කාසිගාමවාසී බ්‍රාහ්මණමහාසාලො කාමෙ පහාය හිමවන්තං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා උඤ්ඡාචරියාය වනමූලඵලාඵලෙහි යාපෙන්තො වාසං කප්පෙසි. එකදිවසං ඵලාඵලත්ථාය ගතො එකං හත්ථිපොතකං දිස්වා අත්තනො අස්සමං ආනෙත්වා පුත්තට්ඨානෙ ඨපෙත්වා සොමදත්තොතිස්ස නාමං කත්වා තිණපණ්ණානි ඛාදාපෙන්තො පටිජග්ගි. සො වයප්පත්තො මහාසරීරො

හුත්වා එකදිවසං බහුං භොජනං ගහෙත්වා අජීරකෙන දුබ්බලො අහොසි. තාපසො තං අස්සමපදෙ කත්වා ඵලාඵලත්ථාය ගතො, තස්මිං අනාගතෙයෙව හත්ථිපොතකො කාලමකාසි. තාපසො ඵලාඵලං ගහෙත්වා ආගච්ඡන්තො ''අඤ්ඤෙසු දිවසෙසු මෙ පුත්තො පච්චුග්ගමනං කරොති, අජ්ජ න දිස්සති, කහං නු ඛො ගතො''ති පරිදෙවන්තො පඨමං ගාථමාහ –

105.

''යො මං පුරෙ පච්චුඩ්ඩෙති, අරඤ්ඤෙ දූරමායතො;
සො න දිස්සති මාතඞ්ගො, සොමදත්තො කුහිං ගතො''ති.

තත්ථ **පුරෙති** ඉතො පුරෙ. **පච්චුඩ්ඩෙතීති** පච්චුග්ගච්ඡති. **අරඤ්ඤෙ දූරන්ති** ඉමස්මිං නිම්මනුස්සෙ අරඤ්ඤෙ මං දූරං පච්චුඩ්ඩෙති. **ආයතොති** ආයාමසම්පන්නො.

එවං පරිදෙවමානො ආගන්ත්වා තං චඞ්කමනකොටියං පතිතං දිස්වා ගලෙ ගහෙත්වා පරිදෙවමානො දුතියං ගාථමාහ –

106.

''අයං වා සො මතො සෙති, අල්ලසිඞ්ගංව වච්ඡිතො;
භූම්යා නිපතිතො සෙති, අමරා වත කුඤ්ජරො''ති.

තත්ථ **අයං වාති** විභාවනත්ථෙ වා-සද්දො. අයමෙව සො, න අඤ්ඤොති තං විභාවෙන්තො එවමාහ. **අල්ලසිඞ්ගන්ති** මාලුවලතාය අග්ගපවාලං. **වච්ඡිතොති** ඡින්නො, ගිම්හකාලෙ මජ්ඣන්හිකසමයෙ තත්තවාලිකාපුලිනෙ නඛෙන ඡින්දිත්වා පාතිතො මාලුවලතාය අඞ්කුරො වියාති වුත්තං හොති. **භූම්යාති** භූමියං. **අමරා වතාති** මතො වත, ''අමරී''තිපි පාඨො.

තස්මිං ඛණෙ සක්කො ලොකං ඔලොකෙන්තො තං දිස්වා ''අයං තාපසො පුත්තදාරං පහාය පබ්බජිතො, ඉදානි හත්ථිපොතකෙ පුත්තසඤ්ඤං කත්වා පරිදෙවති, සංවෙජෙත්වා නං සතිං පටිලභාපෙස්සාමී''ති තස්ස අස්සමපදං ආගන්ත්වා ආකාසෙ ඨිතොව තතියං ගාථමාහ –

107.

''අනගාරියුපෙතස්ස, විප්පමුත්තස්ස තෙ සතො;
සමණස්ස න තං සාධු, යං පෙතමනුසොචසී''ති.

අථස්ස වචනං සුත්වා තාපසො චතුත්ථං ගාථමාහ –

108.

''සංවාසෙන හවෙ සක්ක, මනුස්සස්ස මිගස්ස වා;
හදයෙ ජායතෙ පෙමං, තං න සක්කා අසොචිතු''න්ති.

තත්ථ **මිගස්ස වා**ති ඉමස්මිං ඨානෙ සබ්බෙපි තිරච්ඡානා ‘‘මිගා’’ති වුත්තා. **තන්**ති පියායිතං සත්තං.

අථ නං ඔවදන්තො සක්කො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

109.

‘‘මතං මරිස්සං රොදන්ති, යෙ රුදන්ති ලපන්ති ච;
තස්මා ත්වං ඉසි මා රොදි, රොදිතං මොඝමාහු සන්තො.

110.

‘‘කන්දිතෙන හවෙ බ්‍රහ්මෙ, මතො පෙතො සමුට්ඨහෙ;
සබ්බෙ සඞ්ගම්ම රොදාම, අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ඤාතකෙ’’ති.

තත්ථ **යෙ රුදන්ති ලපන්ති චා**ති බ්‍රහ්මෙ යෙ සත්තා රොදන්ති පරිදෙවන්ති ච, සබ්බෙ තෙ මතං, යො ච මරිස්සති, තං රොදන්ති, තෙසංයෙව එවං රොදන්තානං අස්සුසුක්ඛනකාලො නත්ථි, තස්මා ත්වං ඉසි මා රොදි. කිංකාරණා? **රොදිතං මොඝමාහු සන්තො,** පණ්ඩිතා හි ‘‘රොදිතං නිප්ඵල’’න්ති වදන්ති. **මතො පෙතො**ති යදි එස පෙතොති සඞ්ඛ්‍යං ගතො මතො රොදිතෙන සමුට්ඨහෙය්‍ය, එවං සන්තෙ සබ්බෙපි මයං සමාගන්ත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ඤාතකෙ රොදාම, කිං නික්කම්මා අච්ඡාමාති.

තාපසො සක්කස්ස වචනං සුත්වා සතිං පටිලභිත්වා විගතසොකො අස්සූනි පුඤ්ඡිත්වා සක්කස්ස ථුතිවසෙන සෙසගාථා ආහ –

111.

‘‘ආදිත්තං වත මං සන්තං, ඝතසිත්තංව පාවකං;
වාරිනා විය ඔසිඤ්චං, සබ්බං නිබ්බාපයෙ දරං.

112.

‘‘අබ්බහී වත මෙ සල්ලං, යමාසි හදයස්සිතං;
යො මෙ සොකපරෙතස්ස, පුත්තසොකං අපානුදි.

113.

‘‘සොහං අබ්බූළ්හසල්ලොස්මි, වීතසොකො අනාවිලො;
න සොචාමි න රොදාමි, තව සුත්වාන වාසවා’’ති.

තා හෙට්ඨා වුත්තත්ථායෙව. එවං සක්කො තාපසස්ස ඔවාදං දත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා හත්ථිපොතකො සාමණෙරො අහොසි, තාපසො මහල්ලකො, සක්කො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සොමදත්තජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[411] 6. සුසීමජාතකවණ්ණනා

කාළානි කෙසානි පුරෙ අහෙසුන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො මහාභිනික්ඛමනං ආරබ්භ කථෙසි. තස්මිඤ්හි සමයෙ භික්ඛූ ධම්මසභායං නිසීදිත්වා දසබලස්ස නික්ඛමනං වණ්ණයිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘අනච්ඡරියං, භික්ඛවෙ, මයා දානි අනෙකානි කප්පකොටිසතසහස්සානි පූරිතපාරමිනා මහාභිනික්ඛමනං, පුබ්බෙපාහං තියොජනසතිකෙ කාසිරට්ඨෙ රජ්ජං ඡඩ්ඩෙත්වා නික්ඛන්තොයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස පුරොහිතස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්ති, තස්ස ජාතදිවසෙයෙව බාරාණසිරඤ්ඤොපි පුත්තො ජායි. තෙසං නාමග්ගහණදිවසෙ මහාසත්තස්ස සුසීමකුමාරොති නාමං අකංසු, රාජපුත්තස්ස බ්‍රහ්මදත්තකුමාරොති. බාරාණසිරාජා ‘‘පුත්තෙන මෙ සද්ධිං එකදිවසෙ ජාතො’’ති බොධිසත්තං ආණාපෙත්වා ධාතියො දත්වා තෙන සද්ධිං එකතො වඩ්ඪෙසි. තෙ උභොපි වයප්පත්තා අභිරූපා දෙවකුමාරවණ්ණිනො හුත්වා තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා පච්චාගමිංසු. රාජපුත්තො උපරාජා හුත්වා බොධිසත්තෙන සද්ධිං එකතො ඛාදන්තො පිවන්තො නිසීදන්තො සයන්තො පිතු අච්චයෙන රජ්ජං පත්වා මහාසත්තස්ස මහන්තං යසං දත්වා පුරොහිතට්ඨානෙ තං ඨපෙත්වා එකදිවසං නගරං සජ්ජාපෙත්වා සක්කො දෙවරාජා විය අලඞ්කතො අලඞ්කතඑරාවණපටිභාගස්ස මත්තවරවාරණස්ස ඛන්ධෙ නිසීදිත්වා බොධිසත්තං පච්ඡාසනෙ හත්ථිපිට්ඨෙ නිසීදාපෙත්වා නගරං පදක්ඛිණං අකාසි. මාතාපිස්ස ‘‘පුත්තං ඔලොකෙස්සාමී’’ති සීහපඤ්ජරෙ ඨත්වා තස්ස නගරං පදක්ඛිණං කත්වා ආගච්ඡන්තස්ස පච්ඡතො නිසින්නං පුරොහිතං දිස්වා පටිබද්ධචිත්තා හුත්වා සයනගබ්භං පවිසිත්වා ‘‘ඉමං අලභන්තී එත්ථෙව මරිස්සාමී’’ති ආහාරං පච්ඡින්දිත්වා නිපජ්ජි.

රාජා මාතරං අපස්සන්තො ‘‘කුහිං මෙ මාතා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ගිලානා’’ති සුත්වා තස්සා සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා ‘‘කිං අම්ම, අඵාසුක’’න්ති පුච්ඡි. සා ලජ්ජාය න කථෙසි. සො ගන්ත්වා රාජපල්ලඞ්කෙ නිසීදිත්වා අත්තනො අග්ගමහෙසිං පක්කොසිත්වා ‘‘ගච්ඡ අම්මාය අඵාසුකං ජානාහී’’ති පෙසෙසි. සා ගන්ත්වා පිට්ඨිං පරිමජ්ජන්තී පුච්ඡි, ඉත්ථියො නාම ඉත්ථීනං රහස්සං න නිගූහන්ති, සා තස්සා තමත්ථං ආරොචෙසි. ඉතරාපි තං සුත්වා ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා ‘‘හොතු, ගච්ඡ නං සමස්සාසෙහි, පුරොහිතං රාජානං කත්වා තස්ස තං අග්ගමහෙසිං කරිස්සාමී’’ති ආහ. සා ආගන්ත්වා තං සමස්සාසෙසි. රාජාපි පුරොහිතං පක්කොසාපෙත්වා එතමත්ථං

ආරොචෙත්වා ‘‘සම්ම, මාතු මෙ ජීවිතං දෙහි, ත්වං රාජා භවිස්සසි, සා අග්ගමහෙසී, අහං උපරාජා’’ති ආහ. සො ‘‘න සක්කා එවං කාතු’’න්ති පටික්ඛිපිත්වා තෙන පුනප්පුනං යාචියමානො සම්පටිච්ඡි. රාජා පුරොහිතං රාජානං, මාතරං අග්ගමහෙසිං කාරෙත්වා සයං උපරාජා අහොසි.

තෙසං සමග්ගවාසං වසන්තානං අපරභාගෙ බොධිසත්තො අගාරමජ්ඣෙ උක්කණ්ඨිතො කාමෙ පහාය පබ්බජ්ජාය නින්නචිත්තො කිලෙසරතිං අනල්ලීයන්තො එකකොව තිට්ඨති, එකකොව නිසීදති, එකකොව සයති, බන්ධනාගාරෙ බද්ධො විය පඤ්ජරෙ පක්ඛිත්තකුක්කුටො විය ච අහොසි. අථස්ස අග්ගමහෙසී ‘‘අයං රාජා මයා සද්ධිං නාභිරමති, එකකොව තිට්ඨති නිසීදති සෙය්‍යං කප්පෙති, අයං ඛො පන දහරො තරුණො, අහං මහල්ලිකා, සීසෙ මෙ පලිතානි පඤ්ඤායන්ති, යංනූනාහං ‘සීසෙ තෙ දෙව, එකං පලිතං පඤ්ඤායතී’ති මුසාවාදං කත්වා එකෙනුපායෙන රාජානං පත්තියාපෙත්වා මයා සද්ධිං අභිරමාපෙය්‍ය’’න්ති චින්තෙත්වා එකදිවසං රඤ්ඤො සීසෙ ඌකා විචිනන්තී විය හුත්වා ‘‘දෙව, මහල්ලකොසි ජාතො, සීසෙ තෙ එකං පලිතං පඤ්ඤායතී’’ති ආහ. ‘‘තෙන හි භද්දෙ, එතං පලිතං ලුඤ්චිත්වා මය්හං හත්ථෙ ඨපෙහී’’ති. සා තස්ස සීසතො එකං කෙසං ලුඤ්චිත්වා අත්තනො සීසෙ පලිතං ගහෙත්වා ‘‘ඉදං තෙ, දෙව, පලිත’’න්ති තස්ස හත්ථෙ ඨපෙසි. බොධිසත්තස්ස තං දිස්වාව භීතතසිතස්ස කඤ්චනපට්ටසදිසා නලාටා සෙදා මුච්චිංසු.

සො අත්තානං ඔවදන්තො ‘‘සුසීම, ත්වං දහරො හුත්වා මහල්ලකො ජාතො, එත්තකං කාලං ගූථකලලෙ නිමුග්ගො ගාමසූකරො විය කාමකලලෙ නිමුජ්ජිත්වා තං කලලං ජහිතුං න සක්කොසි, නනු කාමෙ පහාය හිමවන්තං පවිසිත්වා පබ්බජිත්වා බ්‍රහ්මචරියවාසස්ස තෙ කාලො’’ති චින්තෙත්වා පඨමං ගාථමාහ –

114.

‘‘කාළානි කෙසානි පුරෙ අහෙසුං, ජාතානි සීසම්හි යථාපදෙසෙ;
තානජ්ජ සෙතානි සුසීම දිස්වා, ධම්මං චර බ්‍රහ්මචරියස්ස කාලො’’ති.

තත්ථ **යථාපදෙසෙති** තව සීසෙ තස්මිං තස්මිං කෙසානං අනුරූපෙ පදෙසෙ ඉතො පුබ්බෙ කාළානි භමරපත්තවණ්ණානි කෙසානි ජාතානි අහෙසුන්ති වදති. **ධම්මං චරාති** දසකුසලකම්මපථධම්මං චරාති අත්තානමෙව ආණාපෙති. **බ්‍රහ්මචරියස්සාති** මෙථුනවිරතියා තෙ කාලොති අත්ථො.

එවං බොධිසත්තෙන බ්‍රහ්මචරියවාසස්ස ගුණෙ වණ්ණිතෙ ඉතරා ‘‘අහං ‘ඉමස්ස ලග්ගනං කරිස්සාමී’ති විස්සජ්ජනමෙව කරි’’න්ති භීතතසිතා ‘‘ඉදානිස්ස අපබ්බජ්ජනත්ථාය සරීරවණ්ණං වණ්ණයිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

115.

‘‘මමෙව දෙව පලිතං න තුය්හං, මමෙව සීසං මම උත්තමඞ්ගං;
‘අත්ථං කරිස්ස’න්ති මුසා අභාණිං, එකාපරාධං ඛම රාජසෙට්ඨ.

116.

‘‘දහරො තුවං දස්සනියොසි රාජ, පඨමුග්ගතො හොති යථා කළීරො;
රජ්ජඤ්ච කාරෙහි මමඤ්ච පස්ස, මා කාලිකං අනුධාවී ජනින්දා’’ති.

තත්ථ **මමෙව සීස**න්ති මමෙව සීසෙ සඤ්ජාතං පලිතන්ති දීපෙති. ඉතරං තස්සෙව වෙවචනං. **අත්ථ**න්ති අත්තනො වුඩ්ඪිං කරිස්සාමීති මුසා කථෙසිං. **එකාපරාධ**න්ති. ඉමං මය්හං එකං අපරාධං. **පඨමුග්ගතොති** පඨමවයෙන උග්ගතො. **හොහීති** හොසි, පඨමවයෙ පතිට්ඨිතොසීති අත්ථො. ‘‘හොසී’’තියෙව වා පාඨො. **යථා කළීරොති** යථා සිනිද්ධඡවිතරුණකළීරො මන්දවාතෙරිතො අතිවිය සොභති, එවරූපොසි ත්වන්ති දස්සෙති. ‘‘පඨමුග්ගතො හොතී’’තිපි පාඨො, තස්සත්ථො – යථා පඨමුග්ගතො තරුණකළීරො දස්සනීයො හොති, එවං ත්වම්පි දස්සනීයොති. **මමඤ්ච පස්සාති** මමඤ්ච ඔලොකෙහි, මා මං අනාථං විධවං කරොහීති අත්ථො. **කාලිකන්ති** බ්‍රහ්මචරියචරණං නාම දුතියෙ වා තතියෙ වා අත්තභාවෙ විපාකදානතො කාලිකං නාම, රජ්ජං පන ඉමස්මිංයෙව අත්තභාවෙ කාමගුණසුඛුප්පාදනතො අකාලිකං, සො ත්වං ඉමං අකාලිකං පහාය මා කාලිකං අනුධාවීති වදති.

බොධිසත්තො තස්සා වචනං සුත්වා ‘‘භද්දෙ, ත්වං භවිතබ්බමෙවෙතං කථං කථෙසි, පරිණමන්තෙ හි මම වයෙ ඉමෙහි කාළකෙසෙහි පරිවත්තෙත්වා සාණවාකසදිසෙහි පණ්ඩරෙහි භවිතබ්බං. අහඤ්හි නීලුප්පලාදිකුසුමදාමසදිසකුමාරානං කඤ්චනරූපපටිභාගානං උත්තමයොබ්බනවිලාසසම්පත්තානං ඛත්තියකඤ්ඤාදීනං වයෙ පරිණමන්තෙ ජරං පත්තානං වෙවණ්ණියඤ්චෙව සරීරභඞ්ගඤ්ච පස්සාමි. එවං විපත්තිපරියොසානොවෙස භද්දෙ, ජීවලොකො’’ති වත්වා උපරි බුද්ධලීළාය ධම්මං දෙසෙන්තො ගාථාද්වයමාහ –

117.

‘‘පස්සාමි වොහං දහරිං කුමාරිං, සාමට්ඨපස්සං සුතනුං සුමජ්ඣං;
කාළප්පවාළාව පවෙල්ලමානා, පලොභයන්තීව නරෙසු ගච්ඡති.

118.

‘‘තමෙන පස්සාමිපරෙන නාරිං, ආසීතිකං නාවුතිකංව ජච්චා;
දණ්ඩං ගහෙත්වාන පවෙධමානං, ගොපානසීභොග්ගසමං චරන්ති’’න්ති.

තත්ථ **චොති** නිපාතමත්තං. **සාමට්ඨපස්සන්ති** සම්මට්ඨපස්සං. අයමෙව වා පාඨො, සබ්බපස්සෙසු මට්ඨඡවිවණ්ණන්ති අත්ථො. **සුතනුන්ති** සුන්දරසරීරං. **සුමජ්ඣන්ති** සුසණ්ඨිතමජ්ඣං. **කාළප්පවාළාව පවෙල්ලමානාති** යථා නාම තරුණකාලෙ සුසමුග්ගතා කාළවල්ලි පවාළා වා හුත්වා මන්දවාතෙරිතා ඉතො චිතො ච පවෙල්ලති, එවං පවෙල්ලමානා ඉත්ථිවිලාසං දස්සයමානා කුමාරිකා **පලොභයන්තීව නරෙසු ගච්ඡති.** සමීපත්ථෙ භුම්මවචනං, පුරිසානං සන්තිකෙ තෙ පුරිසෙ කිලෙසවසෙන පලොභයන්තී විය ගච්ඡති.

තමෙන පස්සාමිපරෙන නාරින්ති තමෙනං නාරිං අපරෙන සමයෙන ජරං පත්තං අන්තරහිතරූපසොභග්ගප්පත්තං පස්සාමි. බොධිසත්තො හි පඨමගාථාය රූපෙ අස්සාදං කථෙත්වා ඉදානි ආදීනවං දස්සෙන්තො එවමාහ. **ආසීතිකං නාවුතිකංව ජච්චාති** අසීතිසංවච්ඡරං වා නවුතිසංවච්ඡරං වා ජාතියා. **ගොපානසීභොග්ගසමන්ති** ගොපානසීසමං භොග්ගං, ගොපානසීආකාරෙන භග්ගසරීරං ඔනමිත්වා නට්ඨකාකණිකං පරියෙසන්තිං විය චරමානන්ති අත්ථො. කාමඤ්ච බොධිසත්තෙන දහරකාලෙ දිස්වා පුන නාවුතිකකාලෙ දිට්ඨපුබ්බා නාම නත්ථි, ඤාණෙන දිට්ඨභාවං සන්ධාය පනෙතං වුත්තං.

ඉති මහාසත්තො ඉමාය ගාථාය රූපස්ස ආදීනවං දස්සෙත්වා ඉදානි අගාරමජ්ඣෙ අත්තනො අනභිරතිං පකාසෙන්තො ගාථාද්වයමාහ –

119.

‘‘සොහං තමෙවානුවිචින්තයන්තො, එකො සයාමි සයනස්ස මජ්ඣෙ;
‘අහම්පි එවං’ ඉති පෙක්ඛමානො, න ගෙහෙ රමෙ බ්‍රහ්මචරියස්ස කාලො.

120.

‘‘රජ්ජුවාලම්බනී චෙසා, යා ගෙහෙ වසතො රති;
එතම්පි ඡෙත්වාන වජන්ති ධීරා, අනපෙක්ඛිනො කාමසුඛං පහායා’’ති.

තත්ථ **සොහන්ති** සො අහං. **තමෙවානුවිචින්තයන්තොති** තමෙව රූපානං අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච චින්තෙන්තො. **එවං ඉති පෙක්ඛමානොති** ‘‘යථා එසා පරිණතා, අහම්පි ජරං පත්තො භග්ගසරීරො භවිස්සාමී’’ති පෙක්ඛමානො. **න ගෙහෙ රමෙති** ගෙහෙ න රමාමි. **බ්‍රහ්මචරියස්ස කාලොති** භද්දෙ, බ්‍රහ්මචරියස්ස මෙ කාලො, තස්මා පබ්බජිස්සාමීති දීපෙති.

රජ්ජුවාලම්බනී චෙසාති ච-කාරො නිපාතමත්තො, ආලම්බනරජ්ජු විය එසාති අත්ථො. කතරා? **යා ගෙහෙ වසතො රති,** යා ගෙහෙ වසන්තස්ස රූපාදීසු ආරම්මණෙසු කාමරතීති අත්ථො. ඉමිනා කාමානං අප්පස්සාදතං

දස්සෙති. අයං එත්ථාධිප්පායො – යථා ගිලානස්ස මනුස්සස්ස අත්තනො බලෙන පරිවත්තිතුං අසක්කොන්තස්ස ‘‘ඉමං ආලම්බිත්වා පරිවත්තෙය්‍යාසී’’ති ආලම්බනරජ්ජුං බන්ධෙය්‍යුං, තස්ස තං ආලම්බිත්වා පරිවත්තන්තස්ස අප්පමත්තකං කායිකචෙතසිකසුඛං භවෙය්‍ය, එවං කිලෙසාතුරානං සත්තානං විවෙකසුඛවසෙන පරිවත්තිතුං අසක්කොන්තානං අගාරමජ්ඣෙ ඨපිතානි කාමරතිදායකානි රූපාදීනි ආරම්මණානි තෙසං කිලෙසපරිළාහකාලෙ මෙථුනධම්මපටිසෙවනවසෙන තානි ආරබ්භ පරිවත්තමානානං කායිකචෙතසිකසුඛසඞ්ඛාතා කාමරති නාම තං මුහුත්තං උප්පජ්ජමානා අප්පමත්තිකා හොති, එවං අප්පස්සාදා කාමාති. **එතම්පි ඡෙත්වානාති** යස්මා පන බහුදුක්ඛා කාමා බහුපායාසා, ආදීනවො එත්ථ භිය්‍යො, තස්මා තං ආදීනවං සම්පස්සමානා පණ්ඩිතා එතම්පි රජ්ජුං ඡෙත්වා ගූථකූපෙ නිමුග්ගපුරිසො තං පජහන්තො විය අනපෙක්ඛිනො එතං අප්පමත්තකං බහුදුක්ඛං කාමසුඛං **පහාය වජන්ති,** නික්ඛමිත්වා මනොරමං පබ්බජ්ජං පබ්බජන්තීති.

එවං මහාසත්තො කාමෙසු අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච දස්සෙන්තො බුද්ධලීළාය ධම්මං දෙසෙත්වා සහායං පක්කොසාපෙත්වා රජ්ජං පටිච්ඡාපෙත්වා ඤාතිමිත්තසුහජ්ජානං රොදන්තානං පරිදෙවන්තානමෙව සිරිවිභවං ඡඩ්ඩෙත්වා හිමවන්තං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ඣානාභිඤ්ඤං නිබ්බත්තෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා බහු ජනෙ අමතපානං පායෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා අග්ගමහෙසී රාහුලමාතා අහොසි, සහායරාජා ආනන්දො, සුසීමරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සුසීමජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[412] 7. කොටසිම්බලිජාතකවණ්ණනා

අහං දසසතංබ්‍යාමන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කිලෙසනිග්ගහං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු පන **පානීයජාතකෙ** (ජා. 1.11.59 ආදයො) ආවි භවිස්සති. ඉධාපි සත්ථා අන්තොකොටිසන්ථාරෙ කාමවිතක්කාභිභූතෙ පඤ්චසතෙ භික්ඛූ දිස්වා භික්ඛුසඞ්ඝං සන්නිපාතාපෙත්වා ‘‘භික්ඛවෙ, ආසඞ්කිතබ්බයුත්තකං නාම ආසඞ්කිතුං වට්ටති, කිලෙසා නාම වඩ්ඪන්තා වනෙ නිග්‍රොධාදයො විය රුක්ඛං, පුරිසං භඤ්ජන්ති, තෙනෙව පුබ්බෙපි කොටසිම්බලියං නිබ්බත්තදෙවතා එකං සකුණං නිග්‍රොධබීජානි ඛාදිත්වා අත්තනො රුක්ඛස්ස සාඛන්තරෙ වච්චං පාතෙන්තං දිස්වා ‘ඉතො මෙ විමානස්ස විනාසො භවිස්සතී’ති භයප්පත්තා අහොසී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කොටසිම්බලියං රුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති. අථෙකො සුපණ්ණරාජා දියඩ්ඪයොජනසතිකං අත්තභාවං මාපෙත්වා පක්ඛවාතෙහි මහාසමුද්දෙ උදකං ද්විධා කත්වා එකං බ්‍යාමසහස්සායාමං නාගරාජානං නඞ්ගුට්ඨෙ ගහෙත්වා මුඛෙනස්ස ගහිතගොචරං ඡඩ්ඩාපෙත්වා කොටසිම්බලිං සන්ධාය වනමත්ථකෙන පායාසි. නාගරාජා ‘‘ඔලම්බෙන්තො අත්තානං මොචෙස්සාමී’’ති නිග්‍රොධරුක්ඛෙ භොගං පවෙසෙත්වා නිග්‍රොධං වෙඨෙත්වා ගණ්හි. සුපණ්ණරඤ්ඤො මහාබලතාය නාගරාජස්ස ච මහාසරීරතාය නිග්‍රොධරුක්ඛො සමුග්ඝාටං අගමාසි. නාගරාජා නෙව රුක්ඛං විස්සජ්ජෙසි, සුපණ්ණරාජා සද්ධිං නිග්‍රොධරුක්ඛෙන නාගරාජානං ගහෙත්වා කොටසිම්බලිං පත්වා නාගරාජානං ඛන්ධපිට්ඨෙ නිපජ්ජාපෙත්වා උදරමස්ස ඵාලෙත්වා නාගමෙදං ඛාදිත්වා සෙසකළෙවරං සමුද්දෙ විස්සජ්ජෙසි. තස්මිං පන නිග්‍රොධෙ එකා සකුණිකා අත්ථි, සා නිග්‍රොධරුක්ඛෙ විස්සට්ඨෙ උප්පතිත්වා කොටසිම්බලියා සාඛන්තරෙ නිසීදි. රුක්ඛදෙවතා තං දිස්වා ‘‘අයං සකුණිකා මම රුක්ඛක්ඛන්ධෙ වච්චං පාතෙස්සති, තතො නිග්‍රොධගච්ඡො වා පිලක්ඛගච්ඡො වා උට්ඨහිත්වා සකලරුක්ඛං ඔත්ථරිත්වා ගච්ඡිස්සති, අථ මෙ විමානං නස්සිස්සතී’’ති භීතතසිතා පවෙධි. තස්සා පවෙධන්තියා කොටසිම්බලීපි යාව මූලා පවෙධි. සුපණ්ණරාජා තං පවෙධමානං දිස්වා කාරණං පුච්ඡන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

121.

‘‘අහං දසසතංබ්‍යාමං, උරගමාදාය ආගතො;

තඤ්ච මඤ්ච මහාකායං, ධාරයං නප්පවෙධසි.

122.

‘‘අථිමං ඛුද්දකං පක්ඛිං, අප්පමංසතරං මයා;

ධාරයං බ්‍යථසි භීතා, කමත්ථං කොටසිම්බලී’’ති.

තත්ථ **දසසතංබ්‍යාමන්ති** සහස්සබ්‍යාමමත්තායාමං. **උරගමාදාය ආගතොති** එවං මහන්තං උරගං ආදාය ඉධ ආගතො. **තඤ්ච මඤ්චාති** තඤ්ච උරගං මඤ්ච. **ධාරයන්ති** ධාරයමානා. **බ්‍යථසීති** කම්පසි. **කමත්ථන්ති** කිං අත්ථං, කෙන කාරණෙනාති පුච්ඡති, කං වා අත්ථං සම්පස්සමානාතිපි අත්ථො. **කොටසිම්බලීති** රුක්ඛනාමෙන දෙවපුත්තං ආලපති. සො හි සිම්බලිරුක්ඛො ඛන්ධසාඛමහන්තතාය කොටසිම්බලිනාමං ලභති, තස්මිං අධිවත්ථදෙවපුත්තස්සපි තදෙව නාමං.

අථස්ස කාරණං කථෙන්තො දෙවපුත්තො චතස්සො ගාථා අභාසි –

123.

‘‘මංසභක්ඛො තුවං රාජ, ඵලභක්ඛො අයං දිජො;

අයං නිග්‍රොධබීජානි, පිලක්ඛුදුම්බරානි ච;

අස්සත්ථානි ච භක්ඛිත්වා, ඛන්ධෙ මෙ ඔහදිස්සති.

124.

‘‘තෙ රුක්ඛා සංවිරූහන්ති, මම පස්සෙ නිවාතජා;
තෙ මං පරියොනන්ධිස්සන්ති, අරුක්ඛං මං කරිස්සරෙ.

125.

‘‘සන්ති අඤ්ඤෙපි රුක්ඛා සෙ, මූලිනො ඛන්ධිනො දුමා;
ඉමිනා සකුණජාතෙන, බීජමාහරිතා හතා.

126.

‘‘අජ්ඣාරූහාභිවඩ්ඪන්ති, බ්‍රහන්තම්පි වනප්පතිං;
තස්මා රාජ පවෙධාමි, සම්පස්සංනාගතං භය’’න්ති.

තත්ථ **ඔහදිස්සතීති** වච්චං පාතෙස්සති. **තෙ රුක්ඛාති** තෙහි බීජෙහි ජාතා නිග්‍රොධාදයො රුක්ඛා. **සංවිරූහන්තීති** සංවිරුහිස්සන්ති වඩ්ඪිස්සන්ති. **මම පස්සෙති** මම සාඛන්තරාදීසු. **නිවාතජාති** මම සාඛාහි වාතස්ස නිවාරිතත්තා නිවාතෙ ජාතා. **තෙ මං පරියොනන්ධිස්සන්තීති** එතෙ එවං වඩ්ඪිතා මං පරියොනන්ධිස්සන්තීති අයමෙත්ථාධිප්පායො. **කරිස්සරෙති** අථෙවං පරියොනන්ධිත්වා මං අරුක්ඛමෙව කරිස්සන්ති සබ්බසො භඤ්ජිස්සන්ති. **රුක්ඛා සෙති** රුක්ඛා. **මූලිනො ඛන්ධිනොති** මූලසම්පන්නා චෙව ඛන්ධසම්පන්නා ච. **දුමාති** රුක්ඛවෙවචනමෙව. **බීජමාහරිතාති** බීජං ආහරිත්වා. **හතාති** අඤ්ඤෙපි ඉමස්මිං වනෙ රුක්ඛා විනාසිතා සන්ති. **අජ්ඣාරූහාභිවඩ්ඪන්තීති** නිග්‍රොධාදයො රුක්ඛා අජ්ඣාරූහා හුත්වා මහන්තම්පි අඤ්ඤං වනප්පතිං අතික්කම්ම වඩ්ඪන්තීති දස්සෙති. එත්ථ පන වනෙ පති, වනස්ස පති, වනප්පතීති තයොපි පාඨායෙව. **රාජාති** සුපණ්ණං ආලපති.

රුක්ඛදෙවතාය වචනං සුත්වා සුපණ්ණො ඔසානගාථමාහ –

127.

‘‘සඞ්කෙය්‍ය සඞ්කිතබ්බානි, රක්ඛෙය්‍යානාගතං භයං;
අනාගතභයා ධීරො, උභො ලොකෙ අවෙක්ඛතී’’ති.

තත්ථ **අනාගතං භයන්ති** පාණාතිපාතාදීහි විරමන්තො දිට්ඨධම්මිකම්පි සම්පරායිකම්පි අනාගතං භයං රක්ඛති නාම, පාපමිත්තෙ වෙරිපුග්ගලෙ ච අනුපසඞ්කමන්තො අනාගතභයං රක්ඛති නාම. එවං අනාගතං භයං රක්ඛෙය්‍ය. **අනාගතභයාති** අනාගතභයකාරණා තං භයං පස්සන්තො ධීරො ඉධලොකඤ්ච පරලොකඤ්ච අවෙක්ඛති ඔලොකෙති නාම.

එවඤ්ච පන වත්වා සුපණ්ණො අත්තනො ආනුභාවෙන තං පක්ඛිං තම්හා රුක්ඛා පලාපෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘ආසඞ්කිතබ්බයුත්තකං ආසඞ්කිතුං වට්ටතී’’ති වත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ පඤ්චසතා භික්ඛූ අරහත්තඵලෙ පතිට්ඨහිංසු.

තදා සුපණ්ණරාජා සාරිපුත්තො අහොසි, රුක්ඛදෙවතා පන අහමෙව අහොසින්ති.

කොටසිම්බලිජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[413] 8. ධූමකාරිජාතකවණ්ණනා

රාජා අපුච්ඡී විධුරන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කොසලරඤ්ඤො ආගන්තුකසඞ්ගහං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර එකස්මිං සමයෙ පවෙණිආගතානං පොරාණකයොධානං සඞ්ගහං අකත්වා අභිනවාගතානං ආගන්තුකානඤ්ඤෙව සක්කාරසම්මානං අකාසි. අථස්ස පච්චන්තෙ කුපිතෙ යුජ්ඣනත්ථාය ගතස්ස ‘‘ආගන්තුකා ලද්ධසක්කාරා යුජ්ඣිස්සන්තී’’ති පොරාණකයොධා න යුජ්ඣිංසු, ‘‘පොරාණකයොධා යුජ්ඣිස්සන්තී’’ති ආගන්තුකාපි න යුජ්ඣිංසු. චොරා රාජානං ජිනිංසු. රාජා පරාජිතො ආගන්තුකසඞ්ගහදොසෙන අත්තනො පරාජිතභාවං ඤත්වා සාවත්ථිං පච්චාගන්ත්වා ‘‘කිං නු ඛො අහමෙව එවං කරොන්තො පරාජිතො, උදාහු අඤ්ඤෙපි රාජානො පරාජිතපුබ්බාති දසබලං පුච්ඡිස්සාමී’’ති භුත්තපාතරාසො ජෙතවනං ගන්ත්වා සක්කාරං කත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා තමත්ථං පුච්ඡි. සත්ථා ‘‘න ඛො, මහාරාජ, ත්වමෙවෙකො, පොරාණකරාජානොපි ආගන්තුකසඞ්ගහං කත්වා පරාජිතා’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ කුරුරට්ඨෙ ඉන්දපත්ථනගරෙ යුධිට්ඨිලගොත්තො ධනඤ්චයො නාම කොරබ්යරාජා රජ්ජං කාරෙසි. තදා බොධිසත්තො තස්ස පුරොහිතකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා ඉන්දපත්ථං පච්චාගන්ත්වා පිතු අච්චයෙන පුරොහිතට්ඨානං ලභිත්වා රඤ්ඤො අත්ථධම්මානුසාසකො අහොසි, විධුරපණ්ඩිතොතිස්ස නාමං කරිංසු. තදා ධනඤ්චයරාජා පොරාණකයොධෙ අගණෙත්වා ආගන්තුකානඤ්ඤෙව සඞ්ගහං අකාසි. තස්ස පච්චන්තෙ කුපිතෙ යුජ්ඣනත්ථාය ගතස්ස ‘‘ආගන්තුකා ජානිස්සන්තී’’ති නෙව පොරාණකා යුජ්ඣිංසු, ‘‘පොරාණකා යුජ්ඣිස්සන්තී’’ති න ආගන්තුකා යුජ්ඣිංසු. රාජා පරාජිතො ඉන්දපත්ථමෙව පච්චාගන්ත්වා ‘‘ආගන්තුකසඞ්ගහස්ස කතභාවෙන පරාජිතොම්හී’’ති චින්තෙසි. සො එකදිවසං ‘‘කිං නු ඛො අහමෙව ආගන්තුකසඞ්ගහං කත්වා පරාජිතො, උදාහු අඤ්ඤෙපි රාජානො පරාජිතපුබ්බා අත්ථීති විධුරපණ්ඩිතං පුච්ඡිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා තං

රාජුපට්ඨානං ආගන්ත්වා නිසින්නං තමත්ථං පුච්ඡි. අථස්ස තං පුච්ඡනාකාරං ආවිකරොන්තො සත්ථා උපඩ්ඪං ගාථමාහ –

128.

‘‘රාජා අපුච්ඡි විධුරං, ධම්මකාමො යුධිට්ඨිලො’’ති.

තත්ථ **ධම්මකාමොති** සුචරිතධම්මප්පියො.

‘‘අපි බ්‍රාහ්මණ ජානාසි, කො එකො බහු සොචතී’’ති –

සෙසඋපඩ්ඪගාථාය පන අයමත්ථො – අපි නාම, බ්‍රාහ්මණ, ත්වං ජානාසි ‘‘කො ඉමස්මිං ලොකෙ

එකො බහු සොචති, නානාකාරණෙන සොචතී’’ති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො ‘‘මහාරාජ, කිං සොකො නාම තුම්හාකං සොකො, පුබ්බෙ ධූමකාරී නාමෙකො අජපාලබ්‍රාහ්මණො මහන්තං අජයූථං ගහෙත්වා අරඤ්ඤෙ වජං කත්වා තත්ථ අජා ඨපෙත්වා අග්ගිඤ්ච ධූමඤ්ච කත්වා අජයූථං පටිජග්ගන්තො ඛීරාදීනි පරිභුඤ්ජන්තො වසි. සො තත්ථ ආගතෙ සුවණ්ණවණ්ණෙ සරභෙ දිස්වා තෙසු සිනෙහං කත්වා අජා අගණෙත්වා අජානං සක්කාරං සරභානං කත්වා සරදකාලෙ සරභෙසු පලායිත්වා හිමවන්තං ගතෙසු අජාසුපි නට්ඨාසු සරභෙ අපස්සන්තො සොකෙන පණ්ඩුරොගී හුත්වා ජීවිතක්ඛයං පත්තො, අයං ආගන්තුකසඞ්ගහං කත්වා තුම්හෙහි සතගුණෙන සහස්සගුණෙන සොචිත්වා කිලමිත්වා විනාසං පත්තො’’ති ඉදං උදාහරණං ආනෙත්වා දස්සෙන්තො ඉමා ගාථා ආහ –

129.

‘‘බ්‍රාහ්මණො අජයූථෙන, පහූතෙජො වනෙ වසං;
ධූමං අකාසි වාසෙට්ඨො, රත්තින්දිවමතන්දිතො.

130.

‘‘තස්ස තංධූමගන්ධෙන, සරභා මකසඞ්ඩිතා;
වස්සාවාසං උපගච්ඡුං, ධූමකාරිස්ස සන්තිකෙ.

131.

‘‘සරභෙසු මනං කත්වා, අජා සො නාවබුජ්ඣථ;
ආගච්ඡන්තී වජන්තී වා, තස්ස තා විනසුං අජා.

132.

‘‘සරභා සරදෙ කාලෙ, පහීනමකසෙ වනෙ;
පාවිසුං ගිරිදුග්ගානි, නදීනං පභවානි ච.

133.

‘‘සරභෙ ච ගතෙ දිස්වා, අජා ච විභවං ගතා;
කිසො ච විවණ්ණො චාසි, පණ්ඩුරොගී ච බ්‍රාහ්මණො.

134.

‘‘එවං යො සං නිරංකත්වා, ආගන්තුං කුරුතෙ පියං;
සො එකො බහු සොචති, ධූමකාරීව බ්‍රාහ්මණො’’ති.

තත්ථ **පහූතෙජොති** පහූතඉන්ධනො. **ධූමං අකාසීති** මක්ඛිකපරිපන්ථහරණත්ථාය අග්ගිඤ්ච ධූමඤ්ච අකාසි. **වාසෙට්ඨොති** තස්ස ගොත්තං. **අතන්දිතොති** අනලසො හුත්වා. **තංධූමගන්ධෙනාති** තෙන ධූමගන්ධෙන. **සරභාති** සරභමිගා. **මකසඩ්ඩිතාති** මකසෙහි උපද්දුතා පීළිතා. සෙසමක්ඛිකාපි මකසග්ගහණෙනෙව ගහිතා. **වස්සාවාසන්ති** වස්සාරත්තවාසං වසිංසු. **මනං කත්වාති** සිනෙහං උප්පාදෙත්වා. **නාවබුජ්ඣථාති** අරඤ්ඤතො චරිත්වා වජං ආගච්ඡන්තී චෙව වජතො අරඤ්ඤං ගච්ඡන්තී ච ‘‘එත්තකා ආගතා, එත්තකා අනාගතා’’ති න ජානාති. **තස්ස තා විනසුන්ති** තස්ස තා එවං අපච්චවෙක්ඛන්තස්ස සීහපරිපන්ථාදිතො අරක්ඛියමානා අජා සීහපරිපන්ථාදීහි විනස්සිංසු, සබ්බාව විනට්ඨා.

නදීනං පභවානි චාති පබ්බතෙය්‍යානං නදීනං පභවට්ඨානානි ච පවිට්ඨා. **විභවන්ති** අභාවං. අජා ච විනාසං පත්තා දිස්වා ජානිත්වා. **කිසො ච විවණ්ණොති** ඛීරාදිදායිකා අජා පහාය සරභෙ සඞ්ගණ්හිත්වා තෙපි අපස්සන්තො උභතො පරිහීනො සොකාභිභූතො කිසො චෙව දුබ්බණ්ණො ච අහොසි. **එවං යො සං නිරංකත්වාති** එවං මහාරාජ, යො සකං පොරාණං අජ්ඣත්තිකං ජනං නීහරිත්වා පහාය කිස්මිඤ්චි අගණෙත්වා ආගන්තුකං පියං කරොති, **සො** තුම්හාදිසො **එකො බහු සොචති,** අයං තෙ මයා දස්සිතො ධූමකාරී බ්‍රාහ්මණො විය බහු සොචතීති.

එවං මහාසත්තො රාජානං සඤ්ඤාපෙන්තො කථෙසි. සොපි සඤ්ඤත්තං ගන්ත්වා තස්ස පසීදිත්වා බහුං ධනං අදාසි. තතො පට්ඨාය ච අජ්ඣත්තිකසඞ්ගහමෙව කරොන්තො දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා සග්ගපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා කොරබ්‍යරාජා ආනන්දො අහොසි, ධූමකාරී පසෙනදිකොසලො, විධුරපණ්ඩිතො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

ධූමකාරිජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[414] 9. ජාගරජාතකවණ්ණනා

කොධ ජාගරතං සුත්තොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං උපාසකං ආරබ්භ කථෙසි. සො හි සොතාපන්නො අරියසාවකො

සාවත්ථිතො සකටසත්ථෙන සද්ධිං කන්තාරමග්ගං පටිපජ්ජි. සත්ථවාහො තත්ථ එකස්මිං උදකඵාසුකට්ඨානෙ පඤ්ච සකටසතානි මොචෙත්වා ඛාදනීයභොජනීයං සංවිදහිත්වා වාසං උපගච්ඡි. තෙ මනුස්සා තත්ථ තත්ථ නිපජ්ජිත්වා සුපිංසු, උපාසකො පන සත්ථවාහස්ස සන්තිකෙ එකස්මිං රුක්ඛමූලෙ චඞ්කමං අධිට්ඨාසි. අථ නං සත්ථං විලුම්පිතුකාමා පඤ්චසතා චොරා නානාවුධානි ගහෙත්වා සත්ථං පරිවාරෙත්වා අට්ඨංසු. තෙ තං උපාසකං චඞ්කමන්තං දිස්වා ''ඉමස්ස නිද්දායනකාලෙ විලුම්පිස්සාමා''ති තත්ථ තත්ථ අට්ඨංසු, සොපි තියාමරත්තිං චඞ්කමියෙව. චොරා පච්චූසසමයෙ ගහිතගහිතා පාසාණමුග්ගරාදයො ඡඩ්ඩෙත්වා ''භො සත්ථවාහ, ඉමං අප්පමාදෙන ජග්ගන්තං පුරිසං නිස්සාය ජීවිතං ලභිත්වා තව සන්තකස්ස සාමිකො ජාතො, එතස්ස සක්කාරං කරෙය්‍යාසී''ති වත්වා පක්කමිංසු. මනුස්සා කාලස්සෙව වුට්ඨාය තෙහි ඡඩ්ඩිතපාසාණමුග්ගරාදයො දිස්වා ''ඉමං නිස්සාය අම්හෙහි ජීවිතං ලද්ධ''න්ති උපාසකස්ස සක්කාරං අකංසු. උපාසකොපි ඉච්ඡිතට්ඨානං ගන්ත්වා කතකිච්චො පුන සාවත්ථිං ආගන්ත්වා ජෙතවනං ගන්ත්වා තථාගතං පූජෙත්වා වන්දිත්වා නිසින්නො ''කිං, උපාසක, න පඤ්ඤායසී''ති වුත්තෙ තමත්ථං ආරොචෙසි. සත්ථා ''න ඛො, උපාසක, ත්වංයෙව අනිද්දායිත්වා ජග්ගන්තො විසෙසං ලභි, පොරාණකපණ්ඩිතාපි ජග්ගන්තා විසෙසං ගුණං ලභිංසූ''ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා පච්චාගන්ත්වා අගාරමජ්ඣෙ වසන්තො අපරභාගෙ නික්ඛමිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා න චිරස්සෙව ඣානාභිඤ්ඤං නිබ්බත්තෙත්වා හිමවන්තපදෙසෙ ඨානචඞ්කමිරියාපථො හුත්වා වසන්තො නිද්දං අනුපගන්ත්වා සබ්බරත්තිං චඞ්කමති. අථස්ස චඞ්කමනකොටියං නිබ්බත්තරුක්ඛදෙවතා තුස්සිත්වා රුක්ඛවිටපෙ ඨත්වා පඤ්හං පුච්ඡන්තී පඨමං ගාථමාහ –

135.

''කොධ ජාගරතං සුත්තො, කොධ සුත්තෙසු ජාගරො;

කො මමෙතං විජානාති, කො තං පටිභණාති මෙ''ති.

තත්ථ **කොධාති** කො ඉධ. **කො මමෙතන්ති** කො මම එතං පඤ්හං විජානාති. **කො තං පටිභණාති මෙති** එතං මයා පුට්ඨං පඤ්හං මය්හං කො පටිභණාති, කො බ්‍යාකරිතුං සක්ඛිස්සතීති පුච්ඡති.

බොධිසත්තො තස්සා වචනං සුත්වා –

136.

''අහං ජාගරතං සුත්තො, අහං සුත්තෙසු ජාගරො;

අහමෙතං විජානාමි, අහං පටිභණාමි තෙ''ති. –

ඉමං ගාථං වත්වා පුන තාය –

137.

''කථං ජාගරතං සුත්තො, කථං සුත්තෙසු ජාගරො;
කථං එතං විජානාසි, කථං පටිභණාසි මෙ''ති. –

ඉමං ගාථං පුට්ඨො තමත්ථං බ්‍යාකරොන්තො –

138.

''යෙ ධම්මං නප්පජානන්ති, සංයමොති දමොති ච;
තෙසු සුප්පමානෙසු, අහං ජග්ගාමි දෙවතෙ.

139.

''යෙසං රාගො ච දොසො ච, අවිජ්ජා ච විරාජිතා;
තෙසු ජාගරමානෙසු, අහං සුත්තොස්මි දෙවතෙ.

140.

''එවං ජාගරතං සුත්තො, එවං සුත්තෙසු ජාගරො;
එවමෙතං විජානාමි, එවං පටිභණාමි තෙ''ති. – ඉමා ගාථා ආහ;

තත්ථ **කථං ජාගරතං සුත්තොති** කථං ත්වං ජාගරතං සත්තානං අන්තරෙ සුත්තො නාම හොසි. එස නයො සබ්බත්ථ. **යෙ ධම්මන්ති** යෙ සත්තා නවවිධං ලොකුත්තරධම්මං න පජානන්ති. **සංයමොති දමොති චාති** ''අයං සංයමො, අයං දමො''ති එවඤ්ච යෙ මග්ගෙන ආගතං සීලඤ්චෙව ඉන්ද්‍රියසංවරඤ්ච න ජානන්ති. ඉන්ද්‍රියසංවරො හි මනච්ඡට්ඨානං ඉන්ද්‍රියානං දමනතො ''දමො''ති වුච්චති. **තෙසු සුප්පමානෙසූති** තෙසු කිලෙසනිද්දාවසෙන සුපන්තෙසු සත්තෙසු අහං අප්පමාදවසෙන ජග්ගාමි.

''යෙසං රාගො චා''ති ගාථාය යෙසං මහාඛීණාසවානං පදසතෙන නිද්දිට්ඨදියඩ්ඪසහස්සතණ්හාලොභසඞ්ඛාතො රාගො ච නවආඝාතවත්ථුසමුට්ඨානො දොසො ච දුක්ඛාදීසු අට්ඨසු වත්ථූසු අඤ්ඤාණභූතා අවිජ්ජා චාති ඉමෙ කිලෙසා විරාජිතා පහීනා, තෙසු අරියෙසු සබ්බාකාරෙන ජාගරමානෙසු තෙ උපාදාය අහං සුත්තො නාම දෙවතෙති අත්ථො. **එවං ජාගරතන්ති** එවං දෙවතෙ අහං ඉමිනා කාරණෙන ජාගරතං සුත්තො නාමාති. එස නයො සබ්බපදෙසු.

එවං මහාසත්තෙන පඤ්හෙ කථිතෙ තුට්ඨා දෙවතා තස්ස ථුතිං කරොන්තී ඔසානගාථමාහ –

141.

‘‘සාධු ජාගරතං සුත්තො, සාධු සුත්තෙසු ජාගරො;
සාධු මෙතං විජානාසි, සාධු පටිභණාසි මෙ’’ති.

තත්ථ **සාධූති** භද්දකං කත්වා ත්වං ඉමං පඤ්හං කථෙසි, මයම්පි නං එවමෙව කථෙමාති. එවං සා බොධිසත්තස්ස ථුතිං කත්වා අත්තනො විමානමෙව පාවිසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා දෙවධීතා උප්පලවණ්ණා අහොසි, තාපසො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

ජාගරජාතකවණ්ණනා නවමා.

[415] 10. *කුම්මාසපිණ්ඩිජාතකවණ්ණනා*

න කිරත්ථීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො මල්ලිකං දෙවිං ආරබ්භ කථෙසි. සා හි සාවත්ථියං එකස්ස මාලාකාරජෙට්ඨකස්ස ධීතා උත්තමරූපධරා මහාපුඤ්ඤා සොළසවස්සිකකාලෙ එකදිවසං කුමාරිකාහි සද්ධිං පුප්ඵාරාමං ගච්ඡන්තී තයො කුම්මාසපිණ්ඩෙ ගහෙත්වා පුප්ඵපච්ඡියං ඨපෙත්වා ගච්ඡති. සා නගරතො නික්ඛමනකාලෙ භගවන්තං සරීරප්පභං විස්සජ්ජෙත්වා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතං නගරං පවිසන්තං දිස්වා තයො කුම්මාසපිණ්ඩෙ උපනාමෙසි. සත්ථා චතුමහාරාජදත්තියං පත්තං උපනෙත්වා පටිග්ගහෙසි. සාපි තථාගතස්ස පාදෙ සිරසා වන්දිත්වා බුද්ධාරම්මණං පීතිං ගහෙත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. සත්ථා තං ඔලොකෙත්වා සිතං පාත්වාකාසි. ආයස්මා ආනන්දො ‘‘කො නු ඛො, භන්තෙ, හෙතු කො පච්චයො තථාගතස්ස සිතකරණෙ’’ති භගවන්තං පුච්ඡි. අථස්ස සත්ථා ‘‘ආනන්ද, අයං කුමාරිකා ඉමෙසං කුම්මාසපිණ්ඩානං ඵලෙන අජ්ජෙව කොසලරඤ්ඤො අග්ගමහෙසී භවිස්සතී’’ති සිතකාරණං කථෙසි.

කුමාරිකාපි පුප්ඵාරාමං ගතා. තං දිවසමෙව කොසලරාජා අජාතසත්තුනා සද්ධිං යුජ්ඣන්තො යුද්ධපරාජිතො පලායිත්වා අස්සං අභිරුය්හ ආගච්ඡන්තො තස්සා ගීතසද්දං සුත්වා පටිබද්ධචිත්තො අස්සං තං ආරාමාභිමුඛං පෙසෙසි. පුඤ්ඤසම්පන්නා කුමාරිකා රාජානං දිස්වා අපලායිත්වාව ආගන්ත්වා අස්සස්ස නාසරජ්ජුයා ගණ්හි, රාජා අස්සපිට්ඨියං නිසින්නොව ‘‘සසාමිකාසි, අසාමිකාසී’’ති පුච්ඡිත්වා අසාමිකභාවං ඤත්වා අස්සා ඔරුය්හ වාතාතපකිලන්තො තස්සා අඞ්කෙ නිපන්නො මුහුත්තං විස්සමිත්වා තං අස්සපිට්ඨියං නිසීදාපෙත්වා බලකායපරිවුතො නගරං පවිසිත්වා අත්තනො කුලඝරං පෙසෙත්වා සායන්හසමයෙ යානං පහිණිත්වා මහන්තෙන සක්කාරසම්මානෙන කුලඝරතො ආහරාපෙත්වා රතනරාසිම්හි ඨපෙත්වා අභිසෙකං දත්වා අග්ගමහෙසිං අකාසි. තතො පට්ඨාය ච සා රඤ්ඤො පියා අහොසි මනාපා, පුබ්බුට්ඨායිකාදීහි පඤ්චහි කල්යාණධම්මෙහි සමන්නාගතා පතිදෙවතා, බුද්ධානම්පි වල්ලභා අහොසි.

තස්සා සත්ථු තයො කුම්මාසපිණ්ඩෙ දත්වා තං සම්පත්තිං අධිගතභාවො සකලනගරං පත්ථරිත්වා ගතො.

අථෙකදිවසං ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ''ආවුසො, මල්ලිකා දෙවී බුද්ධානං තයො කුම්මාසපිණ්ඩෙ දත්වා තෙසං ඵලෙන තං දිවසඤ්ඤෙව අභිසෙකං පත්තා, අහො බුද්ධානං මහාගුණතා''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''අනච්ඡරියං, භික්ඛවෙ, මල්ලිකාය එකස්ස සබ්බඤ්ඤුබුද්ධස්ස තයො කුම්මාසපිණ්ඩෙ දත්වා කොසලරඤ්ඤො අග්ගමහෙසිභාවාධිගමො. කස්මා? බුද්ධානං ගුණමහන්තතාය. පොරාණකපණ්ඩිතා පන පච්චෙකබුද්ධානං අලොණකං අස්නෙහං අඵාණිතං කුම්මාසං දත්වා තස්ස ඵලෙන දුතියෙ අත්තභාවෙ තියොජනසතිකෙ කාසිරට්ඨෙ රජ්ජසිරිං පාපුණිංසූ''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො එකස්මිං දලිද්දකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො එකං සෙට්ඨිං නිස්සාය භතියා කම්මං කරොන්තො ජීවිකං කප්පෙසි. සො එකදිවසං ''පාතරාසත්ථාය මෙ භවිස්සතී''ති අන්තරාපණතො චත්තාරො කුම්මාසපිණ්ඩෙ ගහෙත්වා කම්මන්තං ගච්ඡන්තො චත්තාරො පච්චෙකබුද්ධෙ භික්ඛාචාරත්ථාය බාරාණසිනගරාභිමුඛෙ ආගච්ඡන්තෙ දිස්වා ''ඉමෙ භික්ඛං සන්ධාය බාරාණසිං ගච්ඡන්ති, මය්හම්පිමෙ චත්තාරො කුම්මාසපිණ්ඩා අත්ථි, යංනූනාහං ඉමෙ ඉමෙසං දදෙය්‍ය''න්ති චින්තෙත්වා තෙ උපසංකමිත්වා වන්දිත්වා ''භන්තෙ, ඉමෙ මෙ හත්ථෙ චත්තාරො කුම්මාසපිණ්ඩා, අහං ඉමෙ තුම්හාකං දදාමි, සාධු මෙ, භන්තෙ, පටිග්ගණ්හථ, එවමිදං පුඤ්ඤං මය්හං භවිස්සති දීඝරත්තං හිතාය සුඛායා''ති වත්වා තෙසං අධිවාසනං විදිත්වා වාලිකං උස්සාපෙත්වා චත්තාරි ආසනානි පඤ්ඤපෙත්වා තෙසං උපරි සාඛාභඞ්ගං අත්ථරිත්වා පච්චෙකබුද්ධෙ පටිපාටියා නිසීදාපෙත්වා පණ්ණපුටෙන උදකං ආහරිත්වා දක්ඛිණොදකං පාතෙත්වා චතූසු පත්තෙසු චත්තාරො කුම්මාසපිණ්ඩෙ පතිට්ඨාපෙත්වා වන්දිත්වා ''භන්තෙ, එතෙසං නිස්සන්දෙන දලිද්දගෙහෙ නිබ්බත්ති නාම මා හොතු, සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණප්පටිවෙධස්ස පච්චයො හොතූ''ති ආහ. පච්චෙකබුද්ධා පරිභුඤ්ජිංසු, පරිභොගාවසානෙ අනුමොදනං කත්වා උප්පතිත්වා නන්දමූලකපබ්භාරමෙව අගමංසු.

බොධිසත්තො අඤ්ජලිං පග්ගය්හ පච්චෙකබුද්ධගතං පීතිං ගහෙත්වා තෙසු චක්ඛුපථං අතීතෙසු අත්තනො කම්මන්තං ගන්ත්වා යාවතායුකං දානං අනුස්සරිත්වා කාලං කත්වා තස්ස ඵලෙන බාරාණසිරඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්ති, බ්‍රහ්මදත්තකුමාරොතිස්ස නාමං අකංසු. සො අත්තනො පදසා ගමනකාලතො පට්ඨාය ''අහං ඉමස්මිංයෙව නගරෙ භතකො හුත්වා කම්මන්තං ගච්ඡන්තො පච්චෙකබුද්ධානං චත්තාරො කුම්මාසපිණ්ඩෙ දත්වා තස්ස දානස්ස ඵලෙන ඉධ නිබ්බත්තො''ති පසන්නාදාසෙ මුඛනිමිත්තං විය

සබ්බං පුරිමජාතිකිරියං ජාතිස්සරඤාණෙන පාකටං කත්වා පස්සි. සො වයප්පත්තො තක්කසිලායං ගන්ත්වා සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා පච්චාගන්ත්වා සික්ඛිතසිප්පං පිතු දස්සෙත්වා තුට්ඨෙන පිතරා ඔපරජ්ජෙ පතිට්ඨාපිතො, අපරභාගෙ පිතු අච්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨාසි. අථස්ස උත්තමරූපධරං කොසලරඤ්ඤො ධීතරං ආනෙත්වා අග්ගමහෙසිං අකංසු, ඡත්තමඞ්ගලදිවසෙ පනස්ස සකලනගරං දෙවනගරං විය අලඞ්කරිංසු.

සො නගරං පදක්ඛිණං කත්වා අලඞ්කතපාසාදං අභිරුහිත්වා මහාතලමජ්ඣෙ සමුස්සිතසෙතච්ඡත්තං පල්ලඞ්කං අභිරුය්හ නිසින්නො පරිවාරෙත්වා ඨිතෙ එකතො අමච්චෙ, එකතො බ්‍රාහ්මණගහපතිආදයො නානාවිභවෙ සිරිවිලාසසමුජ්ජලෙ, එකතො නානාවිධපණ්ණාකාරහත්ථෙ නාගරමනුස්සෙ, එකතො අලඞ්කතදෙවච්ඡරසඞ්ඝං විය සොළසසහස්සසඞ්ඛං නාටකිත්ථිගණන්ති ඉමං අතිමනොරමං සිරිවිභවං ඔලොකෙන්තො අත්තනො පුබ්බකම්මං අනුස්සරිත්වා ‘‘ඉදං සුවණ්ණපිණ්ඩිකං කඤ්චනමාලං සෙතච්ඡත්තං, ඉමානි ච අනෙකසහස්සානි හත්ථිවාහනඅස්සවාහනරථවාහනානි, මණිමුත්තාදිපූරිතා සාරගබ්භා, නානාවිධධඤ්ඤපූරිතා මහාපථවී, දෙවච්ඡරපටිභාගා නාරියො චාති සබ්බොපෙස මය්හං සිරිවිභවො න අඤ්ඤස්ස සන්තකො, චතුන්නං පච්චෙකබුද්ධානං දින්නස්ස චතුකුම්මාසපිණ්ඩදානස්සෙව සන්තකො, තෙ නිස්සාය මයා එස ලද්ධො’’ති පච්චෙකබුද්ධානං ගුණං අනුස්සරිත්වා අත්තනො කම්මං පාකටං අකාසි. තස්ස තං අනුස්සරන්තස්ස සකලසරීරං පීතියා පූරි. සො පීතියා තෙමිතහදයො මහාජනස්ස මජ්ඣෙ උදානගීතං ගායන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

142.

‘‘න කිරත්ථි අනොමදස්සිසු, පාරිචරියා බුද්ධෙසු අප්පිකා;
සුක්ඛාය අලොණිකාය ච, පස්ස ඵලං කුම්මාසපිණ්ඩියා.

143.

‘‘හත්ථිගවාස්සා චිමෙ බහූ, ධනධඤ්ඤං පථවී ච කෙවලා;
නාරියො චිමා අච්ඡරූපමා, පස්ස ඵලං කුම්මාසපිණ්ඩියා’’ති.

තත්ථ **අනොමදස්සිසූති** අනොමස්ස අලාමකස්ස පච්චෙකබොධිඤාණස්ස දිට්ඨත්තා පච්චෙකබුද්ධා අනොමදස්සිනො නාම. **පාරිචරියාති** අභිවාදනපච්චුට්ඨානඤ්ජලිකම්මාදිභෙදා සාමීචිකිරියාපි, සම්පත්තෙ දිස්වා අත්තනො සන්තකං අප්පං වා බහුං වා ලූඛං වා පණීතං වා දෙය්‍යධම්මං චිත්තං පසාදෙත්වා ගුණං සල්ලක්ඛෙත්වා තිස්සො චෙතනා විසොධෙත්වා ඵලං සද්දහිත්වා පරිච්චජනකිරියාපි. **බුද්ධෙසූති** පච්චෙකබුද්ධෙසු. **අප්පිකාති** මන්දා පරිත්තා නාම නත්ථි කිර. **සුක්ඛායාති** නිස්නෙහාය. **අලොණිකායාති** ඵාණිතවිරහිතාය. නිප්ඵාණිතත්තා හි සා

‘‘අලොණිකා’’ති වුත්තා. **කුම්මාසපිණ්ඩියාති** චත්තාරො කුම්මාසපිණ්ඩෙ එකතො කත්වා ගහිතං කුම්මාසං සන්ධාය එවමාහ. ගුණවන්තානං සමණබ්‍රාහ්මණානං ගුණං සල්ලක්ඛෙත්වා චිත්තං පසාදෙත්වා ඵලුප්පත්තිං පාටිකඞ්ඛමානානං තිස්සො චෙතනා විසොධෙත්වා දින්නපදක්ඛිණා අප්පිකා නාම නත්ථි, නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ මහාසම්පත්තිමෙව දෙතීති වුත්තං හොති. හොති චෙත්ථ –

‘‘නත්ථි චිත්තෙ පසන්නම්හි, අප්පිකා නාම දක්ඛිණා;
තථාගතෙ වා සම්බුද්ධෙ, අථ වා තස්ස සාවකෙ.

‘‘තිට්ඨන්තෙ නිබ්බුතෙ චාපි, සමෙ චිත්තෙ සමං ඵලං;
චෙතොපණිධිහෙතු හි, සත්තා ගච්ඡන්ති සුග්ගති’’න්ති. (වි. ව. 804, 806);

ඉමස්ස පනත්ථස්ස දීපනත්ථාය –

‘‘ඛීරොදනං අහමදාසිං, භික්ඛුනො පිණ්ඩාය චරන්තස්ස; (වි. ව. 413);
තස්සා මෙ පස්ස විමානං, අච්ඡරා කාමවණ්ණිනීහමස්මි. (වි. ව. 334);

‘‘අච්ඡරාසහස්සස්සාහං, පවරා පස්ස පුඤ්ඤානං විපාකං;
තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො, තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති.

‘‘උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා;
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා, වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති. (වි. ව. 334-336) –

එවමාදීනි විමානවත්ථූනි ආහරිතබ්බානි.

ධනධඤ්ඤන්ති මුත්තාදිධනඤ්ච සත්ත ධඤ්ඤානි ච. **පථවී ච කෙවලාති** සකලා චෙසා මහාපථවීති සකලපථවිං හත්ථගතං මඤ්ඤමානො වදති. **පස්ස ඵලං කුම්මාසපිණ්ඩියාති** අත්තනො දානඵලං අත්තනාව දස්සෙන්තො එවමාහ. දානඵලං කිර බොධිසත්තා ච සබ්බඤ්ඤුබුද්ධායෙව ච ජානන්ති. තෙනෙව සත්ථා ඉතිවුත්තකෙ සුත්තන්තං කථෙන්තො –

‘‘එවඤ්චෙ, භික්ඛවෙ, සත්තා ජානෙය්‍යුං දානසංවිභාගස්ස විපාකං, යථාහං ජානාමි, න අදත්වා භුඤ්ජෙය්‍යුං, න ච නෙසං මච්ඡෙරමලං චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨෙය්‍ය. යොපි නෙසං අස්ස චරිමො ආලොපො චරිමං කබළං, තතොපි න අසංවිභජිත්වා භුඤ්ජෙය්‍යුං, සචෙ නෙසං පටිග්ගාහකා අස්සු. යස්මා ච ඛො, භික්ඛවෙ, සත්තා න එවං ජානන්ති

දානසංවිභාගස්ස විපාකං, යථාහං ජානාමි, තස්මා අදත්වා භුඤ්ජන්ති, මච්ඡෙරමලඤ්ච නෙසං චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨතී''ති (ඉතිවු. 26).

බොධිසත්තොපි අත්තනො ඡත්තමඞ්ගලදිවසෙ සඤ්ජාතපීතිපාමොජ්ජො ඉමාහි ද්වීහි ගාථාහි උදානගීතං ගායි. තතො පට්ඨාය ''රඤ්ඤො පියගීත''න්ති බොධිසත්තස්ස නාටකිත්ථියො ච සෙසනාටකගන්ධබ්බාදයොපි ච අන්තෙපුරජනොපි අන්තොනගරවාසිනොපි බහිනගරවාසිනොපි පානාගාරෙසුපි අමච්චමණ්ඩලෙසුපි ''අම්හාකං රඤ්ඤො පියගීත''න්ති තදෙව ගීතං ගායන්ති. එවං අද්ධානෙ ගතෙ අග්ගමහෙසී තස්ස ගීතස්ස අත්ථං ජානිතුකාමා අහොසි, මහාසත්තං පන පුච්ඡිතුං න විසහති. අථස්සා එකස්මිං ගුණෙ පසීදිත්වා එකදිවසං රාජා ''භද්දෙ, වරං තෙ දස්සාමි, වරං ගණ්හාහී''ති ආහ. ''සාධු, දෙව, ගණ්හාමී''ති. ''හත්ථිඅස්සාදීසු තෙ කිං දම්මී''ති? ''දෙව, තුම්හෙ නිස්සාය මය්හං න කිඤ්චි නත්ථි, න මෙ එතෙහි අත්ථො, සචෙ පන දාතුකාමාත්ථ, තුම්හාකං ගීතස්ස අත්ථං කථෙත්වා දෙථා''ති. ''භද්දෙ, කො තෙ ඉමිනා වරෙන අත්ථො, අඤ්ඤං ගණ්හාහී''ති. ''දෙව, අඤ්ඤෙන මෙ අත්ථො නත්ථි, එතදෙව ගණ්හාමී''ති. ''සාධු භද්දෙ, කථෙස්සාමි, තුය්හං පන එකිකාය රහො න කථෙස්සාමි, ද්වාදසයොජනිකාය බාරාණසියා භෙරිං චරාපෙත්වා රාජද්වාරෙ රතනමණ්ඩපං කාරෙත්වා රතනපල්ලඞ්කං පඤ්ඤාපෙත්වා අමච්චබ්‍රාහ්මණාදීහි ච නාගරෙහි චෙව සොළසහි ඉත්ථිසහස්සෙහි ච පරිවුතො තෙසං මජ්ඣෙ රතනපල්ලඞ්කෙ නිසීදිත්වා කථෙස්සාමී''ති. සා ''සාධු, දෙවා''ති සම්පටිච්ඡි.

රාජා තථා කාරෙත්වා අමරගණපරිවුතො සක්කො දෙවරාජා විය මහාජනකායපරිවුතො රතනපල්ලඞ්කෙ නිසීදි. දෙවීපි සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතා කඤ්චනභද්දපීඨං අත්ථරිත්වා එකමන්තෙ අක්ඛිකොටියා ඔලොකෙත්වා තථාරූපෙ ඨානෙ නිසීදිත්වා ''දෙව, තුම්හාකං තුස්සිත්වා ගායනමඞ්ගලගීතස්ස තාව මෙ අත්ථං ගගනතලෙ පුණ්ණචන්දං උට්ඨාපෙන්තො විය පාකටං කත්වා කථෙථා''ති වත්වා තතියං ගාථමාහ –

144.

''අභික්ඛණං රාජකුඤ්ජර, ගාථා භාසසි කොසලාධිප;
පුච්ඡාමි තං රට්ඨවඩ්ඪන, බාළ්හං පීතිමනො පභාසසී''ති.

තත්ථ **කොසලාධිපාති** න සො කොසලරට්ඨාධිපො, කුසලෙ පන ධම්මෙ අධිපතිං කත්වා විහරති, තෙන නං ආලපන්තී එවමාහ, කුසලාධිප කුසලජ්ඣාසයාති අත්ථො. **බාළ්හං පීතිමනො පභාසසීති** අතිවිය පීතියුත්තචිත්තො හුත්වා භාසසි, තස්මා කථෙථ තාව මෙ එතාසං ගාථානං අත්ථන්ති.

අථස්ස ගාථානමත්ථං ආවි කරොන්තො මහාසත්තො චතස්සො ගාථා අභාසි –

145.

‘‘ඉමස්මිංයෙව නගරෙ, කුලෙ අඤ්ඤතරෙ අහුං;
පරකම්මකරො ආසිං, භතකො සීලසංවුතො.

146.

‘‘කම්මාය නික්ඛමන්තොහං, චතුරො සමණෙද්දසං;
ආචාරසීලසම්පන්නෙ, සීතිභූතෙ අනාසවෙ.

147.

‘‘තෙසු චිත්තං පසාදෙත්වා, නිසීදෙත්වා පණ්ණසන්ථතෙ;
අදං බුද්ධානං කුම්මාසං, පසන්නො සෙහි පාණිහි.

148.

‘‘තස්ස කම්මස්ස කුසලස්ස, ඉදං මෙ එදිසං ඵලං;
අනුභොමි ඉදං රජ්ජං, ඵීතං ධරණිමුත්තම’’න්ති.

තත්ථ **කුලෙ අඤ්ඤතරෙති** නාමෙන වා ගොත්තෙන වා අපාකටෙ එකස්මිංයෙව කුලෙ. **අහුන්ති** නිබ්බත්තිං. **පරකම්මකරො ආසින්ති** තස්මිං කුලෙ ජාතොවාහං දලිද්දතාය පරස්ස කම්මං කත්වා ජීවිකං කප්පෙන්තො පරකම්මකරො ආසිං. **භතකොති** පරවෙතනභතො. **සීලසංවුතොති** පඤ්චසීලසංවරෙ ඨිතො, භතියා ජීවන්තොපි දුස්සීල්‍යං පහාය සීලසම්පන්නොව අහොසින්ති දීපෙති. **කම්මාය නික්ඛමන්තොහන්ති** තං දිවසං කත්තබ්බකිච්චස්ස කරණත්ථාය නික්ඛන්තො අහං. **චතුරො සමණෙද්දසන්ති** භද්දෙ, අහං නගරා නික්ඛම්ම මහාමග්ගං ආරුය්හ අත්තනො කම්මභූමිං ගච්ඡන්තො භික්ඛාය බාරාණසිනගරං පවිසන්තෙ සමිතපාපෙ චත්තාරො පබ්බජිතෙ අද්දසං. **ආචාරසීලසම්පන්නෙති** එකවීසතියා අනෙසනාහි ජීවිකකප්පනං අනාචාරො නාම, තස්ස පටිපක්ඛෙන ආචාරෙන චෙව මග්ගඵලෙහි ආගතෙන සීලෙන ච සමන්නාගතෙ. **සීතිභූතෙති** රාගාදිපරිළාහවූපසමෙන චෙව එකාදසඅග්ගිනිබ්බාපනෙන ච සීතිභාවප්පත්තෙ. **අනාසවෙති** කාමාසවාදිවිරහිතෙ. **නිසීදෙත්වාති** වාලිකාසනානං උපරි සන්ථතෙ පණ්ණසන්ථරෙ නිසීදාපෙත්වා. සන්ථරො හි ඉධ සන්ථතොති වුත්තො. **අදන්ති** නෙසං උදකං දත්වා සක්කච්චං සකෙහි හත්ථෙහි කුම්මාසං අදාසිං. **කුසලස්සාති** ආරොග්‍යානවජ්ජට්ඨෙන කුසලස්ස. **ඵලන්ති** තස්ස නිස්සන්දඵලං. **ඵීතන්ති** සබ්බසම්පත්තිඵුල්ලිතං.

එවඤ්ච මහාසත්තස්ස අත්තනො කම්මඵලං විත්ථාරෙත්වා කථෙන්තස්ස සුත්වා දෙවී පසන්නමනා ‘‘සචෙ, මහාරාජ, එවං පච්චක්ඛතො

දානඵලං ජානාථ, ඉතො දානි පට්ඨාය එකං හත්තපිණ්ඩං ලභිත්වා ධම්මිකසමණබ්‍රාහ්මණානං දත්වාව පරිභුඤ්ජෙය්‍යාථා''ති බොධිසත්තස්ස ථුතිං කරොන්තී –

149.

''දදං භුඤ්ජ මා ච පමාදො, චක්කං වත්තය කොසලාධිප;
මා රාජ අධම්මිකො අහු, ධම්මං පාලය කොසලාධිපා''ති. – ඉමං ගාථමාහ;

තත්ථ **දදං භුඤ්ජාති** අඤ්ඤෙසං දත්වාව අත්තනා භුඤ්ජ. **මා ච පමාදොති** දානාදීසු පුඤ්ඤෙසු මා පමජ්ජි. **චක්කං වත්තය කොසලාධිපාති** කුසලජ්ඣාසය, මහාරාජ, පතිරූපදෙසවාසාදිකං චතුබ්බිධං ධම්මචක්කං පවත්තෙහි. පකතිරථො හි ද්වීහි චක්කෙහි ගච්ඡති, අයං පන කායො ඉමෙහි චතූහි චක්කෙහි දෙවලොකං ගච්ඡති, තෙන තෙ ''ධම්මචක්ක''න්ති සඞ්ඛ්‍යං ගතා, තං ත්වං චක්කං පවත්තෙහි. **අධම්මිකොති** යථා අඤ්ඤෙ ඡන්දාගතිං ගච්ඡන්තා ලොකං උච්ඡුයන්තෙ පීළෙත්වා විය ධනමෙව සංකඩ්ඪන්තා අධම්මිකා හොන්ති, තථා ත්වං මා අධම්මිකො අහු. **ධම්මං පාලයාති** –

''දානං සීලං පරිච්චාගං, අජ්ජවං මද්දවං තපං;
අක්කොධං අවිහිංසඤ්ච, ඛන්තිඤ්ච අවිරොධන''න්ති. (ජා. 2.21.176) –

ඉමං පන දසවිධං රාජධම්මමෙව පාලය රක්ඛ, මා පරිච්චජි.

මහාසත්තො තස්සා වචනං සම්පටිච්ඡන්තො –

150.

''සොහං තදෙව පුනප්පුනං, වටුමං ආචරිස්සාමි සොභනෙ;
අරියාචරිතං සුකොසලෙ, අරහන්තො මෙ මනාපාව පස්සිතු''න්ති. – ගාථමාහ;

තත්ථ **වටුමන්ති** මග්ගං. **අරියාචරිතන්ති** අරියෙහි බුද්ධාදීහි ආචිණ්ණං. **සුකොසලෙති** සොභනෙ කොසලරඤ්ඤො ධීතෙති අත්ථො. **අරහන්තොති** කිලෙසෙහි ආරකත්තා, අරානඤ්ච අරීනඤ්ච හතත්තා, පච්චයානං අරහත්තා එවංලද්ධනාමා පච්චෙකබුද්ධා. ඉදං වුත්තං හොති – භද්දෙ, කොසලරාජධීතෙ සො අහං ''දානං මෙ දින්න''න්ති තිත්තිං අකත්වා පුනප්පුනං තදෙව අරියාචරිතං දානමග්ගං ආචරිස්සාමි. මය්හඤ්හි අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යත්තා අරහන්තො මනාපදස්සනා, චීවරාදීනි දාතුකාමතාය තෙයෙව පස්සිතුං ඉච්ඡාමීති.

එවඤ්ච පන වත්වා රාජා දෙවියා සම්පත්තිං ඔලොකෙත්වා ‘‘භද්දෙ, මයා තාව පුරිමභවෙ අත්තනො කුසලකම්මං විත්ථාරෙත්වා කථිතං, ඉමාසං පන නාරීනං මජ්ඣෙ රූපෙන වා ලීළාවිලාසෙන වා තයා සදිසී එකාපි නත්ථි, සා ත්වං කිං කම්මං කත්වා ඉමං සම්පත්තිං පටිලභී’’ති පුච්ඡන්තො පුන ගාථමාහ –

151.

‘‘දෙවී විය අච්ඡරූපමා, මජ්ඣෙ නාරිගණස්ස සොභසි;
කිං කම්මමකාසි භද්දකං, කෙනාසි වණ්ණවතී සුකොසලෙ’’ති.

තස්සත්ථො – භද්දෙ **සුකොසලෙ** කොසලරඤ්ඤො සුධීතෙ ත්වං රූපසම්පත්තියා **අච්ඡරූපමා** තිදසපුරෙ සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො අඤ්ඤතරා දෙවධීතා විය ඉමස්ස නාරීගණස්ස මජ්ඣෙ සොභසි, පුබ්බෙ කිං නාම **භද්දකං** කල්‍යාණකම්මං අකාසි, කෙනාසි කාරණෙන එවං වණ්ණවතී ජාතාති.

අථස්ස සා පුරිමභවෙ කල්‍යාණකම්මං කථෙන්තී සෙසගාථාද්වයමාහ –

152.

‘‘අම්බට්ඨකුලස්ස ඛත්තිය, දාස්‍යාහං පරපෙසියා අහුං;
සඤ්ඤතා ච ධම්මජීවිනී, සීලවතී ච අපාපදස්සනා.

153.

‘‘උද්ධටභත්තං අහං තදා, චරමානස්ස අදාසිං භික්ඛුනො;
විත්තා සුමනා සයං අහං, තස්ස කම්මස්ස ඵලං මමෙදිස’’න්ති.

සාපි කිර ජාතිස්සරාව අහොසි, තස්මා අත්තනො ජාතිස්සරඤාණෙන පරිච්ඡින්දිත්වාව කථෙසි.

තත්ථ **අම්බට්ඨකුලස්සාති** කුටුම්බියකුලස්ස. **දාස්‍යාහන්ති** දාසී අහං, ‘‘දාසාහ’’න්තිපි පාඨො. **පරපෙසියාති** පරෙහි තස්ස තස්ස කිච්චස්ස කරණත්ථාය පෙසිතබ්බා පෙසනකාරිකා. **සඤ්ඤතාති** දාසියො නාම දුස්සීලා හොන්ති, අහං පන තීහි ද්වාරෙහි සඤ්ඤතා සීලසම්පන්නා. **ධම්මජීවිනීති** පරවඤ්චනාදීනි අකත්වා ධම්මෙන සමෙන පවත්තිතජීවිකා. **සීලවතීති** ආචාරසම්පන්නා ගුණවතී. **අපාපදස්සනාති** කල්‍යාණදස්සනා පියධම්මා.

උද්ධටභත්තන්ති අත්තනො පත්තකොට්ඨාසවසෙන උද්ධරිත්වා ලද්ධභාගභත්තං. **භික්ඛුනොති** භින්නකිලෙසස්ස පච්චෙකබුද්ධස්ස. **විත්තා සුමනාති** තුට්ඨා සොමනස්සජාතා කම්මඵලං සද්දහන්තී. **තස්ස කම්මස්සාති** තස්ස එකභික්ඛාදානකම්මස්ස. ඉදං වුත්තං හොති – අහං, මහාරාජ, පුබ්බෙ සාවත්ථියං අඤ්ඤතරස්ස කුටුම්බියකුලස්ස දාසී හුත්වා අත්තනො

ලද්ධභාගභත්තං ආදාය නික්ඛමන්තී එකං පච්චෙකබුද්ධං පිණ්ඩාය චරන්තං දිස්වා අත්තනො තණ්හං මිලාපෙත්වා සද්ධාදිගුණසම්පන්නා කම්මඵලං සද්දහන්තී තස්ස තං භත්තං අදාසිං, සාහං යාවතායුකං ඨත්වා කාලං කත්වා තත්ථ සාවත්ථියං කොසලරඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්තිත්වා ඉදානි තව පාදෙ පරිචරමානා එවරූපං සම්පත්තිං අනුභවාමි, තස්ස මම කම්මස්ස ඉදමීදිසං ඵලන්ති. තත්ථ ගුණසම්පන්නානං දින්නදානස්ස මහප්ඵලභාවදස්සනත්ථං –

> ‘‘අග්ගතො වෙ පසන්නාන’’න්ති (ඉතිවු. 90) ච.
> ‘‘එස දෙවමනුස්සානං, සබ්බකාමදදො නිධී’’ති (ඛු. පා. 8.10) ච. –

ආදිගාථා විත්ථාරෙතබ්බා.

ඉති තෙ උභොපි අත්තනො පුරිමකම්මං විත්ථාරතො කථෙත්වා තතො පට්ඨාය චතූසු නගරද්වාරෙසු නගරමජ්ඣෙ නිවෙසනද්වාරෙති ඡ දානසාලායො කාරෙත්වා සකලජම්බුදීපං උන්නඞ්ගලං කත්වා මහාදානං පවත්තෙත්වා සීලං රක්ඛිත්වා උපොසථකම්මං කත්වා ජීවිතපරියොසානෙ සග්ගපරායණා අහෙසුං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා දෙවී රාහුලමාතා අහොසි, රාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කුම්මාසපිණ්ඩිජාතකවණ්ණනා දසමා.

[416] 11. පරන්තපජාතකවණ්ණනා

ආගමිස්සති මෙ පාපන්ති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස වධාය පරිසක්කනං ආරබ්භ කථෙසි. තදා හි ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘ආවුසො, දෙවදත්තො තථාගතස්ස මාරණත්ථමෙව පරිසක්කති, ධනුග්ගහෙ පයොජෙසි, සිලං පවිජ්ඣි, නාළාගිරිං විස්සජ්ජාපෙසි, තථාගතස්ස විනාසත්ථමෙව උපායං කරොතී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස මම වධාය පරිසක්කි, තාසමත්තම්පි පන කාතුං අසක්කොන්තො අත්තනාව දුක්ඛං අනුභොසී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි සික්ඛි, සබ්බරුතජානනමන්තං උග්ගණ්හි. සො ආචරියස්ස අනුයොගං දත්වා බාරාණසිං පච්චාගච්ඡි, පිතා තං ඔපරජ්ජෙ ඨපෙසි. කිඤ්චාපි ඔපරජ්ජෙ ඨපෙති, මාරාපෙතුකාමො පන නං හුත්වා දට්ඨුම්පි න ඉච්ඡි. අථෙකා සිඞ්ගාලී ද්වෙ පොතකෙ ගහෙත්වා රත්තිං මනුස්සෙසු

පටිසල්ලීනෙසු නිද්ධමනෙන නගරං පාවිසි. බොධිසත්තස්ස ච පාසාදෙ සයනගබ්භස්ස අවිදූරෙ එකා සාලා අත්ථි, තත්ථෙකො අද්ධිකමනුස්සො උපාහනා ඔමුඤ්චිත්වා පාදමූලෙ භූමියං ඨපෙත්වා එකස්මිං ඵලකෙ නිපජ්ජි, න තාව නිද්දායති. තදා සිඞ්ගාලියා පොතකා ජාතා විරවිංසු. අථ තෙසං මාතා ''තාතා, මා සද්දං කරිත්ථ, එතිස්සා සාලාය එකො මනුස්සො උපාහනා ඔමුඤ්චිත්වා භූමියං ඨපෙත්වා ඵලකෙ නිපන්නො න තාව නිද්දායති, එතස්ස නිද්දායනකාලෙ එතා උපාහනා ආහරිත්වා තුම්හෙ ඛාදාපෙස්සාමී''ති අත්තනො භාසාය ආහ. බොධිසත්තො මන්තානුභාවෙන තස්සා භාසං ජානිත්වා සයනගබ්භා නික්ඛම්ම වාතපානං විවරිත්වා ''කො එත්ථා''ති ආහ. ''අහං, දෙව, අද්ධිකමනුස්සො''ති. ''උපාහනා තෙ කුහි''න්ති? ''භූමියං, දෙවා''ති. ''උක්ඛිත්වා ඔලම්බෙත්වා ඨපෙහී''ති. තං සුත්වා සිඞ්ගාලී බොධිසත්තස්ස කුජ්ඣි.

පුන එකදිවසං සා තථෙව නගරං පාවිසි. තදා චෙකො මත්තමනුස්සො ''පානීයං පිවිස්සාමී''ති පොක්ඛරණිං ඔතරන්තො පතිත්වා නිමුග්ගො නිරස්සාසො මරි. නිවත්ථා පනස්ස ද්වෙ සාටකා නිවාසනන්තරෙ කහාපණසහස්සං අඞ්ගුලියා ච මුද්දිකා අත්ථි. තදාපි සා පුත්තකෙ ''ජාතම්හා, අම්මා''ති විරවන්තෙ ''තාතා, මා සද්දං කරිත්ථ, එතිස්සා පොක්ඛරණියා මනුස්සො මතො, තස්ස ඉදඤ්චිදඤ්ච අත්ථි, සො පන මරිත්වා සොපානෙයෙව නිපන්නො, තුම්හෙ එතං මනුස්සං ඛාදාපෙස්සාමී''ති ආහ. බොධිසත්තො තං සුත්වා වාතපානං විවරිත්වා ''සාලාය කො අත්ථී''ති වත්වා එකෙනුට්ඨාය ''අහං, දෙවා''ති වුත්තෙ ''ගච්ඡ එතිස්සා පොක්ඛරණියා මතමනුස්සස්ස සාටකෙ ච කහාපණසහස්සඤ්ච අඞ්ගුලිමුද්දිකඤ්ච ගහෙත්වා සරීරමස්ස යථා න උට්ඨහති, එවං උදකෙ ඔසීදාපෙහී''ති ආහ. සො තථා අකාසි. සා පුනපි කුජ්ඣිත්වා ''පුරිමදිවසෙ තාව මෙ පුත්තකානං උපාහනා ඛාදිතුං න අදාසි, අජ්ජ මතමනුස්සං ඛාදිතුං න දෙති, හොතු, ඉතො දානි තතියදිවසෙ එකො සපත්තරාජා ආගන්ත්වා නගරං පරික්ඛිපිස්සති. අථ නං පිතා යුද්ධත්ථාය පෙසෙස්සති, තත්‍ර තෙ සීසං ඡින්දිස්සන්ති, අථ තෙ ගලලොහිතං පිවිත්වා වෙරං මුඤ්චිස්සාමි. ත්වං මයා සද්ධිං වෙරං බන්ධසි, ජානිස්සාමී''ති විරවිත්වා බොධිසත්තං තජ්ජෙත්වා පුත්තකෙ ගහෙත්වා නික්ඛමති.

තතියදිවසෙ එකො සපත්තරාජා ආගන්ත්වා නගරං පරිවාරෙසි. රාජා බොධිසත්තං ''ගච්ඡ, තාත, තෙන සද්ධිං යුජ්ඣා''ති ආහ. ''මයා, දෙව, එකං දිට්ඨං අත්ථි, ගන්තුං න විසහාමි, ජීවිතන්තරායං භායාමී''ති. ''මය්හං තයි මතෙ වා අමතෙ වා කිං, ගච්ඡාහෙව ත්ව''න්ති? සො ''සාධු, දෙවා''ති මහාසත්තො පරිසං ගහෙත්වා සපත්තරඤ්ඤො ඨිතද්වාරෙන අනික්ඛමිත්වා අඤ්ඤං ද්වාරං විවරිත්වා නික්ඛමි. තස්මිං ගච්ඡන්තෙ සකලනගරං තුච්ඡං විය අහොසි. සබ්බෙ තෙනෙව සද්ධිං නික්ඛමිංසු. සො එකස්මිං සභාගට්ඨානෙ ඛන්ධාවාරං නිවාසෙත්වා අච්ඡි. රාජා චින්තෙසි ''උපරාජා

නගරං තුච්ඡං කත්වා බලං ගහෙත්වා පලායි, සපත්තරාජාපි නගරං පරිවාරෙත්වා ඨිතො, ඉදානි මය්හං ජීවිතං නත්ථී''ති. සො ''ජීවිතං රක්ඛිස්සාමී''ති දෙවිඤ්ච පුරොහිතඤ්ච පරන්තපං නාමෙකං පාදමූලිකඤ්ච දාසං ගහෙත්වා රත්තිභාගෙ අඤ්ඤාතකවෙසෙන පලායිත්වා අරඤ්ඤං පාවිසි. බොධිසත්තො තස්ස පලාතභාවං ඤත්වා නගරං පවිසිත්වා යුද්ධං කත්වා සපත්තං පලාපෙත්වා රජ්ජං ගණ්හි. පිතාපිස්ස එකස්මිං නදීතීරෙ පණ්ණසාලං කාරෙත්වා ඵලාඵලෙන යාපෙන්තො වසි. රාජා ච පුරොහිතො ච ඵලාඵලත්ථාය ගච්ඡන්ති. පරන්තපදාසො දෙවියා සද්ධිං පණ්ණසාලායමෙව හොති. තත්‍රාපි රාජානං පටිච්ච දෙවියා කුච්ඡිස්මිං ගබ්භො පතිට්ඨාසි. සා අභිණ්හසංසග්ගවසෙන පරන්තපෙන සද්ධිං අතිචරි. සා එකදිවසං පරන්තපං ආහ ''රඤ්ඤා ඤාතෙ නෙව තව, න මය්හං ජීවිතං අත්ථි, තස්මා මාරෙහි න''න්ති. ''කථං මාරෙමී''ති? එස තං ඛග්ගඤ්ච න්හානසාටකඤ්ච ගාහාපෙත්වා න්හායිතුං ගච්ඡති, තත්‍රස්ස න්හානට්ඨානෙ පමාදං ඤත්වා ඛග්ගෙන සීසං ඡින්දිත්වා සරීරං ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකං කත්වා භූමියං නිඛණාහීති. සො ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡි.

අථෙකදිවසං පුරොහිතොයෙව ඵලාඵලත්ථාය ගන්ත්වා අවිදූරෙ රඤ්ඤො න්හානතිත්ථසාමන්තෙ එකං රුක්ඛං ආරුය්හ ඵලාඵලං ගණ්හාති. රාජා ''න්හායිස්සාමී''ති පරන්තපං ඛග්ගඤ්ච න්හානසාටකඤ්ච ගාහාපෙත්වා නදීතීරං අගමාසි. තත්ථ නං න්හානකාලෙ පමාදමාපන්නං ''මාරෙස්සාමී''ති පරන්තපො ගීවාය ගහෙත්වා ඛග්ගං උක්ඛිපි. සො මරණභයෙන විරවි. පුරොහිතො තං සද්දං සුත්වා ඔලොකෙන්තො පරන්තපං රාජානං මාරෙන්තං දිස්වා භීතතසිතො සාඛං විස්සජ්ජෙත්වා රුක්ඛතො ඔරුය්හ එකං ගුම්බං පවිසිත්වා නිලීයි. පරන්තපො තස්ස සාඛාවිස්සජ්ජනසද්දං සුත්වා රාජානං මාරෙත්වා භූමියං ඛණිත්වා ''ඉමස්මිං ඨානෙ සාඛාවිස්සජ්ජනසද්දො අහොසි, කො නු ඛො එත්ථා''ති විචිනන්තො කඤ්චි අදිස්වා න්හත්වා ගතො. තස්ස ගතකාලෙ පුරොහිතො නිසින්නට්ඨානා නික්ඛමිත්වා රඤ්ඤො සරීරං ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකං ඡින්දිත්වා ආවාටෙ නිඛාතභාවං ඤත්වා න්හත්වා අත්තනො වධභයෙන අන්ධවෙසං ගහෙත්වා පණ්ණසාලං අගමාසි. තං දිස්වා පරන්තපො ''කිං තෙ, බ්‍රාහ්මණ, කත''න්ති ආහ. සො අජානන්තො විය ''දෙව, අක්ඛීනි මෙ නාසෙත්වා ආගතොම්හි, උස්සන්නාසීවිසෙ අරඤ්ඤෙ එකස්මිං වම්මිකපස්සෙ අට්ඨාසිං, තත්‍රෙකෙන ආසීවිසෙන නාසවාතො විස්සට්ඨො මෙ භවිස්සතී''ති ආහ. පරන්තපො ''න මං සඤ්ජානාති, 'දෙවා'ති වදති, සමස්සාසෙස්සාමි න''න්ති චින්තෙත්වා ''බ්‍රාහ්මණ, මා චින්තයි, අහං තං පටිජග්ගිස්සාමී''ති අස්සාසෙත්වා ඵලාඵලං දත්වා සන්තප්පෙසි. තතො පට්ඨාය පරන්තපදාසො ඵලාඵලං ආහරි, දෙවීපි පුත්තං විජායි. සා පුත්තෙ වඩ්ඪන්තෙ එකදිවසං පච්චූසසමයෙ සුඛනිසින්නා සණිකං පරන්තපදාසං එතදවොච ''ත්වං රාජානං මාරෙන්තො කෙනචි දිට්ඨො''ති. ''න මං කොචි අද්දස, සාඛාවිස්සජ්ජනසද්දං පන අස්සොසිං, තස්සා සාඛාය මනුස්සෙන වා

තිරච්ඡානෙන වා විස්සට්ඨභාවං න ජානාමි, යදා කදාචි පන මෙ භයං ආගච්ඡන්තං සාඛාවිස්සට්ඨට්ඨානතො ආගමිස්සතී''ති තාය සද්ධිං සල්ලපන්තො පඨමං ගාථමාහ –

154.

''ආගමිස්සති මෙ පාපං, ආගමිස්සති මෙ භයං;
තදා හි චලිතා සාඛා, මනුස්සෙන මිගෙන වා''ති.

තත්ථ **පාපන්ති** ලාමකං අනිට්ඨං අකන්තං. **භයන්ති** චිත්තුත්‍රාසභයම්පි මෙ ආගමිස්සති, න සක්කා නාගන්තුං. කිංකාරණා? **තදා හි චලිතා සාඛා මනුස්සෙන මිගෙන වාති** න පඤ්ඤායති, තස්මා තතො මං භයං ආගමිස්සති.

තෙ ''පුරොහිතො නිද්දායතී''ති මඤ්ඤිංසු. සො පන අනිද්දායමානොව තෙසං කථං අස්සොසි. අථෙකදිවසං පුරොහිතො පරන්තපදාසෙ එලාඑලත්ථාය ගතෙ අත්තනො බ්‍රාහ්මණිං සරිත්වා විලපන්තො දුතියං ගාථමාහ –

155.

''භීරුයා නූන මෙ කාමො, අවිදූරෙ වසන්තියා;
කරිස්සති කිසං පණ්ඩුං, සාව සාඛා පරන්තප''න්ති.

තත්ථ **භීරුයාති** ඉත්ථී ච නාම අප්පමත්තකෙනාපි භායති, තස්මා ''භීරූ''ති වුච්චති. **අවිදූරෙති** නාතිදූරෙ ඉතො කතිපයයොජනමත්ථකෙ වසන්තියා භීරුයා මය්හං බ්‍රාහ්මණියා යො මම කාමො උප්පන්නො, සො නූන මං කිසඤ්ච පණ්ඩුඤ්ච කරිස්සතීති දස්සෙති. **''සාව සාඛා''**ති ඉමිනා පන ඔපම්මං දස්සෙති, යථා සාඛා පරන්තපං කිසං පණ්ඩුං කරොති, එවන්ති අත්ථො.

ඉති බ්‍රාහ්මණො ගාථමෙව වදති, අත්ථං පන න කථෙති, තස්මා ඉමාය ගාථාය කිච්චං දෙවියා අපාකටං. අථ නං ''කිං කථෙසි බ්‍රාහ්මණා''ති ආහ. සොපි ''සල්ලක්ඛිතං මෙ''ති වත්වා පුන එකදිවසං තතියං ගාථමාහ –

156.

''සොචයිස්සති මං කන්තා, ගාමෙ වසමනින්දිතා;
කරිස්සති කිසං පණ්ඩුං, සාව සාඛා පරන්තප''න්ති.

තත්ථ **සොචයිස්සතීති** සොකුප්පාදනෙන සුක්ඛාපෙස්සති. **කන්තාති** ඉට්ඨභරියා. **ගාමෙ වසන්ති** බාරාණසියං වසන්තීති අධිප්පායො. **අනින්දිතාති** අගරහිතා උත්තමරූපධරා.

පුනෙකදිවසං චතුත්ථං ගාථමාහ –

157.

‘‘තයා මං අසිතාපඞ්ගි, සිතානි භණිතානි ච;

කිසං පණ්ඩුං කරිස්සන්ති, සාව සාඛා පරන්තප’’න්ති.

තත්ථ **තයා මං අසිතාපඞ්ගීති** තයා මං අසිතා අපඞ්ගි. ඉදං වුත්තං හොති – භද්දෙ, අක්ඛිකොටිතො අඤ්ජනසලාකාය නීහරිත්වා අභිසඞ්ඛතඅසිතාපඞ්ගි තයා පවත්තිතානි මන්දහසිතානි ච මධුරභාසිතානි ච මං සා විස්සට්ඨසාඛා විරවමානා පරන්තපං විය කිසං පණ්ඩුං කරිස්සතීති. ප-කාරස්ස ව-කාරං කත්වා ‘‘වඞ්ගී’’තිපි පාඨොයෙව.

අපරභාගෙ කුමාරො වයප්පත්තො අහොසි සොළසවස්සුද්දෙසිකො. අථ නං බ්‍රාහ්මණො යට්ඨිකොටිං ගාහාපෙත්වා න්හානතිත්ථං ගන්ත්වා අක්ඛීනි උම්මීලෙත්වා ඔලොකෙසි. කුමාරො ‘‘නනු ත්වං බ්‍රාහ්මණ, අන්ධො’’ති ආහ. සො ‘‘නාහං අන්ධො, ඉමිනා මෙ උපායෙන ජීවිතං රක්ඛාමී’’ති වත්වා ‘‘තව පිතරං ජානාසී’’ති ආහ. ‘‘අයං මෙ පිතා’’ති වුත්තෙ ‘‘නායං තව පිතා, පිතා පන තෙ බාරාණසිරාජා, අයං තුම්හාකං දාසො, සො මාතරි තෙ විප්පටිපජ්ජිත්වා ඉමස්මිං ඨානෙ තව පිතරං මාරෙත්වා නිඛණී’’ති අට්ඨීනි නීහරිත්වා දස්සෙසි. කුමාරස්ස බලවකොධො උප්පජ්ජි. අථ නං ‘‘ඉදානි කිං කරොමී’’ති පුච්ඡි. ‘‘යං තෙ ඉමස්මිංයෙව තිත්ථෙ පිතු තෙන කතං, තං කරොහී’’ති සබ්බං පවත්තිං ආචික්ඛිත්වා කුමාරං කතිපාහං ථරුගණ්හනං සික්ඛාපෙසි. අථෙකදිවසං කුමාරො ඛග්ගඤ්ච න්හානසාටකඤ්ච ගහෙත්වා ‘‘න්හායිතුං ගච්ඡාම, තාතා’’ති ආහ. පරන්තපො ‘‘සාධූ’’ති තෙන සද්ධිං ගතො. අථස්ස න්හායිතුං ඔතිණ්ණකාලෙ දක්ඛිණහත්ථෙන අසිං, වාමහත්ථෙන චූළං ගහෙත්වා ‘‘ත්වං කිර ඉමස්මිංයෙව තිත්ථෙ මම පිතරං චූළාය ගහෙත්වා විරවන්තං මාරෙසි, අහම්පි තං තථෙව කරිස්සාමී’’ති ආහ. සො මරණභයභීතො පරිදෙවමානො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

158.

‘‘ආගමා නූන සො සද්දො, අසංසි නූන සො තව;

අක්ඛාතං නූන තං තෙන, යො තං සාඛමකම්පයි.

159.

‘‘ඉදං ඛො තං සමාගම්ම, මම බාලස්ස චින්තිතං;

තදා හි චලිතා සාඛා, මනුස්සෙන මිගෙන වා’’ති.

තත්ථ **ආගමාති** සො සාඛසද්දො නූන තං ආගතො සම්පත්තො. **අසංසි නූන සො තවාති** සො සද්දො තව ආරොචෙසි මඤ්ඤෙ. **අක්ඛාතං නූන තං තෙනාති** යො සත්තො තදා තං සාඛං අකම්පයි, තෙන ‘‘එවං තෙ පිතා මාරිතො’’ති නූන තං කාරණං අක්ඛාතං. **සමාගම්මාති** සඞ්ගම්ම, සමාගතන්ති අත්ථො. යං මම බාලස්ස ‘‘තදා චලිතා සාඛා මනුස්සෙන මිගෙන වා, තතො

මෙ භයං උප්පජ්ජිස්සතී''ති චින්තිතං පරිවිතක්කිතං අහොසි, ඉදං තයා සද්ධිං සමාගතන්ති වුත්තං හොති.

තතො කුමාරො ඔසානගාථමාහ –

160.

''තථෙව ත්වං අවෙදෙසි, අවඤ්චි පිතරං මම;
හන්ත්වා සාඛාහි ඡාදෙන්තො, ආගමිස්සති මෙ භය''න්ති.

තත්ථ **තථෙව ත්වං අවෙදෙසීති** තථෙව ත්වං අඤ්ඤාසි. **අවඤ්චි පිතරං මමාති** ත්වං මම පිතරං ''න්හායිතුං ගච්ඡාමා''ති විස්සාසෙත්වා න්හායන්තං මාරෙත්වා ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකං ඡින්දිත්වා නිඛණිත්වා ''සචෙ කොචි ජානිස්සති, මය්හම්පි එවරූපං භයං ආගච්ඡිස්සතී''ති වඤ්චෙසි, ඉදං ඛො පන මරණභයං ඉදානි තවාගතන්ති.

ඉති තං වත්වා තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා නිඛණිත්වා සාඛාහි පටිච්ඡාදෙත්වා ඛග්ගං ධොවිත්වා න්හත්වා පණ්ණසාලං ගන්ත්වා තස්ස මාරිතභාවං පුරොහිතස්ස කථෙත්වා මාතරං පරිභාසිත්වා ''ඉධ කිං කරිස්සාමා''ති තයො ජනා බාරාණසිමෙව අගමංසු. බොධිසත්තො කනිට්ඨස්ස ඔපරජ්ජං දත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා සග්ගපදං පූරෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා පිතුරාජා දෙවදත්තො අහොසි, පුරොහිතො ආනන්දො, පුත්තරාජා පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

පරන්තපජාතකවණ්ණනා එකාදසමා.

ගන්ධාරවග්ගො දුතියො.

ජාතකුද්දානං –

කුක්කු මනොජ සුතනො, ගිජ්ඣ දබ්භපුප්ඵ පණ්ණකො;
සත්තුභස්ත අට්ඨිසෙනො, කපි බකබ්‍රහ්මා දස.

ගන්ධාරො මහාකපි ච, කුම්භකාරො දළ්හධම්මො;
සොමදත්තො සුසීමො ච, කොටසිම්බලි ධූමකාරී;
ජාගරො කුම්මාසපිණ්ඩො, පරන්තපා එකාදස.

සත්තකනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. අට්ඨකනිපාතො

[417] 1. කච්චානිජාතකවණ්ණනා

ඔදාතවත්ථා සුචි අල්ලකෙසාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං මාතුපොසකං උපාසකං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර සාවත්ථියං කුලදාරකො ආචාරසම්පන්නො පිතරි කාලකතෙ මාතුදෙවතො හුත්වා මුඛධොවනදන්තකට්ඨදානන්හාපනපාදධොවනාදිවෙය්‍යාවච්චකම්මෙන චෙව යාගුභත්තාදීහි ච මාතරං පටිජග්ගි. අථ නං මාතා ‘‘තාත, තව අඤ්ඤානිපි ඝරාවාසකිච්චානි අත්ථි, එකං සමජාතිකං කුලකුමාරිකං ගණ්හාහි, සා මං පොසෙස්සති, ත්වම්පි අත්තනො කම්මං කරිස්සසී’’ති ආහ. ‘‘අම්ම, අහං අත්තනො හිතසුඛං අපච්චාසීසමානො තුම්හෙ උපට්ඨහාමි, කො අඤ්ඤො එවං උපට්ඨහිස්සතී’’ති? ‘‘කුලවඩ්ඪනකම්මං නාම තාත, කාතුං වට්ටතී’’ති. ‘‘න මය්හං ඝරාවාසෙන අත්ථො, අහං තුම්හෙ උපට්ඨහිත්වා තුම්හාකං ධූමකාලෙ පබ්බජිස්සාමී’’ති. අථස්ස මාතා පුනප්පුනං යාචිත්වාපි මනං අලභමානා තස්ස ඡන්දං අග්ගහෙත්වා සමජාතිකං කුලකුමාරිකං ආනෙසි. සො මාතරං අප්පටික්ඛිපිත්වා තාය සද්ධිං සංවාසං කප්පෙසි. සාපි ‘‘මය්හං සාමිකො මහන්තෙන උස්සාහෙන මාතරං උපට්ඨහති, අහම්පි නං උපට්ඨහිස්සාමි, එවමස්ස පියා භවිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා තං සක්කච්චං උපට්ඨහි. සො ‘‘අයං මෙ මාතරං සක්කච්චං උපට්ඨහී’’ති තතො පට්ඨාය ලද්ධලද්ධානි මධුරඛාදනීයාදීනි තස්සායෙව දෙති. සා අපරභාගෙ චින්තෙසි ‘‘අයං ලද්ධලද්ධානි මධුරඛාදනීයාදීනි මය්හඤ්ඤෙව දෙති, අද්ධා මාතරං නීහරිතුකාමො භවිස්සති, නීහරණූපායමස්සා කරිස්සාමී’’ති එවං අයොනිසො උම්මුජ්ජිත්වා එකං දිවසං ආහ – ‘‘සාමි, තයි බහි නික්ඛමන්තෙ තව මාතා මං අක්කොසතී’’ති. සො තුණ්හී අහොසි.

සා චින්තෙසි – ‘‘ඉමං මහල්ලිකං උජ්ඣාපෙත්වා පුත්තස්ස පටිකූලං කාරෙස්සාමී’’ති. තතො පට්ඨාය යාගුං දදමානා අච්චුණ්හං වා අතිසීතලං වා අතිලොණං වා අලොණං වා දෙති. ‘‘අම්ම, අච්චුණ්හා’’ති වා ‘‘අතිලොණා’’ති වා වුත්තෙ පූරෙත්වා සීතොදකං පක්ඛිපති. පුන ‘‘අතිසීතලා, අලොණායෙවා’’ති වුත්තෙ ‘‘ඉදානෙව ‘අච්චුණ්හා, අතිලොණා’ති වත්වා පුන ‘අතිසීතලා, අලොණා’ති වදසි, කා තං තොසෙතුං සක්ඛිස්සතී’’ති මහාසද්දං කරොති. න්හානොදකම්පි අච්චුණ්හං කත්වා පිට්ඨියං ආසිඤ්චති. ‘‘අම්ම, පිට්ඨි මෙ දහතී’’ති ච වුත්තෙ පුන පූරෙත්වා සීතොදකං පක්ඛිපති. ‘‘අතිසීතං, අම්මා’’ති වුත්තෙ ‘‘ඉදානෙව ‘අච්චුණ්හ’න්ති වත්වා පුන ‘අතිසීත’න්ති වදති, කා එතිස්සා අවමානං සහිතුං සක්ඛිස්සතී’’ති පටිවිස්සකානං කථෙසි. ‘‘අම්ම, මඤ්චකෙ මෙ බහූ මඞ්ගුලා’’ති ච වුත්තා මඤ්චකං නීහරිත්වා තස්ස උපරි අත්තනො මඤ්චකං පොථෙත්වා ‘‘පොථිතො මෙ’’ති අතිහරිත්වා පඤ්ඤපෙති. මහාඋපාසිකා දිගුණෙහි මඞ්ගුලෙහි ඛජ්ජමානා සබ්බරත්තිං නිසින්නාව වීතිනාමෙත්වා

‘‘අම්ම, සබ්බරත්තිං මඞ්ගුලෙහි ඛාදිතාම්හී’’ති වදති. ඉතරා ‘‘හියොයා තෙ මඤ්චකො පොථිතො, කා ඉමිස්සා කිච්චං නිත්ථරිතුං සක්කොතී’’ති පටිවත්වා ‘‘ඉදානි නං පුත්තෙන උජ්ඣාපෙස්සාමී’’ති තත්ථ තත්ථ ඛෙළසිඞ්ඝාණිකාදීනි විප්පකිරිත්වා ‘‘කො ඉමං සකලගෙහං අසුචිං කරොතී’’ති වුත්තෙ ‘‘මාතා තෙ එවරූපං කරොති, ‘මා කරී’ති වුච්චමානා කලහං කරොති, අහං එවරූපාය කාළකණ්ණියා සද්ධිං එකගෙහෙ වසිතුං න සක්කොමි, එතං වා ඝරෙ වසාපෙහි, මං වා’’ති ආහ.

සො තස්සා වචනං සුත්වා ‘‘භද්දෙ, ත්වං තරුණා යත්ථ කත්ථචි ගන්ත්වා ජීවිතුං සක්කා, මාතා පන මෙ ජරාදුබ්බලා, අහමෙවස්සා පටිසරණං, ත්වං නික්ඛමිත්වා අත්තනො කුලගෙහං ගච්ඡාහී’’ති ආහ. සා තස්ස වචනං සුත්වා භීතා චින්තෙසි ‘‘න සක්කා ඉමං මාතු අන්තරෙ භින්දිතුං, එකංසෙනස්ස මාතා පියා, සචෙ පනාහං කුලඝරං ගමිස්සං, විධවවාසං වසන්තී දුක්ඛිතා භවිස්සාමි, පුරිමනයෙනෙව සස්සුං ආරාධෙත්වා පටිජග්ගිස්සාමී’’ති. සා තතො පට්ඨාය පුරිමසදිසමෙව තං පටිජග්ගි. අථෙකදිවසං සො උපාසකො ධම්මස්සවනත්ථාය ජෙතවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. ‘‘කිං, උපාසක, ත්වං පුඤ්ඤකම්මෙසු න පමජ්ජසි, මාතුඋපට්ඨානකම්මං පූරෙසී’’ති ච වුත්තො ‘‘ආම, භන්තෙ, සා පන මම මාතා මය්හං අරුචියායෙව එකං කුලදාරිකං ආනෙසි, සා ඉදඤ්චිදඤ්ච අනාචාරකම්මං අකාසී’’ති සබ්බං සත්ථු ආචික්ඛිත්වා ‘‘ඉති භගවා සා ඉත්ථී නෙව මං මාතු අන්තරෙ භින්දිතුං සක්ඛි, ඉදානි නං සක්කච්චං උපට්ඨහතී’’ති ආහ. සත්ථා තස්ස කථං සුත්වා ‘‘ඉදානි තාව ත්වං උපාසක, තස්සා වචනං න අකාසි, පුබ්බෙ පනෙතිස්සා වචනෙන තව මාතරං නික්කඩ්ඪිත්වා මං නිස්සාය පුන ගෙහං ආනෙත්වා පටිජග්ගී’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ අඤ්ඤතරස්ස කුලස්ස පුත්තො පිතරි කාලකතෙ මාතුදෙවතො හුත්වා වුත්තනියාමෙනෙව මාතරං පටිජග්ගීති සබ්බං හෙට්ඨා කථිතනයෙනෙව විත්ථාරෙතබ්බං. ‘‘අහං එවරූපාය කාළකණ්ණියා සද්ධිං වසිතුං න සක්කොමි, එතං වා ඝරෙ වසාපෙහි, මං වා’’ති වුත්තෙ තස්සා කථං ගහෙත්වා ‘‘මාතුයෙව මෙ දොසො’’ති මාතරං ආහ ‘‘අම්ම, ත්වං නිච්චං ඉමස්මිං ඝරෙ කලහං කරොසි, ඉතො නික්ඛමිත්වා අඤ්ඤස්මිං යථාරුචිතෙ ඨානෙ වසාහී’’ති. සා ‘‘සාධූ’’ති රොදමානා නික්ඛමිත්වා එකං සමිද්ධකුලං නිස්සාය භතිං කත්වා දුක්ඛෙන ජීවිකං කප්පෙසි. සස්සුයා ඝරා නික්ඛන්තකාලෙ සුණිසාය ගබ්භො පතිට්ඨහි. සා ‘‘තාය කාළකණ්ණියා ගෙහෙ වසමානාය ගබ්භම්පි න පටිලභිං, ඉදානි මෙ ගබ්භො ලද්ධො’’ති පතිනො ච පටිවිස්සකානඤ්ච කථෙන්තී විචරති.

අපරභාගෙ පුත්තං විජායිත්වා සාමිකං ආහ ‘‘තව මාතරි ගෙහෙ වසමානාය පුත්තං න ලභිං, ඉදානි මෙ ලද්ධො, ඉමිනාපි කාරණෙන තස්සා

කාළකණ්ණිභාවං ජානාහී''ති. ඉතරා ''මම කිර නික්කඩ්ඪිතකාලෙ පුත්තං ලභී''ති සුත්වා චින්තෙසි ''අද්ධා ඉමස්මිං ලොකෙ ධම්මො මතො භවිස්සති, සචෙ හි ධම්මො මතො න භවෙය්‍ය, මාතරං පොථෙත්වා නික්කඩ්ඪන්තා පුත්තං න ලභෙය්‍යුං, සුඛං න ජීවෙය්‍යුං, ධම්මස්ස මතකභත්තං දස්සාමී''ති. සා එකදිවසං තිලපිට්ඨඤ්ච තණ්ඩුලඤ්ච පචනථාලිඤ්ච දබ්බිඤ්ච ආදාය ආමකසුසානං ගන්ත්වා තීහි මනුස්සසීසෙහි උද්ධනං කත්වා අග්ගිං ජාලෙත්වා උදකං ඔරුය්හ සසීසං න්හත්වා සාටකං නිවාසෙත්වා මුඛං වික්ඛාලෙත්වා උද්ධනට්ඨානං ගන්ත්වා කෙසෙ මොචෙත්වා තණ්ඩුලෙ ධොවිතුං ආරභි. තදා බොධිසත්තො සක්කො දෙවරාජා අහොසි. බොධිසත්තා ච නාම අප්පමත්තා හොන්ති, සො තස්මිං ඛණෙ ලොකං ඔලොකෙන්තො තං දුක්ඛප්පත්තං ''ධම්මො මතො''ති සඤ්ඤාය ධම්මස්ස මතකභත්තං දාතුකාමං දිස්වා ''අජ්ජ මය්හං බලං දස්සෙස්සාමී''ති බ්‍රාහ්මණවෙසෙන මහාමග්ගං පටිපන්නො විය හුත්වා තං දිස්වා මග්ගා ඔක්කම්ම තස්සා සන්තිකෙ ඨත්වා ''අම්ම, සුසානෙ ආහාරං පචන්තා නාම නත්ථි, ත්වං ඉමිනා ඉධ පක්කෙන තිලොදනෙන කිං කරිස්සසී''ති කථං සමුට්ඨාපෙන්තො පඨමං ගාථමාහ –

1.

''ඔදාතවත්ථා සුචි අල්ලකෙසා, කච්චානි කිං කුම්භිමධිස්සයිත්වා;
පිට්ඨා තිලා ධොවසි තණ්ඩුලානි, තිලොදනො හෙහිති කිස්සහෙතූ''ති.

තත්ථ **කච්චානීති** තං ගොත්තෙන ආලපති. **කුම්භිමධිස්සයිත්වාති** පචනථාලිකං මනුස්සසීසුද්ධනං ආරොපෙත්වා. **හෙහිතීති** අයං තිලොදනො කිස්ස හෙතු භවිස්සති, කිං අත්තනා භුඤ්ජිස්සසි, උදාහු අඤ්ඤං කාරණමත්ථීති.

අථස්ස සා ආචික්ඛන්තී දුතියං ගාථමාහ –

2.

''න ඛො අයං බ්‍රාහ්මණ භොජනත්ථා, තිලොදනො හෙහිති සාධුපක්කො;
ධම්මො මතො තස්ස පහුත්තමජ්ජ, අහං කරිස්සාමි සුසානමජ්ඣෙ''ති.

තත්ථ **ධම්මොති** ජෙට්ඨාපචායනධම්මො චෙව තිවිධසුචරිතධම්මො ච. **තස්ස පහුත්තමජ්ජාති** තස්සාහං ධම්මස්ස ඉදං මතකභත්තං කරිස්සාමීති අත්ථො.

තතො සක්කො තතියං ගාථමාහ –

3.

‘‘අනුවිච්ච කච්චානි කරොහි කිච්චං, ධම්මො මතො කො නු තවෙව සංසි;
සහස්සනෙත්තො අතුලානුභාවො, න මිය්‍යතී ධම්මවරො කදාචී’’ති.

තත්ථ **අනුවිච්චාති** උපපරික්ඛිත්වා ජානිත්වා. **කො නු තවෙව සංසීති** කො නු තව එවං ආචික්ඛි. **සහස්සනෙත්තොති** අත්තානං ධම්මවරං උත්තමධම්මං කත්වා දස්සෙන්තො එවමාහ.

තං වචනං සුත්වා ඉතරා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

4.

‘‘දළ්හප්පමාණං මම එත්ථ බ්‍රහ්මෙ, ධම්මො මතො නත්ථි මමෙත්ථ කඞ්ඛා;
යෙ යෙව දානි පාපා භවන්ති, තෙ තෙව දානි සුඛිතා භවන්ති.

5.

‘‘සුණිසා හි මය්හං වඤ්ඣා අහොසි, සා මං වධිත්වාන විජායි පුත්තං;
සා දානි සබ්බස්ස කුලස්ස ඉස්සරා, අහං පනම්හි අපවිද්ධා එකිකා’’ති.

තත්ථ **දළ්හප්පමාණන්ති** දළ්හං ථිරං නිස්සංසයං බ්‍රාහ්මණ එත්ථ මම පමාණන්ති වදති. **යෙ යෙති** තස්ස මතභාවෙ කාරණං දස්සෙන්තී එවමාහ. **වධිත්වානාති** පොථෙත්වා නික්කඩ්ඪිත්වා. **අපවිද්ධාති** ඡඩ්ඩිතා අනාථා හුත්වා එකිකා වසාමි.

තතො සක්කො ඡට්ඨං ගාථමාහ –

6.

‘‘ජීවාමි වොහං න මතොහමස්මි, තවෙව අත්ථාය ඉධාගතොස්මි;
යා තං වධිත්වාන විජායි පුත්තං, සහාව පුත්තෙන කරොමි භස්ම’’න්ති.

තත්ථ **වොති** නිපාතමත්තං.

ඉතරා තං සුත්වා ‘‘ධී අහං කිං කථෙසිං, මම නත්තු අමරණකාරණං කරිස්සාමී’’ති සත්තමං ගාථමාහ –

7.

‘‘එවඤ්ච තෙ රුච්චති දෙවරාජ, මමෙව අත්ථාය ඉධාගතොසි;
අහඤ්ච පුත්තො සුණිසා ච නත්තා, සම්මොදමානා ඝරමාවසෙමා’’ති.

අථස්සා සක්කො අට්ඨමං ගාථමාහ –

8.

‘‘එවඤ්ච තෙ රුච්චති කාතියානි, හතාපි සන්තා න ජහාසි ධම්මං;
තුවඤ්ච පුත්තො සුණිසා ච නත්තා, සම්මොදමානා සරමාවසෙථා’’ති.

තත්ථ **හතාපි සන්තාති** යදි ත්වං පොථිතාපි නික්කඩ්ඪිතාපි සමානා තව දාරකෙසු මෙත්තධම්මං න ජහාසි, එවං සන්තෙ යථා ත්වං ඉච්ඡසි, තථා හොතු, අහං තෙ ඉමස්මිං ගුණෙ පසන්නොති.

එවඤ්ච පන වත්වා අලඞ්කතපටියත්තො සක්කො අත්තනො ආනුභාවෙන ආකාසෙ ඨත්වා ‘‘කච්චානි ත්වං මා භායි, පුත්තො ච තෙ සුණිසා ච මමානුභාවෙන ආගන්ත්වා අන්තරාමග්ගෙ තං ඛමාපෙත්වා ආදාය ගමිස්සන්ති, අප්පමත්තා හොහී’’ති වත්වා අත්තනො ඨානමෙව ගතො. තෙපි සක්කානුභාවෙන තස්සා ගුණං අනුස්සරිත්වා ‘‘කහං නො මාතා’’ති අන්තොගාමෙ මනුස්සෙ පුච්ඡිත්වා ‘‘සුසානාභිමුඛං ගතා’’ති සුත්වා ‘‘අම්ම, අම්මා’’ති සුසානමග්ගං පටිපජ්ජිත්වා තං දිස්වාව පාදෙසු පතිත්වා ‘‘අම්ම, අම්හාකං දොසං ඛමාහී’’ති තං ඛමාපෙසුං. සාපි නත්තාරං ගණ්හි. ඉති තෙ සම්මොදමානා ගෙහං ගන්ත්වා තතො පට්ඨාය සමග්ගවාසං වසිංසු.

9.

‘‘සා කාතියානී සුණිසාය සද්ධිං, සම්මොදමානා සරමාවසිත්ථ;
පුත්තො ච නත්තා ච උපට්ඨහිංසු, දෙවානමින්දෙන අධිග්ගහීතා’’ති. –

අයං අභිසම්බුද්ධගාථා.

තත්ථ **සා කාතියානීති** භික්ඛවෙ, සා කච්චානගොත්තා. **දෙවානමින්දෙන අධිග්ගහීතාති** දෙවින්දෙන සක්කෙන අනුග්ගහිතා හුත්වා තස්සානුභාවෙන සමග්ගවාසං වසිංසූති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො උපාසකො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තදා මාතුපොසකො එතරහි මාතුපොසකො අහොසි, භරියාපිස්ස තදා භරියායෙව, සක්කො පන අහමෙව අහොසින්ති.

කච්චානිජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[418] 2. අට්ඨසද්දජාතකවණ්ණනා

ඉදං පුරෙ නින්නමාහූති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කොසලරඤ්ඤො අඩ්ඪරත්තසමයෙ සුතං භිංසනකං අවිනිබ්භොගසද්දං

ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා **ලොහකුම්භිජාතකෙ** (ජා. 1.4.53 ආදයො) කථිතසදිසමෙව. ඉධ පන සත්ථා ''මය්හං, භන්තෙ, ඉමෙසං සද්දානං සුතත්තා කින්ති භවිස්සතී''ති වුත්තෙ ''මා භායි, මහාරාජ, න තෙ එතෙසං සුතපච්චයා කොචි අන්තරායො භවිස්සති, න හි, මහාරාජ, එවරූපං භයානකං අවිනිබ්භොගසද්දං ත්වමෙවෙකො සුණි, පුබ්බෙපි රාජානො එවරූපං සද්දං සුත්වා බ්‍රාහ්මණානං කථං ගහෙත්වා සබ්බචතුක්කයඤ්ඤං යජිතුකාමා පණ්ඩිතානං වචනං සුත්වා යඤ්ඤහරණත්ථාය ගහිතසත්තෙ විස්සජ්ජෙත්වා නගරෙ මාඝාතභෙරිං චරාපෙසු''න්ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අසීතිකොටිවිභවෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං උග්ගහිතසිප්පො මාතාපිතූනං අච්චයෙන රතනවිලොකනං කත්වා සබ්බං විභවජාතං දානමුඛෙ විස්සජ්ජෙත්වා කාමෙ පහාය හිමවන්තං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ඣානාභිඤ්ඤායො නිබ්බත්තෙත්වා අපරභාගෙ ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය මනුස්සපථං චරන්තො බාරාණසිං පත්වා රාජුය්‍යානෙ වසි. තදා බාරාණසිරාජා සිරිසයනෙ නිසින්නො අඩ්ඪරත්තසමයෙ අට්ඨ සද්දෙ අස්සොසි – පඨමං රාජනිවෙසනසාමන්තා උය්‍යානෙ එකො බකො සද්දමකාසි, දුතියං තස්මිං සද්දෙ අනුපච්ඡින්නෙයෙව හත්ථිසාලාය තොරණනිවාසිනී කාකී සද්දමකාසි, තතියං රාජගෙහෙ කණ්ණිකායං නිවුත්ථඝුණපාණකො සද්දමකාසි, චතුත්ථං රාජගෙහෙ පොසාවනියකොකිලො සද්දමකාසි, පඤ්චමං තත්ථෙව පොසාවනියමිගො සද්දමකාසි, ඡට්ඨං තත්ථෙව පොසාවනියවානරො සද්දමකාසි, සත්තමං තත්ථෙව පොසාවනියකින්නරො සද්දමකාසි, අට්ඨමං තස්මිං සද්දෙ අනුපච්ඡින්නෙයෙව රාජනිවෙසනමත්ථකෙන උය්‍යානං ගච්ඡන්තො පච්චෙකබුද්ධො එකං උදානං උදානෙන්තො සද්දමකාසි.

බාරාණසිරාජා ඉමෙ අට්ඨ සද්දෙ සුත්වා භීතතසිතො පුනදිවසෙ බ්‍රාහ්මණෙ පුච්ඡි. බ්‍රාහ්මණා ''අන්තරායො තෙ, මහාරාජ, භවිස්සති, සබ්බචතුක්කයඤ්ඤං යජිස්සාමා''ති වත්වා රඤ්ඤා ''යථාරුචිතං කරොථා''ති අනුඤ්ඤාතා හට්ඨපහට්ඨා රාජකුලතො නික්ඛමිත්වා යඤ්ඤකම්මං ආරභිංසු. අථ නෙසං ජෙට්ඨකස්ස යඤ්ඤකාරබ්‍රාහ්මණස්ස අන්තෙවාසී මාණවො පණ්ඩිතො බ්‍යත්තො ආචරියං ආහ – ''ආචරිය, එවරූපං කක්ඛළං ඵරුසං අසාතං බහූනං සත්තානං විනාසකම්මං මා කරී''ති. ''තාත, ත්වං කිං ජානාසි, සචෙපි අඤ්ඤං කිඤ්චි න භවිස්සති, මච්ඡමංසං තාව බහුං ඛාදිතුං ලභිස්සාමා''ති. ''ආචරිය, කුච්ඡිං නිස්සාය නිරයෙ නිබ්බත්තනකම්මං මා කරොථා''ති. තං සුත්වා සෙසබ්‍රාහ්මණා ''අයං අම්හාකං ලාභන්තරායං කරොතී''ති තස්ස කුජ්ඣිංසු. මාණවො තෙසං භයෙන ''තෙන හි තුම්හෙව මච්ඡමංසඛාදනූපායං කරොථා''ති වත්වා නික්ඛමිත්වා බහිනගරෙ රාජානං නිවාරෙතුං සමත්ථං ධම්මිකසමණබ්‍රාහ්මණං උපධාරෙන්තො රාජුය්‍යානං ගන්ත්වා බොධිසත්තං

දිස්වා වන්දිත්වා ‘‘භන්තෙ, කිං තුම්හාකං සත්තෙසු අනුකම්පා නත්ථි, රාජා බහූ සත්තෙ මාරෙත්වා යඤ්ඤං යජාපෙති, කිං වො මහාජනස්ස බන්ධනමොක්ඛං කාතුං න වට්ටතී’’ති ආහ. ‘‘මාණව, එත්ථ නෙව රාජා අම්හෙ ජානාති, න මයං රාජානං ජානාමා’’ති. ‘‘ජානාථ පන, භන්තෙ, රඤ්ඤො සුතසද්දානං නිප්ඵත්ති’’න්ති? ‘‘ආම, ජානාමී’’ති. ‘‘ජානන්තා රඤ්ඤො කස්මා න කථෙථා’’ති? ‘‘මාණව කිං සක්කා ‘අහං ජානාමී’ති නලාටෙ සිඞ්ගං බන්ධිත්වා චරිතුං, සචෙ ඉධාගන්ත්වා පුච්ඡිස්සති, කථෙස්සාමී’’ති.

මාණවො වෙගෙන රාජකුලං ගන්ත්වා ‘‘කිං, තාතා’’ති වුත්තෙ ‘‘මහාරාජ, තුම්හෙහි සුතසද්දානං නිප්ඵත්තිං ජානනකො එකො තාපසො තුම්හාකං උය්‍යානෙ මඞ්ගලසිලායං නිසින්නො ‘සචෙ මං පුච්ඡිස්සති, කථෙස්සාමී’ති වදති, ගන්ත්වා තං පුච්ඡිතුං වට්ටතී’’ති ආහ. රාජා වෙගෙන තත්ථ ගන්ත්වා තාපසං වන්දිත්වා කතපටිසන්ථාරො නිසීදිත්වා ‘‘සච්චං කිර, භන්තෙ, තුම්හෙ මයා සුතසද්දානං නිප්ඵත්තිං ජානාථා’’ති පුච්ඡි. ‘‘ආම, මහාරාජා’’ති. ‘‘තෙන හි කථෙථ තං මෙ’’ති. ‘‘මහාරාජ, තෙසං සුතපච්චයා තව කොචි අන්තරායො නත්ථි, පොරාණුය්‍යානෙ පන තෙ එකො බකො අත්ථි, සො ගොචරං අලභන්තො ජිඝච්ඡාය පරෙතො පඨමං සද්දමකාසී’’ති තස්ස කිරියං අත්තනො ඤාණෙන පරිච්ඡින්දිත්වා පඨමං ගාථමාහ –

10.

‘‘ඉදං පුරෙ නින්නමාහු, බහුමච්ඡං මහොදකං;
ආවාසො බකරාජස්ස, පෙත්තිකං භවනං මම;
ත්‍යජ්ජ භෙකෙන යාපෙම, ඔකං න විජහාමසෙ’’ති.

තත්ථ **ඉදන්ති** මඞ්ගලපොක්ඛරණිං සන්ධාය වදති. සා හි පුබ්බෙ උදකතුම්බෙන උදකෙ පවිසන්තෙ මහොදකා බහුමච්ඡා, ඉදානි පන උදකස්ස පච්ඡින්නත්තා න මහොදකා ජාතා. **ත්‍යජ්ජ භෙකෙනාති** තෙ මයං අජ්ජ මච්ඡෙ අලභන්තා මණ්ඩූකමත්තෙන යාපෙම. **ඔකන්ති** එවං ජිඝච්ඡාය පීළිතාපි වසනට්ඨානං න විජහාම.

ඉති, මහාරාජ, සො බකො ජිඝච්ඡාපීළිතො සද්දමකාසි. සචෙපි තං ජිඝච්ඡාතො මොචෙතුකාමො, තං උය්‍යානං සොධාපෙත්වා පොක්ඛරණිං උදකස්ස පූරෙහීති. රාජා තථා කාරෙතුං එකං අමච්චං ආණාපෙසි.

‘‘හත්ථිසාලතොරණෙ පන තෙ, මහාරාජ, එකා කාකී වසමානා අත්තනො පුත්තසොකෙන දුතියං සද්දමකාසි, තතොපි තෙ භයං නත්ථී’’ති වත්වා දුතියං ගාථමාහ –

11.

‘‘කො දුතියං අසීලිස්ස, බන්ධරස්සක්ඛි භෙච්ඡති;

කො මෙ පුත්තෙ කුලාවකං, මඤ්ච සොත්ථිං කරිස්සතී''ති.

වත්වා ච පන ''කො නාම තෙ, මහාරාජ, හත්ථිසාලාය හත්ථිමෙණ්ඩො''ති පුච්ඡි. ''බන්ධුරො නාම, භන්තෙ''ති. ''එකක්ඛිකාණො සො, මහාරාජා''ති? ''ආම, භන්තෙ''ති. මහාරාජ, හත්ථිසාලාය තෙ ද්වාරතොරණෙ එකා කාකී කුලාවකං කත්වා අණ්ඩකානි නික්ඛිපි. තානි පරිණතානි කාකපොතකා නික්ඛන්තා, හත්ථිමෙණ්ඩො හත්ථිං ආරුය්හ සාලතො නික්ඛමන්තො ච පවිසන්තො ච අඞ්කුසකෙන කාකිම්පි පුත්තකෙපිස්සා පහරති, කුලාවකම්පි විද්ධංසෙති. සා තෙන දුක්ඛෙන පීළිතා තස්ස අක්ඛිභෙදනං ආයාචන්තී එවමාහ, සචෙ තෙ කාකියා මෙත්තචිත්තං අත්ථි, එතං බන්ධුරං පක්කොසාපෙත්වා කුලාවකවිද්ධංසනතො වාරෙහීති. රාජා තං පක්කොසාපෙත්වා පරිභාසිත්වා හාරෙත්වා අඤ්ඤස්ස තං හත්ථිං අදාසි.

''පාසාදකණ්ණිකාය පන තෙ, මහාරාජ, එකො සුණපාණකො වසති. සො තත්ථ වෙග්ගුං ඛාදිත්වා තස්මිං ඛීණෙ සාරං ඛාදිතුං නාසක්ඛි, සො භක්ඛං අලභිත්වා නික්ඛමිතුම්පි අසක්කොන්තො පරිදෙවමානො තතියං සද්දමකාසි, තතොපි තෙ භයං නත්ථී''ති වත්වා තස්ස කිරියං අත්තනො ඤාණෙන පරිච්ඡින්දිත්වා තතියං ගාථමාහ –

12.

''සබ්බා පරික්ඛතා වෙග්ගු, යාව තස්සා ගතී අහු;
ඛීණභක්ඛො මහාරාජ, සාරෙ න රමතී ඝුණො''ති.

තත්ථ **යාව තස්සා ගතී** අහූති යාව තස්සා වෙග්ගුයා නිප්ඵත්ති අහොසි, සා සබ්බා ඛාදිතා. **න රමතී**ති ''මහාරාජ, සො පාණකො තතො නික්ඛමිත්වා ගමනට්ඨානම්පි අපස්සන්තො පරිදෙවති, නීහරාපෙහි න''න්ති ආහ. රාජා එකං පුරිසං ආණාපෙත්වා උපායෙන නං නීහරාපෙසි.

''නිවෙසනෙ පන තෙ, මහාරාජ, එකා පොසාවනියා කොකිලා අත්ථී''ති? ''අත්ථි, භන්තෙ''ති. ''මහාරාජ, සා අත්තනා නිවුත්ථපුබ්බං වනසණ්ඩං සරිත්වා උක්කණ්ඨිත්වා 'කදා නු ඛො ඉමම්හා පඤ්ජරා මුච්චිත්වා රමණීයං වනසණ්ඩං ගච්ඡිස්සාමී'ති චතුත්ථං සද්දමකාසි, තතොපි තෙ භයං නත්ථී''ති වත්වා චතුත්ථං ගාථමාහ –

13.

''සා නූනාහං ඉතො ගන්ත්වා, රඤ්ඤො මුත්තා නිවෙසනා;
අත්තානං රමයිස්සාමි, දුමසාඛනිකෙතිනී''ති.

තත්ථ **දුමසාඛනිකෙතිනීති** සුපුප්ඵිතාසු රුක්ඛසාඛාසු සකනිකෙතා හුත්වා. එවඤ්ච පන වත්වා ''උක්කණ්ඨිතා, මහාරාජ, සා කොකිලා, විස්සජ්ජෙහි න''න්ති ආහ. රාජා තථා කාරෙසි.

''නිවෙසනෙ පන තෙ, මහාරාජ, එකො පොසාවනියො මිගො අත්ථී''ති? ''අත්ථි, භන්තෙ''ති. ''මහාරාජ, සො එකො යූථපති අත්තනො මිගිං අනුස්සරිත්වා කිලෙසවසෙන උක්කණ්ඨිතො පඤ්චමං සද්දමකාසි, තතොපි තෙ භයං නත්ථී''ති වත්වා පඤ්චමං ගාථමාහ –

14.

''සො නූනාහං ඉතො ගන්ත්වා, රඤ්ඤො මුත්තො නිවෙසනා;
අග්ගොදකානි පිස්සාමි, යූථස්ස පුරතො වජ''න්ති.

තත්ථ **අග්ගොදකානීති** අග්ගඋදකානි, අඤ්ඤෙහි මිගෙහි පඨමතරං අපීතානි අනුච්ඡිට්ඨොදකානි යූථස්ස පුරතො ගච්ඡන්තො කදා නු ඛො පිවිස්සාමීති.

මහාසත්තො තම්පි මිගං විස්සජ්ජාපෙත්වා ''නිවෙසනෙ පන තෙ, මහාරාජ, පොසාවනියො මක්කටො අත්ථී''ති පුච්ඡි. ''අත්ථි, භන්තෙ''ති වුත්තෙ ''සොපි, මහාරාජ, හිමවන්තපදෙසෙ යූථපති මක්කටීහි සද්ධිං කාමගිද්ධො හුත්වා විචරන්තො භරතෙන නාම ලුද්දෙන ඉධ ආනීතො, ඉදානි උක්කණ්ඨිත්වා තත්ථෙව ගන්තුකාමො ඡට්ඨං සද්දමකාසි, තතොපි තෙ භයං නත්ථී''ති වත්වා ඡට්ඨං ගාථමාහ –

15.

''තං මං කාමෙහි සම්මත්තං, රත්තං කාමෙසු මුච්ඡිතං;
ආනයී භරතො ලුද්දො, බාහිකො භද්දමත්ථු තෙ''ති.

තත්ථ **බාහිකොති** බාහිකරට්ඨවාසී. **භද්දමත්ථු තෙති** ඉමමත්ථං සො වානරො ආහ, තුය්හං පන භද්දමත්ථු, විස්සජ්ජෙහි නන්ති.

මහාසත්තො තං වානරං විස්සජ්ජාපෙත්වා ''නිවෙසනෙ පන තෙ, මහාරාජ, පොසාවනියො කින්නරො අත්ථී''ති පුච්ඡිත්වා ''අත්ථී''ති වුත්තෙ ''සො, මහාරාජ, අත්තනො කින්නරියා කතගුණං අනුස්සරිත්වා කිලෙසාතුරො සද්දමකාසි. සො හි තාය සද්ධිං එකදිවසං තුඞ්ගපබ්බතසිඛරං ආරුහි. තෙ තත්ථ වණ්ණගන්ධරසසම්පන්නානි නානාපුප්ඵානි ඔචිනන්තා පිළන්ධන්තා සූරියං අත්ථඞ්ගතං න සල්ලක්ඛෙසුං, අත්ථඞ්ගතෙ සූරියෙ ඔතරන්තානං අන්ධකාරො අහොසි. තත්‍ර නං කින්නරී 'සාමි, අන්ධකාරො වත්තති, අපක්ඛලන්තො අප්පමාදෙන ඔතරාහී'ති වත්වා හත්ථෙ ගහෙත්වා ඔතාරෙසි, සො තාය තං වචනං අනුස්සරිත්වා සද්දමකාසි, තතොපි තෙ භයං

නත්ථී''ති තං කාරණං අත්තනො ඤාණබලෙන පරිච්ඡින්දිත්වා පාකටං කරොන්තො සත්තමං ගාථමාහ –

16.

''අන්ධකාරතිමිසායං, තුඞ්ගෙ උපරිපබ්බතෙ;
සා මං සණ්හෙන මුදුනා, මා පාදං ඛලි යස්මනී''ති.

තත්ථ **අන්ධකාරතිමිසායන්**ති අන්ධභාවකාරකෙ තමෙ. **තුඞ්ගෙති** තිඛිණෙ. **සණ්හෙන මුදුනාති** මට්ඨෙන මුදුකෙන වචනෙන. **මා පාදං ඛලි යස්මනීති** ය-කාරො බ්‍යඤ්ජනසන්ධිවසෙන ගහිතො. ඉදං වුත්තං හොති – සා මං කින්නරී සණ්හෙන මුදුකෙන වචනෙන ''සාමි, අප්පමත්තො හොහි, මා පාදං ඛලි අස්මනි, යථා තෙ උපක්ඛලිත්වා පාදො පාසාණස්මිං න ඛලති, තථා ඔතරා''ති වත්වා හත්ථෙන ගහෙත්වා ඔතාරෙසීති.

ඉති මහාසත්තො කින්නරෙන කතසද්දකාරණං කථෙත්වා තං විස්සජ්ජාපෙත්වා ''මහාරාජ, අට්ඨමො උදානසද්දො අහොසි. නන්දමූලකපබ්භාරස්මිං කිර එකො පච්චෙකබුද්ධො අත්තනො ආයුසඞ්ඛාරපරික්ඛයං ඤත්වා 'මනුස්සපථං ගන්ත්වා බාරාණසිරඤ්ඤො උය්‍යානෙ පරිනිබ්බායිස්සාමි, තස්ස මෙ මනුස්සා සරීරනික්ඛෙපං කාරෙත්වා සාධුකීළං කීළිත්වා ධාතුපූජං කත්වා සග්ගපථං පූරෙස්සන්තී'ති ඉද්ධානුභාවෙන ආගච්ඡන්තො තව පාසාදස්ස මත්ථකං පත්තකාලෙ ඛන්ධභාරං ඔතාරෙත්වා නිබ්බානපුරපවෙසනදීපනං උදානං උදානෙසී''ති පච්චෙකබුද්ධෙන වුත්තං ගාථමාහ –

17.

''අසංසයං ජාතිඛයන්තදස්සී, න ගබ්භසෙය්‍යං පුනරාවජිස්සං;
අයමන්තිමා පච්ඡිමා ගබ්භසෙය්‍යා, ඛීණො මෙ සංසාරො පුනබ්භවායා''ති.

තස්සත්ථො – ජාතියා ඛයන්තසඞ්ඛාතස්ස නිබ්බානස්ස දිට්ඨත්තා **ජාතිඛයන්තදස්සී** අහං **අසංසයං** පුන ගබ්භසෙය්‍යං න ආවජිස්සං, අයං මෙ අන්තිමා ජාති, පච්ඡිමා ගබ්භසෙය්‍යා, ඛීණො මෙ පුනබ්භවාය ඛන්ධපටිපාටිසඞ්ඛාතො සංසාරොති.

''ඉදඤ්ච පන සො උදානං වත්වා ඉමං උය්‍යානවනං ආගම්ම එකස්ස සුපුප්ඵිතස්ස සාලස්ස මූලෙ පරිනිබ්බුතො, එහි, මහාරාජ, සරීරකිච්චමස්ස කරිස්සාමා''ති මහාසත්තො රාජානං ගහෙත්වා පච්චෙකබුද්ධස්ස පරිනිබ්බුතට්ඨානං ගන්ත්වා සරීරං දස්සෙසි. රාජා තස්ස සරීරං දිස්වා සද්ධිං බලකායෙන ගන්ධමාලාදීහි පූජෙත්වා බොධිසත්තස්ස වචනං නිස්සාය යඤ්ඤං හාරෙත්වා සබ්බසත්තානං ජීවිතදානං දත්වා නගරෙ මාඝාතභෙරිං චරාපෙත්වා සත්තාහං සාධුකීළං කීළිත්වා සබ්බගන්ධචිතකෙ මහන්තෙන

සක්කාරෙන පච්චෙකබුද්ධස්ස සරීරං ඣාපෙත්වා ධාතුයො චතුමහාපථෙ ථූපං කාරෙසි. බොධිසත්තොපි රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙත්වා ‘‘අප්පමත්තො හොහී’’ති ඔවදිත්වා හිමවන්තමෙව පවිසිත්වා බ්‍රහ්මවිහාරෙසු පරිකම්මං කත්වා අපරිහීනජ්ඣානො බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘මහාරාජ, තස්ස සද්දස්ස සුතකාරණා තව කොචි අන්තරායො නත්ථී’’ති යඤ්ඤං හරාපෙත්වා ‘‘මහාජනස්ස ජීවිතං දෙහී’’ති ජීවිතදානං දාපෙත්වා නගරෙ ධම්මභෙරිං චරාපෙත්වා ධම්මං දෙසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි ‘‘තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, මාණවො සාරිපුත්තො, තාපසො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

අට්ඨසද්දජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[419] 3. සුලසාජාතකවණ්ණනා

ඉදං සුවණ්ණකායූරන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං අනාථපිණ්ඩිකස්ස දාසිං ආරබ්භ කථෙසි. සා කිර එකස්මිං උස්සවදිවසෙ දාසිගණෙන සද්ධිං උය්‍යානං ගච්ඡන්තී අත්තනො සාමිනිං පුඤ්ඤලක්ඛණදෙවිං ආභරණං යාචි. සා තස්සා සතසහස්සමූලං අත්තනො ආභරණං අදාසි. සා තං පිළන්ධිත්වා දාසිගණෙන සද්ධිං උය්‍යානං පාවිසි. අථෙකො චොරො තස්සා ආභරණෙ ලොභං උප්පාදෙත්වා ‘‘ඉමං මාරෙත්වා ආභරණං හරිස්සාමී’’ති තාය සද්ධිං සල්ලපන්තො උය්‍යානං ගන්ත්වා තස්සා මච්ඡමංසසුරාදීනි අදාසි. සා ‘‘කිලෙසවසෙන දෙති මඤ්ඤෙ’’ති ගහෙත්වා උය්‍යානකීළං කීළිත්වා වීමංසනත්ථාය සායන්හසමයෙ නිපන්නෙ දාසිගණෙ උට්ඨාය තස්ස සන්තිකං අගමාසි. සො ‘‘භද්දෙ, ඉමං ඨානං අප්පටිච්ඡන්නං, ථොකං පුරතො ගච්ඡාමා’’ති ආහ. තං සුත්වා ඉතරා ‘‘ඉමස්මිං ඨානෙ සක්කා රහස්සකම්මං කාතුං, අයං පන නිස්සංසයං මං මාරෙත්වා පිළන්ධනභණ්ඩං හරිතුකාමො භවිස්සති, හොතු, සික්ඛාපෙස්සාමි න’’න්ති චින්තෙත්වා ‘‘සාමි, සුරාමදෙන මෙ සුක්ඛං සරීරං, පානීයං තාව මං පායෙහී’’ති එකං කූපං නෙත්වා ‘‘ඉතො මෙ පානීයං ඔසිඤ්චා’’ති රජ්ජුඤ්ච ඝටඤ්ච දස්සෙසි. චොරො රජ්ජුං කූපෙ ඔතාරෙසි, අථ නං ඔනමිත්වා උදකං ඔසිඤ්චන්තං මහබ්බලදාසී උභොහි හත්ථෙහි ආණිසදං පහරිත්වා කූපෙ ඛිපිත්වා ‘‘න ත්වං එත්තකෙන මරිස්සසී’’ති එකං මහන්තං ඉට්ඨකං මත්ථකෙ ආසුම්භි. සො තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පත්තො. සාපි නගරං පවිසිත්වා සාමිනියා ආභරණං දදමානා ‘‘මනම්හි අජ්ජ ඉමං ආභරණං නිස්සාය මතා’’ති සබ්බං තං පවත්තිං ආරොචෙසි, සාපි අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරොචෙසි, අනාථපිණ්ඩිකො තථාගතස්ස ආරොචෙසි. සත්ථා ‘‘න ඛො, ගහපති, ඉදානෙව සා දාසී ඨානුප්පත්තිකාය පඤ්ඤාය සමන්නාගතා, පුබ්බෙපි සමන්නාගතාව, න ච ඉදානෙව තාය සො මාරිතො, පුබ්බෙපි නං මාරෙසියෙවා’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ සුලසා නාම නගරසොභිනී පඤ්චසතවණ්ණදාසිපරිවාරා අහොසි, සහස්සෙන රත්තිං ගච්ඡති. තස්මිංයෙව නගරෙ සත්තුකො නාම චොරො අහොසි නාගබලො, රත්තිභාගෙ ඉස්සරඝරානි පවිසිත්වා යථාරුචිං විලුම්පති. නාගරා සන්නිපතිත්වා රඤ්ඤො උපක්කොසිංසු. රාජා නගරගුත්තිකං ආණාපෙත්වා තත්ථ තත්ථ ගුම්බං ඨපාපෙත්වා චොරං ගණ්හාපෙත්වා ''සීසමස්ස ඡින්දථා''ති ආහ. තං පච්ඡාබාහං බන්ධිත්වා චතුක්කෙ චතුක්කෙ කසාහි තාළෙත්වා ආඝාතනං නෙන්ති. ''චොරො කිර ගහිතො''ති සකලනගරං සඞ්ඛුභි. තදා සුලසා වාතපානෙ ඨත්වා අන්තරවීථිං ඔලොකෙන්තී තං දිස්වා පටිබද්ධචිත්තා හුත්වා ''සචෙ ඉමං චොරොති ගහිතපුරිසං මොචෙතුං සක්ඛිස්සාමි, ඉදං කිලිට්ඨකම්මං අකත්වා ඉමිනාව සද්ධිං සමග්ගවාසං කප්පෙස්සාමී''ති චින්තෙත්වා හෙට්ඨා **කණවෙරජාතකෙ** (ජා. 1.4.69 ආදයො) වුත්තනයෙනෙව නගරගුත්තිකස්ස සහස්සං පෙසෙත්වා තං මොචෙත්වා තෙන සද්ධිං සම්මොදමානා සමග්ගවාසං වසි. චොරො තිණ්ණං චතුන්නං මාසානං අච්චයෙන චින්තෙසි ''අහං ඉමස්මිංයෙව ඨානෙ වසිතුං න සක්ඛිස්සාමි, තුච්ඡහත්ථෙන පලායිතුම්පි න සක්කා, සුලසාය පිළන්ධනභණ්ඩං සතසහස්සං අග්ඝති, සුලසං මාරෙත්වා ඉදං ගණ්හිස්සාමී''ති. අථ නං එකදිවසං ආහ – ''භද්දෙ, අහං තදා රාජපුරිසෙහි නීයමානො අසුකපබ්බතමත්ථකෙ රුක්ඛදෙවතාය බලිකම්මං පටිස්සුණිං, සා මං බලිකම්මං අලභමානා භායාපෙති, බලිකම්මමස්සා කරොමා''ති. ''සාධු, සාමි, සජ්ජෙත්වා පෙසෙහී''ති. ''භද්දෙ, පෙසෙතුං න වට්ටති, මයං උභොපි සබ්බාභරණපටිමණ්ඩිතා මහන්තෙන පරිවාරෙන ගන්ත්වා දස්සාමා''ති. ''සාධු, සාමි, තථා කරොමා''ති.

අථ නං තථා කාරෙත්වා පබ්බතපාදං ගතකාලෙ ආහ – ''භද්දෙ, මහාජනං දිස්වා දෙවතා බලිකම්මං න සම්පටිච්ඡිස්සති, මයං උභොව අභිරුහිත්වා දෙමා''ති. සො තාය ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිතො තං බලිපාතිං උක්ඛිපාපෙත්වා සයං සන්නද්ධපඤ්චාවුධො හුත්වා පබ්බතමත්ථකං අභිරුහිත්වා එකං සතපොරිසපපාතං නිස්සාය ජාතරුක්ඛමූලෙ බලිභාජනං ඨපාපෙත්වා ''භද්දෙ, නාහං බලිකම්මත්ථාය ආගතො, තං පන මාරෙත්වා පිළන්ධනං තෙ ගහෙත්වා ගමිස්සාමීති ආගතොම්හි, තව පිළන්ධනං ඔමුඤ්චිත්වා උත්තරසාටකෙන භණ්ඩිකං කරොහී''ති ආහ. ''සාමි, මං කස්මා මාරෙසී''ති? ''ධනකාරණා''ති. ''සාමි, මයා කතගුණං අනුස්සර, අහං තං බන්ධිත්වා නීයමානං සෙට්ඨිපුත්තෙන පරිවත්තෙත්වා බහුං ධනං දත්වා ජීවිතං ලභාපෙසිං, දෙවසිකං සහස්සං ලභමානාපි අඤ්ඤං පුරිසං න ඔලොකෙමි, එවඤ්හි තව උපකාරිකං මා මං මාරෙහි, බහුඤ්ච තෙ ධනං දස්සාමි, තව දාසී ච භවිස්සාමී''ති යාචන්තී පඨමං ගාථමාහ –

18.

''ඉදං සුවණ්ණකායූරං, මුත්තා වෙළුරියා බහූ;

සබ්බං හරස්සු භද්දන්තෙ, මඤ්ච දාසීති සාවයා''ති.

තත්ථ **කායූරන්ති** ගීවායං පිළන්ධනපසාධනං කායූරං. **සාවයාති** මහාජනමජ්ඣෙ සාවෙත්වා දාසිං කත්වා ගණ්හාහි.

තතො සත්තුකෙන –

19.

''ඔරොපයස්සු කල්‍යාණි, මා බාළ්හං පරිදෙවසි;

න චාහං අභිජානාමි, අහන්ත්වා ධනමාභත''න්ති. –

අත්තනො අජ්ඣාසයානුරූපං දුතියගාථාය වුත්තාය සුලසා ඨානුප්පත්තිකාරණං පටිලභිත්වා ''අයං චොරො මය්හං ජීවිතං න දස්සති, උපායෙන නං පඨමතරං පපාතෙ පාතෙත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙස්සාමී''ති චින්තෙත්වා ගාථාද්වයමාහ –

20.

''යතො සරාමි අත්තානං, යතො පත්තාස්මි විඤ්ඤුතං;

න චාහං අභිජානාමි, අඤ්ඤං පියතරං තයා.

21.

''එහි තං උපගූහිස්සං, කරිස්සඤ්ච පදක්ඛිණං;

න හි දානි පුන අත්ථි, මම තුය්හඤ්ච සඞ්ගමො''ති.

සත්තුකො තස්සාධිප්පායං අජානන්තො ''සාධු, භද්දෙ, එහි උපගූහස්සු ම''න්ති ආහ. සුලසා තං තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා උපගූහිත්වා ''ඉදානි තං, සාමි, චතූසු පස්සෙසු වන්දිස්සාමී''ති වත්වා පාදපිට්ඨියං සීසං ඨපෙත්වා බාහුපස්සෙ වන්දිත්වා පච්ඡිමපස්සං ගන්ත්වා වන්දමානා විය හුත්වා නාගබලා ගණිකා චොරං ද්වීසු පච්ඡාපාදෙසු ගහෙත්වා හෙට්ඨා සීසං කත්වා සතපොරිසෙ නරකෙ ඛිපි. සො තත්ථෙව චුණ්ණවිචුණ්ණං පත්වා මරි. තං කිරියං දිස්වා පබ්බතමත්ථකෙ නිබ්බත්තදෙවතා ඉමා ගාථා අභාසි –

22.

''න හි සබ්බෙසු ඨානෙසු, පුරිසො හොති පණ්ඩිතො;

ඉත්ථීපි පණ්ඩිතා හොති, තත්ථ තත්ථ විචක්ඛණා.

23.

''න හි සබ්බෙසු ඨානෙසු, පුරිසො හොති පණ්ඩිතො;

ඉත්ථීපි පණ්ඩිතා හොති, ලහුං අත්ථං විචින්තිකා.

24.

''ලහුඤ්ච වත ඛිප්පඤ්ච, නිකට්ඨෙ සමචෙතයි;

මිගං පුණ්ණායතෙනෙව, සුලසා සත්තුකං වධි.

25.

‘‘යොධ උප්පතිතං අත්ථං, න ඛිප්පමනුබුජ්ඣති;
සො හඤ්ඤති මන්දමති, චොරොව ගිරිගබ්භරෙ.

26.

‘‘යො ච උප්පතිතං අත්ථං, ඛිප්පමෙව නිබොධති;
මුච්චතෙ සත්තුසම්බාධා, සුලසා සත්තුකාමිවා’’ති.

තත්ථ **පණ්ඩිතා හොතීති** ඉත්ථීපි පණ්ඩිතා තත්ථ තත්ථ විචක්ඛණා හොති, අථ වා ඉත්ථී පණ්ඩිතා චෙව තත්ථ තත්ථ විචක්ඛණා ච හොති. **ලහුං අත්ථං විචින්තිකාති** ලහුං ඛිප්පං අත්ථං විචින්තිකා. **ලහුඤ්ච වතාති** අදන්ධඤ්ච වත. **ඛිප්පඤ්චාති** අචිරෙනෙව. **නිකට්ඨෙ සමචෙතයීති** සන්තිකෙ ඨිතාව තස්ස මරණූපායං චින්තෙසි. **පුණ්ණායතෙනෙවාති** පූරිතධනුස්මිං. ඉදං වුත්තං හොති – යථා ඡෙකො මිගලුද්දකො සකණ්ඩපුණ්ණධනුස්මිං ඛිප්පං මිගං වධති, එවං සුලසා සත්තුකං වධීති. **යොධාති** යො ඉමස්මිං සත්තලොකෙ. **නිබොධතීති** ජානාති. **සත්තුකාමිවාති** සත්තුකා ඉව, යථා සුලසා මුත්තා, එවං මුච්චතීති අත්ථො.

ඉති සුලසා චොරං වධිත්වා පබ්බතා ඔරුය්හ අත්තනො පරිජනස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘අය්‍යපුත්තො කහ’’න්ති පුට්ඨා ‘‘මා තං පුච්ඡථා’’ති වත්වා රථං අභිරුහිත්වා නගරමෙව පාවිසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි ‘‘තදා තෙ උභොපි ඉමෙයෙව අහෙසුං, දෙවතා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සුලසාජාතකවණ්ණනා තතියා.

[420] 4. සුමඞ්ගලජාතකවණ්ණනා

භුසම්හි කුද්ධොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො රාජොවාදසුත්තං ආරබ්භ කථෙසි. තදා පන සත්ථා රඤ්ඤො යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්තො වයප්පත්තො පිතු අච්චයෙන රජ්ජං කාරෙසි, මහාදානං පවත්තෙසි. තස්ස සුමඞ්ගලො නාම උය්‍යානපාලො අහොසි. අථෙකො පච්චෙකබුද්ධො නන්දමූලකපබ්භාරා නික්ඛමිත්වා චාරිකං චරමානො බාරාණසිං පත්වා උය්‍යානෙ වසිත්වා පුනදිවසෙ නගරං පිණ්ඩාය පාවිසි. තමෙනං රාජා දිස්වා පසන්නචිත්තො වන්දිත්වා පාසාදං ආරොපෙත්වා රාජාසනෙ නිසීදාපෙත්වා නානග්ගරසෙහි ඛාදනීයභොජනීයෙහි පරිවිසිත්වා අනුමොදනං සුත්වා පසන්නො අත්තනො

උය්‍යානෙ වසනත්ථාය පටිඤ්ඤං ගාහාපෙත්වා උය්‍යානං පවෙසෙත්වා සයම්පි භුත්තපාතරාසො තත්ථ ගන්ත්වා රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානාදීනි සංවිදහිත්වා සුමඞ්ගලං නාම උය්‍යානපාලං වෙය්‍යාවච්චකරං කත්වා නගරං පාවිසි. පච්චෙකබුද්ධො තතො පට්ඨාය නිබද්ධං රාජගෙහෙ භුඤ්ජන්තො තත්ථ චිරං වසි, සුමඞ්ගලොපි නං සක්කච්චං උපට්ඨහි.

අථෙකදිවසං පච්චෙකබුද්ධො සුමඞ්ගලං ආමන්තෙත්වා ''අහං කතිපාහං අසුකගාමං නිස්සාය වසිත්වා ආගච්ඡිස්සාමි, රඤ්ඤො ආරොචෙහී''ති වත්වා පක්කාමි. සුමඞ්ගලොපි රඤ්ඤො ආරොචෙසි. පච්චෙකබුද්ධො කතිපාහං තත්ථ වසිත්වා සායං සූරියෙ අත්ථඞ්ගතෙ තං උය්‍යානං පච්චාගමි. සුමඞ්ගලො තස්ස ආගතභාවං අජානන්තො අත්තනො ගෙහං අගමාසි. පච්චෙකබුද්ධොපි පත්තචීවරං පටිසාමෙත්වා ථොකං චඞ්කමිත්වා පාසාණඵලකෙ නිසීදි. තං දිවසං පන උය්‍යානපාලස්ස ඝරං පාහුනකා ආගමිංසු. සො තෙසං සූපබ්‍යඤ්ජනත්ථාය ''උය්‍යානෙ අභයලද්ධං මිගං මාරෙස්සාමී''ති ධනුං ආදාය උය්‍යානං ගන්ත්වා මිගං උපධාරෙන්තො පච්චෙකබුද්ධං දිස්වා ''මහාමිගො භවිස්සතී''ති සඤ්ඤාය සරං සන්නය්හිත්වා විජ්ඣි. පච්චෙකබුද්ධො සීසං විවරිත්වා ''සුමඞ්ගලා''ති ආහ. සො සංවෙගප්පත්තො වන්දිත්වා ''භන්තෙ, අහං තුම්හාකං ආගතභාවං අජානන්තො 'මිගො'ති සඤ්ඤාය විජ්ඣිං, ඛමථ මෙ''ති වත්වා ''හොතු දානි කිං කරිස්සසි, එහි සරං ලුඤ්චිත්වා ගණ්හාහී''ති වුත්තෙ වන්දිත්වා සරං ලුඤ්චි, මහතී වෙදනා උප්පජ්ජි. පච්චෙකබුද්ධො තත්ථෙව පරිනිබ්බායි. උය්‍යානපාලො ''සචෙ රාජා ජානිස්සති, නාසෙස්සතී''ති පුත්තදාරං ගහෙත්වා තතොව පලායි. තාවදෙව ''පච්චෙකබුද්ධො පරිනිබ්බුතො''ති දෙවතානුභාවෙන සකලනගරං එකකොලාහලං ජාතං.

පුනදිවසෙ මනුස්සා උය්‍යානං ගන්ත්වා පච්චෙකබුද්ධං දිස්වා ''උය්‍යානපාලො පච්චෙකබුද්ධං මාරෙත්වා පලාතො''ති රඤ්ඤො කථයිංසු. රාජා මහන්තෙන පරිවාරෙන උය්‍යානං ගන්ත්වා සත්තාහං සරීරපූජං කත්වා මහන්තෙන සක්කාරෙන ඣාපෙත්වා ධාතුයො ආදාය චෙතියං කත්වා තං පූජෙන්තො ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි. සුමඞ්ගලොපි එකසංවච්ඡරං වීතිනාමෙත්වා ''රඤ්ඤො චිත්තං ජානිස්සාමී''ති ආගන්ත්වා එකං අමච්චං පස්සිත්වා ''මයි රඤ්ඤො චිත්තං ජානාහී''ති ආහ. අමච්චොපි රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා තස්ස ගුණං කථෙසි. රාජා අසුණන්තො විය අහොසි. පුන කිඤ්චි අවත්වා රඤ්ඤො අනත්තමනභාවං සුමඞ්ගලස්ස කථෙසි. සො දුතියසංවච්ඡරෙපි ආගන්ත්වා තථෙව රාජා තුණ්හී අහොසි. තතියසංවච්ඡරෙ ආගන්ත්වා පුත්තදාරං ගහෙත්වාව ආගමි. අමච්චො රඤ්ඤො චිත්තමුදුභාවං ඤත්වා තං රාජද්වාරෙ ඨපෙත්වා තස්සාගතභාවං රඤ්ඤො කථෙසි. රාජා තං පක්කොසාපෙත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා ''සුමඞ්ගල, කස්මා තයා මම පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං පච්චෙකබුද්ධො මාරිතො''ති පුච්ඡි. සො ''නාහං, දෙව, 'පච්චෙකබුද්ධං මාරෙමී'ති මාරෙසිං, අපිච ඛො ඉමිනා නාම කාරණෙන ඉදං

නාම අකාසී''න්ති තං පවත්තිං ආචික්ඛි. අථ නං රාජා ''තෙන හි මා භායී''ති සමස්සාසෙත්වා පුන උය්‍යානපාලමෙව අකාසි.

අථ නං සො අමච්චො පුච්ඡි ''දෙව, කස්මා තුම්හෙ ද්වෙ වාරෙ සුමඞ්ගලස්ස ගුණං සුත්වාපි කිඤ්චි න කථයිත්ථ, කස්මා පන තතියවාරෙ සුත්වා තං පක්කොසිත්වා අනුකම්පිත්ථා''ති? රාජා ''තාත, රඤ්ඤො නාම කුද්ධෙන සහසා කිඤ්චි කාතුං න වට්ටති, තෙනාහං පුබ්බෙ තුණ්හී හුත්වා තතියවාරෙ සුමඞ්ගලෙ මම චිත්තස්ස මුදුභාවං ඤත්වා තං පක්කොසාපෙසි''න්ති රාජවත්තං කථෙන්තො ඉමා ගාථා ආහ –

27.

''භුසම්හි කුද්ධොති අවෙක්ඛියාන, න තාව දණ්ඩං පණයෙය්‍ය ඉස්සරො;
අට්ඨානසො අප්පතිරූපමත්තනො, පරස්ස දුක්ඛානි භුසං උදීරයෙ.

28.

''යතො ච ජානෙය්‍ය පසාදමත්තනො, අත්ථං නියුඤ්ජෙය්‍ය පරස්ස දුක්කටං;
තදායමත්ථොති සයං අවෙක්ඛිය, අථස්ස දණ්ඩං සදිසං නිවෙසයෙ.

29.

''න චාපි ඣාපෙති පරං න අත්තනං, අමුච්ඡිතො යො නයතෙ නයානයං;
යො දණ්ඩධාරො භවතීධ ඉස්සරො, ස වණ්ණගුත්තො සිරියා න ධංසති.

30.

''යෙ ඛත්තියා සෙ අනිසම්මකාරිනො, පණෙන්ති දණ්ඩං සහසා පමුච්ඡිතා;
අවණ්ණසංයුතා ජහන්ති ජීවිතං, ඉතො විමුත්තාපි ච යන්ති දුග්ගතිං.

31.

''ධම්මෙ ච යෙ අරියප්පවෙදිතෙ රතා, අනුත්තරා තෙ වචසා මනසා කම්මුනා ච;
තෙ සන්තිසොරච්චසමාධිසණ්ඨිතා, වජන්ති ලොකං දුභයං තථාවිධා.

32.

''රාජාහමස්මි නරපමදානමිස්සරො, සචෙපි කුජ්ඣාමි ඨපෙමි අත්තනං;
නිසෙධයන්තො ජනතං තථාවිධං, පණෙමි දණ්ඩං අනුකම්ප යොනිසො''ති.

තත්ථ **අවෙක්ඛියානාති** අවෙක්ඛිත්වා ජානිත්වා. ඉදං වුත්තං හොති – තාත, පථවිස්සරො රාජා නාම ‘‘අහං භුසං කුද්ධො බලවකොධාභිභූතො’’ති ඤත්වා අට්ඨවත්ථුකාදිභෙදං දණ්ඩං පරස්ස න පණයෙය්‍ය න වත්තෙය්‍ය. කිංකාරණා? කුද්ධො හි අට්ඨවත්ථුකං සොළසවත්ථුකං කත්වා අට්ඨානෙන අකාරණෙන අත්තනො රාජභාවස්ස අනනුරූපං ‘‘ඉමං එත්තකං නාම ආහරථ, ඉදඤ්ච තස්ස කරොථා’’ති පරස්ස භුසං දුක්ඛානි බලවදුක්ඛානි උදීරයෙ.

යතොති යදා. ඉදං වුත්තං හොති – යදා පන රාජා පරස්මිං උප්පන්නං අත්තනො පසාදං ජානෙය්‍ය, අථ පරස්ස දුක්කටං අත්ථං නියුඤ්ජෙය්‍ය උපපරික්ඛෙය්‍ය, තදා එවං නියුඤ්ජන්තො ‘‘අයං නාමෙත්ථ අත්ථො, අයං එතස්ස දොසො’’ති සයං අත්තපච්චක්ඛං කත්වා අථස්ස අපරාධකාරකස්ස අට්ඨවත්ථුකහෙතු අට්ඨෙව, සොළසවත්ථුකහෙතු සොළසෙව කහාපණෙ ගණ්හමානො දණ්ඩං සදිසං කතදොසානුරූපං නිවෙසයෙ ඨපෙය්‍ය පවත්තෙය්‍යාති.

අමුච්ඡිතොති ඡන්දාදීහි අගතිකිලෙසෙහි අමුච්ඡිතො අනභිභූතො හුත්වා යො නයානයං නයතෙ උපපරික්ඛති, සො නෙව පරං ඛාපෙති, න අත්තානං. ඡන්දාදිවසෙන හි අහෙතුකං දණ්ඩං පවත්තෙන්තො පරම්පි තෙන දණ්ඩෙන ඛාපෙති දහති පීළෙති, අත්තානම්පි තතොනිදානෙන පාපෙන. අයං පන න පරං ඛාපෙති, න අත්තානං. **යො දණ්ඩධාරො භවතීධ ඉස්සරොති** යො ඉධ පථවිස්සරො රාජා ඉධ සත්තලොකෙ දොසානුච්ඡවිකං දණ්ඩං පවත්තෙන්තො දණ්ඩධාරො හොති. **ස වණ්ණගුත්තොති** ගුණවණ්ණෙන චෙව යසවණ්ණෙන ච ගුත්තො රක්ඛිතො සිරියා න ධංසති න පරිහායති. **අවණ්ණසංයුතා ජහන්තීති** අධම්මිකා ලොලරාජානො අවණ්ණෙන යුත්තා හුත්වා ජීවිතං ජහන්ති.

ධම්මෙ ච යෙ අරියප්පවෙදිතෙති යෙ රාජානො ආචාරඅරියෙහි ධම්මිකරාජූහි පවෙදිතෙ දසවිධෙ රාජධම්මෙ රතා. **අනුත්තරා තෙති** තෙ වචසා මනසා කම්මුනා ච තීහිපි එතෙහි අනුත්තරා ජෙට්ඨකා. **තෙ සන්තිසොරච්චසමාධිසණ්ඨිතාති** තෙ අගතිපහානෙන කිලෙසසන්තියඤ්ච සුසීල්‍යසඞ්ඛාතෙ සොරච්චෙ ච එකග්ගතාසමාධිම්හි ච සණ්ඨිතා පතිට්ඨිතා ධම්මිකරාජානො. **වජන්ති ලොකං දුභයන්ති** ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙත්වා මනුස්සලොකතො දෙවලොකං, දෙවලොකතො මනුස්සලොකන්ති උභයලොකමෙව වජන්ති, නිරයාදීසු න නිබ්බත්තන්ති. **නරපමදානන්ති** නරානඤ්ච නාරීනඤ්ච. **ඨපෙමි අත්තනන්ති** කුද්ධොපි කොධවසෙන අගන්ත්වා අත්තානං පොරාණකරාජූහි ඨපිතනයස්මිංයෙව ධම්මෙ ඨපෙමි, විනිච්ඡයධම්මං න භින්දාමීති.

එවං ඡහි ගාථාහි රඤ්ඤො අත්තනො ගුණෙ කථිතෙ සබ්බාපි රාජපරිසා තුට්ඨා ''අයං සීලාචාරගුණසම්පත්ති තුම්හාකඤ්ඤෙව අනුරූපා''ති රඤ්ඤො ගුණෙ කථෙසුං. සුමඞ්ගලො පන පරිසාය කථිතාවසානෙ උට්ඨාය රාජානං වන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ රඤ්ඤො ථුතිං කරොන්තො තිස්සො ගාථා අභාසි –

33.

''සිරී ච ලක්ඛී ච තවෙව ඛත්තිය, ජනාධිප මා විජහි කුදාචනං;
අක්කොධනො නිච්චපසන්නචිත්තො, අනීඝො තුවං වස්සසතානි පාලය.

34.

''ගුණෙහි එතෙහි උපෙත ඛත්තිය, ඨිතමරියවත්තී සුවචො අකොධනො;
සුඛී අනුප්පීළ පසාස මෙදිනිං, ඉතො විමුත්තොපි ච යාහි සුග්ගතිං.

35.

''එවං සුනීතෙන සුභාසිතෙන, ධම්මෙන ඤායෙන උපායසො නයං;
නිබ්බාපයෙ සඞ්ඛුභිතං මහාජනං, මහාව මෙඝො සලිලෙන මෙදිනි''න්ති.

තත්ථ **සිරී ච ලක්ඛී ච**ාති පරිවාරසම්පත්ති ච පඤ්ඤා ච. **අනීඝො**ති නිද්දුක්ඛො හුත්වා. **උපෙත ඛත්තියා**ති උපෙතො ඛත්තිය, අයමෙව වා පාඨො. **ඨිතමරියවත්තී**ති ඨිතඅරියවත්ති, අරියවත්ති නාම දසරාජධම්මසඞ්ඛාතං පොරාණරාජවත්තං, තත්ථ පතිට්ඨිතත්තා ඨිතරාජධම්මො හුත්වාති අත්ථො. **අනුප්පීළ පසාස මෙදිනි**න්ති අනුප්පීළං පසාස මෙදිනිඤ්ච, අයමෙව වා පාඨො. **සුනීතෙනා**ති සුනයෙන සුට්ඨු කාරණෙන. **ධම්මෙනා**ති දසකුසලකම්මපථධම්මෙන. **ඤායෙනා**ති පුරිමපදස්සෙව වෙවචනං. **උපායසො**ති උපායකොසල්ලෙන. **නය**න්ති නයන්තො රජ්ජං අනුසාසන්තො ධම්මිකරාජා. **නිබ්බාපයෙ**ති ඉමාය පටිපත්තියා කායිකචෙතසිකදුක්ඛං දරථං අපනෙන්තො කායිකචෙතසිකදුක්ඛසඞ්ඛුභිතම්පි මහාජනං මහාමෙඝො සලිලෙන මෙදිනිං විය නිබ්බාපෙය්‍ය, ත්වම්පි තථෙව නිබ්බාපෙහීති දස්සෙන්තො එවමාහ.

සත්ථා කොසලරඤ්ඤො ඔවාදවසෙන ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා පච්චෙකබුද්ධො පරිනිබ්බුතො, සුමඞ්ගලො ආනන්දො අහොසි, රාජා පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

සුමඞ්ගලජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[421] 5. ගඞ්ගමාලජාතකවණ්ණනා

අඞ්ගාරජාතාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො උපොසථකම්මං ආරබ්භ කථෙසි. එකදිවසඤ්හි සත්ථා උපොසථිකෙ උපාසකෙ ආමන්තෙත්වා ‘‘උපාසකා සාධුරූපං වො කතං උපොසථං උපවසන්තෙහි, දානං දාතබ්බං, සීලං රක්ඛිතබ්බං, කොධො න කාතබ්බො, මෙත්තා භාවෙතබ්බා, උපොසථවාසො වසිතබ්බො, පොරාණකපණ්ඩිතා හි එකං උපඩ්ඪුපොසථකම්මං නිස්සාය මහායසං ලභිංසූ’’ති වත්වා තෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ තස්මිං නගරෙ සුචිපරිවාරො නාම සෙට්ඨි අහොසි අසීතිකොටිධනවිභවො දානාදිපුඤ්ඤාභිරතො. තස්ස පුත්තදාරාපි පරිජනොපි අන්තමසො තස්මිං ඝරෙ වච්ඡපාලකාපි සබ්බෙ මාසස්ස ඡ දිවසෙ උපොසථං උපවසන්ති. තදා බොධිසත්තො එකස්මිං දලිද්දකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා භතිං කත්වා කිච්ඡෙන ජීවති. සො ‘‘භතිං කරිස්සාමී’’ති තස්ස ගෙහං ගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං ඨිතො ‘‘කිං ආගතොසී’’ති වුත්තෙ ‘‘තුම්හාකං ගෙහෙ භතියා කම්මකරණත්ථ’’න්ති ආහ. සෙට්ඨි අඤ්ඤෙසං භතිකානං ආගතදිවසෙයෙව ‘‘ඉමස්මිං ගෙහෙ කම්මං කරොන්තා සීලං රක්ඛන්ති, සීලං රක්ඛිතුං සක්කොන්තා කම්මං කරොථා’’ති වදති, බොධිසත්තස්ස පන සීලරක්ඛණආචික්ඛණෙ සඤ්ඤං අකත්වා ‘‘සාධු, තාත, අත්තනො භතිං ජානිත්වා කම්මං කරොහී’’ති ආහ. සො තතො පට්ඨාය සුවචො හුත්වා උරං දත්වා අත්තනො කිලමථං අගණෙත්වා තස්ස සබ්බකිච්චානි කරොති, පාතොව කම්මන්තං ගන්ත්වා සායං ආගච්ඡති.

අථෙකදිවසං නගරෙ ඡණං ඝොසෙසුං. මහාසෙට්ඨි දාසිං ආමන්තෙත්වා ‘‘අජ්ජුපොසථදිවසො, ගෙහෙ කම්මකරානං පාතොව භත්තං පචිත්වා දෙහි, කාලස්සෙව භුඤ්ජිත්වා උපොසථිකා භවිස්සන්තී’’ති ආහ. බොධිසත්තො කාලස්සෙව උට්ඨාය කම්මන්තං අගමාසි, ‘‘අජ්ජුපොසථිකො භවෙය්‍යාසී’’ති තස්ස කොචි නාරොචෙසි. සෙසකම්මකරා පාතොව භුඤ්ජිත්වා උපොසථිකාව අහෙසුං. සෙට්ඨිපි සපුත්තදාරො සපරිජනො උපොසථං අධිට්ඨහි, සබ්බෙපි උපොසථිකා අත්තනො අත්තනො වසනට්ඨානං ගන්ත්වා සීලං ආවජ්ජෙන්තා නිසීදිංසු. බොධිසත්තො සකලදිවසං කම්මං කත්වා සූරියත්ථඞ්ගමනවෙලාය ආගතො. අථස්ස භත්තකාරිකා හත්ථධොවනං දත්වා පාතියං භත්තං වඩ්ඪෙත්වා උපනාමෙසි. බොධිසත්තො ‘‘අඤ්ඤෙසු දිවසෙසු ඉමාය වෙලාය මහාසද්දො හොති, අජ්ජ කහං ගතා’’ති පුච්ඡි. ‘‘සබ්බෙ උපොසථං සමාදියිත්වා අත්තනො අත්තනො වසනට්ඨානානි ගතා’’ති. තං සුත්වා බොධිසත්තො චින්තෙසි ‘‘එත්තකානං සීලවන්තානං අන්තරෙ අහං එකො දුස්සීලො හුත්වා න වසිස්සාමි, ඉදානි උපොසථඞ්ගෙසු අධිට්ඨිතෙසු හොති නු බො උපොසථකම්මං, නො’’ති. සො ගන්ත්වා

සෙට්ඨිං පුච්ඡි. අථ නං සෙට්ඨි ''තාත පාතොව අනධිට්ඨිතත්තා සකලං උපොසථකම්මං න හොති, උපඩ්ඪුපොසථකම්මං පන හොතී''ති ආහ.

සො ''එත්තකම්පි හොතූ''ති සෙට්ඨිස්ස සන්තිකෙ සමාදින්නසීලො හුත්වා උපොසථකම්මං අධිට්ඨාය අත්තනො වසනොකාසං පවිසිත්වා සීලං ආවජ්ජෙන්තො නිපජ්ජි. අථස්ස සකලදිවසං නිරාහාරතාය පච්ඡිමයාමසමනන්තරෙ සත්ථකවාතා සමුට්ඨහිංසු. සෙට්ඨිනා නානාවිධානි භෙසජ්ජානි ආහරිත්වා ''භුඤ්ජා''ති වුච්චමානොපි ''උපොසථං න භින්දිස්සාමි, ජීවිතපරියන්තිකං කත්වා සමාදියි''න්ති ආහ. බලවවෙදනා උප්පජ්ජි, අරුණුග්ගමනවෙලාය සතිං පච්චුපට්ඨාපෙතුං නාසක්ඛි. අථ නං ''ඉදානි මරිස්සතී''ති නීහරිත්වා ''ඔසාරකෙ නිපජ්ජාපෙසුං. තස්මිං ඛණෙ බාරාණසිරාජා රථවරගතො මහන්තෙන පරිවාරෙන නගරං පදක්ඛිණං කරොන්තො තං ඨානං සම්පාපුණි. බොධිසත්තො තස්ස සිරිං ඔලොකෙත්වා තස්මිං ලොභං උප්පාදෙත්වා රජ්ජං පත්ථෙසි. සො චවිත්වා උපඩ්ඪුපොසථකම්මනිස්සන්දෙන තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං ගණ්හි. සා ලද්ධගබ්භපරිහාරා දසමාසච්චයෙන පුත්තං විජායි, ''උදයකුමාරො''තිස්ස නාමං අකංසු. සො වයප්පත්තො සබ්බසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං පාපුණි, ජාතිස්සරඤාණෙන අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා ''අප්පකස්ස කම්මස්ස ඵලං මම ඉද''න්ති අභික්ඛණං උදානං උදානෙසි. සො පිතු අච්චයෙන රජ්ජං පත්වාපි අත්තනො මහන්තං සිරිවිභවං ඔලොකෙත්වා තදෙව උදානං උදානෙසි.

අථෙකදිවසං නගරෙ ඡණං සජ්ජයිංසු, මහාජනො කීළාපසුතො අහොසි. තදා බාරාණසියා උත්තරද්වාරවාසී එකො භතිකො උදකභතිං කත්වා ලද්ධං අඩ්ඪමාසකං පාකාරිට්ඨකාය අන්තරෙ ඨපෙත්වා භතිං කරොන්තො දක්ඛිණද්වාරං පත්වා තත්ථ උදකභතිමෙව කත්වා ජීවමානාය එකාය කපණිත්ථියා සද්ධිං සංවාසං කප්පෙසි. සා තං ආහ – ''සාමි, නගරෙ ඡණො වත්තති, සචෙ තෙ කිඤ්චි අත්ථි, මයම්පි කීළෙය්‍යාමා''ති? ''ආම, අත්ථී''ති. ''කිත්තකං, සාමී''ති? ''අඩ්ඪමාසකො''ති. ''කහං සො''ති? ''උත්තරද්වාරෙ ඉට්ඨකබ්භන්තරෙ ඨපිතොති ඉතො මෙ ද්වාදසයොජනන්තරෙ නිධානං, තව පන හත්ථෙ කිඤ්චි අත්ථී''ති? ''ආම, අත්ථී''ති. ''කිත්තක''න්ති? ''අඩ්ඪමාසකොවා''ති. ''ඉති තව අඩ්ඪමාසකො, මම අඩ්ඪමාසකොති මාසකොව හොති, තතො එකෙන කොට්ඨාසෙන මාලං, එකෙන කොට්ඨාසෙන ගන්ධං, එකෙන කොට්ඨාසෙන සුරං ගහෙත්වා කීළිස්සාම, ගච්ඡ තයා ඨපිතං අඩ්ඪමාසකං ආහරා''ති. සො ''භරියාය මෙ සන්තිකා කථා ලද්ධා''ති හට්ඨතුට්ඨො ''භද්දෙ, මා චින්තයි, ආහරිස්සාමි න''න්ති වත්වා පක්කාමි. නාගබලො භතිකො ඡ යොජනානි අතික්කම්ම මජ්ඣන්හිකසමයෙ වීතච්චිකඞ්ගාරසන්ථතං විය උණ්හං වාලුකං මද්දන්තො ධනලොභෙන

හට්ඨපහට්ඨො කසාවරත්තනිවාසනො කණ්ණෙ තාලපණ්ණං පිළන්ධිත්වා එකෙන ආයොගවත්තෙන ගීතං ගායන්තො රාජඞ්ගණෙන පායාසි.

උදයරාජා සීහපඤ්ජරං විවරිත්වා ඨිතො තං තථා ගච්ඡන්තං දිස්වා ''කිං නු ඛො එස එවරූපං වාතාතපං අගණෙත්වා හට්ඨතුට්ඨො ගායන්තො ගච්ඡති, පුච්ඡිස්සාමි න''න්ති චින්තෙත්වා පක්කොසනත්ථාය එකං පුරිසං පහිණි. තෙන ගන්ත්වා ''රාජා තං පක්කොසතී''ති වුත්තෙ ''රාජා මය්හං කිං හොති, නාහං රාජානං ජානාමී''ති වත්වා බලක්කාරෙන නීතො එකමන්තං අට්ඨාසි. අථ නං රාජා පුච්ඡන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

36.

''අඞ්ගාරජාතා පථවී, කුක්කුළානුගතා මහී;
අථ ගායසි වත්තානි, න තං තපති ආතපො.

37.

''උද්ධං තපති ආදිච්චො, අධො තපති වාලුකා;
අථ ගායසි වත්තානි, න තං තපති ආතපො''ති.

තත්ථ **අඞ්ගාරජාතාති** භො පුරිස, අයං පථවී වීතච්චිකඞ්ගාරා විය උණ්හජාතා. **කුක්කුළානුගතාති** ආදිත්තඡාරිකසඞ්ඛාතෙන කුක්කුළෙන විය උණ්හවාලුකාය අනුගතා. **වත්තානීති** ආයොගවත්තානි ආරොපෙත්වා ගීතං ගායසීති.

සො රඤ්ඤො කථං සුත්වා තතියං ගාථමාහ –

38.

''න මං තපති ආතපො, ආතපා තපයන්ති මං;
අත්ථා හි විවිධා රාජ, තෙ තපන්ති න ආතපො''ති.

තත්ථ **ආතපාති** වත්ථුකාමකිලෙසකාමා. පුරිසඤ්හි තෙ අභිතපන්ති, තස්මා ''ආතපා''ති වුත්තා. **අත්ථා හි විවිධාති**, මහාරාජ, මය්හං වත්ථුකාමකිලෙසකාමෙ නිස්සාය කත්තබ්බා නානාකිච්චසඞ්ඛාතා විවිධා අත්ථා අත්ථි, තෙ මං තපන්ති, න ආතපොති.

අථ නං රාජා ''කො නාම තෙ අත්ථො''ති පුච්ඡි. සො ආහ ''අහං, දෙව, දක්ඛිණද්වාරෙ කපණිත්ථියා සද්ධිං සංවාසං කප්පෙසිං, සා මං 'ඡණං කීළිස්සාම, අත්ථි තෙ කිඤ්චි හත්ථෙ'ති පුච්ඡි, අථ නං අහං 'මම නිධානං උත්තරද්වාරෙ පාකාරන්තරෙ ඨපිත'න්ති අවචං, සා 'ගච්ඡ තං ආහර, උභොපි කීළිස්සාමා'ති මං පහිණි, සා මෙ තස්සා කථා හදයං න විජහති, තං මං අනුස්සරන්තං කාමතපො තපති, අයං මෙ, දෙව, අත්ථො''ති. අථ ''එවරූපං වාතාතපං අගණෙත්වා කිං තෙ තුස්සනකාරණං, යෙන ගායන්තො

ගච්ඡසී''ති? ''දෙව, තං නිධානං ආහරිත්වා 'තාය සද්ධිං අභිරමිස්සාමී'ති ඉමිනා කාරණෙන තුට්ඨො ගායාමී''ති. ''කිං පන තෙ, භො පුරිස, උත්තරද්වාරෙ ඨපිතනිධානං සතසහස්සමත්තං අත්ථී''ති? ''නත්ථි, දෙවා''ති. රාජා ''තෙන හි පඤ්ඤාස සහස්සානි, චත්තාලීස, තිංස, වීස, දස, සහස්සං, පඤ්ච සතානි, චත්තාරි, තීණි, ද්වෙ, එකං, සතං, පඤ්ඤාසං, චත්තාලීසං, තිංසං, වීසං, දස, පඤ්ච, චත්තාරි, තයො, ද්වෙ, එකො කහාපණො, අඩ්ඪො, පාදො, චත්තාරො මාසකා, තයො, ද්වෙ, එකො මාසකො''ති පුච්ඡි. සබ්බං පටික්ඛිපිත්වා ''අඩ්ඪමාසකො''ති වුත්තො ''ආම, දෙව, එත්තකං මය්හං ධනං, තං ආහරිත්වා තාය සද්ධිං අභිරමිස්සාමීති ගච්ඡාමි, තාය පීතියා තෙන සොමනස්සෙන න මං එස වාතාතපො තපතී''ති ආහ.

අථ නං රාජා ''භො පුරිස, එවරූපෙ ආතපෙ තත්ථ මා ගමි, අහං තෙ අඩ්ඪමාසකං දස්සාමී''ති ආහ. ''දෙව, අහං තුම්හාකං කථාය ඨත්වා තඤ්ච ගණ්හිස්සාමි, ඉතරඤ්ච ධනං න නාසෙස්සාමි, මම ගමනං අහාපෙත්වා තම්පි ගහෙස්සාමී''ති. ''භො පුරිස, නිවත්ත, මාසකං තෙ දස්සාමි, ද්වෙ මාසකෙහි එවං වඩ්ඪෙත්වා කොටිං කොටිසතං අපරිමිතං ධනං දස්සාමි, නිවත්තා''ති වුත්තෙපි ''දෙව, තං ගහෙත්වා ඉතරම්පි ගණ්හිස්සාමි''ඉච්චෙව ආහ. තතො සෙට්ඨිට්ඨානාදීහි ඨානන්තරෙහි පලොභිතො යාව උපරජ්ජා තථෙව වත්වා ''උපඩ්ඪරජ්ජං තෙ දස්සාමි, නිවත්තා''ති වුත්තෙ සම්පටිච්ඡි. රාජා ''ගච්ඡථ මම සහායස්ස කෙසමස්සුං කාරෙත්වා න්හාපෙත්වා අලඞ්කරිත්වා ආනෙථ න''න්ති අමච්චෙ ආණාපෙසි. අමච්චා තථා අකංසු. රාජා රජ්ජං ද්විධා භින්දිත්වා තස්ස උපඩ්ඪරජ්ජං අදාසි. ''සො පන තං ගහෙත්වාපි අඩ්ඪමාසකපෙමෙන උත්තරපස්සං ගතොයෙවා''ති වදන්ති. සො අඩ්ඪමාසකරාජා නාම අහොසි. තෙ සමග්ගා සම්මොදමානා රජ්ජං කාරෙන්තා එකදිවසං උය්‍යානං ගමිංසු. තත්ථ කීළිත්වා උදයරාජා අඩ්ඪමාසකරඤ්ඤො අඞ්කෙ සීසං කත්වා නිපජ්ජි. තස්මිං නිද්දං ඔක්කන්තෙ පරිවාරමනුස්සා කීළානුභවනවසෙන තත්ථ තත්ථ අගමංසු.

අඩ්ඪමාසකරාජා ''කිං මෙ නිච්චකාලං උපඩ්ඪරජ්ජෙන, ඉමං මාරෙත්වා අහමෙව සකලරජ්ජං කාරෙස්සාමී''ති ඛග්ගං අබ්බාහිත්වා ''පහරිස්සාමි න''න්ති චින්තෙත්වා පුන ''අයං රාජා මං දලිද්දකපණං මනුස්සං අත්තනා සමානං කත්වා මහන්තෙ ඉස්සරියෙ පතිට්ඨපෙසි, එවරූපං නාම යසදායකං මාරෙත්වා රජ්ජං කාරෙස්සාමීති මම ඉච්ඡා උප්පන්නා, අයුත්තං වත මෙ කම්ම''න්ති සතිං පටිලභිත්වා අසිං පවෙසෙසි. අථස්ස දුතියම්පි තතියම්පි තථෙව චිත්තං උප්පජ්ජි. තතො චින්තෙසි ''ඉදං චිත්තං පුනප්පුනං උප්පජ්ජමානං මං පාපකම්මෙ නියොජෙය්‍යා''ති. සො අසිං භූමියං ඛිපිත්වා රාජානං උට්ඨාපෙත්වා ''ඛමාහි මෙ, දෙවා''ති පාදෙසු පති. ''නනු සම්ම, තව මමන්තරෙ දොසො නත්ථී''ති? ''අත්ථි, මහාරාජ, අහං ඉදං නාම අකාසි''න්ති. ''තෙන හි සම්ම, ඛමාමි තෙ, ඉච්ඡන්තො පන රජ්ජං කාරෙහි,

අහං උපරාජා හුත්වා තං උපට්ඨහිස්සාමී''ති. සො ''න මෙ, දෙව, රජ්ජෙන අත්ථො, අයඤ්හි තණ්හා මං අපායෙසු නිබ්බත්තාපෙස්සති, තව රජ්ජං ත්වමෙව ගණ්හ, අහං පබ්බජිස්සාමි, දිට්ඨං මෙ කාමස්ස මූලං, අයඤ්හි සඞ්කප්පෙන වඩ්ඪති, න දානි නං තතො පට්ඨාය සඞ්කප්පෙස්සාමී''ති උදානෙන්තො චතුත්ථං ගාථමාහ –

39.

''අද්දසං කාම තෙ මූලං, සඞ්කප්පා කාම ජායසි;
න තං සඞ්කප්පයිස්සාමි, එවං කාම න හෙහිසී''ති.

තත්ථ **එවන්ති** එවං මමන්තරෙ. **න හෙහිසීති** න උප්පජ්ජිස්සසීති.

එවඤ්ච පන වත්වා පුන කාමෙසු අනුයුඤ්ජන්තස්ස මහාජනස්ස ධම්මං දෙසෙන්තො පඤ්චමං ගාථමාහ –

40.

''අප්පාපි කාමා න අලං, බහූහිපි න තප්පති;
අහහා බාලලපනා, පරිවජ්ජෙථ ජග්ගතො''ති.

තත්ථ **අහහාති** සංවෙගදීපනං. **ජග්ගතොති** ජග්ගන්තො. ඉදං වුත්තං හොති – මහාරාජ, ඉමස්ස මහාජනස්ස අප්පකාපි වත්ථුකාමකිලෙසකාමා න අලං පරියත්තාව, බහූහිපි ච තෙහි න තප්පතෙව, ''අහො ඉමෙ මම රූපා මම සද්දා''ති ලපනතො බාලලපනා කාමා, ඉමෙ විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා බොධිපක්ඛියානං ධම්මානං භාවනානුයොගමනුයුත්තො ජග්ගන්තො කුලපුත්තො පරිවජ්ජෙථ, පරිඤ්ඤාපහානාභිසමයෙහි අභිසමෙත්වා පජහෙය්‍යාති.

එවං සො මහාජනස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා උදයරාජානං රජ්ජං පටිච්ඡාපෙත්වා මහාජනං අස්සුමුඛං රොදමානං පහාය හිමවන්තං පවිසිත්වා පබ්බජිත්වා ඣානාභිඤ්ඤායො නිබ්බත්තෙත්වා විහාසි. තස්ස පබ්බජිතකාලෙ රාජා තං උදානං සකලං කත්වා උදානෙන්තො ඡට්ඨං ගාථමාහ –

41.

''අප්පස්ස කම්මස්ස ඵලං මමෙදං, උදයො අජ්ඣාගමා මහත්තපත්තං;
සුලද්ධලාභො වත මාණවස්ස, යො පබ්බජී කාමරාගං පහාය''ති.

තත්ථ **උදයොති** අත්තානං සන්ධාය වදති. **මහත්තපත්තන්ති** මහන්තභාවප්පත්තං විපුලං ඉස්සරියං අජ්ඣාගමා. **මාණවස්සාති** සත්තස්ස

මය්හං සහායස්ස සුලද්ධලාභො, යො කාමරාගං පහාය පබ්බජිතොති අධිප්පායෙනෙවමාහ.

ඉමිස්සා පන ගාථාය න කොචි අත්ථං ජානාති. අථ නං එකදිවසං අග්ගමහෙසී ගාථාය අත්ථං පුච්ඡි, රාජා න කථෙසි. එකො පනස්ස ගඞ්ගමාලො නාම මඞ්ගලන්හාපිතො, සො රඤ්ඤො මස්සුං කරොන්තො පඨමං ඛුරපරිකම්මං කත්වා පච්ඡා සණ්ඩාසෙන ලොමානි ගණ්හාති, රඤ්ඤො ච ඛුරපරිකම්මකාලෙ සුඛං හොති, ලොමහරණකාලෙ දුක්ඛං. සො පඨමං තස්ස වරං දාතුකාමො හොති, පච්ඡා සීසච්ඡෙදනමාකඞ්ඛති. අථෙකදිවසං ''භද්දෙ, අම්හාකං ගඞ්ගමාලකප්පකො බාලො''ති දෙවියා තමත්ථං ආරොචෙත්වා ''කිං පන, දෙව, කාතුං වට්ටතී''ති වුත්තෙ ''පඨමං සණ්ඩාසෙන ලොමානි ගහෙත්වා පච්ඡා ඛුරපරිකම්ම''න්ති ආහ. සා තං කප්පකං පක්කොසාපෙත්වා ''තාත, ඉදානි රඤ්ඤො මස්සුකරණදිවසෙ පඨමං ලොමානි ගහෙත්වා පච්ඡා ඛුරපරිකම්මං කරෙය්‍යාසි, රඤ්ඤා ච 'වරං ගණ්හාහී'ති වුත්තෙ 'අඤ්ඤෙන, දෙව, මෙ අත්ථො නත්ථි, තුම්හාකං උදානගාථාය අත්ථං ආචික්ඛථා'ති වදෙය්‍යාසි, අහං තෙ බහුං ධනං දස්සාමී''ති ආහ. සො ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා මස්සුකරණදිවසෙ පඨමං සණ්ඩාසං ගණ්හි. ''කිං, භණෙ ගඞ්ගමාල, අපුබ්බං තෙ කරණ''න්ති රඤ්ඤා වුත්තෙ ''දෙව, කප්පකා නාම අපුබ්බම්පි කරොන්තී''ති වත්වා පඨමං ලොමානි ගහෙත්වා පච්ඡා ඛුරපරිකම්මං අකාසි. රාජා ''වරං ගණ්හාහී''ති ආහ. ''දෙව, අඤ්ඤෙන මෙ අත්ථො නත්ථි, තුම්හාකං උදානගාථාය අත්ථං කථෙථා''ති. රාජා අත්තනො දලිද්දකාලෙ කතං කථෙතුං ලජ්ජන්තො ''තාත, ඉමිනා තෙ වරෙන කො අත්ථො, අඤ්ඤං ගණ්හාහී''ති ආහ. ''එතමෙව දෙහි, දෙවා''ති. සො මුසාවාදභයෙන ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා කුම්මාසපිණ්ඩිජාතකෙ වුත්තනයෙනෙව සබ්බං සංවිදහාපෙත්වා රතනපල්ලඞ්කෙ නිසීදිත්වා ''අහං ගඞ්ගමාල, පුරිමභවෙ ඉමස්මිංයෙව නගරෙ''ති සබ්බං පුරිමකිරියං ආචික්ඛිත්වා ''ඉමිනා කාරණෙන උපඩ්ඪගාථං, 'සහායො පන මෙ පබ්බජිතො, අහං පමත්තො හුත්වා රජ්ජමෙව කාරෙමී'ති ඉමිනා කාරණෙන පච්ඡා උපඩ්ඪගාථං වදාමී''ති උදානස්ස අත්ථං කථෙසි.

තං සුත්වා කප්පකො ''උපඩ්ඪුපොසථකම්මෙන කිර රඤ්ඤා අයං සම්පත්ති ලද්ධා, කුසලං නාම කාතබ්බමෙව, යංනූනාහං පබ්බජිත්වා අත්තනො පතිට්ඨං කරෙය්‍ය''න්ති චින්තෙත්වා ඤාතිභොගපරිවට්ටං පහාය රාජානං පබ්බජ්ජං අනුජානාපෙත්වා හිමවන්තං ගන්ත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා තිලක්ඛණං ආරොපෙන්තො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා පච්චෙකබොධිං පත්වා ඉද්ධියා නිබ්බත්තපත්තචීවරධරො ගන්ධමාදනපබ්බතෙ පඤ්චඡබ්බස්සානි වසිත්වා ''බාරාණසිරාජානං ඔලොකෙස්සාමී''ති ආකාසෙනාගන්ත්වා උය්‍යානෙ මඞ්ගලසිලායං නිසීදි. උය්‍යානපාලො සඤ්ජානිත්වා ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි ''දෙව,

ගඞ්ගමාලො පච්චෙකබුද්ධො හුත්වා ආකාසෙනාගන්ත්වා උය්‍යානෙ නිසින්නො''ති. රාජා තං සුත්වා ''පච්චෙකබුද්ධං වන්දිස්සාමී''ති වෙගෙන නික්ඛමි. රාජමාතා ච පුත්තෙන සද්ධිංයෙව නික්ඛමි. රාජා උය්‍යානං පවිසිත්වා තං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි සද්ධිං පරිසාය. සො රඤ්ඤා සද්ධිං පටිසන්ථාරං කරොන්තො ''කිං, බ්‍රහ්මදත්ත, අප්පමත්තොසි, ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි, දානාදීනි පුඤ්ඤානි කරොසී''ති රාජානං කුලනාමෙන ආලපිත්වා පටිසන්ථාරං කරොති. තං සුත්වා රඤ්ඤො මාතා ''අයං හීනජච්චො මලමජ්ජකො න්හාපිතපුත්තො අත්තානං න ජානාති, මම පුත්තං පථවිස්සරං ජාතිඛත්තියං 'බ්‍රහ්මදත්තා'ති නාමෙනාලපතී''ති කුජ්ඣිත්වා සත්තමං ගාථමාහ –

42.

''තපසා පජහන්ති පාපකම්මං, තපසා න්හාපිතකුම්භකාරභාවං;
තපසා අභිභුය්‍ය ගඞ්ගමාල, නාමෙනාලපසජ්ජ බ්‍රහ්මදත්තා''ති.

තස්සත්ථො – ඉමෙ තාව සත්තා **තපසා** අත්තනා කතෙන තපොගුණෙන **පාපකම්මං** ජහන්ති, කිං පනෙතෙ තපසා **න්හාපිතකුම්භකාරභාව**ම්පි ජහන්ති, යං ත්වං ගඞ්ගමාල, අත්තනො **තපසා** අභිභුය්‍ය මම පුත්තං බ්‍රහ්මදත්තං නාමෙනාලපසි, පතිරූපං නු තෙ එතන්ති?

රාජා මාතරං වාරෙත්වා පච්චෙකබුද්ධස්ස ගුණං පකාසෙන්තො අට්ඨමං ගාථමාහ –

43.

''සන්දිට්ඨිකමෙව අම්ම පස්සථ, ඛන්තීසොරච්චස්ස අයං විපාකො;
යො සබ්බජනස්ස වන්දිතොහු, තං වන්දාම සරාජිකා සමච්චා''ති.

තත්ථ **ඛන්තීසොරච්චස්සාති** අධිවාසනඛන්තියා ච සොරච්චස්ස ච. **තං වන්දාමාති** තං ඉදානි මයං සරාජිකා සමච්චා සබ්බෙ වන්දාම, පස්සථ අම්ම, ඛන්තීසොරච්චානං විපාකන්ති.

රඤ්ඤා මාතරි වාරිතාය සෙසමහාජනො උට්ඨහිත්වා ''අයුත්තං වත, දෙව, එවරූපස්ස හීනජච්චස්ස තුම්හෙ නාමෙනාලපන''න්ති ආහ. රාජා මහාජනම්පි පටිබාහිත්වා තස්ස ගුණකථං කථෙතුං ඔසානගාථමාහ –

44.

''මා කිඤ්චි අවචුත්ථ ගඞ්ගමාලං, මුනිනං මොනපථෙසු සික්ඛමානං;
එසො හි අතරි අණ්ණවං, යං තරිත්වා චරන්ති වීතසොකා''ති.

තත්ථ **මුනිනන්ති** අගාරිකානගාරිකසෙක්ඛාසෙක්ඛපච්චෙකමුනීසු පච්චෙකමුනිං. **මොනපථෙසු සික්ඛමානන්ති**

පුබ්බභාගපටිපදාබොධිපක්ඛියධම්මසඞ්ඛාතෙසු මොනපථෙසු සික්ඛමානං. **අණ්ණව**න්ති සංසාරමහාසමුද්දං.

එවඤ්ච පන වත්වා රාජා පච්චෙකබුද්ධං වන්දිත්වා ‘‘භන්තෙ, මය්හං මාතු ඛමථා’’ති ආහ. ‘‘ඛමාමි, මහාරාජා’’ති. රාජපරිසාපි නං ඛමාපෙසි. රාජා අත්තානං නිස්සාය වසනත්ථාය පටිඤ්ඤං යාචි. පච්චෙකබුද්ධො පන පටිඤ්ඤං අදත්වා සරාජිකාය පරිසාය පස්සන්තියාව ආකාසෙ ඨත්වා රඤ්ඤො ඔවාදං දත්වා ගන්ධමාදනමෙව ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘එවඤ්ච උපාසකා උපොසථවාසො නාම වසිතබ්බයුත්තකො’’ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා පච්චෙකබුද්ධො පරිනිබ්බායි, අඩ්ඪමාසකරාජා ආනන්දො අහොසි, රඤ්ඤො මාතා මහාමායා, අග්ගමහෙසී රාහුලමාතා, උදයරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

ගඞ්ගමාලජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[422] 6. චෙතියජාතකවණ්ණනා

ධම්මො හවෙ හතො හන්තීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස පථවිපවෙසනං ආරබ්භ කථෙසි. තස්මිඤ්හි දිවසෙ භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘ආවුසො, දෙවදත්තො මුසාවාදං කත්වා පථවිං පවිට්ඨො අවීචිපරායණො ජාතො’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි පථවිං පවිට්ඨොයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ පඨමකප්පෙ මහාසම්මතො නාම රාජා අසඞ්ඛෙය්‍යායුකො අහොසි. තස්ස පුත්තො රොජො නාම, තස්ස පුත්තො වරරොජො නාම, තස්ස පුත්තො කල්‍යාණො නාම, කල්‍යාණස්ස පුත්තො වරකල්‍යාණො නාම, වරකල්‍යාණස්ස පුත්තො උපොසථො නාම, උපොසථස්ස පුත්තො වරඋපොසථො නාම, වරඋපොසථස්ස පුත්තො මන්ධාතා නාම, මන්ධාතුස්ස පුත්තො වරමන්ධාතා නාම, වරමන්ධාතුස්ස පුත්තො වරො නාම, වරස්ස පුත්තො උපවරො නාම අහොසි, උපරිවරොතිපි තස්සෙව නාමං. සො චෙතියරට්ඨෙ සොත්ථියනගරෙ රජ්ජං කාරෙසි, චතූහි රාජිද්ධීහි සමන්නාගතො අහොසි උපරිචරො ආකාසගාමී, චත්තාරො නං දෙවපුත්තා චතූසු දිසාසු ඛග්ගහත්ථා රක්ඛන්ති, කායතො චන්දනගන්ධො වායති, මුඛතො උප්පලගන්ධො. තස්ස කපිලො නාම බ්‍රාහ්මණො පුරොහිතො අහොසි. කපිලබ්‍රාහ්මණස්ස පන කනිට්ඨො කොරකලම්බො නාම රඤ්ඤා සද්ධිං එකාචරියකුලෙ උග්ගහිතසිප්පො බාලසහායො. සො තස්ස කුමාරකාලෙයෙව ‘‘අහං රජ්ජං පත්වා තුය්හං පුරොහිතට්ඨානං දස්සාමී’’ති පටිජානි. සො රජ්ජං පත්වා පිතු පුරොහිතං කපිලබ්‍රාහ්මණං

පුරොහිතට්ඨානතො චාවෙතුං නාසක්ඛි. පුරොහිතෙ පන අත්තනො උපට්ඨානං ආගච්ඡන්තෙ තස්මිං ගාරවෙන අපචිතාකාරං දස්සෙසි. බ්‍රාහ්මණො තං සල්ලක්ඛෙත්වා ''රජ්ජං නාම සමවයෙහි සද්ධිං සුපරිහාරං හොති, අහං රාජානං ආපුච්ඡිත්වා පබ්බජිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා ''දෙව, අහං මහල්ලකො, ගෙහෙ කුමාරකො අත්ථි, තං පුරොහිතං කරොහි, අහං පබ්බජිස්සාමී''ති රාජානං අනුජානාපෙත්වා පුත්තං පුරොහිතට්ඨානෙ ඨපාපෙත්වා රාජුය්‍යානං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ඣානාභිඤ්ඤායො නිබ්බත්තෙත්වා පුත්තං නිස්සාය තත්ථෙව වාසං කප්පෙසි.

කොරකලම්බො ''අයං පබ්බජන්තොපි න මය්හං ඨානන්තරං දාපෙසී''ති භාතරි ආඝාතං බන්ධිත්වා එකදිවසං සුඛකථාය නිසින්නසමයෙ රඤ්ඤා ''කොරකලම්බ කිං ත්වං පුරොහිතට්ඨානං න කරොසී''ති වුත්තෙ ''ආම, දෙව, න කරොමි, භාතා මෙ කරොතී''ති ආහ. ''නනු තෙ භාතා පබ්බජිතො''ති? ''ආම පබ්බජිතො, ඨානන්තරං පන පුත්තස්ස දාපෙසී''ති. ''තෙන හි ත්වං කරොහී''ති? ''දෙව, පවෙණියා ආගතං ඨානන්තරං මම භාතරං අපනෙත්වා න සක්කා මයා කාතු''න්ති. ''එවං සන්තෙ අහං තං මහල්ලකං කත්වා භාතරං තෙ කනිට්ඨං කරිස්සාමී''ති. ''කථං, දෙවා''ති? ''මුසාවාදං කත්වා''ති. ''කිං දෙව, න ජානාථ, යදා මම භාතා මහන්තෙන අබ්භුතධම්මෙන සමන්නාගතො විජ්ජාධරො, සො අබ්භුතධම්මෙන තුම්හෙ වඤ්චෙස්සති, චත්තාරො දෙවපුත්තෙ අන්තරහිතෙ විය කරිස්සති, කායතො ච මුඛතො ච සුගන්ධං දුග්ගන්ධං විය කරිස්සති, තුම්හෙ ආකාසා ඔතාරෙත්වා භූමියං ඨිතෙ විය කරිස්සති, තුම්හෙ පථවිං පවිසන්තා විය භවිස්සථ, තදා තුම්හාකං කථාය පතිට්ඨාතුං න සක්ඛිස්සථා''ති. ''ත්වං එවං සඤ්ඤං මා කරි, අහං කාතුං සක්ඛිස්සාමී''ති. ''කදා කරිස්සථ, දෙවා''ති? ''ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ''ති. සා කථා සකලනගරෙ පාකටා අහොසි. ''රාජා කිර මුසාවාදං කත්වා මහල්ලකං ඛුද්දකං, ඛුද්දකං මහල්ලකං කරිස්සති, ඨානන්තරං ඛුද්දකස්ස දාපෙස්සති, කීදිසො නු ඛො මුසාවාදො නාම, කිං නීලකො, උදාහු පීතකාදීසු අඤ්ඤතරවණ්ණො''ති එවං මහාජනස්ස විතක්කො උදපාදි. තදා කිර ලොකස්ස සච්චවාදීකාලො, ''මුසාවාදො නාම එවරූපො''ති න ජානන්ති.

පුරොහිතපුත්තොපි තං කථං සුත්වා පිතු සන්තිකං ගන්ත්වා කථෙසි ''තාත, රාජා කිර මුසාවාදං කත්වා තුම්හෙ ඛුද්දකෙ කත්වා අම්හාකං ඨානන්තරං මම චූළපිතුස්ස දස්සතී''ති. ''තාත, රාජා මුසාවාදං කත්වාපි අම්හාකං ඨානන්තරං හරිතුං න සක්ඛිස්සති. කතරදිවසෙ පන කරිස්සතී''ති? ''ඉතො කිර සත්තමෙ දිවසෙ''ති. ''තෙන හි තදා මය්හං ආරොචෙය්‍යාසී''ති. සත්තමෙ දිවසෙ මහාජනා ''මුසාවාදං පස්සිස්සාමා''ති රාජඞ්ගණෙ සන්නිපතිත්වා මඤ්චාතිමඤ්චෙ බන්ධිත්වා අට්ඨංසු. කුමාරො ගන්ත්වා පිතු ආරොචෙසි. රාජා අලඞ්කතපටියත්තො නික්ඛම්ම මහාජනමජ්ඣෙ

රාජඞ්ගණෙ ආකාසෙ අට්ඨාසි. තාපසො ආකාසෙනාගන්ත්වා රඤ්ඤො පුරතො නිසීදනචම්මං අත්ථරිත්වා ආකාසෙ පල්ලඞ්කෙන නිසීදිත්වා ''සච්චං කිර ත්වං මහාරාජ, මුසාවාදං කත්වා ඛුද්දකං මහල්ලකං කත්වා තස්ස ඨානන්තරං දාතුකාමොසී''ති? ''ආම ආචරිය, එවං මෙ කථිත''න්ති. අථ නං සො ඔවදන්තො ''මහාරාජ, මුසාවාදො නාම භාරියො ගුණපරිධංසකො චතූසු අපායෙසු නිබ්බත්තාපෙති. රාජා නාම මුසාවාදං කරොන්තො ධම්මං හනති, සො ධම්මං හනිත්වා සයමෙව හඤ්ඤතී''ති වත්වා පඨමං ගාථමාහ –

45.

''ධම්මො හවෙ හතො හන්ති, නාහතො හන්ති කිඤ්චනං;
තස්මා හි ධම්මං න හනෙ, මා ත්වං ධම්මො හතො හනී''ති.

තත්ථ **ධම්මොති** ජෙට්ඨාපචායනධම්මො ඉධාධිප්පෙතො.

අථ නං උත්තරිපි ඔවදන්තො ''සචෙ, මහාරාජ, මුසාවාදං කරිස්සසි, චතස්සො ඉද්ධියො අන්තරධායිස්සන්තී''ති වත්වා දුතියං ගාථමාහ –

46.

''අලිකං භාසමානස්ස, අපක්කමන්ති දෙවතා;
පූතිකඤ්ච මුඛං වාති, සකට්ඨානා ච ධංසති;
යො ජානං පුච්ඡිතො පඤ්හං, අඤ්ඤථා නං වියාකරෙ''ති.

තත්ථ **අපක්කමන්ති දෙවතාති** මහාරාජ, සචෙ අලිකං භණිස්සසි, චත්තාරො දෙවපුත්තා ආරක්ඛං ඡඩ්ඩෙත්වා අන්තරධායිස්සන්තීති අධිප්පායෙනෙතං වදති. **පූතිකඤ්ච මුඛං වාතීති** මුඛඤ්ච තෙ කායො ච උභො පූතිගන්ධං වායිස්සන්තීති සන්ධායාහ. **සකට්ඨානා ච ධංසතීති** ආකාසතො භස්සිත්වා පථවිං පවිසිස්සසීති දීපෙන්තො එවමාහ.

තං සුත්වා රාජා භීතො කොරකලම්බං ඔලොකෙසි. අථ නං සො ''මා භායි, මහාරාජ, නනු මයා පඨමමෙව තුම්හාකං එතං කථිත''න්ති ආහ. රාජා කපිලස්ස වචනං සුත්වාපි අනාදියිත්වා අත්තනා කථිතමෙව පුරතො කරොන්තො ''ත්වංසි, භන්තෙ, කනිට්ඨො, කොරකලම්බො ජෙට්ඨො''ති ආහ. අථස්ස සහ මුසාවාදෙන චත්තාරො දෙවපුත්තා ''තාදිසස්ස මුසාවාදිනො ආරක්ඛං න ගණ්හිස්සාමා''ති ඛග්ගෙ පාදමූලෙ ඡඩ්ඩෙත්වා අන්තරධායිංසු, මුඛං භින්නකුක්කුටණ්ඩපූති විය, කායො වච්චවච්චකුටි විය දුග්ගන්ධං වායි, ආකාසතො භස්සිත්වා පථවියං පතිට්ඨහි, චතස්සොපි ඉද්ධියො පරිහායිංසු. අථ නං මහාපුරොහිතො ''මා භායි, මහාරාජ, සචෙ සච්චං භණිස්සසි, සබ්බං තෙ පාකතිකං කරිස්සාමී''ති වත්වා තතියං ගාථමාහ –

47.

''සචෙ හි සච්චං භණසි, හොහි රාජ යථා පුරෙ;
මුසා චෙ භාසසෙ රාජ, භූමියං තිට්ඨ චෙතියා''ති.

තත්ථ **භූමියං තිට්ඨා**ති භූමියංයෙව පතිට්ඨ, පුන ආකාසං ලඬසිතුං න සක්ඛිස්සසීති අත්ථො.

සො ''පස්ස, මහාරාජ, පඨමං මුසාවාදෙනෙව තෙ චතස්සො ඉද්ධියො අන්තරහිතා, සල්ලක්ඛෙහි, ඉදානිපි සක්කා පාකතිකං කාතු''න්ති වුත්තොපි ''එවං වත්වා තුම්හෙ මං වඤ්චෙතුකාමා''ති දුතියම්පි මුසාවාදං භණිත්වා යාව ගොප්ඵකා පථවිං පාවිසි. අථ නං පුනපි බ්‍රාහ්මණො ''සල්ලක්ඛෙහි, මහාරාජ, ඉදානිපි සක්කා පාකතිකං කාතු''න්ති වත්වා චතුත්ථං ගාථමාහ –

48.

''අකාලෙ වස්සතී තස්ස, කාලෙ තස්ස න වස්සති;
යො ජානං පුච්ඡිතො පඤ්හං, අඤ්ඤථා නං වියාකරෙ''ති.

තත්ථ **තස්සා**ති යො ජානන්තො පුච්ඡිතං පඤ්හං මුසාවාදං කත්වා අඤ්ඤථා බ්‍යාකරොති, තස්ස රඤ්ඤො විජිතෙ දෙවො යුත්තකාලෙ අවස්සිත්වා අකාලෙ වස්සතීති අත්ථො.

අථ නං පුනපි මුසාවාදඵලෙන යාව ජඞ්ඝා පථවිං පවිට්ඨං ''සල්ලක්ඛෙහි, මහාරාජා''ති වත්වා පඤ්චමං ගාථමාහ –

49.

''සචෙ හි සච්චං භණසි, හොහි රාජ යථා පුරෙ;
මුසා චෙ භාසසෙ රාජ, භූමිං පවිස චෙතියා''ති.

සො තතියම්පි ''ත්වංසි, භන්තෙ, කනිට්ඨො, ජෙට්ඨො කොරකලම්බො''ති මුසාවාදමෙව කත්වා යාව ජාණුකා පථවිං පාවිසි. අථ නං පුනපි ''සල්ලක්ඛෙහි, මහාරාජා''ති වත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

50.

''ජිව්හා තස්ස ද්විධා හොති, උරගස්සෙව දිසම්පති;
යො ජානං පුච්ඡිතො පඤ්හං, අඤ්ඤථා නං වියාකරෙ.

51.

''සචෙ හි සච්චං භණසි, හොහි රාජ යථා පුරෙ;
මුසා චෙ භාසසෙ රාජ, භිය්‍යො පවිස චෙතියා''ති.

ඉමා ද්වෙ ගාථා වත්වා ''ඉදානි සක්කා පාකතිකං කාතු''න්ති ආහ. රාජා තස්ස වචනං සුත්වාපි අනාදියිත්වා ''ත්වංසි, භන්තෙ, කනිට්ඨො, ජෙට්ඨො කොරකලම්බො''ති චතුත්ථම්පි මුසාවාදං කත්වා යාව කටිතො පථවිං පාවිසි.

අථ නං බ්‍රාහ්මණො ‘‘සල්ලක්ඛෙහි, මහාරාජා’’ති වත්වා පුන ද්වෙ ගාථා අභාසි –

52.

‘‘ජිව්හා තස්ස න භවති, මච්ඡස්සෙව දිසම්පති;
යො ජානං පුච්ඡිතො පඤ්හං, අඤ්ඤථා නං වියාකරෙ.

53.

‘‘සචෙ හි සච්චං භණසි, හොහි රාජ යථා පුරෙ;
මුසා චෙ භාසසෙ රාජ, භියෝ‍යා පවිස චෙතියා’’ති.

තත්ථ **මච්ඡස්සෙවාති** නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ මුසාවාදිනො මච්ඡස්ස විය කථනසමත්ථා ජිව්හා න හොති, මූගොව හොතීති අත්ථො.

සො පඤ්චමම්පි ‘‘ත්වංසි කනිට්ඨො, ජෙට්ඨො කොරකලම්බො’’ති මුසාවාදං කත්වා යාව නාභිතො පථවිං පාවිසි. අථ නං බ්‍රාහ්මණො පුනපි ‘‘සල්ලක්ඛෙහි, මහාරාජා’’ති වත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

54.

‘‘ථියොව තස්ස ජායන්ති, න පුමා ජායරෙ කුලෙ;
යො ජානං පුච්ඡිතො පඤ්හං, අඤ්ඤථා නං වියාකරෙ.

55.

‘‘සචෙ හි සච්චං භණසි, හොහි රාජ යථා පුරෙ;
මුසා චෙ භාසසෙ රාජ, භියෝ‍යා පවිස චෙතියා’’ති.

තත්ථ **ථියොවාති** නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ මුසාවාදිස්ස ධීතරොව ජායන්ති, පුත්තා න ජායන්තීති අත්ථො.

රාජා තස්ස වචනං අනාදියිත්වා ඡට්ඨම්පි තථෙව මුසාවාදං භණිත්වා යාව ථනා පථවිං පාවිසි. අථ නං පුනපි බ්‍රාහ්මණො ‘‘සල්ලක්ඛෙහි, මහාරාජා’’ති වත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

56.

‘‘පුත්තා තස්ස න භවන්ති, පක්කමන්ති දිසොදිසං;
යො ජානං පුච්ඡිතො පඤ්හං, අඤ්ඤථා නං වියාකරෙ.

57.

‘‘සචෙ හි සච්චං භණසි, හොහි රාජ යථා පුරෙ;
මුසා චෙ භාසසෙ රාජ, භියෝ‍යා පවිස චෙතියා’’ති.

තත්ථ **පක්කමන්තීති** සචෙ මුසාවාදිස්ස පුත්තා භවන්ති, මාතාපිතූනං අනුපකාරා හුත්වා පලායන්තීති අත්ථො.

සො පාපමිත්තසංසග්ගදොසෙන තස්ස වචනං අනාදියිත්වා සත්තමම්පි තථෙව මුසාවාදං අකාසි. අථස්ස පථවී විවරං අදාසි, අවීචිතො ජාලා උට්ඨහිත්වා ගණ්හි.

58.

> ''ස රාජා ඉසිනා සත්තො, අන්තලික්ඛචරො පුරෙ;
> පාවෙක්ඛි පථවිං චෙච්චො, හීනත්තො පත්ව පරියායං.

59.

> තස්මා හි ඡන්දාගමනං, නප්පසංසන්ති පණ්ඩිතා;
> අදුට්ඨචිත්තො භාසෙය්‍ය, ගිරං සච්චූපසංහිත''න්ති. –

ඉමා ද්වෙ අභිසම්බුද්ධගාථා හොන්ති.

තත්ථ **ස රාජාති** භික්ඛවෙ, සො රාජා චෙතියො පුබ්බෙ අන්තලික්ඛචරො හුත්වා පච්ඡා ඉසිනා අභිසත්තො පරිහීනසභාවො හුත්වා. **පත්ව පරියායන්ති** අත්තනො කාලපරියායං පත්වා පථවිං පාවිසීති අත්ථො. **තස්මාති** යස්මා චෙතියරාජා ඡන්දාගමනෙන අවීචිපරායණො ජාතො, තස්මා. **අදුට්ඨචිත්තොති** ඡන්දාදීහි අදූසිතචිත්තො හුත්වා සච්චමෙව භාසෙය්‍ය.

මහාජනො ''චෙතියරාජා ඉසිං අක්කොසිත්වා මුසාවාදං කත්වා අවීචිං පවිට්ඨො''ති භයප්පත්තො අහොසි. රඤ්ඤො පඤ්ච පුත්තා ආගන්ත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස පාදෙසු පතිත්වා ''අම්හාකං අවස්සයො හොහී''ති වදිංසු. බ්‍රාහ්මණො ''තාතා, තුම්හාකං පිතා ධම්මං නාසෙත්වා මුසාවාදං කත්වා ඉසිං අක්කොසිත්වා අවීචිං උපපන්නො, ධම්මො නාමෙස හතො හනති, තුම්හෙහි න සක්කා ඉධ වසිතු''න්ති වත්වා තෙසු සබ්බජෙට්ඨකං ''එහි ත්වං, තාත, පාචීනද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා උජුකං ගච්ඡන්තො සබ්බසෙතං සත්තපතිට්ඨං හත්ථිරතනං පස්සිස්සසි, තාය සඤ්ඤාය තත්ථ නගරං මාපෙත්වා වස, තං නගරං **හත්ථිපුරං** නාම භවිස්සතී''ති ආහ. දුතියං ආමන්තෙත්වා ''ත්වං, තාත, දක්ඛිණද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා උජුකමෙව ගච්ඡන්තො සබ්බසෙතං අස්සරතනං පස්සිස්සසි, තාය සඤ්ඤාය තත්ථ නගරං මාපෙත්වා වස, තං නගරං **අස්සපුරං** නාම භවිස්සතී''ති ආහ. තතියං ආමන්තෙත්වා ''ත්වං, තාත, පච්ඡිමද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා උජුකමෙව ගච්ඡන්තො කෙසරසීහං පස්සිස්සසි, තාය සඤ්ඤාය තත්ථ නගරං මාපෙත්වා වස, තං නගරං **සීහපුරං** නාම භවිස්සතී''ති ආහ. චතුත්ථං ආමන්තෙත්වා ''ත්වං, තාත, උත්තරද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා උජුකමෙව ගච්ඡන්තො සබ්බරතනමයං චක්කපඤ්ජරං පස්සිස්සසි, තාය සඤ්ඤාය තත්ථ නගරං මාපෙත්වා වස, තං නගරං **උත්තරපඤ්චාලං** නාම භවිස්සතී''ති ආහ. පඤ්චමං ආමන්තෙත්වා

‘‘තාත, තයා ඉමස්මිං ඨානෙ වසිතුං න සක්කා, ඉමස්මිං නගරෙ මහාථූපං කත්වා නික්ඛමිත්වා පච්ඡිමුත්තරාය දිසාය උජුකමෙව ගච්ඡන්තො ද්වෙ පබ්බතෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං පහරිත්වා පහරිත්වා දද්දරසද්දං කරොන්තෙ පස්සිස්සසි, තාය සඤ්ඤාය තත්ථ නගරං මාපෙත්වා වස, තං නගරං **දද්දරපුරං** නාම භවිස්සතී’’ති ආහ. තෙ පඤ්චපි ජනා තාය තාය සඤ්ඤාය ගන්ත්වා තස්මිං තස්මිං ඨානෙ නගරානි මාපෙත්වා වසිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි දෙවදත්තො මුසාවාදං කත්වා පථවිං පවිට්ඨොයෙවා’’ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා චෙතියරාජා දෙවදත්තො අහොසි, කපිලබ්‍රාහ්මණො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

චෙතියජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[423] 7. ඉන්ද්‍රියජාතකවණ්ණනා

යො ඉන්ද්‍රියානන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො පුරාණදුතියිකාපලොභනං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියං කිරෙකො කුලපුත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා ‘‘න සක්කා අගාරමජ්ඣෙ වසන්තෙන එකන්තපරිපුණ්ණං එකන්තපරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං චරිතුං, නිය්‍යානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සාමී’’ති ඝරෙ විභවං පුත්තදාරස්ස නිය්‍යාදෙත්වා නික්ඛමිත්වා සත්ථාරං පබ්බජ්ජං යාචි. සත්ථාපිස්ස පබ්බජ්ජං දාපෙසි. තස්ස ආචරියුපජ්ඣායෙහි සද්ධිං පිණ්ඩාය චරතො නවකත්තා චෙව භික්ඛූනං බහුභාවෙන ච කුලඝරෙ වා ආසනසාලාය වා ආසනං න පාපුණාති, සඞ්ඝනවකානං කොට්ටියං පීඨකං වා ඵලකං වා පාපුණාති. ආහාරොපි උළුඞ්කපිට්ඨෙන ඝට්ටිතා භින්නසිත්ථකයාගු වා පූතිසුක්ඛඛජ්ජකං වා ඣාමසුක්ඛකූරො වා පාපුණාති, යාපනපමාණං න හොති. සො අත්තනා ලද්ධං ගහෙත්වා පුරාණදුතියිකාය සන්තිකං ගච්ඡති. අථස්ස සා පත්තං ගහෙත්වා වන්දිත්වා පත්තතො හත්තං නීහරිත්වා සුසම්පාදිතානි යාගුභත්තසූපබ්‍යඤ්ජනානි දෙති. මහල්ලකො රසතණ්හාය බජ්ඣිත්වා පුරාණදුතියිකං ජහිතුං න සක්කොති. සා චින්තෙසි ‘‘බද්ධො නු ඛො, නොති වීමංසිස්සාමි න’’න්ති.

අථෙකදිවසං ජනපදමනුස්සං සෙතමත්තිකාය න්හාපෙත්වා ගෙහෙ නිසීදාපෙත්වා අඤ්ඤෙපිස්ස කතිපයෙ පරිවාරමනුස්සෙ ආණාපෙත්වා ථොකථොකං පානභොජනං දාපෙසි. තෙ ඛාදන්තා භුඤ්ජන්තා නිසීදිංසු. ගෙහද්වාරෙ ච චක්කෙසු ගොණෙ බන්ධාපෙත්වා එකං සකටම්පි ඨපාපෙසි, සයං පන පිට්ඨිගබ්භෙ නිසීදිත්වා පූවෙ පචි. මහල්ලකො ආගන්ත්වා ද්වාරෙ අට්ඨාසි. තං දිස්වා එකො මහල්ලකපුරිසො ‘‘අය්යෙ, එකො ථෙරො ද්වාරෙ ඨිතො’’ති ආහ. ‘‘වන්දිත්වා අතිච්ඡාපෙහී’’ති. සො ‘‘අතිච්ඡථ, භන්තෙ’’ති පුනප්පුනං කථෙත්වාපි තං අගච්ඡන්තං දිස්වා ‘‘අය්යෙ, ථෙරො න ගච්ඡතී’’ති ආහ. සා ආගන්ත්වා සාණිං උක්ඛිපිත්වා ඔලොකෙත්වා ‘‘අම්භො

අයං මම දාරකපිතා''ති වත්වා නික්ඛමිත්වා පත්තං ගහෙත්වා ගෙහං පවෙසෙත්වා පරිවිසිත්වා භොජනපරියොසානෙ වන්දිත්වා ''භන්තෙ, තුම්හෙ ඉධෙව පරිනිබ්බායථ, මයං එත්තකං කාලං අඤ්ඤං කුලං න ගණ්හිම්හ, අසාමිකෙ පන ඝරෙ ඝරාවාසො න සණ්ඨාති, මයං අඤ්ඤං කුලං ගණ්හාම, දූරං ජනපදං ගච්ඡිස්සාම, තුම්හෙ අප්පමත්තා හොථ, සචෙ මෙ දොසො අත්ථි, ඛමථා''ති ආහ. මහල්ලකස්ස හදයඵාලනකාලො විය අහොසි. අථ නං ''අහං තං ජහිතුං න සක්කොමි, මා ගච්ඡ, විබ්භමිස්සාමි, අසුකට්ඨානෙ මෙ සාටකං පෙසෙහි, පත්තචීවරං පටිච්ඡාපෙත්වා ආගච්ඡිස්සාමී''ති ආහ. සා ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡි. මහල්ලකො විහාරං ගන්ත්වා ආචරියුපජ්ඣායෙ පත්තචීවරං පටිච්ඡාපෙන්තො ''කස්මා, ආවුසො, එවං කරොසී''ති වුත්තො ''පුරාණදුතියිකං ජහිතුං න සක්කොමි විබ්භමිස්සාමී''ති ආහ. අථ නං තෙ අනිච්ඡන්තඤ්ඤෙව සත්ථු සන්තිකං නෙත්වා ''කිං, භික්ඛවෙ, ඉමං අනිච්ඡන්තඤ්ඤෙව ආනයිත්ථා''ති වුත්තෙ ''භන්තෙ, අයං උක්කණ්ඨිත්වා විබ්භමිතුකාමො''ති වදිංසු. අථ නං සත්ථා ''සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු උක්කණ්ඨිතොසී''ති පුච්ඡි. ''සච්චං, භන්තෙ''ති. ''කො තං උක්කණ්ඨාපෙසී''ති? ''පුරාණදුතියිකා භන්තෙ''ති වුත්තෙ ''භික්ඛු න ඉදානෙව සා ඉත්ථී තුය්හං අනත්ථකාරිකා, පුබ්බෙපි ත්වං තං නිස්සාය චතූහි ඣානෙහි පරිහීනො මහාදුක්ඛං පත්වා මං නිස්සාය තම්හා දුක්ඛා මුච්චිත්වා නට්ඨජ්ඣානං පටිලභී''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස පුරොහිතං පටිච්ච තස්ස බ්‍රාහ්මණියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්ති. ජාතදිවසෙ චස්ස සකලනගරෙ ආවුධානි පජ්ජලිංසු, තෙනස්ස ''ජොතිපාලකුමාරො''ති නාමං කරිංසු. සො වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා රඤ්ඤො සිප්පං දස්සෙත්වා ඉස්සරියං පහාය කඤ්චි අජානාපෙත්වා අග්ගද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා සක්කදත්තියෙ කවිට්ඨකඅස්සමෙ ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ඣානාභිඤ්ඤායො නිබ්බත්තෙසි. තං තත්ථ වසන්තං අනෙකානි ඉසිසතානි පරිවාරෙසුං, මහාසමාගමො අහොසි. සො සරභඞ්ගසත්ථා නාම අහොසි, තස්ස සත්ත අන්තෙවාසිකජෙට්ඨකා අහෙසුං. තෙසු සාලිස්සරො නාම ඉසි කවිට්ඨකඅස්සමා නික්ඛමිත්වා සුරට්ඨජනපදෙ පුරත්ථිමජනපදෙ සාතොදිකාය නාම නදියා තීරෙ අනෙකසහස්සඉසිපරිවාරො වසි. මෙණ්ඩිස්සරො නාම ඉසි පජ්ජොතකපඤ්චාලරඤ්ඤො විජිතෙ කලබ්බචූළකං නාම නිගමං නිස්සාය අනෙකසහස්සඉසිපරිවාරො වසි. පබ්බතො නාම ඉසි එකං අටවිජනපදං නිස්සාය අනෙකසහස්සඉසිපරිවාරො වසි. කාළදෙවිලො නාම ඉසි අවන්තිදක්ඛිණාපථෙ එකඝනසෙලං නිස්සාය අනෙකසහස්සඉසිපරිවාරො වසි. කිසවච්ඡො නාම ඉසි එකකොව දණ්ඩකිරඤ්ඤො කුම්භවතීනගරං නිස්සාය උය්‍යානෙ වසි. අනුසිස්සතාපසො පන බොධිසත්තස්ස උපට්ඨාකො තස්ස සන්තිකෙ වසි. නාරදො නාම ඉසි

කාළදෙවිලස්ස කනිට්ඨො මජ්ඣිමදෙසෙ ආරඤ්ජරගිරිම්හි පබ්බතජාලන්තරෙ එකකොව එකස්මිං ගුහාලෙණෙ වසි.

ආරඤ්ජරගිරිතො නාම අවිදූරෙ එකො ආකිණ්ණමනුස්සො නිගමො අත්ථි, තෙසං අන්තරෙ මහතී නදී අත්ථි, තං නදිං බහූ මනුස්සා ඔතරන්ති. උත්තමරූපධරා වණ්ණදාසියොපි පුරිසෙ පලොභයමානා තස්සා නදියා තීරෙ නිසීදන්ති. නාරදතාපසො තාසු එකං දිස්වා පටිබද්ධචිත්තො හුත්වා ඣානං අන්තරධාපෙත්වා නිරාහාරො පරිසුස්සන්තො කිලෙසවසං ගන්ත්වා සත්තාහං වසිත්වා නිපජ්ජි. අථස්ස භාතා කාළදෙවිලො ආවජ්ජෙන්තො තං කාරණං ඤත්වා ආකාසෙනාගන්ත්වා ලෙණං පාවිසි. නාරදො තං දිස්වා ''කස්මා භවං ආගතොසී''ති ආහ. ''භවං 'අකල්ලකො'ති භවන්තං පටිජග්ගිතුං ආගතොම්හී''ති. අථ නං සො ''අභූතං කථං කථෙසි, අලිකං තුච්ඡං කථෙසී''ති මුසාවාදෙන නිග්ගණ්හි. සො ''නෙතං පහාතුං වට්ටතී''ති සාලිස්සරං ආනෙසි, මෙණ්ඩිස්සරං ආනෙසි, පබ්බතම්පි ආනෙසි. ඉතරොපි තෙ තයො මුසාවාදෙන නිග්ගණ්හි. කාළදෙවිලො ''සරභඞ්ගසත්ථාරං ආනෙස්සාමී''ති ආකාසෙනාගන්ත්වා තං ආනෙසි. සො ආගන්ත්වා තං දිස්වා ''ඉන්ද්‍රියවසං ගතො''ති ඤත්වා ''කච්චි නාරද, ඉන්ද්‍රියානං වසං ගතො''ති පුච්ඡි. ඉතරෙන තං සුත්වාව උට්ඨාය වන්දිත්වා ''ආම, ආචරියා''ති වුත්තෙ ''නාරද, ඉන්ද්‍රියවසං ගතා නාම ඉමස්මිං අත්තභාවෙ සුස්සන්තා දුක්ඛං අනුභවිත්වා දුතියෙ අත්තභාවෙ නිරයෙ නිබ්බත්තන්තී''ති වත්වා පඨමං ගාථමාහ –

60.

''යො ඉන්ද්‍රියානං කාමෙන, වසං නාරද ගච්ඡති;
සො පරිච්චජ්ජුභො ලොකෙ, ජීවන්තොව විසුස්සතී''ති.

තත්ථ **යො ඉන්ද්‍රියානන්ති** නාරද, යො පුරිසො රූපාදීසු සුභාකාරං ගහෙත්වා කිලෙසකාමවසෙන ඡන්නං ඉන්ද්‍රියානං වසං ගච්ඡති. **පරිච්චජ්ජුභො ලොකෙති** සො මනුස්සලොකඤ්ච දෙවලොකඤ්චාති උභොලොකෙ පරිච්චජිත්වා නිරයාදීසු නිබ්බත්තන්තීති අත්ථො. **ජීවන්තොව විසුස්සතීති** ජීවන්තොයෙව අත්තනා ඉච්ඡිතං කිලෙසවත්ථුං අලභන්තො සොකෙන විසුස්සති, මහාදුක්ඛං පාපුණාතීති.

තං සුත්වා නාරදො ''ආචරිය, කාමසෙවනං නාම සුඛං, එවරූපං සුඛං කිං සන්ධාය දුක්ඛන්ති වදසී''ති පුච්ඡි. අථස්ස සරභඞ්ගො ''තෙන හි සුණාහී''ති දුතියං ගාථමාහ –

61.

''සුඛස්සානන්තරං දුක්ඛං, දුක්ඛස්සානන්තරං සුඛං;
සොසි පත්තො සුඛා දුක්ඛං, පාටිකඞ්ඛ වරං සුඛ''න්ති.

තත්ථ **සුඛස්සානන්තරන්**ති කාමසුඛස්ස අනන්තරං නිරයදුක්ඛං. **දුක්ඛස්සා**ති සීලරක්ඛණදුක්ඛස්ස අනන්තරං දිබ්බමානුසකසුඛඤ්චෙව නිබ්බානසුඛඤ්ච. ඉදං වුත්තං හොති – නාරද, ඉමෙ හි සත්තා කාමසෙවනසමයෙ කාලං කත්වා එකන්තදුක්ඛෙ නිරයෙ නිබ්බත්තන්ති, සීලං රක්ඛන්තා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තා ච පන කිලමන්ති, තෙ දුක්ඛෙන සීලං රක්ඛිත්වා සීලබලෙන වුත්තප්පකාරං සුඛං ලභන්ති, ඉදං දුක්ඛං සන්ධායාහං එවං වදාමීති. **සොසි පත්තො**ති සො ත්වං නාරද, ඉදානි ඣානසුඛං නාසෙත්වා තතො සුඛා මහන්තං කාමනිස්සිතං චෙතසිකදුක්ඛං පත්තො. **පාටිකඞ්ඛා**ති ඉදං කිලෙසදුක්ඛං ඡඩ්ඩෙත්වා පුන තදෙව වරං උත්තමං ඣානසුඛං ඉච්ඡ පත්ථෙහීති.

නාරදො ‘‘ඉදං ආචරිය, දුක්ඛං දුස්සහං, න තං අධිවාසෙතුං සක්කොමී’’ති ආහ. අථ නං මහාසත්තො ‘‘නාරද, දුක්ඛං නාම උප්පන්නං අධිවාසෙතබ්බමෙවා’’ති වත්වා තතියං ගාථමාහ –

62.

‘‘කිච්ඡකාලෙ කිච්ඡසහො, යො කිච්ඡං නාතිවත්තති;
ස කිච්ඡන්තං සුඛං ධීරො, යොගං සමධිගච්ඡතී’’ති.

තත්ථ **නාතිවත්තතී**ති නානුවත්තති, අයමෙව වා පාඨො. ඉදං වුත්තං හොති – නාරද, යො කායිකචෙතසිකදුක්ඛසඞ්ඛාතස්ස කිච්ඡස්ස උප්පන්නකාලෙ අප්පමත්තො තස්ස කිච්ඡස්ස හරණූපායං කරොන්තො කිච්ඡසහො හුත්වා තං කිච්ඡං නානුවත්තති, තස්ස වසෙ අවත්තිත්වා තෙහි තෙහි උපායෙහි තං කිච්ඡං අභිභවති විනාසෙති, සො ධීරො කිච්ඡස්ස අන්තිමසඞ්ඛාතං නිරාමිසසුඛසඞ්ඛාතං ඣානසුඛං අධිගච්ඡති, තං වා කිච්ඡන්තං යොගසුඛං අධිගච්ඡති, අකිලමන්තොව පාපුණාතීති.

සො ‘‘ආචරිය, කාමසුඛං නාම උත්තමසුඛං, න තං ජහිතුං සක්කොමී’’ති ආහ. අථ නං මහාසත්තො ‘‘නාරද, ධම්මො නාම න කෙනචි කාරණෙන නාසෙතබ්බො’’ති වත්වා චතුත්ථං ගාථමාහ –

63.

‘‘න හෙව කාමාන කාමා, නානත්ථා නාත්ථකාරණා;
න කතඤ්ච නිරඞ්කත්වා, ධම්මා චවිතුමරහසී’’ති.

තත්ථ **කාමාන කාමා**ති කාමානං කාමා, වත්ථුකාමානං පත්ථනායාති අත්ථො. **නානත්ථා නාත්ථකාරණා**ති න අනත්ථතො න අත්ථකාරණා. **න කතඤ්ච නිරඞ්කත්වා**ති කතඤ්ච නිප්ඵාදිතං ඣානං නිරංකත්වා. ඉදං වුත්තං හොති – නාරද, න හෙව වත්ථුකාමපත්ථනාය ධම්මා චවිතුමරහසි, එකස්මිං අනත්ථෙ උප්පන්නෙ තං පටිහනිතුකාමො නානත්ථා න අත්ථෙනපි කාරණභූතෙන ධම්මා චවිතුමරහසි, ‘‘අසුකො නාම මෙ අත්ථො

උප්පජ්ජිස්සතී''ති එවම්පි අත්ථකාරණාපි න ධම්මා චවිතුමරහසි, කතං පන නිප්ඵාදිතං ඣානසුඛං නිරංකත්වා විනාසෙත්වා නෙව ධම්මා චවිතුමරහසීසි.

එවං සරභඞ්ගෙන චතූහි ගාථාහි ධම්මෙ දෙසිතෙ කාළදෙවිලො අත්තනො කනිට්ඨං ඔවදන්තො පඤ්චමං ගාථමාහ –

64.

''දක්ඛං ගහපතී සාධු, සංවිභජ්ජඤ්ච භොජනං;
අහාසො අත්ථලාභෙසු, අත්ථබ්‍යාපත්ති අබ්‍යථො''ති.

තත්ථ **දක්ඛං ගහපතීති** නාරද සරාවාසං වසන්තානං ගහපතීනං භොගුප්පාදනත්ථාය අනලසාපෙකකුසලභාවසඞ්ඛාතං දක්ඛං නාම සාධු, දක්ඛභාවො භද්දකො. **සංවිභජ්ජඤ්ච භොජනන්ති** දුක්ඛෙන උප්පාදිතභොගානං ධම්මිකසමණබ්‍රාහ්මණෙහි සද්ධිං සංවිභජිත්වා පරිභොගකරණං දුතියං සාධු. **අහාසො අත්ථලාභෙසූති** මහන්තෙ ඉස්සරියෙ උප්පන්නෙ අප්පමාදවසෙන අහාසො අනුප්පිලාවිතත්තං තතියං සාධු. **අත්ථබ්‍යාපත්තීති** යදා පන අත්තනො අත්ථබ්‍යාපත්ති යසවිනාසො හොති, තදා **අබ්‍යථො** අකිලමනං චතුත්ථං සාධු, තස්මා ත්වං, නාරද, ''ඣානං මෙ අන්තරහිත''න්ති මා සොචි, සචෙ ඉන්ද්‍රියානං වසං න ගමිස්සසි, නට්ඨම්පි තෙ ඣානං පුන පාකතිකමෙව භවිස්සතීති.

තං පුන කාළදෙවිලෙන නාරදස්ස ඔවදිතභාවං ඤත්වා සත්ථා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඡට්ඨං ගාථමාහ –

65.

''එත්තාවතෙතං පණ්ඩිච්චං, අපි සො දෙවිලො බ්‍රවි;
න යිතො කිඤ්චි පාපියො, යො ඉන්ද්‍රියානං වසං වජෙ''ති.

තස්සත්ථො – භික්ඛවෙ, එත්තකං එතං පණ්ඩිච්චං සොයං දෙවිලො අබ්‍රවි. යො පන කිලෙසවසෙන ඉන්ද්‍රියානං වසං වජති, ඉතො අඤ්ඤො පාපියො නත්ථීති.

අථ නං සරභඞ්ගො ආමන්තෙත්වා ''නාරද, ඉදං තාව සුණ, යො හි පඨමමෙව කත්තබ්බයුත්තකං න කරොති, සො අරඤ්ඤං පවිට්ඨමාණවකො විය සොචති පරිදෙවතී''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ එකස්මිං කාසිනිගමෙ එකො බ්‍රාහ්මණමාණවො අභිරූපො අහොසි ථාමසම්පන්නො නාගබලො. සො චින්තෙසි – ''කිං මෙ කසිකම්මාදීනි කත්වා මාතාපිතූහි පුට්ඨෙහි, කිං පුත්තදාරෙන, කිං දානාදීහි පුඤ්ඤෙහි කතෙහි, කඤ්චි අපොසෙත්වා කිඤ්චි පුඤ්ඤං අකත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා මිගෙ මාරෙත්වා අත්තානංයෙව පොසෙස්සාමී''ති? සො

පඤ්චාවුධසන්නද්ධො හිමවන්තං ගන්ත්වා නානාමිගෙ වධිත්වා ඛාදන්තො අන්තොහිමවන්තෙ විධවාය නාම නදියා තීරෙ ගිරිපරික්ඛිත්තං මහන්තං පබ්බතජාලං පත්වා තත්ථ මිගෙ වධිත්වා අඞ්ගාරෙ පක්කමංසං ඛාදන්තො වාසං කප්පෙසි. සො චින්තෙසි ''අහං සබ්බදා ථාමසම්පන්නො න භවිස්සාමි, දුබ්බලකාලෙ අරඤ්ඤෙ චරිතුං න සක්ඛිස්සාමි, ඉදානෙව නානාවණ්ණෙ මිගෙ පබ්බතජාලං පවෙසෙත්වා ද්වාරං යොජෙත්වා අරඤ්ඤං අනාහිණ්ඩන්තොව යථාරුචියා මිගෙ වධිත්වා ඛාදිස්සාමී''ති තථා අකාසි. අථස්ස කාලෙ අතික්කන්තෙ තං කම්මං මත්ථකප්පත්තං දිට්ඨධම්මවෙදනීයං ජාතං, අත්තනො හත්ථපාදෙහි න ලභි ගන්තුං, අපරාපරං පරිවත්තෙතුං නාසක්ඛි, නෙව කිඤ්චි ඛාදනීයං භොජනීයං, න පානීයං පස්සි, සරීරං මිලායි, මනුස්සපෙතො අහොසි, ගිම්හකාලෙ පථවී විය සරීරං භිජ්ජිත්වා රාජියො දස්සෙසි, සො දුරූපො දුස්සණ්ඨිතො මහාදුක්ඛං අනුභවි.

එවං අද්ධානෙ ගතෙ සිවිරට්ඨෙ සිවිරාජා නාම ''අරඤ්ඤෙ අඞ්ගාරපක්කමංසං ඛාදිස්සාමී''ති අමච්චානං රජ්ජං නියྱාදෙත්වා පඤ්චාවුධසන්නද්ධො අරඤ්ඤං පවිසිත්වා මිගෙ වධිත්වා මංසං ඛාදමානො අනුපුබ්බෙන තං පදෙසං පත්වා තං පුරිසං දිස්වා භීතොපි සතිං උපට්ඨපෙත්වා ''කොසි ත්වං අම්භො පුරිසා''ති පුච්ඡි. ''සාමි, මනුස්සපෙතො අහං, අත්තනො කතකම්මස්ස ඵලං අනුභොමි, ත්වං පන කොසී''ති? ''සිවිරාජාහමස්මී''ති. ''අථ කස්මා ඉධාගතොසී''ති? ''මිගමංසං ඛාදනත්ථායා''ති. අථස්ස සො ''අහම්පි මහාරාජ, ඉමිනාව කාරණෙන ආගන්ත්වා මනුස්සපෙතො ජාතො''ති සබ්බං විත්ථාරෙන කථෙත්වා අත්තනො දුක්ඛිතභාවං රඤ්ඤො ආචික්ඛන්තො සෙසගාථා ආහ –

66.

''අමිත්තානංව හත්ථත්ථං, සිවි පප්පොති මාමිව;
කම්මං විජ්ජඤ්ච දක්ඛෙය්‍යං, විවාහං සීලමද්දවං;
එතෙ ච යසෙ හාපෙත්වා, නිබ්බත්තො සෙහි කම්මෙහි.

67.

''සොහං සහස්සජීනොව, අබන්ධු අපරායණො;
අරියධම්මා අපක්කන්තො, යථා පෙතො තථෙවහං.

68.

''සුඛකාමෙ දුක්ඛාපෙත්වා, ආපන්නොස්මි පදං ඉමං;
සො සුඛං නාධිගච්ඡාමි, ඨිතො භාණුමතාමිවා''ති.

තත්ථ **අමිත්තානංව හත්ථත්ථන්ති** අමිත්තානං හත්ථෙ අත්ථං විනාසං විය. **සිවීති** රාජානං ආලපති. **පප්පොති මාමිවාති** මාදිසො පාපකම්මෙන පාපුණාති, අත්තනොව කම්මෙන විනාසං පාපුණාතීති වුත්තං හොති. **කම්මන්ති** කසිකම්මාදිභෙදං ආජීවසාධකං කිච්චං. **විජ්ජන්ති** නානප්පකාරකං

පටුන

හත්ථිසිප්පාදිකං සිප්පං. **දක්ඛෙය්‍යන්ති** නානප්පකාරෙන භොගුප්පාදනකොසල්ලං. **විවාහන්ති** ආවාහවිවාහසම්බන්ධං. **සීලමද්දවන්ති** පඤ්චවිධසීලඤ්චෙව මුදුවචනං හිතකාමං පාපනිවාරණං කල්‍යාණමිත්තතඤ්ච. සො හි ඉධ මද්දවොති අධිප්පෙතො. **එතෙ ච යසෙ හාපෙත්වාති** එතෙ එත්තකෙ යසදායකෙ ධම්මෙ හාපෙත්වා ච. **නිබ්බත්තො සෙහි කම්මෙහීති** අත්තනො කම්මෙහි නිබ්බත්තො. ඉදං වුත්තං හොති – අහං, මහාරාජ, ඉමස්මිං ලොකෙ ඉස්සරියදායකං කත්තබ්බයුත්තකං කම්මං අකත්වා සිප්පං අසික්ඛිත්වා උපායෙන භොගෙ අනුප්පාදෙත්වා ආවාහවිවාහං අකත්වා සීලං අරක්ඛිත්වා මං අකිච්චං කරොන්තං පාපනිවාරණසමත්ථෙ කල්‍යාණමිත්තෙ අභජිත්වා ඉමෙ එත්තකෙ යසදායකත්තා ''යසෙ''ති සඞ්ඛ්‍යං ගතෙ ලොකප්පවත්තිධම්මෙ හාපෙත්වා ඡඩ්ඩෙත්වා ඉමං අරඤ්ඤං පවිසිත්වා සයං කතෙහි පාපකම්මෙහි ඉදානි මනුස්සපෙතො හුත්වා නිබ්බත්තොස්මීති.

සහස්සජීනොවාති සහස්සජීනපුරිසො වියාති අත්ථො. ස්වාහං සම්මා පටිපජ්ජිත්වා භොගෙ උප්පාදෙය්‍යං, තෙහි අනෙකසහස්සෙහි භොගෙහි ජීනොතිපි අත්ථො. **අපරායණොති** අසරණො, නිප්පතිට්ඨොති අත්ථො. **අරියධම්මාති** සප්පුරිසධම්මතො. **යථා පෙතොති** යථා මතො පෙතො හුත්වා උප්පජ්ජෙය්‍ය, ජීවමානොයෙව තථා මනුස්සපෙතො ජාතොස්මීති අත්ථො. **සුඛකාමෙ දුක්ඛාපෙත්වාති** සුඛකාමෙ සත්තෙ දුක්ඛාපෙත්වා. ''සුඛකාමො''තිපි පාඨො, සයං සුඛකාමො පරං දුක්ඛාපෙත්වාති අත්ථො. **ආපන්නොස්මි පදං ඉමන්ති** එවරූපං කොට්ඨාසං පත්තොස්මි. පථන්තිපි පාඨො, ඉදං දුක්ඛස්ස පථභූතං අත්තභාවං පත්තොස්මීති අත්ථො. **ඨිතො භාණුමතාමිවාති** භාණුමා වුච්චති අග්ගි, වීතච්චිකඞ්ගාරෙහි සමන්තා පරිකිණ්ණො විය සරීරෙ උට්ඨිතෙන මහාදාහෙන දය්හන්තො කායිකචෙතසිකසුඛං න වින්දාමීති වදති.

එවඤ්ච පන වත්වා ''අහං, මහාරාජ, සුඛකාමො පරං දුක්ඛාපෙත්වා දිට්ඨෙව ධම්මෙ මනුස්සපෙතො ජාතො, තස්මා ත්වං පාපං මා කරි, අත්තනො නගරං ගන්ත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කරොහී''ති ආහ. රාජා තථා කත්වා සග්ගපුරං පූරෙසි. සරභඞ්ගසත්ථා ඉමං කාරණං ආහරිත්වා තාපසං සඤ්ඤාපෙසි. සො තස්ස ධම්මකථාය සංවෙගං පටිලභිත්වා තං වන්දිත්වා ඛමාපෙත්වා කසිණපරිකම්මං කත්වා නට්ඨං ඣානං පටිපාකතිකං අකාසි. සරභඞ්ගො තස්ස තත්ථ වසිතුං අදත්වා තං ආදාය අත්තනො අස්සමං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි.

තදා නාරදො උක්කණ්ඨිතභික්ඛු අහොසි, නගරසොභිණී පුරාණදුතියිකා, සාලිස්සරො සාරිපුත්තො, මෙණ්ඩිස්සරො කස්සපො, පබ්බතො අනුරුද්ධො, කාළදෙවිලො කච්චායනො, අනුපියො ආනන්දො, කිසවච්ඡො මහාමොග්ගල්ලානො, සරභඞ්ගො පන අහමෙව අහොසින්ති.

ඉන්ද්‍රියජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[424] 8. ආදිත්තජාතකවණ්ණනා

ආදිත්තස්මින්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අසදිසදානං ආරබ්භ කථෙසි. අසදිසදානං **මහාගොවින්දසුත්තවණ්ණනාතො** (දී. නි. අට්ඨ. 2.296) විත්ථාරෙත්වා කථෙතබ්බං. තස්ස පන දින්නදිවසතො දුතියදිවසෙ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ''ආවුසො, කොසලරාජා විචිනිත්වාව, පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං ඤත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස අරියසඞ්ඝස්ස අසදිසදානං අදාසී''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''අනච්ඡරියං, භික්ඛවෙ, රඤ්ඤො විචිනිත්වා අනුත්තරෙ පුඤ්ඤක්ඛෙත්තෙ දානපතිට්ඨාපනං, පොරාණකපණ්ඩිතාපි විචිනිත්වාව මහාදානං අදංසූ''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ සිවිරට්ඨෙ රොරුවනගරෙ රොරුවමහාරාජා නාම දස රාජධම්මෙ අකොපෙත්වා චතූහි සඞ්ගහවත්ථූහි ජනං සඞ්ගණ්හන්තො මහාජනස්ස මාතාපිතුට්ඨානෙ ඨත්වා කපණද්ධිකවනිබ්බකයාචකාදීනං මහාදානං පවත්තෙසි. තස්ස සමුද්දවිජයා නාම අග්ගමහෙසී අහොසි පණ්ඩිතා ඤාණසම්පන්නා. සො එකදිවසං දානග්ගං ඔලොකෙන්තො ''මය්හං දානං දුස්සීලා ලොලසත්තා භුඤ්ජන්ති, තං මං න හාසෙති, අහං ඛො පන සීලවන්තානං අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යානං පච්චෙකබුද්ධානං දාතුකාමො, තෙ ච හිමවන්තපදෙසෙ වසන්ති, කො නු ඛො තෙ නිමන්තෙත්වා ආනෙස්සති, කං පෙසෙස්සාමී''ති චින්තෙත්වා තමත්ථං දෙවියා ආරොචෙසි. අථ නං සා ආහ ''මහාරාජ, මා චින්තයිත්ථ, අම්හාකං දාතබ්බදානබලෙන සීලබලෙන සච්චබලෙන පුප්ඵානි පෙසෙත්වා පච්චෙකබුද්ධෙ නිමන්තෙත්වා තෙසං ආගතකාලෙ සබ්බපරික්ඛාරසම්පන්නදානං දස්සාමා''ති. රාජා ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා ''සකලනගරවාසිනො සීලං සමාදියන්තූ''ති නගරෙ භෙරිං චරාපෙත්වා සයම්පි සපරිජනො උපොසථඞ්ගානි අධිට්ඨාය මහාදානං පවත්තෙත්වා සුමනපුප්ඵපුණ්ණං සුවණ්ණසමුග්ගං ගාහාපෙත්වා පාසාදා ඔරුය්හ රාජඞ්ගණෙ ඨත්වා පඤ්චඞ්ගානි පථවියං පතිට්ඨාපෙත්වා පාචීනදිසාභිමුඛො වන්දිත්වා ''පාචීනදිසාය අරහන්තෙ වන්දාමි, සචෙ අම්හාකං කොචි ගුණො අත්ථි, අම්හෙසු අනුකම්පං කත්වා අම්හාකං භික්ඛං ගණ්හථා''ති වත්වා සත්ත පුප්ඵමුට්ඨියො ඛිපි. පාචීනදිසාය පච්චෙකබුද්ධානං අභාවෙන පුනදිවසෙ නාගමිංසු. දුතියදිවසෙ දක්ඛිණදිසං නමස්සි, තතොපි නාගතා. තතියදිවසෙ පච්ඡිමදිසං නමස්සි, තතොපි නාගතා.

චතුත්ථදිවසෙ උත්තරදිසං නමස්සි, නමස්සිත්වා ච පන ‘‘උත්තරහිමවන්තපදෙසවාසිනො පච්චෙකබුද්ධා අම්හාකං භික්ඛං ගණ්හන්තූ’’ති සත්ත පුප්ඵමුට්ඨියො විස්සජ්ජෙසි. පුප්ඵානි ගන්ත්වා නන්දමූලකපබ්භාරෙ පඤ්චන්නං පච්චෙකබුද්ධසතානං උපරි පතිංසු.

තෙ ආවජ්ජමානා රඤ්ඤො අත්තනො නිමන්තිතභාවං ඤත්වා පුනදිවසෙ සත්ත පච්චෙකබුද්ධෙ ආමන්තෙත්වා ‘‘මාරිසා, රාජා වො නිමන්තෙති, තස්ස සඞ්ගහං කරොථා’’ති වදිංසු. සත්ත පච්චෙකබුද්ධා ආකාසෙනාගන්ත්වා රාජද්වාරෙ ඔතරිංසු. තෙ දිස්වා රාජා සොමනස්සජාතො වන්දිත්වා පාසාදං ආරොපෙත්වා මහන්තං සක්කාරං කත්වා දානං දත්වා භත්තකිච්චපරියොසානෙ පුනදිවසත්ථාය පුනදිවසත්ථායාති එවං ඡ දිවසෙ නිමන්තෙත්වා සත්තමෙ දිවසෙ සබ්බපරික්ඛාරදානං සජ්ජෙත්වා සත්තරතනඛචිතානි මඤ්චපීඨාදීනි පඤ්ඤපෙත්වා තිචීවරාදිකෙ සබ්බසමණපරිභොගෙ සත්තන්නං පච්චෙකබුද්ධානං සන්තිකෙ ඨපෙත්වා ‘‘මයං ඉමෙ පරික්ඛාරෙ තුම්හාකං දෙමා’’ති වත්වා තෙසං භත්තකිච්චපරියොසානෙ රාජා ච දෙවී ච උභොපි නමස්සමානා අට්ඨංසු. අථ නෙසං අනුමොදනං කරොන්තො සඞ්ඝත්ථෙරො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

69.

‘‘ආදිත්තස්මිං අගාරස්මිං, යං නීහරති භාජනං;
තං තස්ස හොති අත්ථාය, නො ච යං තත්ථ ඩය්හති.

70.

‘‘එවමාදීපිතො ලොකො, ජරාය මරණෙන ච;
නීහරෙථෙව දානෙන, දින්නං හොති සුනීහත’’න්ති.

තත්ථ **ආදිත්තස්මි**න්ති තඞ්ඛණෙ පජ්ජලිතෙ. **භාජන**න්ති උපකරණං. **නො ච යං තත්ථ ඩය්හතී**ති යං පන තත්ථ ඩය්හති, අන්තමසො තිණසන්ථාරොපි, සබ්බං තස්ස අනුපකරණමෙව හොති. **ජරාය මරණෙන චා**ති දෙසනාසීසමෙතං, අත්ථතො පනෙස එකාදසහි අග්ගීහි ආදීපිතො නාම. **නීහරෙථෙවා**ති තතො එකාදසහි අග්ගීහි පජ්ජලිතලොකා දසවිධදානවත්ථුභෙදං තං තං පරික්ඛාරදානං චෙතනාය නික්කඩ්ඪෙථෙව. **දින්නං හොතී**ති අප්පං වා බහුං වා යං දින්නං, තදෙව සුනීහතං නාම හොතීති.

එවං සඞ්ඝත්ථෙරො අනුමොදනං කත්වා ‘‘අප්පමත්තො හොහි, මහාරාජා’’ති රඤ්ඤො ඔවාදං දත්වා ආකාසෙ උප්පතිත්වා පාසාදකණ්ණිකං ද්විධා කත්වා ගන්ත්වා නන්දමූලකපබ්භාරෙයෙව ඔතරි. තස්ස දින්නපරික්ඛාරොපි තෙනෙව සද්ධිං උප්පතිත්වා නන්දමූලකපබ්භාරෙයෙව ඔතරි. රඤ්ඤො ච දෙවියා ච සකලසරීරං පීතියා පුණ්ණං අහොසි. එවං තස්මිං ගතෙ අවසෙසාපි –

71.

‘‘යො ධම්මලද්ධස්ස දදාති දානං, උට්ඨානවීරියාධිගතස්ස ජන්තු;
අතික්කම්ම සො වෙතරණිං යමස්ස, දිබ්බානි ඨානානි උපෙති මච්චො.

72.

‘‘දානඤ්ච යුද්ධඤ්ච සමානමාහු, අප්පාපි සන්තා බහුකෙ ජිනන්ති;
අප්පම්පි චෙ සද්දහානො දදාති, තෙනෙව සො හොති සුඛී පරත්ථ.

73.

‘‘විචෙය්‍ය දානං සුගතප්පසත්ථං, යෙ දක්ඛිණෙය්‍යා ඉධ ජීවලොකෙ;
එතෙසු දින්නානි මහප්ඵලානි, බීජානි වුත්තානි යථා සුඛෙත්තෙ.

74.

‘‘යො පාණභූතානි අහෙඨයං චරං, පරූපවාදා න කරොති පාපං;
භීරුං පසංසන්ති න තත්ථ සූරං, භයා හි සන්තො න කරොන්ති පාපං.

75.

‘‘හීනෙන බ්‍රහ්මචරියෙන, ඛත්තියෙ උපපජ්ජති;
මජ්ඣිමෙන ච දෙවත්තං, උත්තමෙන විසුජ්ඣති.

76.

‘‘අද්ධා හි දානං බහුධා පසත්ථං, දානා ච ඛො ධම්මපදංව සෙය්‍යො;
පුබ්බෙව හි පුබ්බතරෙව සන්තො, නිබ්බානමෙවජ්ඣගමුං සපඤ්ඤා’’ති. –

එවමෙකෙකාය ගාථාය අනුමොදනං කත්වා තථෙව අගමිංසු සද්ධිං පරික්ඛාරෙහි.

තත්ථ **ධම්මලද්ධස්සාති** ඛීණාසවං ආදිං කත්වා යාව සුක්ඛවිපස්සකයොගාවචරො පුග්ගලො ධම්මස්ස ලද්ධත්තා ධම්මලද්ධො නාම. ස්වෙව උට්ඨානවීරියෙන තස්ස ධම්මස්ස අධිගතත්තා උට්ඨානවීරියාධිගතො නාම. තස්ස පුග්ගලස්ස යො ජන්තු දදාති දානන්ති අත්ථො, ධම්මෙන ලද්ධස්ස උට්ඨානසඞ්ඛාතෙන වීරියෙන අධිගතස්ස දෙය්‍යධම්මස්ස අග්ගං ගහෙත්වා යො ජන්තු සීලවන්තෙසු දානං දදාතීතිපි අත්ථො. උපයොගත්ථෙ වා සාමිවචනං කත්වාපෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. **වෙතරණින්ති** දෙසනාසීසමෙතං, අට්ඨ මහානිරයෙ සොළස ච උස්සදෙ අතික්කමිත්වාති අත්ථො. **දිබ්බානි ඨානානි උපෙතීති** දෙවලොකෙ උප්පජ්ජති.

සමානමාහූති සදිසං වදන්ති. භයභීරුකස්ස හි දානං නත්ථි, භයභීරුකස්ස යුද්ධං නත්ථි. ජීවිතෙ ආලයං විජහිත්වා යුජ්ඣන්තොව යුජ්ඣිතුං සක්කොති, භොගෙසු ආලයං විජහිත්වා දායකො දාතුං සක්කොති, තෙනෙව තං උභයං ''සමාන''න්ති වදන්ති. **අප්පාපි සන්තාති** ථොකාපි සමානා පරිච්චත්තජීවිතා බහුකෙ ජිනන්ති, එවමෙව අප්පාපි මුඤ්චචෙතනා බහුම්පි මච්ඡෙරචිත්තං ලොභාදිං වා කිලෙසගහනං ජිනාති. **අප්පම්පි චෙති** ථොකම්පි චෙ දෙය්‍යධම්මං කම්මඤ්ච ඵලඤ්ච සද්දහන්තො දෙති. **තෙනෙව සොති** තෙන පරිත්තදෙය්‍යධම්මවත්ථුකෙන පරිත්තකෙනාපි චාගෙන සො පරත්ථ සුඛී හොති, මහාරාජාති.

විචෙය්‍ය දානන්ති දක්ඛිණඤ්ච දක්ඛිණෙය්‍යඤ්ච විචිනිත්වා දින්නදානං. තත්ථ යං වා තං වා අදත්වා අග්ගං පණීතං දෙය්‍යධම්මං විචිනිත්වා දදන්තො දක්ඛිණං විචිනාති නාම, යෙසං තෙසං වා අදත්වා සීලාදිගුණසම්පන්නෙ විචිනිත්වා තෙසං දදන්තො දක්ඛිණෙය්‍යං විචිනාති නාම. **සුගතප්පසත්ථන්ති** එවරූපං දානං බුද්ධෙහි පසත්ථං. තත්ථ දක්ඛිණෙය්‍යවිචිනනං දස්සෙතුං **''යෙ දක්ඛිණෙය්‍යා''**තිආදි වුත්තං. තත්ථ **දක්ඛිණෙය්‍යාති** දක්ඛිණාය අනුච්ඡවිකා බුද්ධාදයො.

පාණභූතානීති පාණසඞ්ඛාතානි භූතානි. **අහෙඨයං චරන්ති** කාරුඤ්ඤෙන අවිහෙඨයන්තො චරමානො. **පරූපවාදාති** පරූපවාදභයෙන පාපං න කරොති. **භීරුන්ති** උපවාදභීරුකං. **න තත්ථ සූරන්ති** යො පන අයොනිසොමනසිකාරෙන තස්මිං උපවාදෙ සූරො හොති, තං පණ්ඩිතා නප්පසංසන්ති. **භයා හීති** උපවාදභයෙන හි පණ්ඩිතා පාපං න කරොන්ති.

හීනෙන බ්‍රහ්මචරියෙනාති බාහිරතිත්ථායතනෙ තාව මෙථුනවිරතිසීලමත්තකං හීනං බ්‍රහ්මචරියං නාම, තෙන ඛත්තියකුලෙ උප්පජ්ජති. ඣානස්ස උපචාරමත්තං මජ්ඣිමං, තෙන දෙවලොකෙ උප්පජ්ජති. අට්ඨ සමාපත්තියො උත්තමං, තෙන බ්‍රහ්මලොකෙ උප්පජ්ජන්තො විසුජ්ඣති නාම. සාසනෙ පන සීලවන්තස්සෙව එකං දෙවනිකායං පණිධාය බ්‍රහ්මචරියං හීනං නාම, පරිසුද්ධසීලස්සෙව සමාපත්තිනිබ්බත්තනං මජ්ඣිමං නාම, පරිසුද්ධසීලෙ ඨත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තුප්පත්ති උත්තමං නාම.

ඔසානගාථාය අයමත්ථො – මහාරාජ, කිඤ්චාපි එකංසෙනෙව දානං බහුධා පසත්ථං වණ්ණිතං, දානතො පන සමථවිපස්සනාසඞ්ඛාතං නිබ්බානසඞ්ඛාතඤ්ච ධම්මකොට්ඨාසභූතං ධම්මපදමෙව උත්තරිතරං. කිංකාරණා? පුබ්බෙව හි ඉමස්මිං කප්පෙ කස්සපදසබලාදයො පුබ්බතරෙව වෙස්සභූදසබලාදයො සන්තො සප්පුරිසා සපඤ්ඤා සමථවිපස්සනං භාවෙත්වා නිබ්බානමෙව අජ්ඣගමුං අධිගතාති.

එවං සත්ත පච්චෙකබුද්ධා අනුමොදනාය රඤ්ඤො අමතමහානිබ්බානං වණ්ණෙත්වා රාජානං අප්පමාදෙන ඔවදිත්වා වුත්තනයෙනෙව අත්තනො වසනට්ඨානමෙව ගතා. රාජාපි සද්ධිං අග්ගමහෙසියා දානං දත්වා යාවජීවං ඨත්වා තතො චවිත්වා සග්ගපුරං පූරෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ''එවං පුබ්බෙපි පණ්ඩිතා විචෙය්‍ය දානං අදංසූ''ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා පච්චෙකබුද්ධා පරිනිබ්බායිංසු, සමුද්දවිජයා රාහුලමාතා අහොසි, රොරුවමහාරාජා පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

ආදිත්තජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[425] 9. අට්ඨානජාතකවණ්ණනා

ගඞ්ගා කුමුදිනීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. තඤ්හි භික්ඛුං සත්ථා ''සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු උක්කණ්ඨිතොසී''ති පුච්ඡිත්වා ''සච්චං, භන්තෙ''ති වුත්තෙ ''කිංකාරණා''ති වත්වා ''කිලෙසවසෙනා''ති වුත්තෙ ''භික්ඛු මාතුගාමො නාම අකතඤ්ඤූ මිත්තදුබ්භී අවිස්සාසනීයො. අතීතෙ පණ්ඩිතා දෙවසිකං සහස්සං දෙන්තාපි මාතුගාමං තොසෙතුං නාසක්ඛිංසු. සා එකදිවසමත්තං සහස්සං අලභිත්වාව තෙ ගීවායං ගාහාපෙත්වා නීහරාපෙසි, එවං අකතඤ්ඤූ මාතුගාමො, මා තස්ස කාරණා කිලෙසවසං ගච්ඡා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ තස්ස ච පුත්තො බ්‍රහ්මදත්තකුමාරො, බාරාණසිසෙට්ඨිනො ච පුත්තො මහාධනකුමාරො නාම. තෙ උභොපි සහපංසුකීළකා සහායකා අහෙසුං, එකාචරියකුලෙයෙව සිප්පං ගණ්හිංසු. රාජකුමාරො පිතු අච්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨාසි, සෙට්ඨිපුත්තොපිස්ස සන්තිකෙයෙව අහොසි. බාරාණසියඤ්ච එකා නගරසොභිණී වණ්ණදාසී අභිරූපා අහොසි සොභග්ගප්පත්තා. සෙට්ඨිපුත්තො දෙවසිකං සහස්සං දත්වා නිච්චකාලෙ තායෙව සද්ධිං අභිරමන්තො පිතු අච්චයෙන සෙට්ඨිට්ඨානං ලභිත්වාපි න තං විජහි, තථෙව දෙවසිකං සහස්සං දත්වා අභිරමි. සෙට්ඨිපුත්තො දිවසස්ස තයො වාරෙ රාජුපට්ඨානං ගච්ඡති. අථස්ස එකදිවසං රාජුපට්ඨානං ගතස්ස රඤ්ඤා සද්ධිං සමුල්ලපන්තස්සෙව සූරියො අත්ථඞ්ගමි, අන්ධකාරං ජාතං. සො රාජකුලා නික්ඛමිත්වා ''ඉදානි ගෙහං ගන්ත්වා ආගමනවෙලා නත්ථි, නගරසොභිණියායෙව ගෙහං ගමිස්සාමී''ති උපට්ඨාකෙ උය්‍යොජෙත්වා එකකොව තස්සා ගෙහං පාවිසි. අථ නං සා දිස්වා ''අය්‍යපුත්ත, සහස්සං ආභත''න්ති ආහ. ''භද්දෙ, අහං අජ්ජෙව අතිවිකාලො ජාතො, තස්මා ගෙහං අගන්ත්වා මනුස්සෙ උය්‍යොජෙත්වා එකකොව පවිට්ඨොස්මි, ස්වෙ පන තෙ ද්වෙ සහස්සානි දස්සාමී''ති.

සා චින්තෙසි ‘‘සචාහං අජ්ජ ඔකාසං කරිස්සාමි, අඤ්ඤෙසුපි දිවසෙසු තුච්ඡහත්ථකොව ආගමිස්සති, එවං මෙ ධනං පරිහායිස්සති, න දානිස්ස ඔකාසං කරිස්සාමී’’ති. අථ නං එවමාහ ‘‘සාමි, මයං වණ්ණදාසියො නාම, අම්හාකං සහස්සං අදත්වා කෙළි නාම නත්ථී’’ති. ‘‘භද්දෙ, ස්වෙ දිගුණං ආහරිස්සාමී’’ති පුනප්පුනං යාචි. නගරසොභිණී දාසියො ආණාපෙසි ‘‘එතස්ස ඉධ ඨත්වා මං ඔලොකෙතුං මා අදත්ථ, ගීවායං තං ගහෙත්වා නීහරිත්වා ද්වාරං පිදහථා’’ති. තං සුත්වා දාසියො තථා කරිංසු. අථ සො චින්තෙසි ‘‘අහං ඉමාය සද්ධිං අසීතිකොටිධනං ඛාදිං, සා මං එකදිවසං තුච්ඡහත්ථං දිස්වා ගීවායං ගහෙත්වා නීහරාපෙසි, අහො මාතුගාමො නාම පාපො නිල්ලජ්ජො අකතඤ්ඤූ මිත්තදුබ්භී’’ති. සො මාතුගාමස්ස අගුණං අනුස්සරන්තොව විරජ්ජි, පටිකූලසඤ්ඤං පටිලභි, ඝරාවාසෙපි උක්කණ්ඨිතො ‘‘කිං මෙ ඝරාවාසෙන, අජ්ජෙව නික්ඛමිත්වා පබ්බජිස්සාමී’’ති පුන ගෙහං අගන්ත්වා රාජානම්පි අදිස්වාව නගරා නික්ඛමිත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා ගඞ්ගාතීරෙ අස්සමං මාපෙත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ඣානාභිඤ්ඤායො උප්පාදෙත්වා වනමූලඵලාහාරො තත්ථ වාසං කප්පෙසි.

රාජා තං අපස්සන්තො ‘‘කහං මම සහායො’’ති පුච්ඡි. නගරසොභිණියාපි කතකම්මං සකලනගරෙ පාකටං ජාතං. අථස්ස තමත්ථං ආචික්ඛිත්වා ‘‘ඉති තෙ දෙව, සහායො ලජ්ජාය ඝරම්පි අගන්ත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා පබ්බජිතො භවිස්සතී’’ති ආහංසු. රාජා තං සුත්වා නගරසොභිණිං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘සච්චං කිර ත්වං එකදිවසං සහස්සං අලභිත්වා මම සහායං ගීවායං ගාහාපෙත්වා නීහරාපෙසී’’ති පුච්ඡි. ‘‘සච්චං, දෙවා’’ති. ‘‘පාපෙ ජම්මී, සීඝං මම සහායස්ස ගතට්ඨානං ගන්ත්වා තං ආනෙහි, නො චෙ ආනෙස්සසි, ජීවිතං තෙ නත්ථී’’ති. සා රඤ්ඤො වචනං සුත්වා භීතා රථං ආරුය්හ මහන්තෙන පරිවාරෙන නගරා නික්ඛමිත්වා තස්ස වසනට්ඨානං පරියෙසන්තී සුතවසෙන තං ඨානං සුත්වා තත්ථ ගන්ත්වා වන්දිත්වා ‘‘අය්‍ය, මයා අන්ධබාලභාවෙන කතං දොසං ඛමථ, අහං න පුනෙවං කරිස්සාමී’’ති යාචිත්වා ‘‘සාධු, ඛමාමි තෙ, නත්ථි මෙ තයි ආඝාතො’’ති වුත්තෙ ‘‘සචෙ මෙ ඛමථ, මයා සද්ධිං රථං අභිරුහථ, නගරං ගච්ඡිස්සාම, ගතකාලෙ යං මම ඝරෙ ධනං අත්ථි, සබ්බං දස්සාමී’’ති ආහ. සො තස්සා වචනං සුත්වා ‘‘භද්දෙ, ඉදානි තයා සද්ධිං ගන්තුං න සක්කා, යදා පන ඉමස්මිං ලොකෙ යෙන න භවිතබ්බං, තං භවිස්සති, අපි නාම තදා ගච්ඡෙය්‍යා’’න්ති වත්වා පඨමං ගාථමාහ –

77.

‘‘ගඞ්ගා කුමුදිනී සන්තා, සඞ්ඛවණ්ණා ච කොකිලා;
ජම්බු තාලඵලං දජ්ජා, අථ නූන තදා සියා’’ති.

තස්සත්ථො – භද්දෙ, යථා හි කුමුදසරා කුමුදෙහි සඤ්ඡන්නා තිට්ඨන්ති, තථෙව සචෙ සකලාපි මහාගඞ්ගා කුමුදිනී සීඝසොතං පහාය සන්තා උපසන්තා සියා, සබ්බෙ කොකිලා ච සඞ්ඛවණ්ණා භවෙය්‍යුං, සබ්බො ජම්බුරුක්ඛො ච තාලඵලං දදෙය්‍ය. **අථ නූන තදා සියා**ති අථ තාදිසෙ කාලෙ අම්හාකම්පි සමාගමො නූන සියා, භවෙය්‍ය නාමාති වුත්තං හොති.

එවඤ්ච වත්වා පුනපි තාය ‘‘එහි, අය්‍ය, ගච්ඡාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘ගච්ඡිස්සාමා’’ති වත්වා ‘‘කස්මිං කාලෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘අසුකස්මිඤ්ච අසුකස්මිඤ්චා’’ති වත්වා සෙසගාථා අභාසි –

78.

‘‘යදා කච්ඡපලොමානං, පාවාරො තිවිධො සියා;

හෙමන්තිකං පාවුරණං, අථ නූන තදා සියා.

79.

‘‘යදා මකසපාදානං, අට්ටාලො සුකතො සියා;

දළ්හො ච අවිකම්පී ච, අථ නූන තදා සියා.

80.

‘‘යදා සසවිසාණානං, නිස්සෙණී සුකතා සියා;

සග්ගස්සාරොහණත්ථාය, අථ නූන තදා සියා.

81.

‘‘යදා නිස්සෙණිමාරුය්හ, චන්දං ඛාදෙය්‍යු මූසිකා;

රාහුඤ්ච පරිපාතෙය්‍යුං, අථ නූන තදා සියා.

82.

‘‘යදා සුරාඝටං පිත්වා, මක්ඛිකා ගණචාරිණී;

අඞ්ගාරෙ වාසං කප්පෙය්‍යුං, අථ නූන තදා සියා.

83.

‘‘යදා බිම්බොට්ඨසම්පන්නො, ගද්‍රභො සුමුඛො සියා;

කුසලො නච්චගීතස්ස, අථ නූන තදා සියා.

84.

‘‘යදා කාකා උලූකා ච, මන්තයෙය්‍යුං රහොගතා;

අඤ්ඤමඤ්ඤං පිහයෙය්‍යුං, අථ නූන තදා සියා.

85.

‘‘යදා මුළාලපත්තානං, ඡත්තං ථිරතරං සියා;

වස්සස්ස පටිඝාතාය, අථ නූන තදා සියා.

86.

‘‘යදා කුලකො සකුණො, පබ්බතං ගන්ධමාදනං;
තුණ්ඩෙනාදාය ගච්ඡෙය්‍ය, අථ නූන තදා සියා.

87.

‘‘යදා සාමුද්දිකං නාවං, සයන්තං සවටාකරං;
චෙටො ආදාය ගච්ඡෙය්‍ය, අථ නූන තදා සියා’’ති.

තත්ථ **තිවිධොති** එකො කච්ඡපලොමමයෙන පුප්ඵෙන, එකො තූලෙන, එකො උභයෙනාති එවං තිප්පකාරො. **හෙමන්තිකං පාවුරණ**න්ති හිමපාතසමයෙ පාවුරණාය භවිතුං සමත්ථො. **අථ නූන තදා සියා**ති අථ තස්මිං කාලෙ මම තයා සද්ධිං එකංසෙනෙව සංසග්ගො සියා. එවං සබ්බත්ථ පච්ඡිමපදං යොජෙතබ්බං. **අට්ටාලො සුකතොති** අභිරුහිත්වා යුජ්ඣන්තං පුරිසසතං ධාරෙතුං යථා සක්කොති, එවං සුකතො. **පරිපාතෙය්‍යුන්ති** පලාපෙය්‍යුං. **අඞ්ගාරෙති** වීතච්චිකඞ්ගාරසන්ථරෙ. **වාසං කප්පෙය්‍යුන්ති** එකෙකං සුරාඝටං පිවිත්වා මත්තා වසෙය්‍යුං. **බිම්බොට්ඨසම්පන්නොති** බිම්බඵලසදිසෙහි ඔට්ඨෙහි සමන්නාගතො. **සුමුඛොති** සුවණ්ණආදාසසදිසො මුඛො. **පිභයෙය්‍යුන්ති** අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස සම්පත්තිං ඉච්ඡන්තා පිහයෙය්‍යුං පත්ථෙය්‍යුං. **මුළාලපත්තානන්ති** සණ්ඨානං මුළාලගච්ඡපත්තානං. **කුලකොති** එකො ඛුද්දකසකුණො. **සාමුද්දිකන්ති** සමුද්දපක්ඛන්දනමහානාවං. **සයන්තං සවටාකරන්ති** යන්තෙන චෙව වටාකරෙන ච සද්ධිං සබ්බසම්භාරයුත්තං. **චෙටො ආදායාති** යදා එවරූපං නාවං ඛුද්දකො ගාමදාරකො හත්ථෙන ගහෙත්වා ගච්ඡෙය්‍යාති අත්ථො.

ඉති මහාසත්තො ඉමිනා අට්ඨානපරිකප්පෙන එකාදස ගාථා අභාසි. තං සුත්වා නගරසොභිණී මහාසත්තං ඛමාපෙත්වා නගරං ගන්ත්වා රඤ්ඤො තං කාරණං ආරොචෙත්වා අත්තනො ජීවිතං යාචිත්වා ගණ්හි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘එවං භික්ඛු මාතුගාමො නාම අකතඤ්ඤූ මිත්තදුබ්භී’’ති වත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, තාපසො පන අහමෙව අහොසින්ති.

අට්ඨානජාතකවණ්ණනා නවමා.

[426] 10. දීපිජාතකවණ්ණනා

ඛමනීයං යාපනීයන්ති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො එකං එළිකං ආරබ්භ කථෙසි. එකස්මිඤ්හි සමයෙ මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො ගිරිපරික්ඛිත්තෙ එකද්වාරෙ ගිරිබ්බජසෙනාසනෙ විහාසි. ද්වාරසමීපෙයෙවස්ස චඞ්කමො අහොසි. තදා එළකපාලකා ‘‘එළකා එත්ථ චරන්තූ’’ති ගිරිබ්බජං පවෙසෙත්වා කීළන්තා විහරන්ති. තෙසු එකදිවසං

සායං ආගන්ත්වා එළකෙ ගහෙත්වා ගච්ඡන්තෙසු එකා එළිකා දූරෙ චරමානා එළකෙ නික්ඛමන්තෙ අදිස්වා ඔහීයි. තං පච්ඡා නික්ඛමන්තිං එකො දීපිකො දිස්වා ''ඛාදිස්සාමි න''න්ති ගිරිබ්බජද්වාරෙ අට්ඨාසි. සාපි ඉතො චිතො ච ඔලොකෙන්තී තං දිස්වා ''එස මං මාරෙත්වා ඛාදිතුකාමතාය ඨිතො, සචෙ නිවත්තිත්වා පලායිස්සාමි, ජීවිතං මෙ නත්ථි, අජ්ජ මයා පුරිසකාරං කාතුං වට්ටතී''ති චින්තෙත්වා සිඞ්ගානි උක්ඛිපිත්වා තස්ස අභිමුඛං වෙගෙන පක්ඛන්දිත්වා දීපිකස්ස ''ඉතො ගණ්හිස්සාමි, ඉතො ගණ්හිස්සාමී''ති විප්ඵන්දතොව ගහණං අනුපගන්ත්වා වෙගෙන පලායිත්වා එළකානං අන්තරං පාවිසි. අථ ථෙරො තං තෙසං කිරියං දිස්වා පුනදිවසෙ ගන්ත්වා තථාගතස්ස ආරොචෙත්වා ''එවං භන්තෙ, සා එළිකා අත්තනො උපායකුසලතාය පරක්කමං කත්වා දීපිකතො මුච්චී''ති ආහ. සත්ථා ''මොග්ගල්ලාන, ඉදානි තාව සො දීපිකො තං ගහෙතුං නාසක්ඛි, පුබ්බෙ පන නං විරවන්තිං මාරෙත්වා ඛාදී''ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ මගධරට්ඨෙ බොධිසත්තො එකස්මිං ගාමෙ මහාභොගකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො කාමෙ පහාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ඣානාභිඤ්ඤායො නිබ්බත්තෙත්වා චිරං හිමවන්තෙ වසිත්වා ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය රාජගහං ගන්ත්වා එකස්මිංයෙව ගිරිබ්බජෙ පණ්ණසාලං මාපෙත්වා වාසං කප්පෙසි. තදා ඉමිනාව නියාමෙන එළකපාලකෙසු එළකෙ චරන්තෙසු එකදිවසං එවමෙව එකං එළිකං පච්ඡා නික්ඛමන්තිං දිස්වා එකො දීපිකො ''ඛාදිස්සාමි න''න්ති ද්වාරෙ අට්ඨාසි. සාපි තං දිස්වා ''අජ්ජ මය්හං ජීවිතං නත්ථි, එකෙනුපායෙන ඉමිනා සද්ධිං මධුරපටිසන්ථාරං කත්වා හදයමස්ස මුදුකං ජනෙත්වා ජීවිතං රක්ඛිස්සාමී''ති චින්තෙත්වා දූරතොව තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කරොන්තී ආගච්ඡමානා පඨමං ගාථමාහ –

88.

''ඛමනීයං යාපනීයං, කච්චි මාතුල තෙ සුඛං;
සුඛං තෙ අම්මා අවච, සුඛකාමාව තෙ මය''න්ති.

තත්ථ **සුඛං තෙ අම්මාති** මය්හං මාතාපි ''තුම්හාකං සුඛං පුච්ඡෙය්‍යාසී''ති අජ්ජ මං අවචාති අත්ථො. **මයන්ති** මාතුල මයම්පි තුම්හාකං සුඛං එව ඉච්ඡාමාති.

තං සුත්වා දීපිකො ''අයං ධුත්තිකා මං මාතුලවාදෙන වඤ්චෙතුකාමා, න මෙ කක්ඛළභාවං ජානාතී''ති චින්තෙත්වා දුතියං ගාථමාහ –

89.

''නඞ්ගුට්ඨං මෙ අවක්කම්ම, හෙඨයිත්වාන එළිකෙ;
සාජ්ජ මාතුලවාදෙන, මුඤ්චිතබ්බා නු මඤ්ඤසී''ති.

තස්සත්ථො – ත්වං මම නඞ්ගුට්ඨමණ්ඩලං අක්කමිත්වා හෙඨයිත්වා ආගච්ඡසි, සා ත්වං ‘‘අජ්ජ මාතුලවාදෙන මුඤ්චිතබ්බාහමස්මී’’ති මඤ්ඤසි නු, එවං මඤ්ඤසි මඤ්ඤෙති.

තං සුත්වා ඉතරා ‘‘මාතුල, මා එවං කරී’’ති වත්වා තතියං ගාථමාහ –

90.

‘‘පුරත්ථාමුඛො නිසින්නොසි, අහං තෙ මුඛමාගතා;
පච්ඡතො තුය්හං නඞ්ගුට්ඨං, කථං ඛ්වාහං අවක්කමි’’න්ති.

තත්ථ **මුඛ**න්ති අභිමුඛං. **කථං ඛ්වාහං අවක්කමි**න්ති තව පච්ඡතො ඨිතං අහං කථං අවක්කමින්ති අත්ථො.

අථ නං සො ‘‘කිං කථෙසි එළිකෙ, මම නඞ්ගුට්ඨස්ස අට්ඨිතට්ඨානං නාම නත්ථී’’ති වත්වා චතුත්ථං ගාථමාහ –

91.

‘‘යාවතා චතුරො දීපා, සසමුද්දා සපබ්බතා;
තාවතා මය්හං නඞ්ගුට්ඨං, කථං ඛො තං විවජ්ජයී’’ති.

තත්ථ තාවතාති එත්තකං ඨානං මම නඞ්ගුට්ඨං පරික්ඛිපිත්වා ගතන්ති වදති.

තං සුත්වා එළිකා ‘‘අයං පාපො මධුරකථාය න අල්ලීයති, පටිසත්තු හුත්වා තස්ස කථෙස්සාමී’’ති වත්වා පඤ්චමං ගාථමාහ –

92.

‘‘පුබ්බෙව මෙතමක්ඛිංසු, මාතා පිතා ච භාතරො;
දීඝං දුට්ඨස්ස නඞ්ගුට්ඨං, සාම්හි වෙහායසාගතා’’ති.

තත්ථ **අක්ඛිංසූ**ති පුබ්බෙව මෙ එතං මාතා ච පිතා ච භාතරො ච ආචික්ඛිංසු. **සාම්හී**ති සා අහං ඤාතකානං සන්තිකා තව නඞ්ගුට්ඨස්ස දීඝභාවං සුත්වා තව නඞ්ගුට්ඨං පරිහරන්තී **වෙහායසා** ආකාසෙන ආගතාති.

අථ නං සො ‘‘ජානාමි තෙ අහං ආකාසෙන ආගතභාවං, එවං ආගච්ඡන්තී පන මය්හං භක්ඛෙ නාසෙත්වා ආගතාසී’’ති වත්වා ඡට්ඨං ගාථමාහ –

93.

‘‘තඤ්ච දිස්වාන ආයන්තිං, අන්තලික්ඛස්මි එළිකෙ;
මිගසඞ්ඝො පලායිත්ථ, භක්ඛො මෙ නාසිතො තයා’’ති.

තං සුත්වා ඉතරා මරණභයභීතා අඤ්ඤං කාරණං ආහරිතුං අසක්කොන්තී ''මාතුල, මා එවරූපං කක්ඛළකම්මං කරි, ජීවිතං මෙ දෙහී''ති විලපි. ඉතරොපි නං විලපන්තිඤ්ඤෙව ඛන්ධෙ ගහෙත්වා මාරෙත්වා ඛාදි.

94.

''ඉච්චෙවං විලපන්තියා, එළකියා රුහග්ඝසො;
ගලකං අන්වාවමද්දි, නත්ථි දුට්ඨෙ සුභාසිතං.

95.

''නෙව දුට්ඨෙ නයො අත්ථි, න ධම්මො න සුභාසිතං;
නික්කමං දුට්ඨෙ යුඤ්ජෙථ, සො ච සබ්භිං න රඤ්ජතී''ති. –

ඉමා ද්වෙ අභිසම්බුද්ධගාථා –

තත්ථ **රුහග්ඝසොති** රුහිරභක්ඛො ලොහිතපායී සාහසිකදීපිකො. **ගලකං අන්වාවමද්දීති** ගීවං මද්දි, ඩංසිත්වා ඵාලෙසීති අත්ථො. **නයොති** කාරණං. **ධම්මොති** සභාවො. **සුභාසිතන්ති** සුකථිතවචනං, සබ්බමෙතං දුට්ඨෙ නත්ථීති අත්ථො. **නික්කමං දුට්ඨෙ යුඤ්ජෙථාති** භික්ඛවෙ, දුට්ඨපුග්ගලෙ පරක්කමමෙව යුඤ්ජෙය්‍ය. **සො ච සබ්භිං න රඤ්ජතීති** සො පන පුග්ගලො සබ්භිං සුන්දරං සුභාසිතං න රඤ්ජති, න පියායතීති අත්ථො. තාපසො තෙසං කිරියං සබ්බං අද්දස.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා එළිකාව එතරහි එළිකා අහොසි, දීපිකොපි එතරහි දීපිකොව, තාපසො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

දීපිජාතකවණ්ණනා දසමා.

ජාතකුද්දානං –

කච්චානී අට්ඨසද්දඤ්ච, සුලසා ච සුමඞ්ගලං;
ගඞ්ගමාලඤ්ච චෙතියං, ඉන්ද්‍රියඤ්චෙව ආදිත්තං;
අට්ඨානඤ්චෙව දීපි ච, දස අට්ඨනිපාතකෙ.

අට්ඨකනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. නවකනිපාතො

[427] 1. ගිජ්ඣජාතකවණ්ණනා

පරිසඞ්කුපථො නාමාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං දුබ්බචභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර එකො කුලපුත්තො නියྻානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වාපි අත්ථකාමෙහි ආචරියුපජ්ඣායෙහි චෙව සබ්‍රහ්මචාරීහි ච ‘‘එවං තෙ අභික්කමිතබ්බං, එවං පටික්කමිතබ්බං, එවං ආලොකිතබ්බං, එවං විලොකිතබ්බං, එවං සමිඤ්ජිතබ්බං, එවං පසාරිතබ්බං, එවං නිවාසෙතබ්බං, එවං පාරුපිතබ්බං, එවං පත්තො ගහෙතබ්බො, යාපනමත්තං භත්තං ගහෙත්වා පච්චවෙක්ඛිත්වාව පරිභුඤ්ජිතබ්බං, ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරෙන භොජනෙ මත්තඤ්ඤුනා ජාගරියමනුයුත්තෙන භවිතබ්බං, ඉදං ආගන්තුකවත්තං නාම ජානිතබ්බං, ඉදං ගමිකවත්තං නාම, ඉමානි චුද්දස ඛන්ධකවත්තානි, අසීති මහාවත්තානි. තත්ථ තෙ සම්මා වත්තිතබ්බං, ඉමෙ තෙරස ධුතඞ්ගගුණා නාම, එතෙ සමාදාය වත්තිතබ්බ’’න්ති ඔවදියමානො දුබ්බචො අහොසි අක්ඛමො අප්පදක්ඛිණග්ගාහී අනුසාසනිං. ‘‘අහං තුම්හෙ න වදාමි, තුම්හෙ පන මං කස්මා වදථ, අහමෙව අත්තනො අත්ථං වා අනත්ථං වා ජානිස්සාමී’’ති අත්තානං අවචනීයං අකාසි. අථස්ස දුබ්බචභාවං ඤත්වා භික්ඛූ ධම්මසභායං අගුණකථං කථෙන්තා නිසීදිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ තං භික්ඛුං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු දුබ්බචොසී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සච්ච’’න්ති වුත්තෙ ‘‘කස්මා භික්ඛු එවරූපෙ නියྻානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා අත්ථකාමානං වචනං න කරොසි, පුබ්බෙපි ත්වං පණ්ඩිතානං වචනං අකත්වා වෙරම්භවාතමුඛෙ චුණ්ණවිචුණ්ණො ජාතො’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ගිජ්ඣකූටෙ පබ්බතෙ බොධිසත්තො ගිජ්ඣයොනියං නිබ්බත්ති. පුත්තො පනස්ස සුපත්තො නාම ගිජ්ඣරාජා අනෙකසහස්සගිජ්ඣපරිවාරො ථාමසම්පන්නො අහොසි. සො මාතාපිතරො පොසෙසි, ථාමසම්පන්නත්තා පන අතිදූරං උප්පතති. අථ නං පිතා ‘‘තාත, එත්තකං නාම ඨානං අතික්කමිත්වා න ගන්තබ්බ’’න්ති ඔවදි. සො ‘‘සාධූ’’ති වත්වාපි එකදිවසං පන වුට්ඨෙ දෙවෙ ගිජ්ඣෙහි සද්ධිං උප්පතිත්වා සෙසෙ ඔහාය අතිභූමිං ගන්ත්වා වෙරම්භවාතමුඛං පත්වා චුණ්ණවිචුණ්ණභාවං පාපුණි. සත්ථා තමත්ථං දස්සෙන්තො අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමා ගාථා අභාසි –

1.

‘‘පරිසඞ්කුපථො නාම, ගිජ්ඣපන්ථො සනන්තනො;
තත්‍රාසි මාතාපිතරො, ගිජ්ඣො පොසෙසි ජිණ්ණකෙ;
තෙසං අජගරමෙදං, අච්චහාසි බහුත්තසො.

2.

‘‘පිතා ච පුත්තං අවච, ජානං උච්චං පපාතිනං;
සුපත්තං ථාමසම්පන්නං, තෙජස්සිං දූරගාමිනං.

3.

‘‘පරිප්ලවන්තං පථවිං, යදා තාත විජානහි;
සාගරෙන පරික්ඛිත්තං, චක්කංව පරිමණ්ඩලං;
තතො තාත නිවත්තස්සු, මාස්සු එත්තො පරං ගමි.

4.

‘‘උදපත්තොසි වෙගෙන, බලී පක්ඛී දිජුත්තමො;
ඔලොකයන්තො වක්කඞ්ගො, පබ්බතානි වනානි ච.

5.

‘‘අද්දස්ස පථවිං ගිජ්ඣො, යථාසාසි පිතුස්සුතං;
සාගරෙන පරික්ඛිත්තං, චක්කංව පරිමණ්ඩලං.

6.

‘‘තඤ්ච සො සමතික්කම්ම, පරමෙවච්චවත්තථ;
තඤ්ච වාතසිඛා තික්ඛා, අච්චහාසි බලිං දිජං.

7.

‘‘නාසක්ඛාතිගතො පොසො, පුනදෙව නිවත්තිතුං;
දිජො බ්‍යසනමාපාදි, වෙරම්භානං වසං ගතො.

8.

‘‘තස්ස පුත්තා ච දාරා ච, යෙ චඤ්ඤෙ අනුජීවිනො;
සබ්බෙ බ්‍යසනමාපාදුං, අනොවාදකරෙ දිජෙ.

9.

‘‘එවම්පි ඉධ වුඩ්ඪානං, යො වාක්‍යං නාවබුජ්ඣති;
අතිසීමචරො දිත්තො, ගිජ්ඣොවාතීතසාසනො;
ස වෙ බ්‍යසනං පප්පොති, අකත්වා වුඩ්ඪසාසන’’න්ති.

තත්ථ **පරිසඞ්කුපථොති** සඞ්කුපථො. මනුස්සා හිරඤ්ඤසුවණ්ණත්ථාය ගච්ඡන්තා තස්මිං පදෙසෙ ඛාණුකෙ කොට්ටෙත්වා තෙසු රජ්ජුයො බන්ධිත්වා ගච්ඡන්ති, තෙන සො ගිජ්ඣපබ්බතෙ ජඞ්ඝමග්ගො ‘‘සඞ්කුපථො’’ති වුච්චති. **ගිජ්ඣපන්ථොති** ගිජ්ඣපබ්බතමත්ථකෙ මහාමග්ගො. **සනන්තනොති** පොරාණො. **තත්‍රාසීති** තස්මිං ගිජ්ඣපබ්බතමත්ථකෙ සඞ්කුපථෙ එකො ගිජ්ඣො ආසි, සො ජිණ්ණකෙ මාතාපිතරො පොසෙසි. **අජගරමෙදන්ති** අජගරානං මෙදං. **අච්චහාසීති** අතිවිය ආහරි. **බහුත්තසොති** බහුසො. **ජානං උච්චං පපාතිනන්ති** ‘‘පුත්තො

තෙ අතිඋච්චං ඨානං ලඬසතී''ති සුත්වා ''උච්චෙ පපාතී අය''න්ති ජානන්තො. **තෙජස්සින්**ති පුරිසතෙජසම්පන්නං. **දූරගාමින**න්ති තෙනෙව තෙජෙන දූරගාමිං. **පරිප්ලවන්ත**න්ති උප්පලපත්තං විය උදකෙ උප්ලවමානං. **විජානහී**ති විජානාසි. **චක්කංව පරිමණ්ඩල**න්ති යස්මිං තෙ පදෙසෙ ඨිතස්ස සමුද්දෙන පරිච්ඡින්නො ජම්බුදීපො චක්කමණ්ඩලංව පඤ්ඤායති, තතො තාත නිවත්තාහීති ඔවදන්තො එවමාහ.

උදපත්තොසීති පිතු ඔවාදං අකත්වා එකදිවසං ගිජ්ඣෙහි සද්ධිං උප්පතිතො තෙ ඔහාය පිතරා කථිතට්ඨානං අගමාසි. **ඔලොකයන්තො**ති තං ඨානං පත්වා හෙට්ඨා ඔලොකෙන්තො. **වක්කඞ්ගො**ති වඞ්කගීවො. **යථාසාසි පිතුස්සුත**න්ති යථාස්ස පිතු සන්තිකා සුතං ආසි, තථෙව අද්දස, ''යථාස්සාසී''තිපි පාඨො. **පරමෙවච්චවත්තථා**ති පිතරා අක්ඛාතට්ඨානතො පරං අතිවත්තොව. **තඤ්ච වාතසිඛා තික්ඛා**ති තං අනොවාදකං බලිම්පි සමානං දිජං තිඛිණවෙරම්භවාතසිඛා අච්චහාසි අතිහරි, චුණ්ණවිචුණ්ණං අකාසි. **නාසක්ඛාතිගතො**ති නාසක්ඛි අතිගතො. **පොසො**ති සත්තො. **අනොවාදකරෙ**ති තස්මිං දිජෙ පණ්ඩිතානං ඔවාදං අකරොන්තෙ සබ්බෙපි තෙ මහාදුක්ඛං පාපුණිංසු. **අකත්වා වුඩ්ඪසාසන**න්ති වුඩ්ඪානං හිතකාමානං වචනං අකත්වා එවමෙව බ්‍යසනං මහාදුක්ඛං පාපුණාති. තස්මා ත්වං භික්ඛු මා ගිජ්ඣසදිසො භව, අත්ථකාමානං වචනං කරොහීති. සො සත්ථාරා එවං ඔවදිතො තතො පට්ඨාය සුවචො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා දුබ්බචගිජ්ඣො එතරහි දුබ්බචභික්ඛු අහොසි, ගිජ්ඣපිතා පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

ගිජ්ඣජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[428] 2. කොසම්බියජාතකවණ්ණනා

පුථුසද්දොති ඉදං සත්ථා කොසම්බිං නිස්සාය ඝොසිතාරාමෙ විහරන්තො කොසම්බියං භණ්ඩනකාරකෙ භික්ඛූ ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු **කොසම්බකක්ඛන්ධකෙ** (මහාව. 451 ආදයො) ආගතමෙව, අයං පනෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. තදා කිර ද්වෙ භික්ඛූ එකස්මිං ආවාසෙ වසිංසු විනයධරො ච සුත්තන්තිකො ච. තෙසු සුත්තන්තිකො එකදිවසං සරීරවලඤ්ජං කත්වා උදකකොට්ඨකෙ ආචමනඋදකාවසෙසං භාජනෙ ඨපෙත්වා නික්ඛමි. පච්ඡා විනයධරො තත්ථ පවිට්ඨො තං උදකං දිස්වා නික්ඛමිත්වා ඉතරං පුච්ඡි ''ආවුසො, තයා උදකං ඨපිත''න්ති. ''ආමාවුසො''ති. ''කිං පනෙත්ථ ආපත්තිභාවං න ජානාසී''ති? ''ආමාවුසො න ජානාමී''ති. ''හොති, ආවුසො, එත්ථ ආපත්තී''ති? ''තෙන හි පටිකරිස්සාමි න''න්ති. ''සචෙ පන තෙ, ආවුසො, අසඤ්චිච්ච අසතියා කතං, නත්ථි ආපත්තී''ති. සො තස්සා ආපත්තියා අනාපත්තිදිට්ඨි අහොසි. විනයධරොපි අත්තනො නිස්සිතකානං

‘‘අයං සුත්තන්තිකො ආපත්තිං ආපජ්ජමානොපි න ජානාතී’’ති ආරොචෙසි. තෙ තස්ස නිස්සිතකෙ දිස්වා ‘‘තුම්හාකං උපජ්ඣායො ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වාපි ආපත්තිභාවං න ජානාතී’’ති ආහංසු. තෙ ගන්ත්වා අත්තනො උපජ්ඣායස්ස ආරොචෙසුං. සො එවමාහ – ‘‘අයං විනයධරො පුබ්බෙ ‘අනාපත්තී’ති වත්වා ඉදානි ‘ආපත්තී’ති වදති, මුසාවාදී එසො’’ති. තෙ ගන්ත්වා ‘‘තුම්හාකං උපජ්ඣායො මුසාවාදී’’ති එවං අඤ්ඤමඤ්ඤං කලහං වඩ්ඪයිංසු. තතො විනයධරො ඔකාසං ලභිත්වා තස්ස ආපත්තියා අදස්සනෙන උක්ඛෙපනීයකම්මං අකාසි. තතො පට්ඨාය තෙසං පච්චයදායකා උපාසකාපි ද්වෙ කොට්ඨාසා අහෙසුං. ඔවාදපටිග්ගාහිකා භික්ඛුනියොපි ආරක්ඛදෙවතාපි ද්වෙ කොට්ඨාසා අහෙසුං. තාසං සන්දිට්ඨසම්භත්තා ආකාසට්ඨදෙවතාපි යාව බ්‍රහ්මලොකා සබ්බෙ පුථුජ්ජනා ද්වෙ පක්ඛා අහෙසුං. යාව අකනිට්ඨභවනා පන ඉදං කොලාහලං අගමාසි.

අථෙකො භික්ඛු තථාගතං උපසඞ්කමිත්වා උක්ඛෙපකානං ‘‘ධම්මිකෙනෙව කම්මෙන අයං උක්ඛිත්තො, උක්ඛිත්තානුවත්තකානං අධම්මිකෙන කම්මෙන උක්ඛිත්තො’’ති ලද්ධිං, උක්ඛෙපකෙහි වාරියමානානම්පි තෙසං තං අනුපරිවාරෙත්වා චරණභාවඤ්ච සත්ථු ආරොචෙසි. භගවා ‘‘සමග්ගා කිර හොන්තූ’’ති ද්වෙ වාරෙ පෙසෙත්වා ‘‘න ඉච්ඡන්ති භන්තෙ සමග්ගා භවිතු’’න්ති සුත්වා තතියවාරෙ ‘‘භින්නො භික්ඛුසඞ්ඝො’’ති තෙසං සන්තිකං ගන්ත්වා උක්ඛෙපකානං උක්ඛෙපනෙ, ඉතරෙසඤ්ච අසඤ්චිච්ච ආපත්තියා අදස්සනෙ ආදීනවං වත්වා පක්කාමි. පුන තෙසං තත්ථෙව එකසීමායං උපොසථාදීනි කාරෙත්වා භත්තග්ගාදීසු භණ්ඩනජාතානං ‘‘ආසනන්තරිකාය නිසීදිතබ්බ’’න්ති භත්තග්ගෙ වත්තං පඤ්ඤාපෙත්වා ‘‘ඉදානිපි භණ්ඩනජාතා විහරන්තී’’ති සුත්වා තත්ථ ගන්ත්වා ‘‘අලං, භික්ඛවෙ, මා භණ්ඩන’’න්තිආදීනි වත්වා අඤ්ඤතරෙන භික්ඛුනා ධම්මවාදිනා භගවතො විහෙසං අනිච්ඡන්තෙන ‘‘ආගමෙතු, භන්තෙ, භගවා ධම්මසාමි, අප්පොස්සුක්කො භන්තෙ, භගවා දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරං අනුයුත්තො විහරතු, මයං තෙන භණ්ඩනෙන කලහෙන විග්ගහෙන විවාදෙන පඤ්ඤායිස්සාමා’’ති වුත්තෙ –

භූතපුබ්බං, භික්ඛවෙ, බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තො නාම කාසිරාජා අහොසීති බ්‍රහ්මදත්තෙන දීඝීතිස්ස කොසලරඤ්ඤො රජ්ජං අච්ඡින්දිත්වා අඤ්ඤාතකවෙසෙන වසන්තස්ස මාරිතභාවඤ්චෙව දීඝාවුකුමාරෙන අත්තනො ජීවිතෙ දින්නෙ තතො පට්ඨාය තෙසං සමග්ගභාවඤ්ච කථෙත්වා ‘‘තෙසඤ්හි නාම, භික්ඛවෙ, රාජූනං ආදින්නදණ්ඩානං ආදින්නසත්ථානං එවරූපං ඛන්තිසොරච්චං භවිස්සති. ඉධ ඛො තං, භික්ඛවෙ, සොභෙථ, යං තුම්හෙ එවං ස්වාක්ඛාතෙ ධම්මවිනයෙ පබ්බජිතා සමානා ඛමා ච භවෙය්‍යාථ සොරතා චා’’ති ඔවදිත්වා දුතියම්පි තතියම්පි ‘‘අලං, භික්ඛවෙ, මා භණ්ඩන’’න්ති වාරෙත්වා අනොරමන්තෙ දිස්වා ‘‘පරියාදිණ්ණරූපා ඛො ඉමෙ මොඝපුරිසා, න යිමෙ සුකරා සඤ්ඤාපෙතු’’න්ති පක්කමිත්වා

පුනදිවසෙ පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො ගන්ධකුටියා ථොකං විස්සමිත්වා සෙනාසනං සංසාමෙත්වා අත්තනො පත්තචීවරමාදාය සඞ්ඝමජ්ඣෙ ආකාසෙ ඨත්වා ඉමා ගාථා අභාසි –

10.

‘‘පුථුසද්දො සමජනො, න බාලො කොචි මඤ්ඤථ;
සඞ්ඝස්මිං භිජ්ජමානස්මිං, නාඤ්ඤං භියොය්‍යා අමඤ්ඤරුං.

11.

‘‘පරිමුට්ඨා පණ්ඩිතාභාසා, වාචාගොචරභාණිනො;
යාවිච්ඡන්ති මුඛායාමං, යෙන නීතා න තං විදූ.

12.

‘‘අක්කොච්ඡි මං අවධි මං, අජිනි මං අහාසි මෙ;
යෙ ච තං උපනය්හන්ති, වෙරං තෙසං න සම්මති.

13.

‘‘අක්කොච්ඡි මං අවධි මං, අජිනි මං අහාසි මෙ;
යෙ ච තං නුපනය්හන්ති, වෙරං තෙසූපසම්මති.

14.

‘‘න හි වෙරෙන වෙරානි, සම්මන්තීධ කුදාචනං;
අවෙරෙන ච සම්මන්ති, එස ධම්මො සනන්තනො.

15.

‘‘පරෙ ච න විජානන්ති, මයමෙත්ථ යමාමසෙ;
යෙ ච තත්ථ විජානන්ති, තතො සම්මන්ති මෙධගා.

16.

‘‘අට්ඨිච්ඡින්නා පාණහරා, ගවාස්සධනහාරිනො;
රට්ඨං විලුම්පමානානං, තෙසම්පි හොති සඞ්ගති;
කස්මා තුම්හාක නො සියා.

17.

‘‘සචෙ ලභෙථ නිපකං සහායං, සද්ධිංචරං සාධුවිහාරිධීරං;
අභිභුය්‍ය සබ්බානි පරිස්සයානි, චරෙය්‍ය තෙනත්තමනො සතීමා.

18.

‘‘නො චෙ ලභෙථ නිපකං සහායං, සද්ධිංචරං සාධුවිහාරිධීරං;
රාජාව රට්ඨං විජිතං පහාය, එකො චරෙ මාතඞ්ගරඤ්ඤෙව නාගො.

19.

‘‘එකස්ස චරිතං සෙය්‍යො, නත්ථි බාලෙ සහායතා;
එකො චරෙ න පාපානි කයිරා, අප්පොස්සුක්කො මාතඞ්ගරඤ්ඤෙව නාගො’’ති.

තත්ථ පුථු මහාසද්දො අස්සාති **පුථුසද්දො. සමජනොති** සමානො එකසදිසො ජනො, සබ්බොවායං භණ්ඩනකාරකජනො සමන්තතො සද්දනිච්ඡාරණෙන පුථුසද්දො චෙව සදිසො චාති වුත්තං හොති. **න බාලො කොචි මඤ්ඤථාති** තත්ථ කොචි එකොපි ‘‘අහං බාලො’’ති න මඤ්ඤිත්ථ, සබ්බෙ පණ්ඩිතමානිනො, සබ්බොවායං භණ්ඩනකාරකො ජනොයෙව. **නාඤ්ඤං භියො අමඤ්ඤරුන්ති** කොචි එකොපි ‘‘අහං බාලො’’ති න මඤ්ඤිත්ථ, භියො ච සඞ්ඝස්මිං භිජ්ජමානෙ අඤ්ඤම්පි එකං ‘‘මය්හං කාරණා සඞ්ඝො භිජ්ජතී’’ති ඉදං කාරණං න මඤ්ඤිත්ථාති අත්ථො.

පරිමුට්ඨාති මුට්ඨස්සතිනො. **පණ්ඩිතාභාසාති** අත්තනො පණ්ඩිතමානෙන පණ්ඩිතසදිසා. **වාචාගොචරභාණිනොති** රා-කාරස්ස රස්සාදෙසො කතො, වාචාගොචරා ච න සතිපට්ඨානාදිඅරියධම්මගොචරා, භාණිනො ච. කථං භාණිනො? **යාවිච්ඡන්ති මුඛායාමන්ති**, යාව මුඛං පසාරෙතුං ඉච්ඡන්ති, තාව පසාරෙත්වා අග්ගපාදෙහි ඨත්වා භාණිනො, එකොපි සඞ්ඝගාරවෙන මුඛසඞ්කොචනං න කරොතීති අත්ථො. **යෙන නීතාති** යෙන භණ්ඩනෙන ඉමං නිල්ලජ්ජභාවං නීතා. **න තං විදූති** එවං ‘‘ආදීනවං ඉද’’න්ති තං න ජානන්ති.

යෙ ච තං උපනය්හන්තීති තං ‘‘අක්කොච්ඡි ම’’න්තිආදිකං ආකාරං යෙ උපනය්හන්ති. **සනන්තනොති** පොරාණො. **පරෙති** පණ්ඩිතෙ ඨපෙත්වා තතො අඤ්ඤෙ භණ්ඩනකාරකා පරෙ නාම. තෙ එත්ථ සඞ්ඝමජ්ඣෙ කොලාහලං කරොන්තා ‘‘මයං යමාමසෙ උපයමාම නස්සාම, සතතං සමිතං මච්චුසන්තිකං ගච්ඡාමා’’ති න ජානන්ති. **යෙ ච තත්ථ විජානන්තීති** යෙ තත්ථ පණ්ඩිතා ‘‘මයං මච්චුසමීපං ගච්ඡාමා’’ති විජානන්ති. **තතො සම්මන්ති මෙධගාති** භික්ඛවෙ, එවඤ්හි තෙ ජානන්තා යොනිසොමනසිකාරං උප්පාදෙත්වා මෙධගානං කලහානං වූපසමාය පටිපජ්ජන්ති.

අට්ඨිච්ඡින්නාති අයං ගාථා බ්‍රහ්මදත්තඤ්ච දීඝාවුකුමාරඤ්ච සන්ධාය වුත්තා. තෙසම්පි හොති සඞ්ගති. කස්මා තුම්හාකං න හොති? යෙසං වො නෙව මාතාපිතූනං අට්ඨීනි ඡින්නානි, න පාණා හටා, න ගවාස්සධනානි හටානි. ඉදං වුත්තං හොති – භික්ඛවෙ, තෙසඤ්හි නාම ආදින්නදණ්ඩානං ආදින්නසත්ථානං රාජූනං එවරූපා සඞ්ගති සමාගමො ආවාහවිවාහසම්බන්ධං කත්වා එකතො පානභොජනං හොති, තුම්හෙ එවරූපෙ සාසනෙ පබ්බජිත්වා අත්තනො වෙරමත්තම්පි ජහිතුං න සක්කොථ, කො තුම්හාකං භික්ඛුභාවොති.

සචෙ ලභෙථාතිආදිගාථායො පණ්ඩිතසහායස්ස ච බාලසහායස්ස ච වණ්ණාවණ්ණදීපනත්ථං වුත්තා. **අභිභුය්‍ය සබ්බානි පරිස්සයානී**ති සබ්බෙ පාකටපරිස්සයෙ ච පටිච්ඡන්නපරිස්සයෙ ච අභිභවිත්වා තෙන සද්ධිං අත්තමනො සතිමා චරෙය්‍ය. **රාජාව රට්ඨං විජිතං පහායා**ති යථා අත්තනො විජිතං රට්ඨං මහාජනකරාජා ච අරින්දමරාජා ච පහාය එකකොව චරිංසු, එවං චරෙය්‍යාති අත්ථො. **මාතඞ්ගරඤ්ඤෙව නාගො**ති මාතඞ්ගො අරඤ්ඤෙ නාගොව. **මාතඞ්ගො**ති හත්ථී වුච්චති, **නාගො**ති මහන්තාධිවචනමෙතං. යථා හි මාතුපොසකො මාතඞ්ගනාගො අරඤ්ඤෙ එකකො චරි, න ච පාපානි අකාසි, යථා ච සීලවහත්ථිනාගො. යථා ච පාලිලෙය්‍යකො, එවං එකො චරෙ, න ච පාපානි කයිරාති වුත්තං හොති.

සත්ථා එවං කථෙත්වාපි තෙ භික්ඛූ සමග්ගෙ කාතුං අසක්කොන්තො බාලකලොණකගාමං ගන්ත්වා භගුත්ථෙරස්ස එකීභාවෙ ආනිසංසං කථෙත්වා තතො තිණ්ණං කුලපුත්තානං වසනට්ඨානං ගන්ත්වා තෙසං සාමග්ගිවාසෙ ආනිසංසං කථෙත්වා තතො පාලිලෙය්‍යකවනසණ්ඩං ගන්ත්වා තත්ථ තෙමාසං වසිත්වා පුන කොසම්බිං අගන්ත්වා සාවත්ථිමෙව අගමාසි. කොසම්බිවාසිනොපි උපාසකා ‘‘ඉමෙ ඛො අය්‍යා, කොසම්බකා භික්ඛූ බහුනො අම්හාකං අනත්ථස්ස කාරකා, ඉමෙහි උබ්බාළ්හො භගවා පක්කන්තො, ඉමෙසං නෙව අභිවාදනාදීනි කරිස්සාම, න උපගතානං පිණ්ඩපාතං දස්සාම, එවං ඉමෙ පක්කමිස්සන්ති වා වෙරං විරමිස්සන්ති වා භගවන්තං වා පසාදෙස්සන්තී’’ති සම්මන්තයිත්වා තථෙව අකංසු. තෙ තෙන දණ්ඩකම්මෙන පීළිතා සාවත්ථිං ගන්ත්වා භගවන්තං ඛමාපෙසුං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘පිතා සුද්ධොදනමහාරාජා අහොසි, මාතා මහාමායා, දීඝාවුකුමාරො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

කොසම්බියජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[429] 3. මහාසුවජාතකවණ්ණනා

දුමො යදා හොතීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං භික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා කොසලජනපදෙ අඤ්ඤතරං පච්චන්තගාමං උපනිස්සාය අරඤ්ඤෙ විහාසි. මනුස්සා තස්ස රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානානි සම්පාදෙත්වා ගමනාගමනසම්පන්නෙ ඨානෙ සෙනාසනං කත්වා සක්කච්චං උපට්ඨහිංසු. තස්ස වස්සූපගතස්ස පඨමමාසෙයෙව සො ගාමො ඣායි, මනුස්සානං බීජමත්තම්පි අවසිට්ඨං නාහොසි. තෙ තස්ස පණීතං පිණ්ඩපාතං දාතුං නාසක්ඛිංසු. සො සප්පායසෙනාසනෙපි පිණ්ඩපාතෙන කිලමන්තො මග්ගං වා ඵලං වා නිබ්බත්තෙතුං නාසක්ඛි. අථ නං තෙමාසච්චයෙන සත්ථාරං වන්දිතුං ආගතං සත්ථා පටිසන්ථාරං කත්වා ‘‘කච්චි භික්ඛු පිණ්ඩපාතෙන න කිලමන්තොසි, සෙනාසනසප්පායඤ්ච අහොසී’’ති පුච්ඡි. සො තමත්ථං

ආරොචෙසි. සත්ථා ‘‘තස්ස සෙනාසනං සප්පාය’’න්ති ඤත්වා ‘‘භික්ඛු සමණෙන නාම සෙනාසනසප්පායෙ සති ලොලුප්පචාරං පහාය කිඤ්චිදෙව යථාලද්ධං පරිභුඤ්ජිත්වා සන්තුට්ඨෙන සමණධම්මං කාතුං වට්ටති. පොරාණකපණ්ඩිතා තිරච්ඡානයොනියං නිබ්බත්තිත්වා අත්තනො නිවාසසුක්ඛරුක්ඛෙ චුණ්ණං ඛාදන්තාපි ලොලුප්පචාරං පහාය සන්තුට්ඨා මිත්තධම්මං අභින්දිත්වා අඤ්ඤත්ථ න ගමිංසු, ත්වං පන කස්මා ‘පිණ්ඩපාතො පරිත්තො ලූඛො’ති සප්පායසෙනාසනං පරිච්චජී’’ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ හිමවන්තෙ ගඞ්ගාතීරෙ එකස්මිං උදුම්බරවනෙ අනෙකසතසහස්සා සුකා වසිංසු. තත්‍ර එකො සුවරාජා අත්තනො නිවාසරුක්ඛස්ස ඵලෙසු ඛීණෙසු යදෙව අවසිට්ඨං හොති අඞ්කුරො වා පත්තං වා තචො වා පපටිකා වා, තං ඛාදිත්වා ගඞ්ගාය පානීයං පිවිත්වා පරමප්පිච්ඡසන්තුට්ඨො හුත්වා අඤ්ඤත්ථ න ගච්ඡති. තස්ස අප්පිච්ඡසන්තුට්ඨභාවගුණෙන සක්කස්ස භවනං කම්පි. සක්කො ආවජ්ජමානො තං දිස්වා තස්ස වීමංසනත්ථං අත්තනො ආනුභාවෙන තං රුක්ඛං සුක්ඛාපෙසි. රුක්ඛො ඛාණුකමත්තො හුත්වා ඡිද්දාවඡිද්දො වාතෙ පහරන්තෙ ආකොටියමානො විය අට්ඨාසි. තස්ස ඡිද්දෙහි චුණ්ණානි නික්ඛමන්ති. සුවරාජා තානි චුණ්ණානි ඛාදිත්වා ගඞ්ගාය පානීයං පිවිත්වා අඤ්ඤත්ථ අගන්ත්වා වාතාතපං අගණෙත්වා උදුම්බරඛාණුකෙ නිසීදි. සක්කො තස්ස පරමප්පිච්ඡභාවං ඤත්වා ‘‘මිත්තධම්මගුණං කථාපෙත්වා වරමස්ස දත්වා උදුම්බරං අමතඵලං කරිත්වා ආගමිස්සාමී’’ති එකො හංසරාජා හුත්වා සුජං අසුරකඤ්ඤං පුරතො කත්වා තං උදුම්බරවනං ගන්ත්වා අවිදූරෙ එකරුක්ඛස්ස සාඛාය නිසීදිත්වා තෙන සද්ධිං කථං සමුට්ඨාපෙන්තො පඨමං ගාථමාහ –

20.

‘‘දුමො යදා හොති ඵලූපපන්නො, භුඤ්ජන්ති නං විහඞ්ගමා සම්පතන්තා;

ඛීණන්ති ඤත්වාන දුමං ඵලච්චයෙ, දිසොදිසං යන්ති තතො විහඞ්ගමා’’ති.

තස්සත්ථො – සුවරාජ, රුක්ඛො නාම යදා ඵලසම්පන්නො හොති, තදා තං සාඛතො සාඛං සම්පතන්තාව විහඞ්ගමා භුඤ්ජන්ති, තං පන ඛීණං ඤත්වා ඵලානං අච්චයෙන තතො රුක්ඛතො දිසොදිසං විහඞ්ගමා ගච්ඡන්තීති.

එවඤ්ච පන වත්වා තතො නං උය්‍යොජෙතුං දුතියං ගාථමාහ –

21.

‘‘චර චාරිකං ලොහිතතුණ්ඩ මා මරි, කිං ත්වං සුව සුක්ඛදුමම්හි ඣායසි;
තදිඞ්ඝ මං බ්‍රූහි වසන්තසන්නිභ, කස්මා සුව සුක්ඛදුමං න රිඤ්චසී’’ති.

තත්ථ **ඣායසීති** කිංකාරණා සුක්ඛඛාණුමත්ථකෙ ඣායන්තො පජ්ඣායන්තො තිට්ඨසි. **ඉඞ්ඝාති** චොදනත්ථෙ නිපාතො. **වසන්තසන්නිභාති** වසන්තකාලෙ වනසණ්ඩො සුවගණසමොකිණ්ණො විය නීලොභාසො හොති, තෙන තං ‘‘වසන්තසන්නිභා’’ති ආලපති. **න රිඤ්චසීති** න ඡඩ්ඩෙසි.

අථ නං සුවරාජා ‘‘අහං හංස අත්තනො කතඤ්ඤුකතවෙදිතාය ඉමං රුක්ඛං න ජහාමී’’ති වත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

22.

‘‘යෙ වෙ සඛීනං සඛාරො භවන්ති, පාණච්චයෙ දුක්ඛසුඛෙසු හංස;
ඛීණං අඛීණම්පි න තං ජහන්ති, සන්තො සතං ධම්මමනුස්සරන්තා.

23.

‘‘සොහං සතං අඤ්ඤතරොස්මි හංස, ඤාතී ච මෙ හොති සඛා ච රුක්ඛො;
තං නුස්සහෙ ජීවිකත්ථො පහාතුං, ඛීණන්ති ඤත්වාන න හෙස ධම්මො’’ති.

තත්ථ **යෙ වෙ සඛීනං සඛාරො භවන්තීති** යෙ සහායානං සහායා හොන්ති. **ඛීණං අඛීණම්පීති** පණ්ඩිතා නාම අත්තනො සහායං භොගපරික්ඛයෙන ඛීණම්පි අඛීණම්පි න ජහන්ති. **සතං ධම්මමනුස්සරන්තාති** පණ්ඩිතානං පවෙණිං අනුස්සරමානා. **ඤාතී ච මෙති** හංසරාජ, අයං රුක්ඛො සම්පියායනත්ථෙන මය්හං ඤාති ච සමාචිණ්ණචරණතාය සඛා ච. **ජීවිකත්ථොති** තමහං ජීවිකාය අත්ථිකො හුත්වා පහාතුං න සක්කොමි.

සක්කො තස්ස වචනං සුත්වා තුට්ඨො පසංසිත්වා වරං දාතුකාමො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

24.

‘‘සාධු සක්ඛි කතං හොති, මෙත්ති සංසති සන්ථවො;
සචෙතං ධම්මං රොචෙසි, පාසංසොසි විජානතං.

25.

‘‘සො තෙ සුව වරං දම්මි, පත්තයාන විහඞ්ගම;
වරං වරස්සු වක්කඞ්ග, යං කිඤ්චි මනසිච්ඡසී’’ති.

තත්ථ **සාධූති** සම්පහංසනං. **සක්ඛි කතං හොති, මෙත්ති සංසති සන්ථවොති** සක්ඛිභාවො ච මෙත්ති ච පරිසමජ්ඣෙ සන්ථවො චාති තයා මිත්තං කතං සාධු හොති ලද්ධකං භද්දකමෙව. **සචෙතං ධම්මන්ති** සචෙ එතං මිත්තධම්මං. **විජානතන්ති** එවං සන්තෙ විඤ්ඤූනං පසංසිතබ්බයුත්තකොසීති අත්ථො. **සො තෙති** සො අහං තුය්හං. **වරස්සූති** ඉච්ඡස්සු. **යං කිඤ්චි මනසිච්ඡසීති** යං කිඤ්චි මනසා ඉච්ඡසි, සබ්බං තං වරං දදාමි තෙති.

තං සුත්වා සුවරාජා වරං ගණ්හන්තො සත්තමං ගාථමාහ –

26.

‘‘වරඤ්ච මෙ හංස භවං දදෙය්‍ය, අයඤ්ච රුක්ඛො පුනරායුං ලභෙථ;
සො සාඛවා ඵලිමා සංවිරූළ්හො, මධුත්ථිකො තිට්ඨතු සොභමානො’’ති.

තත්ථ **සාඛවාති** සාඛසම්පන්නො. **ඵලිමාති** ඵලෙන උපෙතො. **සංවිරූළ්හොති** සමන්තතො විරූළ්හපත්තො තරුණපත්තසම්පන්නො හුත්වා. **මධුත්ථිකොති** සංවිජ්ජමානමධුරඵලෙසු පක්ඛිත්තමධු විය මධුරඵලො හුත්වාති අත්ථො.

අථස්ස සක්කො වරං දදමානො අට්ඨමං ගාථමාහ –

27.

‘‘තං පස්ස සම්ම ඵලිමං උළාරං, සහාව තෙ හොතු උදුම්බරෙන;
සො සාඛවා ඵලිමා සංවිරූළ්හො, මධුත්ථිකො තිට්ඨතු සොභමානො’’ති.

තත්ථ **සහාව තෙ හොතු උදුම්බරෙනාති** තව උදුම්බරෙන සද්ධිං සහ එකතොව වාසො හොතු.

එවඤ්ච පන වත්වා සක්කො තං අත්තභාවං විජහිත්වා අත්තනො ච සුජාය ච ආනුභාවං දස්සෙත්වා ගඞ්ගාතො හත්ථෙන උදකං ගහෙත්වා උදුම්බරඛාණුකං පහරි. තාවදෙව සාඛාවිටපසච්ඡන්නො මධුරඵලො රුක්ඛො උට්ඨහිත්වා මුණ්ඩමණිපබ්බතො විය විලාසසම්පන්නො අට්ඨාසි. සුවරාජා තං දිස්වා සොමනස්සප්පත්තො සක්කස්ස ථුතිං කරොන්තො නවමං ගාථමාහ –

28.

‘‘එවං සක්ක සුඛී හොහි, සහ සබ්බෙහි ඤාතිභි;
යථාහමජ්ජ සුඛිතො, දිස්වාන සඵලං දුම’’න්ති.

සක්කොපි තස්ස වරං දත්වා උදුම්බරං අමතඵලං කත්වා සද්ධිං සුජාය අත්තනො ඨානමෙව ගතො. තමත්ථං දීපයමානා ඔසානෙ අභිසම්බුද්ධගාථා ඨපිතා –

29.

‘‘සුවස්ස ච වරං දත්වා, කත්වාන සඵලං දුමං;
පක්කාමි සහ භරියාය, දෙවානං නන්දනං වන’’න්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘එවං භික්ඛු පොරාණකපණ්ඩිතා තිරච්ඡානයොනියං නිබ්බත්තාපි අලොලුප්පචාරා අහෙසුං. ත්වං පන කස්මා එවරූපෙ සාසනෙ පබ්බජිත්වා ලොලුප්පචාරං චරසි, ගච්ඡ තත්ථෙව වසාහී’’ති කම්මට්ඨානමස්ස කථෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි. සො භික්ඛු තත්ථ ගන්ත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙන්තො අරහත්තං පාපුණි. තදා සක්කො අනුරුද්ධො අහොසි, සුවරාජා පන අහමෙව අහොසින්ති.

මහාසුවජාතකවණ්ණනා තතියා.

[430] 4. චූළසුවජාතකවණ්ණනා

සන්ති රුක්ඛාති ඉදං සත්ථා සාවත්ථියං ජෙතවනෙ විහරන්තො වෙරඤ්ජකණ්ඩං ආරබ්භ කථෙසි. සත්ථරි වෙරඤ්ජායං වස්සං වසිත්වා අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිං අනුප්පත්තෙ භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘ආවුසො, තථාගතො ඛත්තියසුඛුමාලො බුද්ධසුඛුමාලො මහන්තෙන ඉද්ධානුභාවෙන සමන්නාගතොපි වෙරඤ්ජබ්රාහ්මණෙන නිමන්තිතො තෙමාසං වසන්තො මාරාවට්ටනවසෙන තස්ස සන්තිකා එකදිවසම්පි භික්ඛං අලභිත්වා ලොලුප්පචාරං පහාය තෙමාසං පත්ථපුලකපිට්ඨොදකෙන යාපෙන්තො අඤ්ඤත්ථ න අගමාසි, අහො තථාගතානං අප්පිච්ඡසන්තුට්ඨභාවො’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘අනච්ඡරියං, භික්ඛවෙ, තථාගතස්ස ඉදානි ලොලුප්පචාරප්පහානං, පුබ්බෙපි තිරච්ඡානයොනියං නිබ්බත්තොපි ලොලුප්පචාරං පහාසි’’න්ති වත්වා අතීතං ආහරි. සබ්බම්පි වත්ථු පුරිමනයෙනෙව විත්ථාරෙතබ්බං.

30.

‘‘සන්ති රුක්ඛා හරිපත්තා, දුමා නෙකඵලා බහූ;
කස්මා නු සුක්ඛෙ කොළාපෙ, සුවස්ස නිරතො මනො.

31.

‘‘ඵලස්ස උපභුඤ්ජිම්හා, නෙකවස්සගණෙ බහූ;
අඵලම්පි විදිත්වාන, සාව මෙත්ති යථා පුරෙ.

32.

‘‘සුක්ඛඤ්ච රුක්ඛං කොළාපං, ඔපත්තමඵලං දුමං;
ඔහාය සකුණා යන්ති, කිං දොසං පස්සසෙ දිජ.

33.

‘‘යෙ ඵලත්ථා සම්භජන්ති, අඵලොති ජහන්ති නං;
අත්තත්ථපඤ්ඤා දුම්මෙධා, තෙ හොන්ති පක්ඛපාතිනො.

34.

‘‘සාධු සක්ඛි කතං හොති, මෙත්ති සංසති සන්ථවො;
සචෙතං ධම්මං රොචෙසි, පාසංසොසි විජානතං.

35.

‘‘සො තෙ සුව වරං දම්මි, පත්තයාන විහඞ්ගම;
වරං වරස්සු වක්කඞ්ග, යං කිඤ්චි මනසිච්ඡසි.

36.

‘‘අපි නාම නං පස්සෙය්‍යං, සපත්තං සඵලං දුමං;
දලිද්දොව නිධිං ලද්ධා, නන්දෙය්‍යාහං පුනප්පුනං.

37.

‘‘තතො අමතමාදාය, අභිසිඤ්චි මහීරුහං;
තස්ස සාඛා විරූහිංසු, සීතච්ඡායා මනොරමා.

38.

‘‘එවං සක්ක සුඛී හොහි, සහ සබ්බෙහි ඤාතිභි;
යථාහමජ්ජ සුඛිතො, දිස්වාන සඵලං දුමං.

39.

‘‘සුවස්ස ච වරං දත්වා, කත්වාන සඵලං දුමං;
පක්කාමි සහ භරියාය, දෙවානං නන්දනං වන’’න්ති. –

පඤ්හපටිපඤ්හාපි අත්ථොපි පුරිමනයෙනෙව වෙදිතබ්බා, අනුත්තානපදමෙව පන වණ්ණයිස්සාම.

හරිපත්තාති නීලපත්තසඤ්ඡන්නා. **කොළාපෙති** වාතෙ පහරන්තෙ ආකොටිතසද්දං විය මුඤ්චමානෙ නිස්සාරෙ. **සුවස්සාති** ආයස්මතො සුවරාජස්ස කස්මා එවරූපෙ රුක්ඛෙ මනො නිරතො. **ඵලස්සාති** ඵලං අස්ස රුක්ඛස්ස. **නෙකවස්සගණෙති** අනෙකවස්සගණෙ. **බහූති** සමානෙපි අනෙකසතෙ න ද්වෙ තයො, අථ ඛො බහූව. **විදිත්වානාති** හංසරාජ ඉදානි අම්හාකං ඉමං රුක්ඛං අඵලං විදිත්වාපි යථා පුරෙ එතෙන සද්ධිං මෙත්ති,

සාව මෙත්ති, තඤ්හි මයං න භින්දාම, මෙත්තිං භින්දන්තා හි අනරියා අසප්පුරිසා නාම හොන්තීති පකාසෙන්තො එවමාහ.

ඔපත්තනන්ති අවපත්තං නිප්පත්තං පතිතපත්තං. **කිං දොසං පස්සසෙති** අඤ්ඤෙ සකුණා එතං ඔහාය අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡන්ති, ත්වං එවං ගමනෙ කිං නාම දොසං පස්සසි. **යෙ ඵලත්ථාති** යෙ පක්ඛිනො ඵලත්ථාය ඵලකාරණා සම්භජන්ති උපගච්ඡන්ති, අඵලොති ඤත්වා එතං ජහන්ති. **අත්තත්ථපඤ්ඤාති** අත්තනො අත්ථාය පඤ්ඤා, පරං අනොලොකෙත්වා අත්තනියෙව වා ඨිතා එතෙසං පඤ්ඤාති අත්තත්ථපඤ්ඤා. **පක්ඛපාතිනොති** තෙ අත්තනොයෙව වුඩ්ඪිං පච්චාසීසමානා මිත්තපක්ඛං පාතෙන්ති නාසෙන්තීති පක්ඛපාතිනො නාම හොන්ති. අත්තපක්ඛෙයෙව වා පතන්තීති **පක්ඛපාතිනො.**

අපි නාම නන්ති හංසරාජ, සචෙ මෙ මනොරථො නිප්ඵජ්ජෙය්‍ය, තයා දින්නො වරො සම්පජ්ජෙය්‍ය, අපි නාම අහං ඉමං රුක්ඛං සපත්තං සඵලං පුන පස්සෙය්‍යං, තතො දලිද්දො නිධිං ලභිත්වාව පුනප්පුනං එතං අභිනන්දෙය්‍යං, තං දිස්වාව පමොදෙය්‍යං. **අමතමාදායාති** අත්තනො ආනුභාවෙන ඨිතො ගඞ්ගොදකං ගහෙත්වා අභිසිඤ්චයීති අත්ථො. ඉමස්මිං ජාතකෙ ඉමාය සද්ධිං ද්වෙ අභිසම්බුද්ධගාථා හොන්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා සක්කො අනුරුද්ධො අහොසි, සුවරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

චූළසුවජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[431] 5. හරිතචජාතකවණ්ණනා

සුතං මෙතං මහාබ්‍රහ්මෙති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. තඤ්හි භික්ඛුං එකං අලඞ්කතමාතුගාමං දිස්වා උක්කණ්ඨිතං දීඝකෙසනඛලොමං විබ්භමිතුකාමං ආචරියුපජ්ඣායෙහි අරුචියා ආනීතං. සත්ථා ‘‘සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු උක්කණ්ඨිතොසී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සච්චං, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘කිංකාරණා’’ති වත්වා ‘‘අලඞ්කතමාතුගාමං දිස්වා කිලෙසවසෙන, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘භික්ඛු කිලෙසො නාම ගුණවිද්ධංසකො අප්පස්සාදො නිරයෙ නිබ්බත්තාපෙති, එස පන කිලෙසො කිංකාරණා තං න කිලමෙස්සති? න හි සිනෙරුං පහරිත්වා පහරණවාතො පුරාණපණ්ණස්ස ලජ්ජති, ඉමඤ්හි කිලෙසං නිස්සාය බොධිඤාණස්ස අනුපදං චරමානා පඤ්චඅභිඤ්ඤඅට්ඨසමාපත්තිලාභිනො විසුද්ධමහාපුරිසාපි සතිං උපට්ඨපෙතුං අසක්කොන්තා ඣානං අන්තරධාපෙසු’’න්ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො එකස්මිං නිගමෙ අසීතිකොටිවිභවෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති,

කඤ්චනඡවිතාය පනස්ස ‘‘හරිතචකුමාරො’’ති නාමං කරිංසු. සො වයප්පත්තො තක්කසිලං ගන්ත්වා උග්ගහිතසිප්පො කුටුම්බං සණ්ඨපෙත්වා මාතාපිතූනං අච්චයෙන ධනවිලොකනං කත්වා ‘‘ධනමෙව පඤ්ඤායති, ධනස්ස උප්පාදකා න පඤ්ඤායන්ති, මයාපි මරණමුඛෙ චුණ්ණවිචුණ්ණෙන භවිතබ්බ’’න්ති මරණභයභීතො මහාදානං දත්වා හිමවන්තං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා සත්තමෙ දිවසෙ අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා තත්ථ චිරං වනමූලඵලාහාරො යාපෙත්වා ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය පබ්බතා ඔතරිත්වා අනුපුබ්බෙන බාරාණසිං පත්වා රාජුය්‍යානෙ වසිත්වා පුනදිවසෙ බාරාණසියං භික්ඛාය චරන්තො රාජද්වාරං සම්පාපුණි. රාජා තං දිස්වා පසන්නචිත්තො පක්කොසාපෙත්වා සමුස්සිතසෙතච්ඡත්තෙ රාජපල්ලඞ්කෙ නිසීදාපෙත්වා නානග්ගරසභොජනං භොජෙත්වා අනුමොදනාවසානෙ අතිරෙකතරං පසීදිත්වා ‘‘කහං, භන්තෙ, ගච්ඡථා’’ති වත්වා ‘‘වස්සාවාසට්ඨානං උපධාරෙම, මහාරාජා’’ති වුත්තෙ ‘‘සාධු, භන්තෙ’’ති භුත්තපාතරාසො තං ආදාය උය්‍යානං ගන්ත්වා තත්ථ රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානාදීනි කාරාපෙත්වා උය්‍යානපාලං පරිචාරකං කත්වා දත්වා වන්දිත්වා නික්ඛමි. මහාසත්තො තතො පට්ඨාය නිබද්ධං රඤ්ඤො ගෙහෙ භුඤ්ජන්තො ද්වාදස වස්සානි තත්ථ වසි.

අථෙකදිවසං රාජා පච්චන්තං කුපිතං වූපසමෙතුං ගච්ඡන්තො ‘‘අම්හාකං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං මා පමජ්ජී’’ති මහාසත්තං දෙවියා නිය්‍යාදෙත්වා අගමාසි. තතො පට්ඨාය සා මහාසත්තං සහත්ථා පරිවිසති. අථෙකදිවසං සා භොජනං සම්පාදෙත්වා තස්මිං චිරායමානෙ ගන්ධොදකෙන න්හත්වා සණ්හං මට්ඨසාටකං නිවාසෙත්වා සීහපඤ්ජරං විවරාපෙත්වා සරීරෙ වාතං පහරාපෙන්තී ඛුද්දකමඤ්චකෙ නිපජ්ජි. මහාසත්තොපි දිවාතරං සුනිවත්ථො සුපාරුතො භික්ඛාභාජනං ආදාය ආකාසෙනාගන්ත්වා සීහපඤ්ජරං පාපුණි. දෙවියා තස්ස වාකචීරසද්දං සුත්වා වෙගෙන උට්ඨහන්තියා මට්ඨසාටකො භස්සි, මහාසත්තස්ස විසභාගාරම්මණං චක්ඛුං පටිහඤ්ඤි. අථස්ස අනෙකවස්සකොටිසතසහස්සකාලෙ අබ්භන්තරෙ නිවුත්ථකිලෙසො කරණ්ඩකෙ සයිතආසීවිසො විය උට්ඨහිත්වා ඣානං අන්තරධාපෙසි. සො සතිං උපට්ඨාපෙතුං අසක්කොන්තො ගන්ත්වා දෙවිං හත්ථෙ ගණ්හි, තාවදෙව සාණිං පරික්ඛිපිංසු. සො තාය සද්ධිං ලොකධම්මං සෙවිත්වා භුඤ්ජිත්වා උය්‍යානං ගන්ත්වා තතො පට්ඨාය දෙවසිකං තථෙව අකාසි. තස්ස තාය සද්ධිං ලොකධම්මපටිසෙවනං සකලනගරෙ පාකටං ජාතං. අමච්චා ‘‘හරිතචතාපසො එවමකාසී’’ති රඤ්ඤො පණ්ණං පහිණිංසු. රාජා ‘‘මං භින්දිතුකාමා එවං වදන්තී’’ති අසද්දහිත්වා පච්චන්තං වූපසමෙත්වා බාරාණසිං පච්චාගන්ත්වා නගරං පදක්ඛිණං කත්වා දෙවියා සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘සච්චං, කිර මම අය්‍යො හරිතචතාපසො තයා සද්ධිං ලොකධම්මං පටිසෙවතී’’ති පුච්ඡි. ‘‘සච්චං, දෙවා’’ති. සො තස්සාපි අසද්දහිත්වා ‘‘තමෙව පටිපුච්ඡිස්සාමී’’ති උය්‍යානං ගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිත්වා තං පුච්ඡන්තො පඨමං ගාථමාහ –

40.

‘‘සුතං මෙතං මහාබ්‍රහ්මෙ, කාමෙ භුඤ්ජති භාරිතො;
කච්චෙතං වචනං තුච්ඡං, කච්චි සුද්ධො ඉරියාසී’’ති.

තත්ථ **කච්චෙතන්ති** කච්චි එතං ‘‘භාරිතො කාමෙ පරිභුඤ්ජතී’’ති අම්හෙහි සුතං වචනං තුච්ඡං අභූතං, කච්චි ත්වං සුද්ධො ඉරියාසි විහරසීති.

සො චින්තෙසි – ‘‘අයං රාජා ‘නාහං පරිභුඤ්ජාමී’ති වුත්තෙපි මම සද්දහිස්සතෙව, ඉමස්මිං ලොකෙ සච්චසදිසී පතිට්ඨා නාම නත්ථි. උජ්ඣිතසච්චා හි බොධිමූලෙ නිසීදිත්වා බොධිං පාපුණිතුං න සක්කොන්ති, මයා සච්චමෙව කථෙතුං වට්ටතී’’ති. බොධිසත්තස්ස හි එකච්චෙසු ඨානෙසු පාණාතිපාතොපි අදින්නාදානම්පි කාමෙසුමිච්ඡාචාරොපි සුරාමෙරයමජ්ජපානම්පි හොතියෙව, අත්ථභෙදකවිසංවාදනං පුරක්ඛත්වා මුසාවාදො නාම න හොති, තස්මා සො සච්චමෙව කථෙන්තො දුතියං ගාථමාහ –

41.

‘‘එවමෙතං මහාරාජ, යථා තෙ වචනං සුතං;
කුම්මග්ගං පටිපන්නොස්මි, මොහනෙය්‍යෙසු මුච්ඡිතො’’ති.

තත්ථ **මොහනෙය්‍යෙසූති** කාමගුණෙසු. කාමගුණෙසු හි ලොකො මුය්හති, තෙ ච ලොකං මොහයන්ති, තස්මා තෙ ‘‘මොහනෙය්‍යා’’ති වුච්චන්තීති.

තං සුත්වා රාජා තතියං ගාථමාහ –

42.

‘‘අදු පඤ්ඤා කිමත්ථියා, නිපුණා සාධුචින්තිනී;
යාය උප්පතිතං රාගං, කිං මනො න විනොදයෙ’’ති.

තත්ථ **අදූති** නිපාතො. ඉදං වුත්තං හොති – භන්තෙ, ගිලානස්ස නාම භෙසජ්ජං, පිපාසිතස්ස පානීයං පටිසරණං, තුම්හාකං පනෙසා නිපුණා සාධූනං අත්ථානං චින්තිනී පඤ්ඤා කිමත්ථියා, යාය පුන උප්පතිතං රාගං **කිං මනො න විනොදයෙ,** කිං චිත්තං විනොදෙතුං නාසක්ඛීති.

අථස්ස කිලෙසබලං දස්සෙන්තො භාරිතො චතුත්ථං ගාථමාහ –

43.

‘‘චත්තාරොමෙ මහාරාජ, ලොකෙ අතිබලා භුසා;
රාගො දොසො මදො මොහො, යත්ථ පඤ්ඤා න ගාධතී’’ති.

තත්ථ **යත්ථාති** යෙසු පරියුට්ඨානං පත්තෙසු මහොසෙ පතිතා විය පඤ්ඤා ගාධං පතිට්ඨං න ලභති.

තං සුත්වා රාජා පඤ්චමං ගාථමාහ –

44.

‘‘අරහා සීලසම්පන්නො, සුද්ධො චරති හාරිතො;
මෙධාවී පණ්ඩිතො චෙව, ඉති නො සම්මතො භව’’න්ති.

තත්ථ **ඉති නො සම්මතොති** එවං අම්හාකං සම්මතො සම්භාවිතො භවං.

තතො හාරිතො ඡට්ඨමං ගාථමාහ –

45.

‘‘මෙධාවීනම්පි හිංසන්ති, ඉසිං ධම්මගුණෙ රතං;
විතක්කා පාපකා රාජ, සුභා රාගූපසංහිතා’’ති.

තත්ථ **සුභාති** සුභනිමිත්තග්ගහණෙන පවත්තාති.

අථ නං කිලෙසප්පහානෙ උස්සාහං කාරෙන්තො රාජා සත්තමං ගාථමාහ –

46.

‘‘උප්පන්නායං සරීරජො, රාගො වණ්ණවිදූසනො තව;
තං පජහ භද්දමත්ථු තෙ, බහුන්නාසි මෙධාවිසම්මතො’’ති.

තත්ථ **වණ්ණවිදූසනො තවාති** තව සරීරවණ්ණස්ස ච ගුණවණ්ණස්ස ච විදූසනො. **බහුන්නාසීති** බහූනං ආසි මෙධාවීති සම්මතො.

තතො මහාසත්තො සතිං ලභිත්වා කාමෙසු ආදීනවං සල්ලක්ඛෙත්වා අට්ඨමං ගාථමාහ –

47.

‘‘තෙ අන්ධකාරකෙ කාමෙ, බහුදුක්ඛෙ මහාවිසෙ;
තෙසං මූලං ගවෙසිස්සං, ඡෙච්ඡං රාගං සබන්ධන’’න්ති.

තත්ථ **අන්ධකාරකෙති** පඤ්ඤාචක්ඛුවිනාසනතො අන්ධභාවකරෙ. **බහුදුක්ඛෙති** එත්ථ ‘‘අප්පස්සාදා කාමා’’තිආදීනි (ම. නි. 1.234; පාචි. 417; චූළව. 65) සුත්තානි හරිත්වා තෙසං බහුදුක්ඛතා දස්සෙතබ්බා. **මහාවිසෙති** සම්පයුත්තකිලෙසවිසස්ස චෙව විපාකවිසස්ස ච මහන්තතාය මහාවිසෙ. **තෙසං මූලන්ති** තෙ වුත්තප්පකාරෙ කාමෙ පහාතුං තෙසං මූලං ගවෙසිස්සං පරියෙසිස්සාමි. කිං පන තෙසං මූලන්ති? අයොනිසොමනසිකාරො. **ඡෙච්ඡං**

රාගං සබන්ධනන්ති මහාරාජ, ඉදානෙව පඤ්ඤාඛග්ගෙන පහරිත්වා සුභනිමිත්තබන්ධනෙන සබන්ධනං රාගං ඡින්දිස්සාමීති.

ඉදඤ්ච පන වත්වා ‘‘මහාරාජ, ඔකාසං තාව මෙ කරොහී’’ති ඔකාසං කාරෙත්වා පණ්ණසාලං පවිසිත්වා කසිණමණ්ඩලං ඔලොකෙත්වා පුන නට්ඨජ්ඣානං උප්පාදෙත්වා පණ්ණසාලතො නික්ඛමිත්වා ආකාසෙ පල්ලඞ්කෙන නිසීදිත්වා රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙත්වා ‘‘මහාරාජ, අහං අට්ඨානෙ වුත්ථකාරණා මහාජනමජ්ඣෙ ගරහප්පත්තො, අප්පමත්තො හොහි, පුන දානි අහං අනිත්ථිගන්ධවනසණ්ඩමෙව ගමිස්සාමී’’ති රඤ්ඤො රොදන්තස්ස පරිදෙවන්තස්ස හිමවන්තමෙව ගන්ත්වා අපරිහීනජ්ඣානො බ්‍රහ්මලොකූපගො අහොසි.

සත්ථා තං කාරණං ඤත්වා –

48.

‘‘ඉදං වත්වාන හාරිතො, ඉසි සච්චපරක්කමො;
කාමරාගං විරාජෙත්වා, බ්‍රහ්මලොකූපගො අහූ’’ති. –

අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමං ගාථං වත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු අරහත්තෙ පතිට්ඨහි.

තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, හරිතචතාපසො පන අහමෙව අහොසින්ති.

හරිතචජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[432] 6. පදකුසලමාණවජාතකවණ්ණනා

බහුස්සුතන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං දාරකං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර සාවත්ථියං කුටුම්බිකපුත්තො සත්තවස්සකාලෙයෙව පදකුසලො අහොසි. අථස්ස පිතා ‘‘ඉමං වීමංසිස්සාමී’’ති තස්ස අජානන්තස්සෙව මිත්තඝරං අගමාසි. සො පිතු ගතට්ඨානං අපුච්ඡිත්වාව තස්ස පදානුසාරෙන ගන්ත්වා පිතු සන්තිකෙ අට්ඨාසි. අථ නං පිතා එකදිවසං පුච්ඡි ‘‘තාත, ත්වං මයි තං අජානාපෙත්වා ගතෙපි මම ගතට්ඨානං කිං ජානාසී’’ති? ‘‘තාත, පදං තෙ සඤ්ජානාමි, පදකුසලො අහ’’න්ති. අථස්ස වීමංසනත්ථාය පිතා භුත්තපාතරාසො ඝරා නික්ඛමිත්වා අනන්තරං පටිවිස්සකඝරං ගන්ත්වා තතො දුතියං, තතො තතියං ඝරං පවිසිත්වා තතියඝරා නික්ඛමිත්වා පුන අත්තනො ඝරං ආගන්ත්වා තතො උත්තරද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා නගරං වාමං කරොන්තො ජෙතවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා ධම්මං සුණන්තො නිසීදි. දාරකො ‘‘කහං මෙ පිතා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘න ජානාමා’’ති වුත්තෙ තස්ස පදානුසාරෙන අනන්තරපටිවිස්සකස්ස ඝරං ආදිං කත්වා පිතු ගතමග්ගෙනෙව ජෙතවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා පිතු සන්තිකෙ අට්ඨාසි. පිතරා ච ‘‘කථං තාත,

මම ඉධාගතභාවං අඤ්ඤාසී''ති පුට්ඨො ''පදං තෙ සඤ්ජානිත්වා පදානුසාරෙන ආගතොම්හී''ති ආහ. සත්ථා ''කිං කථෙසි උපාසකා''ති පුච්ඡිත්වා ''භන්තෙ, අයං දාරකො පදකුසලො, අහං ඉමං වීමංසන්තො ඉමිනා නාම උපායෙන ආගතො, අයම්පි මං ගෙහෙ අදිස්වා මම පදානුසාරෙන ආගතො''ති වුත්තෙ ''අනච්ඡරියං, උපාසක, භූමියං පදසඤ්ජානනං, පොරාණකපණ්ඩිතා ආකාසෙ පදං සඤ්ජානිංසූ''ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ තස්ස අග්ගමහෙසී අතිචරිත්වා රඤ්ඤා පුච්ඡිතා ''සචෙ අහං තුම්හෙ අතිචරාමි, අස්සමුඛී යක්ඛිනී හොමී''ති සපථං කත්වා තතො කාලං කත්වා එකස්මිං පබ්බතපාදෙ අස්සමුඛී යක්ඛිනී හුත්වා ලෙණගුහායං වසමානා මහාඅටවියං පුබ්බන්තතො අපරන්තං ගමනමග්ගෙ අනුසඤ්චරන්තෙ මනුස්සෙ ගහෙත්වා ඛාදති. සා කිර තීණි වස්සානි වෙස්සවණං උපට්ඨහිත්වා ආයාමතො තිංසයොජනෙ විත්ථාරතො පඤ්චයොජනෙ ඨානෙ මනුස්සෙ ඛාදිතුං ලභි. අථෙකදිවසං එකො අඩ්ඪො මහද්ධනො මහාභොගො අභිරූපො බ්‍රාහ්මණො බහූහි මනුස්සෙහි පරිවුතො තං මග්ගං අභිරුහි. තං දිස්වා යක්ඛිනී තුස්සිත්වා පක්ඛන්දි, තං දිස්වා පරිවාරමනුස්සා පලායිංසු. සා වාතවෙගෙන ගන්ත්වා බ්‍රාහ්මණං ගහෙත්වා පිට්ඨියා නිපජ්ජාපෙත්වා ගුහං ගච්ඡන්තී පුරිසසම්ඵස්සං පටිලභිත්වා කිලෙසවසෙන තස්මිං සිනෙහං උප්පාදෙත්වා තං අඛාදිත්වා අත්තනො සාමිකං අකාසි. තෙ උභොපි සමග්ගසංවාසං වසිංසු තතො පට්ඨාය යක්ඛිනී මනුස්සෙ ගණ්හන්තී වත්ථතණ්ඩුලතෙලාදීනිපි ගහෙත්වා තස්ස නානග්ගරසභොජනං උපනෙත්වා අත්තනා මනුස්සමංසං ඛාදති. ගමනකාලෙ තස්ස පලායනභයෙන මහතියා සිලාය ගුහාද්වාරං පිදහිත්වා ගච්ඡති. එවං තෙසු සම්මොදමානෙසු වසන්තෙසු බොධිසත්තො නිබ්බත්තට්ඨානා චවිත්වා බ්‍රාහ්මණං පටිච්ච තස්සා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං ගණ්හි. සා දසමාසච්චයෙන පුත්තං විජායිත්වා පුත්තෙ ච බ්‍රාහ්මණෙ ච බලවසිනෙහා හුත්වා උභොපි පොසෙසි. සා අපරභාගෙ පුත්තෙ වුඩ්ඪිප්පත්තෙ පුත්තම්පි පිතරා සද්ධිං අන්තොගුහායං පවෙසෙත්වා ද්වාරං පිදහි.

අථෙකදිවසං බොධිසත්තො තස්සා ගතකාලං ඤත්වා සිලං අපනෙත්වා පිතරං බහි අකාසි. සා ආගන්ත්වා ''කෙන සිලා අපනීතා''ති වත්වා ''අම්ම, මයා අපනීතා, අන්ධකාරෙ නිසීදිතුං න සක්කොමී''ති වුත්තෙ පුත්තසිනෙහෙන න කිඤ්චි අවොච. අථෙකදිවසං බොධිසත්තො පිතරං පුච්ඡි ''තාත, මය්හං මාතු මුඛං අඤ්ඤාදිසං, තුම්හාකං මුඛං අඤ්ඤාදිසං, කිං නු ඛො කාරණ''න්ති? ''තාත, තව මාතා මනුස්සමංසඛාදිකා යක්ඛිනී, මයං උභො මනුස්සා''ති. ''තාත, යදි එවං, ඉධ කස්මා වසාම, එහි මනුස්සපථං ගච්ඡාමා''ති. ''තාත, සචෙ මයං පලායිස්සාම, උභොපි අම්හෙ තව මාතා ඛාදිස්සතී''ති. බොධිසත්තො ''මා භායි, තාත, තව මනුස්සපථසම්පාපනං මම

භාරො''ති පිතරං සමස්සාසෙත්වා පුනදිවසෙ මාතරි ගතාය පිතරං ගහෙත්වා පලායි. යක්ඛිනී ආගන්ත්වා තෙ අදිස්වා වාතවෙගෙන පක්ඛන්දිත්වා තෙ ගහෙත්වා ''බ්‍රාහ්මණ, කිං පලායසි, කිං තෙ ඉධ නත්ථී''ති වත්වා ''භද්දෙ, මා මය්හං කුජ්ඣි, පුත්තො තෙ මං ගහෙත්වා පලායතී''ති වුත්තෙ පුත්තසිනෙහෙන කිඤ්චි අවත්වා තෙ අස්සාසෙත්වා අත්තනො වසනට්ඨානඤ්ඤෙව තෙ ගහෙත්වා ගන්ත්වා එවං පුනපි කතිපයෙ දිවසෙ පලායන්තෙ ආනෙසි.

බොධිසත්තො චින්තෙසි ''මය්හං මාතු පරිච්ඡින්නෙන ඔකාසෙන භවිතබ්බං, යංනූනාහං ඉමිස්සා ආණාපවත්තිට්ඨානසීමං පුච්ඡෙය්‍යං, අථ නං අතික්කමිත්වා පලායිස්සාමා''ති. සො එකදිවසං මාතරං ගහෙත්වා එකමන්තං නිසින්නො ''අම්ම, මාතුසන්තකං නාම පුත්තානං පාපුණාති, අක්ඛාහි තාව මෙ අත්තනො සන්තකාය භූමියා පරිච්ඡෙද''න්ති ආහ. සා සබ්බදිසාසු පබ්බතනදීනිමිත්තාදීනි කථෙත්වා ආයාමතො තිංසයොජනං, විත්ථාරතො පඤ්චයොජනං පුත්තස්ස කථෙත්වා ''ඉදං එත්තකං ඨානං සල්ලක්ඛෙහි පුත්තා''ති ආහ. සො ද්වෙ තයො දිවසෙ අතික්කමිත්වා මාතු අටවිගතකාලෙ පිතරං ඛන්ධං ආරොපෙත්වා තස්සා දින්නසඤ්ඤාය වාතවෙගෙන පක්ඛන්දො පරිච්ඡෙදනදීතීරං සම්පාපුණි. සාපි ආගන්ත්වා තෙ අපස්සන්තී අනුබන්ධි. බොධිසත්තො පිතරං ගහෙත්වා නදීමජ්ඣං අගමාසි. සා ආගන්ත්වා නදීතීරෙ ඨත්වා අත්තනො පරිච්ඡෙදං අතික්කන්තභාවං ඤත්වා තත්ථෙව ඨත්වා ''තාත, පිතරං ගහෙත්වා එහි, කො මය්හං දොසො, තුම්හාකං මං නිස්සාය කිං නාම න සම්පජ්ජති, නිවත්ත, සාමී''ති පුත්තඤ්ච පතිඤ්ච යාචි. අථ බ්‍රාහ්මණො නදිං උත්තරි. සා පුත්තමෙව යාචන්තී ''තාත, මා එවං කරි, නිවත්තාහී''ති ආහ. ''අම්ම, මයං මනුස්සා, ත්වං යක්ඛිනී, න සක්කා සබ්බකාලං තව සන්තිකෙ වසිතු''න්ති. ''නෙව නිවත්තිස්සසි, තාතා''ති. ''ආම, අම්මා''ති. ''තාත, යදි න නිවත්තිස්සසි, මනුස්සලොකෙ ජීවිතං නාම දුක්ඛං, සිප්පං අජානන්තා ජීවිතුං න සක්කොන්ති, අහං එකං චින්තාමණිං නාම විජ්ජං ජානාමි, තස්සානුභාවෙන ද්වාදසසංවච්ඡරමත්ථකෙ හටභණ්ඩම්පි පදානුපදං ගන්ත්වා සක්කා ජානිතුං. අයං තෙ ජීවිකා භවිස්සති, උග්ගණ්හ, තාත, අනග්ඝං මන්ත''න්ති තථාරූපෙන දුක්ඛෙන අභිභූතාපි පුත්තසිනෙහෙන මන්තං අදාසි.

බොධිසත්තො නදියා ඨිතකොව මාතරං වන්දිත්වා අතිසක්කච්චං සුතං කත්වා මන්තං ගහෙත්වා මාතරං වන්දිත්වා ''ගච්ඡථ, අම්මා''ති ආහ. ''තාත, තුම්හෙසු අනිවත්තන්තෙසු මය්හං ජීවිතං නත්ථී''ති වත්වා –

> ''එහි පුත්ත නිවත්තස්සු, මා අනාථං කරොහි මෙ;
> අජ්ජ පුත්තං අපස්සන්තී, යක්ඛිනී මරණං ගතා''ති.

යක්ඛිනී උරං පහරි, තාවදෙවස්සා පුත්තසොකෙන හදයං ඵලි. සා මරිත්වා තත්ථෙව පතිතා. තදා බොධිසත්තො තස්සා මතභාවං ඤත්වා පිතරං

පක්කොසිත්වා මාතු සන්තිකං ගන්ත්වා චිතකං කත්වා ඣාපෙත්වා ආළාහනං නිබ්බාපෙත්වා නානාවණ්ණෙහි පුප්ඵෙහි පූජෙත්වා වන්දිත්වා රොදිත්වා පරිදෙවිත්වා පිතරං ආදාය බාරාණසිං ගන්ත්වා රාජද්වාරෙ ඨත්වා ‘‘පදකුසලො මාණවො ද්වාරෙ ඨිතො’’ති රඤ්ඤො පටිවෙදෙත්වා ‘‘තෙන හි ආගච්ඡතූ’’ති වුත්තෙ පවිසිත්වා රාජානං වන්දිත්වා ‘‘තාත, කිං සිප්පං ජානාසී’’ති වුත්තෙ ‘‘දෙව, ද්වාදසසංවච්ඡරමත්ථකෙ හටභණ්ඩං පදානුපදං ගන්ත්වා ගණ්හිතුං ජානාමී’’ති ආහ. ‘‘තෙන හි මං උපට්ඨාහී’’ති. ‘‘දෙව, දෙවසිකං සහස්සං ලභන්තො උපට්ඨහිස්සාමී’’ති. ‘‘සාධු තාත, උපට්ඨහා’’ති. රාජා දෙවසිකං සහස්සං දාපෙසි.

අථෙකදිවසං පුරොහිතො රාජානං ආහ – ‘‘මහාරාජ, මයං තස්ස මාණවස්ස සිප්පානුභාවෙන කස්සචි කම්මස්ස අකතත්තා ‘සිප්පං අත්ථි වා නත්ථි වා’ති න ජානාම, වීමංසිස්සාම තාව න’’න්ති. රාජා ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා උභොපි ජනා නානාරතනගොපකානං සඤ්ඤං දත්වා රතනසාරභණ්ඩිකං ගහෙත්වා පාසාදා ඔරුය්හ රාජනිවෙසනන්තරෙ තික්ඛත්තුං ආවිජ්ඣිත්වා නිස්සෙණිං අත්ථරිත්වා පාකාරමත්ථකෙන බහි ඔතරිත්වා විනිච්ඡයසාලං පවිසිත්වා තත්ථ නිසීදිත්වා පුන ගන්ත්වා නිස්සෙණිං අත්ථරිත්වා පාකාරමත්ථකෙන ඔතරිත්වා අන්තෙපුරෙ පොක්ඛරණියා තීරං ගන්ත්වා පොක්ඛරණිං තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා ඔතරිත්වා අන්තොපොක්ඛරණියං භණ්ඩිකං ඨපෙත්වා පාසාදං අභිරුහිංසු. පුනදිවසෙ ‘‘රාජනිවෙසනතො කිර රතනං හරිංසූ’’ති එකකොලාහලං අහොසි. රාජා අජානන්තො විය හුත්වා බොධිසත්තං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘තාත, රාජනිවෙසනතො බහුරතනභණ්ඩං හටං, හන්ද නං අනුවිචිනිතුං වට්ටතී’’ති ආහ. ‘‘මහාරාජ, ද්වාදසසංවච්ඡරමත්ථකෙ හටභණ්ඩං චොරානං පදානුපදං ගන්ත්වා ආහරණසමත්ථස්ස මම අනච්ඡරියං අජ්ජ රත්තිං හටභණ්ඩං ආහරිතුං, ආහරිස්සාමි තං, මා චින්තයිත්ථා’’ති. ‘‘තෙන හි ආහරා’’ති. සො ‘‘සාධු, දෙවා’’ති වත්වා මාතරං වන්දිත්වා මන්තං පරිවත්තෙත්වා මහාතලෙ ඨිතොව ‘‘මහාරාජ, ද්වින්නං චොරානං පදං පඤ්ඤායතී’’ති වත්වා රඤ්ඤො ච පුරොහිතස්ස ච පදානුසාරෙන සිරිගබ්භං පවිසිත්වා තතො නික්ඛමිත්වා පාසාදා ඔරුය්හ රාජනිවෙසනන්තරෙ තික්ඛත්තුං පරිගන්ත්වා පදානුසාරෙනෙව පාකාරසමීපං ගන්ත්වා පාකාරෙ ඨත්වා ‘‘මහාරාජ, ඉමස්මිං ඨානෙ පාකාරතො මුච්චිත්වා ආකාසෙ පදං පඤ්ඤායති, නිස්සෙණිං අත්ථරාපෙත්වා දෙථා’’ති නිස්සෙණිං පාකාරමත්ථකෙන ඔතරිත්වා පදානුසාරෙනෙව විනිච්ඡයසාලං ගන්ත්වා පුන රාජනිවෙසනං ආගන්ත්වා නිස්සෙණිං අත්ථරාපෙත්වා පාකාරමත්ථකෙන ඔරුය්හ පොක්ඛරණිං ගන්ත්වා තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා ‘‘මහාරාජ, චොරා ඉමං පොක්ඛරණිං ඔතිණ්ණා’’ති වත්වා අත්තනා ඨපිතං විය භණ්ඩිකං නීහරිත්වා රඤ්ඤො දත්වා ‘‘මහාරාජ, ඉමෙ ද්වෙ චොරා අභිඤ්ඤාතමහාචොරා ඉමිනා මග්ගෙන රාජනිවෙසනං අභිරූළ්හා’’ති ආහ. මහාජනා තුට්ඨපහට්ඨා අඞ්ගුලියො ඵොටෙසුං, චෙලුක්ඛෙපා පවත්තිංසු.

රාජා චින්තෙසි – ‘‘අයං මාණවො පදානුසාරෙන ගන්ත්වා චොරෙහි ඨපිතභණ්ඩට්ඨානමෙව මඤ්ඤෙ ජානාති, චොරෙ පන ගණ්හිතුං න සක්කොතී’’ති. අථ නං ආහ ‘‘චොරෙහි හටභණ්ඩං තාව නො තයා ආහටං, චොරා පන න ආහටා’’ති. ‘‘මහාරාජ, ඉධෙව චොරා, න දූරෙ’’ති. ‘‘කො ච කො චා’’ති. ‘‘යො මහාරාජ, ඉච්ඡති, සොව චොරො හොති, තතො තුම්හාකං භණ්ඩිකස්ස ලද්ධකාලතො පට්ඨාය චොරෙහි කො අත්ථො, මා පුච්ඡිත්ථා’’ති. ‘‘තාත, අහං තුය්හං දෙවසිකං සහස්සං දම්මි, චොරෙ මෙ ගහෙත්වා දෙහී’’ති. ‘‘මහාරාජ, ධනෙ ලද්ධෙ කිං චොරෙහී’’ති. ‘‘ධනතොපි නො, තාත, චොරෙ ලද්ධුං වට්ටතී’’ති. ‘‘තෙන හි, මහාරාජ, ‘ඉමෙ නාම චොරා’ති තුම්හාකං න කථෙස්සාමි, අතීතෙ පවත්තකාරණං පන තෙ ආහරිස්සාමි, සචෙ තුම්හෙ පඤ්ඤවන්තො, තං කාරණං ජානාථා’’ති සො එවං වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසිතො අවිදූරෙ නදීතීරගාමකෙ පාටලි නාම එකො නටො වසති. සො එකස්මිං උස්සවදිවසෙ භරියමාදාය බාරාණසිං පවිසිත්වා නච්චිත්වා වීණං වාදිත්වා ගායිත්වා ධනං ලභිත්වා උස්සවපරියොසානෙ බහුං සුරාභත්තං ගාහාපෙත්වා අත්තනො ගාමං ගච්ඡන්තො නදීතීරං පත්වා නවොදකං ආගච්ඡන්තං දිස්වා භත්තං භුඤ්ජන්තො සුරං පිවන්තො නිසීදිත්වා මත්තො හුත්වා අත්තනො බලං අජානන්තො ‘‘මහාවීණං ගීවාය බන්ධිත්වා නදිං උත්තරිත්වා ගමිස්සාමී’’ති භරියං හත්ථෙ ගහෙත්වා නදිං ඔතරි. වීණාඡිද්දෙහි උදකං පාවිසි. අථ නං සා වීණා උදකෙ ඔසීදාපෙසි. භරියා පනස්ස ඔසීදනභාවං ඤත්වා තං විස්සජ්ජෙත්වා උත්තරිත්වා තීරෙ අට්ඨාසි. නටපාටලි සකිං උම්මුජ්ජති, සකිං නිමුජ්ජති, උදකං පවිසිත්වා උද්ධුමාතඋදරො අහොසි. අථස්ස භරියා චින්තෙසි ‘‘මය්හං සාමිකො ඉදානි මරිස්සති, එකං නං ගීතකං යාචිත්වා පරිසමජ්ඣෙ තං ගායන්තී ජීවිකං කප්පෙස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා ‘‘සාමි, ත්වං උදකෙ නිමුජ්ජසි, එකං මෙ ගීතකං දෙහි, තෙන ජීවිකං කප්පෙස්සාමී’’ති වත්වා ගාථමාහ –

49.

‘‘බහුස්සුතං චිත්තකථිං, ගඞ්ගා වහති පාටලිං;
වුය්හමානක භද්දන්තෙ, එකං මෙ දෙහි ගාථක’’න්ති.

තත්ථ **ගාථකන්ති** ඛුද්දකං ගාථං.

අථ නං නටපාටලි ‘‘භද්දෙ, කථං තව ගීතකං දස්සාමි, ඉදානි මහාජනස්ස පටිසරණභූතං උදකං මං මාරෙතී’’ති වත්වා ගාථමාහ –

50.

‘‘යෙන සිඤ්චන්ති දුක්ඛිතං, යෙන සිඤ්චන්ති ආතුරං;
තස්ස මජ්ඣෙ මරිස්සාමි, ජාතං සරණතො භය’’න්ති.

බොධිසත්තො ඉමං ගාථං වත්වා ''මහාරාජ, යථා උදකං මහාජනස්ස පටිසරණං, තථා රාජානොපි, තෙසං සන්තිකා භයෙ උප්පන්නෙ තං භයං කො පටිබාහිස්සතී''ති වත්වා ''මහාරාජ, ඉදං කාරණං පටිච්ඡන්නං, මයා පන පණ්ඩිතවෙදනීයං කත්වා කථිතං, ජානාහි, මහාරාජා''ති ආහ. ''තාත අහං එවරූපං පටිච්ඡන්නකථං න ජානාමි, චොරෙ මෙ ගහෙත්වා දෙහී''ති. අථස්ස මහාසත්තො ''තෙන හි, මහාරාජ, ඉදං සුත්වා ජානාහී''ති අපරම්පි කාරණං ආහරි. දෙව, පුබ්බෙ ඉමිස්සාව බාරාණසියා ද්වාරගාමෙ එකො කුම්භකාරො භාජනත්ථාය මත්තිකං ආහරන්තො එකස්මිංයෙව ඨානෙ නිබද්ධං ගණ්හිත්වා අන්තොපබ්භාරං මහන්තං ආවාටං ඛණි. අථෙකදිවසං තස්ස මත්තිකං ගණ්හන්තස්ස අකාලමහාමෙඝො උට්ඨහිත්වා මහාවුට්ඨිං පාතෙසි. උදකං අවත්ථරමානං ආවාටං පාතෙසි, තෙනස්ස මත්ථකො භිජ්ජි. සො පරිදෙවන්තො ගාථමාහ –

51.

''යත්ථ බීජානි රූහන්ති, සත්තා යත්ථ පතිට්ඨිතා;
සා මෙ සීසං නිපීළෙති, ජාතං සරණතො භය''න්ති.

තත්ථ **නිපීළෙතීති** නිපතිත්වා පීළෙති භින්දති.

යථා හි දෙව, මහාජනස්ස පටිසරණභූතා මහාපථවී කුම්භකාරස්ස සීසං භින්දි, එවමෙව මහාපථවීසමෙ සබ්බලොකස්ස පටිසරණෙ නරින්දෙ උට්ඨාය චොරකම්මං කරොන්තෙ කො බාහිස්සති, සක්ඛිස්සසි, මහාරාජ, එවං පටිච්ඡාදෙත්වා කථිතං චොරං ජානිතුන්ති. තාත, මය්හං පටිච්ඡන්නෙන කාරණං නත්ථි, අයං චොරොති එවං මෙ චොරං ගහෙත්වා දෙහීති. සො රාජානං රක්ඛන්තො ''ත්වං චොරො''ති අවත්වා අපරම්පි උදාහරණං ආහරි. මහාරාජ, පුබ්බෙ ඉමස්මිංයෙව නගරෙ එකස්ස පුරිසස්ස ගෙහං ආදිත්තං. සො ''අන්තො පවිසිත්වා භණ්ඩකං නීහරා''ති අඤ්ඤං ආණාපෙසි. තස්මිං පවිසිත්වා නීහරන්තෙ ගෙහද්වාරං පිදහි. සො ධූමන්ධො හුත්වා නික්ඛමනමග්ගං අලභන්තො උප්පන්නඩාහදුක්ඛො හුත්වා අන්තො ඨිතොව පරිදෙවන්තො ගාථමාහ –

52.

''යෙන භත්තානි පච්චන්ති, සීතං යෙන විහඤ්ඤති;
සො මං ඩහති ගත්තානි, ජාතං සරණතො භය''න්ති.

තත්ථ **සො මං ඩහතීති** සො මෙ ඩහති, අයමෙව වා පාඨො.

''මහාරාජ, අග්ගි විය මහාජනස්ස පටිසරණභූතො එකො මනුස්සො රතනභණ්ඩිකං හරි, මා මං චොරං පුච්ඡා''ති. ''තාත, මය්හං චොරං දෙහියෙවා''ති. සො රාජානං ''ත්වං චොරො''ති අවත්වා අපරම්පි උදාහරණං ආහරි. දෙව, පුබ්බෙ ඉමස්මිංයෙව නගරෙ එකො පුරිසො අතිබහුං

භුඤ්ජිත්වා ජීරාපෙතුං අසක්කොන්තො වෙදනාප්පත්තො හුත්වා පරිදෙවන්තො ගාථමාහ –

53.

‘‘යෙන භුත්තෙන යාපන්ති, පුථූ බ්‍රාහ්මණඛත්තියා;
සො මං භුත්තො බ්‍යාපාදෙති, ජාතං සරණතො භය’’න්ති.

තත්ථ **සො මං භුත්තො බ්‍යාපාදෙතීති** සො ඔදනො භුත්තො මං බ්‍යාපාදෙති මාරෙති.

‘‘මහාරාජ, භත්තං විය මහාජනස්ස පටිසරණභූතො එකො භණ්ඩං හරි, තස්මිං ලද්ධෙ කිං චොරං පුච්ඡසී’’ති? ‘‘තාත, සක්කොන්තො චොරං මෙ දෙහී’’ති. සො තස්ස සඤ්ඤාපනත්ථං අපරම්පි උදාහරණං ආහරි. මහාරාජ, පුබ්බෙපි ඉමස්මිංයෙව නගරෙ එකස්ස වාතො උට්ඨහිත්වා ගත්තානි භඤ්ජි. සො පරිදෙවන්තො ගාථමාහ –

54.

‘‘ගිම්හානං පච්ඡිමෙ මාසෙ, වාතමිච්ඡන්ති පණ්ඩිතා;
සො මං භඤ්ජති ගත්තානි, ජාතං සරණතො භය’’න්ති.

ඉති මහාරාජ, සරණතො භයං උප්පන්නං, ජානාහි තං කාරණන්ති. තාත, චොරං මෙ දෙහීති. සො තස්ස සඤ්ඤාපනත්ථං අපරම්පි උදාහරණං ආහරි. දෙව, අතීතෙ හිමවන්තපදෙසෙ සාඛාවිටපසම්පන්නො මහාරුක්ඛො අහොසි පුප්ඵඵලසම්පන්නො අනෙකසහස්සානං සකුණානං නිවාසො තස්ස ද්වෙ සාඛා අඤ්ඤමඤ්ඤං සඞ්ඝට්ටෙසුං, තතො ධූමො උප්පජ්ජි, අග්ගිචුණ්ණානි පතිංසු. තං දිස්වා සකුණජෙට්ඨකො ගාථමාහ –

55.

‘‘යං නිස්සිතා ජගතිරුහං, ස්වායං අග්ගිං පමුඤ්චති;
දිසා භජථ වක්කඞ්ගා, ජාතං සරණතො භය’’න්ති.

තත්ථ **ජගතිරුහන්ති** මහීරුහං.

යථා හි, දෙව, රුක්ඛො පක්ඛීනං පටිසරණං, එවං රාජා මහාජනස්ස පටිසරණං, තස්මිං චොරිකං කරොන්තෙ කො පටිබාහිස්සති, සල්ලක්ඛෙහි, දෙවාති. තාත, මය්හං චොරමෙව දෙහීති. අථස්ස සො අපරම්පි උදාහරණං ආහරි. මහාරාජ, එකස්මිං කාසිගාමෙ අඤ්ඤතරස්ස කුලඝරස්ස පච්ඡිමභාගෙ කක්ඛළා සුසුමාරනදී අත්ථි, තස්ස ච කුලස්ස එකොව පුත්තො. සො පිතරි කාලකතෙ මාතරං පටිජග්ගි. තස්ස මාතා අනිච්ඡමානස්සෙව එකං කුලධීතරං ආනෙසි. සා පුබ්බභාගෙ සස්සුං සම්පියායිත්වා පච්ඡා පුත්තධීතාහි වඩ්ඪමානා තං නීහරිතුකාමා අහොසි. තස්සා පන මාතාපි තස්මිංයෙව ඝරෙ වසති. සා

සාමිකස්ස සන්තිකෙ සස්සුයා නානප්පකාරං දොසං වත්වා පරිභින්දිත්වා ‘‘අහං තෙ මාතරං පොසෙතුං න සක්කොමි, මාරෙහි න’’න්ති වත්වා ‘‘මනුස්සමාරණං නාම භාරියං, කථං නං මාරෙමී’’ති වුත්තෙ ‘‘නිද්දොක්කමනකාලෙ නං මඤ්චකෙනෙව සද්ධිං ගහෙත්වා සුසුමාරනදියං ඛිපිස්සාම, අථ නං සුසමාරා ඛාදිස්සන්තී’’ති ආහ. ‘‘තුය්හං පන මාතා කහ’’න්ති? ‘‘තස්සායෙව සන්තිකෙ සුපතී’’ති. ‘‘තෙන හි ගච්ඡ, තස්සා නිපන්නමඤ්චකෙ රජ්ජුං බන්ධිත්වා සඤ්ඤං කරොහී’’ති. සා තථා කත්වා ‘‘කතා මෙ සඤ්ඤා’’ති ආහ. ඉතරො ‘‘ථොකං අධිවාසෙහි, මනුස්සා තාව නිද්දායන්තූ’’ති නිද්දායන්තො විය නිපජ්ජිත්වා ගන්ත්වා තං රජ්ජුකං භරියාය මාතු මඤ්චකෙ බන්ධිත්වා භරියං පබොධෙත්වා උභොපි ගන්ත්වා තං මඤ්චකෙනෙව සද්ධිං උක්ඛිපිත්වා නදියං ඛිපිංසු. තත්ථ නං නිද්දායමානං සුසුමාරා විද්ධංසෙත්වා ඛාදිංසු.

සා පුනදිවසෙ මාතු පරිවත්තිතභාවං ඤත්වා ‘‘සාමි, මම මාතාව මාරිතා, ඉදානි තව මාතරං මාරෙහී’’ති වත්වා ‘‘තෙන හි සාධූ’’ති වුත්තෙ ‘‘සුසානෙ චිතකං කත්වා අග්ගිම්හි නං පක්ඛිපිත්වා මාරෙස්සාමා’’ති ආහ. අථ නං නිද්දායමානං උභොපි සුසානං නෙත්වා ඨපයිංසු. තත්ථ සාමිකො භරියං ආහ ‘‘අග්ගි තෙ ආභතො’’ති? ‘‘පමුට්ඨාස්මි, සාමී’’ති. ‘‘තෙන හි ගන්ත්වා ආනෙහී’’ති. ‘‘න සක්කොමි සාමි, ගන්තුං, තයි ගතෙපි ඨාතුං න සක්ඛිස්සාමි, උභොපි මයං ගච්ඡිස්සාමා’’ති. තෙසු ගතෙසු මහල්ලිකා සීතවාතෙන පබොධිතා සුසානභාවං ඤත්වා ‘‘ඉමෙ මං මාරෙතුකාමා අග්ගිඅත්ථාය ගතා’’ති ච උපධාරෙත්වා ‘‘න මෙ බලං ජානන්තී’’ති එකං මතකළෙවරං ගහෙත්වා මඤ්චකෙ නිපජ්ජාපෙත්වා උපරි පිලොතිකාය පටිච්ඡාදෙත්වා සයං පලායිත්වා තත්ථෙව ලෙණගුහං පාවිසි. ඉතරෙ අග්ගිං ආහරිත්වා ‘‘මහල්ලිකා’’ති සඤ්ඤාය කළෙවරං ඣාපෙත්වා පක්කමිංසු. එකෙන චොරෙන තස්මිං ගුහාලෙණෙ පුබ්බෙ භණ්ඩිකා ඨපිතා, සො ‘‘තං ගණ්හිස්සාමී’’ති ආගන්ත්වා මහල්ලිකං දිස්වා ‘‘එකා යක්ඛිනී භවිස්සති, භණ්ඩිකා මෙ අමනුස්සපරිග්ගහිතා’’ති එකං භූතවෙජ්ජං ආනෙසි. වෙජ්ජො මන්තං කරොන්තො ගුහං පාවිසි.

අථ නං සා ආහ ‘‘නාහං යක්ඛිනී, එහි උභොපි ඉමං ධනං භාජෙස්සාමා’’ති. ‘‘කථං සද්දහිතබ්බ’’න්ති? ‘‘තව ජිව්හං මම ජිව්හාය ඨපෙහී’’ති. සො තථා අකාසි. අථස්ස සා ජිව්හං ඩංසිත්වා ඡින්දිත්වා පාතෙසි. භූතවෙජ්ජො ‘‘අද්ධා එසා යක්ඛිනී’’ති ජිව්හාය ලොහිතං පග්ඝරන්තියා විරවමානො පලායි. මහල්ලිකා පුනදිවසෙ මට්ඨසාටකං නිවාසෙත්වා නානාරතනභණ්ඩිකං ගහෙත්වා ඝරං අගමාසි. සුණිසා තං දිස්වා ‘‘කහං තෙ, අම්ම, ඉදං ලද්ධ’’න්ති පුච්ඡි. ‘‘අම්ම, එතස්මිං සුසානෙ දාරුචිතකාය ඣාපිතා එවරූපං ලභන්තී’’ති. ‘‘අම්ම, මයාපි සක්කා ලද්ධු’’න්ති. ‘‘මාදිසී හුත්වා ලභිස්සසී’’ති. සා ලද්ධභණ්ඩිකලොභෙන සාමිකස්ස කථෙත්වා තත්ථ අත්තානං ඣාපෙසි. අථ නං පුනදිවසෙ සාමිකො අපස්සන්තො ‘‘අම්ම,

ඉමායපි වෙලාය ත්වං ආගතා, සුණිසා තෙ නාගච්ඡතී''ති ආහ. සා තං සුත්වා ''අරෙ පාපපුරිස, කිං මතා නාම ආගච්ඡන්තී''ති තං තජ්ජෙත්වා ගාථමාහ –

56.

''යමානයිං සොමනස්සං, මාලිනිං චන්දනුස්සදං;
සා මං සරා නිච්ඡුභති, ජාතං සරණතො භය''න්ති.

තත්ථ **සොමනස්සන්ති** සොමනස්සං උප්පාදෙත්වා. ''සොමනස්සා''තිපි පාඨො, සොමනස්සවතී හුත්වාති අත්ථො. ඉදං වුත්තං හොති – යමහං ''ඉමං මෙ නිස්සාය පුත්තො පුත්තධීතාහි වඩ්ඪිස්සති, මඤ්ච මහල්ලිකකාලෙ පොසෙස්සතී''ති මාලිනිං චන්දනුස්සදං කත්වා අලඞ්කරිත්වා සොමනස්සජාතා ආනෙසිං. සා මං අජ්ජ සරා නීහරති, සරණතොයෙව මෙ භයං උප්පන්නන්ති.

''මහාරාජ, සුණිසා විය සස්සුයා මහාජනස්ස රාජා පටිසරණං, තතො භයෙ උප්පන්නෙ කිං සක්කා කාතුං, සල්ලක්ඛෙහි, දෙවා''ති. තං සුත්වා රාජා ''තාත, නාහං තයා ආනීතකාරණානි ජානාමි, චොරමෙව මෙ දෙහී''ති ආහ. සො ''රාජානං රක්ඛිස්සාමී''ති අපරම්පි උදාහරණං ආහරි. දෙව, පුබ්බෙ ඉමස්මිංයෙව නගරෙ එකො පුරිසො පත්ථනං කත්වා පුත්තං ලභි. සො පුත්තජාතකාලෙ ''පුත්තො මෙ ලද්ධො''ති සොමනස්සජාතො තං පොසෙත්වා වයප්පත්තකාලෙ දාරෙන සංයොජෙත්වා අපරභාගෙ ජරං පත්වා කම්මං අධිට්ඨාතුං නාසක්ඛි. අථ නං පුත්තො ''ත්වං කම්මං කාතුං න සක්කොසි, ඉතො නික්ඛමා''ති ගෙහතො නීහරි. සො කිච්ඡෙන කසිරෙන ජීවිකං කප්පෙන්තො පරිදෙවමානො ගාථමාහ –

57.

''යෙන ජාතෙන නන්දිස්සං, යස්ස ච භවමිච්ඡිසං;
සො මං සරා නිච්ඡුභති, ජාතං සරණතො භය''න්ති.

තත්ථ **සො මන්ති** සො පුත්තො මං සරතො නිච්ඡුභති නීහරති. ස්වාහං භික්ඛං චරිත්වා දුක්ඛෙන ජීවාමි, සරණතොයෙව මෙ භයං උප්පන්නන්ති.

''මහාරාජ, යථා පිතා නාම මහල්ලකො පටිබලෙන පුත්තෙන රක්ඛිතබ්බො, එවං සබ්බොපි ජනපදො රඤ්ඤා රක්ඛිතබ්බො, ඉදඤ්ච භයං උප්පජ්ජමානං සබ්බසත්තෙ රක්ඛන්තස්ස රඤ්ඤො සන්තිකා උප්පන්නං, ඉමිනා කාරණෙන 'අසුකො නාම චොරො'ති ජානාහි, දෙවා''ති. ''තාත, නාහං කාරණං වා අකාරණං වා ජානාමි, චොරං වා මෙ දෙහි, ත්වඤ්ඤෙව වා චොරො හොහී''ති එවං රාජා පුනප්පුනං මාණවං අනුයුඤ්ජි. අථ නං සො එවමාහ ''කිං පන, මහාරාජ, එකංසෙන චොරගහණං රොචෙථා''ති? ''ආම, තාතා''ති. තෙන හි ''අසුකො ච අසුකො ච චොරො''ති පරිසමජ්ඣෙ පකාසෙමීති. ''එවං කරොහි, තාතා''ති. සො තස්ස වචනං සුත්වා ''අයං රාජා

අත්තානං රක්ඛිතුං න දෙති, ගණ්හිස්සාමි දානි චොර''න්ති සන්නිපතිතෙ මහාජනෙ ආමන්තෙත්වා ඉමා ගාථා ආහ –

58.

''සුණන්තු මෙ ජානපදා, නෙගමා ච සමාගතා;
යතොදකං තදාදිත්තං, යතො ඛෙමං තතො භයං.

59.

''රාජා විලුම්පතෙ රට්ඨං, බ්‍රාහ්මණො ච පුරොහිතො;
අත්තගුත්තා විහරථ, ජාතං සරණතො භය''න්ති.

තත්ථ **යතොදකං තදාදිත්තන්ති** යං උදකං තදෙව ආදිත්තං. **යතො ඛෙමන්ති** යතො රාජතො ඛෙමෙන භවිතබ්බං, තතොව භයං උප්පන්නං. **අත්ථගුත්තා විහරථාති** තුම්හෙ ඉදානි අනාථා ජාතා, අත්තානං මා විනාසෙථ, අත්තනාව ගුත්තා හුත්වා අත්තනො සන්තකං ධනධඤ්ඤං රක්ඛථ, රාජා නාම මහාජනස්ස පටිසරණං, තතො තුම්හාකං භයං උප්පන්නං, රාජා ච පුරොහිතො ච විලොපඛාදකචොරා, සචෙ චොරෙ ගණ්හිතුකාමත්ථ, ඉමෙ ද්වෙ ගහෙත්වා කම්මකරණං කරොථාති.

තෙ තස්ස කථං සුත්වා චින්තයිංසු ''අයං රාජා රක්ඛණාරහොපි සමානො ඉදානි අඤ්ඤස්ස උපරි දොසං ආරොපෙත්වා අත්තනො භණ්ඩිකං සයමෙව පොක්ඛරණියං ඨපෙත්වා චොරං පරියෙසාපෙති, ඉතො දානි පට්ඨාය පුන චොරකම්මස්ස අකරණත්ථාය මාරෙම නං පාපරාජාන''න්ති. තෙ දණ්ඩමුග්ගරාදිහත්ථා උට්ඨාය තත්ථෙව රාජානඤ්ච පුරොහිතඤ්ච පොථෙත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා මහාසත්තං අභිසිඤ්චිත්වා රජ්ජෙ පතිට්ඨපෙසුං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ''අනච්ඡරියං, උපාසක, පථවියං පදසඤ්ජානනං, පොරාණකපණ්ඩිතා එවං ආකාසෙ පදං සඤ්ජානිංසූ''ති වත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උපාසකො ච පුත්තො ච සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨිතා. තදා පිතා කස්සපො අහොසි, පදකුසලමාණවො පන අහමෙව අහොසින්ති.

පදකුසලමාණවජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[433] 7. ලොමසකස්සපජාතකවණ්ණනා

අස්ස ඉන්දසමො රාජාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. තඤ්හි භික්ඛුං සත්ථා ''සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු උක්කණ්ඨිතොසී''ති පුච්ඡිත්වා ''සච්ච''න්ති වුත්තෙ ''භික්ඛු සිනෙරුකම්පනවාතො කිං පුරාණපණ්ණානි න කම්පෙස්සති, යසසමඞ්ගිනොපි සප්පුරිසා ආයසක්‍යං පාපුණන්ති, කිලෙසා නාමෙතෙ

පරිසුද්ධසත්තෙපි සංකිලිට්ඨෙ කරොන්ති, පගෙව තාදිස''න්ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බ්‍රහ්මදත්තස්ස පුත්තො බ්‍රහ්මදත්තකුමාරො නාම පුරොහිතපුත්තො ච කස්සපො නාම ද්වෙ සහායකා හුත්වා එකාචරියකුලෙ සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිංසු. අපරභාගෙ බ්‍රහ්මදත්තකුමාරො පිතු අච්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨාසි. කස්සපො චින්තෙසි ''මය්හං සහායො රාජා ජාතො, ඉදානි මෙ මහන්තං ඉස්සරියං දස්සති, කිං මෙ ඉස්සරියෙන, අහං මාතාපිතරො ච රාජානඤ්ච ආපුච්ඡිත්වා පබ්බජිස්සාමී''ති. සො රාජානඤ්ච මාතාපිතරො ච ආපුච්ඡිත්වා හිමවන්තං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා සත්තමෙ දිවසෙ අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා උඤ්ඡාචරියාය යාපෙන්තො විහාසි. පබ්බජිතං පන නං ''ලොමසකස්සපො''ති සඤ්ජානිංසු. සො පරමජිතින්ද්‍රියො ඝොරතපො තාපසො අහොසි. තස්ස තෙජෙන සක්කස්ස භවනං කම්පි. සක්කො ආවජ්ජෙන්තො තං දිස්වා චින්තෙසි ''අයං තාපසො අතිවිය උග්ගතෙජො සක්කභාවාපි මං චාවෙය්‍ය, බාරාණසිරඤ්ඤා සද්ධිං එකතො හුත්වා තපමස්ස භින්දිස්සාමී''ති. සො සක්කානුභාවෙන අඩ්ඪරත්තසමයෙ බාරාණසිරඤ්ඤො සිරිගබ්භං පවිසිත්වා සකලගබ්භං සරීරප්පභාය ඔභාසෙත්වා රඤ්ඤො සන්තිකෙ ආකාසෙ ඨිතො ''උට්ඨෙහි, මහාරාජා''ති රාජානං පබොධෙසි. ''කොසි ත්ව''න්ති වුත්තෙ ''සක්කොහමස්මී''ති ආහ. ''කිමත්ථං ආගතොසී''ති? ''මහාරාජ, සකලජම්බුදීපෙ එකරජ්ජං ඉච්ඡසි, න ඉච්ඡසී''ති? ''කිස්ස න ඉච්ඡාමී''ති? අථ නං සක්කො ''තෙන හි ලොමසකස්සපං ආනෙත්වා පසුඝාතයඤ්ඤං යජාපෙහි, සක්කසමො අජරාමරො හුත්වා සකලජම්බුදීපෙ රජ්ජං කාරෙස්සසී''ති වත්වා පඨමං ගාථමාහ –

60.

''අස්ස ඉන්දසමො රාජ, අච්චන්තං අජරාමරො;
සචෙ ත්වං යඤ්ඤං යාජෙය්‍ය, ඉසිං ලොමසකස්සප''න්ති.

තත්ථ **අස්සාති** භවිස්සසි. **යාජෙය්‍යාති** සචෙ ත්වං අරඤ්ඤායතනතො ඉසිං ලොමසකස්සපං ආනෙත්වා යඤ්ඤං යජෙය්‍යාසීති.

තස්ස වචනං සුත්වා රාජා ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡි. සක්කො ''තෙන හි මා පපඤ්චං කරී''ති වත්වා පක්කාමි. රාජා පුනදිවසෙ සෙය්‍යං නාම අමච්චං පක්කොසාපෙත්වා ''සම්ම, මය්හං පියසහායකස්ස ලොමසකස්සපස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා මම වචනෙන එවං වදෙහි 'රාජා කිර තුම්හෙහි පසුඝාතයඤ්ඤං යජාපෙත්වා සකලජම්බුදීපෙ එකරාජා භවිස්සති, තුම්හාකම්පි යත්තකං පදෙසං ඉච්ඡථ, තත්තකං දස්සති, මයා සද්ධිං යඤ්ඤං යජිතුං ආගච්ඡථා'''ති ආහ. සො ''සාධු, දෙවා''ති තාපසස්ස වසනොකාසජානනත්ථං නගරෙ භෙරිං චරාපෙත්වා එකෙන වනචරකෙන

‘‘අහං ජානාමී’’ති වුත්තෙ තං පුරතො කත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන තත්ථ ගන්ත්වා ඉසිං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො තං සාසනං ආරොචෙසි. අථ නං සො ‘‘සෙයය කිං නාමෙතං කථෙසී’’ති වත්වා පටික්ඛිපන්තො චතස්සො ගාථා අභාසි –

61.

‘‘සසමුද්දපරියායං, මහිං සාගරකුණ්ඩලං;
න ඉච්ඡෙ සහ නින්දාය, එවං සෙය්‍ය විජානහි.

62.

‘‘ධිරත්ථු තං යසලාභං, ධනලාභඤ්ච බ්‍රාහ්මණ;
යා වුත්ති විනිපාතෙන, අධම්මචරණෙන වා.

63.

‘‘අපි චෙ පත්තමාදාය, අනගාරො පරිබ්බජෙ;
සායෙව ජීවිකා සෙය්‍යො, යා චාධම්මෙන එසනා.

64.

‘‘අපි චෙ පත්තමාදාය, අනගාරො පරිබ්බජෙ;
අඤ්ඤං අහිංසයං ලොකෙ, අපි රජ්ජෙන තං වර’’න්ති.

තත්ථ **සසමුද්දපරියායන්ති** සසමුද්දපරික්ඛෙපං. **සාගරකුණ්ඩලන්ති** චත්තාරො දීපෙ පරික්ඛිපිත්වා ඨිතසාගරෙහි කණ්ණවලියා ඨපිතකුණ්ඩලෙහි විය සමන්නාගතං. **සහ නින්දායාති** ‘‘ඉමිනා පසුඝාතකම්මං කත’’න්ති ඉමාය නින්දාය සහ චක්කවාළපරියන්තං මහාපථවිං න ඉච්ඡාමීති වදති. **යා වුත්ති විනිපාතෙනාති** නරකෙ විනිපාතකම්මෙන යා ච ජීවිතවුත්ති හොති, තං ධිරත්ථු, ගරහාමි තං වුත්තින්ති දීපෙති. **සායෙව ජීවිකාති** පබ්බජිතස්ස මත්තිකාපත්තං ආදාය පරඝරානි උපසඞ්කමිත්වා ආහාරපරියෙසනජීවිකාව යසධනලාභතො සතගුණෙන සහස්සගුණෙන වරතරාති අත්ථො. **අපි රජ්ජෙන තං වරන්ති** තං අනගාරස්ස සතො අඤ්ඤං අවිහිංසන්තස්ස පරිබ්බජනං සකලජම්බුදීපරජ්ජෙනපි වරන්ති අත්ථො.

අමච්චො තස්ස කථං සුත්වා ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි. තං සුත්වා රාජා ‘‘අනාගච්ඡන්තෙ කිං සක්කා කාතු’’න්ති තුණ්හී අහොසි. පුන සක්කො අඩ්ඪරත්තසමයෙ ආගන්ත්වා ආකාසෙ ඨත්වා ‘‘කිං, මහාරාජ, ලොමසකස්සපං ආනෙත්වා යඤ්ඤං න යජාපෙසී’’ති ආහ. ‘‘මයා පෙසිතොපි නාගච්ඡතී’’ති. ‘‘තෙන හි, මහාරාජ, අත්තනො ධීතරං චන්දවතිං කුමාරිකං අලඞ්කරිත්වා සෙය්‍යං තථෙව පෙසෙත්වා ‘සචෙ කිර ආගන්ත්වා යඤ්ඤං යජිස්සසි, රාජා තෙ ඉමං කුමාරිකං දස්සතී’ති වදාපෙහි, අද්ධා සො කුමාරිකාය පටිබද්ධචිත්තො හුත්වා ආගච්ඡිස්සතී’’ති. රාජා ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා පුනදිවසෙ සෙය්‍යස්ස හත්ථෙ ධීතරං අදාසි. සො රාජධීතරං

ගහෙත්වා තත්ථ ගන්ත්වා ඉසිං වන්දිත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා දෙවච්ඡරපටිභාගං රාජධීතරං තස්ස දස්සෙත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. අථ ඉසි ඉන්ද්‍රියානි භින්දිත්වා තං ඔලොකෙසි, සහ ඔලොකනෙනෙව පටිබද්ධචිත්තො හුත්වා ඣානා පරිහායි. අමච්චො තස්ස පටිබද්ධචිත්තභාවං ඤත්වා ''භන්තෙ, සචෙ කිර යඤ්ඤං යජිස්සථ, රාජා තෙ ඉමං දාරිකං පාදපරිචාරිකං කත්වා දස්සතී''ති ආහ. සො කිලෙසවසෙන කම්පන්තො ''ඉමං කිර මෙ දස්සතී''ති ආහ. ''ආම, යඤ්ඤං යජන්තස්ස තෙ දස්සතී''ති. සො ''සාධු ඉමං ලභන්තො යජිස්සාමී''ති වත්වා තං ගහෙත්වා සහෙව ජටාහි අලඞ්කතරථං අභිරුය්හ බාරාණසිං අගමාසි. රාජාපි ''ආගච්ඡති කිරා''ති සුත්වා යඤ්ඤාවාටෙ කම්මං පට්ඨපෙසි. අථ නං ආගතං දිස්වා ''ස්වෙ යඤ්ඤං යජාහි, අහං ඉන්දසමො භවිස්සාමි, යඤ්ඤපරියොසානෙ තෙ ධීතරං දස්සාමී''ති ආහ. කස්සපො ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡි. අථ නං රාජා පුනදිවසෙ තං ආදාය චන්දවතියා සද්ධිංයෙව යඤ්ඤාවාටං ගතො. තත්ථ හත්ථිඅස්සඋසභාදිසබ්බචතුප්පදා පටිපාටියා ඨපිතාව අහෙසුං. කස්සපො තෙ සබ්බෙ හනිත්වාව ඝාතෙත්වා යඤ්ඤං යජිතුං ආරභි. අථ නං තත්ථ සන්නිපතිතො මහාජනො දිස්වා ''ඉදං තෙ ලොමසකස්සප අයුත්තං අප්පතිරූපං, කිං නාමෙතං කරොසී''ති වත්වා පරිදෙවන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

65.

''බලං චන්දො බලං සුරියො, බලං සමණබ්‍රාහ්මණා;
බලං වෙලා සමුද්දස්ස, බලාතිබලමිත්ථියො.

66.

''යථා උග්ගතපං සන්තං, ඉසිං ලොමසකස්සපං;
පිතු අත්ථා චන්දවතී, වාජපෙය්‍යං අයාජයී''ති.

තත්ථ **බලං චන්දො බලං සුරියොති** මහන්ධකාරවිධමනෙ අඤ්ඤං බලං නාම නත්ථි, චන්දිමසූරියාවෙත්ථ බලවන්තොති අත්ථො. **සමණබ්‍රාහ්මණාති** ඉට්ඨානිට්ඨවිසයවෙගසහනෙ ඛන්තිබලඤාණබලෙන සමන්නාගතා සමිතපාපබාහිතපාපා සමණබ්‍රාහ්මණා. **බලං වෙලා සමුද්දස්සාති** මහාසමුද්දස්ස උත්තරිතුං අදත්වා උදකං ආවරිත්වා විනාසෙතුං සමත්ථතාය වෙලා බලං නාම. **බලාතිබලමිත්ථියොති** ඉත්ථියො පන විසදඤාණෙපි අවීතරාගෙ අත්තනො වසං ආනෙත්වා විනාසෙතුං සමත්ථතාය තෙහි සබ්බෙහි බලෙහිපි අතිබලා නාම, සබ්බබලෙහි ඉත්ථිබලමෙව මහන්තන්ති අත්ථො. **යථාති** යස්මා. **පිතු අත්ථාති** පිතු වුඩ්ඪිඅත්ථාය. ඉදං වුත්තං හොති – යස්මා ඉමං උග්ගතපං සමානං සීලාදිගුණානං එසිතත්තා ඉසිං අයං චන්දවතී නිස්සීලං කත්වා පිතු වුඩ්ඪිඅත්ථාය වාජපෙය්‍යං යඤ්ඤං යාජෙති, තස්මා ජානිතබ්බමෙතං ''බලාතිබලමිත්ථියො''ති.

තස්මිං සමයෙ කස්සපො යඤ්ඤං යජනත්ථාය ‘‘මඞ්ගලහත්ථිං ගීවායං පහරිස්සාමී’’ති ඛග්ගරතනං උක්ඛිපි. හත්ථී තං දිස්වා මරණභයතජ්ජිතො මහාරවං රවි. තස්ස රවං සුත්වා සෙසාපි හත්ථිඅස්සඋසභාදයො මරණභයතජ්ජිතා භයෙන විරවිංසු. මහාජනොපි විරවි. කස්සපො තං මහාවිරවං සුත්වා සංවෙගප්පත්තො හුත්වා අත්තනො ජටාදීනි ඔලොකෙසි. අථස්ස ජටාමස්සුකච්ඡලොමානි පාකටානි අහෙසුං. සො විප්පටිසාරී හුත්වා ‘‘අනනුරූපං වත මෙ පාපකම්මං කත’’න්ති සංවෙගං පකාසෙන්තො අට්ඨමං ගාථමාහ –

67.

‘‘තං ලොභපකතං කම්මං, කටුකං කාමහෙතුකං;

තස්ස මූලං ගවෙසිස්සං, ඡෙච්ඡං රාගං සබන්ධන’’න්ති.

තස්සත්ථො – මහාරාජ, යං එතං මයා චන්දවතියා ලොභං උප්පාදෙත්වා තෙන ලොභෙන පකතං කාමහෙතුකං පාපකං, තං කටුකං තිඛිණවිපාකං. තස්සාහං අයොනිසොමනසිකාරසඞ්ඛාතං මූලං ගවෙසිස්සං, අලං මෙ ඉමිනා ඛග්ගෙන, පඤ්ඤාඛග්ගං නීහරිත්වා සුභනිමිත්තබන්ධනෙන සද්ධිං සබන්ධනං රාගං ඡින්දිස්සාමීති.

අථ නං රාජා ‘‘මා භායි සම්ම, ඉදානි තෙ චන්දවතිං කුමාරිඤ්ච රට්ඨඤ්ච සත්තරතනරාසිඤ්ච දස්සාමි, යජාහි යඤ්ඤ’’න්ති ආහ. තං සුත්වා කස්සපො ‘‘න මෙ, මහාරාජ, ඉමිනා කිලෙසෙන අත්ථො’’ති වත්වා ඔසානගාථමාහ –

68.

‘‘ධිරත්ථු කාමෙ සුබහූපි ලොකෙ, තපොව සෙය්‍යො කාමගුණෙහි රාජ;

තපො කරිස්සාමි පහාය කාමෙ, තවෙව රට්ඨං චන්දවතී ච හොතූ’’ති.

තත්ථ **සුබහූපීති** අතිබහුකෙපි. **තපො කරිස්සාමීති** සීලසංයමතපමෙව කරිස්සාමි.

සො එවං වත්වා කසිණං සමන්නාහරිත්වා නට්ඨං විසෙසං උප්පාදෙත්වා ආකාසෙ පල්ලඞ්කෙන නිසීදිත්වා රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙත්වා ‘‘අප්පමත්තො හොහී’’ති ඔවදිත්වා යඤ්ඤාවාටං විද්ධංසාපෙත්වා මහාජනස්ස අභයදානං දාපෙත්වා රඤ්ඤො යාචන්තස්සෙව උප්පතිත්වා අත්තනො වසනට්ඨානමෙව ගන්ත්වා යාවජීවං ඨත්වා ආයුපරියොසානෙ බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ

පතිට්ඨහි. තදා සෙයොා මහාඅමච්චො සාරිපුත්තො අහොසි, ලොමසකස්සපො පන අහමෙව අහොසින්ති.

ලොමසකස්සපජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[434] 8. චක්කවාකජාතකවණ්ණනා

කාසායවත්ථෙති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං ලොලභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර ලොලො අහොසි පච්චයලුද්ධො, ආචරියුපජ්ඣායවත්තාදීනි ඡඩ්ඩෙත්වා පාතොව සාවත්ථිං පවිසිත්වා විසාඛාය ගෙහෙ අනෙකඛාදනීයපරිවාරං යාගුං පිවිත්වා නානග්ගරසසාලිමංසොදනං භුඤ්ජිත්වාපි තෙන අතිත්තො තතො චූළඅනාථපිණ්ඩිකස්ස මහාඅනාථපිණ්ඩිකස්ස කොසලරඤ්ඤොති තෙසං තෙසං නිවෙසනානි සන්ධාය විචරි. අථෙකදිවසං තස්ස ලොලභාවං ආරබ්භ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ තං භික්ඛුං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු ලොලො’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සච්චං, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘භික්ඛු කස්මා ලොලොසි, පුබ්බෙපි ත්වං ලොලභාවෙන බාරාණසියං හත්ථිකුණපාදීනි ඛාදිත්වා විචරන්තො තෙහි අතිත්තො තතො නික්ඛමිත්වා ගඞ්ගාතීරෙ විචරන්තො හිමවන්තං පවට්ඨයො’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ එකො ලොලකාකො බාරාණසියං හත්ථිකුණපාදීනි ඛාදිත්වා විචරන්තො තෙහි අතිත්තො ‘‘ගඞ්ගාකූලෙ මච්ඡමතං ඛාදිස්සාමී’’ති ගන්ත්වා තත්ථ මතමච්ඡෙ ඛාදන්තො කතිපාහං වසිත්වා හිමවන්තං පවිසිත්වා නානාඵලාඵලානි ඛාදන්තො බහුමච්ඡකච්ඡපං මහන්තං පදුමසරං පත්වා තත්ථ සුවණ්ණවණ්ණෙ ද්වෙ චක්කවාකෙ සෙවාලං ඛාදිත්වා වසන්තෙ දිස්වා ‘‘ඉමෙ අතිවිය වණ්ණසම්පන්නා සොභග්ගප්පත්තා, ඉමෙසං භොජනං මනාපං භවිස්සති, ඉමෙසං භොජනං පුච්ඡිත්වා අහම්පි තදෙව භුඤ්ජිත්වා සුවණ්ණවණ්ණො භවිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා තෙසං සන්තිකං ගන්ත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා එකස්මිං සාඛපරියන්තෙ නිසීදිත්වා තෙසං පසංසනපටිසංයුත්තං කථං කථෙන්තො පඨමං ගාථමාහ –

69.

‘‘කාසායවත්ථෙ සකුණෙ වදාමි, දුවෙ දුවෙ නන්දමනෙ චරන්තෙ;
කං අණ්ඩජං අණ්ඩජා මානුසෙසු, ජාතිං පසංසන්ති තදිඞ්ඝ බ්‍රූථා’’ති.

තත්ථ **කාසායවත්ථෙති** සුවණ්ණවණ්ණෙ කාසායවත්ථෙ විය. **දුවෙ දුවෙති** ද්වෙ ද්වෙ හුත්වා. **නන්දමනෙති** තුට්ඨචිත්තෙ. **කං අණ්ඩජං අණ්ඩජා මානුසෙසු ජාතිං පසංසන්තීති** අම්භො අණ්ඩජා තුම්හෙ මනුස්සෙසු පසංසන්තා කං අණ්ඩජං ජාතිං කතරං නාම අණ්ඩජන්ති වත්වා පසංසන්ති,

කං සකුණං නාමාති වත්වා තුම්හෙ මනුස්සානං අන්තරෙ වණ්ණෙන්තීති අත්ථො. ''කං අණ්ඩජං අණ්ඩජමානුසෙසූ''තිපි පාඨො. තස්සත්ථො – තුම්හෙ අණ්ඩජෙසු ච මානුසෙසු ච කතරං අණ්ඩජන්ති වත්වා පසංසන්තීති.

තං සුත්වා චක්කවාකො දුතියං ගාථමාහ –

70.

''අම්හෙ මනුස්සෙසු මනුස්සහිංස, අනුබ්බතෙ චක්කවාකෙ වදන්ති;
කල්‍යාණභාවම්හෙ දිජෙසු සම්මතා, අභිරූපා විචරාම අණ්ණවෙ''ති.

තත්ථ **මනුස්සහිංසාති** කාකො මනුස්සෙ හිංසති විහෙඨෙති, තෙන නං එවං ආලපති. **අනුබ්බතෙති** අඤ්ඤමඤ්ඤං අනුගතෙ සම්මොදමානෙ වියසංවාසෙ. **චක්කවාකෙති** චක්කවාකා නාම සා අණ්ඩජජාතීති පසංසන්ති වණ්ණෙන්ති කථෙන්ති. **දිජෙසූති** යත්තකා පක්ඛිනො නාම, තෙසු මයං ''කල්‍යාණභාවා''තිපි මනුස්සෙසු සම්මතා. දුතියෙ අත්ථවිකප්පෙ මනුස්සෙසු අම්හෙ ''චක්කවාකා''තිපි වදන්ති, දිජෙසු පන මයං ''කල්‍යාණභාවා''ති සම්මතා, ''කල්‍යාණභාවා''ති නො දිජා වදන්තීති අත්ථො. **අණ්ණවෙති** ඉමස්මිං ඨානෙ සරො ''අණ්ණවො''ති වුත්තො, ඉමස්මිං පදුමසරෙ මයමෙව ද්වෙ ජනා පරෙසං අහිංසනතො අභිරූපා විචරාමාති අත්ථො. ඉමිස්සාය පන ගාථාය චතුත්ථපදං ''න සාසහෙතූපි කරොම පාප''න්ති පඨන්ති. තස්සත්ථො – යස්මා මයං සාසහෙතූපි පාපං න කරොම, තස්මා ''කල්‍යාණභාවා''ති අම්හෙ මනුස්සෙසු ච දිජෙසු ච සම්මතා.

තං සුත්වා කාකො තතියං ගාථමාහ –

71.

''කිං අණ්ණවෙ කානි ඵලානි භුඤ්ජෙ, මංසං කුතො ඛාදථ චක්කවාකා;
කිං භොජනං භුඤ්ජථ වො අනොමා, බලඤ්ච වණ්ණො ච අනප්පරූපා''ති.

තත්ථ **කින්ති** පුච්ඡාවසෙන ආලපනං, කිං භො චක්කවාකාති වුත්තං හොති. **අණ්ණවෙති** ඉමස්මිං සරෙ. **භුඤ්ජෙති** භුඤ්ජථ, කිං භුඤ්ජථාති අත්ථො **මංසං කුතො ඛාදථාති** කතරපාණානං සරීරතො මංසං ඛාදථ. **භුඤ්ජථ වොති** වොකාරො නිපාතමත්තං, පරපදෙන වාස්ස සම්බන්ධො ''බලඤ්ච වා වණ්ණො ච අනප්පරූපා''ති.

තතො චක්කවාකො චතුත්ථං ගාථමාහ –

72.

''න අඤ්ඤෙව සන්ති ඵලානි ධඞ්ක, මංසං කුතො ඛාදිතුං චක්කවාකෙ;
සෙවාලභක්ඛම්හ අපාණභොජනා, න සාසහෙතූපි කරොම පාප''න්ති.

තත්ථ **චක්කවාකෙති** චක්කවාකස්ස. **අපාණභොජනාති** පාණකරහිතඋදකභොජනා. අම්හාකඤ්හි සෙවාලඤ්චෙව උදකඤ්ච භොජනන්ති දස්සෙති. **න සාසහෙතූති** තුම්හාදිසා විය මයං සාසහෙතු පාපං න කරොමාති.

තතො කාකො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

73.

''න මෙ ඉදං රුච්චති චක්කවාක, අස්මිං භවෙ භොජනසන්නිකාසො;
අහොසි පුබ්බෙ තතො මෙ අඤ්ඤථා, ඉච්චෙව මෙ විමති එත්ථ ජාතා.

74.

''අහම්පි මංසානි ඵලානි භුඤ්ජෙ, අන්නානි ච ලොණියතෙලියානි;
රසං මනුස්සෙසු ලභාමි භොත්තුං, සූරොව සඞ්ගාමමුඛං විජෙත්වා;
න ච මෙ තාදිසො වණ්ණො, චක්කවාක යථා තවා''ති.

තත්ථ **ඉදන්ති** ඉදං තුම්හාකං භුඤ්ජනභොජනං මය්හං න රුච්චති. **අස්මිං භවෙ භොජනසන්නිකාසොති** ඉමස්මිං භවෙ භොජනසන්නිකාසො යං ඉමස්මිං චක්කවාකභවෙ භොජනං, ත්වං තෙන සන්නිකාසො තංසදිසො තදනුරූපො අහොසි, අතිවිය පසන්නසරීරොසීති අත්ථො. **තතො මෙ අඤ්ඤථාති** යං මය්හං පුබ්බෙ තුම්හෙ දිස්වාව එතෙ එත්ථ නානාවිධානි ඵලානි චෙව මච්ඡමංසඤ්ච ඛාදන්ති, තෙන එවං සොභග්ගප්පත්තාති අහොසි, ඉදානි මෙ තතො අඤ්ඤථා හොතීති අත්ථො. **ඉච්චෙව මෙති** එතෙනෙව මෙ කාරණෙන එත්ථ තුම්හාකං සරීරවණ්ණෙ විමති ජාතා ''කථං නු ඛො එතෙ එවරූපං ලූඛභොජනං භුඤ්ජන්තා වණ්ණවන්තො ජාතා''ති. **අහම්පීති** අහඤ්හි, අයමෙව වා පාඨො. **භුඤ්ජෙති** භුඤ්ජාමි. **අන්නානි චාති** භොජනානි ච. **ලොණියතෙලියානීති** ලොණතෙලයුත්තානි. **රසන්ති** මනුස්සෙසු පරිභොගං පණීතරසං. **විජෙත්වාති** යථා සූරො වීරයොධො සඞ්ගාමමුඛං විජෙත්වා විලුම්පිත්වා පරිභුඤ්ජති, තථා විලුම්පිත්වා පරිභුඤ්ජාමීති අත්ථො. **යථා තවාති** එවං පණීතං භොජනං භුඤ්ජන්තස්සපි මම තාදිසො වණ්ණො නත්ථි, යාදිසො තව වණ්ණො, තෙන තව වචනං න සද්දහාමීති දීපෙති.

අථස්ස වණ්ණසම්පත්තියා අභාවකාරණං අත්තනො ච භාවකාරණං කථෙන්තො චක්කවාකො සෙසගාථා අභාසි –

75.

‘‘අසුද්ධභක්ඛොසි ඛණානුපාතී, කිච්ඡෙන තෙ ලබ්භති අන්නපානං;
න තුස්සසී රුක්ඛඵලෙහි ධඞ්ක, මංසානි වා යානි සුසානමජ්ඣෙ.

76.

‘‘යො සාහසෙන අධිගම්ම භොගෙ, පරිභුඤ්ජති ධඞ්ක ඛණානුපාතී;
තතො උපක්කොසති නං සභාවො, උපක්කුට්ඨො වණ්ණබලං ජහාති.

77.

‘‘අප්පම්පි චෙ නිබ්බුතිං භුඤ්ජතී යදි, අසාහසෙන අපරූපඝාතී;
බලඤ්ච වණ්ණො ච තදස්ස හොති, න හි සබ්බො ආහාරමයෙන වණ්ණො’’ති.

තත්ථ **අසුද්ධභක්ඛොසී**ති ත්වං ථෙනෙත්වා වඤ්චෙත්වා භක්ඛනතො අසුද්ධභක්ඛො අසි. **ඛණානුපාතී**ති පමාදක්ඛණෙ අනුපතනසීලො. **කිච්ඡෙන තෙ**ති තයා දුක්ඛෙන අන්නපානං ලබ්භති. **මංසානි වා යානී**ති යානි වා සුසානමජ්ඣෙ මංසානි, තෙහි න තුස්සසි. **තතො**ති පච්ඡා. **උපක්කොසති නං සභාවො**ති අත්තාව තං පුග්ගලං ගරහි. **උපක්කුට්ඨො**ති අත්තනාපි පරෙහිපි උපක්කුට්ඨො ගරහිතො විප්පටිසාරිතාය වණ්ණඤ්ච බලඤ්ච ජහාසි. **නිබ්බුතිං භුඤ්ජතී යදී**ති යදි පන පරං අවිහෙඨෙත්වා අප්පකම්පි ධම්මලද්ධං නිබ්බුතිභොජනං භුඤ්ජති. **තදස්ස හොතී**ති තදා අස්ස පණ්ඩිතස්ස සරීරෙ බලඤ්ච වණ්ණො ච හොති. **ආහාරමයෙනා**ති නානප්පකාරෙන ආහාරෙනෙව. ඉදං වුත්තං හොති – භො කාක, වණ්ණො නාමෙස චතුසමුට්ඨානො, සො න ආහාරමත්තෙනෙව හොති, උතුචිත්තකම්මෙහිපි හොතියෙවාති.

එවං චක්කවාකො අනෙකපරියායෙන කාකං ගරහි. කාකො හරායිත්වා ‘‘න මය්හං තව වණ්ණෙන අත්ථො, කා කා’’ති වස්සන්තො පලායි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ ලොලභික්ඛු අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨහි. තදා කාකො ලොලභික්ඛු අහොසි, චක්කවාකී රාහුලමාතා, චක්කවාකො පන අහමෙව අහොසින්ති.

චක්කවාකජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[435] 9. හලිද්දිරාගජාතකවණ්ණනා

සුතිතික්ඛන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ථුල්ලකුමාරිකාපලොභනං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු තෙරසකනිපාතෙ **චූළනාරදජාතකෙ** (ජා. 1.13.40 ආදයො) ආවි භවිස්සති. අතීතවත්ථුම්හි පන

සා කුමාරිකා තස්ස තාපසකුමාරස්ස සීලං භින්දිත්වා අත්තනො වසෙ ඨිතභාවං ඤත්වා ''ඉමං වඤ්චෙත්වා මනුස්සපථං නෙස්සාමී''ති චින්තෙත්වා ''රූපාදිකාමගුණවිරහිතෙ අරඤ්ඤෙ රක්ඛිතසීලං නාම න මහප්ඵලං හොති, මනුස්සපථෙ රූපාදීනං පච්චුපට්ඨානෙ මහප්ඵලං හොති, එහි මයා සද්ධිං තත්ථ ගන්ත්වා සීලං රක්ඛාහි, කිං තෙ අරඤ්ඤෙනා''ති වත්වා පඨමං ගාථමාහ –

78.

''සුතිතික්ඛං අරඤ්ඤම්හි, පන්තම්හි සයනාසනෙ;
යෙ ච ගාමෙ තිතික්ඛන්ති, තෙ උළාරතරා තයා''ති.

තත්ථ **සුතිතික්ඛ**න්ති සුට්ඨු අධිවාසනං. ***තිතික්ඛන්තී***ති සීතාදීනි අධිවාසෙන්ති.

තං සුත්වා තාපසකුමාරො ''පිතා මෙ අරඤ්ඤං ගතො, තස්මිං ආගතෙ තං ආපුච්ඡිත්වා ගමිස්සාමී''ති ආහ. සා චින්තෙසි ''පිතා කිරස්ස අත්ථි, සචෙ මං සො පස්සිස්සති, කාජකොටියා මං පොථෙත්වා විනාසං පාපෙස්සති, මයා පඨමමෙව ගන්තබ්බ''න්ති. අථ නං සා ''තෙන හි අහං මග්ගසඤ්ඤං කුරුමානා පඨමතරං ගමිස්සාමි, ත්වං පච්ඡා ආගච්ඡාහී''ති වත්වා අගමාසි. සො තස්සා ගතකාලෙ නෙව දාරූනි ආහරි, න පානීයං, න පරිභොජනීයං උපට්ඨාපෙසි, කෙවලං පජ්ඣායන්තොව නිසීදි, පිතු ආගමනකාලෙ පච්චුග්ගමනං නාකාසි. අථ නං පිතා ''ඉත්ථීනං වසං ගතො එසො''ති ඤත්වාපි ''කස්මා තාත, නෙව දාරූනි ආහරි, න පානීයං, න පරිභොජනීයං උපට්ඨාපෙසි, පජ්ඣායන්තොයෙව පන නිසින්නොසී''ති ආහ. අථ නං තාපසකුමාරො ''තාත, අරඤ්ඤෙ කිර රක්ඛිතසීලං නාම න මහප්ඵලං හොති, මනුස්සපථෙ මහප්ඵලං, අහං තත්ථ ගන්ත්වා සීලං රක්ඛිස්සාමි, සහායො මෙ මං 'ආගච්ඡෙය්‍යාසී'ති වත්වා පුරතො ගතො, අහං තෙනෙව සද්ධිං ගමිස්සාමි, තත්ථ පන වසන්තෙන මයා කතරො පුරිසො සෙවිතබ්බො''ති පුච්ඡන්තො දුතියං ගාථමාහ –

79.

''අරඤ්ඤා ගාමමාගම්ම, කිංසීලං කිංවතං අහං;
පුරිසං තාත සෙවෙය්‍යං, තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතො''ති.

අථස්ස පිතා කථෙන්තො සෙසගාථා අභාසි –

80.

''යො තෙ විස්සාසයෙ තාත, විස්සාසඤ්ච ඛමෙය්‍ය තෙ;
සුස්සූසී ච තිතික්ඛී ච, තං භජෙහි ඉතො ගතො.

81.

‘‘යස්ස කායෙන වාචාය, මනසා නත්ථි දුක්කටං;
උරසීව පතිට්ඨාය, තං භජෙහි ඉතො ගතො.

82.

‘‘යො ච ධම්මෙන චරති, චරන්තොපි න මඤ්ඤති;
විසුද්ධකාරිං සප්පඤ්ඤං, තං භජෙහි ඉතො ගතො.

83.

‘‘හලිද්දිරාගං කපිචිත්තං, පුරිසං රාගවිරාගිනං;
තාදිසං තාත මා සෙවි, නිම්මනුස්සම්පි චෙ සියා.

84.

‘‘ආසීවිසංව කුපිතං, මීළ්හලිත්තං මහාපථං;
ආරකා පරිවජ්ජෙහි, යානීව විසමං පථං.

85.

‘‘අනත්ථා තාත වඩ්ඪන්ති, බාලං අච්චුපසෙවතො;
මාස්සු බාලෙන සංගච්ඡි, අමිත්තෙනෙව සබ්බදා.

86.

‘‘තං තාහං තාත යාචාමි, කරස්සු වචනං මම;
මාස්සු බාලෙන සංගච්ඡි, දුක්ඛො බාලෙහි සඞ්ගමො’’ති.

තත්ථ **යො තෙ විස්සාසයෙ**ති යො තව විස්සාසෙය්‍ය. **ඛමෙය්‍ය තෙ**ති යො ච තව අත්තනි තයා කතං විස්සාසං ඛමෙය්‍ය. **සුස්සූසී ච තිතික්ඛී චා**ති තව වචනං සුස්සූසාය චෙව වචනාධිවාසනෙන ච සමන්නාගතො භවෙය්‍යාති අත්ථො. **උරසීව පතිට්ඨායා**ති යථා මාතු උරසි පුත්තො පතිට්ඨාති, එවං පතිට්ඨහිත්වා අත්තනො මාතරං විය මඤ්ඤමානො තං භජෙය්‍යාසීති වදති. **යො ච ධම්මෙන චරතී**ති යො තිවිධෙන සුචරිතෙන ධම්මෙන ඉරියති. **න මඤ්ඤතී**ති තථා චරන්තොපි ‘‘අහං ධම්මං චරාමී’’ති මානං න කරොති. **විසුද්ධකාරි**න්ති විසුද්ධානං දසකුසලකම්මපථානං කාරකං.

රාගවිරාගිනන්ති රාගිනඤ්ච විරාගිනඤ්ච රජ්ජිත්වා තංඛණඤ්ඤෙව විරජ්ජනසභාවං. **නිම්මනුස්සම්පි චෙ සියා**ති සචෙපි සකලජම්බුදීපතලං නිම්මනුස්සං හොති, සොයෙව එකො මනුස්සො තිට්ඨති, තථාපි තාදිසං මා සෙවි. **මහාපථ**න්ති ගූථමක්ඛිතං මග්ගං විය. **යානීවා**ති යානෙන ගච්ඡන්තො විය. **විසම**න්ති නින්නඋන්නතඛාණුපාසාණාදිවිසමං. **බාලං අච්චුපසෙවතො**ති බාලං අප්පඤ්ඤං අතිසෙවන්තස්ස. **සබ්බදා**ති තාත, බාලෙන සහ සංවාසො නාම අමිත්තසංවාසො විය සබ්බදා නිච්චකාලමෙව දුක්ඛො. **තං තාහ**න්ති තෙන කාරණෙන තං අහං.

සො එවං පිතරා ඔවදිතො ‘‘තාත, අහං මනුස්සපථං ගන්ත්වා තුම්හාදිසෙ පණ්ඩිතෙ න ලභිස්සාමි, තත්ථ ගන්තුං භායාමි, ඉධෙව තුම්හාකං සන්තිකෙ වසිස්සාමී’’ති ආහ. අථස්ස භියොපි ඔවාදං දත්වා කසිණපරිකම්මං ආචික්ඛි. සො න චිරස්සෙව අභිඤ්ඤාසමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා සද්ධිං පිතරා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි.

තදා තාපසකුමාරො උක්කණ්ඨිතභික්ඛු අහොසි, කුමාරිකා ථුල්ලකුමාරිකාව, පිතා තාපසො පන අහමෙව අහොසින්ති.

හලිද්දිරාගජාතකවණ්ණනා නවමා.

[436] 10. සමුග්ගජාතකවණ්ණනා

කුතො නු ආගච්ඡථාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. තඤ්හි සත්ථා ‘‘සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු උක්කණ්ඨිතොසී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සච්චං, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘කස්මා භික්ඛු මාතුගාමං පත්ථෙසි, මාතුගාමො නාමෙස අසබ්භො අකතඤ්ඤූ, පුබ්බෙ දානවරක්ඛසා ගිලිත්වා කුච්ඡිනා පරිහරන්තාපි මාතුගාමං රක්ඛිතුං එකපුරිසනිස්සිතං කාතුං නාසක්ඛිංසු, ත්වං කථං සක්ඛිස්සසී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කාමෙ පහාය හිමවන්තං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා ඵලාඵලෙන යාපෙන්තො විහාසි. තස්ස පණ්ණසාලාය අවිදූරෙ එකො දානවරක්ඛසො වසති. සො අන්තරන්තරා මහාසත්තං උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං සුණාති, අටවියං පන මනුස්සානං සඤ්චරණමග්ගෙ ඨත්වා ආගතාගතෙ මනුස්සෙ ගහෙත්වා ඛාදති. තස්මිං කාලෙ එකා කාසිරට්ඨෙ කුලධීතා උත්තමරූපධරා අඤ්ඤතරස්මිං පච්චන්තගාමෙ නිවුත්ථා හොති. තස්සා එකදිවසං මාතාපිතූනං දස්සනත්ථාය ගන්ත්වා පච්චාගමනකාලෙ පරිවාරමනුස්සෙ දිස්වා සො දානවො භෙරවරූපෙන පක්ඛන්දි. මනුස්සා භීතා ගහිතගහිතාවුධානි ඡඩ්ඩෙත්වා පලායිංසු. දානවො යානෙ නිසින්නං අභිරූපං මාතුගාමං දිස්වා පටිබද්ධචිත්තො හුත්වා තං අත්තනො ගුහං නෙත්වා භරියං අකාසි. තතො පට්ඨාය සප්පිතෙලතණ්ඩුලමච්ඡමංසාදීනි චෙව මධුරඵලාඵලානි ච ආහරිත්වා තං පොසෙසි, වත්ථාලඞ්කාරෙහි ච නං අලඞ්කරිත්වා රක්ඛණත්ථාය එකස්මිං කරණ්ඩකෙ පක්ඛිපිත්වා කරණ්ඩකං ගිලිත්වා කුච්ඡිනා පරිහරති. සො එකදිවසං න්හායිතුකාමතාය එකං සරං ගන්ත්වා කරණ්ඩකං උග්ගිලිත්වා තං තතො නීහරිත්වා න්හාපෙත්වා විලිම්පෙත්වා

අලඞ්කාරෙත්වා ‘‘ථොකං තව සරීරං උතුං ගණ්හාපෙහී’’ති තං කරණ්ඩකසමීපෙ ඨපෙත්වා සයං න්හානතිත්ථං ඔතරිත්වා තං අනාසඞ්කමානො ථොකං දූරං ගන්ත්වා න්හායි.

තස්මිං සමයෙ වායුස්සපුත්තො නාම විජ්ජාධරො සන්නද්ධඛග්ගො ආකාසෙන ගච්ඡති. සා තං දිස්වා ‘‘එහී’’ති හත්ථමුද්දං අකාසි, විජ්ජාධරො ඛිප්පං ඔතරි. අථ නං සා කරණ්ඩකෙ පක්ඛිපිත්වා දානවස්ස ආගමනං ඔලොකෙන්තී කරණ්ඩකූපරි නිසීදිත්වා තං ආගච්ඡන්තං දිස්වා තස්ස අත්තානං දස්සෙත්වා තස්මිං කරණ්ඩකසමීපං අසම්පත්තෙයෙව කරණ්ඩකං විවරිත්වා අන්තො පවිසිත්වා විජ්ජාධරස්ස උපරි නිපජ්ජිත්වා අත්තනො සාටකං පාරුපි. දානවො ආගන්ත්වා කරණ්ඩකං අසොධෙත්වා ‘‘මාතුගාමොයෙව මෙ’’ති සඤ්ඤාය කරණ්ඩකං ගිලිත්වා අත්තනො ගුහං ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ චින්තෙසි ‘‘තාපසො මෙ චිරං දිට්ඨො, අජ්ජ තාව නං ගන්ත්වා වන්දිස්සාමී’’ති. සො තස්ස සන්තිකං අගමාසි. තාපසොපි නං දූරතොව ආගච්ඡන්තං දිස්වා ද්වින්නං ජනානං කුච්ඡිගතභාවං ඤත්වා සල්ලපන්තො පඨමං ගාථමාහ –

87.

‘‘කුතො නු ආගච්ඡථ භො තයො ජනා, ස්වාගතා එථ නිසීදථාසනෙ;
කච්චිත්ථ, භොන්තො කුසලං අනාමයං, චිරස්සමබ්භාගමනඤ්හි වො ඉධා’’ති.

තත්ථ **භොති** ආලපනං. **කච්චිත්ථාති** කච්චි භොථ භවථ විජ්ජථ. **භොන්තොති** පුන ආලපන්තො ආහ. **කුසලං අනාමයන්ති** කච්චි තුම්හාකං කුසලං ආරොග්‍යං. **චිරස්සමබ්භාගමනඤ්හි වො ඉධාති** අජ්ජ තුම්හාකං ඉධ අබ්භාගමනඤ්ච චිරං ජාතං.

තං සුත්වා දානවො ‘‘අහං ඉමස්ස තාපසස්ස සන්තිකං එකකොව ආගතො, අයඤ්ච තාපසො ‘තයො ජනා’ති වදති, කිං නාමෙස කථෙති, කිං නු ඛො සභාවං ඤත්වා කථෙති, උදාහු උම්මත්තකො හුත්වා විලපතී’’ති චින්තෙත්වා තාපසං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිත්වා තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො දුතියං ගාථමාහ –

88.

‘‘අහමෙව එකො ඉධ මජ්ජ පත්තො, න චාපි මෙ දුතියො කොචි විජ්ජති;
කිමෙව සන්ධාය තෙ භාසිතං ඉසෙ, කුතො නු ආගච්ඡථ භො තයො ජනා’’ති.

තත්ථ **ඉධ මජ්ජාති** ඉධ අජ්ජ. **කිමෙව සන්ධාය තෙ භාසිතං ඉසෙති** භන්තෙ, ඉසි කිං නාමෙතං සන්ධාය තයා භාසිතං, පාකටං තාව මෙ කත්වා කථෙහීති.

තාපසො ‘‘එකංසෙනෙවාවුසො සොතුකාමොසී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ආම, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘තෙන හි සුණාහී’’ති වත්වා තතියං ගාථමාහ –

89.

‘‘තුවඤ්ච එකො භරියා ච තෙ පියා,
සමුග්ගපක්ඛිත්තනිකිණ්ණමන්තරෙ;
සා රක්ඛිතා කුච්ඡිගතාව තෙ සදා, වායුස්සපුත්තෙන සහා තහිං
රතා’’ති.

තත්ථ **තුවඤ්ච එකොති** පඨමං තාව ත්වං එකො ජනො. **පක්ඛිත්තනිකිණ්ණමන්තරෙති** පක්ඛිත්තානිකිණ්ණඅන්තරෙ තං තත්ථ භරියං රක්ඛිතුකාමෙන සදා තයා සමුග්ගෙ පක්ඛිත්තා සද්ධිං සමුග්ගෙන නිකිණ්ණා අන්තරෙ, අන්තොකුච්ඡියං ඨපිතාති අත්ථො. **වායුස්සපුත්තෙන සහාති** එවංනාමකෙන විජ්ජාධරෙන සද්ධිං. **තහිං රතාති** තත්ථ තව අන්තොකුච්ඡියඤ්ඤෙව කිලෙසරතියා රතා. සො දානි ත්වං මාතුගාමං ‘‘එකං පුරිසනිස්සිතං කරිස්සාමී’’ති කුච්ඡිනාපි පරිහරන්තො තස්සා ජාරං උක්ඛිපිත්වා චරසීති.

තං සුත්වා දානවො ‘‘විජ්ජාධරා නාම බහුමායා හොන්ති, සචස්ස ඛග්ගො හත්ථගතො භවිස්සති, කුච්ඡිං මෙ ඵාලෙත්වාපි පලායිස්සතී’’ති භීතතසිතො හුත්වා ඛිප්පං කරණ්ඩකං උග්ගිලිත්වා පුරතො ඨපෙසි. සත්ථා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා තං පවත්තිං පකාසෙන්තො චතුත්ථං ගාථමාහ –

90.

‘‘සංවිග්ගරූපො ඉසිනා වියාකතො, සො දානවො තත්ථ
සමුග්ගමුග්ගිලි;
අද්දක්ඛි භරියං සුචිමාලධාරිනිං, වායුස්සපුත්තෙන සහා තහිං
රත’’න්ති.

තත්ථ **අද්දක්ඛීති** සො කරණ්ඩකං විවරිත්වා අද්දස.

කරණ්ඩකෙ පන විවටමත්තෙයෙව විජ්ජාධරො විජ්ජං ජප්පිත්වා ඛග්ගං ගහෙත්වා ආකාසං පක්ඛන්දි. තං දිස්වා දානවො මහාසත්තස්ස තුස්සිත්වා ථුතිපුබ්බඞ්ගමා සෙසගාථා අභාසි –

91.

‘‘සුදිට්ඨරූපමුග්ගතපානුවත්තිනා, හීනා නරා යෙ පමදාවසං ගතා;

යථා හවෙ පාණරිවෙත්ථ රක්ඛිතා, දුට්ඨා මයී අඤ්ඤමභිප්පමොදයි.

92.

‘‘දිවා ච රත්තො ච මයා උපට්ඨිතා, තපස්සිනා ජොතිරිවා වනෙ වසං;
සා ධම්මමුක්කම්ම අධම්මමාචරි, අකිරියරූපො පමදාහි සන්ථවො.

93.

‘‘සරීරමජ්ඣම්හි ඨිතාති මඤ්ඤහං, මය්හං අයන්ති අසතිං අසඤ්ඤතං;
සා ධම්මමුක්කම්ම අධම්මමාචරි, අකිරියරූපො පමදාහි සන්ථවො.

94.

‘‘සුරක්ඛිතං මෙති කථං නු විස්සසෙ, අනෙකචිත්තාසු න හත්ථි රක්ඛණා;
එතා හි පාතාලපපාතසන්නිභා, එත්ථප්පමත්තො බ්‍යසනං නිගච්ඡති.

95.

‘‘තස්මා හි තෙ සුඛිනො වීතසොකා, යෙ මාතුගාමෙහි චරන්ති නිස්සටා;
එතං සිවං උත්තමමාභිපත්ථයං, න මාතුගාමෙහි කරෙය්‍ය සන්ථව’’න්ති.

තත්ථ **සුදිට්ඨරූපමුග්ගතපානුවත්තිනාති** හන්තෙ, ඉසි උග්ගතපානුවත්තිනා තයා සුදිට්ඨරූපං ඉදං කාරණං. **හීනාති** නීචා. **යථා හවෙ පාණරිවෙත්ථ රක්ඛිතාති** අයං මයා අත්තනො පාණා විය එත්ථ අන්තොකුච්ඡියං පරිහරන්තෙන රක්ඛිතා. **දුට්ඨා මයීති** ඉදානි මයි මිත්තදුබ්භිකම්මං කත්වා දුට්ඨා අඤ්ඤං පුරිසං අභිප්පමොදති. **ජොතිරිවා වනෙ වසන්ති** වනෙ වසන්තෙන තපස්සිනා අග්ගි විය මයා උපට්ඨිතා පරිචරිතා. **සා ධම්මමුක්කම්මාති** සා එසා ධම්මං ඔක්කමිත්වා අතික්කමිත්වා. **අකිරියරූපොති** අකත්තබ්බරූපො. **සරීරමජ්ඣම්හි ඨිතාති මඤ්ඤහං, මය්හං අයන්ති අසතිං අසඤ්ඤතන්ති** ඉමං අසතිං අසප්පුරිසධම්මසමන්නාගතං අසඤ්ඤතං දුස්සීලං ‘‘මය්හං සරීරමජ්ඣම්හි ඨිතා’’ති ච ‘‘මය්හං අය’’න්ති ච මඤ්ඤාමි.

සුරක්ඛිතං මෙති කථං නු විස්සසෙති අයං මයා සුරක්ඛිතාති කථං පණ්ඩිතො විස්සාසෙය්‍ය, යත්‍ර හි නාම මාදිසොපි අන්තොකුච්ඡියං රක්ඛන්තො රක්ඛිතුං නාසක්ඛි. **පාතාලපපාතසන්නිභාති** ලොකස්සාදෙන දුප්පූරණීයත්තා මහාසමුද්දෙ පාතාලසඞ්ඛාතෙන පපාතෙන සදිසා. **එත්ථප්පමත්තොති** එතාසු එවරූපාසු නිග්ගුණාසු පමත්තො පුරිසො මහාබ්‍යසනං පාපුණාති. **තස්මා හීති** යස්මා මාතුගාමවසං ගතා මහාවිනාසං

පාපුණන්ති, තස්මා යෙ මාතුගාමෙහි නිස්සටා හුත්වා චරන්ති, තෙ සුඛිනො. **එතං සිවන්ති** යදෙතං මාතුගාමතො නිස්සටානං විසංසට්ඨානං චරණං, එතං ඛානසුඛමෙව සිවං ඛෙමං උත්තමං අභිපත්ථෙතබ්බං, එතං පත්ථයමානො මාතුගාමෙහි සද්ධිං සන්ථවං න කරෙය්‍යාති.

එවඤ්ච පන වත්වා දානවො මහාසත්තස්ස පාදෙසු නිපතිත්වා ‘‘භන්තෙ, තුම්හෙ නිස්සාය මයා ජීවිතං ලද්ධං, අහං ඉමාය පාපධම්මාය විජ්ජාධරෙන මාරාපිතො’’ති මහාසත්තං අභිත්ථවි. සොපිස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා ‘‘ඉමිස්සා මා කිඤ්චි පාපං අකාසි, සීලානි ගණ්හාහී’’ති තං පඤ්චසු සීලෙසු පතිට්ඨාපෙසි. දානවො ‘‘අහං කුච්ඡිනා පරිහරන්තොපි තං රක්ඛිතුං න සක්කොමි, අඤ්ඤො කො රක්ඛිස්සතී’’ති තං උය්‍යොජෙත්වා අත්තනො අරඤ්ඤමෙව අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තදා දිබ්බචක්ඛුකතාපසො අහමෙව අහොසින්ති.

සමුග්ගජාතකවණ්ණනා දසමා.

[437] 11. පූතිමංසජාතකවණ්ණනා

න ඛො මෙ රුච්චතීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ඉන්ද්‍රියඅසංවරං ආරබ්භ කථෙසි. එකස්මිඤ්හි සමයෙ බහූ භික්ඛූ ඉන්ද්‍රියෙසු අගුත්තද්වාරා අහෙසුං. සත්ථා ‘‘ඉමෙ භික්ඛූ ඔවදිතුං වට්ටතී’’ති ආනන්දත්ථෙරස්ස වත්වා අනියමවසෙන භික්ඛුසඞ්ඝං සන්නිපාතාපෙත්වා අලඞ්කතපල්ලඞ්කවරමජ්ඣගතො භික්ඛූ ආමන්තෙත්වා ‘‘න, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනා නාම රූපාදීසු සුභනිමිත්තවසෙන නිමිත්තං ගහෙතුං වට්ටති, සචෙ හි තස්මිං සමයෙ කාලං කරොති, නිරයාදීසු නිබ්බත්තති, තස්මා රූපාදීසු සුභනිමිත්තං මා ගණ්හථ. භික්ඛුනා නාම රූපාදිගොචරෙන න භවිතබ්බං, රූපාදිගොචරා හි දිට්ඨෙව ධම්මෙ මහාවිනාසං පාපුණන්ති, තස්මා වරං, භික්ඛවෙ, තත්තාය අයොසලාකාය ආදිත්තාය සම්පජ්ජලිතාය සජොතිභූතාය චක්ඛුන්ද්‍රියං සම්පලිමට්ඨ’’න්ති විත්ථාරෙත්වා ‘‘තුම්හාකං රූපං ඔලොකනකාලොපි අත්ථි අනොලොකනකාලොපි. ඔලොකනකාලෙ සුභවසෙන අනොලොකෙත්වා අසුභවසෙනෙව ඔලොකෙය්‍යාථ, එවං අත්තනො ගොචරා න පරිහායිස්සථ. කො පන තුම්හාකං ගොචරොති? චත්තාරො සතිපට්ඨානා, චත්තාරො සම්මප්පධානා, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා, අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො, නව ලොකුත්තරධම්මා. එතස්මිඤ්හි වො ගොචරෙ චරන්තානං න ලච්ඡති මාරො ඔතාරං, සචෙ පන කිලෙසවසිකා හුත්වා සුභනිමිත්තවසෙන ඔලොකෙස්සථ, පූතිමංසසිඞ්ගාලො විය අත්තනො ගොචරා පරිහායිස්සථා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ හිමවන්තපදෙසෙ අරඤ්ඤායතනෙ පබ්බතගුහායං අනෙකසතා එළකා වසන්ති. තෙසං වසනට්ඨානතො අවිදූරෙ එකිස්සා ගුහාය පූතිමංසො නාම සිඞ්ගාලො වෙණියා නාම භරියාය සද්ධිං වසති. සො එකදිවසං භරියාය සද්ධිං විචරන්තො තෙ එළකෙ දිස්වා ‘‘එකෙන උපායෙන ඉමෙසං මංසං ඛාදිතුං වට්ටතී’’ති චින්තෙත්වා උපායෙන එකෙකං එළකං මාරෙසි. තෙ උභොපි එළකමංසං ඛාදන්තා ථාමසම්පන්නා ථූලසරීරා අහෙසුං. අනුපුබ්බෙන එළකා පරික්ඛයං අගමංසු. තෙසං අන්තරෙ මෙණ්ඩමාතා නාම එකා එළිකා බ්‍යත්තා අහොසි උපායකුසලා. සිඞ්ගාලො තං මාරෙතුං අසක්කොන්තො එකදිවසං භරියාය සද්ධිං සම්මන්තෙන්තො ‘‘භද්දෙ, එළකා ඛීණා, ඉමං එළිකං එකෙන උපායෙන ඛාදිතුං වට්ටති, අයං පනෙත්ථ උපායො, ත්වං එකිකාව ගන්ත්වා එතාය සද්ධිං සඛී හොහි, අථ තෙ තාය සද්ධිං විස්සාසෙ උප්පන්නෙ අහං මතාලයං කරිත්වා නිපජ්ජිස්සාමි, ත්වං එතං උපසඞ්කමිත්වා ‘එළිකෙ සාමිකො මෙ මතො, අහඤ්ච අනාථා, ඨපෙත්වා තං අඤ්ඤො මෙ ඤාතකො නත්ථි, එහි රොදිත්වා කන්දිත්වා තස්ස සරීරකිච්චං කරිස්සාමා’ති වත්වා තං ගහෙත්වා ආගච්ඡෙය්‍යාසි, අථ නං අහං උප්පතිත්වා ගීවාය ඩංසිත්වා මාරෙස්සාමී’’ති ආහ.

සා ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා තාය සද්ධිං සඛිභාවං කත්වා විස්සාසෙ උප්පන්නෙ එළිකං තථා අවොච. එළිකා ‘‘ආළි සිඞ්ගාලි තව සාමිකෙන සබ්බෙ මම ඤාතකා ඛාදිතා, භායාමි න සක්කොමි ගන්තු’’න්ති ආහ. ‘‘ආළි, මා භායි, මතකො කිං කරිස්සතී’’ති? ‘‘ඛරමන්තො තෙ සාමිකො, භායාමෙවාහ’’න්ති සා එවං වත්වාපි තාය පුනප්පුනං යාචියමානා ‘‘අද්ධා මතො භවිස්සතී’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා තාය සද්ධිං පායාසි. ගච්ඡන්තී පන ‘‘කො ජානාති, කිං භවිස්සතී’’ති තස්මිං ආසඞ්කාය සිඞ්ගාලිං පුරතො කත්වා සිඞ්ගාලං පරිග්ගණ්හන්තීයෙව ගච්ඡති. සිඞ්ගාලො තාසං පදසද්දං සුත්වා ‘‘ආගතා නු ඛො එළිකා’’ති සීසං උක්ඛිපිත්වා අක්ඛීනි පරිවත්තෙත්වා ඔලොකෙසි. එළිකා තං තථා කරොන්තං දිස්වා ‘‘අයං පාපධම්මො මං වඤ්චෙත්වා මාරෙතුකාමො මතාලයං දස්සෙත්වා නිපන්නො’’ති නිවත්තිත්වා පලායන්තී සිඞ්ගාලියා ‘‘කස්මා පලායසී’’ති වුත්තෙ තං කාරණං කථෙන්තී පඨමං ගාථමාහ –

96.

‘‘න ඛො මෙ රුච්චති ආළි, පූතිමංසස්ස පෙක්ඛනා;
එතාදිසා සඛාරස්මා, ආරකා පරිවජ්ජයෙ’’ති.

තත්ථ **ආළීති** ආලපනං, සඛි සහායිකෙති අත්ථො. **එතාදිසා සඛාරස්මාති** එවරූපා සහායකා අපක්කමිත්වා තං සහායකං ආරකා පරිවජ්ජෙය්‍යාති අත්ථො.

එවඤ්ච පන වත්වා සා නිවත්තිත්වා අත්තනො වසනට්ඨානමෙව ගතා. සිඞ්ගාලී තං නිවත්තෙතුං අසක්කොන්තී තස්සා කුජ්ඣිත්වා අත්තනො සාමිකස්සෙව සන්තිකං ගන්ත්වා පජ්ඣායමානා නිසීදි. අථ නං සිඞ්ගාලො ගරහන්තො දුතියං ගාථමාහ –

97.

''උම්මත්තිකා අයං වෙණී, වණ්ණෙති පතිනො සඛිං;
පජ්ඣායි පටිගච්ඡන්තිං, ආගතං මෙණ්ඩමාතර''න්ති.

තත්ථ **වෙණීති** තස්සා නාමං. **වණ්ණෙති පතිනො සඛින්ති** පඨමමෙව අත්තනො සඛිං එළිකං ''මයි සිනෙහා විස්සාසිකා ආගමිස්සති නො සන්තිකං, මතාලයං කරොහී''ති පතිනො සන්තිකෙ වණ්ණෙති. අථ නං සා ඉදානි ආගතං මම සන්තිකං අනාගන්ත්වාව පටිගච්ඡන්තිං මෙණ්ඩමාතරං පජ්ඣායති අනුසොචතීති.

තං සුත්වා සිඞ්ගාලී තතියං ගාථමාහ –

98.

''ත්වං ඛොසි සම්ම උම්මත්තො, දුම්මෙධො අවිචක්ඛණො;
යො ත්වං මතාලයං කත්වා, අකාලෙන විපෙක්ඛසී''ති.

තත්ථ **අවිචක්ඛණොති** විචාරණපඤ්ඤාරහිතො. **අකාලෙන විපෙක්ඛසීති** එළිකාය අත්තනො සන්තිකං අනාගතායෙව ඔලොකෙසීති අත්ථො.

99.

''න අකාලෙ විපෙක්ඛය්‍ය, කාලෙ පෙක්ඛෙය්‍ය පණ්ඩිතො;
පූතිමංසොව පජ්ඣායි, යො අකාලෙ විපෙක්ඛතී''ති. – අයං අභිසම්බුද්ධගාථා;

තත්ථ **අකාලෙති** කාමගුණෙ ආරබ්භ සුභවසෙන චිත්තුප්පාදකාලෙ. අයඤ්හි භික්ඛුනො රූපං ඔලොකෙතුං අකාලො නාම. **කාලෙති** අසුභවසෙන අනුස්සතිවසෙන කසිණවසෙන වා රූපග්ගහණකාලෙ. අයඤ්හි භික්ඛුනො රූපං ඔලොකෙතුං කාලො නාම. තත්ථ අකාලෙ සාරත්තකාලෙ රූපං ඔලොකෙන්තා මහාවිනාසං පාපුණන්තීති හරිතචජාතකලොමසකස්සපජාතකාදීහි දීපෙතබ්බං. කාලෙ අසුභවසෙන ඔලොකෙන්තා අරහත්තෙ පතිට්ඨහන්තීති අසුභකම්මිකතිස්සත්ථෙරවත්ථුනා කථෙතබ්බං. **පූතිමංසොව පජ්ඣායීති** භික්ඛවෙ, යථා පූතිමංසසිඞ්ගාලො අකාලෙ එළිකං ඔලොකෙත්වා අත්තනො ගොචරා පරිහීනො පජ්ඣායති, එවං භික්ඛු අකාලෙ සුභවසෙන රූපං ඔලොකෙත්වා සතිපට්ඨානාදිගොචරා පරිහීනො දිට්ඨධම්මෙ සම්පරායෙපි සොචති පජ්ඣායති කිලමතීති.

වෙණීපි ඛො සිඞ්ගාලී පූතිමංසං අස්සාසෙත්වා ‘‘සාමි, මා චින්තෙසි, අහං තං පුනපි උපායෙන ආනෙස්සාමි, ත්වං ආගතකාලෙ අප්පමත්තො ගණ්හෙය්‍යාසී’’ති වත්වා තස්සා සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘ආළි, තව ආගතකාලෙයෙව නො අත්ථො ජාතො, තව ආගතකාලස්මිංයෙව හි මෙ සාමිකො සතිං පටිලභි, ඉදානි ජීවති, එහි තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කරොහී’’ති වත්වා පඤ්චමං ගාථමාහ –

100.

‘‘පියං ඛො ආළි මෙ හොතු, පුණ්ණපත්තං දදාහි මෙ;
පති සඤ්ජීවිතො මය්හං, එය්‍යාසි පියපුච්ඡිකා’’ති.

තත්ථ **පුණ්ණපත්තං දදාහි මෙ**ති පියක්ඛානං අක්ඛායිකා මය්හං තුට්ඨිදානං දෙහි. **පති සඤ්ජීවිතො මය්හ**න්ති මම සාමිකො සඤ්ජීවිතො උට්ඨිතො අරොගොති අත්ථො. **එය්‍යාසී**ති මයා සද්ධිං ආගච්ඡ.

එළිකා ‘‘අයං පාපධම්මා මං වඤ්චෙතුකාමා, අයුත්තං ඛො පන පටිපක්ඛකරණං, උපායෙනෙව නං වඤ්චෙස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා ඡට්ඨං ගාථමාහ –

101.

‘‘පියං ඛො ආළි තෙ හොතු, පුණ්ණපත්තං දදාමි තෙ;
මහතා පරිවාරෙන, එස්සං කයිරාහි භොජන’’න්ති.

තත්ථ **එස්ස**න්ති ආගමිස්සාමි. ආගච්ඡමානා ච අත්තනො ආරක්ඛං කත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන ආගමිස්සාමීති.

අථ නං සිඞ්ගාලී පරිවාරං පුච්ඡන්තී සත්තමං ගාථමාහ –

102.

‘‘කීදිසො තුය්හං පරිවාරො, යෙසං කාහාමි භොජනං;
කිං නාමකා ච තෙ සබ්බෙ, තෙ මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතා’’ති.

සා ආචික්ඛන්තී අට්ඨමං ගාථමාහ –

103.

‘‘මාලියො චතුරක්ඛො ච, පිඞ්ගියො අථ ජම්බුකො;
එදිසො මය්හං පරිවාරො, තෙසං කයිරාහි භොජන’’න්ති.

තත්ථ **තෙ මෙ**ති තෙ පරිවාරෙ මය්හං ආචික්ඛ. **මාලියොති**ආදීනි චතුන්නං සුනඛානං නාමානි. ‘‘තත්ථ එකෙකස්ස පඤ්ච පඤ්ච සුනඛසතානි පරිවාරෙන්ති, එවං ද්වීහි සුනඛසහස්සෙහි පරිවාරිතා ආගමිස්සාමී’’ති වත්වා

‘‘සචෙ තෙ භොජනං න ලභිස්සන්ති, තුම්හෙ ද්වෙපි ජනෙ මාරෙත්වා ඛාදිස්සන්ති’’ති ආහ.

තං සුත්වා සිඞ්ගාලී භීතා ‘‘අලං ඉමිස්සා තත්ථ ගමනෙන, උපායෙනස්සා අනාගමනමෙව කරිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා නවමං ගාථමාහ –

104.

‘‘නික්ඛන්තාය අගාරස්මා, භණ්ඩකම්පි විනස්සති;

ආරොග්‍යං ආළිනො වජ්ජං, ඉධෙව වස මාගමා’’ති.

තස්සත්ථො – ආළි, තව ගෙහෙ බහුභණ්ඩකං අත්ථි, තං තෙ නික්ඛන්තාය අගාරස්මා අනාරක්ඛං භණ්ඩකං විනස්සති, අහමෙව තෙ ආළිනො සහායකස්ස ආරොග්‍යං වජ්ජං වදිස්සාමි, ත්වං ඉධෙව වස මාගමාති.

එවඤ්ච පන වත්වා මරණභයභීතා වෙගෙන සාමිකස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා තං ගහෙත්වා පලායි. තෙ පුන තං ඨානං ආගන්තුං නාසක්ඛිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි ‘‘තදා අහං තස්මිං ඨානෙ වනජෙට්ඨකරුක්ඛෙ නිබ්බත්තදෙවතා අහොසි’’න්ති.

පූතිමංසජාතකවණ්ණනා එකාදසමා.

[438] 12. දද්දරජාතකවණ්ණනා

යො තෙ පුත්තකෙති ඉදං සත්ථා ගිජ්ඣකූටෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස වධාය පරිසක්කනං ආරබ්භ කථෙසි. තස්මිඤ්හි සමයෙ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘අහො ආවුසො දෙවදත්තො නිල්ලජ්ජො අනරියො එවං උත්තමගුණධරස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස අජාතසත්තුනා සද්ධිං එකතො හුත්වා ධනුග්ගහපයොජනසිලාපවිජ්ඣනනාළාගිරිවිස්සජ්ජනෙහි වධාය උපායං කරොතී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි දෙවදත්තො මය්හං වධාය පරිසක්කි, ඉදානි පන මෙ තාසමත්තම්පි කාතුං නාසක්ඛී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ එකො දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො පඤ්චසතානං මාණවකානං සිප්පං වාචෙන්තො එකදිවසං චින්තෙසි ‘‘මය්හං ඉධ වසන්තස්ස පලිබොධො හොති, මාණවකානම්පි සිප්පං න නිට්ඨාති, හිමවන්තපදෙසෙ අරඤ්ඤායතනං පවිසිත්වා තත්ථ වසන්තො වාචෙස්සාමී’’ති. සො මාණවකානං කථෙත්වා තිලතණ්ඩුලතෙලවත්ථාදීනි ගාහාපෙත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා මග්ගතො අවිදූරෙ ඨානෙ පණ්ණසාලං කාරෙත්වා නිවාසං කප්පෙසි, මාණවාපි අත්තනො පණ්ණසාලං කරිංසු. මාණවකානං ඤාතකා තෙලතණ්ඩුලාදීනි

පෙසෙන්ති. රට්ඨවාසිනොපි ‘‘දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො කිර අරඤ්ඤෙ අසුකට්ඨානෙ නාම වසන්තො සිප්පං උග්ගණ්හාපෙතී’’ති තස්ස තණ්ඩුලාදීනි අභිහරන්ති, කන්තාරප්පටිපන්නාපි දෙන්ති, අඤ්ඤතරොපි පුරිසො ඛීරපානත්ථාය සවච්ඡං ධෙනුං අදාසි. ආචරියස්ස පණ්ණසාලාය සන්තිකෙ ද්වීහි පොතකෙහි සද්ධිං එකා ගොධා වසති, සීහබ්‍යග්ඝාපිස්ස උපට්ඨානං ආගච්ඡන්ති. එකො තිත්තිරොපි තත්ථ නිබද්ධවාසො අහොසි. සො ආචරියස්ස මාණවානං මන්තෙ වාචෙන්තස්ස සද්දං සුත්වා තයොපි වෙදෙ උග්ගණ්හි. මාණවා තෙන සද්ධිං අතිවිස්සාසිකා අහෙසුං.

අපරභාගෙ මාණවෙසු නිප්ඵත්තිං අප්පත්තෙසුයෙව ආචරියො කාලමකාසි. මාණවා තස්ස සරීරං ඣාපෙත්වා වාලුකාය ථූපං කත්වා නානාපුප්ඵෙහි පූජෙත්වා රොදන්ති පරිදෙවන්ති. අථ නෙ තිත්තිරො ‘‘කස්මා රොදථා’’ති ආහ. ‘‘ආචරියො නො සිප්පෙ අනිට්ඨිතෙයෙව කාලකතො, තස්මා රොදාමා’’ති. ‘‘එවං සන්තෙ මා සොචිත්ථ, අහං වො සිප්පං වාචෙස්සාමී’’ති. ‘‘ත්වං කථං ජානාසී’’ති? ‘‘අහං ආචරියෙ තුම්හාකං වාචෙන්තෙ සද්දං සුත්වා තයො වෙදෙ පගුණෙ අකාසින්ති. තෙන හි අත්තනො පගුණභාවං අම්හෙ ජානාපෙහී’’ති. තිත්තිරො ‘‘තෙන හි සුණාථා’’ති තෙසං ගණ්ඨිට්ඨානමෙව පබ්බතමත්ථකා නදිං ඔතරන්තො විය ඔසාරෙසි. මාණවා හට්ඨතුට්ඨා හුත්වා තිත්තිරපණ්ඩිතස්ස සන්තිකෙ සිප්පං පට්ඨපෙසුං. සොපි දිසාපාමොක්ඛාචරියස්ස ඨානෙ ඨත්වා තෙසං සිප්පං වාචෙසි. මාණවා තස්ස සුවණ්ණපඤ්ජරං කරිත්වා උපරි විතානං බන්ධිත්වා සුවණ්ණතට්ටකෙ මධුලාජාදීනි උපහරන්තා නානාවණ්ණෙහි පුප්ඵෙහි පූජෙන්තා මහන්තං සක්කාරං කරිංසු. ‘‘තිත්තිරො කිර අරඤ්ඤායතනෙ පඤ්චසතෙ මාණවකෙ මන්තං වාචෙතී’’ති සකලජම්බුදීපෙ පාකටො අහොසි.

තදා ජම්බුදීපෙ ගිරග්ගසමජ්ජසදිසං මහන්තං ඡණං ඝොසයිංසු. මාණවානං මාතාපිතරො ‘‘ඡණදස්සනත්ථාය ආගච්ඡන්තූ’’ති පෙසෙසුං. මාණවා තිත්තිරස්ස ආරොචෙත්වා තිත්තිරපණ්ඩිතං සබ්බඤ්ච අස්සමපදං ගොධං පටිච්ඡාපෙත්වා අත්තනො අත්තනො නගරමෙව අගමිංසු. තදා එකො නික්කාරුණිකො දුට්ඨතාපසො තත්ථ තත්ථ විචරන්තො තං ඨානං සම්පාපුණි. ගොධා තං දිස්වා පටිසන්ථාරං කත්වා ‘‘අසුකට්ඨානෙ තණ්ඩුලා, අසුකට්ඨානෙ තෙලාදීනි අත්ථි, භත්තං පචිත්වා භුඤ්ජාහී’’ති වත්වා ගොචරත්ථාය ගතා. තාපසො පාතොව භත්තං පචිත්වා ද්වෙ ගොධාපුත්තකෙ මාරෙත්වා ඛාදි, දිවා තිත්තිරපණ්ඩිතඤ්ච වච්ඡකඤ්ච මාරෙත්වා ඛාදි, සායං ධෙනුං ආගච්ඡන්තං දිස්වා තම්පි මාරෙත්වා මංසං ඛාදිත්වා රුක්ඛමූලෙ නිපජ්ජිත්වා සුරුසුරායන්තො නිද්දං ඔක්කමි. ගොධා සායං ආගන්ත්වා පුත්තකෙ අපස්සන්තී උපධාරයමානා විචරි. රුක්ඛදෙවතා ගොධං පුත්තකෙ අදිස්වා කම්පමානං ඔලොකෙත්වා ඛන්ධවිටපබ්භන්තරෙ දිබ්බානුභාවෙන ඨත්වා ‘‘ගොධෙ මා කම්පි, ඉමිනා පාපපුරිසෙන තව

පුත්තකා ච තිත්තිරො ච වච්ඡො ච ධෙනු ච මාරිතා, ගීවාය නං ඩංසිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙහී''ති සල්ලපන්තී පඨමං ගාථමාහ –

105.

''යො තෙ පුත්තකෙ අඛාදි, දින්නභත්තො අදූසකෙ;
තස්මිං දාඨං නිපාතෙහි, මා තෙ මුච්චිත්ථ ජීවතො''ති.

තත්ථ **දින්නභත්තොති** භත්තං පචිත්වා භුඤ්ජාහීති තයා දින්නභත්තො. **අදූසකෙති** නිද්දොසෙ නිරපරාධෙ. **තස්මිං දාඨං නිපාතෙහීති** තස්මිං පාපපුරිසෙ චතස්සොපි දාඨා නිපාතෙහීති අධිප්පායො. **මා තෙ මුච්චිත්ථ ජීවතොති** ජීවන්තො සජීවො හුත්වා තව හත්ථතො එසො පාපධම්මො මා මුච්චිත්ථ, මොක්ඛං මා ලභතු, ජීවිතක්ඛයං පාපෙහීති අත්ථො.

තතො ගොධා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

106.

''ආකිණ්ණලුද්දො පුරිසො, ධාතිචෙලංව මක්ඛිතො;
පදෙසං තං න පස්සාමි, යත්ථ දාඨං නිපාතයෙ.

107.

''අකතඤ්ඤුස්ස පොසස්ස, නිච්චං විවරදස්සිනො;
සබ්බං චෙ පථවිං දජ්ජා, නෙව නං අභිරාධයෙ''ති.

තත්ථ **ආකිණ්ණලුද්දොති** ගාළ්හලුද්දො. **විවරදස්සිනොති** ඡිද්දං ඔතාරං පරියෙසන්තස්ස. **නෙව නං අභිරාධයෙති** එවරූපං පුග්ගලං සකලපථවිං දෙන්තොපි තොසෙතුං න සක්කුණෙය්‍ය, කිමඞ්ගං පනාහං භත්තමත්තදායිකාති දස්සෙති.

ගොධා එවං වත්වා ''අයං පබුජ්ඣිත්වා මම්පි ඛාදෙය්‍යා''ති අත්තනො ජීවිතං රක්ඛමානා පලායි. තෙපි පන සීහබ්‍යග්ඝා තිත්තිරස්ස සහායකාව, කදාචි තෙ ආගන්ත්වා තිත්තිරං පස්සන්ති, කදාචි සො ගන්ත්වා තෙසං ධම්මං දෙසෙත්වා ආගච්ඡති, තස්මිං පන දිවසෙ සීහො බ්‍යග්ඝං ආහ – ''සම්ම, චිරං දිට්ඨො නො තිත්තිරො, අජ්ජ සත්තට්ඨදිවසා හොන්ති, ගච්ඡ, තාවස්ස පවත්තිං ඤත්වා එහී''ති. බ්‍යග්ඝො ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා ගොධාය පලායනකාලෙ තං ඨානං පත්වා තං පාපපුරිසං නිද්දායන්තං පස්සි. තස්ස ජටන්තරෙ තිත්තිරපණ්ඩිතස්ස ලොමානි පඤ්ඤායන්ති, ධෙනුයා ච වච්ඡකස්ස ච අට්ඨීනි පඤ්ඤායන්ති. බ්‍යග්ඝරාජා තං සබ්බං දිස්වා සුවණ්ණපඤ්ජරෙ ච තිත්තිරපණ්ඩිතං අදිස්වා ''ඉමිනා පාපපුරිසෙන එතෙ මාරිතා භවිස්සන්තී''ති තං පාදෙන පහරිත්වා උට්ඨාපෙසි. සොපි තං දිස්වා භීතතසිතො අහොසි. අථ නං බ්‍යග්ඝො ''ත්වං එතෙ මාරෙත්වා ඛාදසී''ති පුච්ඡි. ''නෙව මාරෙමි, න ඛාදාමී''ති. ''පාපධම්ම තයි අමාරෙන්තෙ

අඤ්ඤො කො මාරෙස්සති, කථෙහි තාව කාරණං, අකථෙන්තස්ස ජීවිතං තෙ නත්ථී''ති. සො මරණභයභීතො ''ආම, සාමි, ගොධාපුත්තකෙ ච වච්ඡකඤ්ච ධෙනුඤ්ච මාරෙත්වා ඛාදාමි, තිත්තිරං පන න මාරෙමී''තිආහ. සො තස්ස බහුං කථෙන්තස්සපි අසද්දහිත්වා ''ත්වං කුතො ආගතොසී''ති පුච්ඡිත්වා ''සාමි, කලිඞ්ගරට්ඨතො වාණිජකානං භණ්ඩං වහන්තො ජීවිකහෙතු ඉදඤ්චිදඤ්ච කම්මං කත්වා ඉදානිම්හි ඉධාගතො''ති තෙන සබ්බස්මිං අත්තනා කතකම්මෙ කථිතෙ ''පාපධම්ම තයි තිත්තිරං අමාරෙන්තෙ අඤ්ඤො කො මාරෙස්සති, එහි සීහස්ස මිගරඤ්ඤො සන්තිකං තං නෙස්සාමී''ති තං පුරතො කත්වා තාසෙන්තො අගමාසි. සීහරාජා තං ආනෙන්තං බ්‍යග්ඝං පුච්ඡන්තො චතුත්ථං ගාථමාහ –

108.

''කිං නු සුබාහු තරමානරූපො, පච්චාගතොසි සහ මාණවෙන;
කිං කිච්චමත්ථං ඉධමත්ථි තුය්හං, අක්ඛාහි මෙ පුච්ඡිතො එතමත්ථ''න්ති.

තත්ථ **සුබාහූති** බ්‍යග්ඝං නාමෙනාලපති. බ්‍යග්ඝස්ස හි පුරිමකායො මනාපො හොති, තෙන තං එවමාහ. **කිං කිච්චමත්ථං ඉධමත්ථි තුය්හන්ති** කිං කරණීයං අත්ථසඤ්ඤිතං ඉමිනා මාණවෙන ඉධ අත්ථි. ''තුය්හං කිං කිච්චමත්ථ''න්තිපි පාඨො, අයමෙවත්ථො.

තං සුත්වා බ්‍යග්ඝො පඤ්චමං ගාථමාහ –

109.

''යො තෙ සඛා දද්දරො සාධුරූපො, තස්ස වධං පරිසඞ්කාමි අජ්ජ;
පුරිසස්ස කම්මායතනානි සුත්වා, නාහං සුඛිං දද්දරං අජ්ජ මඤ්ඤෙ''ති.

තත්ථ **දද්දරොති** තිත්තිරො. **තස්ස වධන්ති** තස්ස තිත්තිරපණ්ඩිතස්ස ඉමම්හා පුරිසම්හා අජ්ජ වධං පරිසඞ්කාමි. **නාහං සුඛින්ති** අහං අජ්ජ දද්දරං සුඛිං අරොගං න මඤ්ඤාමි.

අථ නං සීහො ඡට්ඨං ගාථමාහ –

110.

''කානිස්ස කම්මායතනානි අස්සු, පුරිසස්ස වුත්තිසමොධානතාය;
කං වා පටිඤ්ඤං පුරිසස්ස සුත්වා, පරිසඞ්කසි දද්දරං මාණවෙනා''ති.

තත්ථ **අස්සූති** අස්සොසි. **වුත්තිසමොධානතායාති** ජීවිතවුත්තිසමොධානතාය, කානි නාම ඉමිනා අත්තනො කම්මානි තුය්හං

කථිතානීති අත්ථො. **මාණවෙනාති** කිං සුත්වා ඉමිනා මාණවෙන මාරිතං පරිසඞ්කසි.

අථස්ස කථෙන්තො බ්‍යග්ඝරාජා සෙසගාථා අභාසි –

111.

‘‘චිණ්ණා කලිඞ්ගා චරිතා වණිජ්ජා, වෙත්තාචරො සඞ්කුපථොපි චිණ්ණො;

නටෙහි චිණ්ණං සහ වාකුරෙහි, දණ්ඩෙන යුද්ධම්පි සමජ්ජමජ්ඣෙ.

112.

‘‘බද්ධා කුලීකා මිතමාළකෙන, අක්ඛා ජිතා සංයමො අබ්භතීතො;

අබ්බාහිතං පුබ්බකං අඩ්ඪරත්තං, හත්ථා දඩ්ඪා පිණ්ඩපටිග්ගහෙන.

113.

‘‘තානිස්ස කම්මායතනානි අස්සු, පුරිසස්ස වුත්තිසමොධානතාය;

යථා අයං දිස්සති ලොමපිණ්ඩො, ගාවො හතා කිං පන දද්දරස්සා’’ති.

තත්ථ **චිණ්ණා කලිඞ්ගාති** වාණිජකානං භණ්ඩං වහන්තෙන කිර තෙන කලිඞ්ගරට්ඨෙ චිණ්ණා. **චරිතා වණිජ්ජාති** වණිජ්ජාපි තෙන කතා. **වෙත්තාචරොති** වෙත්තෙහි සඤ්චරිතබ්බො. **සඞ්කුපථොපි චිණ්ණොති** ඛාණුකමග්ගොපි වලඤ්ජිතො. **නටෙහීති** ජීවිකහෙතුයෙව නටෙහිපි සද්ධිං. **චිණ්ණං සහ වාකුරෙහීති** වාකුරං වහන්තෙන වාකුරෙහි සද්ධිං චරිතං. **දණ්ඩෙන යුද්ධන්ති** දණ්ඩෙන යුද්ධම්පි කිර තෙන යුජ්ඣිතං.

බද්ධා කුලීකාති සකුණිකාපි කිර තෙන බද්ධා. **මිතමාළකෙනාති** ධඤ්ඤමාපකකම්මම්පි කිර තෙන කතං. **අක්ඛා ජිතාති** අක්ඛධුත්තානං වෙයාවච්චං කරොන්තෙන අක්ඛා හටා. **සංයමො අබ්භතීතොති** ජීවිතවුත්තිං නිස්සාය පබ්බජන්තෙනෙව සීලසංයමො අතික්කන්තො. **අබ්බාහිතන්ති** අපග්ඝරණං කතං. **පුබ්බකන්ති** ලොහිතං. ඉදං වුත්තං හොති – ඉමිනා කිර ජීවිකං නිස්සාය රාජාපරාධිකානං හත්ථපාදෙ ඡින්දිත්වා තෙ ආනෙත්වා සාලාය නිපජ්ජාපෙත්වා වණමුඛෙහි පග්ඝරන්තං ලොහිතං අඩ්ඪරත්තසමයෙ තත්ථ ගන්ත්වා කුණ්ඩකධූමං දත්වා ඨපිතන්ති. **හත්ථා දඩ්ඪාති** ආජීවිකපබ්බජ්ජං පබ්බජිතකාලෙ උණ්හපිණ්ඩපාතපටිග්ගහණෙ හත්ථාපි කිරස්ස දඩ්ඪා.

තානිස්ස කම්මායතනානීති තානි අස්ස කම්මානි. **අස්සූති** අස්සොසිං. **යථා අයන්ති** යථා එස එතස්ස ජටන්තරෙ තිත්තිරලොමපිණ්ඩොපි දිස්සති, ඉමිනා කාරණෙන වෙදිතබ්බමෙතං ‘‘එතෙනෙව සො මාරිතො’’ති. **ගාවො**

හතා කිං පන දද්දරස්සාති ගාථායොපි එතෙන හතා, දද්දරස්ස පන කිං න හනිතබ්බං, කස්මා එස තං න මාරෙස්සතීති.

සීහො තං පුරිසං පුච්ඡි ''මාරිතො තෙ තිත්තිරපණ්ඩිතො''ති? ''ආම, සාමී''ති. අථස්ස සච්චවචනං සුත්වා සීහො තං විස්සජ්ජෙතුකාමො අහොසි. බ්‍යග්ඝරාජා පන ''මාරෙතබ්බයුත්තකො එසො''ති වත්වා තත්ථෙව නං දාඨාහි පහරිත්වා මාරෙත්වා ආවාටං ඛණිත්වා පක්ඛිපි. මාණවා ආගන්ත්වා තිත්තිරපණ්ඩිකං අදිස්වා රොදිත්වා පරිදෙවිත්වා නිවත්තිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ''එවං, භික්ඛවෙ, දෙවදත්තො පුබ්බෙපි මය්හං වධාය පරිසක්කී''ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ''තදා කූටජටිලො දෙවදත්තො අහොසි, ගොධා උප්පලවණ්ණා, බ්‍යග්ඝො මොග්ගල්ලානො, සීහො සාරිපුත්තො, දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො මහාකස්සපො, තිත්තිරපණ්ඩිතො පන අහමෙව අහොසි''න්ති.

දද්දරජාතකවණ්ණනා ද්වාදසමා.

ජාතකුද්දානං –

ගිජ්ඣකොසම්බී සුවඤ්ච, චූළසූවං හරිත්තචං;
කුසලං ලොමකස්සපං, චක්කවාකං හලිද්දි ච.

සමුග්ගං පූතිමංසඤ්ච, දද්දරඤ්චෙව ද්වාදස;
ජාතකෙ නවනිපාතෙ, ගීයිංසු ගීතිකාරකා.

නවකනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

(තතියො භාගො නිට්ඨිතො.)

සබ්බදානං ධම්ම දානං ජිනාති,
සබ්බරසං ධම්ම රසං ජිනාති;
සබ්බරතිං ධම්ම රතිං ජිනාති
තණ්හක්ඛයො සබ්බදුක්ඛං ජිනාති

(ධම්මපදය තණ්හා වග්ගො)

ධම්මාරාමො ධම්මරතො - ධම්මං අනුවිචින්තයං;
ධම්මං අනුස්සරං භික්ඛු - සද්ධම්මා න පරිහායති.

(ධම්මපදය භික්ඛු වග්ගො)

ධම්මො පනෙසො සුගතප්පසත්ථො,
තරණීව සංසාර මහණ්ණවස්ස;
බ්‍රහ්මාසුරාදීහි නමස්සනීයො,
රසො රසානං පරමො තිලොකෙ.

මහාගදො මච්චුජරා පහානො,
සබ්බීතිනාසාය විසෙසමන්තො;
සබ්බත්ථ දානෙන ච කප්පරුක්ඛො,
චින්තාමණී භද්දඝටොව ධම්මො.

ධම්මං විනා නත්ථි පිතාව මාතා,
තමෙව තාණං සරණං පතිට්ඨා;
තස්මා හි භො කිච්චමඤ්ඤදප්පහාය,
සුණාථ ධාරෙථ චරාථ ධම්මෙ.

(රසවාහිනී)

චිරං තිට්ඨතු ලොකස්මිං - සම්මා සම්බුද්ධ සාසානං!

ධර්ම දානය පිණිසයි.........